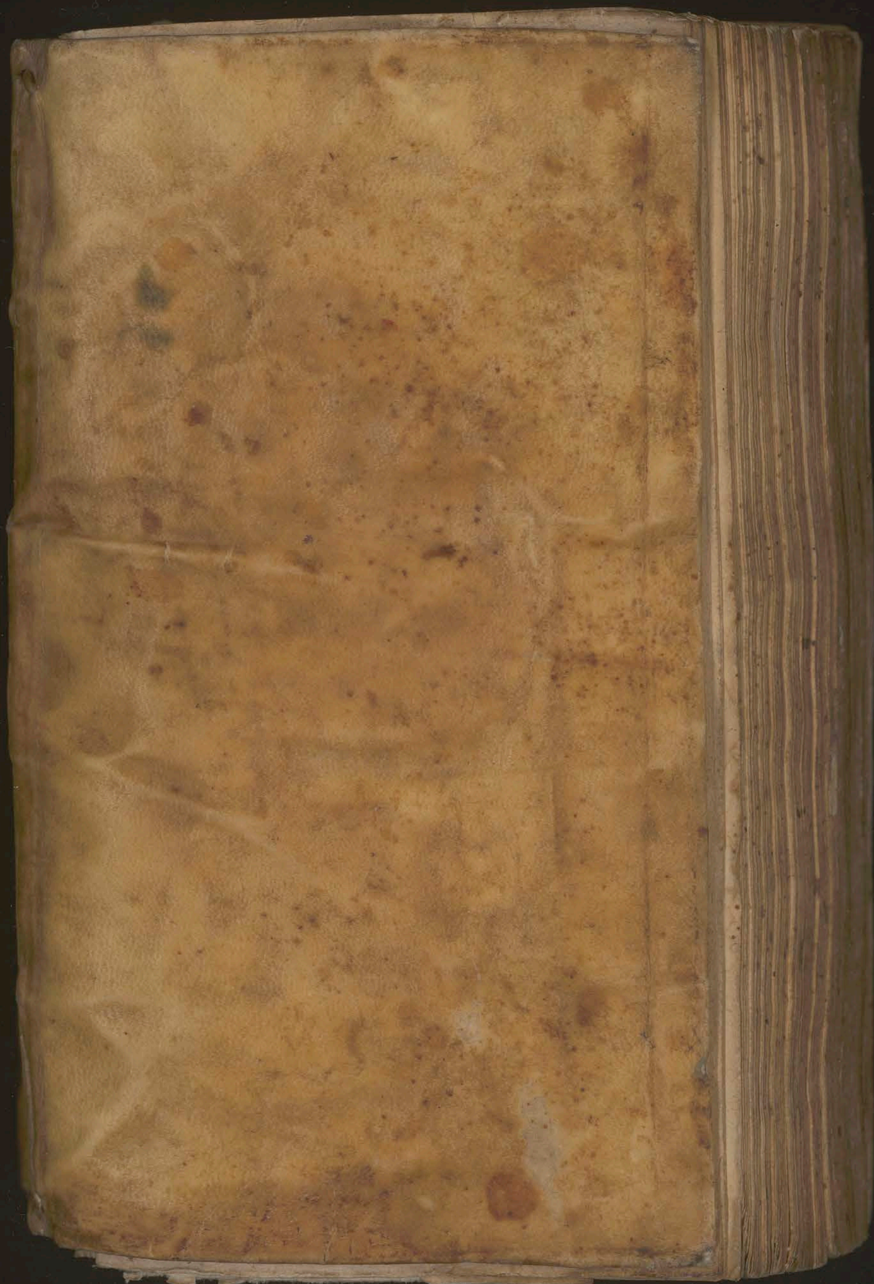

NATVRALIS PHILOSOPHIÆ

TERTIA PARS.

Quæ de ente Mobili Corruptibili agit ad libros Aristotelis, de ortu & interitu.

AVCTORE

P. M. F. IOANNE DE S. THOMA

LISBONIENSI

Ordinis Prædicatorum.

Complutensis Academię publico Theologiæ Professore in Cathedra Vespertina,

Collegij S. Thomæ Regente, & sacræ Inquisitionis Censore.

TERTIA EDITIO CASTIGATIOR.

ROMAE, M. DC. XXXVIII.

Ex Typographia Manelphi Manelphij.

SVPERIORVM LICENTIA.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro sacri Palatij Apostolici.

A. Torniellus Vicesg.

Imprimatur,

Fr. Reginaldus Lucarinus Ordinis Prædicat. Reuerendiss. Patris Fr. Nicolai Riccardij sacri Palatij Apostolici Mag. loco Socij.

INDEX QVÆSTIONVM, & Articulorum.

In duos libros Aristotelis de Generatione, & Corruptione.

QVAESTIO SECVNDA.

De Corruptione. 128.

QVAESTIO TERTIA.

De Alteratione in communi. 162.

QVAESTIO QVARTA.

De Intensione, & Remissione. 204.

QVAESTIO QVINTA.

De Actione, & Reactione. 256.

QVAESTIO SEXTA.

De Mixtione,

QVAESTIO SEPTIMA.

QVAESTIO OCTAVA.

QVAESTIO NONA.

QVAESTIO DECIMA.

QVAESTIO VNDECIMA.

De Mixtis, & temperamento eorum. 604.

QVAESTIO DVODECIMA.

De Reproductione rei corruptæ. 620.

INDEX TRACTATVVM, & Capitum.

Tractatus De Metheoris.

Ad quatuor libros Metheororum Aristotelis.

TRA

TRACTATVS TERTIVS.

De Metheoris ignitis in aere apparentibus. 657

TRACTATVS QVARTVS.

De Coloribus in Aere apparentibus. 675.

TRACTATVS QVINTVS.

De Ventis. 686.

TRA -

TRACTATVS SEXTVS.

De Metheoris humidis genitis in aere. 695.

TRACTATVS SEPTIMVS.

De Mari eiusque Motu, & Salsedine. 710.

TRACTATVS OCTAVVS.

De Fontibus, & Fluminibus. 723.

TRACTATVS NONVS.

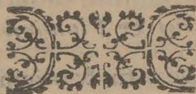
De Terramotibus, & subterraneis ignibus. 737

Ca-

TRACTATVS DECIMVS.

De Metallis. 746.

FINIS.

TER-

TERTIA PARS

PHILOSOPHIAE NATVRALIS,

PROOEMIVM.

POST explicatum ens mobile in communi in octo libris Physicorum, & ens mobile incorruptibile, quod est cælum, de quo tractatum est in secunda parte Philosophiæ, sequitur in hac tertia agere de ente mobili corruptibili, & generabili secundum omnes illos motus, qui ad generationem pertinēt, vel ad illam ordinantur, nam secundum quod res generabiles ordinari possunt per motum localem ad acquirendum locum naturalem, & situationem in vniuerso, pertinet de illis agere ad libros de cælo, & mundo, vbi licet agatur principaliter de cælo, adæquate tamen agitur de toto vniuerso, quod componitur etiam ex elementis secundum quod disponūtur per situationem corporum in ipso.

Totum autem, quod pertinet ad ens generabile, & corruptibile comprehendit Aristoteles duobus libris. In primò explicat omnes mutationes ad generationem, & corruptionē pertinentes. In secundo descendit ad explicandum corpora quibus conueniunt istæ mutationes, scilicet elementa, & corpora mixta, qua-

quatenus videlicet ſunt principia qualitatum actiuarum, & paſſiuarum ſecundum quas fiũt iſtæ mutationes ipſaque generatio & corruptio.

Mutationes autem, quæ principaliter ad ipſam generationem conſequuntur, vel ordinari poſſunt ad illam, ſunt ſeptem. Prima, & principalis, eſt ipſa generatio ſubſtantialis, & eius oppoſitum ſcilicet corruptio. Secunda & quæ propinquius ad ipſam ordinatur eſt alteratio quæ genericè eſt vna, diuiditur vero in tres ſpecies, ſimplicem alterationem, intenſionem & remiſſionem. Tertia eſt nutritio, vel loquendo communius aggeneratio. Quarta augmentatio. Quinta reactio, & repaſſio. Sexta addenſatio, & rarefactio. Septima mixtio. Quæ omnia in primo libro tractantur à Philoſopho. Circa corpora vero generabilia tria præcipuè conſiderat in ſecundo libro, primò, circa elementa quibus qualitatibus prædita ſint, & quomodo inter ſe contrarientur, Secundo circa mixta quomodo tẽperata ſint. Tertiò circa omnia corpora quæ corrumpuntur, an videlicet poſſint iterum reproduci hoc ipſo, quod ſemel deſinunt eſſe, quod etiam de quacunque alia re, quę corrumpitur poteſt inquiri.

De materia, & ſubiecto horum librorum.

CONſtat ex his quæ diximus in quæſtione prima Phiſicorum, ſubiectum adæquatum Philoſophiæ eſſe ens mobile. Licèt autem obiectum formale ſit vnicum, & impartibile, hoc ipſo, quod ſcientia vna eſt ſecundum ſpe-

ſpeciem athomam, tamen ſubiectum, ſeu materia multiplex eſt, quia vna, eademque ſcientia de diuerſis rebus agit, licèt ſub vnica ratione formali. Et ita inquirimus in præſenti quę pars entis mobilis pertineat ad propriam materiam, & ſubiectum iſtius tractatus de generatione, quæ pars quædam eſt vnius ſcientiæ naturalis. Et ferè omnes conueniunt, pertinere ad iſtos libros illud ens mobile, quod eſt generabile, & corruptibile, cum in nulla alia parte Philoſophiæ agatur de illo, niſi hic, in libris enim de anima agitur de ente mobili animato, quod licet corruptibile ſit nõ tamen agitur de illo ſecundum, quod corruptibile, ſed ſecundum rationem viuentis, ſeu animati, & ſecundum motus vitales. In libris autem de cælo, vt diximus ſolum agitur de motu incorruptibili, vel de toto vniuerſo, vt componitur ex corporibus ſimplicibus.

Solum poteſt eſſe difficultas, an ſubiectum iſtorum librorum ſit ens mobile ad formam ſubſtantialem, & ſic ſolum generatio ipſa ſubſtantialis conſideretur per ſe, de alteratione vero alijſque mutationibus ad generationem ordinatis, ſolum tractetur quaſi de ſubiecto ſecundario, & quaſi reductiuè, an vero adæquatum ſubiectum ſit ens generabile vt abſtrahit à generabili ſubſtantialiter, vel accidẽtaliter, licèt principale ſubiectum ſit generabile ſubſtantialiter, ſeu ipſa ſubſtantialis generatio.

Reſpondetur, iñ ſententia D. Thom. in proęmio librorum de generatione, verius videri ſubiectum iſtorum librorum eſſe ens generabile in ſecundo ſenſu allato, ſcilicet vt abſtra-

 hit

hit à generabili ſubſtantialiter, vel accidentaliter, licèt præcipuum ſubiectum ſit generabile ſecundum ſubſtantiam ſeu generatio ipſa ſubſtantialis. Dicit enim: *Quod pertinet ad iſtos libros tractare de motibus, qui non ſunt cō munes omnibus corporibus, ſed inueniuntur in ſolis inferioribus* (qui vtique ſunt omnes præter vbi, qui etiam in ſuperioribus corporibus inuenitur:) *Inter quos principatum obtinet generatio, & corruptio, alteratio enim ordinatur ad generationem, ſicut ad finem, augmentatio etiam conſequenter ſe habet ad generationē*, vbi illa cauſalis D.Thomæ *alteratio enim, &c.* Non reddit cauſam cur in iſtis libris agatur de alteratione, ſed cur alteratio ſit motus minus principalis, quam generatio, & ita non agitur hic de alteratione ſolum reductiuè, ſed tanquã de ſubiecto minus principali, ſicut metaphyſica agit de accidente, ſubiectum autem principale eſt generatio ſubſtantialis, ſicut in metaphyſica ſubſtantia, vel Deus, in logica demonſtratio, id enim ſignificat D.Thom. dicēs, quod in his motibus principatum obtinet generatio. *Ratione*, etiam id conſtat, quia alteratio, & augmentatio, & reliqui alij ſunt verè ſpecies motus, & per ſe: ergo de illis agit philoſophia tanquam de aliquo pertinente ad illam per ſe, & non reductiuè, ſicut etiam agit de motu locali in libris de cælo, & de augmentatione hic: ergo aſſignanda eſt aliqua pars philoſophiæ, quæ per ſe agat de illis, ſicut agit de motu locali, non eſt autem alia pars in qua tractetur de alteratione, & augmentatione niſi in iſta.

Vnde colligitur, quod ſubiectum iſtorum libro-

librorum est mobile ad formam intrinsecam secundum quam fit generatio, vel corruptio, vel quæ ad illam ordinatur. Nec propterea agit de aliquo conflato ex substantia; & accidenti, ita quod subiectum eius sit aliquod analogum, tum quia subiectum eius non est accidens, & substantia, sed mobile ad formam substantialem, vel accidentalem, quod in se quidem substantia est subiectiuè, licèt terminatiuè ad aliquid accidentale terminari possit: tùm etiam, quia de accidenti, & substantia potest tractari in aliqua scientia, tanquam de obiecto vniuoco in ratione scibilis, licèt sit analogum in ratione entis, sicut patet in Metaphisica, quæ est vnica scientia. & tractat de accidenti,& substantia, eo quod bene possunt res analogicè conuenientes manifestari eodē lumine,& ex eisdem principijs, & sic in ratione manifestabilis, & scibilis conuenire vniuocè. §. *Obijcies*, si pertinet ad istos libros per se agere de augmentatione,& nutritione: ergo non pertinebit per se agere de illis ad libros de anima, cuius oppositum diximus ex D.Th. in initio physicorum distribuentes partes philosophiæ,iuxta species motus, in quibus augmentatio quia vitalis est pertinet ad libros de anima, vel agetur de augmentàtione in eadē scientia bis. *Secundo* sequitur,quod tractatus iste de generatione præcedat tractatum de cælo,siquidem in tractatu de cælo agitur de motu locali,qui imperfectior est motu generationis,cum terminetur ad vbi, quod est imperfectius quantitate, qualitate, & substantia, ad quæ motus isti terminantur.

Ad primum respondetur in his libris āgi de

augmentatione,& nutritione non vt ſunt motus vitales, & ab anima viuenti, ſed vt ſunt mutationes quædam corruptiuæ, vel generatiuæ partialiter. Non eſt autem inconueniens,quod de eodem bis tractetur in eadem ſcientia ſecundum diuerſas conſiderationes, ſicut in libris de cęlo agitur de elementis,quatenus in hoc vniuerſo determinatam ſituationem ad locum poſtulant, in iſtis autem libris quatenus ſunt generabilia,& corruptibilia, In initio autem phyſicorum diximus de motu augmentationis agi in libris de anima quatenus vitalis motus eſt, & ab ànima procedit, non ſub ratione motus corruptiui.

Ad ſecundum reſpond.ad ſummum probare`, quod libri de generatione ſunt priores dignitate, quam libri de cælo, non tamen ordine doctrinæ cum potius ab imperfectioribus procedatur. Addo quod licet motus localis ex præciſo conceptu ad ſuum terminum, qui eſt vbi,ſit imperfectior alteratione & generatione,tamen motus localis,qui conuenit cælo prius tractari debet in Philoſophia, quam alij motus,tum quia ſubiectum talis motus eſt ali quid dignius, & ſuperius.ſcilicet ipſum cælum tùm quia habet cauſalitatem motus eius in reliqua inferiora,& ſic dato,quod incipiendum ſit ab eo quod eſt dignius,& perfectius,etiam à motu locali iſto,qui cælo conuenit incipiédum eſt, quia prout ſic cauſans, eſt dignior. Denique motus localis vniuerſalior eſt & pluribus conueniens,quam alteratio, & augmétatio, inuenitur enim in omni corpore; a communioribus autem incipiendum eſt.

Ordo

Ordo quæstionum.

TOtum tractatum duodecim quæstionibus absoluemus, nouem circa primum librum, & tribus circa secundum. *Prima*, erit de generatione substantiali. *Secunda*, de corruptione ei opposita. *Tertia*, de alteratione in communi. *Quarta*, de alteratione in speciali, vt de intensione, & remissione, &c. *Quinta*, de reactione, & repassione. *Sexta*, de mixtione. *Septima*, de condensatione & rarefactione. *Octaua*, de augmentatione, & nutritione. *Nona*, de subiecto accidentium, & principio indiuiduationis.

Circa secundum librum: *Quæstio decima*, erit de elementis. *Vndecima* de mixtis. *Duodecima*, de reproductione rei præteritæ.

CIRCA LIBRVM PRIMVM De Generatione, & Corruptione.

Ntentum Arist. in hoc 1. libro est differere de ortu, & interitu rerum in communi, & de his quæ generationem ipsam consequuntur, vel concomitantur; in secundo autem libro agit de generabili, & corruptibili in particulari, scilicet, de elementis quæ sunt prima corpora generabilia, & de mixtis, quæ ex illis primis conflantur. Circa generationem in communi decem capita distribuit hoc ordine. In primis duobus refert antiquorum sententias circa generationem & corruptionem, & distinctionem earum ab alteratione. In duobus sequentibus suam sententiam declarat. A 5. cap. vsque ad 10. agit de his quæ generationem, vel concomitantur, vel consequuntur sicut de augmentatione, & nutritione, de actione, & reactione, contactu, & mixtione.

SVMMA TEXTVS Libri Primi.

1a

IN hoc cap. primo. intendit Philos. refutare duas opiniones antiquorum circa differentiam generationis, & alterationis, in seq. vero cap. alias duas circa modum quo dicebant aliqui fieri generationem. Opiniones ergo antiquorum, quas refutat in hoc 1. cap. sunt duæ. Prima eorum qui ponebant tantum esse vnum principium rerum naturalium, illudque esse ens actu. Hi enim non poterant distinguere generationem ab alteratione. Secunda opinio fuit eorum qui ponebant plura principia, qui-

quidem poterant ponere generationem substantialem distinctam ab alteratione, sed de facto non ponebant illam, quia ipsas qualitates dicebant esse formas elementorum, vt calorem, & frigus, negabant autem posse vnũ elementum conuerti in aliud, quia non ponebant illa esse composita ex materia & forma, sed esse primas materias non resolubiles in alia principia. Specialiter autem arguit Empedoclem quod sibi contradixerit, quia ex vna parte negabat vnum elementum generari ex alio secundum substantiam, ex alia ponebat omnia à principio fuisse vnum per confusionem, & chaos, quasi amicitia ea omnia confundente; quod sine corruptione esse non poterat, aut si non erat corruptio, & generatio quomodo ex illo vno emergebant plura diuersificata?

Duo facit Aristot. in hoc cap. secundo. Primo proponit duas alias opiniones antiquorum circa modum generationis substantialis. Secundo specialiter disputat contra secundam, eiusque rationem soluit. Quoad primum docet Aristot. iam tunc fuisse communem opinionem quod generatio, & alteratio distinguerentur, & quod generatio fiebat per congregationem aliquorum, sicut corruptio per disgregationem; alteratio verò per aliquarum passionum transmutationem. In assignanda autem congregatione ex qua fiebat generatio, alia erat opinio Platonis, alia Democriti, & Leucippi. Nam Plato dicebat fieri generationem per congregationem superficierum, seu linearum: Democritus autem per congregationem athomorum, seu corporum indiuisibilium.

Quoad 2. ponit rationem Democriti, & soluit eam. Ratio erat hæc; vel corpora naturalia componuntur ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Si primum, habetur intentum. Si 2. ergo illa diuisibilia poterunt iterum diuidi, & sic si fiat totaliter omnis diuisio possibilis, tunc illa facta, vel quod remanet erit corpus diuisibile, & hoc non, quia supponimus factam omnem diuisionem; vel erit nihil, & sic corpus ex nihilo componeretur; ex nihilo autem nihil fit; vel erunt puncta, & hoc est impossibile, quia alias corpus ex solis punctis componeretur, punctum autem additum puncto, non facit maius, cum careat quantitate; vel tandem resoluetur in qualitates, & hoc non, quia alias corpus ex solis qualitatibus constaret, & qualitates sic resolutæ, essent separatæ à corpore. Respond. Aristot. corpus esse diuisibile in alia diuisibilia successiue, & sincategorematice, & in potentia, non autem posse omnem diuisionem actu es-

se positam, sed ita diuidi in aliquid actu, quod adhuc manet diuisibile, sicut dicimus ex materia aeris posse diuersa generari, sed non simul, semper enim remanet ad aliquid in potentia. Postremo ostendit non fieri generationem naturalem per congregationem diuersarum rerum, quia generatio non fit per positionem, & situationem partium sicut artefacta, vt nauis, aut domus, sed quia hoc totum dissoluitur, & aliud totum generatur.

Tria facit Arist. in hoc cap. tertio. Primo inquirit an detur generatio simpliciter, idest qua fiat ens simpliciter, & substantialiter. Secundo proponit duo dubia ad resolutionem quæstionis necessaria. Tertio soluit principalem quæstionem.

Circa 1. ponit rationem dubitandi, quia si fit ens simpliciter debet fieri ex suo contrario, scil. ex non ente simpliciter, hoc autem est impossibile, quia id ex quo aliquid fit, existit in eo quod fit, & prædicatur de eo, sicut lignum ex quo fit arca, est in arca, & de ea dicitur, & sic ens existeret in ente, & prædicaretur de eo.

Circa 2. proponit duo dubia ex quibus pendet resolutio quæst. Primum, quare generatio nunquam cesset ex parte causæ materialis, si enim in generatione fit ens simpliciter, in corruptione desinit aliquid simpliciter, & sic per corruptionem consumitur aliqua entitas, cum autem tota entitas vniuersi sit finita, tandem consumetur per corruptiones rerum. Respond. Causam huius non esse quia materia sit infinita, cum nullum infinitum in actu detur, nec quod res quæ generantur modo fiant minores quam ante, & sic deinceps, cum non videamus istam minorationem, sed res æquales suis generantibus fieri: sed causam esse, quia corruptio vnius est generatio alterius eadem materia permanente, & ita finita materia sufficit pro infinitis generationibus. 2. Dubium est quare si corruptio vnius est generatio alterius, quædam dicuntur generari simpliciter, vt dum homo fit ex embrione, quædam secundum quid, vt dum ex homine generatur cadauer, potius dicitur mori hominem, quam generari aliquid. Respond. hoc iudicandum esse ex termino generationis, aliquando enim acquiritur forma completa & vltima, aliquando forma media, & qua paratur via ad aliam. Quando acquiritur forma primo modo, dicitur generari aliquid simpliciter, quia ibi sistit generatio, vt cum fit homo, equus, lapis, &c. Secundo autem modo dicitur fieri secundum quid, quia adhuc restat aliquid faciendum, vt cum fit forma embrionis, restat

fieri

fieri hominem, & cum fit cadauer restat fieri terram ad quam tenditur per formam cadaueris. Item cum generatur accidens fit generatio secundum quid, cum substantia, fit ens simpliciter. Denique cum generatur aliquid quod non facile sentitur vt aer, dicitur vulgo generari aliquid secundum quid.

Circa 3. respondet dari generationem simpliciter Ratio est quia datur progressio ad esse simpliciter vt ad formam ignis, ex non esse talis formæ quod est non esse simpliciter in materia, ergo datur generatio simpliciter, sicut & corruptio datur, cum è contra mutatur illud esse simpliciter in non esse. Quid sit autem illud subiectum commune vtrique formæ, scil. materia, an sit non ens? Respondet esse ens in potentia non verò ens actu solum autem habet esse non ens ratione priuationis adiunctæ, quia caret forma. Et sic non fit generatio ex non ente omnibus modis, sed ex ente in potentia.

Explicata quæstione an est circa generationem simpliciter, scil. eam dari, in hoc cap. quarto explicat quid sit. Et facit duo. Primo docet quid sit generatio, & alteratio. 2. Differentias inter eas assignat.

Circa 1. supponit differre accidentia à substantia quia illa inhærent in ista vt albedo in homine, & circa vtrumque posse dari mutationem, videmus enim aliquando hominem substantialiter perire, aliquando secundum accidentia, vt secundum colorem vel calorem mutari. Quo supposito dicit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili manente, vt dum calefit aqua, quæ prius erat frigida. Generatio verò substantialis, est mutatio secundum totam rei substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, vt cum ex ligno generatur ignis, solum enim manet materia prima quæ non est secundùm se sensibilis, sed ratione formarum.

Circa 2. ad tradendum differentias inter alterationem & generationem, supponit quod in ipsa generatione aliquando fit etiam transmutatio qualitatum vt cum ex aqua frigida fit ignis calidus, aliquando non fit mutatio qualitatum, quia similis qualitas manet in genito, & corrupto, non vero contraria, v. g. cum ex aqua fit aer, in vtroque manet diaphaneitas, seu transparentia. Hoc supposito assignat duas differentias inter alterationem, & generationem. Prima ex parte termini producti, quia in alteratione producitur qualitas, in generatione vero, forma substantialis. Secunda ex parte subiecti,

quia ſubiectum alterationis eſt materia informata, ſeu facta in actu; generationis vero eſt materia prima informabilis, quæ eſt ens in potentia.

Ab hoc cap. quinto. incipit Philoſ. tractare ea quæ generationem conſequuntur, vel concomitantur. Et primo agit de augmentatione, & nutritione in iſto cap. In quo tria præſtat. Primo ponit differentiam augmentationis ab alteratione, & generatione. Secundo explicat modum quo fit augmentatio, & diminutio. Tertio explicat quomodo differat nutritio & augmentatio.

Circa 1. dicit augmentationem differre ab alteratione, & generatione in duobus. Primò, ex parte terminorum ad quos, quia alteratio eſt ad qualitatem, generatio ad ſubſtantiam, augmentatio autem ad quantitatem. Secundo, quia id quod generatur, vel alteratur, non neceſſario mutat locum, vt cum in eodem loco corrumpitur lignum, & fit ignis, augmentatio autem cum faciat creſcere quantitatem, neceſſario mutationem aliquam exigit in loco in quo extenditur, & oppoſito modo ſe habebit diminutio.

Circa 2. ad explicandum modum augmentationis proponit duo dubia & ſoluit, duo item colligit corollaria, ſeu ſuppoſitiones. Primum dubium eſt, an id quod augetur, requirat additionem alicuius habentis magnitudinem, vel carentis illa. Reſpondet requiri, quod alimentum quo fit augmentatio quantitatem habeat; tum quia debet addere quantitatem ad præcedentem, ergo aliquam habere debet. Secundum dubium eſt ſuppoſito quod tam illud corpus cui aduenit augmentum, quam alimentum ipſum debent habere quantitatem, quod nam ex illis dicatur augeri? Reſpond. non augeri alimentum, ſed corpus illud cui alimentum aduenit per illud augmentum. Sumitur ratio ex triplici conditione ad augmentum requiſita. Prima, vt illud quod augetur ſecundum omnes partes augeatur. Secunda, vt omnibus, & ſingulis eius partibus aliquid de nouo addatur. Tertia, vt illud quod augetur idem numero perſeueret. Cum ergo alimentum non permaneat, ſed conuertatur in ſubſtantiam viuentis, id autem quod alitur, & in cuius ſubſtantiam conuertitur, perſeueret idem, profecto hoc eſt corpus quod augetur.

Duo autem ſunt quæ ſupponit vt certa. Alterũ eſt per augmentationem primò augeri partes ſimilares, ideſt quæ ſunt eiuſdem rationis in toto & in partibus, vt tota caro, totum os, &c. Ratione autem partium ſimilarium dicit

dicit augeri partes dissimilares, v.g. pes, manus, brachiũ, quæ ex ipsis similaribus, & alijs adiunctis constant. Alterum est quod augmentatio fit secundum partes formales, quatenus viuens toto tempore manet idem numero, quod secundùm partes formales verificatur.

Circa 3. colligit duas intercedere mutationes in augmento viuentis, vnam substantialem qua alimentum corrumpitur, & formam viuentis induit, alteram accidentalem, qua maior quantitas acquiritur; & istæ mutationes conueniunt in vno, scil. quod vtraque fit per aliquam additionem alimenti, & quantitatis; differunt vero in duobus; primum, quod augumentatio fit ex quanto in potentia, nutritio verò ex eodem vt in potentia caro, vel os; secundum, quod nutritio durat toto tempore vitæ, augmentatio verò non, sed quandiu virtus est ita fortis, vt plus possit conuertere, quam deperdere.

In hoc cap. sexto agit Philos. de contactu requisito inter agens, & passium. Et facit duo, primo explicat necessitatem agendi de contactu corporum, secundo explicat tres modos contactus, & quis eorum pertineat ad præsens explicat.

Circa primũ ostendit necesse esse agere de tactu quia necesse est agere de actione, & reactione mutua, & de elementis, & mixtis quæ ex eis fiunt, quæ omnia sine contactu fieri non possunt, & ideò de illo est agendum.

Circa secundum ponit tres modos contactus. Primus, qui sequitur solam positionem localem, & competit corporibus etiam Mathematice consideratis, & sic definitur, *quod ea se tangunt quorum extrema* (idest superficies) *sunt simul, & habent determinatam magnitudinem*. Secundus est propriè contactus physicus, quando scilicet actiua & passiua mutuo in se agunt & patiuntur, & extrema sunt simul, sicut aer & aqua quando mutuo in se agunt & sunt coniuncta, est enim contactus physicus, quia est secundum motum seu actionem & passionem. Tertius est contactus communiter dictus, quia non est mutuus, nec reciprocus, sed ita vnum agit, quod non patitur ab alio, sicut intelligentiæ tangunt cœlos, sicut cœlum tangit hæc inferiora, sicut contristans contristatũ. Et sola secunda acceptio contactus pertinet ad præsens. Denique concludit duo. Alterum est, quod agens & patiens habent contrarias qualitates. Secundum est quod mouere cõmunius se habet, quam agere, sumendo agere stricte vt opponitur passioni, quæ est cum corruptione, & sic agere est mouere cum dispositione ad corruptionem,

nem, quod non omni mouere competit.

In hoc cap. septimo, & duobus seqq. agit Philos. de actione & reactione, & quidem in hoc cap. explicat conditionem agentis, & passi, tum absolute, tum quando mutuo repatiuntur. In sequentibus adducit duas opiniones antiquorum circa modum agendi & patiendi. Et tandem in cap. 9. ex propria sententia explicat quatuor conditiones ad agendum & patiendum requisitas. Igitur in hoc 7. cap. facit tria. Primo explicat conditionem, & naturam agentis, & passi quantum adhoc, quod debeat passum esse simile agenti, vel dissimile. Secundo, quantum ad hoc quod agens repatiatur à passo. Tertio explicat ad quod genus causæ pertineat agens & passum.

Quantum ad primum refert in primis duas Philosophorum opiniones, quarum prima dicebat agens & passum debere esse dissimilia, si enim vtrumque est simile non est maior ratio cur hoc agat, quam illud. Secunda dicebat debere esse similia, quia quæ sũt disparata & dissimilia, nec agunt, nec patiuntur, vt album non agit in dulce, neque in graue aut leue, &c. Vtramque Arist. reijcit vt diminutam. Quòd enim non possint omnino esse similia probat, quia non esset ratio cur alterũ esset agens, alterum patiens, & quia alias multo magis aliquid in se ipsum ageret, si ageret in omnino simile. Quod vero non possint esse omnino dissimilia constat, quia agens & passum non possunt esse omnino diuersa, vt calor & quantitas quæ in se non agunt, sed debent esse contraria, contraria autem sub eodem genere sunt, & sic habent aliquam conuenientiam & similitudinem. Quare ex hoc colligit, quod agens & passum partim debent esse dissimilia, scilicet à principio actionis, quia tunc contraria sunt, partim similia, scilicet in fine actionis, quia agens intendit assimilare sibi passum.

Circa secundum, an videlicet agens repatiatur à passo supponit duas diuisiones. Prima, quod mouens, aliud est primum, scilicet à quo primo incipit motus, aliud vltimum scilicet, quod est immediatum mobili. Secunda, alterans aliud est primum, scilicet quod alterat & non alteratur, vt cœlum, vt medicus qui curat, & non alteratur ab ægroto: aliud est vltimum, quod per se attingit passum vt medicamentum in sanatione. Sic ergo respondet, quod quando agens & passum habent materiam communem & eiusdem rationis, agens potest repati, sicut omnia sublunaria quia habent materiam communem, idest ad inuicem transmutabilem. Quæ vero non habent

mate-

materiam communem, vt cœlum respectu sublunarium, ita agunt, quod non repatiuntur. Et vno verbo, primum agens seu alterans non repatitur, sed vltimum.

Circa tertiũ docet, quod agens pertinet ad genus causæ efficientis, tum quia ab eo incipit alteratio, efficiens autem est vnde incipit motus; tum quia non pertinet ad aliud genus causæ, non ad finem & formam, quia agens est actu agens quando ab eo egreditur actio, tunc autem nondũ sunt finis, nec forma, quia si essent, cessaret actio. Nec pertinet ad genus causæ materialis, quia hæc patitur, & sic potius ad eam pertinet passiũ.

Duo facit cap. octauo. Primo proponit tres opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi & patiendi. Secundo refutat illas. Circa primum, opinio prima fuit Empedoclis, quod corpora agebant ad inuicem, & patiebantur, quatenus vnum habet poros, vel cõcauitates, quibus alterum subintrat, & quasi penetrat, & sic fit mixtio, & mutua actio. Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi ponentium eosdem poros, sed plenos athomis seu corpusculis, quæ cum essent discontinua aliquid vacui relinquebant per quod mouebantur & per congregationem eorum fiebat generatio, per disgregationem vero corruptio. Tertia opinio fuit Parmenidis & Melissi: qui ponebant omnia esse vnum in mundo, segregari autem per vacuitates aliquas, remoto autem vacuo omnia vnum esse, & similiter vacuum requirebant vt esset motus, nam si moueretur per plenum, dicebant penetrari corpora.

Circa secundum, comparatis istis opinionibus inter se, & in quo conueniant & differant, quod non multum interest, impugnat opiniones illas duas de poris, & athomis. Et quidem Empedoclis opinionem reducit ad secundam, non enim differunt, nisi quia secunda opinio ponit illas vacuitates plenas corpusculis, seu athomis, prima verò solum ponit illa foramina, seu poros quibus subintrent alia corpora minuta ad agendum. Superflue autem inquit poni istos poros ad istum modum actonis, quia vel corpuscula eos intrantia tangunt partes solidas, vel non. Si non tangunt, ergo neque intra illas agunt. Si tangunt, etiam sine poris ab extra approximata tangent. Secundam vero opinionem de athomis latius impugnat. Sed breuiter id probatur, quia vt ista opinio dicit actio, & passio fit per vacuũ, sed ipsa athoma non habent vacuũ, ergo nec agunt nec patiuntur inter se. Item quia omne quod agit est molle, vel durũ, aut aliqua simili quali-

tate

tate affectum, sed corpus indiuisibile, neque est molle, nec durum, &c. ergo non agit, nec patitur.

In hoc cap. nono ad statuendam veram opinionem circa modum actionis, & passionis duo facit. Primo ponit conditiones requisitas ad agendum, & patiendum. Secundo ostendit opinionem Democriti de athomis destruere generationem, alterationem, & augmentationem.

Circa primum, conditiones requisitæ ad actionem, & passionem reducuntur ad quatuor. Prima, quod agens sit in actu, & passum in potentia, sicut ignis agit vt actu calidum, lignum patitur vt est in potentia ad calorem. Secunda, quod agens, & passum se tangant, vel immediate si sit agens vltimum & immediatum, vel mediate si sit remotum, sicut sol mediante aere tangit terram. Tertia conditio, quod agens, & passum non sint continua, idest similia & eiusdem rationis in agendo, aliàs enim continua secundum quantitatem bene possunt agere & pati, sicut pars corporis calida calefacit nō calidam. Quarta, quod sint in debita propinquitate, & vnum intra sphæram actiuitatis alterius. Excludit autem quintam conditionem, quam aliqui posuerunt, scil. quod passum non secundum omnem partem patiatur, quod est falsum, quia si passum est diuisibile, & habet partes, si omnibus applicetur agens secundum omnes patietur.

Circa secundum ostendit opinionem Democriti præced. cap. relatam tollere alterationem, & augmentationem. Alterationem quidem quia constat posse totū corpus alterari calore, vel frigore sine vlla diuisione corporis, illi autem athomi intra poros congregantur generatione, & disgregantur corruptione, quod sine diuisione esse non potest. Augmentationem vero tollit, quia in augmentatione quælibet pars debet augeri, in illa autem opinione non datur pars quæ augeatur, sed omnia sunt indiuisibilia & deinde solum apponerentur athomi ad athomos, quod non est augeri intrinsece, sed per iuxta positionem.

In vltimo isto cap. decimo agit de mixtione, quæ maxime cōducit ad generationem eorum, quæ fiunt ex elementis. Diuiditur autē hoc cap. in tres partes. In primo ostendit dari mixtionem: in secunda explicat quomodo mixtio fiat. In tertia colligit quid sit miscibile, & quid sit ipsa mixtio.

Circa primum refert opinionem negantium mixtionem hoc argumento, quia ea quæ miscentur, vel permanent

nent ſicut antea, vel corrumpuntur, vel vnum permanet, & aliud corrumpitur. Si primum, & tertium non fit mixtio, quia quod ſe habet ſicut ante non miſcetur, quia non mutatur. Si ſecundum, ex re deſtructa; & non exiſtente non fit mixtio, ergo. Reſpond. Philoſ. dari mixtionem, eamque diſtinguit à cæteris mutationibus. Datur quidem mixtio, quia miſcibilia manent in mixto non ſecundum actum, ſed virtute & potentia, & ſic ex ipſis alteratis, & per ſuas qualitates manentibus, fit mixtio. Diſtinguitur autem à reliquis mutationibus; à ſimplici quidem generatione, quia in ea totaliter aliquid corrumpitur, non ex concurrentia plurium, & cum virtuali eorum permanentia, aliquid generatur. Ab alteratione differt, & augmentatione, quia quod alteratur, & augetur, idem permanet facta alteratione, & augmentatione, quod verò miſcetur, facta mixtione non manet idem, ſed mutatur in aliud.

Circa ſecundum refert primum duas opiniones antiquorum circa mixtionem. Prima dicebat fieri mixtionem per diuiſionem in partes minutiſſimas, quæ ſecundum ſe diuiſibiles, ſed ad ſenſum non amplius diuiſibiles apparent, ſicut ſi farina tritici miſceatur farinæ hordei. Secunda dicebat, quod mixtio fit per diuiſionem in minima, quæ non ſolum ſecundum ſenſum, ſed etiam ſecundum ſe non ſunt amplius diuiſibilia. Vtramque refutat Philoſ. quia ſecundum hoc mixtio non eſſet aliud quam aggregatio plurium in vno loco, quorum quodlibet ſecundum ſe integrum maneret, & ab alio ſeparatũ, licet ſenſus id nõ diſcerneret; vnde vlterius fieret, quod mixtum non eſſet homogeneum, ideſt, quod quælibet pars mixti nõ eſſet mixta, cum tamen oppoſitum videamus, mixtio enim conuenit toti & partibus. Repugnat etiam diuidi continuum in partes amplius indiuiſibiles, alioquin ex indiuiſibilibus continuum componeretur quod in 6. Phyſic. exploſum eſt.

Verum ergo modum mixtionis tradit explicando tres eius conditiones. Prima, vt miſcibilia ſint mutuo actiua, & paſſiua, quæ enim mutuo non agunt, non miſcentur, ſicut ea quæ non habent materiam eiuſdem rationis. Secunda, vt facile cedant, & diuidi poſſint, ſicut mollia, & humida facile miſcentur, non dura vt lapis, & ferrum. Tertia, vt non ſint nimis magna, quia hæc difficile alterantur, ſed in paruas partes diuidantur, vt vna poſſit aliam intrare agendo in aliam, & facile alterando. Quare mixtio ita fit ſecundum iſtas conditiones, vt proportio-

portionetur actiuitas vnius resistentiæ alterius, & sic in vnum tempe[ra]mentum conueniant, nam si vnum nimis vincat alterum, non fit mixtio, sed simplex corruptio, & generatio, vt si in amphoram vini cadat gutta aquæ.

Circa tertium docet, quod miscibile est illud quod agit, & illud quod patitur, vt ex vtroque fiat mixtum secundum temperamentum. *Mixtio autem Miscibilium alteratorum vnio.*

QVAESTIO I.

De generatione substantiali.

TRia sunt à quibus differt generatio, scilicet ab alteratione, à corruptione, & à creatione, & consequenter à transubstantiatione, quæ substantiam rei totaliter attingit; Et ideo declaranda est generatio substantialis secundum quod distinguitur ab istis tribus. Prius tamen præmittendum est de quæstione an est generationis, an detur, & quibus principijs à Philosophia inuenta sit, & quomodo difiniatur.

ARTICVLVS I.

Quid sit generatio communiter dicta, & generatio propria viuentium?

GEneratio communiter dicta potest sumi pro generatione, vt abstrahit à substantiali, & accidentali, nam etiam accidens aliquando generari potest, scilicet, si accipiat esse per

per trāſmutationem ex non eſſe, vt mutatio, & non ſolum per tranſmutationem ex contrario, vt motus. Hoc modo ſumpta generatione definitur communiſſime: *Quod eſt tranſitus, ſeu mutatio de non eſſe ad eſſe, in ſubiecto*, ſiue ſit eſſe ſubſtantiale, ſiue accidentale, ſiue ſecun dum quid, ſiue ſimpliciter.

At verò generatio ſubſtantialis communiter dicta accipi poteſt pro generatione communiter inuenta in viuentibus, & non viuentibus, & ſic definitur generatio: *Quod eſt acquiſitio ſeu mutatio formæ ſubſtantialis à priuatione illius in materia*, Sumiturque iſta diffinitio ex varijs locis Ariſtotelis, quibus illam explicauit. Nam in octauo Phyſicorum, tex. 62. dixit: *Quod generatio eſt mutatio de non ente in ens*. Et 1. de generatione cap. 4. *Quod eſt mutatio totius in totum nullo ſubiecto ſenſibili manente*, ideſt in materia nuda ab accidentibus ſenſibilibus. Denique cap. 5. eiuſdem libri dicit: *Quod generatio ſubſtantialis eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu*.

Denique generatio viuentium ſpecialem diffinitionem habet, quia ſpecialiori modo procedit. Et diffiniri ſolet dupliciter; vno modo communiter, quod eſt *Proceſsio viuentis ab aliquo*: vbi comprehenditur tam generatio viuentium vniuoca, quàm æquiuoca, tam quę eſt ab alio viuente, quàm quæ eſt à non viuente, ſicut cum animal generatur à cælo. Propriè autem difinitur generatio viuentium, quando etiam fit per actionem vitalem generatiuam, & ſic diffinitur quod eſt *Proceſſio viuentis à viuente à principio vitæ coniuncto in ſimili-*

ſimilitudinem naturæ, ſaltem in ſpecie infima, & ſic comprehendit omnem generationem vitalem, & rei viuentis ſubſtantialis etiam in Deo, vt poſtea explicabimus.

Eſt tamen aduertendum latius patere generationem ſubſtantialem, quam generationem ſimpliciter. Generatio enim ſubſtantialis dicitur per contrapoſitionem ad accidentalem, ſiue id quod generatur ſit pars, ſiue totum, ſiue formæ vltimo complentis, & terminantis totam generationem, ſiue formæ non vltimæ, ſed tendentis ad perfectam, & vltimam. At verò generatio ſimpliciter licet nunquam dicatur de generatione accidentis, quæ ſemper eſt ſecundum quid, tamen nec etiam dicitur de omni ſubſtantiali, ſed de illa tantum per quam habetur eſſe ſimpliciter, & vltimatè completum. Vnde generatio partis non dicitur generatio ſimpliciter, ſed potius aggeneratio; & de forma embrionis, quæ eſt imperfecta & quaſi in via, & tendentia ad formam, hominis, vel equi non dicitur generatio ſimpliciter, quia in illo non conſumatur generatio, ſed vlterius tendit. De quo videatur Diu. Thom. 1. de generat. lect. 8. & 9.

Circa diffinitionem generationis ſubſtantialis communiter dictæ illa ſolum ſe offert difficultas, an ſit de eſſentiali eius ratione, quod ſit mutatio, an verò hoc accidentaliter illi conueniat, ita quod poſſit ſaluari generatio creata ſine mutatione, nam de increata id certum eſt cum in ea non ſit tranſitus de potentia ad actũ in quo fundatur ratio mutationis, ſed ſolũ eſt cõmunicatio actus puri aſſimilatiua termini generati principio generanti.

Circa

Circa hoc ergo, aliqui existimant generationem non esse essentialiter mutationẽ, sed posse esse, hoc tamen sibi accidere. *Fundamentum est*, quia non est de essentia generationis, quod pręcesserit duratione priuatio formæ generandæ, licet enim cõnaturali modo loquendo generatio non fiat nisi præcedat alteratio quasi disponens materiam, & inchoans generationem, atque adeo supponens priuationem formæ generandæ duratione pręcedere, tamen potest non præcedere duratione priuatio si in ipso instanti generationis producatur à Deo materia, quæ toto tempore antecedenti non fuerit, & in illo instanti introducatur forma, vt quando ex speciebus Eucharistię generatur aliquid, tunc enim in instãti generationis subrogatur à Deo materia, quæ maneat in ipso generato & posset etiam talis materia subrogari, etiam si antecedenter nihil aliud præcessisset, quod gereret vices materiæ, & consequenter haberet vices rei priuatæ forma, vt si à Deo crearetur materia de nouo, & applicaretur illi agens educens formam, tunc illa generatio nõ posset esse mutatio, quia non procedit de priuatione ad formam quod requiritur essentialiter ad rationem mutationis, quæ est de non esse ad esse, tunc autem non datur priuatio in toto tempore antecedenti, cum materia non fuerit, neque in ipso instanti generationis, quia sic esset simul priuatio & forma.

Nec sufficit dicere quod præcedit priuatio in instanti naturæ, licet non in instanti temporis. *Nam contra est*, quia instans, seu prioritas naturæ non designat id quod est prius in existendo, & a parte rei, sed solum signat formali-

malitatem secundum quam aliquid dicitur conuenire, vel non conuenire alicui, non autem quod de facto conueniat, vel non conueniat, & sic præcedere priuationem in instanti naturæ nihil aliud est quam quod materiæ secundum suam essentiam non conueniat forma, seu ex se careat tali forma, non verò quod de facto in re careat, quia in illo instanti non potest carere, siquidem in illo in instanti habet formam, ergo non saluatur quod de facto & in re sit mutatio, quia in re non transit de priuatione ad formam, quia in re nõ datur talis priuatio. Item etiam quia de ratione mutationis est vt subiectum aliter se habeat *nunc*, & prius, vt dicit D.Thom. 1. p.q.45. art.2. ad 2. sed materia in illo casu non se habet nunc aliter quam prius, siquidem prius non fuit in rerum natura, ergo non dabitur vera mutatio.

Nihilominus dicendum est omnem generationem creatam, quæ habet causam materialem ex qua fiat, essentialiter, & intrinsece esse mutationem. *Constat hoc* in primis quia Philosophus perpetuo diffinit generationem per mutationem, & ita sentit quod est de eius essentia, & diffinitione. Patet hoc in isto libro de Generatione tex. 24. vbi diffinit generationem, *quod sit transmutatio totius non manente subiecto sensibili*, & text. 25. *quod generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam in actu*. Et 8. Physic. text. 62. *generatio est mutatio de non ente in ens*, & 5. Phys. tex. 7. *quod generatio est mutatio de nõ subiecto in subiectum*. Vbi perpetuo assignat Arist. pro ratione generica generationis mutationem, quod est

est esse ipsi essentialem. Vnde D.Tho. q. 2. de Potentia art.1.ad 15.expresse dicit, *quod generatio est species mutationis ex illa parte qua natura per generationem recipitur in aliqua materia qua est mutationis subiectum*: ergo supponit quod mutatio est prædicatum genericum generationis,& cõsequenter est illi essentiale. Et idem sumitur ex illis locis in quibus docet generationem, & corruptionem esse duas mutationes, licet non sint duo motus, vt in q.28.de veritate artic.1.& 6. & 1. 2. q.113. art.6. vt in sequenti articulo, ponderabimus. Denique, definitio motus tradita à Philosoph. 3.Phys.etiam cõuenit mutationi instantaneæ, & generationi,vt ex D.Tho.& Arist. probauimus 3.Phys.q.14.art.1.

Ratio est, quia generatio essentialiter versatur inter duos terminos à quo, & ad quem, educit enim, vel introducit aliquam formam quam respicit, vt terminum ad qué, siquidem est tendentia in talem terminum, ab eoque specificatur, si autem essentialiter habet terminum ad quem, essentialiter etiam respicit terminum à quo,quia est impossibile quod intelligatur aliquis terminus ad quem fieri de nouo,nisi ex aliquo termino à quo, siuè negatiuo, siuè priuatiuo, siuè positiuo, sed omnis transitus, seu tendentia de termino à quo ad terminum ad quem in subiecto, essentialiter est mutatio cum deseratur vnum, & acquiratur aliud;non enim vtrumque acquiritur, vel vtrumque deseritur, sed vnum a cipitur,& aliud relinquitur: idque fit in aliquo subiecto, ergo essentialiter generatio est mutatio. *Et confirmatur*, quia per introductionem formæ

in instanti generationis, etiam si priuatio non præcedat tempore, materia formaliter reducitur de potentia ad actum & ipsa forma verè, & propriè educitur ex illa potentialitate materiæ, ergo verè & propriè materia transmutatur. Consequentia patet, quia inuenitur ibi potentialitas materiæ, & indifferentia reducta in actum per formam, & ipsa forma educta in actu de potentialitate illa materiæ: ergo inuenitur materia mutata de potentia ad actum, & informata per formam, quæ informatio in genere causæ formalis tollit potentialitatem materiæ, & excludit priuationem in facto esse, ergo etiam generatio quæ totum hoc efficit est mutatio in fieri, sicut per ipsam formam datur mutatio formalis, & in facto esse.

Ad fundamentum oppositum respondetur, quod in casu generationis ex speciebus Eucharistiæ, iam diximus in q. 2. Physicor. art. 3. ad vltimum, quod ibi non variatur naturalis ordo generationis, quia quantitas conseruatas sine subiecto gerit in omnibus vicem substantię, & sic recipit dispositiones, antecedẽtes quibus determinatur materia ad generationem, & consequenter gerit vices materiæ priuatæ forma, & hac ratione præcedit in illa generatione priuatio non quidem in materia, sed in substituto materiæ, scilicet in quantitate prout gerit vices illius. In instanti autem generationis subrogatur materia à Deo vt componens rem generatam, cum eadem determinatione ad formam, quæ ex vi dispositionum præcedebat in quantitate perinde, ac si toto tempore ante præcessisset materia, quia producitur, vt continuata ad id quod gerebat vices materiæ ante-

antecedenter, & ſic generatio illa fit ex priuatione quæ in illo inſtanti expellitur in facto eſſe à materia, in toto autem tempore antecedenti præceſſit non formaliter in ipſa materia, ſed virtualiter, ſcilicet in eo quod loco materiæ habebatur. In caſu autem quo nihil præceſſiſſet ante de materia, neque de aliquo, quod gerat vices materiæ, & diſpoſitiones recipiat ad generationem; reſpondetur, quod tunc ſufficit ad rationem mutationis, qualis tunc inuenitur, quod præcedat priuatio prioritate naturæ non temporis.

Et quando vrgetur, quod ſi priuatio non præceſſit duratione non dabitur in re mutatio de tali priuatione ad eſſe. *Reſpondetur*, in primis, quod ſi tunc tollitur mutatio, etiam tolletur generatio, & quod ſufficit vt generatio maneat ſufficit vt maneat mutatio. Vnde addo quod ſufficit priuatio non duratione præcedens, ſed in re excluſa, & expulſa in illo inſtanti per formam introductam ab agente extrinſeco vel eductam è materia, vt detur in illo inſtanti mutatio, quæ non petit priuationis exiſtentiam vt in re detur, ſed excluſionem priuationis in re, excluditur autem priuatio etiam ſi non præceſſerit duratione per hoc ſolum, quod potentialitas materiæ ab extrinſeco agente immutatur educendo formã & ſic formæ carentia excluditur, non per propriã emanationem, ſed per extrinſeci agẽtis actionem, atque adeò immutationem. Et licet prioritas naturæ non dicat exiſtentiam, ſeu durationem rei, ſed ſolum quod ex vi naturæ aliquid conueniat, vel non conueniat, tamen hoc ſufficit vt dicatur ſubiectum mutari, quãdo per actio-

nem extrinſeci agentis excluditur *priuatio*, non quæ inerat formaliter, ſed quæ debebat ineſſe, ſi per actionem illam non tolleretur educendo formam, vel vniendo.

Ad vltimam autem inſtantiam, quod mutatio dicit aliter ſe habere nunc quam prius reſpondetur, quod in mutationibus inſtantaneis ſi illas præcedit aliquis motus per modum diſpoſitionis requiſitæ, ſicut communiter accidit ſecundum ordinem naturæ, tunc neceſſe eſt, quod aliter ſe habeat nũc quam prius prioritate tẽporis in quo diſpoſitiones illæ & motus illi præcedunt, & ſimiliter priuatio formæ generandæ. Cæterum ſi mutatio *inſtantanea* ſumatur ſecundum præciſum conceptũ ſuum & remoto eo quod antecedit naturaliter, mutatio dicit aliter eſſe nunc quam *prius* prioritate naturæ, dummodo in ſubiecto impediatur priuatio ne detur, per actionem agentis extrinſeci introducentis formam, inde enim regulari debet quod ſit mutatio, non ex præexiſtentia priuationis. Et ita in illo reali inſtanti eſt priuatio non afficiendo ſubiectum, ſed in expelli ab illo per actiouem extrinſecam, quia illa prioritas naturæ non eſt exiſtentiæ, ſed expulſionis, & conſequenter mutationis pro illo inſtanti, in quo eſt introductio formæ.

Et ſi dicas, nam ad quietẽ non ſufficit quod eodem modo ſe habeat aliquid nunc, & prius ſecundùm prioritatem naturæ, aliàs poſset aliquid quieſcere in vno tantum inſtanti, ſed requiritur quod ſe habeat ſicut prius prioritate temporis, ergo ſimiliter requiretur ad mutationem quæ opponitur quieti. *Reſpond.* quietem priuatiuam requirere quod aliquid ſe

habeat

habeat nunc ſicut prius prioritate temporis, non autem quietem negatiuam, & ſimiliter id requirere motum qui conſtat ex duabus mutationibus, ſcilicet generatione, & corruptione, non autem mutationem inſtantaneam ex ſuo præciſo conceptu, vt quando non habet adiunctum motum aliquem præcedentem, nec corruptionem formæ oppoſitæ. Motus autem qui propriè opponitur quieti, eſt ille qui includit duas mutationes, corruptionis, & generationis, ſeu qui eſt motus ſucceſſiuus, in quo inuenitur eſſe aliter nunc quam prius prioritate temporis, non verò requiritur ad mutationem inſtantaneam, ſicut neque ad quietem negatiuam.

De generatione viuentium.

CIrca diffinitionem generationis viuentiũ duas patriculas oportet explicare. Altera eſt quo modo ſit *proceſſio à principio vitæ coniuncto*. Altera eſt *in ſimilitudinem naturæ*. Vt prima particula explicetur eſt aduertendũ quod ad generationem rei non viuentis non requiritur quod res genita, vel materia exqua generatur ſint coniuncta generanti, & intra ipſum, ſed ſufficit quod materia ſit iuxta poſita, & extrinſecè applicata, vt ex illa aliquid generetur, ſicut ignis generat ignem ex ligno iuxta ſe poſito, & applicato, non intra ſe vnito. At vero viuentia intra ſe formant id quod generant, & ex ſua ſubſtantia præbent materiam ex qua generetur, imò quanto perfectior eſt natura viuẽtis tanto res genita coniunctior eſt principio generanti, ita quod in-

natura intellectuali res, quæ procedit ab intellectu non solum quando fit, & formatur, sed etiam quandiu existit intra intellectum manet, nec ad aliam potentiam, vel subiectũ emittitur. Et ex hoc distinguit Diu. Thom. 4. contra Gent. capite 11. & in 3. distin. 8. q. 1. art. 1. diuersos gradus emanationis in viuentibus penes hoc, quod res genita sit magis, vel minus coniuncta suo principio generanti, sicut videmus in plantis, & animalibus, quod procedit & deciditur semen ex ipsis in quo est virtus formatiua rei genitæ, & materia ex qua formatur. Vnde ipse fœtus in principio colligatur suo generanti, vt fructus arbori, fœtus matrici animalium, sed tamen inde postea separatur quando nascitur, ideoque dicitur procedere à principio vitæ coniuncto, tùm quia materia qua formatur. & virtus seminis formatiua à generante deciditur, tum quia primo illi colligatur, & intra ipsum formatur, antea quam nascatur. In vita autem sensitiua per ipsas potentias sentientes producitur cognitio, quæ magis intima est suo principio, quia fit per actionem immanentem, sed tamen non est totaliter intima, tum quia postulat principium ab extra, scilicet speciem impressam, & producit aliquem terminum, scilicet idolum seu speciem in alijs potentijs, scilicet à sensu externo in sensum communem, & à sensu communi in phantasiam, & ab illa in memoriam, vt in tertio de Anima dicetur. In vita autem intellectiua adhuc emanatio cognitionis est magis intima suo principio, quia licet in nobis requirat species impressas ab extra prouenientes, tamen species expressa,
seu

ſeu verbum quod formatur per ipſas non trãſit ad aliam potentiam, ſed in ipſo intellectu manet. Eſt tamen altior vita intellectiua in Angelis, qui ab extra non accipiunt ſpecies cum careant ſenſibus, ſed intus intellectui naſcuntur, vel infunduntur à Deo, ipſa etiam ſpecies expreſſa intra intellectum manet, ſed tamen, quia eſt accidens, & non ſubſtantia ad perfectam generationem non peruenit. Quare perfectiſsima generatio ex omni parte eſt in Deo, in quo & id quod procedit, eſt ſubſtantia, & ita coniuncta ſuo principio, vt ſit vnum, & conſubſtantiale cum ipſo iuxta illud Ioannis decimo, *Ego & pater vnum ſumus*. Totus hic diſcurſus eſt D. Thomæ.

Secunda particula eſt in *ſimilitudinẽ naturæ*, in qua deſignatur qualis debeat eſſe res procedens in generatione, & qualis modus procedendi. Requiritur enim ad generationem viuentis, vt id quod procedit non ſolum ſit genitum, ſed etiam filius, generantur enim ex viuente pili, vngues, vermes, & alia ſimilia, quæ procedunt actiue à viuente, & ipſo miniſtrante materiam ex qua formentur, nec tamen procedunt, vt filij, quia non in ſimilitudinem naturæ. Secundo requiritur, vt ipſa generatio ſit eſſentialiter aſſimilatiua, non ſolùm concomitanter, vel in primo modo per ſe, ſed etiam in quarto modo per ſe, ita quod eo modo ſit per ſe iſta, *generans aſſimilat*, atque iſta, *calidum calefacit*, *Medicus curat*, eo quod generatio eſt actio propagatiua naturæ, & ita debet eſſe productiua ad imaginem, & ſimilitudinem generantis quaſi expreſſiua illius quod eſt eſſe in quarto modo aſſimilatiuam, & non

ſolum in primo modo per ſe.

Qua ratione intelligitur quomodo in diuinis proceſſio verbi ſit generatio, & non proceſſio Spiritus ſancti, quia proceſſio Spiritus ſancti eſt quidem proceſſio rei ſimilis identicè, & concomitanter, imò & eſſentialiter in primo modo per ſe, quia eſt proceſſio intra Deum, & generali ratione, quidquid eſt intra Deum eſt Deus: formaliter autem, & in quarto modo ſolum procedit vt impulſus diuinus, cui ex eo quod eſt diuinus non tam conuenit ſimilitudo, quam identitas eſſentialiter in primo modo per ſe cum eo à quo procedit, & ſic eius proceſſio non eſt aſſimilatiua. At verò verbum ex ipſa formali ratione qua procedit intra intellectum procedit, vt imago, & vt ſimile in quarto modo per ſe cum principio generante, & non ſolum ratione identitatis, quia eſt intra Deum, & ideo proprijſſime eſt generatio, & proceſſio aſſimilatiua in ſubſtantia, & natura, ſcilicet in ipſo intelligi, & intelligere diuino, ſicut ſi homo poſſet producere alterũ hominem ex limo terræ, & artificio manus, & ſimiliter per ſeminalem propagationem, ille qui procederet per propagationẽ eſſet filius, qui autem artificioſe nõ eſſet filius, licet vterque eſſentialiter eſſet verus homo. Sic ergo requiritur ad generationem quod aliquid procedat in ſimilitudinem tum ex parte ipſius rei generatæ, tum ex parte modi procedendi aſſimilatiuo modo, & hoc quantum eſt ex vi generationis, nam per accidens ex aliquo impedimento poteſt aliquid degenerare à perfecta ſimilitudine, ſicut monſtrum & tunc erit vera generatio, ſed deficiẽs, & propriè degeneratio.

ARTICVLVS II.

Quibus principijs Philosophia assequatur dari generationem substantialem?

TOta difficultas apud veteres Philosophos circa inuestigationem generationis substantialis consistebat, in eo quod non poterãt intelligere materiam primam, quæ esset in potentia ad esse simpliciter, & tamen in se esset ens in re, & consequenter non poterant intelligere formam substantialem, quæ daret esse simpliciter materiæ, scilicet ipsum primum esse, sic enim materia de se careret omni esse, & consequenter non esset ens; ex non ente autem non fit ens, quia ex nihilo nihil fit, vt late tractat Philosophus in 1. Physicor. & in hoc lib. 1. de Generatione, & 1 Metaphysicæ cap. 2. Et ita diximus in quæst. 3. Physicorum, quod nisi ponatur materia ita esse ens in potentia quod careat omni esse entitatiuo ex se, hoc ipso caremus omni principio ad ostendendum dari formam substantialem, quæ det primum esse quod est esse simpliciter, & substantiale.

Quare vel ex hoc manifestum fit apud Arist. & D. Thom. qui illum sequitur, omnino ignotum fuisse, quod materia prima haberet ex se actum entitatiuum, & existentiam incompletam, eo quod antiqui existimabant materiam esse non ens, & omnino nihil, hoc ipso quod esset ens in potẽtia, vt constat ex Philosopho in hoc 1. lib. de generatione tex. 12. vbi inquit: *Hoc maximè timuisse Philosophos antiquos in*

assignanda generatione substantiali, ne ex nihilo pra existenti aliquid generaretur. Quod explicans D. Thom. ibi lect. 6. circa fin. inquit: *Quod maximè timuerunt primi Philosophi, quod aliquid generaretur ex nullo praexistente, quod enim non est ens actu nihil est. Sic igitur videtur, quod non possit esse generatio simpliciter hoc modo: Quod substantia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia.* Existimabant ergo antiqui materiam hoc ipso, quod esset ens in potentia esse nihil, & consequenter carere actu entitatiuo, seu existentia partiali, si enim haberet illam, bene staret, quod materia esset ens in potentia respectu formarum, & tamen non esset nihil, quia vt sit nihil, omni existentia debet carere etiam partiali, Philosophi vero antiqui inferebant, quod si esset ens in potentia, & non in actu erat nihil, ergo existimabant carere omni esse etiam partiali si esset in potentia ens. Arist. autem reijciens hanc sententiam antiquorum non dicit materiam habere actum entitatiuum seu existentiam, licet sit in potentia ad formas, sed dicit materiam non esse nihil, sed existere quatenus est sub diuersis formis; ratione cuius generatio vnius est corruptio alterius, & sic generationem fieri per se ex ente in potentia, per accidens autem ex ente in actu, quia ad generationem per accidēs est, quod extiterit materia sub ista, vel illa forma quæ corrumpitur per quam habet esse in actu, vt docet primo Physicor. text. 66. & 1. de generatione text. 17. vt explicat ibi D. Tho. lect. 7. circa finem. Si autem materia, vt concurrit ad generationem per accidens est ens actu, idest per formam quæ corrumpitur,

ma-

manifeste supponit Arist. materiam ex se non habere actum entitatiuum, vel existentiam partialem, alioquin fieret generatio ex ente in actu per se, quia non per formam, sed per suam entitatem esset existens, seu ens in actu.

Quare, principium ad ostendendum contra antiquos Philosophos, quod detur generatio substantialis & quod introducatur forma substantialis in materia, solum ex duplici cap. sumitur. Primò, ex esse, quod discernit substantiam ab accidente, scilicet, esse per se, quod est primum & substans alijs, quia si datur generatio substantialis debet dare esse per se, & introducere formam quæ det tale esse. Secundo sumitur principium ex corruptione substantiali quæ generationi opponitur. Si enim hæc datur, etiam & generatio substantialis. Primò ergo modo procedendo necessario sumendũ est pro principio, quod materia sit ens in potẽtia sine vllo actu entitatiuo, quia generatio substantialis supponitur esse illa per quã acquiritur esse substantiale, seu fit ens simpliciter, & quia antiqui dicebant, quod quidquid est ens debet esse ens in actu, consequenter inferebant, quod si generatio supponit aliquod ens pro subiecto debet supponere ens actu, & sic nulla generatio datur, quæ possit facere ipsum esse substantiale, idest primum, & fundamentale esse, quod est substantiale. Cùm ergo iuxta principia Arist. admittamus, quod ex nihilo nihil fit, & rursus, quod generatio substantialis faciat ens simpliciter dando ipsum esse primum, & substantiale, oportet dicere, quod subiectum ex quo fit generatio sub-

ſtãtialis, ſcilicet, materia prima, neque ſit nihil, neque ſit ens actu de ſe, ſed in potentia per ſe, & in actu per aliud, ſcilicet per formam. Si autem ſemel ponatur materia de ſe ens actu, & exiſtens per actum entitatiuum, non poteſt probari contra antiquos, quod forma ei aduenieus ſit ſubſtantialis, & quod generatio ſit ſubſtantialis dans primum, & integrum *eſſe*, niſi probetur contra ipſos, quod etiam ſi ſupponatur eſſe partialein materia, poteſt per formam aduenientem illi, reſultare eſſe ſubſtantiale, & partes ipſas ſubſtantialiter coniungi. Ad hoc autem non datur principium apud Ariſt. nec poteſt dari, niſi petatur *principium*. Nec enim nobis poteſt conſtare contra negantes generationem ſubſtãtialem, & formam ſubſtantialem, vt negabant *antiqui, dicentes* materiam eſſe totam ſubſtantiam rei, non inquam poteſt conſtare, quod forma aliqua, & actio ſint ſubſtantiales, niſi ratione ipſius eſſe ſubſtantialis (ideſt, primi & ſubſtantis omnibus) quod præbent. Si autem præſupponunt aliquod eſſe partiale in materia, occluditur iſta via, & eneruatur iſtud principiũ. Vnde enim probabitur, quod illud eſſe, quod dat forma ſit primum, & ſubſtantiale ſi ſupponit aliud in materia, cui aduenit? Et ſi dicatur illud eſſe partiale: Hoc reſtabat probandum, & eſt petere principium, negabant enim antiqui dari formam ſubſtantialem, ſed materiam eſſe totam ſubſtantiam rei. Vndè ergo probatur illa partialia eſſe materiæ primæ & formæ, ita facere vnum, quod conſtituant generationem ſimpliciter? Sicut ſi producitur aliqua pars integralis, & coniungitur alteri, habenti iam eſſe, mu-

mutatio illa erit aggeneratio,& non prima generatio, quia ſupponit primum aliquod eſſe, ita ſi in materia ſupponitur eſſe, & forma producta addit ei aliud eſſe, etiam ſi ſit partiale, non poteſt probari, quod ſit generatio ſimpliciter: quia ex ipſo primo eſſe, vnde probari debet ſubſtantialitas iſta, non probatur, ſiquidem ſupponitur aliquod eſſe in materia, & ſic dicerent, antiqui quod forma nō dat primum eſſe, & ſimpliciter eſſe, ſed additionem ſeu aggenerationem ad eſſe præſuppoſitum. In noſtra autem ſententia cum ſit tantum vnum eſſe, quod per formam tanquam per principium conuenit compoſito, & actuat materiam, idem eſt dare eſſe compoſito per formam,& dare primum eſſe, & ſimpliciter eſſe. Aliunde vero non probatur contra antiquos, iſtas duas partes eſſe ſubſtantiales, ſcilicet materiam & formam, niſi vel ſupponatur dari tales partes, quod negabant ipſi, & ſic eſſet petere principium; vel probetur eſſe ſubſtantiales, ex eo quod neceſſariæ ſunt ad generationem & corruptionem, & hoc iterum eſt, quod ipſi negabant, dari ſcilicet generationem, & corruptionem ſubſtantialem, ſed ſolum alterationem, quæ latentes formas apparere faceret, vel occultaret. Quare niſi dicatur formam dare ipſum primum eſſe, & conſequenter materiam ita eſſe in potentia ad formam, quod nullum in ſe ſupponat eſſe, ſed totum habeat per formam, non probatur generatio ſubſtantialis contra antiquos.

Ex ſecundo principio, probatur dari generationem ſubſtantialem, videlicet ex ipſa corruptione. Conſtat enim dari corruptionem

ſubſtantialem: ergo debet dari generatio. Conſequentia eſt bona quia ſi formæ quando deſinunt ſubſtantialiter corrumpuntur, ergo quando incipiunt, ſubſtantialiter generantur, & non ſolum apparent de nouo, alias quando deſinunt, ſolum occultarentur. Antecedẽs autem probatur, tùm quia ſi non eſſet corruptio ſubſtantialis omnis ſubſtantia eſſet incorruptibilis in eſſe ſubſtantiali: tum quia ſi forma non corrumpitur, ſed manet in materia vel non diſtinguitur à materia: ergo etiam manebunt eius propriæ paſſiones, nec enim eſt cur proprias paſſiones ſeparemus manente forma, & natura, cuius ſunt, conſtat autem quod quando animal moritur non manent potentiæ ſenſitiuæ in terra, vel igne, in quem conuertitur. Nec dici poteſt quod manent ibi iſtæ potentiæ, ſed impeditæ, & latentes, ſic enim ſi in igne, v. g. eſt potentia videndi, & audiendi, ſed tamen impedita, ignis eſſet cæcus, & ſurdus, quia habet iſtas potentias cum impedimento. Tum denique conſtat dari corruptionem ſubſtantialem in homine, quia ipſo mortuo anima manet ſeparata à corpore, alias non moreretur homo, ſi maneret anima vnita materię, & homo eſſet incorruptibilis ſubſtantialiter; nec enim anima latet in materia, nec educitur, ſed de foris venit. Recedente ergo anima oportet quod materia incipiat eſſe noua forma, per veram generationẽ, ſiquidem forma quam habebat ſubſtantialiter ſeparata eſt ab illa.

Aliæ probationes ſolent afferri ab alijs authoribus quę contra antiquos parum habent efficaciæ, v. g. quod materia prima eſt in poten-

tia

tia passiua ad omnes formas, quod dantur diuersæ formæ substantiales, quod diuersa accidentia, & operationes sequi debent ad diuersas formas, eo quod materia de se est indifferens ad omnia. Hæc enim petunt principium, quia hoc erat, quod ipsi negabant, scilicet dari formas substantiales, aut accidentia sequi ad formam de nouo aduenientem, sed de nouo apparentem in materia, in qua secundum se latitabat, eo quod dicebant materiam esse ens actu, & non indigere forma substantiali dante illi primum, & substantiale esse, sed supponente materiæ existentiam, & sic omnis forma de nouo adueniens erit accidentalis, quia non conueniet ei propria ratio substantiæ quæ importat primum esse; quod est substans alijs. Quare nisi affirmetur, quod materia est ens in potentia taliter, quod etiam primum esse habet per formam, istæ probationes euacuantur.

Contra generationem substantialem sic explicatam pauca sunt, quæ difficultatem faciãt. Argumentum enim antiquorum quo mouebantur non habet vim. Dicebant enim non posse dari formam quæ det primum esse quale debet esse, esse substantiale, sic enim illa forma adueniret subiecto nullum habenti esse, si quidem forma subiecto dat primum esse, ergo illud subiectum est nihil, & ita simpliciter aliquid fieret ex nihilo, quod est non generari, sed creari.

Ad hoc respondetur. Ex doctrina Aristotel. & D. Thom. quod materia prima, nec est nihil neque est ens in actu seu existens per se, & ra-

tione

tione propriæ entitàtis, sed est existens per aliud, scilicet per formam, & ita de se est ens capax existentiæ, sicut & formæ, licet non sit ipsa forma, nec ipsa existentia. Quod autem est capax existentiæ verè est ens, & non est nihil, vt contradictorie opponitur enti, quia nihil, neque per se, neque per aliud est capax existentiæ, materia autem, vt subiecta formæ verè existit non vero sine forma, imò etiam ipsum compositum substantiale, sine modo subsistétiæ, & sine accidentibus non existit, neque operatur.

Secundo obijcies. Quia in ipsa substantia quæ generatur, solum inuenitur essentia, & existentia. Essentia fieri non potest, cum remota existentia non maneant, nisi prædicata essentialia, quæ sunt perpetuæ veritatis, & independentia à tempore. Existentia autem non est substantia, sed aliquid accidentaliter conueniens substantiæ, supposito quod ab ea distinguitur, imò, & ipsa actio generatiua accidens est de prædicamento actionis: ergo terminus eius est accidens.

Respond. essentiam non fieri, nec produci ex parte connexionis essentialis prædicatorú, obiectiuè sumptam, sic enim obiectiuè est æternæ veritatis, sed subiectiuè, vt in se existens producitur ipsa essentia, & substantia, vt subiecta existentiæ, ita quod essentia se habet vt res existens, existentia vero vt id quo existit, tanquam terminus actualis productionis, & essendi extra causas. Et licet existentia dicatur accidentaliter conuenire, non tamen tanquam accidens prædicamentale, sed accidentaliter prædicabiliter, tanquam modus, vel termi-

terminus substantiæ, quæ reducitur ad eius prædicamentum. Reuera tamen essentia ipsa producitur, vt subiecta existentiæ, non seorsum ab illa, sicut neque seorsum à productione, sed per illam, & natura non producitur seorsum à composito, vel supposito, sed in illo. Essentia autem vt subijcitur existentiæ aliquid temporale est, & nòn æternum, neque æternæ veritatis, quia per temporalem actionem datur existentia, & subiectio essentiæ ad existentiam. Generatio autem est accidens de prædicamento actionis formaliter, sed terminatiuè respicit substantiam, eo quod exit à potentia generatiua in virtute substantiæ, & ideo est accidens, & tamen ad substantiam producendam tendit.

Denique arguitur, quia si vna generatio succedit alteri, sequitur, quod plures res specie diuersæ participant eandem materiam, atque adeò non erunt substantialiter, & ex omni parte diuersæ. Similiter etiam materia pertinebit ad diuersas species, modo ad vnam, modo ad aliam prout fuerint diuersæ formæ, quibus vnitur, & sic non manebit simpliciter eadem, siquidem actualitatem, & speciem sumit à forma.

Respond. non esse inconueniens, quod res specie diuersæ habeant materiam cõmunem, sicut habent genus, non tamen simul informando, sed successiuè, quia materia sic est capax omnium formarum, & in potentia ad illas. Et ita non communicant in eadem materia numero, sed eadem materia secundum potentialitatem seruit ad diuersas formas in diuersis compositis, successiuè vna forma exclude-

cludente aliam, & diuersum compositum cõstituente, quod non est inconueniens. Nec inconuenit, quod materia participet per informationem diuersas species formarum, & constituat diuersa composita successiue, quia est in potentia ad illas, de se autem non habet nisi entitatem potentialem, quam vtique à forma non accipit, sed recipiendo in se formas, actuatur ab illis, & reducitur in actu ad illam speciem à qua informatur, cum enim materia sit pars speciei, & compositi, quod constituit, ad multas species potest reduci in actu, eo quod ad omnes est in potentia.

ARTICVLVS III.

In qua actione, & mutatione consistat generatio substantialis?

VT cognoscamus substantialem generationem inter multas actiones quæ ad illam concurrunt, oportet duo inuestigare. *Primum* an sit generatio substantialis actio & mutatio distincta a tota actione dispositiua, quæ per alterationem operatur in materia, an vero posita alteratione vsque ad vltimam dispositionem, sine noua actione resultet generatio. *Secundum* est, in ipsamet generatiua actione, quam debeamus assignare formalitatem in qua consistat ipsa ratio generationis substantialis; inuenitur enim in actione generatiua ratio eductionis, vel productionis formæ, similiter ratio vnionis formæ ad materiam, ratio etiam conuersionis, & alia similia inter quę oportet discernere, quid formaliter per-

pertineat ad rationem generationis. Quod verò attinet ad actiones subsequentes generationem, non oportet inuestigare quomodo discernatur ab illis generatio, quia consumata, & transacta generatione, actiones quæ restant manifestum est quomodo ab illa distinguantur, & ad generationem constituendam non pertineant, sed illam supponant, vt nutritio, augmentatio, & aliæ similes. A quo vero principio immediate procedat generatio substantialis in illo instanti in quo perficitur, & in quo forma introducatur dicemus artic. 7.

Circa primum, sentiunt aliqui generationē non esse actionem distinctam ab alteratione, sed posita alteratione, quasi resultare, & consequi ad ipsam, & hæc vocatur generatio, & se habet, vt terminus alterationis, non quidem ab alteratione productus illamque specificās, hic enim est qualitas, sed consequutus & resultans sine noua efficientia propter connexionem naturalem cum illis dispositionibus, sicut resultant passiones posita essentia, sine noua efficientia.

Fundamentum sumitur, primò ex quibusdā authoritatibus. D. Tho. in quibus frequenter repetit generationem esse terminum alterationis. Et specialiter in tractatu de natura materiæ, idest opusc. 42. inquit. *Quòd alteratio, per quam spoliatur materia à forma priori, in se requirit subiectum actu existens, quia ipsa est motus, in suo vero termino non requirit subiectum actu existens, terminus autem eius generatio est.* Et loquens de generatione hominis 1. p. q. 118 art. 2. ad 4. inquit: *Quòd homo generat sibi simile in quantum per virtutem*

semi-

seminis eius disponitur materia ad susceptionē talis formæ. Vbi generationem etiam reduplicatiue, vt est generatio rei similis constituit D Tho. in actione seminis dispositiua. Deinde sumitur fundamentum ex ratione, quia non possunt accidentia se solis producere substantiam actione substantiali distincta ab accidentali (accidens enim per se producunt) neque similiter substantia per se immediate potest talem distinctam actionem producere cum non sit immediate operatiua. Neque similiter accidens, vt motum à substantia potest illam distinctam actionem producere, quia est eadem difficultas de illa motione quomodo procedat à substantia, & non medio alio accidenti. Si autem accidens non recipit nouam, & excellentiorem motionem vt producat substantiam, ergo eademmet actio, qua producit accidens non excellentior facta neque eleuatior producit substantiam, & hoc est quod intenditur, quod eadem actio, quæ attingit calorem transeat ad substantiam ignis mediante positione caloris resultantem ex connexione ad illum.

Nihilominus oppositum dicendum est generationem esse actioné distinctam ab alteratione, nec substantiam resultare ex alteratione vel ex qualitate per illam producta sicut propriæ passiones resultant ex essentia, sed per veram efficientiam produci distinctam ab efficiétia qua ipsa qualitas per alterationem producitur, nec D. Thom. vnquam dixit substantiam ipsam resultare ex alteratione, vel ex qualitate per illam producta, sed quod generatio, (id est actio ipsa) est terminus alterationis, si

autem

autem substantia resultaret ex ipsa, non diceretur generatio esse terminus alterationis, sed res ipsa genita, si ergo generatio ipsa est terminus alterationis, ergo est distincta actio ab ea. *Quod autem* D. Thom. ponat ipsam generationem tanquam distinctã actionẽ ab alteratione constat in primis, quia in 3. contra gent. c. 69. inquit. *Quod si formæ accidentales, quæ sunt in rebus corporalibus habent proprias actiones multo magis forma substantialis habet aliquam propriam actionem, non est autem huiusmodi actio disponere materiam, quia hoc fit per alterationem ad quam sufficiunt formæ accidentales, ergo forma generantis est principium actionis, vt forma substantialis introducatur in generatum.* Ita D. Thom. vbi condistinguit actionem introducentem formam substantialem ab actione disponente materiam, quæ est alteratio ad quam dicit sufficere formam accidentalem, ad illam vero requirit formam substantialem generantis, licet non vt principiũ proximum. Item generatio & corruptio, ita dicuntur terminus alterationis, quod etiam habent vlterius suos terminos, & pro ea parte qua vlterius habent terminos non sunt ipsa substantia genita vel corrupta, sed actio seu tendentia ad ipsam. Antecedens probatur ex D.Thom. 2. 2. q. 164. artic. 1. ad 7. vbi inquit: *Quod mors potest sumi vno modo pro ipsa priuatione vitæ, alio modo secundum quod nominat ipsam corruptionem, quæ terminatur ad priuationem prædictam. De corruptione autem, sicut & de generatione dupliciter loqui possumus; vno modo secundum quod est terminus alterationis; alio modo corruptio potest accipi cum alteratione præ-*

ne præcedenti, prout dicitur aliquis mori dum mouetur in mortem. Ecce quomodo D. Tho. & fatetur corruptionem esse terminum alterationis sicut & generationem ipsam, & tamen corruptionem dicit ad priuationem, atque adeò similiter generatio terminabitur ad oppositum priuationis, quod est forma, ergo sentit generationem, & corruptionem non solum esse, quid distinctum ab alteratione, tanquam terminum productum, seu resultantem, sed tanquam actionem vtpotè quæ respiciat terminum.

Fundamentum, autem assertionis positæ est, quia alteratio quæ toto tempore antecedente instans generationis pròcedit, existit in subiecto desinente, & corrupto: ergo non potest ex tali alteratione resultare ipsa substantia genita, nisi intercedat noua, & distincta actio producens ipsam substantiam. Antecedens constabit infra ar. 6. & 7. concediturque ab authoribus oppositæ sententiæ, eo quod alteratio nō subiectatur in nuda materia, cum sit motus, sed in composito, ante instans, autem generationis non datur compòsitum generatum, sed corrumpendum in instanti generationis: ergo in illo subiectatur alteratiò. Consequentia autem probatur, quia non potest resultare generatio ex alteratione in eo subiecto in quo existit alteratio, siquidem illud corrumpitur per generationem, & sic in eo non resultat generatio, cum sint incompatibilia res quæ generatur, & subiectum in quo est alteratio illa antecedens ad instans generationis. Si autem resultat generatio in alio subiecto, in quo alteratio non existit. quia corrumpitur ad

cor-

corruptionem ſubiecti : ergo non poteſt reſultare ex ipſa talis generatio, alioquin reſultaret ex ipſa, id quod deſtruit ipſam, hoc auté eſt impoſſibile cum reſultantia fundetur in connexione neceſſaria, & per ſe vnius cum alio, non autem poteſt habere connexionem neceſſariam per modum reſultantiæ, cum eo cum quo eſt incompatibile.

Vnde non poteſt dici quòd ad iſtam reſultantiam non requiritur quod alteratio exiſtat in eodem inſtanti in quo generatio reſultat, ſed ſufficit immediate antea extitiſſe, & virtualiter manere in inſtanti generationis. In hoc enim fundamus totam vim rationis factæ, quia repugnat fieri aliquid per reſultantiam, & non per nouam actionem hoc ipſo, quod non exiſtit, ſed habet incompoſſibilitatem aliquid cum illo, quia reſultantia, vt diſtinguitur ab actione fundatur in connexione neceſſaria & per ſe vnius cum alio, ita vt exiſtente illa exiſtat alia reſultans, quia eadem actione fiũt & ceſſante prima, ceſſat ſecunda, ſicut ipſa paſſio reſultat ex eſſentia, & exiſtit cum illa, ſed alteratio vt eſt actio & motus, in ipſo ſubiecto, quod corrumpitur deſinit, & non exiſtit in inſtanti generationis : ergo ex illa non reſultat res genita, nec per reſultantiam habet eſſe ex illa, cum potius ſit incompatibilis cum illa in eodem inſtanti. Quod ſi dicas intercedere hanc connexionem, quia diſpoſitio illa neceſſitat ad generationem. Reſpond. intercedere connexionem, & neceſſitatem vnius actionis cum altera actione, ideſt actionis alteratiuæ cum generatiua, & ſic neceſsitatur agens ad illam ſecundam actionem ex ſuppo-

ſitio-

sitione primæ sicut posito assensu præmissarũ necessitatur intellectus ad assensum conclusio nis, & tamen assensus conclusionis est distinctus actus ab assensu præmissarum, hæc tamé connexio actionum supponit generationem esse actionem distinctam alioquin non sequeretur ex vi connexionis vt distincta à prima, non autem quod eadem actione qua fit vnus terminus sine noua actione resultet alius in vi solius connexionis, sicut passiones propriæ.

Ad primum fundamentum oppositum desumptum ex authoritatibus D. Tho, respondetur, quod quando dicit generationem esse terminum alterationis, sensus est, quod est finis illius tanquam actio principalior ad quam ordinatur alteratio, non tanquam ad rem productam per resultantiam, sed tanquam ad actionem distinctam, quæ præsupposita alteratione vt disponente, oritur necessario à generante, sicut si diceretur quod assensus conclusionis est terminus assensus præmissarum. Quod ex ipsa doctrina D. Thom. manifestum fit, dicit enim quodlib. 11. ar. 4. *Quod per alterationem materia disponitur ad formam & per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, & secundum hoc dicitur quod generatio & corruptio sunt terminus alterationis, & illuminatio motus localis.* Et similia dicit 1. p. q. 53. art. 3. Vbi parificat motũ localem respectu illuminationis cum motu generationis respectu alterationis, sed constat quod illuminatio est actio distincta à motu locali, ergo etiam generatio substantialis est actio distincta ab alteratione, & sic explicatur quod dicit D. Tho. quodlibeto 7. art. 6. quod alte-

alteratio habet duos terminos, scilicet qualitatem, & formam substantialem, intelligitur enim habere duos terminos non per modum resultantiæ vnius termini ad alium, sed per modum ordinationis huius actionis ad aliam. Et sic etiam exponitur quod dicit in opuscu. 42. quod terminus alterationis generatio est. intelligitur enim quod est terminus per modum finis tanquam actio distincta & principalior, non quod ipsa substantia genita per resultantiam oriatur ex alteratione sine noua actione.

Ad id verò quod adducitur ex D. Thom. de generatione hominis, respondetur, quod homo dicitur generare sibi simile in quantum per eius virtutem disponitur materia, non producendo, vel educendo formam ex materia, sicut aliæ generationes; sed quia disponendo materiam vnit illi formam, & sic illam attingit vt vnitam, quę expositio sumitur ex ipso D. Tho, q. 3. de potent. art. 9. ad 6. vbi inquit: *Quod in alijs generationibus generans est causa ipsius formæ, in anima autem rationali est causa vnionis talis formæ ad materiam per hoc quod disponit materiã ad eam, nec oportet quod sit causa ipsius formæ.* An verò sicut cum producitur forma in alijs generationibus, & datur distincta actio producens formam ab alteratione disponẽte, ita quãdo attingitur forma hominis vnitiuè attingatur distincta actione D. Th. non dicit. Et in hoc sunt diuersæ opiniones, nam Ferrar. 1. cont. Gen. c. 89. solum, videtur admittere, quod homo virtute seminis non producit nisi dispositiones, quibus corpus disponitur, vt sit particeps, animæ rationalis,

ad

ad quas dispositiones necessario sequitur vnio animæ in corpore, ratione cuius virtus seminis est causa prædictæ vnionis. Et hoc ideo, quia actio hominis non potest terminari intrinsece ad animam rationalem, quæ spiritualis est, solum ergo terminatur ad id quod ex parte materiæ se tenet, idest ad dispositiones.

At vero Caiet. 1. p. q. 118. art. 2. amplius concedit quam dispositiuam attingentiam, scilicet actionem quæ per se terminetur ad vnionem animæ ad corpus non quidem tenentem se ex parte animæ, sic enim infunditur à Deo dum creatur in corpore, sed ex parte materiæ quatenus facit non solum dispositiones, sed etiam quod materia subsit formæ, non quidem attingendo ipsum esse formæ, sed eius in esse, seu communicari ad materiam, quatenus corporeo, & materiali modo materia subest, & vnitur formæ terminaturque ad animam quatènus eminenter est forma corporea, licet in se sit spiritualis, sic enim saluatur proprius, & formalius quod homo generat hominem, & quod forma humana est formalis terminus generationis, vt informans, & communicata materiæ.

Ad fundamentum ex ratione petitũ respondetur generationem, vt est actio distincta ab alteratione procedere à substantia medijs accidentibus, vt habent rationem instrumenti substantiæ, vt diximus in q. 12. Physicorum, & sumitur ex D. Thom. 3. contra Gent. cap. 69. & 1. p. q. 115. art. 1. ad 5. vbi inquit: *Quod corpus agit & ad formam accidẽtalem, & ad formam substantialem, qualitas enim actiua vt calor, etsi sit accidens, agit tamen in virtute formæ*

sub-

substantialis, sicut eius instrumentum, & ideò potest agere ad formam substantialem sicut & calor naturalis in quantum est instrumentum animæ agit ad generationem carnis, ad accidens verò agit propria virtute. Nec est contra rationem accidentis, vt excedat suum subiectum in agendo, sed quod excedat in essendo. Ita D.Tho. qui etiam videri potest de hoc 1.p.q 45, art. 8. ad 2. Fatetur ergo D. Thom. accidens habere sufficientem motionem vt attingat substantiam, hoc ipso quod est virtus substantiæ quæ in ipsa radicatur, & tanquam aliquid illius, & vt instrumentum illius producit, alias solum produceret virtute propria si præcise secundum quod qualitas est operaretur, & non vt quid substantiæ. Quid autem addat ista motio supra ipsam virtutem vt sit instrumentum substantiæ diximus q. 12. citata art. 3. & videri potest D.Th. 1.p.q. 118. art. 1. ad 2. vbi inquit: *Quod virtus illa actiua quæ est in semine ex anima generantis deriuata est quasi quædam motio ipsius animæ generantis, nec est anima, aut pars animæ nisi in virtute sicut in serra, vel securi non est forma lecti, sed motio quædam ad talem formam, & ideo non oportet quod ista vis actiua habeat aliquod organum in actu sed fundatur in ipso spiritu incluso in semine*. Et idem docet in quæstione de anima art. 11. ad 2. Fatetur ergo D. Tho. hanc virtutem non habere aliam vim præter motionem generantis, quæ non est aliud quam egresio talis virtutis ab ipso, postquam enim egressa est virtus à generante non recipit aliam motionem ab ipso.

Quod si dicas, nam in instrumentis eadem actio quæ attingit terminum propriũ, eadem

vt eleuata attingit terminum principalis agentis, ergo similiter virtus instrumentalis generantis per eandem actionem quæ est alteratio attingit terminum proprium alterationis qui est qualitas & eadem vt eleuata attinget ipsam formam substantialem vt generatio. *Respond.* hoc iam non pertinere ad sententiam quam impugnamus quæ dicit resultare ipsam rem genitam posita alteratione, obiectio autem procedit de vera efficientia attingente per alterationem instrumentaliter rem genitam. Veritas tamen est quod alteratio non est ipsa actio instrumentalis, quæ eleuatione superioris agentis attingit effectum principalem, *sed* est actio antecedens habens suum terminum qui est dispositio, subiectaturque in re corrupta, & ordinatur ad actionem generatiuam, tanquam ad principalem, quæ consequitur, & inhæret in ipsa re generata. Vnde virtus generantis mouet ordine quodam duplici actione ordinata; prima per alterationem ad dispositionem, quæ est proprius terminus eius. Secunda per generationem substãtialem in quo agit ex motione quadam substantiæ generantis. Et in hoc illa virtus habet rationem instrumenti licet enim prius operetur vt causa principalis effectum proprium, qui est ipsa dispositio, tamen postmodum instrumentaliter, vt virtus substantiæ generantis ipsam substantiam genitam attingit. Nec oportet quod in instrumentis semper sit eadem actio illa quæ præuiè operatur dispositionem, & quæ introducit formam principalem, sed potest esse diuersa actio, præsertim quando necesse est corrumpi dispositionem præuiam per
pro-

productionem formæ principalis.

Secunda difficultas.

Circa secundam difficultatem notandum est quod generatio habet plures formalitates, seu respectus, habet enim rationem mutationis, conuersionis, eductionis, siue vnitionis, productionis, & tandem corruptionis, quæ ex illa sequitur. Habet rationem mutationis respectu subiecti eius, quod est materia prout præcise reducit potentialitatem eius in actum. Rationem conuersionis habet etiam respectu materię cum respectu ad formas quarum vnam deserit, & aliam accipit, & sic vnã vertit in aliam. Habet rationem eductionis respectu formæ prout dependenter à materia, & per eius transmutationem fit, & existit. Habet rationem vnitionis quatenus tam materiam, quam formam applicat, & immutat ad communicationem eiusdem vnitatis in composito. Habet rationem productionis respectu totius compositi, quod de nouo ponit in esse, vel etiam respectu formæ quam educit. Habet denique ratioñe corruptionis respectu compositi præcedentis quod destruit, nec oportet quod destruat formam, vt patet in corruptione hominis, sed sufficit quod eam amoueat à materia, corrumpatque compositum.

Omnes istæ formalitates pertinent ad vnam & eandem actionem, quod patet, quia ab vnica virtute, & in ordine ad vnum terminum singularem tendit illa actio. Quæcumque autem actio, quæ est in indiuiduo, respicit terminum à quo, & ad quẽ, & subiectum, ergo fun-

dat istas omnes formalitates, seu respectus, qui in materia, & in forma & in termino à quo & ad quem, & in comparatione eorum ad inuicem inueniuntur.

In qua autem ex his formalitatibus essentialius, & proprius consistat generatio artic. seq. dicemus agendo de termino formali generationis, inde enim dependet hæc resolutio tractando quis sit formalis terminus generationis: constat enim quod cum generatio sit actio, & mutatio, formalius debet sumi per ordinem ad terminum ad quem, quam secundum formalitatem, & respectum ad terminum à quo.

Solùm oportet aduertere in præsenti quomodo generatio dicatur cõuersio. Quod constabit explicando, quid requiratur ad conuersionem. Requiruntur enim ad illam quinque. Primò, quod terminus cõuersus qui est terminus à quo, desinat esse, quia si manet nõ vertitur in aliũ. Secũdò, quod incipiat de nouo terminus ad quem, seu conuertens, vel absolutè in suo esse, vel saltem secundum aliquem nouum modũ essendi sicut alio modo est Christus in Eucharistia, quam in cælo. Tertiò, quod inter terminum conuersum, & conuertentem sit aliqua connexio, aut dependentia quatenus vnus succedit alteri, & sic saltem in ipsa successione connectuntur. Quartò, quod sit inter terminos positiuos quorum vnus corrumpatur, & alius generetur, & quod non corrumpatur absolutè quasi per annihilationem, sed desinendo in aliud in quod conuertitur. Quintò, quod maneat aliquid commune vtrique termino cònuerso, & conuertenti, siue per

modum

modum ſubiecti, vt in generatione, ſiue per modum accidentis extrinſeci vt in tranſubſtantiatione; licet videatur probabile quod abſolute poteſt fieri à Deo conuerſio ſine hac conditione, vt ſi conuerteret totam ſubſtantiam panis, & eius accidentia in ſubſtantiam & accidentia Christi, aut Angeli; ſed tamen tunc non haberet ita proprie rationem conuerſionis. Vnde conſtat eſſe diuerſam formalitatem conuerſionis & motus, licet vterque verſetur inter terminos poſitiuos ad conſtituendam latitudinẽ & diſtantiam vincendam per motum, conuerſio autem non reſpicit terminos poſitiuos vt conſtituunt latitudinem, & diſtantiam pertranſeundam per motum, cum poſsit ſaluari conuerſio ſine motu, vt in tranſubſtantiatione, ſed vt non fiat aliquid ex nihilo, ſed ſupponatur aliquid transferendum, & tranſponendum in aliud.

Conuerſio alia eſt ſubſtantialis alia accidentalis. Accidentalis eſt quando fit tranſitus de vno accidenti in aliud, vt quando album fit nigrum, & hæc ſemper eſt coniuncta cum motu: ſubſtantialis eſt cum fit tranſitus ab vna forma ſubſtantiali ad aliam, & hæc ſemper habet coniunctam duplicem mutationem, alteram generatiuam, alteram corruptiuam. Item alia conuerſio eſt formalis, alia totalis; formalis eſt quando manente aliquo ſubiecto de vna forma fit tranſitus ad aliam. Totalis eſt quando tota entitas ſiue ſubſtantia, nullo ſubiecto communi manente trãſit in aliam, ſicut tranſubſtantiatio in Euchariſtia, & hæc non poteſt fieri naturaliter, quia nulla actio naturalis operatur niſi præſuppoſito ſubiecto, ſeu

materia non destruendo illam. De quo vide D.Thom. 3.p.q.75.art. 8. vbi designat modos loquendi in istis conuersionibus.

Ex his autem colligitur generationem esse conuersionem, quia licet generatio pro termino formali à quo, habeat priuationem, tamen quia hæc priuatio antecedens, naturali modo est coniuncta alicui formæ positiuæ ratione cuius generatio vnius semper est corruptio alterius, & forma ista quæ corrumpitur non annihilatur, sed desinit in aliam, ideo verè & propriè intercedit conuersio in generatione substantiali. Et formalitas conuersionis differt à formalitate generationis, quia generatio habet pro termino a quo priuationem, conuersio formam vt mutandam in aliam succedentem. Et sic est vnica actio, sed duplex mutatio, vt dictum est, eo quod duplex forma mutatur vna de non esse ad esse, quæ fit de nouo, altera de esse ad non esse, quę corrumpitur, actio tamen est vna quia ab vnico agente dimanat vna causalitas quæ respicit duplicem terminum vnum à quo alterum ad quem, inter quos constituitur distantia vnica percurrenda per motum, & actionem. In generatione autem & corruptione hominis nō fit conuersio in substantiam formæ rationalis, aut ex ipsa quia non desinit, sed in ipsam vt informantem, vel desinentem informare.

ARTICVLVS IV.

Quid sit terminus formalis & quis adæquatus generationis substantialis?

DIstinguimus in generatione terminum adæquatum, seu totalem, & terminum for-

formalem, seu specificatiuum. *Primus* solet vocari terminus, vt *quod* seu *qui* producitur. *Secundus* terminus vt *quo*. In termino adequato, seu *quod* consideramus omnes partes, ipsamque naturam integram, constituentem, & subsistentiam qua talis natura subsistit, & existentiam qua existit. Dicitur enim natura subsistere in supposito subsistente, sicut partes in ipso toto, non quia natura, vel partes reddãtur supposita, seu personæ in seipsis, sed quia redduntur terminatæ, & affectæ ipsa substantia, & personalitate in qua sunt, sicut partes lineæ terminantur puncto, nõ quia in se fiant punctum siue per se siue per accidens, sed quia vnico puncto afficiuntur, & terminantur, sicut corpus quod afficitur albedine, nõ fit albedo, sic partes redduntur illo puncto terminatæ, & partes naturæ & natura ipsa per subsistentiam & suppositum non redditur in se aliud suppositum, seu persona, sed vnica eademque subsistentia redditur suppositata, & terminata, seu subsistens. Vnde non valet illud sophisma, Natura subsistit per aliud idest per personam, suppositum verò subsistit per se, ergo natura & suppositum sunt aliud, & aliud subsistens. *Respond.* enim ad antecedens, quod natura subsistit per aliud quod est ratio subsistẽdi & sibi communicatur vt subsistat, concedo, per aliud quod in se sit res subsistens vt quod, nego. Ad conseq ergo est aliud, & aliud subsistens vt quod nego conseq vnum vt quo & alterum vt quod transeat; sed hoc est esse distinctum in ratione entitatis non diuersi subsistentis, sicut album & albedo non faciunt duo alba vt quod, sed vnũ vt quo, & aliud vt quod, albedo enim
 dicitur

dicitur alba vt quo, idest ratio & forma albi, licet sint duæ entitates corpus & albedo.

Formalis terminus est id quo constituitur aliquid tanquam actualitate & specificatione. Illud autem quo constituitur in sua specie substantia generata, vel est forma partialis, vel forma totalis. Formato talis est integra natura, seu cõstans ex forma & materia vnitis vt condistinguitur contra suppositum, vel personam, & significatur per modum formæ, quia significatur vt principiũ, quo aliquid est, sicut humanitas est id quo homo est homo. Forma partialis est illud principium quod distinguitur contra materiam, & illi vnitum componit naturam, resultatque suppositum, seu terminus naturæ nisi per assumptionem diuinam impediatur. *Inquirimus* ergo in præsenti in primis de termino totali, an sit ipsum compositum vt natura, an etiam suppositum quod est terminus eius. Secundò de termino formali, an sit ipsa forma vel vnio eius in materia.

In hac re variæ sunt sententiæ Authorum de quibus videri possunt Conimbr. 1. de generatione cap. 4. q. 15. & Cursus Carmelit. disp. 2. q. 3. Circa terminum enim totalem aliqui dixerunt actionem aliquam terminari ad compositũ distinctã ab ea quæ terminatur ad formam, quia sunt res distinctæ. Alij verò dicunt generationẽ intrinsece terminari ad formam, extrinsece verò & secundariò ad totum compositum & quasi per resultantiam, non vt terminum essentialem. Denique alij ponunt pro termino adæquato ipsum compositum quod est natura, excludunt autem ipsum suppositum, vel subsistentiam.

Circa

Circa terminum verò formalem etiam diuisi sunt Authores, nam quidam dicunt solam formam esse terminum formalem etiam si ipsa non producatur, sed sola vnio. Alij vero dicunt solam vnionem esse per se terminum formalem generationis, non verò formam, eo quod in omni generatione producitur de nouo vnio, non verò semper producitur forma, vt quando generatur homo, oportet autem assignare pro termino formali, & specificatiuo actionis aliquid de nouo factum, eo quod actio si nihil facit de nouo, nō est actio. Alij denique dicunt formam esse terminum formalem quādo per generationem educitur, vel proditur, quando verò non producitur, sed vnitur, vnionem esse terminum formalem de quo Conimbr. vbi supra. Denique quidam dicunt generationem conuenire cum creatione in eo quod est producere totum, differre autē in eo præcise quod sit eductiua vnionis.

Dico primo. Totalis & adæquatus terminus generationis substantialis est ipsum compositum, seu totum non solum prout dicit naturā, sed etiam prout dicit suppositum, ita tamen quod subsistentia non se habeat in hoc toto, vt constituens, sed vt terminās naturam constitutam, vere tamen intrinsece attingitur à generatione, & non extrinsece. Hæc conclus. est expressa S. Tho. qui perpetuo docet ipsum fieri sicut & ipsum esse solum conuenire rei subsistenti, seu hypostasi vt patet 3. p. q. 35. art. 1. vbi inquit: *Natiuitas potest attribui alicui dupliciter, vno modo sicut subiecto, alio modo sicut termino: sicut subiecto attribuitur ei quod nascitur, hoc autem proprie est hypostasis*

non natura, cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc vt sit, esse autem propriè est rei subsistentis, nam forma quæ non subsistit dicitur esse solum, quia ea aliquid est, persona autem, & hypostasis significatur per modum subsistentis. Idem docet de creatione, & de quocumque alio fieri, quod fit ad rem subsistentem 1.p.q.46.art.3. Item videri potest Philosoph. 7. Metaphys. text. 27. vbi inquit: *Quod neque species fit, nec quodcumque nominari oportet formam, quæ in sensibili est, nec est eius generatio, nec quod quid erat esse.* Vbi S.Tho.lect.7. inquit: *Quia generatio est eius quod fit palam est quod generatio non est formæ, sed compositi, nec iterum quod quid erat esse rei generatæ generatur nisi per accidens, sed forma, & quod quid erat esse est, quod fit in alio, idest in materia non per se.* Ita D.Tho. Ex quibus verbis colligitur, quod si id quod generatur tanquam terminus totalis, & tanquam *quod* non est forma sola, neque quidditas, seu quod quid, hæc enim est ipsa forma totalis, seu natura, quia sola forma partialis non est quidditas & natura, sed principium eius, restat vt terminus totalis sit ipsum suppositum. Vnde etiam patet non legisse, aut non aduertisse verba Arist. eos qui dicunt eum non agnouisse suppositum seu personam in substantijs, si enim dicit: *Quod id quod fit & generatur non est forma neque quidditas, sed compositum*, & nomine formæ intelligitur forma partialis, nomine autem quidditatis, seu naturę intelligitur forma totalis, restat vt nomine compositi intelligatur ipsum suppositum, hoc enim solum est quod condistinguitur

guitur à natura, seu forma totali. Et hunc locum Philos. sæpè obseruat D.Tho. ad probandum formas non fieri, sed ipsum compositum, seu subsistens, vt in 1.par. quæst. 65. art.4. & alijs locis.

Fundamentum autem conclusionis sumitur ex ipsa doctrina D. Tho. quia generatio per se primo tendit ad constituendam rem in esse integrè & perfectè, sed natura rei non habet totum esse nisi habeat illud subsistẽs, & per se, quia hoc est proprium substantiæ vt habeat esse terminatum & subsistens; imò repugnat, quod habeat esse nisi, vel in se subsistens, vel alteri subsistenti vnitum, sicut humana natura est in Christo, ergo generatio quandiu non dat tale esse sic subsistens in se, vel in alio manca est, & non integra nec censetur dare totum suum effectum, ergo tunc est adæquatus terminus in quo sistit generatio, vbi ipsum esse generatum terminatur & sistit; sistit autem in subsistente, ergo subsistens in tali natura est terminus totalis, & vt *quod* generationis. *Et confirmatur*, quia ad generans pertinet non solum dare formam, sed consequentia ad formam, sicut sunt proprię passiones, sed intimior est subsistentia, quam passiones, quia istæ sunt accidentia pertinentque ad ornatum vel operationem substantiæ, subsistentia vero est terminus intrinsecus, & substantialis eius; vnde vnio ad subsistentiam Christi fuit substantialis in natura humana, ergo magis pertinet ad generans illam dare, quam proprias passiones. Omitto quod apud D.Tho. existentia est propria hypostasis seu suppositi vt *quod* naturæ autem vt *quo*, vt docet 3.p.q.17.artic.2. & nos

oſtendimus, q. 7. Phyſicorum, ergo ſi generatio tendit ad dandum eſſe, terminus eius totalis, & vt *quod* erit id, cui conuenit eſſe vt *quod*, ſcilicet ipſum ſuppoſitum ſubſiſtens.

Et ex hoc deducitur vltima pars concluſionis, ſcilicet ipſam ſubſiſtentiam, ſeu ſuppoſitum pertinere ad intrinſecum terminum generationis, & non ſolum extrinſecum, & reſultãtem, vt videntur ſentire Conimb. q. ſup. cit. art. 4. concl. 2. & alij; Quia ille dicitur terminus intrinſecus, qui directè, & per ſe attingitur ab actione non ſecundariò & mediatè, ac præſupponendo alium primarium; ſed ſubſiſtens non poteſt eſſe terminus mediatus ac ſecundarius, ſupponens alium primarium productum, quia completum, & integrum eſſe primo & per ſe inuenitur in ipſo ſubſiſtente, non ante ſubſiſtentiam, ergo res vt ſubſiſtens, & ipſa etiam ſubſiſtẽtia ingreditur terminum intrinſecum generationis tanquam pertinens ad integrandam, & complendam rem generatam, non vt prædicatum conſtitutiuum, ſed vt terminus intrinſecus rei generatæ reſpectu eſſe illius.

Dico ſecundo, terminus formalis generationis non eſt vnio, ſed forma conſtitutiua rei gegeratæ. Vnio autem prout dicit applicationem, & coniunctionem extremorum non eſt terminus, ſed applicatio, id vero quod reſultat ex tali vnione ſi ſumatur per modum ſuppoſiti, eſt terminus totalis; ſi per modum naturæ eſt terminus formalis tanquam forma totalis. Hæc concluſio quæ inter Thomiſtas communis eſt, conſtat ex ipſo D. Thom 3. p. q. 35. ſupra citata, vbi poſtquam dixit, quod natiuitas, & gene-

generatio attribuitur tanquam subiecto ipsi personæ, & non naturæ, addit: *Quod tanquam termino attribuitur natiuitas naturæ, terminus enim generationis, & cuiuslibet natiuitatis est forma, natura autem per modum formæ significatur*. Vbi loquitur D.Thom. de termino formali, non de totali, quod est subiectum, de quo iam dixerat, quod est persona. Et similiter videri poterit in 3.dist.8.q.1.art.2. & optimè in 1.dist.6.q.3.art.1. vbi inquit: *Terminus generationis in creaturis potest accipi dupliciter, sicut etiam & principium, dicitur enim principium generationis ipsum generans, & huic principio respondet sicut terminus ipsum genitum. Dicitur etiam principium generationis à quo incipit generatio, & hoc modo principium vel initium generationis est priuatio formæ inducendæ, & huic principio terminus oppositus est forma per generationem inducta*, ita D. Thom.

Et fundamentum colligitur, quia in termino adæquato & totali alicuius actionis illud est terminus formalis, quod in ipso termino se habet vt forma, quæ per se specificat actionem, & assimilat genitum ipsi generanti, hæc enim sunt munera termini formalis, scilicet formalizare ipsum terminum totalem, quod vtique fit specificando, seu constituendo, & assimilando ipsum genitum rei generanti. Constat autem, quod forma termini non est ipsa vnio, sed aliquid vnitũ, vnio enim se habet, vt communicatio, & applicatio, qua communicantur extrema, ergo forma cõstituens debet esse extremum communicatum, & vnitum, hoc enim est vltimum, quod intendit generans, intendit enim assimilare sibi genitum in forma,

& po-

& posita assimilatione cessat;non cessat autem in vnione, quia vnio est applicatio vt forma reddatur vnita, ergo magis se habet, vt terminus formalis forma vnita, quam vnio coniungens. *Et confirmatur*, quia si ista vnio qua vnitur ista forma adhiberetur alteri eodem modo Illam vniret materiæ,ergo proprium distinctiuum & constitutiuum formale huius generationis non est vnio propter vnionem, sed propter formam vnitam. Vndè etiam quando forma non producitur per generationem, sed introducitur, & vnitur, & sic sola vnio producitur adhuc non producitur, vt constituens formaliter, sed vt communicans, & applicans formaliter id quod constituit, vt forma.

Ex quo colligitur, quod cum assignatur formalis terminus, & ratione alicuius formalitatis designetur, si sumatur ly formalis pro formalitate communicata,& vniente,sic vnio est terminus formalis, si sumatur pro formalitate terminante,& constituente, & assimilante genitum generanti sic terminus formalis non est vnio,sed forma vnita; constat autem quod præcipuè iudicandum est de termino formali, secundum quod terminat potius quam secundum quod mediat. Verum quidem est, quod, non potest forma constituere formaliter, nisi connotando, & supponendo vnionem tanquam conditionem, & applicationem, ipsa autem forma vnita se habet vt constituens. Et sic etiam vt supra diximus, art. 3. ex Caietan. 1.p.118. art. 1. in generatione humana, licèt forma non producatur, sed vniatur; tamen, non sola vnio, sed etiam ipsa forma vnita attingitur

tingitur à generatione non secundum esse formæ in se, sed secundum inesse, ita tamen, quod vnio se habet, vt conditio, & forma vnita vt constituens formaliter, & terminans.

Soluuntur argumenta.

PRimò arguitur, contra primam conclusionem. Quia saluatur vera generatio sine hoc, quod producatur, vel attingatur suppositum, & similiter sine hoc quod producatur natura, ergo neq. suppositum est totalis terminus generationis, neq. natura formalis. Antecedēs patet, tum in generatione, quia Beata Virgo genuit Christum quæ fuit vera generatio, cum fuerit vera mater eius, & tamen non attigit suppositum, neque producendo, quia in Christo non fuit suppositum creatum, neque vniēdo illud naturæ, quia hæc vnio non est facta per actionem Virginis, sed per immediatam assumptionem Dei, tum etiam quia suppositū resultat posita natura tanquam modus, seu terminus illi adiunctus. Vnde si nunc humanitas dimitteretur à Verbo, resultaret de nouo subsistentia creata, ergo supponit terminum generationis omnino productum per actionem, siquidem quod restat solum fit per resultantiam: ergo suppositum non pertinet ad intrinsecum terminum generationis, vt actio est, sed posito termino actionis resultat, tum denique, quia Diu. Thom. nullo modo attribuit ipsi supposito rationem termini, sed subiecti generationis, rationem verò termini ipsi naturæ, vt patet 3. p. q. 35. art. 1. eo quod natura quæ constat ex vnione materiæ, & formæ.

mæ est integra, & totalis substantia, ergo de se terminat totalem actionem, & sic vt sit terminus totalis producibilis à generatione, non indiget aliquo alio, sed tamen quia illa natura est terminata supposito, & in illo tanquam in subiecto, ideo dicitur suppositum subiectum generationis non terminus, quia non terminat actionem, sed subijcitur seu supponitur naturæ terminanti.

Quoad secundam verò partem probatur antecedens in generatione diuina In qua totalis terminus est persona procedens, natura verò non habet rationem termini etiam formalis, alias distingueretur à principio à quo procedit, & sic non esset vna tantum natura in tribus personis.

Respondetur, neg. ante. Ad primam probationem resp. aliquos existimare actionem B. Virginis in ipsa productione humanitatis, & existentia eius, ita sistere, quod non dicitur Mater Dei, idest personæ subsistentis in ipsa humanitate nisi materialiter, & secundario, & per accidens, sicut si modo Deus assumeret meam humanitatem destructa eius subsistentia, mater quæ me genuit, materialiter & per accidens diceretur Mater Dei, quia esset mater hominis, cuius natura assumpta est à Deo; sic producendo humanitatem in se existentem, & terminantem generationem Virginis dicitur mater Dei, quia est mater humanitatis, quę alia actione non pertinente ad Virginem assumpta est à Deo. Si enim actio generantis non tangit suppositum, sed sistit in esse naturæ, quodcumque suppositum illi applicetur materialiter se habebit; & ita Beata Virgo for-

formaliter, & per ſe non dicetur Mater Dei.

Nihilominus. in ſententia S. Thom. Beata Virgo proprijſsime, & formaliter eſt vera Mater Dei, non minus, quam mater Petri eſt formaliter mater illius hominis. Etenim in generatione hominum, generans non producit formam, neque eius exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam, ſed forma rationalis in ſe ſubſiſtens creatur à Deo, & infunditur, generans autem vnit materiam illi formæ, & ſic illud eſſe animæ, quod ſit à Deo communicatur à generante ipſi corpori, & non eſt aliud eſſe in ipſo corpore, & in toto compoſito, quam ipſum eſſe animæ ſic communicatum, quia in ipſo compoſito, ſecundum D. Thom. non datur niſi vnum eſſe, quod quidem prouenit à forma vt à principio *quo*, conuenit verò compoſito, ſeu ſuppoſito vt *quod*. Vndè cum anima rationalis habeat eſſe per ſe exiſtens, ſeu ſubſiſtens, licèt communicabile materiæ, ideò generatio hominis formaliſſimè dicitur attingere perſonam, quatenus hoc ipſum eſſe animæ, quod communicatur toti compoſito, ſeu perſonæ, à generante communicatur corpori, & facit integrum hominem. Et ita dicit D.Tho. 1.2.q. 4.art.5.ad 2. *Quod anima humana remanet eſſe compoſiti poſt corporis deſtructionem, & hoc ideo, quia idem eſt eſſe formæ, & materiæ. & hoc idem eſt eſſe compoſiti.* Similiter ergo in Chriſto eſt vnicum tantum eſſe, quod eſt perſonæ ſeu ſuppoſiti & communicatur naturæ, vt docet idem D.Thom. 3.p.q.16.art.2. Sed tamen hoc eſſe verbi, ſeu ſubſiſtentia ordine quodam communicata fuit prius animæ prioritate naturę, deinde corpori, quia prius natura aſſum-

psit animam, quam corpus & mediante anima corpus vt docet D.Thom.3.p.q. 6.art.1. ita quod in ipsa creatione animæ simul se immiscuit assumptio verbi impediens propriam subsistentiam, & existentiam animæ, & suam subrogans per assumptionem. Cum ergo in illo puncto actio Beatæ Virginis generatiua attigit vnionem corporis formati ad animam, quam Deus infundebat, & assumebat, illudmet esse, & subsistentiam, quam inueniebat in anima, communicabat corpori. Et ita sicut actio generatiua ordinaria illud esse proprium, & naturale animæ communicat corpori, & hac ratione dicitur formalissime mater *hominis*, & personæ subsistentis in humanitate, ita generatio Virginis, esse & subsistentiam verbi, quam inuenit in anima assumpta, communicauit corpori, & ita formalissime dicitur mater illius hominis, seu personæ diuinæ vt subsistentis in illa humanitate constante corpore & anima. Nec tamen Beata Virgo assumptionem ipsam efficienter attigit etiam instrumentaliter, quia hæc cum ipsa creatione animæ immediatè à Deo facta est, sed Beata Virgo, animam prioritate naturæ assumptam à Deo, ipsa generatione communicauit corpori, sicut postea in resurectione vniendo animam corpori sine noua assumptione iterum resultauit Deus homo, assumptio enim animæ virtualiter est assumptio corporis, eo quod anima est de se communicabilis corpori.

Quod si dicas, si tota subsistentia Verbi, & eius esse fuit collatum animæ, & mediante anima ad carnem, ergo separata anima in morte, caro mansit sine subsistentia verbi, sicut caro homi-

hominis mortui manet sine subsistentia animæ quæ separatur. Hoc autem est erroneum alias filius Dei non esset sepultus, quando eius corpus sepultum fuit *Resp.* ex D. Thom. 3. p. q. 50. artic. 2. ad 2. vbi hoc argumentum soluit: *Quod Verbum Dei dicitur vnitum carni mediãte anima, quatenus caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius Dei assumere intendebat, non autem, ita quod sit mediũ quasi ligans vnita. Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam etiã postquam anima separatur ab ea, in quantum, scilicet in carne mortua remanet ex ordinatione diuina quidam ordo resurrectionis. & ideo nõ tollitur vnio diuinitatis ad carnem.* Ita S. Th. ex cuius verbis cõstat carnem in Christo mansisse vnitam Verbo, non quia habeat distinctã subsistentiam quæ sibi suppleatur seorsum a forma, nec quia subsistentia animæ comunicaretur corpori post mortem, sed quia caro mortua etiam pertinet ad humanam naturam propter ordinem ad resurectionem, & quidquid pertinet ad naturam humanam non fuit dimissum à Verbo, ideo corpus illud mansit assumptum non sub forma animæ, nec separatum ab omni forma, sed sub forma cadaueris quæ ad tempus assumpta fuit, in quantum requirebatur ad constitutionem corporis humani mortui, quod adhuc ordinabatur ad humanam naturam, ratione resurectionis.

Ad secundam prob. respond. quod suppositũ non resultat vt passio, sed vt terminus naturæ omnino prærequisitus ad eius existentiã, vnde sicut existentia non resultat, sed attingitur ab actione; ita & substantia quæ ipsam antecedit

cedit, & licet existentia antecederet, adhuc ab ipsa actione attingeretur intrinsecè, quia ante subsistentiam existentia ipsa non est terminata, & completa, & sic neque actio constituens rem productam in ratione status totius. ipsum autem totum attingitur ab actione. quæ vero resultant, sunt accidentia, quæ nec pertinent ad ipsum totum, vt partes, neque vt modi, seu termini totales sicut subsistentia.

Ad tertiam instantiam dicitur, quod D. Th. attribuit rationem termini naturæ, & ratioñe subiecti hypostasi, seu supposito, quia sustentat, & subijcitur naturæ, & sic nomine *termini* absolute dicti intelligit terminum formalem tanquam specificatiuum in quod tenditur, nomine vero subiecti intelligit, terminum totalem eo quod suppositum non est subiectum ex quo fit generatio (id enim est materia prima) sed quod nascitur per generationem.

Ad secundam partem argumenti respondetur, quod diuinitas non est terminus productus, seu procedens, sed communicatus, & sic est terminus formalis generationis verbi, est enim id in quo assimilatur suo principio, & generatio illa in quantum assimilatiua est cōmunicatiua naturæ Patris, atque adeo natura, vt natura est eius terminus formalis communicatus, non productus; in processione vero Spiritus Sancti, natura vt natura non est terminus formalis etiam communicatus, sed idem ticus, amor vero infinitus est terminus formalis, terminus autem productus est persona subsistens quæ etiam amor notionalis dicitur.

Secundo arguitur, ad probandum vnionem non formam esse terminum formalem, quia sem-

ſemper eſt id quod producitur de nouo, forma autem non ſemper, vt in generatione hominum, terminus autem formalis debet produci de nouo, quia quod non producitur non terminat actionem, quia non accipit eſſe, actio autem noua debet dare nouum eſſe, imò quãdo educitur forma non producitur niſi vt educta, & conſequenter, vt vnita ſubiecto, & per hoc diſtinguitur à productiòne creatiua: ergo formalis ratio ſpecifica generationis eſt terminus vt vnitus, ſiquidem per hoc, formaliter, & vltimate diſtinguitur à creatione. Denique ex ſola variatione vnionis videmus variari ſpecies actionis, vt cum anima rationalis vnitur per generationẽ vel reunitur per reſurrectionem non eſt variatio penes formam, ſed penes diuerſæ formæ vnionem: ergo diuerſa vnio erit ratio diuerſe ſpecificans, & terminus formalis, iſte enim eſt qui ſpecificat.

Ad primam partem argumenti reſpondetur quod non eſt neceſſe formalem terminum produci de nouo in ſua entitate, ſufficit quod in ſui participatione, qua mediãte ſpecificat, proprium enim termini formalis eſt ſpecificare, & formalizare id quod producitur, ad hoc autem non conducit per ſe, quod entitas formæ ſpecificantis ~~de nouo~~ fiat, ſed ſufficit, quod ipſa de nouo communicetur ſpecificato, & ita communicatio ſeu vnio de nouo fiat, non tamen illa vnio eſt terminus formalis, ideſt formalizans, & ſpecificans, ſed applicãs, & vniẽs, vnde aliud eſt ratio formalis termini, aliud ratio nouiter producti in re quæ generatur; producitur enim de nouo terminus totalis, cui conuenit eſſe, & produci vt *quod*, forma autẽ,

cui

cui conuenit esse vt *quo*, non est necesse, quod producatur, sed sufficit, quod communicetur, & sic specificet, & formalizet, ipsa autem vnio non est terminus formalis, idest forma dans specificationem, sed applicatio termini formalis. Quæ doctrina sumitur ex D. Thom. q. 3. de poten. art. 9. ad 6. & ad 20. & 21. & notatur à Caiet. 1. p. q. 118. ar. 1.

Ad secundam partem argumenti respondetur non distingui specificatiue generationem à creatione, quia forma producitur vt vnita quando educitur, nam etiam in creatione cũ producatur ipsum totum producuntur partes vt vnitæ, sed quia ad creationem pertinet producere totum, nihil præsupponendo de partibus, sed omnes faciendo de nouo, & ex nihilo tam materiam, quam formam, ideo distinguitur ab eductione, quæ producit totum præsupponendo vnam partem, scilicet materiam ex cuius transmutatione educitur forma, quæ applicata materiæ totum constituit, & sic per eductionem totum non tam fit, quam componitur, in creatione vero absolute fit. Vnde non ratione vnionis formaliter distinguuntur, sed ratione termini formalis, qui in creatione est totum ens ex nihilo, in generatione, forma constituens tale ens ex præsupposito subiecto, & sic etiam in creatione materia pertinet ad formalem eius terminum, quia pertinet ad rationem totius entis.

Ad vltimam partem, argumenti respondetur negando, quod diuersa vnio præcise sit diuersus terminus formalis in actione substantiali, qualis est resurrectio, & generatio, in vtrisque enim producitur vnio, & sic non potest

potest ex ipsa solum sumi diuersitas formalis istarum actionum, sed ex ipsa forma sumitur, vt stat sub diuersa ratione, & modo communicandi se materiæ, diuersam enim transmutationem exigit generatio hominis, vt communicans animam corpori, quam resurrectio quę sine tali formatione,& dispositionibus,sed presupponendo priorem vnionem fuisse corruptam, vnit animam corpori, & sic respicit formam vt reunitam non vt præcise vnitam; similiter etiam formatio hominis ex terra, sicut in Adam,fuit actio distincta à generatione nō propter diuersam vnionem, tanquam terminum formalem, cū vtrobique fuerit producta vnio,sed propter ipsammet formam sub diuerso modo transmutationis communicatam, & sic fundantem diuersam formalitatem, seu respectum terminandi actionem, quatenus diuersas mutationes producit in materia, vt generet, vel vt resuscitet, vel vt formet ex terra, formalis autem terminus sumitur ex forma cum respectu ad viam, & ad transmutationes quibus fit; istæ enim etiam per actionem producuntur, vt ducentes ad terminum. An vero in actione accidentali, v.g. in intensione, sola vnio producatur de nouo, an vero formalis aliqua perfectio quæ addatur qualitati infra q.5. inquiretur.

ARTICVLVS V.

Quod sit subiectum generationis, & de eius distinctione à creatione?

TRiplex subiectum, seu triplex ratio subiecti distingui potest in generatione. Est enim

enim subiectum mutationis, est subiectum productionis, quod magis obiectum dici potest, quia est id ad quod tendit generatio: est denique subiectum denominationis, scilicet res quæ denominatur generata. In generatione ergo mutatur materia de priuatione ad formam, sed non denominatur producta, neque generata. Dicitur autem producta forma quę educitur, vel compositum, quod de nouo accipit esse. Denominatur autem generatum ipsum suppositum, quod tanquam genitum respicit ipsum generans. Inter hæc subiecta, inquirimus, quod nam ex illis sit subiectum inhæsionis, cui inhæreat generatio. Est autem difficultas ex differentia inter alterationem & generationem, quia alteratio tam ex parte sui, quam ex parte sui termini, qui est qualitas, supponit pro subiecto substantiam completam, & in actu, quæ est capax accidentium; actio autem generatiua non supponit, nisi materiam primam, quæ non est capax accidentis antequam habeat formam substantialem, hæc autem producitur per ipsam generationem, ergo non supponitur illi tanquam subiectum. Ex alia vero parte materia prima est subiectum mutationis, quia ipsa sola & non totum compositum est quæ transmutatur de vna forma ad aliam, & in ipsa recipitur forma substantialis eique immediate vnitur ergo in ipsa debet esse generatio, quia actio in eo subiecto est in quo terminus eius, non enim seorsum à termino recipitur actio, vel mutatio. Et ad idem faciunt authoritates S. Thom. & Philosophi postea adducendæ.

Dico ergo primo, subiectum mutationis in gene-

generatione substãtiali est sola materia prima, inhæsionis autem non est sola materia prima, neque materia prima vt subiecta formæ corporeitatis, sed totum compositum, quod generatur per illam. De prima parte conclusionis non potest esse dubium, & in eo sensu loquitur S.Tho. cum pro subiecto generationis assignat materiam primam, & non substantiam in actu, expresse enim loquitur de generatione prout mutatio est, & de subiecto mutationis, vt patet 1.de gener. lect.10.in fine vbi inquit: *Comparat prædictas transmutationes secũdum subiectum, quod est tantum potentia, & dicit, quod prima materia est maximè proprium subiectum susceptibile generationis, & corruptionis.* Eodem modo loquitur 1.p.q.45.art.1.ad 2.loquens solum de mutatione, & apertius q.3. de potentia art 3.ad 4. vbi inquit: *Quod in generatione, & est mutatio, & relatio, qua refertur genitum ad generans. Ratione ergo mutationis non habet pro subiecto ipsum generatum, sed eius materiam; sed ratione relationis habet subiectũ ipsum generatum. In creatione autem est relatio, sed non mutatio, & ideo non est simile.* Dixerat autem in solutione ad 3. immediate antea quod relatio illa creationis vt est accidẽs inhæret subiecto & est posterior illo, quod generaliter de omni accidente probabitur inf. q.9. scilicet subiectum inhæsionis vt *quod* esse compositum.

Ratio autem huius primæ partis est quia illud est subiectum mutationis, seu motus, quod est subiectum termini motus, seu terminorum inter quos motus versatur, cõstat autem quod termini inter quos versatur generatio vt mu-

tatio est, sunt forma, & priuatio, vtraque autem habet pro subiecto materiam primam, nam ipsa est priuata forma substantiali, & ipsa etiam immediatè informatur substantiali forma, ergo ipsa est subiectum huius mutationis, quæ est generatio; vnde in 1. Physic. assignatur triplex principium, scilicet, materia, forma, & priuatio pro ipsa re naturali in fieri, seu pro generatione, materia autem nõ est principium generationis, nisi vt subiectum talis mutationis, quia subiectũ mutationis debet esse principium rei mobilis, non solum in facto esse, sed etiam in fieri, & in ipsa generatione, cum in hoc distinguatur à creatione, quod procedit ex trãsmutatione alicuius subiecti, ergo oportet quod materia sit principium generationis tanquam subiectum, non verò ipsum compositum, quia hoc est principiatum & non principium.

Secunda pars conclusionis, scilicet, quod materia prima vt subest formæ corporeitatis non est subiectum inhæsionis ipsius generationis, constat manifestè supponendo, id quod in libris de anima latius expendetur quod in quocumque composito substantiali tantum est vnica forma substantialis, quæ dat omnes gradus specificos, & genericos, non autem vna forma dat gradum corporeitatis, alia viuentis, alia sensibilis, vt optime prosequitur D. Thom. 1. de Gen, lect. 10 in fine, & nos in q. 1. de anima probabimus. Quo supposito rectè sequitur quod subiectum generationis non sit materia prima vt subest formæ corporeitatis. Quia nulla forma substantialis ita concomitatur materiam, quod nunquam exuatur illa,

ſed hoc ipſo quod corrumpitur vna forma ſubſtantialis omnes gradus corrũmpũtur, quia omnes illi ſunt eadem & vnica entitas formæ, ergo corrupta forma, materia non manet ſub aliqua forma, vel gradu corporeitatis ad recipiendam formam de nouo genitam, ſed ſola & nuda materia recipit illam, & forma præbet materiæ omnem gradum non ſolum primum & remotum, ſicut eſt gradus corporeitatis, ſed etiam vltimum, & ſpecificum, & ſic tollit omnem gradum quem forma corrupta præbebat.

Circa tertiam partem concluſionis, ſcilicet quod ſubiectum inhæſionis ſit ipſum totum compoſitum ſumendo generationem non pro ipſa alteratione præcedente, quam conſtat recipi in compoſito antecedente, quod corrumpitur: ſed ſumendo generationem pro actione illa ſubſtantiali diſtincta ab alteratione, vt modo ſupponimus diſtingui ex dictis ſupra art. 3. De hoc maior eſt difficultas etiam inter Thomiſtas, plures enim exiſtimant ſubiectum inhæſionis eius eſſe ipſam materiam primam vt videtur ſentire Caietan. 3. p. q. 35. art. 1. & alij quos citat & ſequitur Curſus Carmelitanus hic diſp. 2. q. 5. Alij vero cum Magiſtro Bañez 1. de generat. c. 4. q. 11. dicunt totum compoſitum eſſe ſubiectum inhæſionis reſpectu ipſius generationis.

Dicimus ergo quod ſuppoſitis duobus principijs, altero à nobis ſupra admiſſo, & probato quod generatio eſt actio diſtincta ab alteratione, nec eſt pura & nuda reſultantia: altero infra probando & admittendo, ſcilicet quod materia prima immediatè & per ſe non eſt capax inhærentiæ accidẽtis ita vt per materiam

ſuſtentetur in eſſe ipſum accidens, neceſſe eſt dicere, quod generatio in quantum eſt actio de prædicamento actionis non poteſt habere pro ſubiecto inhæſionis ſolam materiam primam. Vnde Curſus Carmelitanus vbi ſupra num. 61. fatetur generationem ſubſtantialem ſumptam pro inſtantanea mutatione ſeorſum ab alteratione non eſſe accidens, ſed aliquid ſubſtantiale tanquã modũ. Rubio autẽ & alij admittũt, quod aliquod accidens ſi ſit incompletum, & quaſi viale poſsit eſſe in materia, & non in toto. *Cæterum* noſtra ſententia quam infra oſtendemus affirmat nullũ accidens poſſe per inhærentiam ſubiectari in materia tanquam in ſubiecto *quod*, ſed debet eſſe in toto compoſito, hoc autem vel eſt ipſum generãs, vel id quod corrumpitur, vel id quod de nouo generatur. Et quidem generans non eſt ſubiectum generationis, cum non ſit actio immanens, niſi forte dicatur ſubiectum actionis tranſeuntis eſſe ipſum agens, ſed tunc reſtat inquirere ſubiectum generationis vt paſſio eſt, nam in omni ſententia paſſio non eſt in agente, & ſic reſtat explicãdum, an materia ſit ſubiectum iſtius generationis ſic acceptæ paſſiue, vel potius ipſum compoſitum. Et deinde reſtat difficultas in opinione quod actio ſit ſubiectiue in paſſo, & non in agente quomodo generatio inhæreat in agente, ſi quidem generatio eſt in paſſo in hac ſententia. Oportet ergo aſſignare aliud ſubiectum. Hoc autem non poteſt eſſe res quæ corrumpitur, quia in inſtanti in quo eſt verum dicere nunc eſt generatio, eſt verum dicere nũc non eſt res corrupta, quia deſinit per primum non eſſe, ergo

non

non poteſt illa generatio, quæ tũc primo exiſtit, inhærere in ipſa ſubſtantia corrupta, ergo ſolum reſtat quod inhæreat in ſubſtantia genita.

Quomodo autem terminus generationis poſſit eſſe ſubiectum in quo inhæreat, explicatur ex eo, quod ſubiectum mutatum per ipſam generationem eſt materia prima, quæ eſt pars componens ipſum terminum, qui eſt totum. Quare cum actio non inhæreat niſi mediante termino producto, ſeu ab ipſa actione attacto cum eo enim identificatur actio, & ipſe terminus totalis componatur ex materia & forma, ſeu habeat materiam partem ſui in idem coincidit ſubiectum & terminus, quia terminus ſubſtantia eſt, & ſic non habet aliud ſubiectum cui inhæreat actio niſi in eo, qui eſt terminus totalis cum quo ipſa identificatur. Cæterum ſubiectum accidentium ſemper debet diſtingui ab ipſo termino quando producitur accidens, eo quod per talem actionem non producitur ſubiectum actuale, ſed ſupponitur; per generationem autem ſubſtantialem ſubiectum actuale producitur quod eſt compoſitum. Et licet ſupponatur materia prima, quæ eſt principium recipiendi etiam ipſa accidentia, tamen nec eſt principium *quod* recipiens ea, ſed principium *quo*, ideſt ratio qua ipſum compoſitum tanquam ſubiectum *quod* habet recipere accidentia, nec etiam eſt principium ſuſtentandi in eſſe ipſa accidentia, quia principium ſuſtentans in eſſe, ſupponitur habere exiſtentiam, quam præbeat accidentibus; materia autem prima non habet illam niſi per formam vt in q. 3. Phyſic. oſtendimus,

& supra art. 1. habet tamen materia esse subiectum respectu formæ substantialis, quia forma non sustentatur in materia præsupponendo esse, sed recipitur vt ex ipsa & materia constituatur compositum quod est habens esse; & sic distinguit D. Tho. inter subiectum & materiam opusc. 31. in princ. Cum ergo generatio in quantum actio sit accidens, oportet quod pro subiecto inhæsionis, & sustentationis habeat compositum, & non solum materiam primam, licet illa sit principium *quo* recipiendi, & subiectum etiam mutationis, vt dictum est.

Dico secundo. Generatio & creatio tam completa & adæquata, quæ simpliciter dicitur creatio, quam inadæquata, & incompleta, quę dicitur concreatio qualis est productio materiæ primæ, aut productio formæ dependentis à materia quando fit per creationem, differũt, tum ex parte termini formalis, tum ex parte modi producendi, licet in termino totali materialiter sumpto tam generatio, quàm creatio completa conueniant. Hæc conclusio sumitur ex doctrina S. Tho. 1. p. q. 45. art. 2. 3. & 4. & q. 3. de potentia art. 1. & 2.

Pro cuius explicatione duo aduerte. *Primum*, quod licet creatio sit *vnica*, & indiuisibilis actio attingens ipsum totum, & producens partes, tamen non æque denominantur omnia creari, sed ipsi toti conuenit creari tanquam rei subsistenti, & habẽti esse vt *quod*, partibus vero conuenit creari, tanquam principijs constituentibus illud totum, & habentibus esse non vt *quod*, sed vt *quo*. Hinc nascitur illa distinctio creationis, quod alia est adęquata & completa, prima enim dicitur respe-

ctu

ctu totius, quod attingitur à creatione, vt absolute, & subsistenter habentis esse. Secunda verò respectu partium quæ attingũtur vt habentes esse in alio & cum alio, à quo dependẽt & cui subsunt vt sint, & ideo dicuntur concreari. Quæ doctrina est D. Tho. qui pluribus locis docet solum creari propriè res subsistentes, seu ipsum totum & compositũ, materiam verò & formam non propriè creari, aut fieri, sed concreari vt patet 1.p.q.45.art.4. & q.44. art. 2. & q 7. art.2. ad 3. & q.3. de potentia art.1.ad 12.

Secundum quod supponimus est, quod tam creatio quam generatio substantialis conueniunt in hoc, quod est producere totum compositum, seu facere rem subsistentem, & completam, cui per se conuenit esse, sed differunt quod generatio supponit ea ex quibus constare debet hoc totum, vel omnia, vel saltem materiam primam; generatio enim hominis neque materiam facit, neque formam, sed vtramque coniungit, aliæ verò generationes saltem supponunt materiam primam, licet formam educant, & producant. At verò creatio ita producit totum compositum, quod nihil supponit eorum ex quibus coalescit, siue partes, siue totum, sed quidquid entitatis est in re facit, & ita creatio est talis virtutis, quod ex vi suæ rationis formalis habet attingere in re creata omnem rationem entis, siuè sit materia, siue forma, siue potentia, siue actus. Quare generatio necessario supponere debet creationem, nec potuerunt res primo incipere per motum; in quo hallucinati sunt Aliqui antiqui Philosophi, & Arist. ipse qui existimantes

tes non dari alium modum producendi res, quam per motum & generationem, inciderũt in illud inconueniens de æternitate mundi, non inuenientes initium quo res primum fuerunt productæ, si omnes per motum productæ sunt, nam hoc modo semper supponebatur aliquid, ex quo mutatio, seu motus fieret, si enim produceretur aliquid non supponendo aliud ex quo fieret, sine mutatione produceretur, quia ex nihilo & non ex subiecto fieret. Vt ergo non ponamus infinitum processum, & æternitatem generationũ in motibus, oportet deuenire ad productionem materiæ non ex alio subiecto, sed ex nihilo, & consequenter per creationem. Et quia materia non fit sola, & sine forma, sed sub illa & dependens ab illa, sicut de facto fuit cum in *principio creauit Deus cælum terram*, ideo creatio semper est subsistentium, & compositorum, partis autem est concreatio.

Ex quibus conclusio posita constare potest, & declarari differentia inter creationem, & generationem, tam ex parte termini formalis, quàm ex parte modi procedendi. Ex parte quidem termini formalis, quia generatio solum habet pro termino formali formam specificantem, siue vt eductam, siue vt vnitam, creatio autem habet pro termino formali totam rationem entis, quæ reperitur in composito siuè ex parte formæ, siue ex parte materiæ, & sic coincidit ibi terminus adæquatus & formalis. Vnde S. Tho 1. p. q. 45. art. 4. ad 1. explicans illud axioma ex libro de causis *prima rerum creatarum est esse*, dicit quod ly esse non importat substantiam creatam, sed importat

portat propriam rationem obiecti creationis, nam ex eo dicitur aliquid creatum, quia est ens non ex eo quod est hoc ens, cum creatio sit emanatio totius esse ab ente vniuersali. Igitur formalis ratio, seu terminus creationis non est forma, quæ informat & speciem dat naturæ, sed tota ratio entis, quæ inuenitur in tali re, & sic ex parte termini formalis valde differunt generatio, & creatio cum id quod est totale in generatione sit formale in creatione.

Ex parte autem diuersi modi procedendi differunt generatio, & creatio, tum ex parte termini ad quem, tum ex parte termini à quo: ex parte quidem termini ad quem quia creatio facit ipsum totum simpliciter producendo omnia quæ in eo sunt, generatio autem facit totum vniendo partes, non producendo, vel saltem non omnes, quia materiam præsupponit. Ex parte termini à quo, quia creatio est ex pura negatione, seu ex nihilo, quia nullum subiectum supponit, generatio verò ex priuatione, quia supponit subiectum carens forma.

An creatio sit eiusdem rationis in simplicibus, & in compositis?

EX quibus deducitur creationem eiusdem rationis esse siue cum producit entitatem simplicem, vt Angelum siue cũ producit compositam vt cælum, vel terram. Cuius oppositum sentit P. Vazquez 2. tom. 1. p. disput. 164. cap. 4. num. 17. & alij qui eum sequuntur, qui dicit primo creationem non solum esse subsistentium simpliciter, & totaliter, sed sufficit quod sit productio alicuius quod suapte na-

tura subsistere potest, & non inesse alteri, seu dependere sicut anima rationalis. Secũdo addit, quod in qualibet re composita sunt singulæ productiones singularium partium, & altera totius, quia ex compositione conflatur, *tale* autem compositum secundum eam rationem, qua à partibus distinguitur creari non potest, quia huius esse est ex aliquo nempe ex partibus, quæ prioritate naturæ præcedunt, ergo non est ex nihilo sicut requiritur ad creationem, quod enim nihil præcedat tempore, nequaquam requiritur, vt patet si res ab æterno crearentur, vera enim creatione fierent, & tamen non præcessisset tempore nihil. Addit tertio materiam creari vera, & propria creatione, quia de nihilo fit, & licet dependeat à forma, non tamen secundum entitatem suam, aliàs mutata forma mutaretur in esse, & entitate, imò quodcumque agens introducens formam in materiam faceret illam existere, quia producens formam non solum facit illam esse, sed etiam quod per illam habeat esse, idem enim est producere formam, & effectum formalem illius. Et deinde si Deus conseruat materiam media forma tãquam principio, & materia est ex illa non creabitur à Deo quoties producitur vt coniuncta formæ, & ita nullum compositum fieret per creationem præter hominem, quia omne aliud secundum formam non educitur è materia, secundum rationem compositi est ex partibus, non ex nihilo, secundum materiam est ex forma, siquidem fit dependens ab illa. Denique creationem materiæ assimilat creationi animæ rationalis, quia illa naturaliter fit cum coniunctione ad formam,

mam, hæc naturaliter cum infusione ad materiam, licet de potentia absoluta vnumquodque seorsum fieri possit.

Nihilominus dicendum est in creatione qua creantur res compositæ, non importari plures actiones, vnã, qua partialiter creëtur singulæ partes, & aliam quæ ex partibus producat totum, sed vnica actione produci totũ & partes, & sic eiusdem rationis esse creationem rei simplicis totalis, & rei compositæ, quia in vtrisque intenditur ens in quantum ens, materialiter vero se habet quod componatur ex partibus, vel non. Vnde S. Tho. perpetuo excludit à proprietate creationis materiam, & formam & partes, quas solum dicit concreari, ipsum verò totum subsistens propriè creari, vt videri potest in q. 3. de potentia art. 1 ad 12. & 1 p.q.7.art.2.ad 3.vbi expresse affirmat materiam, & formam proprie non fieri, neque creari, sed concreari; specialiter autem loquens de materia quam Vazq. dicit creari, compositum verò non; è diametro opponitur illi Diu. Thom. qui 1.p.q.44. art. 2. ponens illud argumentum quod materia non creatur, quia non habet esse actu, per creationem autem solum fit ens actu, respondet, *quod probat argumentum materiam non creari solam, sed sub forma, eo quod etiam id quod tenet se ex parte potentiæ in creatura à Deo est.* Rursus verò q. 45.art.4. ponens oppositum argumẽtum, scilicet, quod illud propriè producitur per primam emanationem, quod supponitur in secunda, sed quod supponitur in generatione est materia, ergo materia propriè creatur, & non compositum quod certe est fundamentum Vazq. Respõdet

S.Thom.eadem solutione, qua argumento antea posito, *scilicet rationem illam non probare, quod sola materia creatur, sed quod materia nō fit nisi ex creatione, nam creatio est productio totius esse, & non solum materiæ.* Sentit ergo S.Thom. quod illud esse totius, vt distinguitur à ratione materiæ partialiter sumptæ terminat creationem, & sic falsum est dicere quod compositum, vt compositum creari non potest, sed solum pars illa, quæ non est ex alio, sicut est materia.

Fundamentum autem huius ex quo etiam aperitur deceptio oppositæ sententiæ, in eo est, quia ad creationem concurrunt duo, alterum ex parte modi producendi, scilicet quod non fiat ex alio præsupposito, sed ex nihilo, alterum ex parte termini producti, scilicet, quod producatur tota ratio entis, seu totum & integrum esse alicuius rei; vnde necessario exigit, quod non fiat esse rei ex transmutatione partis, & coniunctione earum in vnum, id enim proprie pertinet ad generationem, non tamen excludit creatio, quod faciat aliquid ex suis partibus, ita quod præbeat ipsi toti omnia eius constitutiua, & partes licet non præsupponat aliquam vt ex transmutatione illius perueniat ad ipsum totum. Et in hoc valde æquiuocat, & claudicat fundamentum Vazq. dum confundit fieri ex aliquo vt ex parte constituente tantum, vel fieri ex aliquo, vt ex principio transmutationis, quod est principium ipsius fieri. Quod enim fiat aliquid vt constans ex aliquo tanquam ex parte vel prædicato constituente se, non tollit quod fiat simpliciter ex nihilo si alias nullum principiū

præ-

præſupponit per cuius tranſmutationem fiat; hoc enim eſt quod ſolum opponitur ipſi creationi, vt eſt ex nihilo.

Cuius ratio manifeſta eſt, quia in creatione fieri ex nihilo tenet ſe ex parte termini à quo, in compoſito autem conſtare ex partibus & eſſe ex illis tanquam ex conſtituentibus ſe tenet ſolum ex parte termini ad quem, cum pertineant ad conſtitutiuum talis termini, ergo hoc quod eſt eſſe ex aliquo tanquam ex parte conſtituente non opponitur huic quod eſt ex nihilo ſimpliciter tanquam ex termino à quo, ergo neque opponitur ipſi creationi, quia creatio ſaluatur in hoc præciſe, quod ſit ex nihilo tanquam ex termino à quo, & conſequenter non quod præſupponat aliquid tāquam ſubiectum tranſmutatum; ſi autem ſubiectum ipſum fiat, vt eſt pars conſtitutiua totius, magis fit ipſum totum, quam pars, ſiquidem non ex præſuppoſitione partis, vt tranſmutandæ ad hoc vt fiat totum, ſed ſine tali tranſmutatione ipſum totum fit. Si autem non præſupponit partem, vt ex eius tranſmutatione fiat totum, ſed ſolum facit partem, vt conſtituentem totum, vtique propter ipſum totum facit partem, & tanquam aliquid minus ipſo toto facit eam, ergo principaliter reſpicit totum, & minus principaliter partem, ergo directe per creationem fit ipſum compoſitum non verò pars quæ eſt materia, ſed iſta concreatur tanquam minus principalis ad creationem totius, cui directe conuenit eſſe tanquam rei ſubſiſtenti vt *quod*, & conſequenter creari vt *quod*, quia creatio directe reſpicit eſſe. Itaque fieri ex aliquo vt ex parte conſti-

tuente,

tuente,& pertinente ad esse rei non tollit creationem, neque constituit generationem, sed fieri ex aliquo tanquam ex principio præsupposito, per cuius transmutationem fiat ipsa res, hoc constituit generationem, quia generatio transmutatio est.

Dices S.Thom.in 2.dist.1.q.1.art.3. inquit. *Quod esse est per creationem, & alia perfectiones superaddita per informationem, & in compositis pracipue illud esse prima partis, scilicet materia*, ergo præsupponit S.Tho. creationem primo, & directe terminari ad materiam, & illi conuenire esse.

Respondet. quod illud esse primæ partis scilicet materiæ est esse potentiæ, & dicitur præcipue esse per creationem ex ea parte qua non præsupponit aliquod subiectum ex quo fiat, non ex ea parte qua habeat esse absolutè, & simpliciter, hoc enim non habet nisi depêdenter à forma, & hac ratione dicitur concreari, vt ex D.Thom. locis cit. constat, scilicet ratione esse per formam habiti, non absolutè in se.

Ad instantias adductas à P.Vazquez respôdetur ad id quod dicit compositum fieri ex aliquo, scilicet ex partibus, & sic non fieri ex nihilo, iam respondimus non fieri ex aliquo vt principio transmutationis, sed ex aliquo vt intrinsecè constituente, quod non tollit creationem, neque compositum fieri ex nihilo vt ex termino à quo cum pars constituens solum teneat se ex parte termini ad quem.

Ad instantias quas affert ad probandum materiam creari primo, & per se, respondetur materiam fieri ex nihilo non vt habens esse,

sed

ſed vt pars in potentia ad formam rei habentis eſſe,non eſt autem inconueniens,quod materia mutetur in eſſe actuali ſicut mutatur in informatione tranſeundo de priuatione ad actum, & de vna fòrma ad aliam, & cõſequenter de vno eſſe ad aliud, quod non eſt corrũpi niſi per accidens, & quantum ad ſucceſſionem in eſſe,non quantum ad totalem deſitionem , quia ipſa entitas materiæ eſt capax exiſtendi per quamcumque formam ex his, quas poteſt recipere , vnde eſſe modo ſub vna forma modo ſub alia, non eſt totaliter deſinere , & amittere eſſe , ſed tranſmutare illud relinquendo vnum modum inadæquatum eſſendi. & acquirẽdo alium intra ſpheram ſuarum formarum à quibus habet eſſe ſicut ſi humanitas mea modo aſſumeretur à perſona diuina acciperet aliud eſſe,& ſubſiſtere, nõ tamen corrumperetur quia ita exueret proprium eſſe,quod ſubrogatur aliud loco illius. Et vno verbo , ammittere eſſe adæquatè , & totaliter eſt corrumpi,amittere eſſe inadæquatè,& cum ſubrogatione , & ſucceſſione alterius, non eſt deſinere, nec corrumpi . Nec ſimiliter generans, quod inducit formam in materiam dicitur producere , aut generare materiam , licet faciat illam exiſtere, non enim facit materiam quantum ad potentialem ſuam entitatem quæ eſt propria entitas materiæ, neque ex aliquo ſubiecto educit , ſicut requiritur ad generationem, ſed educendo formam ex illa , tranſmutat eius eſſe , & ita non facit illam abſolute exiſtere , eo quod entitas materiæ non eſt limitata ad eſſe vnius formæ, ſed eſt capax habendi eſſe ſub quacumque forma & ideo

tranſ-

transmutans formas in materia non dat materiæ esse absolutè, sed transmutatiue de vna forma ad aliam, sicut existens in loco quantumcumque mutentur superficies dicitur manere in eodem loco, quia habet eundem effectum existendi in loco prouenientem à diuersis superficiebus successiue, quarum vna subrogatur alteri in locando; & animal dicitur habere idem corpus licet diuersæ partes succedant quia sub eadem forma, & dispositione, & ordine succedunt. Sic licet materiæ succedant diuersa esse inadæquate ex diuersis formis, quia tamen succedunt in ordine ad conseruandum eandem entitatem potentialem materiæ, quæ est capax omnium formarum, ideo permanet eadem entitas materiæ sub diuersa successione existentiæ, & esse formarum; & ideo generans tales formas, licet communicet materiæ effectum formalem, & esse formæ non tamen dicitur materiam corrumpere, aut generare, quia non primo, & adæquate dat esse, sed conseruat entitatem eius in successione diuersi esse: sicut è contra qui diuersas partes materiæ successiue aggenerat animali, licet diuersũ corpus materialiter tribuat, non tamen dicitur generare illud, sed sub eodem corpore cõseruare. Nec tamen, quia materia fit à Deo sub forma dicitur fieri ex illa, vt ex subiecto, sed dependenter ab illa vt ab actu. Quare nullo modo potest creatio materiæ assimilari creationi animæ rationalis, quia anima fit vt habēs in se esse, & subsistens independenter à materiâ licet communicabiliter materiæ, & quia communicabiliter, non suppositaliter, materia autem non fit, vt habens esse independenter

ter à forma, sed vt recipiens à forma.

Ad rationem dubitandi, à principio ad probandum, quod subiectum generationis, quantum ad inhæsionem non sit res generata respondetur ex dictis, quod subiectum mutationis non est subiectum inhæsionis sub eadem formalitate, & ratione, est enim subiectum mutationis quatenus est in potentia ad aliquã formam, est vero inhæsionis non solum vt recipit, sed vt est in actu dans esse, & sustentans in esse formam inhærentem; Vnde cum ratione materiæ substantia sit in potẽtia ad formas substantiales ratione totius habet existentiam, ita quod ipsa materia secundum se eam non habet, sed prout in toto, inde fit, quod ratione sui sit subiectum mutationis non vero sit subiectum inhæsionis, nisi mediante toto, in quo solum habetur existentia, & ratio sustentandi in esse, vt dicemus infra quæstione 9. hoc autem non est res quæ corrumpitur, quia desinit esse, ergo res quæ generatur.

Sed instabis, nam subiectum formæ eductæ, vel vnitæ, non solum quoad mutationem, sed etiam quoad informationem est materia, non compositum, ergo & subiectum eductionis, seu generationis. Antecedens est certum; quia id quod est informabile à forma substantiali non est nisi materia prima, illud autem dicitur subiectum formæ quod est informabile ab ea. Consequentia tenet, quia actio idẽtificatur cum termino: ergo quod est subiectum termini seu formæ erit subiectum actionis ad illam.

Confirmat. quia in alijs motibus in eo subiecto est actio vbi est terminus, quia subie-

ctum

ctum in quo inhæret mutatio debet esse commune vtrique termino mutationis, ergo cum subiectum vtriusque termini seu formæ quæ generatur, sit materia prima, illa enim recipit vtramque formam, illa etiam debet esse subiectum generationis, quantum ad inhæsionem, Denique faciunt adhoc authoritates S. Thom. vt in 1, de generatione lect. 10. & 8. Meta. lect. 1. & 1. part, quæst. 45. art. 2. ad 2. & q. 3. de pot. art. 3. ad 4. & in 2. dist. 12 q. 1. ad 2. Vbi perpetuo assignat pro subiecto proprio susceptiuo generationis, & corruptionis materiam primam.

Respond. negando consequentiam quantū ad subiectum inhæsionis; & ad probationem respondetur, quod actio identificatur cum forma, distinguo; inadæquate tanquam cum termino formali concedo, adæquate, & tanquā cum termino totali, nego. Itaque retorqueri potest argumentum, nam generatio identificatur cum termino totali; terminus totalis est compositum, ergo generatio est in composito, & non in sola materia, & sic subiectum inhæsionis non erit subiectum formæ, cum qua identificatur generatio, tanquam cum termino formali tantum, sed subiectum generationis quantum ad sustentationem in esse erit ipsum totum cui directè conuenit esse sustentatiuum, materia ausem prima erit subiectum quo recipiendi, non subiectum, *quod* sustentandi.

Ad confirmationem respond. quod in alijs mutationibus subiectum. quod mutatur est ipsum compositum, seu ens completum, & in actu, eo quod mutationes illæ sunt ad accidētia,

tia,& ideo idem est subiectum inhæsionis, & mutationis. Quod secus accidit in generatione substantiali, quæ est ad formam substantialem, vbi non potest assignari subiectum inhæsionis,& mutationis sub eadem formalitate, sed subiectum inhæsionis est ipsum totum secundum quod induit esse subsistens & sustentans, est autem subiectum mutationis ratione materiæ, cuius potentialitas mutatur ad formam. Nec oportet manere vtrique formæ, seu termino commune subiectum inhæsionis; sufficit quod maneat subiectum commune mutationis, licèt actio inhæreat in composito in quo est tale subiectum mutationis, quia materia prima non est sufficiens sustentare accidentia, nisi dependenter à toto vt subiecto *quod* hoc enim est inhærere illi, vt latius dicemus q. 9.

Ad authoritates D. Thom respond. loqui de subiecto generationis vt mutatio est, non de subiecto inhæsionis excludendo compositum imò expresse in citato loco quæstionis tertiæ de potentia articul. 3. ad 4. docet generationem secundum rationem mutationis esse in materia prima, secundum vero relationem esse in composito, vt supra retulimus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in generatione substantiali fiat resolutio omnis formæ vsque ad materiam primam.

RESolui vsque ad materiam primam, idem est quod spoliari materiam primam omni

ni forma tam ſubſtantiali, quam accidentali quando ſit generatio. Et inquirimus an tollatur a materia omnis forma tam ſubſtantialis, quam accidentalis quando aliqua de nouo introducitur, quod alijs verbis etiam inquiri ſolet, an videlicet eadem accidentia, quæ erāt in corrupto, maneant in genito. Et quidem de reſolutione omnis formæ ſubſtantialis in præſenti non tractamus, ſed ſupponimus totaliter ſpoliari materiam forma ſubſtantiali, quando ſit generatio eo quod in compoſito non ſunt plures formæ ſubſtantiales vt oſtendemus in q. 1 de anima; vnde excluſa vna forma ſubſtātiali, vt altera introducatur, omni forma ſubſtantiali præcedente ſpoliatur.

De reſolutione, ergo omnis formæ accidentalis difficultas eſt. Nam ex vna parte videtur non poſſe omnia accidentia corrumpi, ſed in inſtanti generationis debere permanere, tum quia in illo inſtanti debent eſſe diſpoſitiones vt reddant materiam diſpoſitam, & determinatam ad hanc formam potius, quam ad aliam, alias maneret materia indifferens, & indeterminata ad talem formam. Similiter debent manere in illo inſtanti accidentia quæ ſe habeant tanquam virtus ipſius generantis, ſi generans non ſit illi coniunctum, oportet enim in illo inſtanti procedere generationem ab aliquo effectiue, non à generante, quia vt ſupponimus non eſt ibi, non à virtute generantis, vel cæli, aut alterius agentis ibi relicta, quia virtus hæc ſubiectabatur in re quæ corrumpitur: ergo ſi deſinunt omnia accidentia in illo inſtanti, perit etiam illa virtus: tum etiam quia eſt ſpecialis ratio de aliquibus acciden-

cidentibus quæ omnino à materia auelli non possunt, v. g. quantitas, quæ sequitur ipsam materiam, sicut qualitas formam, & mediante quantitate redditur materia diuisa, & indiuiduata; constat autem in instanti generationis supponi materiam indiuiduam, & ab alijs materijs separatam: ergo habentem quantitatem per quam fit ista diuisio; quod specialiter vrget in homine, in quo quantitas non potest subiectari nisi in sola materia, quia forma est spiritualis: ergo quantitas materiæ non euacuatur quãdo producitur homo, & consequẽter, neque videntur tolli alia accidentia quæ mediante quantitate subiectantur in substantia; tùm denique est difficultas de aliquibus accidentibus, quæ non videntur competere rei genitæ, nisi maneant in ipsa materia, sicut videmus in cadauere manere eandem cicatricem, eundem colorem nigrum, eadem signa, &c. Aliquando etiam manet calor intra viscera animalis mortui, qui non potest generari à suo corrumpente, præsertim quando suffocatur ab aqua, neque enim aqua potest generare calorem. Similiter si animal sursum impulsũ moriatur in aere non cessante impulsu, non potest in cadauere generari ille nouus impulsus, quia non potest produci à generante ipsum cadauer, cum tale generans non habeat vim impulsiuam, cum non sit viuens, ergo ista accidentia non extrahuntur ab ipsa materia, nec alia ei similia producuntur, quia non est causa à qua producantur.

Ex alia vero parte obstant duo principia satis nota apud D. Tho. scilicet, quod accidentia subiectantur in toto, quo pereunte pereũt

accidentia; & secundo quod materia recipit formam substantialem, prius quam accidentalem, ergo exuta forma substantiali, exuit omnia accidentia ante recepta, alias manerent aliqua recepta immediate in ipsa materia ante formam substantialem.

Hinc est quod ista difficultas maximè pendet ex alia infra tractanda, quæst. 9. an videlicet subiectum accidentium sit sola materia, vel ipsum compositum. Qui enim tenent materiam esse immediatum subiectum accidentium, consequenter dicunt non oportere in introductione formæ substantialis resolui omnia accidentia; & ita tenet hanc sententiā P. Suarez, disp. 14. Meta. sect. 3. vbi plures cit. ex antiquis, & plures etiam referuntur pro hac sententia à Conimb. 1. de gener. cap. 4. q. 18. art. 1. præsertim ex nominalibus, vt Gabr. Ocham, Gregorius. Videri etiam potest Murcia, disp. 1. de gen. q. 5. & alij ex recentioribus.

Nihilominus sententia S. Thom. est in generatione substantiali fieri resolutionem accidētium, ita vt nullum, quod erat in corrupto relinquatur in genito, sed de nouo producatur. Constat hoc ex ipso D. Thom. 1. p. q. 76 vbi inquit: *Impossibile est quod aliqua dispositio accidentalis cadat media inter corpus, & animam vel inter quācunque formam substantialem, & materiam suam*. Et hoc ibi probat ratione statim adducenda. Idem docet lib. 1. de gen. lect. 10. vbi inquit. *Non manere idem numero accidens, sed id quod prius erat corrumpi per accidens corruptione subiecti, & aduenire simile accidens consequens formam de nouo aduenientem*. Et videri etiam potest, quæst. de spiritualibus

libus creaturis, art. 3. ad 19. & quæst. de anima, art. 9. ad 5. Eandem sententiam communiter sequuntur Thomistæ, Caietan. Soncinas, Capreol. Bañez, & alij quos citant, & sequuntur Conimbr. 1. de Generatione, cap. 4. q. 18. art. 2. Carmelit. lib. 1. de generatione disp. 3. q. 6. Fonseca 5. Met. cap. 28. q. 20. sect. 2.

Fundamentum est illud duplex principium supra insinuatum. Et quidem primum, scilicet, quod ipsum totum, & non sola materia sit subiectum accidentium infra q. 9 probandum à nobis est: ibi videatur.

Secundum principium, quod ponitur à D. Tho. vbi supra, est quia materia, licet sit susceptiua formæ substantialis, & accidētalis, tamen ordine quodam recipit illas eo quod ipsæ formæ inter se ordinatæ sunt, & vna essentialiter supponit alterā, sicut gradus vegetatiuus supponit sensitiuum, & actus intellectus supponit potentiam, sic esse accidentale supponit substantiale, tanquam naturaliter illi coordinatum, & ab eo dependens, esse autem substantiale datur per formam substantialem.

Quod vt radicitus percipiatur distinguendum est de accidentibus quæ sunt propriæ passiones, & quæ sunt communia. Si sunt accidentia propria certum est, quod non inhærent materiæ, neque illi vniuntur, nisi mediante forma, eo quod non conueniunt materiæ, nisi vt dimanantia à forma, non dimanant autem à forma, nisi vt vnita materiæ, quia non dimanant ab ea, nisi vt habente esse, habet autem esse forma, quando est in materia, vel quia dependet ab illa, vel quia creatur in illa, ergo prius est formam inesse materiæ, & illi dare

esse

esse, quam materiam recipere accidẽtia dimanantia ab illa, & ita calor in igne producto non potest esse idem numero qui erat in ligno quando disponebatur ad ignem, quia iste dimanat a forma ignis introducta. Si vero accidentia sint communia, vel possunt dici communia, quia licet dimanent à forma, dimanant tamen secundum gradum communem, non secundum vltimam differentiam, sicut quantitas dimanat à gradu corporis, qui est communis omnibus, tam elementis, quàm mixtis, & de his accidentibus eadem ratio est, atque de proprijs, quia vt aduertit D. Thom. 1. p. q. 76. art. 6. ad 1. sicut dantur diuersi gradus vnius, & eiusdẽ formæ, ita cõsequuntur vnumquodque genus, seu gradum sua propria accidentia. Quare ista accidentia prout sic dimanantia, & consequuta, necessario supponunt formam in materia, vt ad eam consequantur, non vero ipsa prius ponuntur in materia, quam forma ad quam consequuntur.

Si vero sint accidentia communia & nullo modo dimanent à forma, sed fortuito conueniunt alicui, & tanquam non per se connexa, adhuc talia accidentia non remanent in materia, nec illi conueniunt ante formam. Primò quidem quia illa accidentia non determinant materiam vltimo, neque disponunt ad introductionem formæ, cum non habeant connexionem per se cum forma, ergo non est ratio cur ponantur in materia ante formam substantialem ad quam est immediatus ordo materiæ, quia materia est potentia substantialis, & ideo immediate respicit actum substantialem. Vnde si dispositiones per se requi-

requisitæ, & determinantes materiam, non prius recipiuntur in illa quam forma, multo minus accidentia non per se connexa.

Deinde quia habitudo materiæ ad formam substantialem est immediata, & essentialis antequam respiciat accidentalem, quia materia est potentia substãtialis, cuius immediatum, & per se correspondens debet esse actus substantialis; ex ordine enim ad actum denominatur, & constituitur potentia. Vnde non solum materia respicit formam substantialem, tanquam principalem ordine intentionis, accidentalem autem ordine executionis. vt Pater Suarez dicit vbi supra num. 56. sed formam substantialem respicit quasi immediatum specificatiuum, & ita debet respicere illã vt prius attactam nõ solum prius intentione, sed etiam executione quia quod essentialiter & primario terminat habitudinem prius attingitur in executione, quam secundarium, quia prius essentia constituitur in executione, & non solum in intentione quam id quod secũdarium est. Et præsertim, quia accidens dependet à substantia in existendo, quia substantia per se existit, accidens autem inexistit, & inhæret, quod autem est prius in ordine existendi est prius ordine executionis, & non solum intentionis, executio enim respicit esse existentis, & ita cum forma substantialis det materiæ esse substantiale, consequenter dat esse in ordine, & linea existendi, quod est prius ordine inhærendi, & consequenter, si ordo executionis est ordo existendi etiam in hoc ordine debet esse prior forma substãtialis, quã accidentalis.

Et hinc, est quod quia accidens dependet à sub-

ſub.tantia ſecundum ordinem exiſtentiæ, valde aſſimilatur d pendentiæ à cauſa efficienti, qu tenus cauſa efficiens præſupponit eſſe, vt ab ea dependeat eff ctus, & ideo Deus media efficientia ſua ſupplere poteſt dependentiam actualem accidentis à ſubſtantia ſuſtentante, quia in hoc idem poteſt facere efficiens, quod ſuſtentans. Quare materia remota forma ſubſtantiali non poteſt retinere accidentia, & ideò non tranſeunt eadem numero de corrupto ad genitum exiſtendo immediate in materia.

Dices ſufficere ad ſuſtentanda accidentia eſſe partiale, quod habet materia, atque adeo licet dicat ordinem primo, & per ſe ad formā ſubſtantialem, adhuc ſufficiens eſſe manet in materia ad ſuſtentanda accidentia præſertim quæ dimanant ab illa, vt quantitas, vel accidentia communia.

Secundò non ſequitur corrumpi accidentia licet mutetur forma, & eſſe ſubſtantiale, quia ſubrogatur loco eius aliud æquè bene ſuſtentans tale accidens in eſſe, qua ratione diximus ſupra materiam primam nō perire adueniente noua forma, licet mutetur eius eſſe, quia ſubrogatur aliud æquè bene præbens eſſe materiæ.

Ad primum reſpondetur, non ſufficere illud eſſe partiale materiæ ad ſuſtentanda accidentia, tum quia materia non habet eſſe partiale, ſed tantum eſſe accipit à forma, eo quod forma dat eſſe ſubſtantiale, atque adeo primum eſſe, quod ſubſtat alijs, aliàs non eſſet ſubſtantiale, non ergo ſupponit aliud prius in materia; tum quia dato, quod haberet eſſe partiale, adhuc non poſſet ſuſtentare accidentia, niſi

depen-

dependenter à toto seu composito tanquam existente vt *quod*, vnde ipsa materia solum est principium sustentandi accidentia vt *quo*, remoto autem vel destructo principio *quod*, & non subrogato alio supplente in omnibus vices eius, principium *quo* neque agit neque recipit. Falsum est autem, quod quantitas dimanat à sola materia siquidem dimanat à gradu corporeitatis, quem præbet forma, & sic iuxta diuersas formas videmus variari quantitates, alias si eadem quantitas semper inesset materiæ, fortius & intimius vniretur accidens materiæ, quam forma substantialis, quæ variatur, cum tamen materia prius essentialiter respiciat formam substantialem.

Ad secundum dicitur, non subrogari accidenti aliud æquiualens, quia subiectum diuersum non potest continere idem numero accidens quod aliud subiectum, quia vna causa naturalis non continet effectus alterius totaliter etiã quoad omnem indiuiduationẽ; sola enim causa prima potest id totaliter cõtinere, & supplere propter omnimodam subordinationem causæ secundæ ad primam in omni ratione enis, de quo diximus, q. 12. Physicor. & dicemus infra q. 12. Et hac ratione Deus sustentans accidens extra subiectum conseruat illud idem numero. At vero materia subrogatis diuersis formis conseruatur eadem numero, quia quælibet forma inadæquate respicitur à materia, & omnium illarum est capax, vt à qualibet conseruetur, accidens vero non respicit plura subiecta, sed adæquate ab vno sustentatur, & indiuiduatur.

Ad primum, à principio de dispositionibus

determinantibus materiam, & efficientibus generationem in vltimo instanti dicemus sequenti articulo, quia de hoc est specialis difficultas.

Ad secundum respond. quod quantitas non sequitur materiam inhæsiue,& dimanatiue, sed solum sequitur materiam vt est sub forma, & vt accipit ab illa gradum corporeitatis, cuius proprium accidens est quantitas, vt S.Tho. docet sup.1 p.q.76. Dicitur autẽ quantitas sequi materiam, sicut qualitas formam, tum propter similitudinem, tum propter generalitatem; propter similitudinem quidem, quia materia est pure passiua, similiter quantitas nullo modo est actiua; propter generalitatem autem, quia tam generalis est quantitas materiæ, sicut gradus corporeitatis, nulla autem materia reperitur, sine corporeitate, & nulla sine quantitate.

Quod verò, dicitur materiam indiuiduari per quantitaté, & debere supponi indiuiduam in instanti generationis, resp. materiam non indiuiduari per quantitatem substantialiter, sed per propriam incommunicabilitatem, quantitas autem solum concurrit non tam ad rationem indiuiduationis, quam ad eius multiplicationem,& diuisionem, hæc enim fit per quantitatem, & se habet vt conditio diuidens & requisita necessario, vt eius diuisione posita, non ab ipsa, sed à substantia seu materia sub quantitate diuisa resultet diuersa indiuidualitas substantialis, vt dicemus inf. q.9. agendo de principio indiuiduationis. Hanc autem quantitatem, qua indiuiduatur, & indiuiduat materia, sufficit quod in instanti generationis habeat, priori-

prioritate causæ formalis à forma, prioritate dispositiuæ causæ, & materialis à materia, non vero requiritur, quod ipsi materiæ sit coæua, eique perpetuo inhæreat, quod ibi latius explicabitur. Nec hoc habet specialem difficultatem in homine, quia licet forma eius entitatiue sit spiritualis, informatiue tamen, & virtualiter est corporea & vt *quo*, quatenus præbet gradũ corporeitatis à quo sequitur quantitas sicut & alia accidentia corporea. Et sic ipsum totum quod resultat, simpliciter est corporeũ, scilicet, homo, atque adeò capax quantitatis vt *quod*, principium autem recipiendi quantitatem vt *quo* est ipsa materia vt subest formæ, quatenus dat gradum corporeitatis.

Ad secundum respond. illa accidentia quæ remanent in genito non esse eadẽ numero quæ in corrupto, sed similia, vt expresse docet S. Th. 1. de gener. lect. 10. eo quod aliquæ formæ habent talem symbolizationem, & affinitatem, vt petant similia accidentia præsertim in principio suæ generationis quãdo nondum omnem suam perfectionem obtinent, & inter istas formas est facilis transmutatio, sicut embrionis in animal, animalis in cadauer, & sic cum sint formæ viales & tendentes ad vlteriorem formam petunt similitudinem in accidentibus.

Aliquando autem generans producit accidens simile ei quod erat in corrupto propter necessitatem materiæ ex qua fit generatio. Pro quo notandum est, quod formæ quæ generantur, aut quando de nouo fit augmentatio, vel nutritio, licet accidentia propria siue proprias passiones non habeant ex materia, multa tamen accidentia communia sortiuntur ex de-

terminatione materiæ in quam introducitur forma, quia accidentia communia non emanant à forma, sed à generante præbente illa iuxta occurrentem materiam, & circumstantias, sicut patet quod à generãte præbetur vbi, & situs etiam cum aliquid generatur extra proprium locum tanquam accidens commune, & mutabile; cum autem generans ita agat in passum quod etiam repatitur ab illo vt infra dicemus q,5. nec perfecte vincit passum in omnibus, oportet quod in ipso genito producantur accidentia aliqua à generante non absolute vt est in se, sed vt modificato, & temperato per reactionem passi, ab illo enim determinatur generans ad producendum aliquas qualitates quas ex se solum non produceret, vnde quando aqua vel ignis, aut ferrum interficit animal, & generatur forma cadaueris siue ab ipsis, siue à cælo vt à principali agente, tũc illa accidentia communia producuntur, quæ iuxta passi resistentiam, aut exigentiam, generans potest producere, & ita aliquando producitur calor in visceribus animalis, licet ab agente frigido introducatur forma cadaueris, eo quod illud agens frigidum licet per se & directe solum producat frigus, tamen vt repatitur à calido quando interficit animal, imbuitur qualitatibus calidi, & sic etiam aliquid caloris producit cum forma cadaueris: aliquando verò talis calor producitur per antiperistasim, seu circumobsistentiam contrarij, & à cælo vt introducente formam cadaueris, tanquam à causa per se. Quid sit antiperistasis dicemus q. 5. Et eadem ratione videmus nutritiuam generare aliquando alimentum cum alie-

nis qualitatibus, & nociuis propter repassionē à materia, quæ suis qualitatibus imbuit nutritionem, & similiter generari animal cum alijs qualitatibus licet semen sit bonum propter infectionem sanguinis, qui est materia. Sic ergo agens, seu generans non solum considerādum est quid possit generare ex se, sed quid possit iuxta modificationem quam habet ex resistentia passi, seu reactione, & secundum virtutem quam inde participat, & similiter secundum virtutem, quam habet à cælo, & ab alijs circumstantibus à quibus omnibus determinatur, vel accipit vim producendi aliqua accidentia communia iuxta exigentiam materiæ in qua operatur, atque adeò potest generare similem colorem, cicatricem, & similiter impulsum, & alia similia non vi sua de nouo impellendo, sed continuando impulsum quatenus ex corpore impulso generatur cadauer, & ita virtus impressa ab impellente ipsi animali quod corrumpitur cum in corrumpente non inueniat dispositionem contrariam à qua extinguatur determinat ipsum corrumpens, & communicat illi vim continuandi similem impulsum in cadauere. Nec obstat quod sensus nullam in hoc sentit mutationē, nec enim ad sensum pertinet iudicare de mutatione indiuiduali, quæ fit ex sola corruptione subiecti quando subrogatur illi accidens eiusdem speciei, sed tunc quando alteratur, & mutatur accidens sine alterius similis subrogatione.

Sed adhuc obijcies D. Thom. 4. cont. Gent. cap. 81. dicentem, *quod materia hominis post eius mortem quæ tali formæ fuit subiecta manet sub eisdem dimensionibus ex quibus habebat,*

bat, vt esset materia indiuidualis, ergo non denudatur materia omni accidente saltem quantitate, per quam sigillatur, & determinatur vt sit hæc indiuidua materia. *Et confirmatur*, quia dispositiones antecedétes non habét contrarium à quo corrumpantur; nõ per subsequentes, siquidem sunt eiusdé rationis cum illis, ergo manent. Nec dici potest quod per desitionem subiecti desinunt; nam contra est, quia dispositio vltima cum annexa sit ipsi formæ genitæ, nõ corrũpitur per eius destructionem, cum potius tunc generetur; dispositio autem infra vltimam est compatibilis cum subiecto corrumpendo, ergo non desinit ex sola desitione subiecti, sed à contrario, hoc autem non datur, quia vltima dispositio non est contraria illi antecedenti, quæ est infra vltimam, sed est eiusdem speciei, v.g. calor vt octo cum calore vt septem.

Respond. D. Th. intelligi quod manet materia cum eisdem dimensionibus radicaliter, quatenus materia est radix earundem dimensionum non formaliter, quia nõ manet eadem quantitas, nec sub eadem forma, manet tamen in materia ordo ad eandem formam, idest ad animam vt recuperãdam per resurrectionem diuinitus, & sic manet eadem dimensio radicaliter. Quod confirmat ibidem S. Thom. dicens quod corporeitas est duplex, alia substantialis, scilicet ratio corporis de genere substantiæ, quæ non est aliud quam ipsa forma, alia accidentalis quæ est species quantitatis quæ est corpus. Et de hac subdit S. Thom. *Quod licet cedat in nihilum corpore humano corrupto, tamen non impedit quod idem homo numero*

resur-

resurgat, quia manet eadem corporeitas eadem manente forma hominis. Sentit ergo D. Tho. quod non manet eadem dimensio quantitatiua in materia hominis, sed idem ordo ad formam humanam vnde habebit easdem dimensiones, quia habebit eandem corporeitatem. Alia loca D.Tho.ex q.7. & 9. tertiæ partis explicabimus articulo sequenti.

Ad confirm. respond. dispositiones antecedentes non corrumpi ab vltima dispositione directè tanquam à contrario, sed indirectè, & per accidens, quia introducunt formam incompossibilem præcedenti, & consequenter destruitur subiectum talium dispositionum antecedentium, & sic ipsæ desinunt ad desitionem subiecti in quo erant: non est autem inconueniens quod per accidens, & indirectè aliquid corrumpatur à suo simili, destructo fundamento eius, cui innitebatur.

ARTICVLVS VII.

Quomodo vltima dispositio causetur, vel causet generationem substantialem?

SVpposita sententia in articulo præcedenti explicata quod forma introducitur in materiam denudatam omni forma, tam substantiali, quàm accidentali, duplex vrget difficultas in præsenti articulo pertractanda. Primò, quomodo vltima dispositio possit causari ad modũ quo cæteræ antecedentes causatæ sunt, aliæ enim in ipso subiecto, quod corrumpitur introducuntur, vltima autem dispositio si in ipso subiecto causaretur, cum ipso

corrumperetur, & sic non coniungeretur formæ substantiali, quæ de nouo generatur. Si autem producitur vltima dispositio in subiecto, quod de nouo generatur, tunc non produceretur per alteratione͂ sicut cæteræ antecedentes, & sic non continuabitur cu͂ illis, & consequenter no͂ erit causa corrumpendi formam, & disponendi materiam vltimate ad introductionem formæ, siquidem non existit in subiecto ante generationem formæ substantialis, & consequenter non expellit formam corruptam, neque materiam ipsam disponit vt recipiat formam de nouo siquidem post ipsam forma͂ talis dispositio conuenit subiecto, quidquid autem infra talem dispositionem est, compatitur cum forma corrupta, & sic non expellit illam.

Secunda difficultas est quomodo vltima dispositio possit causare formam quæ de nouo generatur, siue effectiuè, siue materialiter, siquidem dispositio illa transit cum subiecto quod corrumpitur, cum in sola materia nuda non remaneat, supposita sententia explicata articulo præcedenti, & infra quæst. 9. explicanda, quod accidentia non subiectantur immediate in materia prima, & sic non transeunt de corrupto ad genitum, ex quo fit quod vltima dispositio non potest materialiter determinare materiam, siquidem non inhæret, nec afficit illam. Similiter etiam non potest effectiue attingere ipsam formam, quia consequitur post ipsam in subiecto, ergo non potest effectiue illa͂ generare, & sic generabitur forma à dispositione remota effectiue, quæ est minor ipsa vltima, quod stare non potest, quia com-

compatitur cum forma corrupta, nec habet pefectam, & vltimam virtutem quæ vltimo ordinetur, & connectatur cum forma genita, ergo non potest in illam influere effectiue.

Et vrgetur amplius, quia si vltima dispositio non efficitur à generante in subiecto corrumpendo, sed in ipsa re genita, ergo in instanti generationis prius efficietur ipsa forma substantialis, & mediante ipsa emanabit vltima dispositio tanquam accidens illius, ergo non est virtus efficiens ipsius generantis respectu formæ substantialis cum potius ab ipsa forma emanet. Similiter in instanti generationis debet præsupponi materia præparata, & disposita, vt introducatur forma, sed tunc materia denudatur omni accidenti, & dispositione, ergo omni effectu formali accidentis disponentis, & determinantis materiam, ergo non remanet materia determinata, & disposita neque formaliter, neque virtualiter; non formaliter, quia nulla forma disponens tunc est; non virtualiter quia nulla alia forma remanet in cuius virtute contineatur illa dispositio, nisi solum quædam connotatio extrinseca, quod immediate antea fuerit dispositio non vltima, quia vltima non fuit in tali subiecto; hoc autem non sufficit vt materia dicatur intrinsece, & realiter determinata, & disposita.

Denique est generalis difficultas quomodo in illo instanti dispositiones possint operari effectiue, quia præcedentes tunc non sunt, sed desinunt esse, subsequentes autem efficiuntur tunc, ergo non efficiunt ipsam generationem. Et dato quod tunc existant, non possunt agere effectiue in subiectum in quo sunt, vt do-

cet S. Thom. 1. 2 quæſt. 85, art. 1. ad 4. Nec ipſum ſubiectum agit per illas, quia aliàs eadem pars ageret, & pateretur, eſſet mouens, & mota.

Difficultates iſtæ parum vrgent eos qui tenent accidentia ſubiectari in materia immediate, & conſequenter ea quæ ſunt in corrupto poſſe manere in genito, & ſic facile concedunt diſpoſitionem vltimam immitti à generãte in ipſam materiam quãdo eſt ſub forma corrupta, & ſic præparare materiam per diſpoſitionẽ vltimam, quam habet ante formam, & conſequenter ab ipſa forma non dimanare vltimam diſpoſitionem, pro qua ſententia plures citantur à P. Suarez diſp. 14. metaph. ſect. 3. Cæterũ quia multi alij exiſtimant ſubiectari quidem accidentia in materia ſola, præſupponendo tamen prius vnionem ad formam ſubſtantialem vt Conimb. 1. de generatione cap. 4. q. 4. & probabile reputat Suarez loco citato num. 37. & 40. & 60. ideo adhuc locus eſt in hac ſententia vt dicatur diſpoſitionem vltimam non dari in materia ante formam ſubſtantialem, ſed ab ipſa forma dimanare. Vnde ipſe P. Suarez tomo 3. de gratia lib. 8. cap. 13. num. 10. licet dicat eſſe probabilius diſpoſitionem antecedentem non perire in inſtanti generationis, ſed manere in genito ibique conſummari in ratione diſpoſitionis vltimæ, oppoſitũ tamen admittit vt probabile, ſed dicit quod in ea ſententia oportet reſpondere, quod vel vltima diſpoſitio non præparat materiam, ſed forma recipitur in materia immediate, hoc ipſo quod denudatur omni forma, vel ſi præparat materiam ipſa prout præparans non eſt à for-

à forma, sed à generante.

Reducitur ergo difficultas ad hoc, an vltima dispositio procedat à forma genita quasi effectiue, & dimanatiue, & tamen præparet, & disponat ipsam materiam, an vero si præparat materiam non procedat ab ipsa forma, sed ab ipso generante, vel denique an vltima dispositio nullo modo præparet materiam ad formã, sed introducatur in nuda materia, dispositio autem vltima sequatur formam tanquam dispositio ornans non præparans, & determinãs materiam ad talem formam. Quod si vltima dispositio vtrumque habet scilicet determinare materiam, & consequi ad formam, restat videre quomodo id faciat in instanti generationis, & præsertim an dispositio vltima habeat esse virtus effectiua generantis in illo instanti.

Dico ergo primo siue accidentia subiectentur in sola materia, siuè in toto composito, dispositio vltima nunquam est simul cum forma quæ corrrumpitur, sed cum illa quæ generatur. Hæc conclusio tanquam certa in hac difficultate statuenda est. Et probatur quia dispositio vltima expellit formam oppositam à materia, quia vt dicit D.Thom.q.28. ve verit.art. 8. ad vltimum, per calorem in summo expellitur forma aquæ, & ita non sunt simul. Et patet quia hæc expulsio fit per incompossibilitatem dispositionis vltimæ cum forma corrupta, omnes enim dispositiones antecedentes tendunt ad expulsionẽ & corruptionem formæ, & ideo opponuntur, & contrariantur illi, ergo vltima dispositio est illa quę vltimo opponitur, & sic incompossibilis est cum tali forma,

ma, ſiquidem non reſtat alia vlterior, quæ ad expulſionem eius faciat, ergo non eſt ſimul cũ tali forma, quia incompoſſibilitatem habet cũ illa: Vnde etiam ſi accidentia recipiantur in ſola materia, tamen quia non poteſt habere ſimul oppoſitas, & incompoſſibiles formas, non poteſt ſimul habere diſpoſitionem vltimam, & formam corruptam. Et ſicut forma genita vt formaliter expellat corruptam non requiritur, quod ſimul cum illa ſit in materia, aliàs duæ formæ eſſent in illa, ſed ſufficit quod coniungatur illi per ſucceſſionem & expulſionem non per ſimultatem, ita vt diſpoſitio vltima expellat diſpoſitiue formam corruptam, non requiritur quod ſimul exiſtat cum ea, ſed quod ſuccedat illi expellendo non ſimul exiſtendo. Quod autem diſpoſitio vltima ſit ſimul cum forma genita affirmat D. Tho. q. citat de verit, art. 7. ad 11. dicens: *Quod calor conſũmatus ſimul introducitur cum forma ignis*. Et ſumitur ex dictis, quia illa vltima diſpoſitio ſicut eſt incompoſſibilis cum forma corrupta, ita eſt compoſſibilis & connexa cum forma genita, ergo ſimul eſt cum illa, nec enim materia datur aliquando ſine aliqua forma ſubſtantiali, cum qua ſit illa accidentalis.

Dico ſecundo. Diſpoſitio vltima bene compatitur hæc duo, ſcilicet, quod præparet materiam ad formam terminatiue, & conſummate, quod eſt non ſolum dari ad ornatum, ſed ad præparationem materiæ erga formam, & ſimiliter quod talis diſpoſitio cauſetur à forma in ordine cauſæ formalis, & ſecundum dependentiam in eſſe. Vtrumque affirmat D. Tho. q. 28. de verit. art. 8. in fine corporis, & in 4. diſtinct.

stinct. 17. q. 1. art. 4. q. 1. & 2. & art. 5. q. 3. vbi affirmat *dispositionem vltimam esse effectũ formæ in genere causæ formalis, & tamen præcedere ipsam in genere causæ materialis.* Sed præsertim videri potest D. Tho. in 3. d. 13. q. 3. art. 1. vbi distinguit triplex genus dispositionis. *Vno modo ita quod cadat medium inter subiectum & perfectionem illam quasi instrumentũ perfectionis illius, sicut diaphaneitas disponit ad lucem. Alio modo disponit aliquid ad formam, sicut præparando materiam ad receptionẽ formæ, ita quod præexistat in materia ante formam ordine fiendi non ordine essendi, sicut calor disponit ad formam ignis, non quia medium cadit inter formam, & materiam, sed materia appropriatur ad formam ignis per aduentum caloris. Tertiò modo aliquid disponit ad perfectionem aliquam sicut quod facit ad bonitatem, & decentiam perfectionis sicut decor personæ facit ad dignitatem regiam.* Ecce S. Thom. distinguit dispositionem præparantem materiam ad formam a dispositione ornante, & conducente ad decentiam, & in primo ordine ponit dispositionem vltimam vt calor ad formam ignis, quæ ordine fienditantum præcedit non ordine existendi seu vt medium existens inter materiam & formam, & consequenter non prius existens in materia, quam forma.

Explicatur autem conclusio ostendendo illa duo non esse incompossibilia, scilicet depẽdere, seu causari à forma, & præparare, seu determinare materiam ad talem formam consũmatiuè, & terminatiuè, sicut dispositio antecẽdens & alteratio ad illam præparat, & disponit materiam inchoatiuè. Quod patet quia dispositio

ſpoſitio vltima v.g. calor vt octo, & eſt accidens connexum cum forma ignis ab illaque dependens in eſſe tanquam propria paſſio in eius radice contẽta ſicut clare videmus, quod ignis genitus habet calorem vt octo tanquam proprietatem: & ſecundò habet calor vt octo eſſe eiuſdem rationis, & ſpeciei cum calore vt ſex, vel ſeptem qui ante inſtans generationis diſponebat lignum ad formam ignis, & ſic diſpoſitio vltima habet eſſe terminus & conſummatio caloris antecedẽter diſponentis. Quod S.Tho.apertè fatetur in q. 28. de verit.art.9.ad 10.vbi inquit: *Quod ea quæ in inſtanti fiunt dicuntur fieri, & factum eſſe, quia quatenus illud inſtans eſt terminus prioris temporis in quo fiebat, vſurpat ſibi id quod priori tempori debetur.* Ergo ſentit D.Thom.quod diſpoſitioni vltimę in facto eſſe etiam conuenit eſſe terminum antecedentis diſpoſitionis, & prioris temporis, & ſic eius denominationem vſurpat ſibi. Igitur diſpoſitio vltima ſecundum iſtos duos reſpectus, ſeu formalitates poteſt conſequi ad formam, & diſponere materiam in diuerſo genere cauſæ, quia enim eſt accidens incompoſſibile cum forma præcedente, connexum autem, & ſubordinatum formæ genitæ tã quã proprium accidens illius, neceſſe eſt quod ab ea dependeat, & ad eam ſequatur. Quia vero eſt terminus, & conſummatio præcedentis alterationis, per quam materia diſponebatur ad formam generandam, ideò per illam vltimam diſpoſitionem terminatiue, & conſummatiuè materia diſponitur, & præparatur. Et ſic illa vltima diſpoſitio terminat duplicem actionem generantis ſecundum diuerſam formali-

malitatem, scilicet alterationem in quantum est consummatio, & terminus præcedentis alterationis, generationem autem in quantum est propria passio connexa formæ substantiali, & sic formam substantialem consequitur. Nec est nouum ad vnum effectum concurrere duas actiones secundum diuersas formalitates, sicut sol, & homo ad generãdum hominem, vel si datur vna tantum actio scilicet generatio, illa virtualiter continebit vim alterationis præcedentis cuius loco subrogatur complendo ipsam.

Dico tertio, Dispositio vltima non est virtus efficienter influens in generationem substantialem neque in corruptionem formæ oppositæ. Est D. Thom. q. 28. de verit. art. 8. ad 5. ex his quæ secũdo loco ponuntur, vbi inquit: *Quod dispositio non facit aliquid ad formam effectiue, sed materialiter tantum in quantũ materia per dispositionem efficitur congrua ad receptionem formæ*. Et loquitur de dispositione vltima. *Ratio* autem conclusionis manifesta est ex dictis, quia dispositio vltima cum sit accidens non potest operari effectiue, nisi vt virtus recepta in aliquo subiecto, & vt inhærens illi, neque enim calor dicitur calefacere, sed calidum, quia non potest operari forma, seu principium *quo* qualis est calor, seu dispositio vltima nisi operante aliquo principio *quod*, siquidem principium *quo* essentialiter est alicuius operantis per illud, est enim id *quo* aliquid operatur, ergo essentialiter supponit principium *quod*. Si ergo dispositio vltima operatur efficienter generationem, necessario id facit vt recepta in aliquo subiecto,

sed

sed non recipitur in corrupto, quia definit esse, neque in aliquo corpore circunstãti, quia illud non disponitur, neque ex illo generatur res, ergo in ipso genito vt ostensum est, quia ad eius formam consequitur, ergo non potest effectiue attingere ipsam generationem, quia non potest effectiue agere in subiectum in quo recipitur, vt dicit D. Thom. 1. 2. q. 85. ar. 1. ad 4. & si posset efficere non tamen generare qui si recipitur in illo, vt efficiat, iam supponit esse generatum, & existens.

Si dicatur influere saltem effectiue in corruptionem formæ oppositæ; contra hoc instat D. Thom, q. 28. de verit. art. 8. in corpore vbi ostendit gratiam non posse per actus à se elicitos effectiue operari ad remissionem culpæ quod est corruptio formæ oppositæ, sed per informationem subiecti, informando enim expellit formam oppositam non efficiendo, & ratio est quia efficientia non est directe ad corruptionem aliàs terminaretur per se primo ad non ens, quod est nihil efficere, sed primo & per se terminatur ad aliquam generationem, seu ad formã, & secundario ad corruptionem alterius, ergo si dispositio vltima non potest effectiue concurrere ad generationem, neque effectiue influet in corruptionem.

Sed ex hac conclusione insurgit grandis difficultas, qua virtute generans quando est absens effectiue attingat ipsum genitum, nam dispositio vltima vt diximus non concurrit effectiue ad generationem, dispositio autem infra vltimam non est sufficiens ad producendã formam genitam, v.g. calor vt septem ad producendam formam ignis, tum quia non potest

test producere calorem vt octo cum sit illo inferior, ergo neque formam ignis, tum quia illa dispositio antecedens subiectatur in ipso corrupto, quia compatitur cum eius forma, ergo in ipso instanti generationis non existit, ergo neque effectiue operatur. Nec potest dici quod manet virtualiter aut quod illa dispositio antecedens continuatur cum forma genita vt significat D. Thom. 3. p. q 8. art. 13. ad 2. dicens: *Quod dispositio quæ via generationis præcedit, naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consequutus est sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis est effectus profluens à forma ignis*. & quęst. 9. art 3. ad 1. dicit; *Quod per calorem disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, quæ tamen adueniente calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formæ*. Contra hoc instatur, quia si ita est non fiet in generatione substantiali resolutio vsque ad materiam primam quia illa dispositio præcedens continuatur cũ forma genita, & sic manet in materia, vel saltem manet aliqua virtus in qua virtualiter cõtinetur illa dispositio, & hæc virtus aliquod accidens est. Ad hoc ergo.

Dico quarto virtus generantis, quæ effectiue operatur vt decisa, & diffusa ab ipso generante tanquam instrumentum illius non est dispositio vltima, sed cum dispositionibus antecedentibus inuenitur, & in instanti generationis non operatur effectiue, vt existens in subiecto corrupto, neque in subiecto genito, sed in parte propinquiori ipsi rei genitæ. Supponit hæc conclusio, quod generans dupliciter potest se habere erga materiam ex qua generat,

rat, vel enim est illi indistans & immediatum immediatione suppositi, & virtutis sicut ignis est proximus ligno quod comburit, & tunc virtus effectiua generantis non est nisi in ipso met supposito generãte, scilicet calore qui est in igne. Aliquando verò generans est distans à materia ex qua generat, & solum est immediatum illi per suam virtutem sicut sol cum generat herbam, & animal quod mediante semine generat aliud, & tunc etiam datur virtus effectiua diffusa, & decisa ab ipso agente tanquam instrumentum ipsius, vt dicit S. Thom. quæst. 3. de potent. art. 11. ad 9. & alijs pluribus locis, & nos probauimus q. 12. Physic. De hac ergo virtute diffusa in absentia, vel distantia generantis procedit conclusio.

Et prima pars dicit quod non est *dispositio* vltima, sed cum antecedentibus ponitur. Et hoc manifestum est, quia dispositio vltima est effectus coniunctus, & annexus ipsi formæ genitæ, ita quod non existit nisi vbi existit forma genita sicut calor vt octo non existit nisi vbi forma ignis, ergo non operatur nisi existẽte forma ignis, ergo non ipsam formam, seu generationem eius effectiue attingit.

Secunda vero pars, quod illa virtus effectiua non sit in subiecto corrupto quando operatur in instanti generationis, constat quia in illo instanti non est illud subiectum siquidem corrumpitur, ergo neque est illa virtus, quæ inhærebat illi, quod autem non est, non operatur effectiue per se ipsum, per aliquam autẽ virtutem, non operatur, quia de hac erit eadẽ difficultas in quo subiecto sit.

Tertia pars quod non existat in re genita tan-

tanquam in ſubiecto, neque in eius materia, conſtat ex doctrina S. Thom. 1. 2. q. 85. ar. 1. ad 4. & q. 110. art. 2. ad 1. & quodlib. 10. art. 3, ad 2. vbi ſtatuit diſpoſitionem, ſeu accidens non agere effectiue in ſuum ſubiectum, ſed formaliter actuando illud, ergo diſpoſitio exiſtens in re genita non poteſt illam generare, vt de ſe conſtat, quia ſic ſupponeretur exiſtens ante ſubiectum, & conſequenter deberet eſſe in alio ſubiecto: nec poteſt ſupponi vt exiſtens in materia, & agere effectiue in ipſam & ex ipſa, quia cum accidens non poſſit operari niſi vt *quo* & conſequenter ipſum ſubiectum cui inhæret debet operari vt *quod*, idem eſſet dicere quod accidens operatur effectiue in ſubiectum, ac dicere quod ſubiectum operatur effectiue in ſe ipſum. Nihil autem ſe ipſum mouet effectiue, & multo minus materia prima, quæ nullo modo eſt actiua, ſed paſſiua, ergo non poteſt accidens exiſtens in materia prima operari in illa effectiue.

Quarta pars concluſionis ſcilicet, quod in caſu quo generans eſt diſtans à materia quam diſponit, & ex qua generat, debet aſſignari aliqua pars proxima, quę per virtutem à generãte deciſam cum diſpoſitionibus antecedentibus effectiue agat in partem proximiorem & ſic fiat generatio, inde conſtat, quia nihil effectiue agit in ſe ipſum: ſed oportet diſtinguere agens, & paſſum, partem mouentem, & partẽ motam, ergo oportet quod generatio fiat agẽte vna parte in aliam quando ipſum generans non eſt ibi præſens vt per ſe ipſum agat. Et hoc etiam bene notarunt Conimb. in cap. 5. q. 9. art. 2. §. *Quare noſtra.*

Et

Et si instes quia pars proximior non habet in se dispositionem vltimam, v. g. calorem vt octo, sed aliquid infra illum, alias esset in ea ignis genitus, & non solum virtus ad ignem generandum, ergo non potest talis virtus inferior producere dispositionem vltimam effectiue. *Respond.* quod illa virtus licet entitatiue, & formaliter sit infra calorem vt octo, & infra dispositionem vltimam, virtualiter tamen in quantum instrumentum generantis à quo est decisa talis virtus habet vim ad attingendum effectiue formam substantialem rei genitæ, & ipsam dispositionem vltimam illius. Et hoc sumitur ex D. Thom. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. dicente. *Quod in mixto manent qualitates propriæ elementorum licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementalium*; censet ergo quod etiam infra calorem vt octo potest virtualiter manere vis formæ generantis. Itaque calor qui est infra gradum caloris vt octo nō potest per modum causæ principalis producere nisi calorem vt octo, si tamen consideretur non solum vt calor, sed vt calor virtuosus, id est, vt deriuatus ab igne tanquam instrumentum eius ad producendum substantiam similem sibi, & consequenter calorem vt octo, sic operatur illum instrumentaliter non principaliter. Quod si absente, vel destructo generante virtus illa debilior & imperfectior facta sit, aut egressa fuerit, quam vt possit producere substantiam, si eam producit, id fiet virtute causæ superioris, scilicet cæli, vel causæ primæ supplentis, quod deest de virtute generantis, & sic plures formæ inanimatæ quandoque producuntur à cælo, vt quando cadauer generatur

tur ex iugulatione, vel ex suffocatione, ferrum enim non est productiuum directe formæ cadaueris, sed ferri: tamen tollendo dispositiones vitales, v. g. calorem qui est in sanguine relinquit locum cælo, vt introducat formam cadaueris. Quid autem sit in virtute illa, quæ est quædam qualitas, esse virtutem substantiæ explicauimus q. 12. Phys. quod non est aliquid superadditum qualitati, sed tantum ab ipsa substantia esse deriuatam, & aliquid illius in ordine ad producendum similem substãtiam.

Cæterum in generationẽ viuentium specialis difficultas est, quomodo distinguatur pars efficiens, & pars effecta, eo quod viuens non generatur successiue à parte in partem sicut inanimata sed organizato corpore & integre disposito tota generatio in instanti perficitur, ideo non apparet quomodo à parte vicina procedat ipsa forma viuentis & vltima eius dispositio.

Sed resp. ex doctrina D. Th. 1. p. q. 118. art. 1. ad 3. & 4. de potent. art. 11. præsertim ad 8. vbi docet quod virtus actiua seminis non est in toto semine, sed in spiritibus qui in ipso semine includũtur in quo etiam spiritu est aliquis calor ex virrute corporum celestium quorum virtute agunt ista inferiora, & istæ partes spirituosæ seminis agunt in alias, quæ se habent vt materia, & formant illas, & licet materia illa corpulẽta ex qua fit generatio animalium varietur per diuersas formas quas vocamus formas embrionis vsque ad perfectę formę introductionem, non tamen destruitur illa pars spirituosa in qua est virtus actiua seminalis, nec mutatur vt dicit S. Tho. solutione illa ad 8.

& sic

& sic semper manet distinctio inter partes, quæ effectiue agunt, & partes in quibus introducitur forma animalis, in illis enim partibus spirituosis, quæ spumosiores sunt non introducitur forma genita, quia ex illis non formatur fætus, sed ex corpulentiori crassioriq. materia seminis, & sanguinis, alioquin, vt ibi argumentatur D. Tho. si partes illæ spirituosæ mutarentur, & formaretur ex illis fætus, vt ex materia, destrueretur illa virtus seminalis, & sic non posset virtute seminis vsque ad completum perfici generatio. Quid autem fiat de illis partibus habentibus virtutem seminis postquam forma animalis iam est introducta? Respondet D. Thom. quæst. illa 118. cit. ad 4. quod euanescente spiritu, & dissoluto semine, desinit esse illa virtus actiua, quæ erat in semine eo quod erat vis instrumentalis, quæ cessat producto iam effectu. Itaque resoluitur pars illa spirituosa, & euaporatur in aliquod corpus; & sic semper distinguitur pars agens à parte in quam introducitur forma. Et illa qualitas actiua seminis licet formaliter sit inferior ad dispositionem vltimam, non tamen virtualiter in quantum est virtus substantiæ deriuata ab ea ad agendum.

Ex quo manifestum est quomodo dispositio influat effectiue ad introductionem formæ, vel corruptionem; constat enim ex dictis, quod virtus effectiua influẽs debet esse in alia parte, vel subiecto distincto ab illo quod disponitur, & sic semper distinguitur pars mouẽs, & pars mota, euitaturq. illud inconueniens quod dispositio non existens in vltimo instanti, operari possit, existit enim tunc virtus operans in

parte

parte proximiori. Similiter etiam constat quomodo materia dicatur disposita siue à dispositione vltima, siue ab antecedenti non per extrinsecam denominationem, sed per talem informationem, quia ante instans generationis disponitur materia quasi in fieri, & tendentia ad formam per dispositiones antecedẽtes, quę subiectantur in ipso toto, quod est corrumpendum, & ipsam materiam determinant ad formam introducendam. In instanti autem generationis determinatur materia in facto esse, & consummatiue per ipsam vltimã dispositionem, quæ non recipitur in sola materia, sed in ipso toto, quia semper est connexa cum ipsa forma, sed tamen illa dispositio habet duplicem respectum, seu officium secundum quod correspondet duplici principio, scilicet formæ genitæ ad quam consequitur, vt propria passio, & alterationi quam terminat, & consummat; & nõ est necesse, quod secundum vtrumque respectum præparet, & disponat materiam, sed sufficit quod vt terminus alterationis est, illam disponat, non vt proprietas formæ, sed quia de facto inhæret, & existit in ipso toto, & in eius materia vt in principio *quo* recipiendi, hoc sufficit vt per realem, & intrinsecam denominationem dicatur disponere illam.

Ad illa loca D. Thom. in quibus videtur dicere, quod calor qui erat in corrupto manet in genito. *Respond.* non loqui de eodem numero calore, sed de simili, qui ideo dicitur non cessare, quia per calorem similem continuatur, non tamen idem numero manet vt expresse dicit D. Tho. 1. de gener. lect. 10. & alijs

locis præcedenti artic. citatis, & cum calor adueniens per introductionem formæ profluat ab ipsa forma vt eisdem locis, quæ in contrarium citantur affirmat D. S. non potest loqui de eodem numero calore, quia hic non potest profluere à forma introducta, qui antea præcesserat in subiecto.

Ad difficultates à principio positas respond. ex dictis. Ad 1. dicimus solam alterationem quæ præcedebat in subiecto corrupto non producere vltimam dispositionem nisi interueniente, & adiuuante generatione, quæ producit formam substantialem, & dispositionem vltimam vt illi annexam, & vt terminum alterationis præcedentis: & secundum respectum ad formam ad quam sequitur, est posterior illa; secundum vero quod terminat alterationem præcedentem, & consummat illam in eodem ordine accidentis, sic fungitur officio dispositionis tanquam terminus, & cõsummatio eius quæ pręcedebat, & quatenus consummat & virtualiter continet præcedentem dispositionem, virtualiter dicitur præcedere.

Ad secundam difficultatem respond. vltimam dispositionem non causare effectiue formam ad quam disponit, neque se habere vt virtutem generantis, sed solum vt dispositionem cum duplici respectu, primo ad formam genitam, vt illi annexam per modum propriæ passionis, secundo ad dispositiones antecedentes quarum est consummatio & terminus, & secundum primum respectum subsequitur formam, secundum posteriorem antecedit non duratione, sed natura, & causalitate, vt dictum est.

Ad

Ad probationes contra hoc. Ad 1. de efficientia resp. quod virtus effectiua generantis non conuenit dispositioni vltimæ formali, sed dispositioni antecedenti, vt est virtus substantiæ generantis respiciens formam substantialem producēdam, & ordinata ad illam, & consequenter ad dispositionem vltimā, quæ ipsam concomitatur, & ita vltima dispositio formalis est terminus, seu effectus virtutis generantis non virtus efficiens rei genitæ. Nisi dicamus quod dispositio antecedens, & infra vltimam, in quantum est virtus substantiæ generantis est etiam dispositio vltima non formaliter, sed virtualiter quatenus virtute illam continet, sicut & formam substantialem.

Ad aliam probationem ex parte præparationis materiæ respondetur, quod vltima dispositio præparat materiam consummatiuè, & terminatiuè, seu in facto esse, ita quod vsque ad instās generationis exclusiuè supponit materiam præparatam in fieri, & tendentia per dispositiones antecedentes, in illo autem instanti introducitur, forma in materiam concomitanter præparatam per illam dispositionem vltimam, quatenus terminus est, & consummatio dispositionum antecedentium, & illis coordinatur, & sic habet vim iliarum tanquam terminus in quo consummantur, & sub hac ratione etiam habet vim causalitatis materialis, & præcedentiæ ad formam sicut habebant dispositiones antecedentes. Ipsa autem forma secundum respectum, & causalitatem formalem, quia informat materiam, intelligitur respicere materiam secundum entitatem nudam materiæ, idest vt substantialiter informabilem,

ſic enim materia non eſt informabilis à forma ſubſtantiali mediante accidente, ſed per ſe ipſam immediatè, & ita ſub hoc reſpectu informandi ſolam entitatem materiæ reſpicit forma, nõ diſpoſitiones accidentales, ſolum enim reſpicit illas, vt determinantes indifferentiam materiæ ad talem formam, & ad hoc ſufficit, quod concomitanter ſit ibi diſpoſitio in eodem inſtanti, dicatur autem præcedere ſub reſpectu, & ordine cauſalitatis materialis, inquantum terminus, & conſummatio præcedentium diſpoſitionum, quas virtualiter continet. Et ita cum inſtatur quomodo maneat materia præparata virtualiter an formaliter, & in qua forma dicatur virtualiter manere illa præparatio: Reſpond. in re & in ipſo inſtanti generationis dari ipſam diſpoſitionẽ vltimam annexam formæ, quæ tanquam terminus, & conſummatio præcedentium diſpoſitionum virtualiter illas continet, & continuat præparationem, & determinationem quam illæ faciebant in materia vſque ad illud inſtans excluſiue.

Ad vltimam difficultatem reſpond. diſpoſitionem, quæ eſt virtus generantis effectiua non eſſe in ſubiecto, quod corrumpitur, nec in ſubiecto quod generatur, quia non agit effectiue in ſubiectum in quo eſt inhæſiue vt ex D.Tho. dicitur in argumento, ſed eſt in parte proximiori in qua etiam innenitur virtus generantis in eius abſentia, vt ſatis ſupra oſtenſum eſt.

Cæterum P.Suarez diſp. illa Metaph. ſect. 3° num. 28. non quieſcit cum doctrina tradita, exiſtimatque non ſatisfacere illam diſtinctionem

nem de mutua prioritate inter dispositionem, & formam; & instat contra illam, quia dispositio si est verè præparans, & non solum ornās ac perficiens subiectum, oportet quod determinet, & quasi limitet capacitatem eius ad talem formam, ergo etiam determinat ipsum agens ad talem formam introducendam, ergo fieri nō poterit vt talis forma effectiue sequatur ex forma introducta. Consequentia patet, quia si dispositio fluit à forma, & forma efficitur ab agente, ergo agens non potest determinari à tali dispositione quæ producat formam, sed potius mediante forma determinatur agens ad talem dispositionem.

Confirmatur, quia illa dispositio non potest exercere causalitatem materialem, & habere prioritatem naturæ, neque respectu actionis qua fit forma, neque respectu materię, quam disponit. Non respectu actionis, quia illa dispositio sequitur mediante forma, ergo nō potest habere causalitatem, & prioritatem respectu illius actionis, qua fit ipsa forma, si quidem quando fit forma nondum existit illa dispositio, nec est facta vt possit tunc causare. Respectu verò materiæ non potest habere istam prioritatem, quia non potest disponere materiam nisi informando illam, non autem potest informare illa dispositio materiam in illo priori, siquidem materia ante formam non informatur ab accidentibus, illud autem accidens non potest disponere nisi informando, & inhærendo, quia sine inhærentia non est & sic, neque disponit; si autem in illo priori non disponit, cui inhæret illa dispositio? non formæ quia sequitur ad illam, & sic pro illo priori non-

ri nondum inhæret formæ. Non composito quia præparat ad illud, non vero disponit illud, sed materiam ad illud, ei autem inhæret quod disponit, ergo inhærebit soli materiæ atque adeo non est necesse quod consequatur ad formam, sed inest materiæ ab agente.

Respond. dispositionem vltimam non determinare ipsum agens vt efficiat, sed terminare tanquam effectum eius; dicitur autem vltima dispositio determinare agens non vt virtus eius ad efficiendum, sed vt terminus dispositionis antecedentis, quæ erat virtus determinata ipsius agentis, & ab eo decisa. Deinde addo quod agens, neque per ipsas dispositiones antecedentes quas emittit in materiam determinatur ad generandum, sed antequam illas emittat, determinatur ad generandum & tanquam medium necessarium, & virtutem agendi emittit illas dispositiones quæ se habẽt vt effectus eius, & virtus determinata ad generandum formam, & sic dispositiones istæ procedunt ab agente determinato, siquidem in virtute eius determinate operantur. Nec obstat quod dispositiones antecedentes non sufficiunt determinare materiam vel agens; non sunt enim sufficientes determinare in facto esse, & consummatiue, bene tamen in tendentia, & inchoatiue; & in quantum virtus sunt substantiæ generantis, etiam effectiue.

Ad confirm. negatur antecedens. Ad probationem ex parte actionis resp. dispositionem non suscipere in se actionem qua fit formam, sed præparare materiam in facto esse, vt recipiatur in ea forma, quæ est terminus actionis, & hac ratione disponere dicitur ad actionem

in

in ſuo termino. Nec requiritur ad munus cauſæ materialis, quod exiſtentia præcedat, ſicut in cauſa efficiente, ſed ſufficit quod in re concomitetur, ita quod in nulla duratione detur cauſa materialis ſine exiſtentia, vt in quęſt. 11. Phyſic. probauimus. Ad probationem ex parte materiæ reſp. illam diſpoſitionem non poſſe diſponere niſi inhærendo & informando inhærentia & exiſtentia concomitante, & in re inuenta, non autem inhærentia formalizante, ſeu conſtituente formaliter omnem prioritatem, & cauſalitatem materiæ erga formam, vel formæ erga materiam: & ita pro illa prioritate naturæ, ſeu formalitate & conceptu, quo materia intelligitur ſubſtantialiter recipere formam, non intelliguntur diſpoſitiones informare materiam (licet de facto ibi ſint) ſed ſolum materiam ſubſtantiale compoſitum cum forma conſtituere. Ipſa autem præparatio & determinatio materiæ erga talem formam ſolum præſupponitur ibi concomitanter, vel antecedenter, non autem formaliter intelligitur, ſed id pertinet ad aliam prioritatem, vel poſterioritatem naturæ, eſt enim ibi antecedenter ratione diſpoſitionum antecedentium, concomitanter autem ratione vltimæ diſpoſitionis, quæ in facto eſſe illas terminat. Et ſic patet ad illam interrogationem vbi nam pro illo priori inhæret diſpoſitio? Dicimus enim quod pro illo priori formali non inhæret, quia illa prioritas non eſt formalitas inhærendi, ſed ſubſtãtialiter componendi, concomitanter verò, & in re tunc inhæret in compoſito vt in ſubiecto *quod*, & ſuſtentante illam, in materia verò vt in ſubiecto *quo*

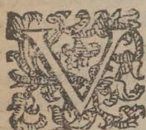
recipiendi, & determinabili per illas dispositiones, nec est necesse ad hoc vt inhæreat in composito quod partim sit in forma partim in materia, sed sufficit quod in materia vt in subiecto *quo*, & in toto composito vt in subiecto *quod* vt latius dicemus infra quæst. 9.

QVAESTIO II.

De corruptione.

ARTICVLVS I.

Quomodo differat corruptio in ratione mutationis à generatione, & ab annihilatione.

VT resoluimus in 3.Phys.q.14.& 5. Phys.q,19.art.1. ex Arist. motus vt distinguitur à mutatione communiter dicta, duas exigit conditiones. *Prima* ex parte subiecti quod eius subiectum sit ens in actu, idest informatum forma substantiali, non ens in potentia quod est materia prima, quæ tamen sufficit ad mutationem. *Secunda* ex parte terminorum, vt videlicet motus propriè dictus sit inter terminos positiuos, & cõsequenter propriè seu positiue contrarios, ad mutationem verò sufficit oppositio priuatiua de non esse ad esse, vel è contra in subiecto capaci vtriusque. Ex quo apparet corruptionem non esse motum strictè dictum vt contraponitur mutationi, eo quod non est inter termi-

nos

nos positiuos,sed versatur ab esse ad non esse. Dubium autem est in duobus. *Primum* an ex eo quod terminus ad quem corruptionis sit desitio formæ, amittat rationem mutationis substãtialis & solum sit priuatio generationis. *Secundum* an ex eo quod solum est in subiecto capaci differat ab annihilatione, qua res totaliter desinit in nihilum. Ideoque manet dubium an vtraque tam annihilatio, quam corruptio sit mutatio. Et loquimur hic de corruptione in ratione mutationis, nam in ratione actionis sequenti articulo tractabimus, an generatio, & corruptio sint eadem actio. vel quomodo connectantur inter se.

Est ergo aliquorum sententia corruptionem non esse realem mutationem, sed priuationem tantum actionis,& concursus quo forma præcedens conseruabatur, opponitur enim corruptio generationi,& non quia aliquid producit,sed quia destruit:ergo priuatiue se habet,& sic realem mutationem non importat,imò neque identitatem in actione cum generatione, sed connexionem & nexum, quia sicut introducta vna forma sequitur aliam extirpari, ita posita generatione, consequitur corruptio, consecutiue ergo se habent non identice. Et hoc non semper, aliquando enim potest dari generatio sine corruptione, vt si non præsupponatur forma positiua in materia, quæ corrumpatur. Ratio huius est,quia corruptio tendit ad negationem idest ad non esse: ergo non est mutatio positiua,sed negatiua; ex termino enim ad quem denominatur mutatio.

Alia sententia est per aliud extremum quæ sentit corruptionem, ita esse positiuam muta-

tionem, vt etiam annihilatio positiua mutatio sit, eo quod ad annihilationẽ requiritur virtus infinita sicut ad creandum: ergo ipsa annihilatio est aliqua mutatio positiua, seu operatio siquidem fundatur in virtute positiua.

Nihilominus. Dico primò, corruptio essentialiter, & formaliter est mutatio distincta à generatione. Dico essentialiter & formaliter, quia suppono generationem ipsam, cui opponitur corruptio non solũ radicaliter, sed etiam formaliter esse mutationem, vt probatum est quęst. pręced. art. 1. Corruptio autem si est mutatio cum sit formaliter opposita generationi, formaliter etiam erit mutatio sicut *ipsa*, quod magis verificatur in corruptione, quam in generatione, eo quod ad corruptionem necessario exigitur, quod præcedat tanquam terminus à quo ipsa forma quæ corrumpenda est, & non potest præcedere solum prioritate naturę eo quod per corruptionem desinit esse forma, nihil autem desinit, nisi prius existat cum sit transitus de esse ad non esse; nihil autem existit, nisi in aliqua duratione, non autem in sola prioritate naturæ, quæ non est prioritas existentiæ, sed significationis, & formalitatis, & causalitatis, quatenus per illam significatur hoc dependere ab illo, & secundum hanc formalitatem, & non secundum aliam coordinari cum illo. At vero in generatione, cum procedat de non esse ad esse, nõ supponit aliquam durationem sui termini à quo, & ita sufficit ad rationem mutationis in generatione, quod priuatio præcedat prioritate naturæ; sufficit enim vt aliquod subiectum quantum est ex natura sua careat aliqua forma cum capacitate illius

vt

vt indigeat actione acquisitiua talis formæ & consequenter quæ respiciat illam tanquam terminum ad quem talis acquisitionis, & consequenter aliquem terminum à quo respiciat, qui vtique est priuatio non quæ in illo instanti existat seu afficiat subiectum, sed quæ in illo instanti expellatur, & non permittatur sequi ad naturam. Sufficit autem ad rationem termini à quo vt in ipso instanti sit in expelli à subiecto non vt existens, & consequenter verificatur mutatio, quod aliter se habebat in isto nunc temporis, quam ante in prioritate naturæ.

Quod ergo corruptio sit distincta mutatio à generatione manifestè asseritur à D.Tho. q. 28. de verit.art.1.& 6.& sumitur ex Philosopho 5. Physic.c.1. lect.2. apud D. Tho. vbi distinguit tanquam duas mutationes eam quæ est de subiecto in non subiectum (hæc est corruptio) & eam quæ est de non subiecto in subiectum (hæc est generatio) quæ autem est de subiecto in subiectum est motus, quia versatur inter contraria, & non inter contradictoria. Dicitur autem mutatio de subiecto in subiectum, vel de non subiecto in subiectum, intelligendo nomine subiecti non ipsum suppositum seu substantiam, sed ipsum esse vel non esse, seu affirmatum, & non affirmatum, vt explicat D.Tho. q.28. cit. art.1. *Ratio* autem huius est, quia non solum aliquid mutatur quandò acquirit formam, sed etiam quando amittit, imò tunc maximè apparet mutatio, quando forma aliqua amittitur, vt cum aer amittit lucem, vel corpus albedinem, quia tunc verificatur, quod aliter se habet nunc quam prius.

Quod autem sit distincta mutatio à generatione, patet quia respiciunt distinctos terminos tam ad quem, quàm à quo, mutatio autem cum consistat in transitu de vno ad aliud, vbi est distinctus terminus à quo, & ad quem, est distinctus transitus, & consequenter distincta mutatio, constat autem, quod corruptio transit de esse formæ ad non esse illius, generatio autem è conuerso, de non esse alicuius formæ ad esse illius, ergo important distinctum transitum, secundum distinctos terminos à quo, & ad quem.

Quod vero corruptio sit mutatio realis, ostenditur distinguendo de eo, quod est reale tanquam quid positiuum, vel de eo quod est reale, idest à parte rei inuentum, licet à parte rei non ponat, sed tollat, sicut dicimus tenebras, & cæcitatem dari à parte rei, quia non ficte, sed vere inueniuntur. Hoc secundo modo distinguit D. Tho. realiter corruptionem à generatione q. 28. citata art. 6. *Et ratio est*, quia hoc modo à parte rei inuenitur, & verificatur ipse terminus formalis, seu mutatum esse corruptionis, scilicet, desitio formæ, quia de facto cor rumpitur forma, ergo & ipsa mutatio seu fieri realiter inuenitur. Non tamen dicitur mutatio positiua, quia terminus eius positiuus non est, ergo, neque ipsa mutatio positiua esse potest, nec enim positiue fit, aut transit id quod in se positiuum non est sicut non esse formæ.

Dices per corruptionem non solum aliquid negatiuum resultat, vt terminus, scilicet priuatio formæ, sed etiam aliquid positiuum, scilicet formam illam manere in potentia materiæ in ordine ad agens supernaturale, quæ antea erat

in actu, ergo aliqua positiua mutatio inuenitur in materia, scilicet nouus modus potentialitatis, & ordo ad diuersum agens. *Respond.* materiam ipsam nihil positiuum recipere per ablationem formæ, quod antea non haberet, quia etiam ante dicebat ordinem ad formã, vt educibilem semel ab agente naturali, & pluries ab agente supernaturali. Quare educta forma, & immutata materia per ipsam, cessat respectus ad agens naturale, ne amplius possit, eam educere, non ex mutatione potentiæ in materia, sed ex defectu agentis naturalis extrinseci; quando autem forma corrumpitur, nulla amplius mutatio fit in ipsa potentia materię quoad istum respectum continendi formam.

Ex conclusione posita colligitur, quod si in generatione alicuius rei non detur forma aliqua corrumpenda positiua, sed tantum priuatio tollenda, vt cum lux destruit tenebras, tũc corruptio, & generatio non sunt duæ mutationes, quia corruptio non inuenit formam, quam destruat & transire faciat ab esse ad non esse, sed solum inuenit priuationem ex parte termini à quo, quæ non mutatur de priuatione in aliam priuationem, transitus enim de non esse in non esse non est mutatio, ergo solum erit mutatio de priuatione ad esse, ergo corruptio priuationis non est alia mutatio, quam transitus ad esse, qui vtique generatio est, Et ita doceri solet in materia de iustificatione, quod si culpa quæ destruitur non est nisi priuatio in anima, iustificatio est vnica mutatio in quantum ponit gratiam, & remittit culpam, si vero culpa quæ destruitur, relinquit aliquid habituale per modum positiui, &

conuersionis ad creaturam, tunc est duplex mutatio, ablatio illa culpæ, & introductio gratiæ.

Dico secundo, corruptio, & annihilatio differunt ex parte termini ad quem, quia per annihilationem res totaliter desinit esse tam ex parte formæ, quàm ex parte subiecti; & ita annihilatio non est mutatio proprie dicta sicut neque creatio, licet significetur per modum mutationis. Hæc conclusio manifesta est, quia annihilatio opponitur creationi; & ita sicut creatio nullum concursum habet ex parte causæ materialis, sed solum ex parte causæ efficientis quæ dat totum esse tam ex parte formæ, quam ex parte materiæ, ita annihilatio non est desitio rei per cõcursum alicuius causæ materialis, sed per solam ablationem, & suspensionem concursus diuini perficientis, & dantis totum esse, vnde cum nõ fiat in aliquo subiecto, non est mutatio. Ex quo fit, quod terminus annihilationis dicitur esse totaliter ipsum nihil, non solum, quia totaliter desinit ipsa res quæ corrumpitur, sed etiam, quia nullus terminus positiuus illi adiungitur, qui de nouo fiat, & in quem desinat ipsa rei destructio, sed pure ex parte termini ad quem inuenitur nihil, & hoc pręcipuum est in annihilatione, scilicet, quod desinat in nihilum, vnde quantumcunque aliquid destruatur, siue totaliter, siue partialiter, si tamen non desinat in nihilum, sed adiungatur illi aliquis terminus positiuus, in quem desinat non est annihilatio. Et hac ratione in Eucharistia non annihilatur panis, quia licet totus destruatur, & desinat esse, non tamen, desinit in nihilum, sed in

Corpus

Corpus Christi, & ita est destructio panis per conuersionem, non per annihilationem. *Ratio* huius est, quia annihilatio, vt diximus fit per suspensionem concursus totaliter conseruantis in esse, ergo non solum pertinet ad ipsam totaliter rem aliquam destruere, sed etiam nullum terminum positiuum illi adiungere, & subrogare in quem destructio rei terminetur, siquidem ad ponendum istum terminum positiuum requiritur actio, & positio alicuius influxus producentis vel attingentis illum terminum, ergo si annihilatio est suspensio totius concursus, omnem terminum positiuum sibi adiunctum excludit, aliàs non desinet aliquid per viam annihilationis, sed ex vi productionis alterius termini incompossibilis cum re quæ destruitur. Itaque ad annihilationem vtrumque requiritur, & destructio totius esse, & desitio in nihilum, sine alicuius termini adiuncti positione hoc ipso, quod fit per suspensionem diuini concursus.

Sed dices bene potest Deus annihilare formam non annihilata materia, & accidens non annihilato subiecto, ergo non est de ratione annihilationis destructio totius esse, tūc enim licet esse formę in actu destruatur, tamē manet in potentia materiæ, sicut quando per corruptionem desinit esse. *Resp*, Istam annihilationem non esse simpliciter & omnibus modis annihilationem sicut è conuerso productio solius formæ vel accidentis à Deo non est simpliciter creatio, sed concreatio, quando fit simul cum materia; ita suspensio concursus erga solam formam non est annihilatio simpliciter, sed reducitur ad annihilationem, tanquam

ratio

ratio quædam illius, & quia habet modum annihilationis in quantum fit per suspensionem concursus sine hoc quod illi succedat alia forma, sed desinit in nihilum, ille enim concursus conseruat rem illam cum totali depedentia & subordinatione ad Deum, & ideo eius suspensio dicitur annihilatio licet solum tollat partem entitatis. Quod verò maneat in potentia subiecti, non quidem in ordine ad agẽs naturale, sed in ordine ad potentiam diuinam non arguit, quod id fiat per actionem positiuã quia hoc quod est manere in potentia materiæ non est terminus, vel effectus talis suspensionis concursus, sed in ipsa materia præhabebatur ex propria natura materiæ, & quia hoc non destruitur per suspensionem concursus, ideo non est annihilatio omnibus modis, tam vt est in actu, quam vt in potentia subiecti.

Ex quibus colliges male aliquos affirmare posse per diuinam potentiam aliquam creaturam attingere annihilationem, eo quod non requiritur tanta virtus ad destruendum quanta ad producendum, facilius enim est destruere quam ędificare, atque ita cum per destructionem non ponatur aliqua entitas, sed tollatur, non inuoluit repugnantiam, quod à creatura aliqua fiat. Oppositum tamen sentit D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. loquendo etiam de causa instrumentali quam negat dari posse ad annihilationem. Et ratio est manifesta, quia licet destruere aliquid ponendo formam, seu dispositionem illi incompossibilem sit facilius, quam ædificare, quia talis forma, vel dispositio destruens facilius ponitur, & producitur, tamen destruere aliquid per suspensionem concur-

sus,

ſus alicuius cauſæ non pertinet niſi ad illam, cauſam, quæ talem concurſum exhibet, vnde cum concurſus qui ſuſpenditur per annihilationem ſit concurſus exiens ab ipſo Deo, ad nullam cauſam creatam pertinere poteſt eius ſuſpenſio niſi ad ſolum Deum. Quando verò cauſæ ſecundæ aliquid corrumpunt, tollitur etiam concurſus Dei erga formam corruptam, non quia per ipſas creaturas fiat talis ſuſpenſio, ſed quia per ipſas fit productio formæ incompoſſibilis ad quam etiam Deus concurrit, & concurrendo ad ipſam deſinit concurrere ad oppoſitam de quo articulo ſequenti dicemus.

Ad rationem dubitandi poſitam pro contraria ſententia reſpond. ex dictis corruptionē non eſſe meram priuationem, ſed mutationē conſequutam ex generatione, & terminatam ad priuationem formæ, eſt enim tranſitus de eſſe ad non eſſe, & ſic probat argumentum, quod non eſt mutatio realis poſitiua, ideſt, ponens aliquid ex parte termini, ſed realis corruptiua, ſeu priuatiua, quæ dicitur realis, quia in re inuenitur, non quia aliquid poſitiuum ponat in re.

ARTICVLVS II.

Vtrùm corruptio, & generatio ſint eadem actio, ratione cuius generatio vnius ſit corruptio alterius?

DVę iſte difficultates annexæ ſibi ſunt, & ex vnius reſolutione alterius reſolutio dependet. *Circa primum ergo* dubium eſt an corrup-

corruptio aliquo modo, sit actio saltem secundario, an verò ad rationem actionis nullo modo pertineat, & quomodo ab actione generatiua distinguatur. In quo variè sentiunt Auctores. Quidam negāt terminari aliquo modo actionem generatiuam in ratione actionis ad corruptionem formæ, tactus enim actionis vbicumque tangit, siue primario, siue secundario est actus efficientiæ, omne autem quod efficientia tangit, dando esse tangit, vbi autem non dat esse, sed tollit, ibi desinit tangere. Quare corruptio fiet ipsa suspensione concursus, seu omissione non verò secundaria attingentia actionis. *Alij* existimant efficientiam, seu actionem secundario, & distincta saltem formalitate attingere corruptionem, de quo videri potest Mag. Bannez super cap. 4. lib. 1. de Generatione explicans hoc axioma, quod generatio vnius est corruptio alterius, ibique citat Caiet. Et ratio est tum quia generatio, & corruptio sunt vnus motus, licet includat duas mutationes vt ex locis præcedēti articulo citatis constat, ergo est vna actio, tunc quia suspensio concursus si sola sit non corrumpit, sed annihilat, adiuncta verò, seu consecuta ex actione, pertinet saltem secundario ad actionem illam, non enim minus pertinet ad actionem terminum producere, quam oppositum tollere, & sic vt corrumpi est verum pati, & verum mutari, ita corrumpere, & destruere est verum agere, saltem secundario.

Cæterum vtrumque componi videtur dicendo quod corruptio non est formaliter, actio etiam mediate, sed virtualiter. Dupliciter enim potest intelligi, quod aliqua actio me-

diate

diate attingat aliquem terminum. Vno modo quia principaliter vnum terminum attingit & continuando eandem influentiam, seu rationem agendi tangit alterum vt minus principalem & sub priori contentum sicut producitur principaliter,& immediatè aliqua natura, & mediatè propria eius passio, mediatione influentiæ,& causalitatis in illam. Alio modo quia producto principali termino cessat influentia actiua, sed mediante causalitate formali,seu informatione formæ productæ fit expulsio,seu priuatio alterius incompatibilis cũ tali forma producta & sic qui facit rem incõpatibilem cum altera dicitur effectiue illam corrumpere efficientia virtuali non actuali, scilicet mediante termino, cuius informatio expellit, & corrumpit alteram formam per modum effectus formalis secundarij. Dicimus ergo quod corruptio non est actio priori modo,sed secundo,nõ enim producta forma vlterius actio influit ad corrumpendum, neq. enim influxus intelligi potest, quia respectu formæ corrumpendæ nihil influit, sed tollit, ergo influxus positiuus non continuatur,quia non datur vlterior terminus positiuus, ad negationem autem non est necessarius influxus. At verò posita forma, quæ terminus actionis est dicitur virtualiter continere actionem, scilicet terminatiue;hæc autem secum importat incompossibilitatem formæ oppositæ, quia habet adiunctam priuationem illius, & sic tangit illam, & expellit non efficientia, sed incompossibilitate orta ex efficientia formæ, idest, ex forma effecta,& terminante efficientiam. Quæ resolutio deducitur ex Diu.Thom.

in 2.

in 2.distinc.34.quæst.1.ar.2.ad 5. vbi inquit: *Illud quod corrumpit, & generat non ex eodem habet quod generat, & corrumpit, sed ex eo quod formam suam inducit, generat; ex eo autem quod forma sua necessario coniungitur priuationi alterius formæ corrumpit.* Vbi Diu.Thomas non ponit corruptionem in influentia actionis sed in ipsa appositione formæ habentis priuationem adiunctam. Vnde non oportet hoc reducere ad meram suspensionem concursus conseruantis formam oppositam, sed ad actionem producentem formam illi incompossibilem, qua incompossibilitate posita, & ex vi illius cessat concursus. Et sic etiam saluatur vnitas actionis, seu motus propter vnitatem termini positiui, duplex autem mutatio in vi illius efficientiæ, quia duplex terminus tangitur, alter agendo alter destruendo, vt explicatum est.

Circa secundam difficultatem, quomodo scilicet ordinentur istæ duæ mutationes generatio, & corruptio ita vt generatio vnius dicatur corruptio alterius, aliqui existimant ordinari tantum istas mutationes consecutiue, & successiue, non identice in eadem actione, seu motu. *Cæterum* Diu. Thom. quæst.25. de veritat.art.6.ad vltimum euidenter dicit: *Quod generatio vnius dicitur à Phil. corruptio alterius per concomitantiam, quia de necessitate sunt simul, vel propter vnitatem motus, qui ad has duas mutationes terminatur.* Vbi nomine motus intelligitur actio habens illam duplicẽ mutationem. Et in prima secundæ quæstione 113.art.6. ad secundum inquit: *Quod infusio gratiæ, & remissio culpæ secundum substãtiam*

tiam actus idem sunt. Et eodem modo comparat generationem, & corruptionem. Sentit ergo quod identificantur in ratione actionis.

Quare generatio vnius quando habet adiūctam corruptionem alterius dicitur esse corruptio duplici ratione; Primò propter successionem, & ordinem formarum sibi succedentium eo quod formæ sunt incompatibiles & sic intrante vna, recedit alia; & tunc est sensus, quod generatio vnius est corruptio alterius causaliter, quia connectitur, & succedit generationi corruptio. Secundò strictius dicitur generatio vnius esse corruptio alterius, non solum propter successionem formarum, & mutationum, sed propter vnitatem actionis, seu motus, eo quod corruptio non est actio distincta à generatione, sed eadem actio formaliter generatiua, virtualiter corruptiua ratione termini generati, vt incompossibilis cum forma opposita in qua incompossibilitate virtualiter manet influentia positiua, vt terminata ad formam genitam vt dictum est.

Diximus in conclusione *quando generatio habet annexam corruptionem* ad denotandum id quod præcedenti articulo significauimus non dari corruptionem, quæ sit vera, & realis mutatio, nisi quando datur forma positiua corrumpenda, si enim solum præcedit priuatio tollenda per formam generatam, vt quando aer tenebrosus illuminatur, tunc ablatio illius priuationis non fit per mutationem negatiuam distinctam à generatione lucis, sed per ipsam generationē positiuam sine alia mutatione corrumpitur priuatio, eo quod priuatio

non

non tollitur nisi per positiuum esse, ergo per generationem, quæ est transitus, seu mutatio de non esse ad esse, de priuatione ad formam, licèt verum sit, quod per nostros conceptus possimus distinguere in luce conceptum positiuum constituendi lucidum, & conceptum remotiuum tenebrarum, seu non esse priuationis, eo quod priuatio accipitur à nobis vt ens rationis, atque adeo ad instar esse quod corrumpitur, in re tamen priuatio illa est non esse, & physicè non tollitur nisi per esse, quod totum docet S. Thom. quæst. 28. de verit, art. 6. in corpore.

Vnde obiectiones quæ fieri possunt, ex eo quod generatio aliquando datur sine corruptione nihil obstant, fatemur enim non omni generationi essentialiter annecti corruptionē, sed tantum illi cui annectitur forma positiua corrumpenda, & si forma corrumpenda fuerit partialis, tunc etiam corruptio partialis erit & productio aggeneratio. Nec D. Thom in 2. dist. 34. supra citat. dixit quod generatio, & corruptio solum ratione differunt, sed dixit quod forma ignis, & priuatio aeris sunt idem subiecto, sed ratione differunt, quod est dicere priuationem, & formam non distingui realiter eo quod priuatio, extremum reale non est, nō tamen est dicere, quod ipsa generatio, & corruptio non sint mutationes distinctæ eo modo quo dictum est.

Soluuntur obiectiones.

PRimò arguitur, corruptio est priuatio saltem ex parte termini ad quem, generatio autem

autem eſt poſitiua actio: ergo nullo modo poſſunt identificari, vera enim realitas non poteſt identificari, cum eo quod eſt nihil, & ens rationis. Secundò, quia eadem ratione, qua probatur generationem,& corruptionem identificari in ratione motus & actionis, probatur identificari in ratione mutationis, quia ſicut eadem diſpoſitiua actio & motus ſufficit primario introducere formam, & ſecundario deſtruere oppoſitam,ita ſimplex,& vnica mutatio poſitiua primario erit tranſitus ad formã genitam, & ſecundario tranſitus formæ oppoſitæ, nec enim repugnabit mutationem negatiuam identificari cum poſitiua,ſicut negatiua actio,ideſt deſtructio cum poſitiua generatione. Tertiò,quia ſi generatio identificatur cum corruptione,generatio erit verus motus,quod tamen negat Phil.in 5.Phiſic.c.1.ſequela patet quia in quantũ identificatur cũ corruptione habet pro termino à quo aliquid poſitiuũ, & ratione ſui vt generatio eſt, habet terminũ ad quem poſitiuum, ergo ſaltem identice eſt inter duos terminos poſitiuos à quo & ad quem quod eſt eſſe motum ſaltem identice. Quarto, ſi generatio & corruptio habent ordinem inter ſe, oportet quod fundetur in aliqua cauſalitate ſeu ordine prioris, & poſterioris vnius erga alterum, hoc autem non datur; quia vel mutuo ſe cauſant, & hoc non quia corruptio non poteſt habere cauſalitatem in generationem,cum ſit priuatio, vel non mutuo ſe cauſant,ſed altera tantum eſt cauſa,& altera effectus, & hoc non,quia in primis corruptio non poteſt cauſare vt dictum eſt,& ſic non poteſt ipſa eſſe cauſa,& generatio effectus: &

quia aliàs eſſetper ſe primo intenta, generatio autem vt conſecuta. Si autem generatio eſt cauſa & corruptio effectus, prius recipietur forma genita, quam expellatur oppoſita, & ſic non recipietur forma genita in nuda materia, nec ſupponendo expulſam formam. Denique ſi generatio vnius eſt corruptio alterius oportet, quod in eodem inſtanti ſint, ſi enim ſunt in diuerſis non identificantur, hoc autem eſſe non poteſt, quia corruptiò tenet ſe ex parte diſpoſitionis vltimæ quæ tollit formã incompoſſibilem formæ genitæ, diſpoſitio autem vltima pręcedit formam in ipſo ſubiecto in quo fit corruptio, ergo corruptio non identificatur cum generatione.

Ad primum reſpondetur, negationem alterius formæ bene poſſe identificari cum aliqua poſitiua forma; priuatio enim & negatio diuerſorum non opponũtur, ſed imbibitur, & identificatur talis negatio cum ipſa forma in qua fundatur, ſicut fides habet obſcuritatem, & calor priuationem frigoris, & quæcumque res negationem eius, quod à ſe diſtinguitur.

Ad ſecundum negat. eſſe eandem rationem de mutatione, & de motu ſecundum quod motus ſignificat actionem per modum influentiæ, non enim repugnat eandem numero actionem attingere plures terminos ordinate ſe habentes vel conſecutos, ſiuè negatiuos, ſiuè poſitiuos, eo quod contingit actionem eſſe virtualiter multiplicem, & ad multa ſe extendere, ſicut & virtus ipſa à qua procedit. At verò mutatio non dicit aliquid efficiens, ſed purum tranſitum inter terminos, & potius dicit aliquid effectum, quam effectiuum, vnde vbi

eſt

eſt diſtinctus tranſitus inter terminos, ibi eſt diſtincta mutatio, non autem vbi eſt diſtinctus effectus etiam materialiter, eſt diſtincta actio efficiens, ſed tamen id quod materialiter ſe habet ad ratioñe actionis, nec multiplicat illam, formaliter ſe habet ad rationem mutationis eamque multiplicat, quia formalitas mutationis ſolum conſiſtit in illo tranſitu effecto vt dictum eſt.

Ad tertium negatur ſequela, non enim ſufficit ad rationem motus ſtrictè dicti, vt diſtinguitur à mutatione habere terminum à quo poſitiuum concomitanter, & propter incompoſſibilitatem adiunctam, ſed formaliter & per ſe. Generatio autem ſubſtantialis formaliter, & per ſe non eſt à termino poſitiuo, ſed à priuatione formæ. Quod autem corrumpat formam ſubſtantialem præexiſtentem non eſt quia habeat illam pro formali termino à quo, per accidens enim, & materialiter ſe habet ad formam ignis quæ generatur, quod fiat ex ſtuppa, vel, papiro, vel ligno; per ſe autem quod fiat ex non igne; ſed tamen corrumpit formam præcedẽtem quæcunque illa ſit; quia ſunt incompoſſibiles formæ in eodem ſubiecto propter priuationem adiunctam, quia vtraque eſt forma ſubſtantialis, & cõſequenter prima in ſubiecto. Vnde non admittit aliam tanquam ſecundam. Non tamen ſe habet tãquam terminus a quo formalis forma præcedens; tunc enim ſe habet vt formalis terminus a quo quando cõducit, ad conſtituendam poſitiuam diſtantiam, vel latitudinem inter terminum à quo & ad quem, tunc autem conſtituitur poſitiua latitudo, & diſtantia inter ter-

minos, quando sunt positiui, & habent mediũ, ita quod ipsa extrẽma conducunt ad talem latitudinem, quatenus ex eorum cõmensuratione, aut coniunctione constituitur medium, & per se postulant transitum ex vna forma ad aliam per tale medium. Formæ autem substantiales non se habent vt extrema, per quorum commensurationem, aut coniunctionem constituatur medium, nec per se ex vna forma ad aliam fit transitus per aliquod medium, sed quæcunque forma immediate receptibilis est in materia si dispositio contraria non obstet. Vnde solum ratione dispositionis petit transitum per aliquam formam mediam.

Ad quartam respond. quod inter corruptionem, & generationem datur mutuus ordo prioris, & posterioris sicut inter formam expulsam & generatam, est enim expulsio formę corruptæ prior in genere causæ materialis, forma autem generata est prior in genere causæ formalis. Vnde Diu. Thom. q. 28. de verit. art. 7. inquit. *Quod expulsio formæ præcedentis est prior naturaliter in ratione causæ materialis, omnis enim dispositio ad formam reducitur ad causam materialem, denudatio autem materiæ à forma contraria est quædam dispositio ad formæ susceptionem.* Quod verò introductio formę sit prior in genere causæ formalis docet in 4. distinct. 17. quæst. 1. artic. 4. quæst. 3. *Quia remotio*, inquit, *formæ secundum ordinem causæ materialis præcedit naturaliter introductionem formæ, sed secundum ordinem causæ formalis est è conuerso.* Et idem habet in 1. 2. q. 113. art. 8 ad 1. quia agens per formam agit ad remouendum contrarium, sicut Sòl per suam

lucem agit ad remouendum tenebras, & ideo ex parte Solis prius est illuminare, quam tenebras remouere, ex parte autem aeris prius est purgari a tenebris, quam consequi lumen ordine naturæ, licet vtrumque sit simul tempore. Quare Philosophandum est de corruptione & generatione, sicut de dispositione vltima, & forma vt supra dictum est, nec requiritur ad istam prioritatem ex parte causæ materialis, quod detur prioritas etiam in existendo, sed sufficit quod concomitetur existentia in re, in illa autem prioritate solum explicatur formalitas, & officium illius dependentiæ, & causalitatis. Et licet corruptio sit effectus secundarius formæ genitæ sicut etiam dispositio vltima, in alio tamen genere causæ, & sub alio respectu scilicet vt tenet se ex parte causæ dispositiuæ potest habere modum causæ & prioritatis.

Ad vltim. respond. generationem, & corruptionem dari in eodem instanti temporis, sed in diuersa prioritate naturæ. Dispositio autem vltima non est in aliqua duratione ante ipsam formam genitam, nec in subiecto corrupto licet secundum diuersas prioritates naturæ antecedat & subsequatur in eodem subiecto genito, sicut supra explicatum est, & idem prorsus dicendum est de corrũptione, & generatione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm corruptio sit naturalis, & per se intenta à natura?

SVpponimus ex 2. Phisic. cap. 1. quod naturale dicitur aliquid ex eo quod habet in se principium sui motus, siuè quod est à principio intrinseco naturæ, principia autem intrinseca sunt materia & forma. Illa autem dicitur secundum naturam, quæ se habent vt accidentia & affectiones conuenientes naturæ, vel est subiectum cuius esse est à natura. Quæ verò conueniunt à principio extrinseco, vel violenter conueniunt vel præter naturaliter. Hoc ergo inquirimus de corruptione an conueniat ratione alicuius principij intrinseci, & ita sit naturalis, an vero ratione principij extrinseci, & sit violenta & præternaturalis. Et difficultas esse potest, quia ex vna parte corruptio habet aliquod principium repugnans, scilicet ipsam formam, & compositum quod destruitur per corruptionem, & ita non potest esse ei naturalis corruptio, sed violenta vt potè destructiua eius. Ex parte vero materiæ non inclinatur per se, & directè in corruptionem, quia corruptio est malum & non esse, ergo non est terminus appetitus, ergo neque materia, quia materia, appetitus quidam est & illud est ei naturale, quod est ei appetibile. Non ergo corruptio est naturalis, ex aliqua parte.

Et ex hoc nascitur secunda difficultas, an corruptio possit esse per se intenta à natura

eo quod malum vt malum intendi non potest, corruptio autem malum est cum sit defectus naturæ, ergo est præter eius intentionem, sicut etiam monstra non sunt ex intentione naturæ, sed ab ea exorbitant, vt pote defectus illius, natura autem semper intendit id quod sibi est debitum, non quod alienum & exorbitans.

Nihilominus, *Dico primo*, corruptio simpliciter est naturalis, & non violenta naturæ ratione materiæ, quatenus dicit naturam corruptibilem, sumendo naturale, vt opponitur violento. Tenet hanc conclusionem expresse S. Thom. 1.2.q.85.art.6.& quæst.5. de malo art.5. Reddit autem materia naturam corruptibilem, tum quia in se habet priuationem, cum aptitudine, & potentialitate ad plures formas quarum quælibet non potest plenè satiare materiam, hæc enim est dispositio rei corruptibilis, vt docet S. Thom. 1.p.q.66.ar.1. Tum quia admittit compositionem ex contrarijs, vt patet in omnibus corporibus sub lunaribus, omne autem corpus ex contrarijs compositum, est corruptibile cum contraria agant in inuicem, & sic generant & corrumpunt, siquidem generatio, & corruptio est ex contrarijs. Sic ergo fundat D. Thom. quod corruptio sit naturalis, tum loco proximè citato, tum in 5.distinct.16.q.1.ar.1. siquidem materia talibus conditionibus est prædita, scilicet potentialitate ad plures formas, & priuatione aliquarum & susceptione contrariorum, ergo naturale est ei admittere corruptionem formæ, vbi enim principium, & radix naturalis est, id quod conuenit ratione talis principij, naturale esse debet, præsertim si hoc ipsum

conducat ad bonum commune, quod sine generatione & corruptione rerum stare non potest.

Nec obstat quod id quod conuenit solum ratione principij passiui non videtur esse naturale quia oppositum eius non est violentũ, solum ratione principij passiui cum non sit principium resistens agenti. Ad hæc non valet illa consequentia, radix seu principium est naturale, ergo est actus, instatur enim in libero arbitrio, quod naturaliter est peccabile cum sit ex nihilo, & tamen peccatum est contra naturam, alioquin peccatum non esset, ergo similiter etiam si ipsa corruptibilitas sit naturalis non sequitur, quod corruptio non sit contra naturam. Hæc inquam non obstant. Ad primum enim diximus, quæst. 8. Physicor. ar. 4 quod etiam principium passiuum est naturale vt opponitur violento & habet inclinationẽ in aliquid à quo si remoueatur taliter; quod non subrogetur illi aliquid æque naturale, dicetur pati violentiam, habetque resistentiam ad illud non actiuam, sed formalem. Et quod sufficiat ad rationem naturæ principium passiuum, docet S. Thom. 8 Phisicor. lect. 8. vbi inquit: *Esse contra intentionem Philosoph. vt in materia sit principium actiuum, quod quidem dicunt esse necessarium adhoc quod sit motus naturalis sufficit enim, quod sit passiuum, quod est potentia naturalis ad actum.* Quare impedimentum talis inclinationis si ipsa totaliter frustretur, erit violentum principio passiuo. Sed aliqui hallucinantur in appetitu seu inclinatione materiæ, quæ est ad plures formas ad quarum totalem collectionem adæquate se

habet,

habet,ad singulàs verò inadæquate,& ideo sublata vna forma in particulari non violentatur in recipiendo aliam, quia vtraque æquè naturalis est & ideo ablatio vnius non est violenta cum alia æque naturalis subrogetur , sed si totaliter impediretur corruptio formarum, & acceptio aliarum,in hoc esset violentia materiæ,quia impediretur naturalis eius tendentia ad plures formas successiue, & cum corruptione aliarum. Imò ex hoc deducitur argumentum, quia ideo non patitur violentiam materia recipiendo vnam formam & ammittendo aliam , quia est in potentia naturali ad omnes , ergo ablatio vnius non erit violenta, ergo erit naturalis. omnis enim motus, aut fit natura,aut vi,vt Philos.inquit. Corruptio ergo , naturalis est principio passiuo, quatenus naturale est illi ex propria inclinatione habere plures formas, & non simul,sed successiuè , vnam ammittendo, & aliam acquirendo.

Ad tertium dicitur quod illá consequentia non tenet in defectibus voluntarijs,quales sunt peccata, tum quia voluntarium opponitur naturali,vndè licèt potentia deficiendi liberè, naturalis sit,sicut ipsa voluntas naturaliter conuenit homini,tamen actus eius voluntarius est , & liber propter indifferentiam potentiæ,tùm etiam quia peccata sunt contra naturam vt rationalem, nó vt limitatam & ex nihilo,vnde simpliciter dicuntur contra naturam, quia sunt contra præcipuum quod est in natura, seu proprium ipsius naturæ . At verò corruptio fundatur in inclinatione naturali materiæ ad plures formas,& in se naturalis est, & non violenta,nec voluntaria, & rursus licet

sit contraria formæ, quæ corrumpitur quantum ad esse suum, & similiter composito ex tali forma, tamen ex alia parte ordinatur ad bonum commune, quod perpetuatur, & constat ex pluribus compositis & rebus, quarum vna succedit alteri, quod fit per corruptionem eius, & sic non contrariatur ipsi materiæ, vt pendet à tota collectione formarum, quibus subesse potest, sed solum contrariatur vni formæ particulari quam excludit; non est autem connaturale materiæ solum ab vna forma habere esse, sed à multis successiue. At verò peccatum voluntatis non ordinatur ad aliquod bonum commune sicut corruptio formæ, sed ab eo deordinatur vniuersaliter & ex omni parte.

Ex quo deducitur id quod in loco citato in quæstione 9. Phisic. diximus, quod licet corruptio sit contraria formæ, eique violenta, & ex hac parte corruptio non sit dicenda naturalis, tamen quia ex parte materiæ, naturalis est, simpliciter sortitur denominationem naturalis, & non violenti, nõ obstante quod istæ duæ rationes concurrant; eo quod denominatio semper fit ab eo, quod magis præponderat in aliqua natura, magis autem præponderat in hac parte id quod se tenet ex parte materiæ, quia non solum est naturale, & conueniẽs ipsi materiæ, vt disponitur ad vnam formam, quod fiat corruptio alterius, sed etiam ad cõmune bonum rerum corruptibilium conducit, quæ ex successione generationum, & corruptionum coordinantur, & ad communem appetitum ipsius materiæ quatenus ad omnes formas extenditur, quod expresse docet

D.Tho.

D. Tho.quæst.1. de malo art.3. ad 18.

Ad difficultates in principio motas. Ad primam respond. quod corruptio habet aliquod principium repugnans ex parte formæ solum ratione sui particularis esse, habet autem aliud principium connaturale ex parte materiæ quatenus ex sua natura petit successionem in formis, & hoc ipsum ordinatur ad commune bonum totius ordinis rerum corruptibilium, & ideo simpliciter denominatur naturalis. Ad secundam similiter dicitur quod corruptio est malum particularis formæ, sed bonum materiæ, & communi rerum conseruationi. Sed tamen aliud est inquirere quomodo ista corruptio sit naturalis aliud quomodo sit bonum, & appetibile, hoc enim non habet directe, & primario, cum sit priuatio; vt autem naturalis sit sufficit, quod consequatur ex aliquo principio intrinseco, & naturali, siue sit iuxta secundariam tanquam requisitum, aut annexum illi, & ordinatum ad ipsam; vt autem sit bonum primario. & per se, requiritur positiua entitas, vt statim amplius declarabitur.

Dico secundo. Corruptio non est intenta ab agente particulari, vt agens particulare est nec immediatè, nec mediatè, nec ratione sui nec ratione adiuncti ordinis ad bonum, sed respectu illius ordinis comparatur per accidens. At vero respectu agentis vniuersalis ordinantis, & prouidentis totum bonum naturæ, tales defectus sunt de eius intentione non, primaria, sed secundaria, supposito tamen illo ordine ad bonum commune. In prima parte conclusionis non omnes conueniunt, sed aliqui

ſentiunt talia mala , & defectus poſſe eſſe de ſecundaria intentione naturæ particularis , & non omnino per accidens ſe habere , id enim inſinuare videtur S.Thom.in 4.diſt.36. quæſt, 1. art. 1.ad 2. vbi tamen loquitur de natura ſecundum ſe , & vt vniuerſaliter ſe extendit ad agens particulare vel vniuerſale, vt ſtatim explicabimus , & eodem modo etiam loquitur quæſt.23.de verit.art.2.

Pro intelligentia tamen concluſionis eſt aduertendum,quod in aliquo malo,ſeu priuatione poſſumus tria reperire . Primo ipſum bonum ſuper quod fundatur malum,vel priuatio tanquam ſubiectum. vel ex parte ſubiecti ſe tenens. Secundo ipſum malum formaliter , ſeu priuatio ſecundum ſe . Tertio aliquis ordo ad bonum quod ex tali priuatione conſequitur,non per ſe, ideſt, quatenus malum , & defectus eſt , ſed vt deſeruit alicui bono , quod non poteſt ſtare,niſi interueniat tale malum , ſicut non poteſt eſſe acquiſitio, & generatio termini ad quem,niſi corrupto,& deſinente termino a quo, nec poteſt oſtendi fortitudo alicuius niſi appoſita perſecutione alterius. Eſt ergo certum, quod ipſa priuatio, ſeu malũ per ſe , & ratione ſui non poteſt eſſe aliquid intentum,eo quod caret in ſe ratione formali , qua intendi poteſt,ſcilicet bono , omne enim quod intenditur & appetitur debet intendi , vt bonum & vt conueniens, ergo quod caret hac ratione formali,ſecũdum ſe non intenditur,ſed ſi intenditur,erit per aliud quod ei adiungitur, & quo veſtitur, vnde non primario & per ſe,ſed ſecundario,& per accidens intenditur . Sed tamen hoc ipſum , quod per accidens

cidens seu per aliud habent, & ratione cuius intendi possunt non pertinent ad omne agẽs, nec ad omne intendens, quia non omne agẽs respicit rationes vniuersaliores, sed agens particulare tantum rationes particulares respicit non communes, & ideo prætermittuntur ab ipso & solum, quia per accidens sunt illi rei coniunctæ ab eo attinguntur. At vero agens, quod respicit rationes communes & vniuersales, id quod respectu particularis agentis est per accidens attactum, & per se omissum, potest respicere vt conducens ad vniuersaliorẽ finem suum, & sic potest cadere sub eius intentione saltim secundaria.

Ex hac doctrina componuntur varia loca S. Thom. quę loquuntur de hac re & veritas ipsa elicitur, quomodo corruptio per accidẽs se habeat, & quomodo possit esse intenta. Aliquando S. D. affirmat corruptionem, & alios defectus cadere sub intentione secunda agentis vniuersalis, sicut 1. part. quæstion. 22. art. 2. ad 2. *Corruptiones*, inquit, *& defectus in naturalibus sunt contra naturam particularẽ, sed tamen sunt de intentione naturæ vniuersalis in quantum defectus vnius cedit in bonum alterius vel totius vniuersi*. Idem docet 3. contra gentes, cap. 94. circa finem, & cap. 71. & omnino idem vult & non amplius in illa distinctione 36. citata, & quęst. 23. de verit. loquitur enim de natura absolutè non distinguendo de natura vniuersali, vel particulari. Aliquando vero affirmat, similes defectus omnino esse volitos per accidens etiam à Deo, scilicet ratione eius boni cui coniunguntur, vt patet, 1. par. quæst. 19. art. 9. & in quæst. 49. art. 2. vbi

dicit: *Quod Deus in rebus causando bonum ordinis vniuersi ex consequenti, & quasi per accidens causat corruptiones rerum*. Et denique in 3. contra Gentes, cap. 4. 5. & 6. Videtur intendere, quod malũ semper sit præter intentionẽ.

Hæc autem sic cohærent, quod defectus isti naturales secundum se sumpti sunt priuationes quædam & mala secundum quam considerationem per accidens se habent tam respectu agentis particularis, quam vniuersalis; malum enim sub ratione mali non potest esse volitum, neque intentum, cum non sit appetibile, sed ab appetitu fugiendum, sed per accidẽs solũ potest se habere respectu operantis, quatenus vel permittit illud, non quidẽ appetendo, sed non impediendo, vel in quantum per aliud appeti potest, idest, vt induit aliquam rationem boni, vel aliquem ordinẽ ad bonum, siue ad bonum commune, siue ad bonum particulare, & sic potest cadere sub aliqua volitione, vel permissione intenta. Hæc tamen intentio non spectat ad particulare agens, quia ad ipsum non spectat intendere nisi suum terminum ad quem, quidquid autem ex parte termini à quo se tenet nullo modo intẽditur, sed relinquitur, nec etiam secundario, quia vt secundario intendatur debet secundario se tenere ex parte termini ad quem; corruptio autem præcise se tenet ex parte termini à quo respectu agentis particularis, ergo nullo modo potest cadere sub eius intentione, sed solum per accidens comparatur ad ipsum. At verò agens vniuersale licet in quantum concurrit cum agente particulari ad suam generationem etiam respiciat corruptionem vt terminum à

quo, tamen propter suam vniuersalitatem potest secundum aliam rationem illud quod est terminus à quo attingere vt terminum ad quem tanquam aliquid requisitum ad bonum commune, etiam quoad sui corruptionem, sicut Deus qui omnem creaturam attingit, vt terminum ad quem, & solum pro termino à quo habet nihil, vnde de omni creatura habet disponere, siue quoad existentiam, siue quoad corruptionem, vnde corruptio respectu ipsius non se habet per accidens tanquam ommissa, sed potest esse intenta saltem secundario, vt induit aliquem ordinem boni, & non pure vt priuatio se habet. De alijs verò defectibus, qui ex necessitate materię sequuntur dicemus conclusione tertia. Et sic concludit D. Tho. 1. p. q. 19. art. 9. quod Deus malum naturalis defectus, vel malum pœnæ vult volendo aliquod bonum, cui coniungitur tale malum. Hoc est ergo esse de secundaria intentione, scilicet non posse intendi nisi præsupposito aliquo bono, quod in se res illa non habet, sed ex aliquo cui adiungitur.

Dices ergo nulla est differentia inter malum culpæ, & pœnæ respectu voluntatis, & prouidentiæ Dei, siquidem etiam ipsum malum culpæ ordinari potest ad aliquod maius bonum, puta ad humilitatem, vel pœnitentiam huius, & tamen D. Tho. ibi ponit differentiam inter defectus naturales, & mala culpæ, quod malum culpę Deus nullo modo vult, quia non vult bonum cui coniungitur plus quam ipsam diuinam bonitatem cui contrariatur, malum autem pœnæ potest velle volendo aliquod bonum cui coniungitur.

Respond.

Respond. esse latam differentiam inter malum culpæ, & pœnæ, quia licet importet priuationem, & defectum, qui non potest ordinari nisi ex coniunctione ad aliquod bonum, tamen quia priuatio mali culpæ opponitur ordinationi ad bonum diuinum, non potest alicui bono coniungi, ratione cuius possit esse volitum & ordinatum, quia omne bonum debet esse volitũ per subordinationem ad diuinum. Deus enim solum vult omnia sub ratione diuini boni, & ideo solum potest permitti tale malum, idest non impediri à Deo, & ipsa permissio ordinari potest ad bonum. At verò malum pœnæ seu defectus naturalis non opponitur bono diuino, sed alicui bono particulari, vnde potest induere ordinem ad aliquod bonum, quod magis præponderet, & diligatur, quam illud particulare bonum quod destruit, & ita ratione huius ordinis, seu boni cui coniungitur, non repugnat intendi, & ordinari à Deo, & non solum permitti.

Dico tertio. Monstra & defectus alij naturales qui consequuntur dispositionem materiæ ex qua aliquid generatur, respectu agentis particularis, aliquando sunt fortuita, & nullo modo intenta, aliquando secundario volita; respectu autem agentis vniuersalis intenta esse possunt. De hac conclusione videndus est S. D. in 3. contra Gent. cap. 5. vbi dicit: *Si sit talis priuatio qua priuat id quod est debitum generato, erit casuale & simpliciter malum, sicut cum nascuntur partus monstruosi, hoc enim non consequitur de necessitate ad id quod est intentum, sed est ei repugnans, cum agens intendat perfectionem generati; malum autem actionis acci-*

accidit in naturalibus agentibus ex defectu virtutis actiuæ. Vnde si agens habet virtutem defectiuam, hoc malum consequitur præter intentionem, sed non erit casuale, quia de necessitate est consequens ad talem agentem, cum tale agens, vel semper, vel frequenter patitur hunc virtutis defectum, erit autem casuale si hic defectus raro talem comitatur agentem. Ita D. Th. Qua propter agens particulare, quia solum bonum particulare intendit & secundum formam particularem agit, tantum intendit facere suum effectum meliori modo quo potest, & ita ex intentione sua solum datur perfectio effectus, & assimilatio perfecta. Quod verò virtus eius sit deficiens, vel materia sit indebitè disposita, hoc est præter intentionem eius primariam, eo quod non pertinet ad formam suam tales indispositiones, vel defectus disponere, & ordinare, sed potius quantum potest remouere. Sed tamen si omnes remouere non possit & tamen operatur & sequitur defectus, aliquando sequitur omnino præter intentionem talis agentis particularis, & sic casualiter se habent, sicut sunt illa, quæ vt in paucioribus accidunt, hæc enim casualia sunt, & omnino præter intentionem. Aliquando vero sequuntur defectus nō omnino præter intentionem, sed ex intentione secundaria, quæ potius est non recusatio illius defectus quam intētio positiua eius; vt quando sunt defectus accidentes materiæ de necessitate vel perpetuo, sicut artifex qui vult facere gladium eligit materiam duram vt ferrum, & hoc per se, sed quia rubigo sequitur ferrum, & hæc non conducit, sed potius deficit ab eius fine, non eligit illam ex pri-

maria

maria intentione, sed quia non inuenit materiam conuenientem sine tali defectu, eligit ex secundaria intentione materiam cum illo propter adiunctam duritiem, quæ conuenit suo fini; & similiter natura in corpore humano eligit materiam conuenientem operationi sensuum, & sic debet esse composita ex contratrarijs, sed quia ex illa contrarietate sequuntur morbi & senium, & alij defectus, illi sunt præter intentionem generantis, sed ex quo non inuenitur materia congrua sine illis defectibus eligit cum illis saltem ex intentione secundaria, hæc enim quia conueniunt ipsi generato ex parte materiæ, & dispositionum quæ consequuntur illam, respici possunt ex parte termini ad quem vtpote conuenientes ipsi rei genitæ ex necessitate materiæ, ex qua formatur, ideò possunt pertinere ad intentionem saltem secundariam, quia sunt de necessitate cõsecuti ad materiam electam, eligitur enim cum talibus conditionibus, non quia eligãtur illæ conditiones, sed quia non recusantur, & ita aliquo modo attinguntur secundario. Et hac etiam ratione fœmina dici solet aliquid occasionatum, quia est præter intentionem particularis agentis, quod intendit meliorem effectũ quem potest, scilicet masculum, quod vero sequatur deficientior, scilicet fœmina, est prȩter eius intentionem propter indispositionem materiæ, vel virtutis actiuæ, vt docet S. Thom. 1. p. q. 92. art. 1. ad 1. & 3. contra Gent. cap. 94. & q. 5. de verit. art. 9. ad 9.

At verò respectu agentis vniuersalis, scilicet Dei nihil horum est præter intentionem, quia respicit fines vniuersaliores, & ordinem totius

boni

boni communis, ad cuius varietatem, & constructuram pertinent etiam ea, quæ respectu particularium videntur imperfecta vel defectuosa, aut mõstruosa, sicut quod fœminę sint, est necessarium propter hominum multiplicationem, & multiplex operatio & virtus naturę apparet etiam quando erratur in disponenda materia, & eueniunt monstra sicut multæ species rerum manifestantur ex commixtione monstruosa seminum in piscibus, & in animalibus, & alijs similibus, quæ omnia non intenduntur à Deo solum propter necessitatem materiæ ad quam consequuntur illi defectus, sed propter bonum commune quod manifestatur, & coalescit etiam ex illis rebus quæ solum ex aliquo præsupposito, & per accidens, seu per aliud habent rationem boni.

Ex quibus responderi potest ad quascumque obiectiones, quæ fieri solent, ex eo quod peccata, & mala & defectus non intenduntur, id enim iam solutum est ex prædictis, & ostẽsum est quomodo aliqua possunt cadere sub intentione saltem secundaria quia ex parte rei genitæ se tenent, licet ab agente particulari solum intendantur propter necessitatem materiæ, ab agente autem vniuersali propter conducentiam ad bonum commune. Ostensum est etiam quomodo aliqua relinquãtur per accidens, & permittantur, sicut corruptio respectu agentis particularis, quia tenet se ex parte termini à quo & auersio à bono diuino in peccato, quia nunquam subordinabilis est bono diuino, sub quo diuina voluntas omnia attingit. Denique constat quomodo materia inclinetur ad corruptionem, scilicet ratione genera-

ratio-

rationis, vt scilicet possit potentialitatem ad omnes formas explere. Vnde materia etiam, singularis, & indiuidua considerata secundum potentialitatem communem ad omnes formas, & vt subest agenti vniuersali, qui eã creauit, potest intendere secundario corruptionem, quia ad bonum eius pertinet secundario, & propter successionem formarum. Eadem, vero materia, vt subest tantum vni formæ, & agenti particulari quod illam tantum formam intendit, non respicit corruptionem nisi per accidens, & ex parte termini à quo.

QVAESTIO III.

De Alteratione in communi.

Post explicatam rationem generationis, & corruptionis, sequitur agere de alteratione, quæ illi maxime propinqua est, magisque deseruit. Et primo consideranda est alteratio in communi, prout comprehendit sub se simplicem motum alterationis, intensionem, & remissionem, aliosque alterationis modos, seu actiones, quæ per alterationem fiunt, vt mixtio, & condensatio, & similia. Secundo in speciali considerabimus de istis speciebus alterationis.

Circa primum tria occurrunt consideranda. Primo de alteratione quid sit. Secundo ad quem terminum sit. Tertio an sit motus continuus. De subiecto autem alterationis com-

communis est quæstio,ac de ceteris accidentibus, & ideo in q.9. tractabitur à nobis.

ARTICVLVS I.

Quid sit alteratio, & quotuplex?

ALterationis nomen ab altero deriuatur, dicitur enim quasi faciens alterum. Sicut autem dicitur in cap. de differentia, aliud est esse alterum, aliud esse aliud. Nam ly alterum indicat differentiam accidentalem, ly aliud substantialem. Et ita possumus nomen alterationis cõmunissime accipere pro omni mutatione accidentali in quocumque genere accidentis, sed non loquimur in præsenti de alteratione, ita vniuersaliter sumpta. Strictius ergo sumitur pro mutatione in qualitate, nam in quãtitate, & loco peculiares mutationes sunt, scilicet augmentatio, & motus localis: in qualitatibus autem maxime aliquid fit alterum, præsertim quando per illas ordinatur ad aliquam corruptionem, corruptio enim maxime facit alterum. Vnde adhuc sumendo totum prædicamentum qualitatis, oportet distinguere, quod quædam sunt spirituales, quædam corporeæ: & quædam naturales, quædam intentionales; quędam contrarietatem habentes quædam non. Et illæ quæ sunt spirituales, vel contrarietatem non habentes, ad physicam corruptionem, vel generationem non ordinantur, & ideo licet possint latiori nomine alterationes dici, non tamen dicentur alterationes physicæ, de quibus præcipue agimus in præsenti, quia ad corruptionem, & generationem non ordinantur.

Circa

Circa qualitates autem etiam contrarietatem habentes duplici via procedi potest, vel per modum mutationis, vel per modum motus; per modum mutationis quando proceditur à priuatione ad formam, vt à non albo ad album, quæ est generatio accidentalis, & tunc non est à contrario in contrarium, licet qualitas ipsa habeat contrarium: per modum motus, quando proceditur à termino positiuo ad terminum positiuum secundum latitudinem, & distantiam de vno ad aliud, hanc enim dari in qualitatibus manifestum est, vt ostendimus in quæst. 19. Physicor. sicut calor & frigus, albedo, & nigredo & alia similia, & tunc est vera contrarietas; & similiter penes magis & minus in eadem qualitate datur positiua distancia, & latitudo à positiuo in positiuum, & totum hoc fit eodem subiecto sensibili manente, ergo habet omnes conditiones requisitas ad motum stricte dictum, vt distinguitur à mutatione; & de hac præcipue agimus in præsenti.

Hoc supposito, alteratio ista quæ est motus sic diffinitur ab Arist. in hoc primo lib. tex. 23. *Quod alteratio est quando manente subiecto sensibili transmutatur in eius passionibus, aut contrarijs motibus aut entibus medijs*. Ex quo aliqui sic eliciunt definitionem alterationis, *quod alteratio est motus ad qualitatem sensibilem mediam, aut extremam*, seu ad qualitatem habentem latitudinem contrarietatis. Dicitur *motus* ad excludendas mutationes instantaneas, inter quas præcipua est ipsa generatio. Dicitur *ad qualitatem* ad excludendum alias species motus, quę versantur circa qualitatem. vel locum. Dicitur *ad qualitatem sensibilem*

ad

ad excludendum motus, qui fiunt circa qualitates spirituales vt circa habitus, vel actus. Dicitur *mediam vel extremam*, idest contrarietatem & latitudinem habentem ad excludendum eas qualitates, quæ contrarietatem non habent vt lux, figura & aliæ similes. Quare licet aliæ mutationes ad qualitatem, largo modo dici possint alterationes, & ad eas reducantur, propriè tamen alteratio respicit qualitates contrarias, & corruptiuas, eo quod ex natura sua alteratio seruit generationi, & corruptioni, vt instrumentum eius, versaturque circa qualitates deseruientes generationi, & corruptioni; & ita Aristot. in hoc lib. lect. 2. apud D. Th. facit hanc consequentiam contra antiquos Phil. quod si est impossibile ex aqua fieri ignem & ex vno elemento aliud, etiam erit impossibile ex albo fieri nigrum & similiter ex alijs qualitatibus, & sic destructa generatione destruitur alteratio, ergo alteratio ordinatur per se ad generationem. Quare rectè D. Thom. in 3. dist. 15. q. 2. art. 1. q. 1. colligens omnes conditiones alterationis inquit: *Quod ad hoc quod sit alteratio requiritur ex parte alterati, quod sit res per se subsistens, aliter enim subiectum motus esse non potest, & quod sit corpus, quia solum tale mouetur, & quod habeat naturam contrarietati subiectam, quia alteratio est motus inter contrarias qualitates.* Ex parte verò terminorum requiritur, quod vna qualitate expulsa, alia introducatur, sic enim de qualitate in qualitatem transitur.

Ex his deducitur differentia alterationis à generatione, & à reliquis motibus. Differt enim à reliquis motibus ex parte termini, quia

aug-

augmentatio est ad quantitatem, motus localis ad vbi. A generatione vero substantiali differt, & ex parte termini, quia est ad substantiam, & ex parte subiecti, quia subiectum generationis est materia prima, alterationis verò, subiectum sensibile. seu materia informata. & ex parte mutationis, quia generatio est instantanea, alteratio vero successiua, & ex parte termini à quo, quia generatio est à priuatione, alteratio à termino positiuo, & contrario. Differt denique à generatione secundum quid, quia ista non fit per motum, neque à termino positiuo, sed priuatiuo, sicut cum album fit ex non albo.

Sed obijcies ad probandum quod alteratio non ordinatur per se ad generationem, nam productio albedinis, & aliorum colorum est vera alteratio, & non ordinatur per se ad generationem substantialem. Similiter acquisitio figuræ, & illuminatio, & obscuratio sunt alterationes, nec tamen ordinantur per se ad generationem substantialem. *Confirmatur*, quia aliàs si non esset possibilis generatio substantialis non esset possibilis alteratio, siquidem essentialiter ordinatur ad illam, consequens est falsum, ergo: min. prob. quia alteratio non pendet per se à mutatione substantiæ, licet pendeat à substantia vt à subiecto, vt patet in rebus incorruptibilibus, vt in cælo, in corporibus beatis, & in damnatis post diem iudicij, in quibus non est possibilis generatio, & corruptio, & tamen dabitur alteratio vt in cælo illuminatio, & obscuratio, addensatio, & rarefactio, quædam enim partes cæli sunt densiores, aliæ rariores, imò & confractio dari poterit,

cum

cum locutio à beatis in cælo fieri non possit, nisi per confractionem ipsius corporis cælestis, vt D. Thom. admittit in 2. dist. 2. q. 2. art. 2. neque enim ibi est aer qui confringatur quando formatur vox, neque illa formari poterit sine aliqua addensatione corporis confracti, quia pars diuisa non penetratur cum alia, sed condensatur. In corporibus beatis erit respiratio, locutio, tactus, & gustus quæ sine alteratione non fiunt. In damnatis erit calefactio, & frigefactio, quibus cruciabuntur, ergo dabitur alteratio sine ordine ad generationem. Denique si homines essent ab ęterno non posset in eis esse generatio, vt probauimus in 8. Phys. & tamen in eis daretur alteratio, quia nutrirentur, & respirarent, & loquerentur, &c. ergo non omnis alteratio per se ordinatur ad generationem.

Respond. alterationem quæ est motus, & versatur inter contraria, per se ordinari ad generationem, vt dictum est. Et ad probationem in contrarium, quod attinet ad albedinem, & alios colores dicimus, quod licet immediatè non deseruiant ad generationem tanquam dispositiones actiuę illius, ordinari tamen possunt mediate, & in sua causa, eo quod isti colores causantur ex temperie primarum qualitatum, quę ad generationem, & corruptionem immediatius conducunt, & ideo colores vt ex talibus qualitatibus consecuti, etiam ordinantur mediate ad generationem, & in sua causa. Acquisitio autem figuræ aliquãdo fit mediante alteratione, vt cũ ex rarefactione, vel condensatione, vel ex alia qualitate partes ita mutantur, vt figuram amittant & mutent, & tunc

talis

talis acquisitio figuræ mediate pertinebit ad alterationem, & eo modo etiam ordinabitur ad generationem. Aliquando verò contingit mutatio figuræ per solum motum localem, vt cum per diuisionem, vel coniunctionem partium per motum localem fit noua terminatio quantitatis, & resultat noua figura, & tūc cum non sequatur ad alterationem, nec ordinabitur per se ad generationem. De illuminatione autem, & obscuratione iam diximus non esse alterationem stricte dictā, sed largo modo, & sic nō ordinatur per se ad generationem sicut alteratio, quæ est per se inter contraria physica.

Ad confirm. negatur min. nec enim alteratio solum requirit substantiam tanquam subiectum, sed etiam requirit mutationem substantiæ, quia est initium quoddam substantialis mutationis, eo quod substantia dependet in sui conseruatione, ab accidentibus vt à dispositionibus, vnde remotio dispositionum est inchoatio corruptionis. Ad probationē respondetur quod in cælo non datur alteratio stricte dicta, quæ est inter cōtraria, illuminatio enim & obscuratio non est de se alteratio corruptiua, licet per accidens in rebus inferioribus quatenus dependent ab influentijs cæli, quæ agunt mediante luce, consequatur ex illis alteratio qualitatum corruptiuarum in istis corporibus. Addensatio autem, & rarefactio in cælis non datur, licet enim quædam partes inueniantur densiores, scilicet stellatæ, aliæ rariores, scilicet diaphanæ, tamen hoc habent ab initio suæ creationis, sicut alia accidentia propria, non autem modo acquirunt illam per alterationem.

Ad

Ad id quod adducitur de corporibus Beatorum resp. omnia illa fieri sine motu alterationis, nam respiratio, & locutio fit per motum localem emittentis aerem & ferientis; nec respiratio beati necessaria erit propter cordis refrigerationem vt temperetur calor, sicut in nobis, quia corpora illa cum sint incorruptibilia, per alterationem caloris non immutantur. Ad locutionem autem sufficit aerem ferire & motu locali diuidere. Quomodo autem hoc fiat in cælo, valde difficile est apud Theologos, supposita cæli incorruptibilitate, de qua in libris de cælo: Quod enim ex D. Tho. affertur de confractione cælestis corporis in locutione Beatorum, non dicit id D. S. ex propria sententia, sed supposita opinione aliorũ, quod in cælo potest esse addẽsatio, & rarefactio, quã tamen dicit æquiuoce conuenire cælo. Probabilius tamen videtur formandas esse voces in aere existente in faucibus, & ore Beatorum de quibus Psal. 149. *Exultationes Dei in gutture eorum*, nec est inconueniens quod aliquis aer inclusus in corporibus Beatorum ascendat super cęlum, licet elementalis sit, sicut corpora ipsa beata virtualiter continent elementa, quia mixta sunt; ille autem aer licet sit incorruptibilis sicut & alia corpora elementalia post diem iudicij, ex defectu motus cæli, poterit tamen addensari, aut rarefieri per compressionem, aut dilatationem partium factam per motum localẽ sine alia alteratione, sicut etiam si tũc moueatur aqua, partes eius comprimentur sine addensatione alteratiua, vt latius explicabimus infra q. 7. Formata autem voce in illo aere deferetur ad auditum alterius Beati

per cælum tanquam per medium secundum species intentionales, non secundum alterationem physicam, vel fractionem corporis cęlestis per sonum. Reliquæ alterationes in corporibus beatis circa passiones, & sensationes erunt solum actiones animales sensuum, penes species intentionales, vel actus elicitos, non autem alterationes naturales & corruptiuæ, vt docet D.Thom.in 4.dist.44. q.2. art.1. q.1.ad 3.

De corporibus damnatis dicimus, quod patientur non per alterationem naturalem quæ tunc omnino cessabit cessante primo alterante, quod est motus cæli, in cuius virtute alia inferiora alterant, sed alteratione intentionali per emissionem specierum, quæ tunc non cessabit, quia non dependet à motu cæli, sed à luce, & alijs qualitatibus intentionalibus, & ita ignis inferni per species tangibiles maximam sensationem sui causabit in illis corporibus de quo videatur D.Thom.in 3.dist.44. q.3.art.1. q.2.& 3. De homine creato ab æterno dicimus quod sicut careret generatione per tempus infinitum, ita & motu alterationis per idem tempus carere deberet, & mutatione, quæ aliqua generatione fit.

Denique obijcies, nam qualitas habet essentiam simplicem consistētem in indiuisibili ergo secundum suam essentiam non potest terminare motum, qui diuisibilis est, sed mutationem, solum autem poterit terminare motum ratione alicuius gradus secundum magis, vel minus, quod nō pertinet ad alterationem, vt alteratio est', sed vt intensio, vel remissio. Antecedens autem manifestum est, quia qualitas

litas habet ſpeciem conſtantem ex genere, & differentia, quæ quolibet addito vel ſubtracto variatur: ergo ipſa in indiuiſibili conſiſtit.

Reſpond. quod vt dicit D.Tho.1.2.q.5.art.1. qualitas ſeu forma poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſe. Alio modo in ordine ad ſubiectum non quod in re forma ſit ſine ſubiecto, ſed quia eſt diuerſa conſideratio formæ, vel ſecundum ſe abſolute, vel comparatiue ad ſubiectum. Et primo modo ſpecies eius, & eſsentia dicitur indiuiſibilis, ſecundo vero modo habet diuiſibilitatem ratione cuius poteſt fieri per motum. Hoc autem bene intelligitur reſpectu intēſionis, & remiſſionis, quæ vt dicemus quæſt.ſeq.conuenit qualitatibus per comparationem ad ſubiecta; reſpectu tamē ipſius qualitatis vt abſolute & entitatiue acquiritur videtur currere difficultas propoſita quomodo acquiratur per motum diuiſibilem forma indiuiſibilis in ſua ſpecie, & eſſentia. *Reſpondet. ergo* quod quando ipſa ſpecies alicuius rei eſſentialiter importat contrarietatem & diſtantiam ſeu latitudinem reſpectu alterius oppoſitæ,tunc licet formaliter conſiſtat in indiuiſibili quatenus omnia prædicata eſſentialiter illi conueniūt, & in hoc modo conueniendi nō poteſt aliquod addi vel ſubtrahi, comparatiue tamen ad oppoſitum terminum, latitudinem & contrarietatem fundat, & admittit tranſitum non ſolum de priuatione ad formam,ſed etiam de vna forma ad aliam; cuius ſignum eſt, quia per additionem ſeu commixtionem vnius formæ cum alia fit variatio ſpeciei, & reſultat forma aliqua intermedia vel plures intermediæ, quæ latitudinem & di-

ſtantiam conſtituunt inter extremas. Ratione ergo huius latitudinis, & contrarietatis inter aliquas formas, poteſt per motum diuiſibilem acquiri qualitas, quæ licet ſit indiuiſibilis in ipſa formali ratione conſtituendi ſpeciem, & eſſentiam ſuam abſolute, comparatione tamen ad ſuum oppoſitum, habet modum acquiſitionis diuiſibilem. Et quia iſta oppoſitio, & contrarietas exercetur inter formas per comparationem ad ſubiectum ideo adhuc reſpectu acquiſitionis qualitatis per alterationem, ſaluatur dictum D. Tho. quod qualitas eſt indiuiſibilis ſecundum ſe abſolute, diuiſibilis autem per comparationem ad ſubiectum prout, ſcilicet in illo exercetur contrarietas.

Circa ſecundum punctum ſcilicet quotuplex ſit alteratio. *Reſpondet.* Alterationem eſſe motum genericum ad tres ſpecies motus alteratiui, ſcilicet ſimplex alteratio, intenſio, & remiſſio. Simplex alteratio reſpicit ipſam ſubſtantiam qualitatis, vt motu acquirendam, ſcilicet ex aliquo contrario poſitiuo. Intenſio reſpicit augmentum qualitatis penes maiorem gradum ſeu magis perfectum, remiſſio autem minorationem penes gradum magis imperfectum. Et hoc ideo eſt, quia inuenitur triplex modus latitudinis, & diſtantiæ in qualitate; poteſt enim conſiderari latitudo, vel inter diuerſas ſpecies qualitatis, vel intra eandem. Inter diuerſas, vt inter calorem & frigus, & alias contrarias qualitates, & ſic proceſſus ex vna ad aliam fundat motum ſimplicis alterationis. Intra eadem autem ſpeciem inuenitur maior vel minor participatio eiuſdem qualitatis in ſubiecto, quæ diuerſam graduationem, & latitudi-

tudinem constituit penes magis vel minus, ergo diuersus motus fundatur procedendo à minori ad maiorem gradum per augmentum & à maiori ad minorem per decrementum,& primum vocatur intensio,secundum remissio.

Quod si dantur aliæ species alterationis, vt mixtio addensatio,& rarefactio,& aliæ similes; oportet aduertere, quod istæ non sunt species diuidentes alterationem secundum formalitatem motus, idest secundum diuersum modum latitudinis & distantiæ, sed secundum specificationem desumptã ex parte termini ad quem sicut addensatio, quia producit densitatem, & rarefactio raritatem, & mixtio qualitatem temperatam, differunt inter se, sicut etiam differt calefactio & frigefactio, & aliæ alterationes ex parte diuersorum terminorum,à quibus specificãtur, licet quia mixtio, & addensatio & rarefactio communiores sint, & specialiorem habeant difficultatem, ideo specialiter de eis tractatur in hoc opere.

Dices cur similiter non dabitur triplex species motus in quantitate, scilicet ad quantitatem secundum se & ad augmentum eius, & ad decrementum, & similiter in motu locali ad vbi secundum se, & ad ascensum & descensum. Si dicatur, quod vbi semper acquiritur sub aliquo modo situationis, vel rectè, vel circulariter, vel curue, & ideo ad vbi seorsum non datur motus. *Contra est*, quia etiam qualitas nunquam acquiritur nisi sub aliquo gradu vel intenso, vel remisso, ergo similiter non requiritur distinctus motus ad qualitatem, & ad intensionem vel remissionem eius. *Confirmatur*, quia in qualitatibus inuenimus,

alios motus præter istos tres, scilicet motum extensionis erga diuersas partes in qualitatibus corporeis, vel erga diuersa obiecta in aliquibus habitibus, ergo non est ista diuisio adæquata.

Resp. esse diuersam rationem de quantitate & qualitate, tum quia quantitas non habet partes contrarias inter quas fiat transitus de vna ad aliam per motum, quia species eius sunt linea, superficies, & corpus, inter quas non est contrarietas, neque motus transeundo de vna ad aliam, imò omnes per se requiruntur in qualibet parte continui; tum etiam quia quantitas quando primo producitur, consequitur ad materiam seu ad substantiam corpoream per modum dimanationis; quando vero præsupposita aliqua quantitate, alia pars superadditur vel tollitur iam est augmentatio vel diminutio, & sic non est locus motui ad quantitatem secundum se: tum denique, quia omnis motus physicus supponit quantitatem, cum fiat secundum contactum, & diuisibilitaté, ergo supponit subiectum diuisibile & tangibile, quod quantitatem importat. Similiter dicitur de vbi, quod est diuersa ratio, eo quod intra idem vbi non datur latitudo, & distantia vt fiat maius vel minus in ratione loci, eo quod locus adæquatus est locato, & sic nisi locatum crescat vel decrescat, non crescit vel decrescit locus, augmentum autem vel decrementum locati non pertinet per se ad motum localem, vt acquisitiuus est talis vbi. Solum ergo datur latitudo & distantia inter vnũ & aliud vbi seu inter diuersa loca. At vero in qualitate non solum datur latitudo inter duas

qua-

qualitates contrarias, sed etiam intra eandem potest crescere magis vel minus, & sic oportet, quod detur motus intensionis & remissionis in eadem qualitate & simplicis alterationis inter diuersas.

Ad confirm. respond. quod motus ille quo extenditur qualitas aliqua per subiectum non est motus distinctus ab aliquo ex prædictis, cum enim ista extensio fiat per multiplicationem seu productionem similis qualitatis, non per transitum de subiecto in subiectum, extensio illa qualitatis ad distinctam partem subiecti perinde se habet ac nouæ qualitatis productio, quæ si fiat de contrario in contrarium erit alteratio, quæ est motus, si de priuatione ad formam erit generatio accidentis per modum mutationis. At vero quando qualitas aliqua extenditur ad noua obiecta, vt fit in habitibus in quibus inuenitur diuersa difficultas in attingendo vnum obiectum inadæquatum, quam aliud, hoc non fit per alterationem physicam & stricte dictam de qua agimus in præsenti, sed est alteratio largo modo loquendo, quæ fit per actionem intentionalem, vel appetitiuam, quatenus ex parte ipsius habitus, & non solum ex parre operantis, vel applicationis materiæ datur distincta difficultas in attingendo vnum obiectum, quam aliud. Et in aliquorum sententia hoc non fit secundum perfectionem eiusdem qualitatis, sed secũdum additionem formalem, & aggenerationem habitus partialis ad habitum præexistentem, & tunc non est alia difficultas in extensione istius qualitatis, quam in extensione, quæ fit per diuersas partes continui, vtrobique enim pro-

ducitur noua pars qualitatis, licet extensio habituum versetur circa diuersa obiecta inadæquata, v.g. circa diuersas conclusiones intra eandem scientiam. In sententia verò S.Th. 1.2.q.54.articul.4. quam explicauimus in logica, quæst.27.art.vltimo, per hanc extensionem non fit noua additio formalis per productionem nouæ entitatis & qualitatis, sed est virtualis additio, quatenus eadem qualitas seu habitus sub eadem ratione formali magis explicatur & extenditur ad obiectum ad quod antea non se extendebat, quod est nouum modum perfectionis acquirere, non nouam entitatem, ideoque talis motus cum non sit alteratio proprie dicta non est mirum, quod non constituat speciem distinctam, sed reducitur ad intensionem, licet non sit intensio penes magis vel minus circa idem, sed penes extensionem eiusdem circa inadæquata obiecta.

ARTICVLVS II.

Ad quas species qualitatis detur per se alteratio?

DE hac difficultate agit Aristot. 7. phisicorum capite tertio, ibique à pluribus disputatur, hic tamen videtur esse proprius eius locus, vbi de alteratione ex professo agitur.

Supponendum est ergo in prædicaméto qualitatis inueniri quatuor species, seu quatuor diuisiones specierum, quas in Logica q.18. explicauimus, scilicet habitum, & dispositionem potentiam & impotentiam, passionem, & passibi-

ſibilem qualitatem, figuram & formam, de qui bus ibi videri poteſt, & inquirimus, quænam ex iſtis ſpeciebus ſint capaces terminandi primo & per ſe alterationem.

Deinde ſuppono quod dari alterationem primo, & perſe ad aliquam qualitatem, nihil aliud eſt, quam alterationem ita attingere aliquam qualitatem tanquam terminum, quod non mediet aliqua qualitas vel aliquis alius terminus, ad quē prius talis actio terminetur; tunc autem datur motus ſecundario ad aliquā qualitatem quando per aliud immediatius attactum mediate, & ſecundario aliud attingitur ſicut v.g. attingendo & immutando calorem, vel frigus tanquam terminum immediatum, attingitur ſanitas, vel ægritudo tanquam reſultans ex temperamento frigoris, vel caloris, & ſic inquirimus, an omnes iſtæ ſpecies qualitatis, vel ſolum aliqua ſit id, quod immediate, & per ſe ab alteratione attingitur, an vero ſolum aliqua ex his poſſit immediate attingi, aliæ vero ſecundario, & mediate, & ſi ſolum aliqua immediate terminat alterationem, quænam illa ſit.

Sit vnica concluſio. Alteratio phyſica ſecūdum quod de illa loquimur in præſenti ſolum eſt ad tertiam ſpeciem qualitatis per ſe primo, ideſt ad paſſionem, vel paſſibilem qualitatem. Eſt Ariſt. citato loco 7. Phyſic. vbi etiam videri poteſt S. Thom. & 1. de generat. lect. 10. & in 1.2.q.52. art. 1. ad 3. Et loquimur de alteratione phyſica vt excludamus alterationem late ſumptam, quæ etiam comprehendit inſtātaneas mutationes, & actiones ſpirituales, vel animales, quæ circa habitus, vel actus verſan-

tur, nec ordinantur ad generationem, & circa hæc potest dari alteratio late sumpta, quæ est productio qualitatis. Et dicimus primo, & per se, quia secundario, & ex consequenti bene potest dari alteratio physica circa aliquos habitus, vel dispositiones quæ sunt primæ speciei.

Fundamentum huius sententiæ est duplex. *Primum*, quia alteratio physica vt dictum est per se, & essentialiter ordinatur ad generationem substantialem, & ad corruptionem, generatio autem substantialis, & corruptio exigit contrarietatem in dispositionibus, siquidē per contrarietatem indispositionum fit expulsio, & introductio formarum, oportet ergo, quod alteratio deseruiens generationi primo, & per se tendat ad qualitates contrarias, sed contrariæ qualitates contrarietate physicæ, primo & per se inueniuntur in tertia specie qualitatis, vt patet tum in qualitatibus quæ sūt primo contrariæ, vt calor & frigus, siccitas, & humiditas quæ sunt qualitates tertiæ speciei, & similiter qualitates, quæ ex istis resultant tanquam qualitates mediæ, & contrarietatem inter se habētes, quæ omnes ad tertiam speciem pertinent: tum etiam quia qualitates istæ quæ habent physicam contrarietatem primo & per se, faciunt trāsmutationem subiecti, quod maxime ex contrarietate qualitatum transmutatur, & similiter per se immutant sensus secūdum contrarietatem quam inducunt, ergo per se habent inducere passionem transmutantem subiecta, vel sensum, & hoc est quod cōstituit tertiam speciem qualitatis, quæ idcirco dicitur passio, vel passibilis qualitas, quia vel tran-

scun-

seunter, vel permanenter transmutat subiectũ, & immutat sensum, & vt dicit S. Th. 1. p. q. 97. art. 2. passio proprie dicta est per quam aliquid à sua naturali dispositione remouetur. Ergo alteratio quæ primo & per se versatur circa qualitates physice contrarias, vt ita ordinetur ad generationem, directe solum respicit tertiam speciem qualitatis, quæ per se primo facit transmutationem in subiecto, & in sensu per passionem.

Secundum fundamentum sumitur ex Phil. in 7. physic. cap. 3. discurrendo per omnes species qualitatis, in quibus non datur alteratio physica primo & per se. Breuiter autem probatur quia habitus, vel dispositiones aut sunt spirituales, seu vitales, & pertinentes ad potẽtias apprehensiuas, siue appetitiuas, aut sunt purè corporales, vt sanitas seu pulchritudo. Si primo modo se habent non pertinent ad presens, quia non acquiruntur per alterationẽ physicam de qua loquimur in præsenti, sed per actionem spiritualem, vel animalem, licet præsuppositiue aliqua alteratio primarum qualitatum etiam ad istas dispositiones, seu habitus prærequiratur, in eo videlicet in quo appetitus, vel phantasia ab aliqua dispositione organorum dependet, quę fit per corporales qualitates. Si verò habitus & dispositio sit pure corporalis, etiam non potest primo & per se acquiri per alterationem, quia tales dispositiones important conuenientiam aliquã, vel disconuenientiam ad subiectum ortam ex aliquo temperamento primarum qualitatum, sicut patet in sanitate & pulchritudine, ergo prius terminatur alteratio ad illas primas qua-

litates, & mediate ad sanitatem, vel pulchritudinem. Et in hoc consistit vis probationis Aristot. in loco citato dum dicit, quod ad habitũ & dispositionem non datur per se alteratio, quia se habent ad aliquid, non autem datur motus per se primo in ad aliquid vt probatur in 5. physic. quod non est ita intelligendum quasi dispositio, & habitus consistant in relatione prædicamentali, quæ sola non potest terminare motum per se: in hoc tamen parificantur relationi prædicamentali, quia sicut relationes consequuntur ex fundamento, & ideo ad ipsum fundamentum terminatur motus per se primo, ad relationem autem consecutiue, ita quia dispositiones istæ corporales resultant ex debita commensuratione, vel proportione qualitatum id quod primo attingitur per alterationem erit qualitas illa vt proportionata, vel attemperata, consecutiue autem ipsa dispositio conueniens, vel disconueniens.

Quod attinet ad secundam speciem qualitatis, scilicet potentia & impotentia, constat non terminare primo & per se alterationem, non solum in potentijs spiritualibus quas non attingit physica & corporalis alteratio, sed etiam in potentijs naturalibus, tum quia non inuenitur in potentijs latitudo contrarietatis sicut nec inuenitur magis, vel minus ratione sui præcise, tum quia potentiæ sunt principia innata, tanquam propriæ passiones ab ipsa natura dimanantes, ergo non acquiruntur per alterationem primo & per se, sed ad generationem consequuntur. De hoc tamen vide quæ dicemus q. seq. art. 1.

Denique in quarta specie scilicet figura, &

forma non datur per se primo alteratio physica, tum quia figura non admittit latitudinem contrarietatis, sed habet se sicut numerus, quia quolibet addito, vel substracto variatur, & sic latitudinem non habet: tum quia figura resultat ex terminatione quantitatis, & ita aliquando producitur ad ipsam quantitatis productionem in ipsa prima generatione rei, vt cum aliquis nascitur cum tali figura; aliquando verò resultat ex diuisione quantitatis, & tunc etiam non terminat alterationem, aliquando denique ex alteratione aliqua consequitur, vt ex nimia densitate, vel raritate, aut aliquo simili, figura ipsa mutatur, & tunc non primo, & per se terminat alterationem, sed terminatur alteratio primo & per se ad illam qualitatem, ad quam consequitur mutatio in terminatione quantitatis.

Dices discursum hunc nimium probare, sequitur enim ex illo quod ad aliquas qualitates medias quæ resultant ex primis non possit dari alteratio primo & per se, sicut ad colorem viridem, vel rubrum & alias qualitates, quæ ex frigore & calore resultant, & tamen pertinent ad tertiam speciem qualitatis vt densitas, & raritas, aliaque similia, ad quę tamen datur per se primo alteratio.

Respond. esse diuersam rationem, qui a istæ qualitates secundæ, quæ resultant ex primis etiam per se alterationem terminare possunt, nec eodem motu attinguntur primo & per se terminato ad aliam qualitatem, & secundario ad se, sed requirunt distinctum motum præter illum, qui terminatur ad primas qualitates, tũ quia aliquando fiunt sine alteratione erga illas,

las, ſicut cum aliquid dealbatur, vel denigratur non præcedente aliquo frigore vel calore; tum quia quando fiunt iſti colores ex temperie primarum qualitatum, fiunt permixtionē ſicut aliæ qualitates ſecundæ, in mixtione autem corrumpuntur qualitates miſcibiles, & ſic fit vna tertia, vnde neceſſe eſt quod alteratio non ſiſtat in qualitatibus primis, vt in termino, conſecutiue autem reſultent ſecundæ, ſed potius, quod deſtruantur primæ, & tanquam ad terminum ad quem tendat alteratio ad ſecundam quæ eſt mixta ex illis, & ideo per ſe datur alteratio ad illam. Secus eſt in diſpoſitione corporali vt in ſanitate, quæ nō eſt qualitas mixta ex corruptione, ſeu mixtione primarum reſultans, ſed ex proportione & commenſuratione, ſanitas enim calorem non corrumpit, nec frigus, ſed commenſurata habet.

Soluuntur argumenta.

PRimò arguitur ad probandum dari per ſe alterationem ad primam ſpeciem qualitatis, nam quando acquiritur ſanitas, vel pulchritudo, aliquo ſpeciali motu, ſeu mutatione acquiritur, alia eſt enim mutatio de ægritudine ad ſanitatem, quæ eſt ſanatio, quam à frigore ad calorem, quæ eſt calefactio, inuenitur etiam diuerſa contrarietas inter ægritudinem & ſanitatem, quam inter calorem, & frigus & diuerſus terminus à quo & ad quem; ergo dātur omnia requiſita vt dentur diſtincti motus; præſertim, quia illa mutatio, ſeu actio quæ idētificatur cum ſanitate non identificatur cum calore, & talis motus, ſeu mutatio, vt ad ſanita-

tem

tem præcise non est nisi alteratio, nec ad aliã speciem motus pertinere potest, ergo datur alteratio per se primo ad primã speciẽ qualitatis saltẽ eo modo quo ad qualitates secundas, seu mixtas datur alteratio, licet resultẽt ex primis.

Et confirm. quia in prima specie qualitatis datur proprie & per se intensio, & remissio ergo & alteratio, siquidẽ intensio & remissio sunt species alterationis, vt art. præceden. diximus: Datur etiam in illa vera contrarietas vt inter errorem, & scientiam, vitium & virtutẽ, sanitatem & ægritudinem, vbi autem est contrarietas primo & per se, ibi est fundamentum motus primo & per se.

Respondetur, negando quod sit diuersa mutatio formaliter ad ægritudinem vel sanitatem quam ad primas qualitates, ex quarum proportione, vel disconuenientia cõsurgunt, & illa contrarietas inter ægritudinem & sanitatem, & diuersitas termini à quo & ad quem totum consecutiue se habet, & est materialiter diuersum respectu alterationis, quæ fit ad tertiam speciem. Quod deducitur ex ratione D. Thom. 1. 2. quæst. 42. art. 1. ad 3. vbi inquit: *Quod alteratio primo quidem est in qualitatibus tertiæ speciei, in qualitatibus vero primæ speciei potest esse alteratio per posterius.* Et subdit rationem *quia facta alteratione secundum calidum, & frigidum, sequitur animal alterari secundum sanum & ægrum.* Igitur licet attingatur sanitas, & ægritudo ex vi alicuius mutationis quæ quidem in re est alteratio, tamen quia non attingitur vt terminus primo, & per se attactus, sed vt consecutus siquidem semper debet fieri mediante a-

liqua

liqua alteratione caloris; aut frigoris, aut alterius primæ qualitatis, ideo mutatio ista prout tangit sanitatem, & identificatur cum illa, non est primo & per se alteratio physica, nec sanitas per se immediata attacta, sed consecutiue, & ideò potius ex ipso argumento sequitur, quod non detur alteratio primo & per se ad istas dispositiones, sed consecutiue. Secus est de qualitatibus medijs eiusdem tertiæ speciei, quæ ex mixtione primarum qualitatum resultant. & ita exigunt distinctum motum terminatum ad ipsas qualitates medias, & corrumpentem ac miscentem primas quod non cõtingit in acquisitione sanitatis, vt dictum est.

Ad confirm. respond. intensionem & remissionem physicam, & corporalem esse species alterationis physicæ & corporalis, sic tamen non inueniri in habitibus, & actibus spiritualibus; vnde nec in illis datur alteratio physica de qua in præsenti loquimur, & similiter contrarietas quæ datur non est contrarietas physica seu corporea, sed communiter dicta & quæ ad generationem & corruptionem nõ ordinatur.

Secundo arguit. nam in secunda specie quæ est potentia & impotentia potest dari vera alteratio, nam potentia potest debilitari, & impotens reddi per aliquam nouam transmutationem sicut visus, qui est acutus & vigorosus in iuuene, potest fieri debilis in sene, & ingenium etiam potest hebetari, & impotens reddi ex aliquo accidenti, istæ autem transmutationes non possunt pertinere ad aliam speciem motus, quam ad alterationem, ergo alteratio potest versari primo & per se circa

poten-

potentiam, & impotentiam.

Respondet. quod potentia quæ semel dimanauit à natura tanquam à proprio subiecto, non potest tolli, nisi vel per impotentiam oppositam, vel per extrinsecum impedimentum. Primo modo non potest accidere, permanente vna & eadem natura in eodem statu, nec enim potest ab eadem natura, modo dimanare potentia, modo impotentia sicut ab homine risibilitas, & irrisibilitas. Quod si pro diuersis statibus dimanaret ab eadem natura, modo potentia, modo impotentia, sicut diuersæ passiones solent conuenire pro diuersis statibus, adhuc tamen non terminarent alterationem primo & per se, sed noua dimanatione resultarent. Si vero impotentia consistat in extrinseco impedimento eiusdem potentiæ tunc alteratio versabitur circa illud extrinsecum impedimentum non circa ipsam potentiam; extrinsecum enim impedimentum pertinet ad qualitatem aliquam tertiæ speciei, per quam ipsa dispositio debita organi, ita alteratur, quod potentia quæ à dispositione organi depēdet nō potest tali indispositione, debite operari, & hac ratione visus acutus redditur debilis & ingenium hebetatur, quia organum visus impeditur ex aliqua intemperie dispositionum; & similiter imaginatiua vel phantasia redditur indisposita ad subministrandum intellectui, quod pertinet ad ingenium, & ad istas qualitates dispositiuas potest per se dari alteratio.

ARTICVLVS III.

Vtrùm alteratio sit vnus motus, & continuus?

VNitas alterationis potest cõsiderari, vel in ratione mutationis, quatenus vnum terminum destruit & alium producit, vel in ratiòne motus, qui vtramque mutationem includit, quomodo videlicet sit vnus motus vel vna aut plures mutationes. Continuitas autem potest tripliciter considerari in alteratione. Vno modo ratione subiecti in quo est, quod scilicet per partes continuas alicuius subiecti diffundatur qualitas. Secundò ratione temporis, quod scilicet sine vlla interruptione durationis continuetur alteratio. Tertio, ex parte fòrmæ, quod videlicet forma non solum introducatur in instanti, & indiuisibiliter tota sed aliquid illius continuatiue in tempore, & aliquid in instanti.

Dico ergo primo. Alteratio in ratione motus est vnus, includit vero duas mutationes, alteram corruptiuam termini à quo, alteram quæ est acquisitiua termini ad quem. Quod istæ duæ mutationes dentur, cõstat ex his quæ supra diximus agendo de generatione, & corruptione, quæ duplicem istam mutationem important, & in quæst. 14. Phisic. artic. 2. vbi ostendimus has mutationes esse necessarias ad motum, quia in illo fit transitus de quodam in quiddam & consequenter acquirendo vnũ & corrumpendo aliud. Quod vero motus sit vnus patet, quia est vnus transitus & via de

subie-

ſubiecto in ſubiectum, id eſt de termino poſitiuo in terminum poſitiuum inter quos inuenitur latitudo & diſtantia vel contrarietas, hæc autem eſt vna, quando ſolum ſunt duo termini interquos exercetur, ſic autem inuenitur in alteratione cum ſit tranſitus de vno contrario in aliud contrarium, ergo datur vnus motus. Et eadem ratione eſt vna actio, quia eſt vnum agens,& vnum paſſum,& conſequenter vna proceſſio cauſalitatis.

Sed dices, cur ſimiliter generatio ſubſtantialis,& corruptio, quæ ſunt duæ mutationes non facient vnum motum ſicut in qualitatibus? Reſpond. quod etiam mutationes, non efficiunt motum, niſi inter ipſos terminos poſitiuos fundetur aliqua diſtantia poſitiua vel contrarietas vincenda, & non ſolum eſſe vel non eſſe mutandum.

Cuius ratio eſt, quia in mutatione vt præciſa mutatio eſt ſolum intenditur acquiſitio alicuius eſſe de nouo, & conſequenter ex parte termini à quo ſolum per ſe petit non eſſe ſeu priuationem. Si verò hæc priuatio ſit coniuncta alicui formæ poſitiuæ id erit per accidens ad talem mutationem, quatenus ſcilicet illa priuatio inuenitur coniuncta ad aliquam formam. At verò in motu non ſolum intenditur acquirere eſſe de nouo,ſed diſtantiam vincere inter terminos inter quos verſatur, & hi debent eſſe poſitiui, nam inter priuatiuum & poſitiuum non datur latitudo, quia ſine medio opponuntur tanquam eſſe,& non eſſe, & ſi aliquid inuenitur de medio, eſt ratione alicuius poſitiui præſuppoſiti : contraria autē habent medium per quod poſitiue diſtant, &

oppo-

opponuntur. Vndè cum inter formas substantiales, non attendatur aliqua latitudo contrarietatis, sicut inuenitur in qualitatibus eoquod ex participatione formarum substantialium, tanquam ex extremis non participatur, nec contemperatur aliquod medium, neque in vna & eadem forma inuenitur distantia, & cōtrarietas inter formas substantiales fundans motum, sicut inter qualitates.

Secundo instabis contra conclusionem, nam sequitur ex illa, quod intensio & remissio non sint duo motus cum tamen in articul. 1. dixerimus illas esse duas species motus. Sequela probatur, nam quando est motus à calore vt vno ad calorem vt septem, ibi est intēsio caloris, qui acquiritur, & remissio frigiditatis quæ deperditur, tantum enim deperditur de frigiditate quantum acquiritur de calore, ergo illa frigiditatis mutatio, est remissio, & tamen est vnicus motus, siquidem est tantum vna via, & vnus terminus acquisitus, & vnus deperditus, alioquin quoties intenditur qualitas essent duo motus, alter à minori calore ad maiorem, alter remissiuus frigiditatis à maiori ad minorem.

Respond. intensionem & remissionem secūdum se esse motus distinctos sicut accretionē & decretionem, ascensum & descensum, & tunc sunt contrarij quando versantur circa eandem formam, v.g. intendendo aut remittendo calorem. Quando autem versantur circa diuersas formas, v. g. intendendo calorem, & remittendo frigus, vel habebunt se disparate illi motus, si formæ ipsæ ordinem & connexionem interse non habeant, vel coordina-

dinate se habebunt si formæ ipsæ consecutiue se habeant, ita vt vna remittat vel expellat aliam. Cæterum quando inuenitur motus intensionis corrumpens frigiditatem, vel attenuans, non est per se motus remissionis, quia non est per se minoratio, sed ex consequenti, quatenus est corruptio frigoris inuenti in subiecto. Quia tamen hoc per accidens est respectu intensionis caloris, ideo ille motus nō denominatur remissio, nec fit per modum motus, sed per modum mutationis corrumpentis aliquid de frigore ex consequenti, & per accidens, cum intendatur calor: motus autem non sumit speciem suam, neque constituitur in ratione motus penes id quod est per accidens & ex consequenti, sed penes id quod est perse & ex parte termini ad quem se tenet, non ex parte termini à quo tantum. Et ideo quando intenditur calor licet detur remissio frigoris, non tamen est motus remissionis, quia illa minoratio frigoris præcise se tenet ex parte termini a quo, vt terminus mutatus & destructus. & consecutiue se habens ad acquisitionem caloris, non vt motus perse minoratiuus, cuius terminus ad quem sit minoratio frigoris, & ideo non est perse motus remissionis, sed mutatio destructiua frigoris non perse minoratiua, & temperatiua illius. Potest autem dari aliquando intensio sine remissione oppositi, vt in intensiōne lucis quæ iam supponit tenebras expulsas, & in intensione charitatis quæ supponit peccatum expulsū per sui primā introductionē, vnde non sēper intensio est coniūcta remissioni etiāper modum mutationis, & per accidens factæ.

De

De continuitate alterationis.

DIco *secundo*, alteratio quæ vere est motus, est continuus, vt opponitur discreto si attendamus ad continuitatem, quæ fit per extensionem qualitatis in partibus continui, siue quæ fit penes durationem temporis, siue quæ fit per intensionem formæ. Et dicimus *vt opponitur motui discreto*, quia si sumamus continuum vt dicit rationem perpetui & non cessantis, sic alteratio non est continua, sed finitur, & interrumpitur sæpissime. Itaque licet qualitas possit produci in instanti, vt quandò fit vltima dispositio, tamen quando fit per verum motum, neque fit in instanti, neque per multas instantaneas actiones, ita quod inter instans, & instans nihil producatur de qualitate, sed solum disponatur, vt in instanti fiat productio, vt aliqui senserunt, Sed oppositum, tenetur communiter, vt videri potest apud Mag. Bannez, super primum librum de generatione, quæst. 6. de alteratione, & Cursum Carmelitanum, disp. 4. de alteratione, quęst. 10. Conimbric, & alios.

Duo ergo, nobis probanda sunt. *primum*, quod alteratio non potest fieri in instanti, sed habet successionem in duratione temporis: *Secundum*, quod in extensione vel intensione qualitatis non solum in instantibus, sed etiam in tempore intermedio inter instans, & instans producitur aliquid qualitatis, & non cessat actio alteratiua.

Primum probatum est à nobis, q. 21. Physic. art. 2. quia motus successiuus non habet esse in

in inſtanti, quia hoc ipſo, quod eſt ſucceſſiuus non eſt indiuiſibilis, omnis enim ſucceſſio dicit partem poſt partem: ergo dicit diuiſibilitatem, ergo non coexiſtit, nec menſuratur inſtantanea duratione. Deinde deducitur ex doctrina D.Tho. 1.p. q.63. art. 3. vt etiam ibi adduximus, quia non poteſt ſtare, quod ſubiectũ aliquod toto tempore quieſcat ſub vna forma, & in vltimo inſtanti illius temporis ſit ſub alia forma quaſi mutatum ad illam in facto eſſe, ergo motus nunquam poſt perfici in vnico inſtanti, ita quod ante illud inſtans nihil ſit de motu & in vltimo inſtanti ſit motus & terminus motus, ſeu mutatum eſſe; quia non poteſt dari mutatum eſſe niſi præcedat aliquod moueri, ideſt aliqua tendentia ad illam formam acquirendam & oppoſitam expellendam; vt autem quieſcat toto tempore ante, oportet quod ita ſit ſub vna forma, quod non ſit in via corruptionis ad eam, nec tendentiæ ad aliam, ſed ita ſe habeat nunc ſicut ante; ergo non poteſt ſtare, quod in vltimo inſtanti aliquid ſit mutatum, & toto tempore non præcedat moueri, ſed quieſcere. Quod etiam in inſtantaneis mutationibus, ſi ordine & modo naturæ fiant, apparet, præcedit enim aliquis motus, ſiue per modum diſpoſitionis, ſiue per modum applicationis, ſicut patet in generatione ſubſtantiali, & in illuminatione; nam generatio ſubſtantialis fit dependenter ab alteratione præcedenti, quæ eſt motus; & ſimiliter luminoſum non illuminat naturaliter in hoc ſpacio, vbi ante non illuminabat, niſi quia hic de nouo producitur, vel quia hic de nouo adducitur; ſi de nouo adducitur prȩcedit motus localis, ſi de

nouo

nouo producitur per generationē naturalem, vt si fiat ignis, præcedit alteratio, & ita naturali modo nunquam ponitur aliquid sub noua forma etiam in instanti, nisi præcedat aliquis motus. Si autem virtute diuina aliquid producatur, vel creetur subito sine aliqua dispositione vel motu præcedenti, hoc non pertinet ad naturalem modum operandi de quo loquimur in præsenti, & sic etiam non est mirum, quod Corpus Christi ponatur sub speciebus panis in aliquo instanti, cum ante nullus esset motus ad illud, quia hoc fit supernaturali virtute non naturali modo. Et hac ratione probat D. Tho. loco cit. Angelum non posse moueri in instanti quiescendo toto tempore antecedente in alio loco. Si autem Angelus existit in alio loco per totum & integrum instans, sine vllo tempore, vel motu quiescendo, oportet quod aliud sit instans pro existentia in vno loco & aliud pro existentia in alio, ita quod in vno loco quiescat non toto tempore, sed toto instanti, & in alio instanti sit in alio loco; sed tunc desitio vnius loci, quæ est in instanti, & per vltimum esse & inceptio alterius, quæ est in alio instanti non mensurantur vnico instanti, sed duobus, & ita motus ille discretus non est in instanti, sed in instantibus, Vnde nunquam verificatur motus etiam discretus in vnico instanti.

Secundum in hac conclusione probandum est, quod datur motus continuus continuitate se tenente ex parte formæ in hoc sensu, quod si aliquid formæ producitur in instanti, aliquid etiam illius acquiritur in tempore, & non cessat actio, & continuatio formæ inter instans & in-

instans. Et sic negatur ab aliquibus ista pars. Deducitur tamen ex D. Th. in 2. dist. 5. q. 2. ar. 1. vbi probat dispositiones ad generationẽ substantialem præcedere tẽpore introductionem formæ, quia alteratio est motus continuus, & ideo principium eius & medium præcedunt introductionem formæ: ergo alteratio datur in tempore, & non est discreta per instantia. Eandem continuitatem alterationis per tempus medium inter duo instantia ponit S.D. in quodl. 9. art. 6. & videri etiam potest in 1. de gener. lect. 24. circa tex-84 & 5. Phys. lect. 7. & sumitur ex Philos. in eodem 5. Phys. tex. 39. vbi dicit: *Quod continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuum esse necesse est.*

Ratio autem est quia vel inter duo instantia continuatur aliquis motus, ita quod non cessat actio, neque quiescit, vel cessat inter instãs, & instans omnis motus, & actio productiua qualitatis. Si primum; ergo ille motus, & fluxus inter instans & instans non potest intelligi sine aliqua forma fluente, quæ in instanti quidem habeat mutatum esse, seu in facto esse fiat, in tempore autem seu motu fit in fieri & moueri, quia motus non est præter res ad quas est motus & sic si realiter datur motus inter instans & instans, realiter datur forma, cum qua idẽtificatur tanquam cum termino fluente & successiue transeunte de non esse ad esse. Si secundum dicatur, est impossibile quia si in hoc instanti datur qualitas producta, & immediate post cessat motus, & in sequenti instanti datur aliquid productum, illud non erit acquisitum per motum, nec per alterationem quæ

est motus, sed alia actione distincta à successione & motu, quæ non apparet quæ sit. Deinde quia inter instans & instans agens est debite applicatum ad agendum, & passum capax ad recipiendum, & non impeditum non minus, quam in sequenti instāti, quia vt supponimus, nec passum est mutatum inter instans & instans à sua dispositione, neque agens à sua actiuitate, quomodo ergo suspenditur ab agendo inter instans & instans? Denique in motu locali non cessat aliquis moueri inter instans & instans, quia paulatim de vno loco ad alium transitur per medium,& vincitur distantia inter duo loca, ergo similiter distantia & contrarietas qualitatum & intensionis eius vinci debet per successionem & continuationem motus producendo aliquid inter instans & instās.

Nec potest dici, quod inter instans & instās, agens producit aliquid, sed non formam, v.g. calorem, sed dispositionem aliquā ad calorem, v.g. raritatem vel quid simile. Sed contra, nam præter quam quod ad calorem non datur dispositio, cum ipsa sit prima qualitas, adhuc hoc dato idem argumentum fit de illa dispositione, nam vel est qualitas, vel non: si non est qualitas non est assignabile quid sit & ad quod prædicamentum pertineat, vel si est modus eiusdem qualitatis, quis modus sit præter intensionem,& remissionem, isti enim si producuntur in tempore iam motus intensionis erit continuus. Si autem illa dispositio est qualitas, v.g. raritas ergo iam aliqua qualitas producitur inter instans & instans & consequenter eadem ratio erit de ipso calore.

Dices licet in intensione qualitatis motus

sit

ſit continuus & producatur aliquid inter inſtans & inſtans, tamen quando alteratio eſt de vna qualitate ad aliam, v.g. inter album & nigrum, quid qualitatis producitur inter inſtans & inſtans? cum qualitas media non producatur diuiſibiliter, ſed indiuiſibiliter, eſt enim ſpecies vera qualitatis habens eſſe indiuiſibile, & terminans mutatum eſſe. *Reſpond.* quod cum tranſitur de albo ad nigrum per mediam qualitatem, v.g. per pallidum, tunc inter inſtãs & inſtans fit pallidum imperfecte, quatenus incipit albedo deflorefcere & deficere à perfectione ſua, & ſic eſt albedo in corrũpi quod eſt pallidum in fieri, & hoc fit inter inſtans & inſtans, quia habet latitudinem illa corruptio albedinis, & acquiſitio palloris, & ita ſecundum aliquid latitudinis fit in tempore, & in facto eſſe conſummatur in aliquo inſtanti.

De indiuiſibilibus alterationis.

CVm *continuum* conſtet ex partibus connexis, quæ vtique aliquibus indiuiſibilibus continuantur, oportet explicare quomodo in qualitatibus, & alteratione ſucceſſiua dentur iſta indiuiſibilia? *Reſpond.* quod iuxta diuerſos modos diuiſibilitatis in qualitate debent conſiderari eius indiuiſibilia. Eſt enim inuenire diuiſibilitatem extenſionis ratione ſubiecti quanti, & diuiſibilitatem motus ratione ſucceſſionis, & denique diuiſibilitatem formæ penes magis & minus in intenſione & remiſſione. *Quantum ad primum*, ſicut accidentia habent extenſionem quantitatiuam mediante quantitate quæ afficit ſubſtantiam, & exten-

extendit eam, & accidentia quæ in ea sunt, sic mediante quantitate redditur qualitas extensa, & diuisibilis, & consequenter mediante ipsa habebit etiam indiuisibilia continuantia talem diuisibilitatem quantitatiuam. Et sicut substantia non habet diuisibilitatem, nec indiuisibilia, nisi mediante quantitate vt probatum est in in 6.Phys.q.20. & in q.16. Logicæ, ita neque qualitas, & alia accidentia materialiter extensa habent indiuisibilia huius extensionis nisi mediante quantitate, est enim eadem ratio de ipsis & de substantia quoad hoc.

Quo ad secundũ dicemus, quod in alteratione quatenus motus est dantur indiuisibilia sicut in alijs motibus, scilicet, quod indiuisibilia sunt ipsa mutata esse in successione qualitatis quæ terminant vel continuant ipsam successionem motus sicut explicauimus q. 20. Phys. art.1. hoc autem mutatum esse, vt sumitur ex D.Th.1.p.q.53.art.3. explicatur per hoc, quod mobile non sit in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis in quo mouetur. Et sic quatenus illa dispositio est in fieri, dicitur esse in moueri, quatenus terminatiue est in facto esse, dicitur mutatum, & tunc est alia dispositio, & ita siue hoc mutatum esse consistat in aliquo indiuisibili in quo finitur & terminatur, siue in aliquo alio modo, vel ratione, tamen illud constituit formaliter mutatum esse, quod constituit mobile in alia atque alia dispositione terminatiue, & in facto esse, ita quod omnes partes quæ sunt in fieri per tempus, sint in instanti in facto esse, & ex illo facto esse sequatur aliud fieri alterius partis quæ in facto esse sit in alio instanti, vsque ad vltimum

mum in quo ſiſtit motus. Qualitas ergo ſic induens diuerſa mutata eſſe, conſtituit diuerſa indiuiſibilia ſucceſſiua motus alterationis.

Quo ad tertium, ſcilicet, de indiuiſibilibus ipſius qualitatis ſeu formæ quæ acquiritur per alterationem poteſt eſſe difficultas vel intra eandem qualitatem quando intenditur vel remittitur, an iſta latitudo intenſionis, vel remiſſionis quæ diuiſibilis eſt, aliquibus indiuiſibilibus partes ſuas debeat continuare, & copulare. Et de hoc pertinet ad ſequentem quæſt. vbi de intenſione, & remiſſione qualitatum agemus. Poteſt etiam eſſe difficultas, vtrum in ipſa latitudine ſeu diſtantia, quæ inuenitur inter duas contrarias qualitates per quam fit tranſitus de vna ad aliam (vt inter album & nigrum ponitur pallidũ, viride, cæruleũ, &c.) an etiam ponenda ſint indiuiſibilia, quibus iſta latitudo & diſtantia, quæ diuiſibilis eſt coaugmentetur. Sed tamen in hoc non apparet ratio aliqua conſtituendi indiuiſibilia, quia iſtæ ſpecies non ſunt continuæ inter ſe nec habent partes eiuſdem rationis quæ indigeant copulari diuerſis indiuiſibilibus, ſunt enim diuerſi colores, vel aliæ qualitates mediæ; inter ſpeciem coloris datur latitudo de colore imperfecto & inchoato ad aliumcolorem mediũ perfectum, & de illo ad alium, vſque ad extremum cum corruptione prioris, qui expellitur, & tũc non acquiritur aliquod indiuiſibile copulatiuum partium ſed ſpecies quædam determinata, & certa, quæ tamen quia media eſt & imperfecta viam parat; & tranſitum ad aliam, quæ ex temperatura, & medietate alterius conſurgit, ideo-

que latitudinem facit motu vincendam, non indiuisibilibus copulandam.

Soluuntur argumenta.

PRimo obijcies contra continuitatem alterationis. Motus alterationis in intensione nō potest esse continuus, ergo falsa est conclusio, quæ loquitur de omni alteratione. Antec. probatur, nam id quod producitur per talem motum est aliquis modus maioris ac maioris radicationis in subiecto, tales autem modi sunt indiuisibiles in se, vt sequenti quæstione probabitur, ergo non possunt terminare motum, quia ad illum terminandum requiritur aliqua diuisibilitas, & latitudo in termino, ita vt parti motus correspondeat pars termini & indiuisibili motus indiuisibile termini. *Confirm.* quia quælibet pars motus verè, & proprie aliquid producit ergo oportet quod in ipso termino motus aliquid cuilibet parti motus correspōdeat, & ita habeat partes priores, & posteriores, ergo si quilibet gradus aliquid indiuisibile est, saltem formaliter totus producetur per primam partem motus, & sic nihil relinquetur alteri parti, seu medietati quod producat.

Respond. non repugnare quod partes motus terminentur ad aliquid indiuisibile; quatenus est partium terminus sicut partes lineæ terminantur indiuisibili, & similiter in motu omnes partes motus terminantur ipso mutato esse, eo quod omnes partes motus se habent in fieri respectu illius; imò omnis terminus debet

esse

esse indiuisibilis, & terminare partes diuisibiles, non quod cuilibet sigillatim inhæreat, & adæquate, sed inadæquate alicui indesignatæ, vt diximus in q. 20. Physic. art. 3. & ita licet non adęquetur illis informatiue adęquatur tamen terminatiuè, quia omnium illarum terminus est. Sic ergo in qualitate quando intenditur, acquiritur gradus aliquis, seu terminus per motum, qui licet in se sit indiuisibilis, vtpote terminus, virtualiter tamen diuisibilitatem dicit secundum quod partes præsupponit, & illarum terminus est; & sic non requiritur diuisibilitas in termino secundum se & formaliter, sed ratione partium quas terminat & quas successiuè oportet acquiri per motum.

Ad confir. respond. quod quælibet pars motus producit aliquid, nempe illud mutatum esse, non tamen quælibet pars motus producit illud adæquatè, sed inadæquatè, licet enim terminus ille indiuisibilis sit in se, est tamen terminatiuũ plurium, quæ sub illo stare possunt, & illud respiciunt vt factum esse suum, quod si haberet partes priores, & posteriores non esset terminus earum, sed compars. Nec prima pars motus producit totum indiuisibile, seu mutatum esse, tum quia ibi non datur prima pars motus vbi omnes sunt indesignatæ, & confusæ, tum quia illa medietas producit terminum inadæquate, idest, vt partialiter fieri illius, non integrum fieri eius.

Secundo arguitur, quia in alteratione, & intensione non est vnus terminus tantum, sed plures qui cõtinua ipsa actione acquirũtur, ergo nõ potest esse vnus motus quia nõ est vnus terminus à quo sumatur vnitas. Antec. patet,

quia dum cõtinuatur motus alterationis plures termini producuntur, v.g. plures gradus in intensione, vel plures qualitates mediæ in alteratione de vna specie ad aliam, ergo terminus non est vnus, & consequenter, neque motus, & sic nec erit continuus. *Confirmatur*, quia si alteratio esset motus continuus, & duraret, v.g. per horam, in fine horæ esset infinita qualitas producta, quia sunt infinita instantia, & consequenter infinita mutata esse, ergo si fit intensio per totam illam horam, attinguntur illa infinita, quorum quodlibet auget intensionem, & gradum, & consequenter in fine horæ qualitas reddetur infinita.

Respond. quod in alteratione continua datur vnus terminus adæquatus, licet plures inadæquati, habet autem vnitatem terminus adæquatus ratione vltimi in quo sistit motus, & ad quem cæteri ordinantur sicut in motu locali quando plura loca attinguntur, vsque ad vltimum, ab illo vltimo sumitur vnitas continuata talis motus, & ideò simpliciter est vnus, quia simpliciter terminatur in vno, vt latius diximus quæst. 19. Physic. Itaque in quolibet instanti potest acquiri diuersus locus inadæquatus, inter instans autem, & instans fit transitus de loco ad locum, & tunc dicitur esse in loco quasi in mutari, non in mutato esse, de quo ibi latius diximus.

Ad confirm. respond. in primis argumentum illud procedere, etiam si alteratio sit motus discretus, quia sicut intra vnam horam sunt infinitæ partes diuisibiles, ita sunt infinita instantia indiuisibilia eodem modo, quo partes infinitæ, & ideò licet inter instans, & instans non sit

sit motus, neque actio, eadem manet difficultas quomodo in infinitis instantibus, quæ includuntur intra horam fiat intensio illa qualitatis, & non sint infinita. Respondetur ergo quod infinitas illa instantium,& partium infinitarum, quæ in quolibet continuo includuntur,est infinitas in potētia,& non in actu,quia est infinitas, quæ includitur, & consumitur in partibus aliquotis & finitis, & ideò est aliquid finitum in actu, & solum infinitum in potentia, vt latius ostēdimus in quæstione 15. & 20. Physicorum. Itaque vt sit infinitum in actu oportet, quod constet partibus infinitis aliquotis, quia debent esse æquales vni tertio, & non communicantes inter se; illæ autem partes infinitæ sunt proportionales, & indesignatæ, & inter se communicantes, vt locis citatis explicauimus, & eodem modo se habent instantia, seu indiuisibilia, quæ cū partibus ipsis, & ad earum modum multiplicantur in continuo, vnde solum ex illis resultat infinitum in potentia, hoc est quia potest designari ex quacumque parte in infinitum diuisibilitas totius, & sic ex eo quod tota hora duret intensio solum sequitur, quod qualitas habebit infinitas partes in potentia, & similiter indiuisibilia, finitas autem in actu, vtpote inclusas intra terminos finitos vnius horæ.

Tertio arguitur, quia si alteratio est motus continuus non poterit incipere per primum esse, sed per vltimum non esse, sicut alij motus hoc autem est impossibile, ergo. Min. probat. quia si incipit per vltimum non esse, est verum dicere nunc agens non alterat, immediatè post alterabit, in illo ergo nunc, vel agens est

debite applicatum passo, & tunc non est ratio quare non aget posita illa applicatione, vel non est debite applicatum, & tunc nec immediate post aget, quia immediate post non potest compleri tota applicatio, quia diuisibilis est, cum fiat per motum, & in parte diuisibili, & sic immediate post non erit totaliter applicatum in facto esse, ergo neque sequetur actio. Similiter etiam est inconueniens quod qualitas quæ est res permanens non incipiat per primum esse, præsertim cum sit dispositio determinata, & in illa assignari debet minimum, & consequenter aliquid certum & determinatum, atque adeo debet incipere per primum esse. *Denique confirmatur*, quia hæc videtur esse mens Arist. 8. Physicor. tex. 23. vbi inquit: *Quod dicere alterari continuum, est rebus perspicuis aduersari*, & subdit, *quod alteratio non fit per partes sicut congelatio, sed subito sicut cauatio lapidis ab vltima gutta*, quam constat non esse motum continuum. Et idem affirmat S. Tho. super eundem locum lect. 5. & 6. Phys. lect. 5. & 2. contra gent. c. 49. & in alijs locis.

Respond. quod sine dubio alteratio sicut & alij motus, & qualitas per eam producta incipit per vltimum non esse. Et ad probat. dicitur, quod siue applicatio agentis ad motum fiat in instanti siue non, tamen applicatum esse de facto, pertinet ad mutatum esse, & est in instanti, in illo tamen non incipit intrinsece motus, sed extrinsece, atque ita non bene sequitur; agens est applicatum de facto in hoc instanti, ergo in hoc instāti intrinsece est actio seu motus, non enim sequitur quod actio sit in hoc instāti intrinsece nisi actio ipsa instantanea

tanea sit, sed sufficit quod incipiat extrinsece, quia immediatè post erit. Quare non est necesse quod motus sequatur ipsum applicatum esse nisi iuxta naturam suam, ita quod si aliquid est applicatum in instanti, motus non dabitur in instanti intrinsecè, sed immediatè post, & ita in illo instāti incipiet extrinsecè sicut graue cum generatur sursum in eodem instanti incipit moueri non intrinsece, sed extrinsecè. De facto tamen non datur primum applicatum esse, sicut nec primum mutatum esse in motu, applicatio enim per motum fit. Quod vero dicitur qualitatem esse rem permanentem, & ita debere incipere per primum esse, distinguo, est res permanens quando est in facto esse determinate concedo, quando est in fluxu, & fieri nego: vel secundo est res permanens incipiēs modo permanēti nego, incipiens modo fluenti, & successiuo, & ad modū motus transeat, & tunc accōmodatur ipsi modo fiendi qui est per motū, non modo proprio essendi quem habet in facto esse: qualitas tamen quæ est dispositio ad formam substantialem sub statu illo dispositionis, debet dicere aliquid determinatum, præsertim loquendo de dispositione vltima, nam aliæ latitudinem, & indiuisibilitatem habere possunt, & ita illa incipiet in instanti, & non per modum motus.

Ad confirmationem respond. Arist. & D. Tho. in citatis locis solum intendere contra aliquos antiquos Philosophos, qui ponebant omnia semper moueri, & nunquam quiescere, quod alteratio non est motus continuus, idest non perpetuo durare, non tamen quod quandiu durat sit discretus; quando verò dicit quod

alteratio non fit per partes, sed subito, intelligitur de alteratione pro vltimo effectu, & dispositione, non absolute, & secundum se.

QVAESTIO IV.

De intensione & remissione.

ARTICVLVS I.

Quid sit intensio & remissio, & in quibus formis inueniantur?

Eneraliter loquendo omne augmentum, vel decrementum dicitur quantitas in quacunque re contingat, eo quod id quod nobis sensibilius, & manifestius est in augmentis rerum est quantitas. Tripliciter autem potest inueniri ratio ista quantitatis in qualitatibus, vel formis. Vno modo per extensionem in subiecto, & hoc solum conuenit qualitatibus, quæ inhærent in subiecto habente partes quantitatiuas sicut cum albedo diffunditur per aliquod subiectum, & crescit in illo, quia est in pluribus partibus subiecti, & hoc modo dicitur qualitas magna, seu quanta per accidens quantitate subiecti. Alio modo attribuitur quantitas, seu magnitudo qualitati ex parte obiecti circa quod versatur sicut cõuenit habitibus intellectus, vel voluntatis, qui versantur circa aliqua obiecta, & aliquando plura, aliquando pauciora comprehendunt, & se-

& ſecundum hoc dicuntur extendi, vel augeri in ordine ad obiecta, & hæc vocatur extenſio virtualis, ſeu quãtitas virtutis, eo quod magna virtus dicitur per ordinem ad obiectum, ſeu pondus quod ferre poteſt. Tertio modo dicitur quantitas, ſeu magnitudo qualitatis ſecundum participationem maioris perfectionis penes magis & minus, & hoc pertinet ad intenſionem, & remiſſionem, de quo videri poteſt S. Thom. quæſt. 1. de veritat. art. 11. ad 10.

De hac ergo intenſione duo ſupponimus in præſenti articulo, & alterum quod difficilius eſt diſputamus. Primo ſupponimus dari tale incrementum intenſionis, & decrementum remiſſionis, quod pertinet ad quæſtionem an eſt. Hoc autem conſtat ex ipſa experientia, nam videmus qualitates aliquas creſcere, aut decreſcere penes magis, aut minus, quod non poteſt reduci ad alias duas extenſiones, ſeu magnitudines dictas, nam videmus calorem, vel albedinem, aut lucem aliquando eſſe perfectiorem, & maiorem, non quia plures partes ſubiecti occupet, ſed eaſdem; nec quia ſubiectum ſit denſius, vel rarius, ſiquidem in eodem aere lux ſolis eſt perfectior quam lunæ ſtante eadem raritate aeris, & ita hoc augmentum non pertinet ad quantitatem extenſionis formalis; ſimiliter neque pertinet ad extenſionem virtualem, quia lux & calor & ſimiles qualitates non habent diuerſa obiecta circa quæ verſentur, ſed ſubiecta quæ informent. Relinquitur ergo quod ſit quantitas, & augmentum intenſionis penes magis, & minus.

Secun-

Secundo supponimus definitionem intensionis quod pertinet ad quæstionem quid est? Definiri autem potest intensio, *quod est motus ab imperfectiori esse siue statu eiusdem qualitatis ad perfectiorem, eodem subiecto sensibili manente*. Remissio vero è contra *à perfectiori ad imperfectiorem*. Ita tradit M. Bañez q. 2. de alterat. & dicitur *ab imperfectiori esse, vel statu*, vt definitio abstrahat ab omni opinione, an fiat intensio penes diuersos gradus, vel diuersos modos, vel diuersam participationem in esse, de quibus postea dicemus. Dicitur autem *motus* quod est genus ad alterationem, & consequenter ad intensionem, sed quia non omnis intensio fit per alteratione propriè dictam vt in spiritualibus qualitatibus, ideo vtimur generali nomine motus, & excluditur etiam per hoc acquisitio noui status in aliqua qualitate, vel forma non per motum, sed per aliquam eleuationem, vel modum operandi diuersum, sicut charitas, quæ est in via mutat statum in patria, non per maiorem intensionem & motum, sed per nouam apprehensionem obiecti clare visi. Denique significatur distinctio intensionis à simplici alteratione per hoc quod sit eiusdem qualitatis ad perfectiorem statum seu esse, quia alteratio simplex producit ipsam qualitatem primo & per se, non autem solum perfectiorem statum, vel esse illius.

Inquirimus autem quænam formæ sint capaces huius incrementi, & magnitudinis penes magis & minus, quæ est intensio & remissio. Et hæc difficultas per aliquas conclusiones resoluenda est.

Dico primò substantia est incapax augmenti inten-

intensionis, & similiter quantitas & relatio. Sententia est expressa Philosoph. & sequuntur communiter omnes eius interpretes, nam in cap. de substantia ponitur inter proprietates eius non suscipere magis, & minus: & de quantitate idem docet in cap. de quantitate; & de relatione etiam docet quod non suscipit magis & minus, nisi ratione sui fundamenti, sicut est intensior similitudo, quando conuenientia extremorum est maior licet formæ ipsæ, seu res minus sint intensæ in se, & ita sequitur intensio relationis intensionem fundamenti proximi non remoti.

Fundamentum huius conclusionis in communi sumi potest, quia ad ista tria prędicamenta primo & per se non datur motus strictè dictus, scilicet qui fit secundum latitudinem positiuam, intensio autem motus est. Quod si aliquis motus datur, est secundum extensionem, vt in augmentatione quantitatis, nam substantiam constat fieri per mutationem & non per motum cum non fiat ex eodem subiecto sensibili, sed ex materia prima. Similiter quantitas quando primo producitur, consequitur ipsam generationem sine alio motu; quando autem postea extenditur admittit motum augmentationis, sed non alterationis, & intensionis; vnde vna pars quantitatis addita alteri, non facit perfectiorem gradum, sed eiusdem perfectionis extensionem; facit enim maius non melius. Et hoc præsertim quia species quantitatis variãtur essentialiter penes diuersam terminationem vt patet in numeris, & figuris, in bicubito, & tricubito, &c. ergo de earum ratione est indiuisibilitas, seu terminatio,

ergo

ergo non admittunt in eadem ſpecie latitudinem. Ad relationem denique non datur per ſe motus, vt in 5. Phyſicor. dicitur, & ibidem probauimus quæſt. 19. ſolum enim relatio reſultat poſito fundamento non ad illam motus datur, & ita non habet intenſionem per ſe primo, ſed ſi habet eſt conſecuta ex fundamento.

Secundo in particulari ſumitur fundamentum ex D.Tho.in 1.2.q.52. art.1. quia videlicet forma ex qua ſumitur ſpecies rei quam actuat, nō poteſt nō cōſiſtere in indiuiſibili, & conſequenter non ſuſcipere magis neque minus, ſi enim id quod ſpeciem conſtituit haberet latitudinem vel tota illa latitudo requireretur ad conſtituendam ſpeciem, vel ſine tota illa poſſet ſpecies conſtitui, etiam ſi aliquid illius deeſſet. Si 1. non ſaluatur diuiſibilitas in tali forma, ſiquidem non conſtituitur ſpecies per ipſam eius latitudinem, ſed per totalitaté & conſumationem eius, quod vtique indiuiſibilitatem dicit, vltimum enim ſemper eſt indiuiſibile. Si 2. ergo ſine aliqua parte illius latitudinis ſaluatur ſpecies, & ſic illud ſine quo ſaluatur non ſpectat ad conſtitutionem ſpeciei, neque eſt prædicatum quidditatiuum cum ſine ipſo quidditas ſaluetur.

Ex quo deducitur formam ſubſtantialem non ſuſcipere magis & minus, quia per ſe intrinſece ordinatur ad conſtituendam ſpeciem ſubſtantialem rei cuius eſt forma. Et licet qualitas, & alia accidentia etiam habeant ſuam ſpeciem, & & eſſentiam, tamen formę illæ non ordinantur ad conſtituendam ſpeciem ſui ſubiecti, quod informant, ſed ſupponunt conſti-

tutam,

tutam, & ita per se primo, non constituunt speciem eius in quo sunt. Forma autem substantialis constituit per se primo speciem eius in quo est, & propter hoc forma substantialis habet repugnantiam cum intensione, seu receptione magis & minus, non autem ex hac parte id habet forma accidentalis, licet vt de facto intensio ei conueniat, plures aliæ conditiones requirantur: sed sufficit pro nunc quod forma substãtialis in eo in quo inuenitur dat speciem essentialem & per se; forma autem accidentalis non, sed supponit speciem constitutam. Vnde signanter D. Tho. loco citato non dixit ideo formam substantialem non suscipere magis & minus, quia habet speciem, vel dat illam quomodocunque, sed quia participans talem formam, habet speciem secũdum ipsam. Quare respiciendum est ad munus quod exercet forma in suo participante, seu in suo subiecto in quo recipitur; si enim subiectum ita respicit aliquam formam quod per ipsam habet speciem suam, & constitutiuum suum, talis forma in tali participante non suscipit magis, & minus. Formæ autem aliæ, quæ ita adueniunt subiecto, vt per eas participans non habeat speciem, sed potius speciei constitutæ adueniant, ex hac parte non repugnat quod aliquam latitudinem habeant in tali subiecto, non obstante quod habeant aliquám speciem, sed non constituentem ipsum subiectum in quo participantur, & ideo ex tali participatione in subiecto non repugnat latitudinem penes magis & minus habere.

Quod si dicas, nam omnis species consistit in aliquo indiuisibili, sunt enim species sicut nume-

numeri qui quolibet addito, vel ſubtracto variantur. *Reſpond.* aliud eſſe quod ſpecies quantum ad ſui conſtitutionem conſiſtat in indiuiſibili, aliud quod per ipſam conſtituatur ipſum ſubiectum participans talem formam, , vel quod ipſa indiuiſibilitas ſit aliquod prædicatum ex conſtitutiuis talis ſpeciei, hoc enim non inuenitur in omni ſpecie, & ideo non omnes repugnant diuiſibilitati, & latitudini quam habent in participatione ſubiecti, licet dicatur quælibet ſpecies in indiuiſibili conſiſtere propter integritatem quam requirit omnium prædicatorum eſſentialium ad ſui conſtitutionem, non tamen omnis ſpecies diuiſibilitatẽ excludit ex parte participationis ſubiecti, vnde ſumitur latitudo intenſionis, vt dicemus ſtatim.

Dico ſecundo in ſola qualitate inuenitur intenſio non tamen in omni ſpecie qualitatis. Et quidem loquendo de intenſione phyſica, quæ eſt ſpecies alterationis, non eſt dubium quod ſicut alteratio non datur niſi in prædicamento qualitatis, ita neque inenſio eius ſpecies. Sed tamen ne aliquis dicat quod intenſio poteſt inueniri in ſpiritualibus, & non ſolum in alteratione, ideò generalius probanda eſt concluſio. Et in primis quod in hoc prædicamento inueniatur intenſio ſaltem quoad aliquas eius ſpecies, nullo modo dubitari poteſt, cum manifeſtæ nitatur experientiæ, ſicut videmus calorem aliquando magis intendi aliquando remitti, & idem eſt de alijs primis qualitatibus, & de qualitatibus medijs vt colore, raritate, & denſitate, & ſimilibus.

Diſcurrendo vero per ſpecies iſtius prædicamenti

camenti, quæ sunt capaces intensionis non solum alteratiuæ (hæc enim ad solam tertiam speciem reducitur sicut ipsa alteratio) sed etiam communiter dictæ, constat in primis, quod habitus, & dispositio est capax intẽsionis, quia habitus virtutum aliquando sunt feruentiores, aliquàndo remissiores, & similiter scientia aliquando est profundior, & efficacior, aliquando obtusior non solum penes extensionem ad diuersas conclusiones, sed circa eandem veritatem potest dari maior claritas, & resolutio ad sua principia, quod pertinet ad maiorem intensionem, & ita denominatur aliquis magis sciens, vel magis virtuosus, & hoc etiam extenditur ad supernaturales habitus, sicut de charitate dicitur ad Philip. 1. *Oro vt charitas vestra magis ac magis abundet* Apocalyp. vltimo. *Qui iustus est iustificetur adhuc*, & denique in iustitia accepta crescere sanctificatos deñnit Concil. Tridentin. sess. 6. cap. 10.

Quod attinet, ad secundam speciem, aliqui existimant non suscipere magis & minus, vt intellectus & voluntas, potentia visiua, &c. Quia sunt propriæ passiones, & immediate sequuntur essentiam rei per dimanationem, non autem per motum, & secundum contrarietatem latitudinis conueniunt subiecto. Oppositum tenet Magister Bannez, 1. de gener, cap. 4. quæst. 1 conclus. vltima, ponitque exemplum in potentia visiua, quam constat magis ac minus suscipere, & modo esse acutioris visus modo hebetioris. Certè Aquila videt intensius, quam homo, & inter homines quidam melius & fortius alijs, & incomparabili-

biliter videbunt acutius oculi eiusdem hominis post resurrectionem, quam modo. Nec obstat quod sint propriæ passiones animæ, quia etiam calor, & siccitas aliæque primæ qualitates sunt proprietates elementorum, & tamen suscipiunt magis & minus, Caiet. 1.2.qu. 52.articul. 1. in fine media via incedit, & dicit quod potentiæ naturales, quæ consequuntur immutabiliter substantias non intenduntur, sicut neque ipsæ substantiæ; quæ vero non immutabiliter consequuntur, sed dependenter ab aliqua alteratione, vt durum & molle, aliaque similia non inconuenit, quod suscipiant magis & minus. Et quia potentiæ affixæ organis corporeis dependent à qualitatibus alteratiuis, quibus organa temperantur, ideo videtur quod illæ possunt suscipere magis & minus, sicut potentia visiua potest esse acutior, & similiter auditus, &c. Et videtur hęc sententia satis rationabilis, non enim est ratiò cur non suscipiant magis & minus huiusmodi potentiæ. quæ a qualitatibus primis vel alteratione dependent, præsertim cum experientia suffragetur, quæ in illis intensionem & remissionem sentit, vt in potentia visiua, & molli & duro, & alijs constat. Nec obstat quod per generationem instantaneam fiunt, quia etiam aliqua quæ instantaneè fiunt possunt intendi vt lux & actus spirituales intellectus & voluntatis. Quod autem aliquæ potentiæ non intendantur ideo est vt Caiet. dicit, quia immutabiliter sequuntur, ad aliquã naturam, idest independenter à qualitatibus alteratiuis, & præsertim quæ alicui conueniũt secundum vltimum gradum constitutiuum

natu-

naturæ, vt intellectus & voluntas ad gradum rationalem, non suscipiunt magis & minus, quia ipse gradus vltimationem quandam dicit. Itaque non est hoc regulandum per hoc quod aliqua qualitas sit propria passio, vel non sed per hoc quod aliqua indiuisibilitas sit de ratione alicuius formæ, vel non sit, vt supra insinuauimus. Et ita quia quædam potētiæ sunt immediate consequutæ ad substantiā, & indepēdētes ab aliqua alteratione, ideo non recipiunt latitudinem secundum magis & minus aliæ vero quę non ita immediate consequuntur, neque independentes sunt ab aliqua, alteratione & primis qualitatibus recipiunt magis & minus, ratione earum.

Quod attinet ad tertiam speciem qualitatis, non est dubitandum in illa posse inueniri intensionem eamque physice alteratiuam, siquidem in tertia specie qualitatis vt probauimus, quæst. præced. inuenitur proprie alteratio phisica, & cōsequenter intensio inueniri potest, quæ est eius species, idque etiam ad sensum patet in calore, & frigore, alijsque qualitatibus sensibilibus, quæ ad istam speciem pertinent.

Denique in quarta specie qualitatis non inuenitur motus intensionis, quia de ratione figuræ quæ ad talem speciem pertinet est terminatio quantitatis ex qua resultat, & hæc variatur in specie, quacunque varietate terminationis facta, terminatio autem secundū aliquid indiuisibile fit, & ita non compatitur latitudinem intensionis.

Dico vltimo præter intensionem quæ est motus secūdum magis & minus & præter exten-

tensionem per partes quantitatiuas corporis, datur etiam augmentum extensiuum in aliquibus qualitatibus non penes partes subiecti cui inhæret, sed penes obiecta quæ attinguntur, quia sunt obiecta inadæquata, & secundum quod aliquis habitus diuersa obiecta attingit, magis dicitur augeri extensiue. Ita sumitur ex D. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 1. ad 2. & 2. 2 quæst. 24. art. 5. vbi docet quod habitus quidam augentur per additionem respectu obiectorum sicut scientia quæ paulatim addiscitur, augetur de nouo circa diuersas conclusiones, quas antea non attingebat, & hoc augmentum non est intensio, quia non versatur circa eandem veritatem, sed circa diuersas: intensio autem scientiæ fit per hoc quod clarius & profundius eandem veritatem comprǽhendat.

Circa hoc augmentum extensiuum notatres propositiones. D. Thom. Prima, quod tale augmentum non contingit in omnibus formis seu qualitatibus, sed in illis quæ specificantur ab aliquo extrinseco, seu dicunt ordinem ad aliud. Ita docet 1. 2. q. 52. art. 1. in fine corp. Secunda est quod neque in omnibus habitibus dicentibus ordinem ad obiectũ specificans inuenitur istud augmentum; charitas enim dicit ordinem ad obiectum, nec tamen admittit additionem per augmentum extensiuum, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 24. citata, eo quod quæcumque minima charitas implet totam legem, & omnibus tentationibus resistit, & sic quælibet attingit omnia obiecta, scilicet Deum, & proximum, non ergo fit maior per extensionem ad obiecta.

Scien-

Scientia vero indiget ista extensione, quia per distincta media procedit ad distinctas cõclusiones probandas, licet omnia coordinata sint inter se, & sub eodem lumine ideoque ad eundem habitum spectant, sed diuersam explicationem obiecti petunt & distinctas species, vel ordinationem earum, ac distincta media probatiua, de quo latius diximus in Logic. quæst.27.art.3.

Quod si dicas, nam etiam virtutes morales etiam si sint infusæ possunt habere nouam difficultatem circa diuersa obiecta partialia, vt in loco citato Logicę diximus, imò inde argumentum sumpsimus ad probandum, quod scientia est simplex habitus, licet vincat distinctas difficultates inadæquatas, ergo falsò & inconsequenter dicimus in præsenti virtutes morales non suscipere additionem, sed solum scientiam.

Respond. quod vt diximus citato loco Logicæ in solutione ad confirmationem primi argumenti virtutes infusæ vt charitas & fides, possunt habere diuersam difficultatem circa diuersas materias non ex parte ipsius virtutis, sed ex parte operantis; quæ est difficultas accidentalis, & tamen vnica qualitas simplex sufficit ad illas superandas, similiter ergo sufficiet in scientjis ad superandas distinctas difficultates circa distinctas conclusiones, licet requirat ad illas diuersa motiua inadæquata, eo quod vniuntur, sub eadem ratione formali & lumine, sunt enim coordinata interse illa motiua quatenus vnum deducitur ex alio. Itaque ducitur efficax argumentum a simili ad probandum, quod vna qualitas sufficiet ad attin-

tingendum diuersas conclusiones, licet quælibet habeat suam probationem & motiuum distinctum, & diuersam difficultatem ex parte ipsius medij, & non solum ex parte operãtis, quia adhuc restat locus vnitati habitus, quia saluatur principalis ratio, vnde sumitur vnitas eius, nempe eadem ratio formalis scientifica, sub qua omnia illa motiua, & probationes coordinantur, & continentur. Vnde si non repugnat, quod qualitas vna attingat distinctas materias, & vincat distinctas difficultates ex parte operantis, dummodo seruetur eadem ratio formalis, vt patet in virtutibus, etiam non repugnabit stante vnitate rationis formalis quod eadem qualitas attingat diuersas conclusiones, & vincat distinctas difficultates requirentes distincta media sub eadem vnica ratione formali & lumine ordinata.

Tertia propositio est, quod hoc augmentum extensiuum dicitur à D.Th. fieri per additionẽ qua augetur habitus secundũ se, intẽsio vero per radicationem in subiecto, & non per additionem, non quia noua qualitas addatur in augmento extensiuo. id enim negat S. Thom. 1. 2. quæst. 54. ar. 4. sed quia additur nouum augmentum obiectiuum, & quia ordo ad obiectum dicitur conuenire habitui secundum se, participatio vero & radicatio intensionis fiat per ordinem ad subiectum in sententia D.Thom. ideo ad distinguendum vnum augmentum ab alio, dicitur illud augmentum fieri per additionem, hoc vero non, quia ibi additur nouum obiectum, & noua explicatio habitus ad illud, hic vero non additur,

nouum

nouum subiectum, sed in eodem fit intensio nec etiam noua entitas qualitatis, & ita ex nulla parte fit additio.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur quia non stat quod intensio augeat qualitatem secundum magis & minus nisi ipsa species, & essentia qualitatis varietur, ergo ratio intensionis explicata est nulla. Antecedens probatur, quia illud in quo qualitas fit magis & minus est ipsa propria ratio & species qualitatis, species autem sunt sicut numeri, vt quolibet addito, vel subtracto varientur. Si dicatur fieri intensionem per magis & minus nō in ipsa ratione essentiali, & specifica, quæ consistit in indiuisibili, sed in aliquo extrinseco, vt in additione gradus vel entitatis nouæ, aut in maiori participatione, vel radicatione in subiecto. Contra est, quia in primis intensio non potest fieri per additionem nouæ qualitatis eiusdem speciei, vt dicemus articulo sequenti: diuersa autem participatio in subiecto & radicatio non potest fieri secundum aliquid accidentale, sed secundum ipsam essentiam qualitatis, & oppositum dicit D. Thom. esse propriæ vocis ignorantiam 2.2. quæst. 24. art. 4. ad 3. & q. 2. de virt. art. 11. ergo in ipsa essentia fit variatio per intensionem. Deinde quia si intensio non fit secundum variationem in ipsa ratione essentiali seu specie qualitatis, sed in aliquo extrinseco, vel pertinente ad indiuiduationem, sequitur quod formæ substantiales possint intendi, quia potest saluari indiuisibilis

ſibilis ſpecies, quam præbet forma cum augmento penes magis & minus in aliquo extrinſeco & indiuiduali, vt quia perfectiori modo vniuntur ſubiecto vel ſunt radix perfectioris modi operandi, cur ergo in illis non erit augmentum intenſionis? Et idem argumentum fieri poteſt de quantitate, quia ſecundum diuerſum modum terminandi ſubiectum poteſt perfectius & imperfectius participari in ſubiecto modo quodam extrinſeco, & non pertinente ad intrinſecam ſpeciem, cur ergo non recipiet magis & minus.

Reſpond. negando antecedens. Et ad probat. dicitur per intenſionem non variari ſpeciem, ſed modum ſpeciei in actuando ſubiectum, & perfectius reducendo de potentia ad actum. vt ſequenti articulo dicetur. Vt autem additio aliqua, vel ſubtractio variet ſpeciem alicuius formæ debet addere vel ſubtrahere aliquod prædicatum quidditatiuum, vel modum talium prædicatorum intrinſecum, & eſſentialiter requiſitum non autem addere, vel tollere ſolum aliquem modum diuerſę participationis in ſubiecto, vel additionem nouę entitatis quaſi integralis, ſicut videmus in ſubſtantia materiali plures vel pauciores partes integrales addi, vel ſubtrahi, ſine variatione ſpeciei.

Ad primam replicam dicitur non fieri intenſionem per additionem nouæ entitatis, ſed per maiorem radicationem in ſubiecto, vt dicemus ſequenti articulo. Dicit autem D.Th. ignorare propriam vocem, qui dicunt augeri formam per radicationem in ſubiecto, & non ſecundum eſſentiam, quia radicationem

ipſam

ipsam intelligebant non pertinere ad entitatem accidentis cum tamen entitas accidentis ex se postulet inhærere, & participari in subiecto, & sic magis radicari, sine dubio entitatem ipsam inuoluit, & ita inquit D. Thom. in 2.2. loco citato, quod nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse subiecto quod est magis eam radicari. De quo plura art.3.

Ad secundam replicam respondetur obstare formæ substantiali ne intendatur, quia non habet latitudinem & contrarietatem per quã sit capax motus, & consequenter intensionis, vt iam supra dictum est. Et licet species indiuisibilis formæ stare possit cum augmento diuisibili secundum magis & minus, hoc tamen in forma substantiali locum non habet, quia non solum in se habet speciem, sed constituit suum compositum, quod informat in specie, vnde neque ex parte suæ speciei, neque ex parte suæ participationis, & subiecti participantis, latitudinem fundat, sed si aliquo modo variatur, tota species variatur in se & in participatione subiecti. Secus est in accidente per cuius participationem subiectum ipsum non constituitur in sua essentiali specie sed constitutum supponitur, vnde ex hac parte non impeditur forma accidentalis intendi & remitti. Nec tamen ex eo sequitur, quod omnes formæ accidentales possint intendi, aut remitti, si alias conditiones non habeant, vt contrarietatem seu latitudinem, ita quod indiuisibilitas in constitutione illarum non sit intrinseca, & de ratione earum sicut in constituendis speciebus quantitatis supra ad-

uertimus, & in alijs speciebus qualitatis latitudine carentibus, & indiuisibilitatem includentibus.

Quod si dicas Aristot. in 8. Metaph. tex. 10. & S.Thom. ibi lect. 3. dicere, quod materia forte suscipit magis & minus. Respondet D. Thom. 1.2, quæst. 52. ar. 1. id intelligi de materia secundum materiales dispositiones non secundum suam substantiam, secundum quam componit cum forma indiuisibilem speciem naturæ.

Secundo obijcies, Qualitas secundum se & antecedenter ad respectum ad subiectum habet contrarietatem, v. g. calor cum frigore, quia habet contrarietatem cum illo, quam non emendicat à subiecto, sed vbi est contrarietas est maxima distantia, ergo etiam est latitudo secundũ magis & minus & consequẽter intensio, & remissio; imò ista contrarietas formarum solum est penes gradus, quia in gradibus remissis non contrariantur qualitates, sed in intensis, in quibus solum se non compatiuntur, ergo non per ordinem ad subiectum dicentur habere magis & minus, sed secundum se. Item si Deus separaret albedinem niuis & albedinem hominis, perfectior esset illa, quam ista, & non per radicationem in subiecto, quia extra illud sunt, ergo secundum se; & sic non repugnabit substantiæ intensionem habere. Denique quia eadem est albedo in concreto & in abstracto: ergo si in abstracto non intenditur, nec in concreto, vel è contra si in concreto intenditur etiam in abstracto. Quod si accidens in concreto vt album sumatur non pro forma existente

in

in subiecto, sed pro composito ex corpore & albedine, hoc non intenditur, quia aliquid quod includit, scilicet corpus non intenditur.

Respond. quod licet aliquæ qualitates secundum se fundent contrarietatem vt inter formam & formam, & non solum secundum participationem subiecti (licet exerceri non possit contrarietas, nisi in subiecto, quia contraria in eodem subiecto mutuo se expellunt) tamen latitudo, & distantia penes magis & minus in intensione formarum non sumitur penes contrarietatem aliquam inter formam, & formam, sed penes latitudinem participationis. & radicationis formæ in eodem subiecto. Et quando dicitur, quod vbi est maxima distantia etiam est latitudo penes magis & minus. Resp. quod est penes magis & minus in diuersis formis, quæ non sunt extremæ, sed mediæ inter extrema contraria: magis autem & minus in eadem forma non fundat contrarietatem, & distantiam nisi respectu subiecti in quo radicatur, & participatur; atque ita contrarietas inter formam & formam, siue penes maximam distantiam siue penes formas medias conuenit formis secundum se, distantia autem penes magis & minus in eadem forma, non conuenit ei nisi secundum diuersam participationem in subiecto. Contrarietas ergo inter formam & formam prouenit ex ipsa natura talium formarum, licet statum perfectum requirat vt contrarietas exerceatur, quod nõ fit nisi in gradibus perfectis, quia imperfecti mutuo compatiuntur in eodem subiecto vt latius dicemus infra quæst. 10. Ad

id vero quod dicitur de albedine hominis, & niuis separata. Respondetur, quod vna illarum erit intensior altera, non propter maiorem radicationem actualem in subiecto, qua carent, sed propter aptitudinalem, quam retinent & ordinem quem dicũt ad subiectum. Quando autem D.Thom. dicit albedinem separatam habere omnem perfectionem possibilem & non posse intendi, loquitur de albedine si esset subsistens, & neque actu, neque aptitudine respiceret subiectum. Denique ad id quod dicitur de albedine in abstracto, & in concreto dicimus, quod est eadem forma, sed non in eodem statu, nec cum eodem respectu, quia in concreto respicit subiectum, in abstracto relinquit; vnde dicit D. Thomas, 1.2. quæst.53.art.3.ad 3. quod intensio & remissio tribuitur accidentibus in concreto, & ita non dicitur magis albedo, sed magis album: album vero pro composito nõ intenditur ratione partis, scilicet ratione formæ, vt communicabilis subiecto.

ARTICVLVS II.

Vtrùm intensio fiat per additionem gradus ad gradum, vel per maiorem radicationem in subiecto?

COueniunt fere omnes ad intensionem qualitatis, aut requiri, aut consequi maiorem aliquam radicationem in subiecto quatenus qualitas intensa firmior est & tenacior in subiecto, & hoc est radicatio. Cæterum difficultas est an ad istam firmitatem

quæ

quæ etiam augmentum est qualitatis, requiratur additio nouæ entitatis, seu formæ ad eum modum quo fit augmentum in quantitate addendo nouam quantitatem, an vero sine additione nouę entitatis per additionem noui mòdi fiat hæc maior radicatio: & de ipso modo etiam est difficultas, an sit nouus modus addēs nouam vim informatiuam, seu rationem formalem informandi ipsi formæ, an vero solum addatur nouus modus, qui sit noua explicatio seu applicatio eiusdem formæ sine noua rationis formalis additione. Et vtimur nomine *gradus*, communiter in òmni sententia, quia ly *gradus*, non solum significat diuersam entitatem superadditam, sed etiam diuersum modum, & ita generaliter perfectionem intensionis nomine gradus designamus, siue fiat per additionē entitatis & formæ, siue per additionem modi, quia etiā diuersus modus graduat. Vndè Caiet. qui additionem ab intensione relegauit 1.2.q.52 art.2. tamen expressionem graduum non abhorruit vt ibidem patet, §. *ad euidentiam*.

In hac ergo parte præcipuæ sententiæ reducuntur ad duas. Prima, quod intensio fit secundum additionem vnius qualitatis ad aliam, quæ additio cum non corrumpat præcedentem, sed illi vniatur, & componat cum illa, habet se tanquam partialis qualitas, sicque imaginatur hæc sententia intensionem qualitatis ad modum augmenti quantitatis. Secunda sententia docet, quod intensiò fit sine additione nouæ qualitatis seu formæ, sed per eiusdem communicationem maiorem in subiecto, quæ nouam terminationem seu modum inducit in

qualitate. Primam ſententiam ſequitur Scotus in 1.diſt.17. q.3. & ex recentioribus Fonſeca, Suarez, Vazquez, Rubio, Granados, & alij quos citant, Carmelitani hic diſp. 4. q.8. Secundam ſequitur, S.Tho.in 1.diſt.17.q.2.art.2.& q.1.de virt.art.11. & 1.2.q.52.art.2 & 2.2.q.24.art.5. & communiter ſequuntur omnes Thomiſtæ.

Cæterum in vtraque ſententia explicanda plures aliæ ſententiæ diuiduntur. Nam circa primam ſententiam, quidam exiſtimant illas partiales entitates ſeu gradus, qui formam intenſam conſtituũt eſſe eiuſdẽ rationis & ęqualitatis, nec plus habere gradum ſecundum vel tertium, quam primum, reddi autem ſecũdum, quia præſupponit primum, cui ſuperadditur, & ſic de reliquis. Alij verò exiſtimant gradus illos eſſe diuerſę rationis, & gradum ſecundum non eſſe eiuſdem perfectionis, & æqualitatis cum primo. Ita P.Suarez, diſp.46 Metaphyſic. ſect.1.à nu.29. Ad hæc adduntur indiuiſibilia, quæ iſtos gradus tanquam partes vniant, & ſimiliter in ipſis gradibus datur latitudo ſecundum partes aliquotas finitas, & ſecundum partes proportionales in infinitum. Et vno verbo; omnia conſiderantur ad modum augmenti in quantitate. Sunt tamen qui ſubordinationem admittant iſtorum graduum inter ſe, ita vt ſecundus præſupponat primum, & tertius ſecundum, naturali quadam ſubordinatione, & dependentia, vt à materiali diſpoſitione, & ſic habẽt inæqualitatem indiuidualem, de quo videri poteſt Murzia diſp. 2. de alterat.q.5. Omitto ſententiam illam Scoto antiquiorem cuius meminit S Tho.cit.loco ſent. artic. 1. & poſtea ſequutus eſt Durandus in 1.

dist.17.q.5. & 7. & alij quod intensio producat nouam qualitatem totalem destruendo antiquam, hæc enim sententia non ponit eandem qualitatem intendi, & remitti, sed diuersam generari & corrumpi.

In sententia autem D. Tho. explicanda non parum etiam laboratur circa id quod intelligitur nomine radicationis, seu communicationis maioris, & communiter intelligitur esse aliquem nouum modum, sed valde diuiduntur Authores in explicando quis modus sit, nam aliqui ponunt esse nouum modum qui præbeat qualitati nouam vim informandi subiectum quasi rationem formalem se communicandi. Alij verò solum ponunt modum nouæ terminationis, vel explicationis formæ in subiecto, quod pertinet quasi ad vnionem, & applicationem ipsius. Vnde aliqui dixerunt esse nouam vnionem, seu inhærentiam qualitatis. Alij nouam existentiam. Alij nouam reductionem subiecti de potentia ad actum, esseque distinctum modum ab inhærentia, & vnione. Alij putant consistere hunc modum in eo quod plus abijciatur de forma contraria, ita quod ipsa forma purior, & impermixtior maneat. Et redit hic eadem difficultas, quæ circa præcedentes sententias, an videlicet isti noui modi habeant inter se aliquam subordinationem, nec sint eiusdem rationis & æqualitatis, an vero omnes æquales sint, & solum dicatur secundus vel tertius, quia præsupponit priorem.

Dico ergo primo. Intensio non fit per additionem alicuius nouæ formæ, vel qualitatis sine quæ corrumpat pristinam, & nouam pro-

ducat siue quæ supponendo priorem, aliam producat tanquam partialem illique coniunctam, quæ maiorem efficiat. Hæc conclusio est expressa S.Thom. locis nuper allegatis, vbi ex professo quæstionem istam tractat, & resoluit, & quidem quod non producatur forma, quæ corrumpat precedentem, communiter ab omnibus admittitur, quia illa qualitas præcedens non potest destrui à superueniente, quia non est illi contraria, sed eiusdem speciei, nec ex defectu subiecti, vel causæ conseruantis, quia manent, vt supponimus: & quia aliàs vt diximus non esset intensio augmentum, & perfectio eiusdem qualitatis, sed generatio nouæ, sicut non posset dici quantitas augeri si corrumperetur præcedens, & alia de nouo produceretur.

Secunda vero pars, quod scilicet non fiat in intensione noua pars formæ, seu qualitas quæ addatur præexistenti, manifeste est D. Tho & præsertim videri potest loc. cit. ex 1.2. sol. ad 2. vbi inquit: *Quod causa augens habitum, facit quidem semper aliquid in subiecto, non autem nouam formam, sed facit quod subiectum perfectius participet formam praexistentem.* Et ad 3. inquit: *Quod id quod est minus calidum, aut album non est in potentia ad formam, cum iam actu formam habeat sed est in potentia ad perfectum participationis modum, & hoc consequitur per actionem agentis*. Et 2. 2. q. 24. art. 5. *formam*, inquit, *esse maiorem, est eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam aduenire, hoc enim esset si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa non comparatione ad subiectum*. Ergo secundum D. Tho. maior radicatio

dicatio in subiecto non fundatur in noua entitate formæ, sed in nouo modo participationis formæ. Vnde non solum negat D.Tho.fieri intẽsionem per addititionem, ne videatur ponere distinctionem formarum, eo quod ad intensionem pertinet quod eadem forma remaneat, sed vlterius se explicauit D.Thom. quod non fit per additionem intensio, quia non acquiritur noua forma, sed nouus modus, seu participatio formæ, ergo sentit absolute non fieri intensionem per nouam entitatem, sed per modum.

Nec obstat, quod aliqui obijciunt dixisse D.Tho. ignorare propriam vocem qui dicunt qualitatem intendi secundum maiorem radicationem in subiecto, & non secundum essentiam. Ex quo inferunt sensisse S.D. quod intensio non fit sine additione entitatis. Cæterum sensus D.Thom. clarissimus est, redarguit enim eos qui volebant qualitatem intendi in subiecto sine hoc quod intrinsece in se perficeretur; sed solum quia subiectum diuersimode se haberet in participando formam, ipsa forma omnino inuariata manente in seipsa, quod repugnat, & est ignorare propriam vocem, nec enim forma potest communicari subiecto per solam extrinsecam denominationem, sed per intrinsecam immutationem, siquidem perficitur forma ex ipsa communicatione subiecti, siquidem ad hoc intrinsece ordinatur eius essentia, vt subiectum informet, vnde loco cit. ex 2.2.art.4.ad 3 postquam dixit D.Tho. quod ignorant propriam vocem qui dicunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed secundum radicationem, vel feruorem subdit,

quia nihil aliud est eam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse in subiecto, quod est magis radicari in subiecto, ergo augeri secundum essentiam non est apud D.Tho. augeri per additionem, sed est idem, quod magis radicari, & inesse subiecto, quod non sine mutatione ipsius entitatis intrinsecæ inuenitur in forma, per modum scilicet ei additum.

Supposito ergo quod hæc est sententia S. Th. restat tradere fundamentum huius veritatis. Ad illud autem tradendum supponit S. Thom. tanquam certissimum, quod si augmentum intensionis fiat secundum additionem formæ ad formam, impossibile est hoc intelligere sine aliqua distinctione, & numero formæ ad formam, idem enim sibi ipsi addi non potest, & ipsa separatio graduum quando qualitas remittitur, & perdit illos, manifeste ostendit distinctionem aliquam, eius quod perditur, & ejus quod remanet. Quo supposito duo sunt, quę in sententia D.Tho. incompossibilem reddunt intensionem per additionem qualitatis ad qualitatem. Primum quia secundum ipsum D.Thom. non possunt duo accidentia numero solo distincta, & eiusdem speciei recipi in eadem parte, & indiuisibili subiecto, vt ostendemus infra quæst. 9. Si autem intensio fieret per additionem nouæ qualitatis eiusdem speciei, necessario reciperet idem subiectum diuersa numero accidentia, eo quod quælibet ex istis qualitatibus, si sola sumatur, & sine coniunctione cum altera, est sufficiens facere vnum indiuiduum accidentis, vt patet quando ante additionem manebat qualitas in subiecto indiuiduata sine illa noua parte superaddita

addita, id ergo quod poſtea ſuperadditur, de ſe etiam indiuiduari poſtulat à tali ſubiecto ſicut præcedens, ergo iam ſufficienter poſſunt duo accidentia indiuiduari ab eadem parte ſubiecti; per accidens autem eſt quod coniungantur in vnum. Et in hoc fundatur id quod D. Tho. 1.2.q.52.art.2. citat ex Philoſ. in 4. Phyſ. tex.84. quod non poteſt intenſio fieri per additionem, *quia ex calido fit magis calidum nullo addito in ſubiecto calido*, reputat enim D. Tho. pro eodẽ, quod addatur calor, & quod addatur calidum, eo quod calor nõ poteſt addi niſi addatur diſtinctum ſubiectum à quo indiuiduatur, & ſic perinde eſt addi calorem, & addi calidum. Sed de hoc infra tractandum eſt dicta q. 9. & ideo in præſenti non oportet illud expendere.

Secundum ergo principium in doctrina D. Tho. eſt quia nulla forma poteſt habere quantitatem, & partes niſi per ordinem ad ſubiectum, & per accidens, non autem per ſe, quia aliàs eſſet compoſita ex pluribus partibus, & ſic non eſſet pura forma, ſed aliquid conſtitutum, & compoſitum, quod eſt cõtra rationem formæ, quæ debet eſſe aliquid ſimplex, & pars componens, non autem res compoſita. Si autem forma adueniens non componit cum præcedenti, nec conſtituit vnum per ſe, ſolum erit qualitas intenſa vnum per accidens, ideſt plures qualitates remiſſæ in eodem ſubiecto conſtipatæ, vnde non eſſet ita vna qualitas intenſa ſicut remiſſa, nec motus intenſionis eſſet circa eandem qualitatem, quæ magis aut minus eſſet talis, ſed circa diuerſas; & vlterius qualitas operatiua (ſicut calor) quando

eſſet

esset intensa non posset vnica operatione operari, sed deberet plures operationes facere, quia non procederet ab vnica qualitate, sed à pluribus, & sic faciens actum qualitatis intensum, faceret plures actus, & nō vnum, quia procederet à pluribus formis remissis quarum quælibet haberet operationem suam, quæ omnia valde absurda sunt, & inconuenientia.

Si ergo plures partes componūt vnam qualitatem, vel sunt partes integrantes illius, vel essentiales. Essentiales esse non possunt, tum quia sine qualibet illarum saluatur essentia qualitatis vt patet in qualitate remissa, tum quia partes essentiales si componunt vnum per se, debet altera se habere, vt materia altera vt forma, siue vt potentia, & actus, illæ autem partes siue gradus se habent vt formæ, quia informant subiectum, non autem vna se habet vt materia, altera vt forma, vel vt potentia & actus, aliàs qualitas informaret qualitatem, tanquam forma materiam, neque illa quæ se haberet vt materia esset actiua & operatiua per se, sed solum quando haberet actum suum, quo informaretur, cum tamen videamus quod tam pars remissa caloris, quæ videtur esse materia, quam intensa, quæ videtur esse forma operatiuæ sint, & actuales. Partes autem integrales esse non possunt, tum quia forma ex illis partibus non potest esse composita, quia de ratione formæ est quod sit principium compositi, non autem principiatum & compositum, sed simplex principium: tum etiam quia specialiter repugnat formæ, seu qualitati compositio ex partibus integrantibus, quia partes integrantes sunt materiales, & ratione materiæ con-

conueniunt, vt infra dicemus quæst.9. eo quod partes integrales conueniunt in forma, & differunt penes quantitatem, siquidem sine qualibet illarum saluatur quidditas, & substantia rei, & sic additio partis integralis non facit additionem formæ. Cum autem forma sit id quo aliquid constituitur tanquam principio, additio formæ per modum partis integralis non addit rationem formæ, sed potius materializat ipsam formam, & multiplicat secundum aliquid materiale non formale, & sic non facit formam perfectiorem, & magis talem in ratione formæ quod pertinet ad intensionem; sed materialiter multiplicatam, quod pertinet ad extensionem. Nec potest dici quod sint partes integrales similitudinarie, eo modo quo in virtutibus assignantur partes integrales à Diu. Tho. & Theologis 2.2.q.48.& q.128.& q.143. Etenim istæ partes integrales non intendunt virtutes, sed important conditiones quasdam, vel dispositiones, seu habitus adiunctos principaliori virtuti dantes diuersas operationes, & hæc etiam in virtute remissa inueniri possunt, sicut temperantia habet honestatem, & verecundiam; fortitudo, fiduciam, & magnificentiam: prudentia memoriam docilitatem etiamsi sint remissæ; qualitas autem intensa, & remissa non ita differunt, sed vtraque habet eandem rationem actiuitatis, vel operationis, licet non eundem modum perfectionis, non tamen vna se habet vt conditio, vel dispositio ad alteram.

Denique probatur conclusio, quia multiplicatio entitatum quanto minor fuerit tanto est conuenientior naturæ, si ergo non fuerit impos-

possibile, neque inconueniens, quod sine additione formæ, & entitatis nouæ fiat intensio, talis additio non erit ponenda: quod autem hoc non sit impossibile neque inconueniens probabitur amplius cõclusione sequẽti vbi ostendemus posse fieri perfectiorem vnionem alicuius formæ sine additione nouæ entitatis, idque magis explicat vnitatem, & simplicitatem formæ quia quanto minor fit additio tanto est simplicior in entitate, licet sit multiplex in virtute, pertinet autem ad rationem intensionis quod forma eadem manẽte fiat perfectior, & virtuosior, ergo si hoc potest fieri per maiorem communicationem sui ad subiectum sine additione nouæ entitatis conuenientius hoc erit ad naturam intensionis.

Dico secundo. Intensio non fit per additionem alicuius noui modi præbentis formæ nouam vim informatiuam, seu nouam rationem formalem informandi, sed nouam explicationem eiusdem formę in subiecto tollendo confusionem, & potentialitatem ipsius, & reducendo illam ad maiorem vnitatem, & subiectum magis subijciendo ad talem formam, ex hoc autem consequitur quod si habuerit contrarium, expellat illud, non tamen in hoc formaliter consistit intensio. Ita sumitur ex D. Thom. in 1. dist. 17. q. 2. art. 2. ad 3. vbi inquit: *Quod nõ est de ratione intensionis alicuius qualitatis, quod sit per remotionem à contrario, sed hoc accidit qualitati secundum quod est in subiecto participante contrarium, sed hoc est de necessitate intensionis, vt qualitas educatur de imperfecto ad perfectum, sicut patet in diaphano in quo nihil est contrarium luci, quod potest lumen*

inten-

intendi secundum crementum illuminantis. Hæc autem imperfectio est ex potentialitate ipsius naturæ, quæ subijcitur perfectioni, & actui, cum enim omnis potentia receptiua ad multa se habeat secundum istam multitudinem ipsius dissimile est principio agenti, quod est terminatum ad actum vnum & secundum quod ista coniunctio potentialitatis magis subijcitur actui perfectior perficitur actus, & ipsum perfectum magis efficitur vnum, & magis assimilatur principio agenti. Ita D. Tho. qui etiam in 2.2.q.24. art.5. in corp. & ad 13. explicat istam intensionem fieri per hoc quod subiectum magis reducatur in actum, & per hoc quod forma magis insit subiecto & quod fieri maiorem ipsam formam, est eam magis inesse susceptibili non autem aliam formam aduenire.

Vt fundamentum huius conclusionis tradatur, & explicetur, duo facienda sunt. *Primum* ostendere, quod non repugnat vnionem, & communicationem formæ ad subiectum, habere latitudiné, & posse variari sine hoc quod addatur noua entitas formæ. *Secundum*, quod modus iste non debeat addere nouam vim informatiuam, sed nouum modum communicationis, & vnionis. Primo constat aliquibus exemplis, nam videmus quod eadem quantitas sine additione partium, & quantitatis nouę potest mutare terminationem, & modum existendi in subiecto, vt infra dicemus q. 7. sicut fit in rarefactione, & condensatione. Similiter forma substãtialis animæ sine additione nouæ entitatis potest se diuerso modo explicare, & vnire materiæ aduenienti per nutritionem, & in vna parte vnum effectum præbere, in alia

alium

alium, vt in oculo dat potentiam videndi, in manu tangendi, & potest primari vno effectu & non alio, & rursus effectum illum quem perdidit præbere si materia debite disponatur. Similiter ergo non repugnabit quod eadem qualitas, diuerso modo subiectum actuet communicatione sua, & diuerso modo explicet suos effectus in materiam secundum latitudinem, quam habet: cuius signum est ipsa contrarietas formarum quæ potest magis perfecte, vel imperfecte tolli. Itaque non repugnat totam formam communicari subiecto, sed non totaliter, & secundum omnem modum, vel effectum quem potest illi præbere, & sic magis, vel minus assimilare sibi subiectum, & reducere potentialitatem eius ad vnitatem actualitatis, sicut etiam totus Deus videtur à quolibet beato, sed non totaliter, ideoque potest diuerso modo vniri, & se communicare sine additione entitatis per maiorem explicationem eiusdem. Similiter in gratia videmus quod vnita vni subiecto explicat aliquem effectum, v. g. facere filium adoptiuum, quem in alio subiecto vt in Christo propter incapacitatem personæ facere non potest. Et species visibilis in aere non reddit informatum subiectum repræsentatiuè, & intentionaliter, sed solum entitatiue, in oculo autem etiam intentionaliter informat sine illa additione entitatis, & similia multa alia exempla suppetunt, quæ manifeste ostendunt eandem formam sine additione entitatiua posse explicare diuersos effectus formales, vel eũdem diuerso modo propter diuersam dispositionẽ subiecti, quæ diuersimode subijcitur formæ. Imò addo quod etiã si in-

ſi intenſio fieret per additionem formæ ad formam, adhuc neceſſe eſſet variari vnionem ſiquidem cum accreſcit vna pars ad alteram partem, & ex vtraque fit vna forma, non poteſt illa vnio, quæ ante vniebat, & ſolum modificabat formam antecedentem, modificare, & afficere illam nouam formam, quæ ex vtraque conflatur, ergo oportet nouam vnionem dari, ſicut & nouam formam conflari niſi forte dicatur manere plures vniones partiales diuerſarum partium eiuſdē formæ, quod tamen non tollit dari vnicam totalem, quæ ex omnibus conflatur, ſicut datur vnica forma quæ ex omnibus illis partibus fit, vnio autem correſpondet formæ, ergo ſicut forma totalis eſt diuerſa, ita oportet totalem vnionem variari.

Secundum verò explicatur quia in defendenda ſententia D.Th. duo ſunt modi dicendi. *Quidam* enim ponunt produci per intenſionem nouum modum, qui non ſolum ſe tenet ex parte vnionis, ſed etiam ex parte ipſius formæ, ſeu principij informatiui, ita quod addat illi nouā actualitatem, & vim informandi perfectius quam ſine illo modo, & hunc modum diſtinguunt ab ipſa vnione, & ab exiſtentia, & inhærentia, vocantque illum modum radicationis. Et fundamentum eſt, quia nulla forma poteſt præbere effectum formalem perfectiorem niſi in ſe ipſa, & tanquam principium *quo* ſit perfectior, & actualior, ſiue entitatiuè, ſiue modaliter, ergo preter vnionem oportet, quod forma ipſa perfectior reddatur, & actualior per modū, qui ipſi formæ det vim, & actualitatem informandi. *Alij* vero dicunt quod modus qui de nouo producitur, ſeu reſultat per intenſio-

nem

nem non addit aliquid actualitatis, & rationis informatiuę ipsi formę, sed solū tenet se ex parte vnionis, & explicationis ipsius in subiecto.

Primus modus dicendi non ita est conueniens, neque perfecte videtur saluare sensum D.Thom. sed videtur ex parte relabi in sententiam impugnatā de additione entitatis ad formam, quæ intenditur vt intensior reddatur. Etenim si ipsa forma quando redditur intensior accipit maiorem vim informatiuam tanquam rationem formalem, ergo accipit additionem formæ, si quidem vis informatiua non est aliquid superadditum formæ, sed ipsa entitas, & actualitas formæ, non enim forma informat, & causat effectū suum formalēm per aliquid superadditum sicut efficiens per virtutem superadditam efficit, sed per communicationem suæ actualitatis, & entitatis causat formaliter, ergo idem est accipere maiorem vim informandi quod accipere nouam actualitatem, seu entitatem formæ. Et hoc est quod opposita sentētia dicit, scilicet fieri intensionem per additionem formæ, seu entitatis. Et conf. quia ille modus non potest perficere vim informandi quæ erat in qualitate remissa addendo ei virtutem informatiuam accidentalem, & distinctam ab entitate formæ, nec enim forma causat nisi per communicationem sui non per virtutem additam vt efficiens, ergo per hoc quod ille modus se habet vt forma, seu formalis ratio dans effectum formalem intensionis, cum tamen remissa forma det effectum realem per aliquam realitatem, quod stare non potest, cum forma intēsa tota sit qualitas simplex, non partim qualitas, partim modus, & ef-

fectus

fectus correſpondentes formæ vt intenſæ reales ſint, non modales tãtùm, ſicut quod ſit diſpoſitio ad formam ſubſtantialem, quod maiores effectus operetur, &c. Ergo correſpondent principio reali, non modali. Denique ſi intenſio in ratione intenſionis formæ eſt modus, cum non ſit maior ratio de iſto gradu quam de illo, omnes enim gradus per intenſionem creſcunt, ſequitur quod omnis gradus præſertim certus, & aliquotus erit effectus formalis alicuius modi, & reliquum præter omnes gradus erit effectus entitatis formæ, quid autem eſt illud quod reſtat præter omnes gradus in qualitate? certe nihil. Similiter in hac ſententia forma non intenditur ſecundum eandem formalem rationem, ſed vnus effectus formalis eius erit realis, & quaſi eſſentialis proueniens à reali entitate formæ, alius modalis, & non entitatiuus, ſcilicet qui pertinet ad augmentum, & ſic non ſunt effectus formales eiuſdem omnino rationis, nec dicetur propriè intendi forma, quia non perficitur in ipſamet ratione formali priori, vt realis eſt, ſed aliam accipit de nouo, quæ modalis ſit. Quare hæc ſententia non multum recedit ab ea quæ ponit partes entitatiuas ſecundum additionem gradus ad gradum, ſiquidem admittit quod forma dans effectum formalem remiſſum non habet in ſe ſufficientiam quantum ad ipſam vim formæ, ſeu rationem formalem præbendi effectum intenſum vt tenet ſe ex parte formæ, ſed indiget additione nouæ rationis formalis, licet ponat illam in nouo modo non in noua entitate formæ.

Si verò ille modus ponatur tanquam con-

ditio,

ditio, non vt ratio formalis informans, talis modus non potest distingui ab inhærentia, seu communicatione formæ, quia conditio requisita non potest esse aliud quam applicatio, seu coniunctio ad passum, qua illa forma se explicat, & communicat subiecto perfectiori modo, & antea tota illa forma, & principium formale in subiecto erat, sed non totaliter, ergo modus qui postea acquiritur non pertinet ad vim informatiuam, & nouam rationem formalem ipsius formæ, sed ad nouum modum, qui sit conditio tanquam communicatio, vel applicatio de nouo illius formæ, qua non solum sit tota in subiecto, sed totaliter, & modo perfectiori, sine qua conditione, seu applicatione forma non dat illum effectum perfectiorem, qui entitatiuus quidem est sicut effectus formalis remissus, & antea præhabebatur in forma, quia tota ibi erat sed non explicatur totaliter in subiecto.

Et sic intelligitur mens D.Thom. qui perpetuo explicat intensionem formæ per nouam explicationem ipsius in subiecto non per additionem nouæ vis informatiuæ: dicit enim: *Quod intensio fit per hoc, quod subiectum magis ac magis terminetur illa forma, & magis participet illam & acquirat perfectum participationis modum*, vt 1.2.q.52. art. 2. *& per hoc quod subiectum magis reddatur in actu ipsius qualitatis*, vt q. 1. de verit. art. 11. *& per hoc quod forma magis educatur de imperfecto ad perfectum*, vt in 1.dist.17. cit. *& per hoc quod qualitas magis insit subiecto, & radicetur*, in 2.2. q.24. artic.4.ad 3. quæ loquutiones indicant modum aliquem applicantem diuersimode

for-

formam ſubiecto,non dantem nouam vim informatiuam, & mutantē rationem formalem.

* *Quod ſi quæras*, quomodo iſta vnio mutetur per intenſionem non addita noua ratione formali informatiua, ita quod ille modus ſit noua vnio & noua exiſtentia, & inhærentia formæ in ſubiecto? *Reſpond.* Quod vnio formæ cum ſubiecto requiritur ad duo. Primo, vt conſtituatur vnum ex forma, & ſubiecto. Secundo, vt mediante tali vnione,& coniunctione forma habeat eſſe in ſubiecto, quia ab illo dependet in exiſtendo. Quantum ad hoc ſecundum non additur noua exiſtentia ipſi qualitati, quia non additur noua entitas, ſed tota entitas formæ iam præhabebatur in ſubiecto,& conſequenter tota exiſtentia, quia exiſtentia ſequitur ipſam entitatem vt productam extra cauſas, vnde cum in noſtra ſententia tota entitas formæ ſit in ſubiecto etiam ſi non ſit totaliter, conſequenter etiam ſi creſcat per intenſionem, non mutatur exiſtentia, ſi quidem non mutatur entitas, & ita quantum ad hoc non mutatur vnio ſeu inhærentia in ratione medij dantis exiſtentiam entitati formæ. Quantum vero ad vnitatem, quam facit forma cū ſubiecto,in hoc creſcit vnio ipſa ſeu perficitur, vel potius forma quæ noua actione immutatur, vt ſubiectum afficiat, eo quod ſubiectum eſt in quadam potentialitate & indeterminatione ad multa, & ſecundum illam poteſt ſubijci diuerſis formis,aut eidem formę non vnico tantum modo & indiuiſibili, ſed vel magis confuſe & potentialiter, vel magis actualiter,& determinate ſecundum reductionem ad maiorem vnitatem, & ſimilitudinem

cum

cum forma. Et sic explicat D.Tho.dist.illa 17. cit. radicationem istam per maiorem reductionem ad vnitatem,& ad diuersum modum terminandi dissimilitudinem seu cõfusionem & potentialitatem subiecti ad actualitatem & vnitatem formæ. Et hoc sufficienter fit per ipsam vnionem seu inhærentiã, quia ad vnionem pertinet facere vnitatem & tollere confusionem, seu potentialitatem ad multa quæ est opposita vnitati, ergo tunc perfectè forma communicatur subiecto, quando perfecta fuerit ista vnitas per ipsam vnionem, & hoc est magis radicari, idest magis sibi subijcere potentialitatem subiecti, & eius indeterminationem seu confusionem ad maiorem vnitatem reducere ad modum radicis arboris quæ quanto plus penetrat in terra tanto firmiorem reddit arborem.

Sed dices, vnio vt diximus, quæst.6. Physic. non est modus medians inter formam & subiectum, ergo si maior intẽsio consistit in maiore vnione,& illa non est modus, intensio non fiet per additionem modi, cum tamen S. Tho. expresse admittat modum in intensione, vt patet in 1.2.q.52.art.2.ad 3.

Respond. vnionem in nostra sententia non esse modum tanquam rationem,& medium formale vniendi, quia forma quæ secundum se est actus, secundum se habet rationem formalem faciendi vnitatem, siue accidentalem, siue substantialem, prout ipsa forma fuerit, & sic quia vnitas quæ resultat non est modalis, sed substantialis, vel accidentalis: ideò nec ratio formalis, nec medium vniendi est modus, sed forma ipsa. Non tamen negamus inueniri aliquem

quem modum in vnione antecedentem, vel subsequentem, quatenus extrema debent immutari, vel saltem vnum extremorum, vt vniatur, & dependens fiat, & ad vnitatem cum subiecto immutetur, ipsa etiam immutatio passiuè manens in ipso extremo vnito est modus subsequens vnionem, quod magis pertinet ad dependentiam seu statum, quem accipit ex vi vnionis formæ, quam ad rationem formalē, seu medium vniendi, pertinet tamen ad intensionem, quia intensio magis præbet statum formæ in communicando se, quam vim formalem informandi.

ARTICVLVS III.

Expediuntur argumenta contra sententiam propositam.

MVlti conantur D. Thom. in contrariam sententiam adducere, & præcipuè fundantur in autoritate illa, quam iam supra explicauimus quando dicit in 2.2. quæst. 24. art. 4. ad 3. quæst. 1. de virt. art. 11. *Quod propriam vocem ignorant qui dicunt qualitatem intendi per radicationem, & non secundum essentiam*, ergo vult S. Thom. quod intensio fiat per additionem entitatis non autem per solam radicationem. Sed iam hanc autoritatem supra explicauimus, & de ea videndus est Diu. Thom. quodlib. 9. ar. 13. vbi inquit; *Cum dicimus charitatem secundum essentiam augeri, denotatur augmentum subiecti, vt sit sensus, ipsa essentia charitatis augetur, sicut cum dicimus album augetur secundum essentiam suam, non*

autem designatur forma specificans motum, vt sit sensus, augetur secundum essentiam, idest augmentum eius est motus in esse, vel in essentia, & sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem. Ecce quomodo D. Thom. interprætatur, quid sit augeri secundum essentiam, non quidem per additionem nouæ entitatis sicut ad terminum, sed quia ipsa essentia est res quæ augetur. Nec obstat, quod aliquando negat D. Tho. charitatem augeri tanquam subiectum augmenti, negat enim quod charitas dicatur subiectum augmenti quasi inhæsionis, & vt *quod* & sustentans non tamen quod dicatur subiectum modificationis, quia ipsa forma est quæ distincto modo explicatur & communicatur subiecto, & sic modificatur ipsa communicatione.

Minus obstat quod adducitur ex D. Thom. 3.par.quæst.7. ar.11. vbi expresse admittit dari gradus in calore, & consequenter intensio fiet per additionem gradus non per radicationem. Ac denique additur testimonium Phil. 4. Phisic. textu 85. vbi inquit: *Quod sicut ex calido fit frigidum, & è contra, quia eadem quæ erat in potentia, sic & ex calido magis calidum.* Si ergo parificat Arist. eductionem magis calidi ex minus ipsi eductioni calidi ex frigido, sicut hoc fit per nouæ entitatis productionem, ita & illud. Nec sufficit eductio noui modi, quia hæc non potest intelligi in formis realibus, nisi per nouam entitatem dependentem a subiecto, ergo vbi datur maior eductio formæ, datur & productio entitatis.

Ad hæc facile respondetur, quod in primo loco Diu. Thom. non intelligit nomine gra-

dus nouam entitatem additam entitati præcedenti, ſed nouam participationem eiuſdem in ſubiecto, & hoc conuenienter appellatur gradus, quia ſicut anima per gradus quos habet diuerſo modo ſe explicat in materia, ſtante eadem entitate, & non omnibus partibus præbet eundem gradum, & formalem effectũ, ita qualitas diuerſo modo explicat actualitatẽ ſuam in ſubiecto; & diuerſus gradus non eſt diuerſa entitas formæ, ſed eadem diuerſo modo ſe communicans, & effectus præbens.

Ad ſecundum locum dicitur, quod ex minus calido fit magis calidum ſicut ex frigido calidum, non quantum ad entitatem productam, ſed quantum ad modum producendi, quia vtrobique fit aliquid de nouo, & habetur terminus *a quo*, & ad *quem*, ſed tamen quando fit calidum ſimpliciter fit ex potentia ad calidum, quando autem fit magis calidũ ex minus calido non eſt in potentia ad formã, ſed ad modum participationis formæ vt S.Th. dicit 1.2.q.52.ar.2.ad 3. quod vero dicitur nõ dari eductionem niſi ſit productio, diſtinguo, eductio formæ quoad entitatem non eſt ſine productione entitatis, concedo; eductio formæ quoad nouam explicationem, & modum participationis in ſubiecto, non eſt ſine productione entitatis, nego; ſolum enim eſt melioratio formæ eductæ, & ſolum productio modi, non entitatis formæ.

Secundo arguitur ratione, quia intenſio eſt motus realiter diſtinctus à prima productione qualitatis, & eſt vera alteratio, ergo debet producere realitatem diſtinctam à prima qualitate, & non ſolum aliquem modum, quia alte-

ratio primo & per ſe eſt ad qualitatem & non ad modum, & quia virtus intenſa ratione intenſionis habet maiorem virtutem producendi, quam non intenſa, quia producit perfectiores effectus, modus autem non eſt virtus, neque producit effectus reales, qui illi ſpecialiter correſpondeant. Nec denique poteſt dari nouus modus inhærentiæ ſeu vnionis, niſi addatur noua entitas inhærens, aliàs eadem entitas duplici iuhærentia inhæreret, ergo oportet, quod id quod additur ſit diſtincta entitas ſicut eſt diſtinctus motus: vbi autem motus ſunt realiter diſtincti, etiam termini realiter debent eſſe diſtincti, alias ſi eſſet eadem entitas, etiam motus inter ſe identificarentur, quia quæ ſunt eadem realiter vni tertio, ſunt eadem inter ſe. *Confirmatur*, quia alias ſi intenſio non produceret qualitatem, ſed modum, poſſet per ſolam productionem modi qualitas produci, quod patet, quia motus intenſionis non habet minimum, ſed incipit ſecundum ſucceſſionem, non per primum mutatum eſſe, ſed per vltimum non eſſe, ergo ſi per intenſionem non producitur entitas, ſed modus; poteſt per intenſionem incipere qualitas ab vltimo non eſſe gradus, & ita tota qualitas incipiet per modos.

Reſpondet. intenſionem eſſe motum realiter diſtinctum à prima productione qualitatis cum poſſit à diuerſo agente, & pro diuerſo tempore procedere, & ſimiliter per ſe terminatur ad qualitatem tanquam vera alteratio, non tamen ad qualitatem abſolute & entitatiuè, ſed ad qualitatem ſub tali modo, ſcilicet, vt perficiendam & meliorandam, ſicut

tran-

transsubstantiatio est actio ad corpus Christi, licet non producat illud absolute, sed sub nouo modo; & in hoc differt intensio ab alijs motibus, quia in alijs acquiritur aliquid distinctum ab illo quod inerat, vt in augmentatione noua pars, in motu locali nouum vbi, & locus; in qualitate vero id quod prius inerat melioratur, & perficitur. Vnde non requiritur, quod nouam formam producat, sed eandem sub perfectiori modo attingat: ad hoc autem, vt motus seu actiones distinguantur realiter non requiritur, quod termini sint realiter, & entitatiue distincti, quasi materialiter, sed sufficit, quod formaliter, alias omnis modus, qui producitur in subiecto, vt sessio, vbi, &c. Non deberet distincta actione reali produci. Quãdo autem dicitur, quod quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se, in primis intelligitur quando sunt eadem vni tertio simul, & non pro diuerso tempore. Deinde quod sint eadem vni tertio re & ratione, idest sub eadem ratione & formalitate, non eadem vni tertio, quasi materialiter, & secundum diuersas formalitates, vel secundum diuersas formalitates, vel secundum quod aliquid est virtualiter multiplex, vt intelligit D.Thom. 1. part. quæst. 28. art. 3. alioquin multas habet instantias illud axioma. Quod vero additur qualitatem intensam ratione intensionis habere plures effectus reales, qui correspondent ei in quantum intensa. Respondetur, istos effectus non correspondere qualitati secundũ se, neque soli modo intensionis superaddito, sed ipsi entitati reali formæ vt subest tali modo, & ideo vt aliqua virtus, vel forma produ-

cat nouos effectus non requiritur additio entitatis, sed sufficit eadem entitas secundum diuersam formalitatem, & communicationem sui, sicut eadem anima secundum gradum sensitiuum producit diuersos effectus reales, quam secundum vegetatiuum, nec tamen requirit nouam entitatem superaddi ad illos, sed eandem diuerso modo communicari in materia. Quod vero dicitur nouam inherentiam postulare nouam entitatem. Respond. nouam inhęrentiam formæ non præhabitæ in subiecto, nouam quoque entitatem formæ postulare, formæ verò in subiecto præhabitæ nō postulare nouam entitatem, sed eandem nouo participationis modo subiecto communicare, & sic non tam dat nouam inhærentiam absolute, quam nouæ inhærentiæ terminationem, vt in vltimo argumento dicetur.

Ad confirm. respond. quod si intensio non inueniat qualitatem in subiecto, sed illam primo producat, tunc non solum producit modum, sed etiam entitatem, si autem inuenit qualitatem productam, solum nouum modum superaddit, non nouam entitatem sicut transsubstantiatio corporis Christi si non supponeret illud in rerum natura, substantialiter illud produceret. Modo autem non producit illud sed conuertit panem in illud sub nouo modo.

Tertiò arguit. quia vbi est realis separatio est realis distinctio, sed separatur vnus gradus ab alio, v. g. secundus à tertio, vel à quarto, vt patet in remissione qualitatis, ergo isti gradus realiter distinguuntur, & præsertim cum

videa-

videamus quod continuatio calefactionis est similis primæ productioni, & eiusdem speciei & vera ac propria actio, & mutatio ergo realem terminũ, & entitatem postulat, nec enim est mutatio sine nouitate, neque actio sine termino producto. *Confirm.* quia actiuitas virtutis agentis fit maior per additionem partium, & multitudinem formæ, sicut ferrum candens actiuiùs agit, quam flamma stuppæ, ergo etiam intensio fiet per additionem partium, siquidem illa est intensio quæ facit virtutem aliquam magis actiuam. *Respond.* gradus nunquam separari à qualitate, sed qualitatem ab illis, idest à quolibet eorum seorsum. licet non à tota collectione, quod est signum distinctionis modalis, sicut corpus separatur à quolibet situ, vel vbi, nullum vero vbi à corpore. Quod vero dicitur de continuatione calefactionis. Respondetur, quod continuatur ratione ipsius qualitatis seu formæ participatæ, & sic est actio eiusdem rationis cum prima productione qualitatis, est tamen diuersa ex parte modi participationis; & ad talem modum producendum requiritur distincta actio & mutatio realis, nam etiam modi per realem actionem producuntur vt diximus sicut vbi, & situs, & alij similes, & sic talis mutatio est cum nouitate essendi saltem in modo qui est terminus productus.

Ad confirmat. dicemus, quæst. sequenti agendo de actione, & reactione, & in quæst. 7. agendo de densitate, vbi ostendemus, quod ratione densitatis, seu multitudinis partium non datur maior intensio qualitatis nisi occasione illarum partium agens producat inten-

ſiorem qualitatem, de ſe enim multitudo partium ſolum conducit ad conditiones actiuitatis, ſcilicet, vt velocius, vel perfectiori applicatione agens operetur, quibus tamen conditionibus poſitis poteſt agens perfectiorem, & intenſiorem qualitatem producere, vt ibidem latius dicemus.

Quarto arguitur, quia non poteſt intenſio fieri ſecundum perfectiorem modum vnionis vel inhærentiæ, ergo debet conſiſtere in aliqua additione nouæ entitatis. Antecedens probatur, quia vnio & inhærentia qualitatis non eſt diuiſibilis, ſed ſemper eadem, quia naturaliter inhæret ſubiecto, & ſic inhæret quantum poteſt; ſimiliter tota inhæret, & vnitur, ergo non apparet quomodo creſcere poſſit iſta vnio, præſertim quando entitas qualitatis eſt indiuiſibilis, vt qualitas ſpiritualis, & in eodemmet ſubiecto indiuiſibili intenditur. Deinde quia in ipſa remiſſione non apparet à quo producatur minor illa vnio ſeu radicatio caloris, nam quando calor vt ſex remittitur vſque ad duo, nõ eſt à quo producatur vnio caloris vt duo; non ab agente remittente calorem, cum potiùs ſit agens contrarium, quod non poteſt producere calorem vt duo; nec ab aliquo alio agente, v.g. igne vel aere, quia in illam remiſſionem non habent influxum, ſi ſit caſus quod tunc non detur ignis approximatus, ſed ſolum aqua remittens. Et præterea ſi quilibet modus gradualis, v. g, vt duo vel vt quatuor eſſet indiuiſibilis, tunc ſi remittitur, aut tota illa vnio perit, aut nihil, ſi tota perit, remiſſio erit corruptio quia pereunte tota vnione

ne perit tota forma vnita. *Et confirmat.* quia si intensio consistit in maiori vnione, ergo qualitas vt intensa non poterit separari à subiecto, siquidem stante vnione non potest separari, sed remota, ergo si intensio consistit in vnione, vt intensa non poterit separari, & sic si Deus separaret albedinem niuis & albedinē hominis, illa non esset perfectior ista.

Respond. vnionem illam habere aliquam latitudinem sicut supra pluribus exemplis monstratum est. Et cum dicitur, quod inhæret naturaliter quantum potest, distinguo, quantum potest iuxta exigentiam subiecti, & dispositionem agentis, concedo; quantum potest absolute ex vi formæ, nego. Et quia exiguntur tales dispositiones vt qualitas intensa sit, ideo naturalis illa vnio semper facit quantum potest iuxta exigentiam subiecti, & capacitatem; remotis autem omnibus impedimentis & posita dispositione requisita ex parte agentis & passi non stat qualitatem non intendi, & ista intensio tunc non fit sine intrinseca perfectione qualitatis, quia ipse ordo participationis ad subiectum sic dispositum, aliquid intrinsecum est qualitati.

Ad aliam partem argumenti, à quo producatur gradus remissior remoto agente intendente, dico quod procedit à duplici causa, vna per accidens, scilicet ab impediente perfectiorem illum & intensiorem modum vnionis, quatenus redditur subiectum indispositū, & inhabile sicut qui tollit dispositiones vt anima sit in corpore occidit hominem. Alia causa est per se, scilicet ipsamet forma ex qua emanat ille modus remissior ex vi prioris a-

ctionis, qua vnita fuit ſubiecto ab agente à quo fuit producta, quæ actio producentis, licet formaliter modo non detur, virtualiter tamen manet manente forma producta quæ fuit terminus eius, taliter enim fuit vnita ſubiecto fortiori illa & perfectiore vnione, quod virtualiter retinet vnionem inferiorem, & remiſſiorem, ſi diſpoſitiones ad perfectiorem tollãtur, eo quod minus perfectum virtualiter continetur in magis perfectò, ſicut ſi tollatur punctum terminans lineam, reſultat aliud ex vi prioris productionis quantitatis: iſti autem modi intenſionis quaſi terminationes quædã ſunt, quibus forma magis terminat, & ſubijcit ſibi potentialitatem ſubiecti, determinatur autem vt reſultet potius gradus iſte, quam ille, v. g. vt duo vel vt tria, iuxta maius vel minus impedimentum oppoſiti agentis, & diſpoſitionem ſubiecti.

Denique ad id quod additur de illo modo ſi eſt indiuiſibilis. Reſpondetur, quod illa vnio eſt indiuiſibilis entitatiue, ſicut & ipſa forma, diuiſibilis autem virtualiter, quia vt ſupra diximus ſecundum vnitatem, quam facit forma cum ſubiecto, & actualitatem, quia illud reducit ad ſui ſimilitudinem, habet illa vnio creſcere magis & minus. eo quod licet forma ſit tota vnita, ſed non totaliter, & ~~ſic~~ bene ſtat quod entitatiue ſit indiuiſibilis, reſpectiuè autem diuiſibilis ſeu virtualiter, quia non ſub omni reſpectu, & formalitate qua participari poteſt forma eſt vnita, etiam ſi tota vnita ſit vt ſtatim magis explicabimus in ſequenti argumento.

Ad confirmat. reſpondet. quod qualitas intẽ-

ſa ſeparari poteſt,& dicetur intenſa non ratione vnionis actualis ad ſubiectum, iſta enim deſtruitur facta ſeparatione, ſed ratione ordinis & habitudinis ad ſubiectum cui ineſſe petit non quomodocumque,ſed cum tali vel tali modo participationis , qui pertinet ad intenſionem qualitatis . Vnde ſicut in accidente ſeparato non manet inhærentia in actu,ſed in aptitudine , qua reſpicit ſubiectum cui debetur,& iſte reſpectus non eſt in potentia, ſed in actu in ipſo accidente ſeparato, licet inhærētia ipſa non ſit in actu , ita remanet reſpectus talis , vel talis modi inhærentiæ ſecundum quem fit intenſio , & licet actu non habeat illam vnionem, actu tamen habet reſpectum, & aptitudinem vt ſic vniatur , & ratione illius dicitur actu intenſa per ordinem ad ſubiectū non cui actu vnitur, ſed quod actu reſpicit, & quod ei debetur, vt vni actui tali modo.

Vltimo arguit. quia per hoc quod fiat intenſio per iſtam radicationem non euitamus inconuenientia alterius ſententiæ, quæ ponit fieri per additionem partium , nam vel ponimus plures vniones in eadem forma quæ ſic radicatur, & explicatur in ſubiecto, vel vnicā: ſi plures , ergo iam admittimus in eodem ſubiecto plures modos numero diuerſos, quod in alia ſententia euitare intendimus, ne ponat plura accidentia numero diſtincta in eodem ſubiecto . Si vnicam vel eſt diuiſibilis, vel indiuiſibilis , ſi indiuiſibilis , ergo facta intenſione, vel remiſſione , quælibet vnio corrumpetur,cum intenſio conſiſtat in maiori vnione , & conſequenter corrumpit minorem, & ſi eſt diuiſibilis totam corrumpit , corrupta autem

vnione corrumpitur forma vnita, & sic incidemus in illam sententiam quæ dicebat intensionem fieri per corruptionem vnius partis, & additionem alterius. Et deinde si quilibet modus intensionis est indiuisibilis, ergo non potest terminare motum intensionis, quia motus non solũ requirit indiuisibilia, sed etiã partes, cũ motus sit diuisibilis. Nec potest dici quod vnio entitatiuè sit indiuisibilis, & virtualiter diuisibilis: nã cũ ipsa qualitas dicatur intẽdi penes modos, & non penes entitatẽ, & istos modos dicimus esse vniones, ergo in ipsis debemus ponere diuisibilitatem, & latitudinẽ; si autem ponimus, quod entitatiuè sunt indiuisibiles, rursum restabit alius modus talis vnionis quo diuisibilis reddatur & de illo rursus fiet, idem argumentum, an sit diuisibilis, vel indiuisibilis, & sic in infinitum. Si verò dicatur vnionem esse diuisibilem per partes, ruit fundamentũ nostræ sentẽtiæ, iam enim ponimus partes in vnione, & ita si in illa non repugnat non obstante indiuiduatione eius in eadem parte subiecti, cur repugnabit diuersas partes qualitatis dari in eadem parte subiecti? Imò hinc deducitur argumentum contra nostram sententiam, quia per motum intensionis non solum acquiruntur indiuisibilia, sed etiam partes secundũ distantiàm, & latitudinem quam habet. Postquam ergo acquisiuit gradum vt duo, verbi gratia, immediate post non potest acquirere aliquid indiuisibile, sed diuisibile, illud ergo diuisibile, vel est pars modi, vel qualitatis, si qualitatis habemus intentum; si modi ergo modus est diuisibilis, & consequenter etiam res vnita,

Resp.

Respondet. vnionem qualitatis intensibilis esse vnicam, & eandem entitatiue sicut,& ipsã formã vnitã, cui omnino proportionatur, esse autem diuisibilem terminatiue, & respectiue, quatenus facit maiorem,vel minorem vnitatem subiecti cum forma, eo quod magis illi assimilatur, & tollitur confusio potentialitatis,quæ est in subiectò ad plura & reducitur ad maiorem subiectionem ad ipsam formam, quod est facere maiorem vnitatem, & conuenientiam cum illa. Vt enim supra diximus duos effectus sortitur forma ex vnione,primus est habere existentiam dependenter à subiecto cui vnitur,& quantum ad hoc vt diximus non variatur vnio, quia existentia sequitur ipsam entitatem formæ,quæ entitas indiuisibiliter est eadem vt dictum est: secundus effectus est facere vnitatem, & conuenientiam cum subiecto,& in hoc admittit latitudinem, nõ in ipsa entitate vnionis, quę non distinguitur à forma,sed in ipsa terminatione, & respectu maioris vel minoris conuenientiæ. Neque hoc est dare modum modi, vel procedere in infinitum, sed ipsa qualitas vnita diuersimodè perficitur in vnitate, quam facit vnio quantũ ad eius terminationem qua fit maior conuenientia eius cum subiecto reducendo confusionem potentialitatis ad vnitatem formæ; & sic non restat alius modus vnionis, sed alius effectus ipsius vnionis secundum diuersam terminationem ad subiectum, & diuersam vnitatem,quam facit cum illo,& in hac terminatione,seu effectu participationis, & conuenientiæ vnio illa diuisibilis est, & hoc est virtualiter esse diuisibilem,idest ratione effectus,

&

& terminationis, entitatiue auté esse indiuisibilem, idest ex parte entitatis, seu formæ vnitę. In istis autem effectibus, seu terminationibus non est dare plures simul in subiecto, sed successiue, quia cum intenditur qualitas, destruitur præcedés terminatio gradus remissi & acquiritur noua, quæ perfectior est, & continet totam rationem præcedentis gradus, sicut figura tetragonum continet trigonum, idest figura sex angulorum figuram trium, & sicut in quantitate quando crescit destruitur præcedens terminatio, & inducitur noua, non auté duæ terminationes sunt simul, nec duæ figurę, & sic nunquam saluatur quod duo modi, vel duo accidentia, vel duæ terminationes solo numero distinctę sint simul in eadem parte subiecti.

Ad instantiam quæ fit ex parte motus inténsionis, respondetur, quod licet quælibet terminatio gradualis sit indiuisibilis, tamen inter vnam terminationem, & aliam datur transitus per modum latitudinis, & distantiæ in fieri, nó quia sint partes qualitatis acquirendæ inter modum, & modum, sed quia ipse modus qui acquiritur dum est in fieri est per modum diuisibilem, dum est in facto esse est per modum indiuisibilem, sicut in motu locali, mutatum esse est indiuisibile, & inter duo mutata esse, non dantur partes permanentes, sed fluxus, & fieri, quod per mutatum èsse terminatur, & cóstituitur in facto esse, nec enim proceditur de vno indiuisibili ad aliud immediatè, sed mediãte fluxu & fieri, quod habet latitudinem vincendam. Quare non oportet ad motum siue localem, siue alterationis assignare plures v-

nio-

niones partiales, nec plures partes qualitatis permanentes & in facto esse simul, sed solum in fieri, & tendentia qua de vno termino, & mutato esse transitur ad aliud per fluxum, & tendentiam cum fit alteratio in qualitate de vno extremo ad aliud, seu de qualitate vnius speciei ad aliam, & transitur per diuersas species medias, inter quamlibet speciem mediam datur motus, & tamen non acquiruntur partes intermediæ, sed de vna specie fit transitus ad aliam, medium autem non est species aliqua partialis quæ ibi inueniatur, sed ipsum fieri qualitatis & fluxus tendens de vno extremo ad aliud, est latitudo ipsa vincenda per motum, quia inter quodlibet factum esse datur fieri. Sic ergo non est necesse in intensione signare indiuisibilia, & partes entitatiuas permanentes quarum vna addatur ad aliam & componat cum alia, sed sufficit dari transitum successiuum, & fluxum, seu fieri de vna terminatione ad aliam: sicut cum in quantitate tollitur vna superficies terminãs, & transitur ad aliam, immediate post non inuenitur terminatio, siquidem immediatè post sequitur pars, sed inuenitur tendentia ad terminationem, idest ad aliam superficiem, Quæ verò ab opposite sententiæ authoribus de partibus permanentibus qualitatis, & indiuisibilibus eas vnientibus dicuntur. est facere qualitatem sicut continuum, & ad modum augmenti extẽsiui quantitatis, sicut D. Thom. dixit imaginari eos qui qualitatem per additionem augeri putant in 1, dist. 17. q. 2. artic. 2.

QVAESTIO V.

De actione, & reactione.

E actione, & reactione agit Arist. à cap. 6. huius libri vsque ad 10. Nos autem agimus de illa immediate post tractatum de intensione, quia reactio, & repassio est generalis quædam conditio in alterationibus physicis, & ad corruptionem tendentibus, mixtio autem & similiter condensatio, & rarefactio sunt alterationes minus generaliter conuenientes, & ideo de illis agemus post actionem, & reactionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquid possit agere in seipsum saltem per accidens?

HAec est prima cõditio requisita ad actionem, & reactionem, scilicet vt non sit identitas inter agens & passum, & quod talis conditio requiratur ad agendum per se, & directe in aliquod passum tractauimus 7. Physic. q. 22. an vero saltem per accidens, & quasi consecutiue possit aliquid agere in seipsum, quando scilicet agendo in aliud reflectitur ad seipsum, in præsenti tractabimus; hoc enim fit, vel per reflexionem, vel per antiperistasim. Prius tamen oportet fundamenta illa, quæ tradidimus in 7. Phys. in præsenti vberius expli-

care

care, ex illis enim dependet tota huius veritatis resolutio,

Igitur tanquam certum in Philosophia proposuimus præfato loco illud axioma Arist. tenendum esse *quod omne quod mouetur ab alio mouetur*, quod diximus verificari vniuersaliter de omni agente per motum, seu procedente de potentia ad actum, explicaturq. à D. Tho. de eo quod mouet, & mouetur per se primo, ad excludendum id quod se mouet ratione partium, ita vt vna pars sit mouens, & alia sit mota, tale enim mobile dicitur non mouere, nec moueri per se primo, sed per partem, id autem quod conuenit alicui per partem, non conuenit per se primo, imò motum in partem nominat Philosoph. motum per accidens in 5. Physic. quia ipsi toti conuenit per aliud, idest per ipsam partẽ quæ distinguitur à toto: alioquin si intelligeremus illud axioma, quod omne quod mouetur ab alio mouetur, idest ab alio supposito distincto, falsificaretur in viuẽtibus, in quibus vna pars mouet aliam, vel ex vno actu proceditur ad alium, & sic dicuntur mouere seipsa. Intelligitur ergo prædictum axioma quod omne quod mouetur, non primo & per se mouet se ipsum, sed ab alio mouetur, siue sit aliud tanquam quoddam distinctum, siue sit tanquam pars, vel tanquam actus diuersus, sicut ex actu finis fit motus ad media, & ex principijs ad conclusiones: quod autem eadem res primo & per se sit mouens, & mota est impossibile, & hoc dicimus esse habendum pro principio in philosophia, quia fundatur in ipsa essentiali natura motus quæ est de quodam in quiddã, de potentia ad actum,

idest

ideſt per id quod habet de actu ad id ad quod eſt in potentia. Vnde Philoſ.in præſenti lib.1. de gener.tex. 48. intulit contra Democritum, quod ſi ſimile ageret in ſimile, etiam idem ageret in ſe ipſum quaſi hoc ſit maximum inconueniens,nec poſſit vllo modo admitti.

Ex duplici tamen capite poteſt hoc axioma eneruari, & reſtringi. Primo dicendo, quod poteſt idem agere in ſeipſum, & in eandem partem motu generatiuo,vel corruptiuo, nihil enim poteſt ſe generare, vel ſe deſtruere, alijs tamen motibus vt locali,& augmentationis,& multo magis motibus ſpiritualibus poteſt idẽ agere in ſeipſum,& ſe mouere. Secundo quod non poteſt idem agere in ſeipſum, vel ſe mouere ſecundum eandem rationem,bene tamen ſecundum diuerſam, ideſt ſecundum quod eſt in actu poteſt ſe mouere, & ſecundum quod eſt in potentia moueri. Nec ſequitur quod erit ſimul in actu, & potentia eodem modo, ſed virtualiter in actu, & formaliter in potentia. In ſumma ſufficit habere virtutem actiuam in ſe, vt poſſit agere in ſeipſum tanquam in ſubiectum, & per formam in materiam, & fauet S.Tho.q.8.de verit.art.6.ad 7.vbi inquit: *Quod licet aliquid quod eſt in potentia eſſentiali non poſſit ſeipſum reducere ad actum, ſed per aliud, tamen quod eſt in potentia accidentali ſicut habens habitum, dum non conſiderat, poteſt per ſeipſum exire in actum, niſi dicatur quod reducitur in actum per voluntatem qua mouetur ad actu conſiderandum*. Quod verò dicitur requiri ad motũ quod ex vna parte motus tranſeat ad aliam, & ideo prius ipſa virtus mouens debet eſſe in actu mota, quam moueat, & immutet

mutet

mutet id quod est in potentia, non cogimur intelligere de actu motus quo cõstituatur mouens in actu, sed ipso motu qui est effectus, qui cum successiue fiat, prius attingitur vna pars, quam alia, & sic dicitur exire de vno in aliud.

Nihilominus explicationes istæ sufficientes non sunt, sed intelligi debet propositio allata in tota sua latitudine, & vniuersalitate in quocumque genere motus, atque ita vbi inuenitur progressio de potentia ad actum oportet quod non moueat seipsum secundum eandem partem, vel secundum eundem actum. Nec sufficit habere virtutem operatiuã per quam dicatur aliquid esse in actu ad mouendum seipsum vt est subiectum receptiuum motus, sed oportet quod constituatur in actu vltra ipsam virtutem per aliquem motum, quo moueatur ad aliam partem motus, vel ad alium actum. Et hunc motum per quem est in actu ad mouendum non potest ab ipsamet virtute habere siquidem illa vt operetur, exigit motum, ergò quando primo operatur, ab alio habet illum, à se enim habere non potest nisi operando, nec operari nisi supponendo motum. *Ratio* huius est, quia virtus mouens, & agẽs solum est principium *quo* agendi, & similiter est de se indifferens, & in potẽtia ad plures actiones saltem in indiuiduo. Ex eo autẽ quod est principium *quo*, sequitur quod non sit mouens, sed ratio qua aliquid mouet, quia omne principium *quo* debet esse alicuius, quod se habet vt principium *quod*; vnde illud quod mouet est subiectum in quo est talis virtus, ergo oportet quod concurrat cum tali virtute actiua, non vt in potentia, neque vt patiens ab ipsa, sed vt

agens

agens per illam saltem radicaliter,& vt princi-pium *quod*,atque adeò prout sic non patitur à tali virtute sed agit mediante illa. Nec oppo-situm potest percipi nisi imaginando, quod calor non autem ipsum calidū est calefaciens, seu mouens quod est dicere calorem non esse principium *quo* calefaciendi,quia principium *quo* est id quod alicui est ratio agendi, & sic supponit alterum cui coniungitur vt agenti, & mouenti *quod* per talem calorem ; nunquā ergo virtus quæ est principium *quo* est mouēs, & subiectum eius est motum ab ipsa,siquidem hoc ipso quod dico virtus mouens, ibi iam intelligitur subiectum mouens vt quod, ergo non distinguitur ibi virtus vt mouens, & sub-iectum vt motum, sed vtrumque vt mouens; & eadem ratione neque forma est mouens re-spectu materiæ, tum quia forma solum est ra-tio agendi vt *quo*, ipsa quidem substantialiter, & primario, accidentia autem actiua vt eius instrumenta,& sic eadem ratio currit, ac de illis : tum quia materia sola non est capax mo-tus proprie dicti,sed solum mutationis; motus enim requirit subiectū completum in actu, vt constat ex Phil. 5. Phys. & ibi aduertimus q. 9.

Ex eo autem quod ista virtus motiua sit in-differens, & ad plura se habens saltem in indi-uiduo, sequitur quod ipsa non sufficit mouere determinate,& in singulari nisi vt mota, ita vt prius debeat esse in actu determinate,quam se reducat de potentia in actum.*Et huius ratio* est,quia si aliqua virtus est in potentia ad pro-ducendū aliquid,& non in actu, oportet quod vt producat illud moueatur, seu mutetur de potentia ad actum quia ex potētia vt poten-

tia,

tia, ideſt, vt eſt in ſtatu potentiali non procedit actio; licet enim ex potentia actiua, vt actiua eſt, procedat actio, tamen quatenus habet ſtatum potentialem illa actiuitas, actio non procedit, niſi talis ſtatus tollatur, & ipſum tolli eſt moueri. Vocamus autem ſtatum potentialem quandiu aliqua virtus non eſt vltimo determinata ad aliquam operationem, vel effectum, ſed ita poteſt operari hoc, quod eſt adhuc ſuſpēſa vt operetur aliud, vel poteſt etiam impediri, & non operari, tunc enim reſtat aliquid vt vel expediatur, ſeu tollatur impedimentum, vel vt tollatur ſuſpenſio, & determinetur in ſingulari ad hoc potius, quam ad illud, & multo magis ſi debeat determinari ad ipſam ſpeciem actus, vel ad aliquam conditionem requiſitam. Nihil autem aliud eſt actuari, ſeu habere ſtatum actualem agendi, quam vltimo determinari determinatione tollente potentialitatem, & ſuſpenſionem non tollente poteſtatem, & vniuerſalitatem agendi diuerſos actus; eo quod potentialitas quandiu non eſt determinata non eſt adæquata actui, ſeu effectui faciendo, nec plene proportionata; reſtat enim aliquid ſemper, quo vltimate illi adæquetur vt exeat actio in ſingulari. Illa ergo virtus quæ operatur ſupponendo potentialitatem ad operandum, oportet quod mutetur de tali potētialitate ad actualitatem, & talis mutatio non poteſt naſci à ſe, quia vt naſceretur deberet eſſe ſublata potentialitas ergo ab ipſa potentialitate tolli non poteſt, ſed ſupponere, quod ſit mota, & ſic ſublata potentialitate operabitur.

Quod ſi de ſe ſufficienter ſit determinata in

actu, & nullo modo in potentia, operabitur non per motum, & transeundo de potentia ad actum (de quo solum loquimur in præsenti) sed vel per simplicē emanationē, vel per actum excludentem omnem potētialitatem ad agendum, qui est actus purus. Emanatio autem licet respectu essentiæ à qua passio dimanat nō dicat motum, sed simplicem dependentiam, tamen quia hæc essentia habetur à generante producente formam, & quæ sunt consequentia ad formam, scilicet, proprias passiones respectu talis generantis, & mouentis iam supponitur moueri ab alio, & non à se. Quare virtus procedens de potentia ad actum in operando, oportet quod procedat vt mota prius tollendo talem potentialitatem, & hoc non à se, sed ab alio, quia non potest tolli nisi per operationem, operari autem non potest quamdiu est in potentialitate, ergo prius est sublata potentialitas quam operetur, ergo ab alio debet tolli, & cum non sit processus in infinitum in mouentibus, oportet, quod primi motus alicuius operantis reducantur ad causas extrinsecas & illę tandem ad primā causam.

Nec tamen propter hoc reducūtur omnes isti motus ad proprium generans, sed dicimus quod ad primam causam, quia vt reducantur ad generans, requiritur quod sint tales motus quod pertineant ad ipsum primum statum, seu instans primum naturæ & ad naturam vt genitam, & ad motus qui sunt naturæ vt natura, quia scilicet sunt motus quibus mouetur, non qui præcise mouent aliud, sicut calefactio ignis non est operatio ei data à generante, quia in illa non explicatur motus naturæ, quia

in illo non mouetur, ſed mouet aliud.

Ex qua doctrina colligitur primo, quod etiã viuentia in ſuis primis motibus quibus conſtituuntur in actu vt poſſint ſe mouere in alios actus indigent mouente extrinſeco, eo quod etiam in illis primis motibus vere mouentur, & operantur exeundo de potentia ad actum. Et bene ſtat quod viuens eliciat actiue illum primum motum, & tamen non moueat ſe, ſed ab extrinſeco moueatur, quia ille primus motus non ſe habet vt propria paſſio ipſo viuente mere paſſiue ſe habente, ſed eſt propria actio, vtpote vitalis egrediens, & elicita ab ipſo, in virtute tamen generantis, & mouentis extrinſece, eo quod eſt vita habita & participata ab alio, & conſequẽter poteſt eſſe mota & inchoata ab alio. Et ſic motus cordis, & primus motus intellectus, & volũtatis ab extrinſeco mouente ſunt, licet ab intrinſeco eliciantur, quia cum perfectio viuentis conſiſtat in operari, & non in quieſcere, & hęc eſt operatio vitæ, quia ſcilicet mouet ſe, & mouetur, quia per motum mouet, neceſſe eſt, quod à generante detur illi, non ſolum virtus mouendi, ſed etiam virtus mota, ideſt conſtituta in actu vt ſe moueat, ſiquidem virtus non mota non eſt in actu, ſed in potentia vt moueat, & operetur, & ita indiget moueri, & eſſe motam vt moueat, ergo neceſſe eſt, quod a generante conſtituatur virtus viuentis mota, quia pertinet ad primum ſtatũ naturæ viuentis, & non poteſt eſſe mota à ſeipſa ob rationem dictam, quia vt ſe conſtitueret motam deberet operari; operatio autem cum fiat per motum ſupponit eſſe motam, debet ergo ille primus motus fieri non à ſe, ſed

ab

ab alio extra se, à quo scilicet vita ipsa participatur, ideoque in primo motu vitæ participatæ non est necesse, quod se moueat viuens, sed quod participet motum vitæ, & inchoatiue viuat non complete, & consummate; incipit enim motu illo se mouere, quatenus constituitur in actu vt in sequenti actu se moueat, & quia hoc debetur viuẽti in ipso primo instanti, quia est perfectio propria, & illi debita, ideo sicut res inanimata generatur vt quiescẽs in loco proprio, quia debetur illi quies, per accidens autem si non sit in loco proprio mouetur à generante, vt tendat ad illum, ita oportet quod viuens non generetur vt quiescens, sed vt motum vt moueat, & sic pertinet ad causam generantem animal dare motum cordis, qui est primus motus vitæ, & ad generans spiritum pertinet dare primum motum intellectus & voluntatis quo incipiat se mouere in illo genere vitæ, nam etiam vita intellectiua in nobis est participata, & operatur exeundo de potentia ad actum, & sic operatur vt mota.

Secundo colligitur primum illum motum cordis, vel intellectus aut volũtatis, vel quemcumque alium primum motum cuiuscumque rei non posse esse deficientem si de facto datur, nisi deficiat ipsum mouens, sicut si generãs est debile poterit quoque producere motum cordis debilitatum & similiter, si intellectus & volũtas posset moueri in primo suo motu virtualiter, vel formaliter ab aliquo agente deficiente posset quoque ille motus esse defectuosus. Et dico formaliter, vel virtualiter, quia licet in omni operatione quæ de nouo incipit, Deus sit primum mouens, & prædeterminans for-

formaliter, tamen si supponuntur alij actus præcessisse, ita quod illa operatio non sit simpliciter omnium prima, tunc potest in virtute præcedentium actuum incipere motio istius nouæ operationis; nec tenetur Deus mouere iuxta modum suum, sed potest se accommodare iuxta modũ relictum virtualiter ex prioribus actibus, & ideo in alijs operationibus quæ de nouo incipiunt potest aliquis incipere defectuose sine hoc quod attribuatur defectus primo mouenti, sed prius disponenti. Cęterum in motu qui est omnium primus, nec supponit alium etiam vt disponentem determinatio eius non potest oriri ex aliquo priori actu, nec iuxta illud accommodari primum mouens ad mouendum, & ita nec formaliter, nec virtualiter mouetur à se, sed solum à primo motore operante iuxta modum suum, & non iuxta accommodationem relictam ex aliquo priori actu in ipso mobili: vnde ex vi talis motus nõ potest sequi aliquis defectus in mobili. Et licet propter indifferentiam suæ potentiæ & libertatem possit non operari, & non sequi illum motum primi motoris, quia mouet non cogendo libertatem, nec tollendo, tamen ex hoc non sequitur, quod posit illud mobile deficere, & peccare, sed solum potest non facere per negationem, aut suspensionem actus, non ex vi dictaminis alicuius deficientis, sine quo nulla omissio, vel commissio peccaminosa est voluntarie. Et ita aliud est posse non facere, quantum est ex meritis potentiæ, & obiecti, quod pertinet ad libertatem vt non operetur coacte, aliud est posse non facere peccando, quod requiritur facere cum deficientia

in principio volente & in dictamine proponéte, quod dictamen in illo statu primæ operationis non est dabile; cum à solo Deo moueatur, sicut nec in beatitudine ratione status optimi, nec in Christo ratione personæ diuinæ. Et sic à posse non facere ad posse non facere peccando semper mutatur appellatio etiam respectu eiusdem actus.

Tertio colligitur, quod actus immanens licet recipiatur in agente, non tamen est idem mouens, & motum primo & per se, & similiter in emanatione passionum, vt frigoris ab aqua calefacta. De primo constat, quia licet sit idem agens & recipiens actionem, non tamen est idem mouens, & motum, quia vt dictum est aliud est elicere actum, aliud mouere, & moueri, nam etiam virtus eliciens debet esse mota vt eliciat, & sic prius est moueri quam elicere actionem. Non est autem contra rationem virtutis actiuæ, quod sit in potentia ad sustentandum actionem, & vt sibi inhæreat: est tamen contra rationem potentiæ actiuæ vt agat, & eliciat actionem si est in potentia determinabili, & suspensa ad agendum, quæ indeterminatio non potest tolli ab ipsa per suam operationem, siquidem vt operetur exigit determinari, & ideo esse moués, & motum opponuntur circa idem tanquam potentialitas indeterminationis, & actualitas determinationis ad agendum, potentia autem sustentans in esse, & recipiens per inhæsionem non pugnat cum ipsa virtute actiua ad agendum, quia posse sustentare aliquam actionem vel formam etiam fundatur in actualitate essendi, quia perfectius est esse sustentans, quam inhæ-

rens,

rens. Præterquam quod actio immmanens nõ secundum idem procedit, & recipitur, nam procedit in intellectu à potentia & specie, recipitur autem in sola potentia; in voluntate vero procedit ab appetitu vt actuato per propositionem obiecti & moto à cognitione, recipitur vero in sola potentia voluntatis.

Quod vero attinet ad emanationem propriæ passionis iam ostendimus in q 12.Phys.& q.23. quomodo emanatio nõ distinguatur ab actione generantis, & ita iam supponit aliquid distinctum à quo procedat, & a quo fit, quod iterũ ostendemus vberius, q. 2. de anima art. 2.

Vltimo sequitur bene posse aliquid mouere se ipsum per hoc quod vna pars moueat aliã, quod etiam verificari potest de motu corruptiuo. Cõstat hoc, quia in viuente vna pars agit in aliam, & vna pars ægra potest corrumpere sanam & nutritio fit per hoc quod vna pars corrumpit alimentum, & generat carnem in aliquo sibi propinquiori. Non tamen potest effectiuè aliquid se generare, quia sic esset vt generaret, & non esset vt generaretur, & cõsequenter, neque potest effectiue se corrumpere procedendo de non esse ad esse, quia corruptio sequitur ad generationem quæ semper est circa alterum, non circa se.

De Antiperistasi.

SVpposito, quod nihil potest agere in seipsum immediate, & directe, quod est agere per se; restat videre an possit per accidens, scilicet secundum actionem aliquam reflexam. Contingit autem reflexio ista dupliciter; vno

modo per hoc solum, quod aliqua actio inueniat aliquod obstaculum ne vlterius transeat, sed qualitas ibi recepta rursus agat in suum agens à quo educta est, vel in mediũ per quod transiuit, & sic in ipso medio intensior reddatur. Alio modo inuenitur qualitas aliqua crescere, ex eo quod agens circundatur à contrario fortiori, qua circundatione posita, reflectit qualitas ad se, quia non potest trãsire per contrarium, sed tunc non fit reflexa eiaculatio à contrario, sed solum circumobsistentia, quæ non potest vincere totam actiuitatem agentis contrarij, & ideo reflectitur ab illa in seipsam magisque intendit se. Et ista circumobsistentia græce dicitur. *Antiperistasis*, quasi circumdatio, & circumobsistentia contrarij. Dari autem istam Antiperistasim, experientia comprobatur, videmus enim in æstate aquas subterraneas esse frigidiores, in hyeme calidiores, quia circumdante frigore, & constipante terram, calor qui vel ab æstate, vel ab exhalationibus calidis erat ibi inclusus, non permittitur exire, & ita ad se rediens intendit calorem aquæ: in æstate vero laxata terra permittitur ille calor exire, & aqua redit ad suam frigiditatem. Quęritur ergo quomodo illa qualitas agat in seipsam, & se intendat, & à quo fiat illa actio antiperistica.

In quo supponendum est per talem antiperistasim vere intendi, & perfici qualitatem non solum secundum apparentiam, nec solum secundum actionem intentionalem, sed vera & propria intensione. Quod licet aliqui negauerint, nihilominus in hac parte experientiæ fidendum est, quæ est mater Philosophiæ, cum

in

in contrarium non obstet aliqua ratio quæ experientiam sensuum corrigat. Et talem antiperistasim ponit Arist. 1. Metheor. & ibi S. Thom. lect. 14. & 15. vbi hoc reducit ad experimentum, quod iam attulimus de aqua subterranea in æstate & hyeme, Nec potest dici, quod ibi est deceptio sensus, quasi manus calida applicata aquæ fontis videatur sibi frigidior, non quia frigida est, sed quia manus est calida. Nam contra est quod eadem manus tangens aliam aquam communem & illam subterraneã sentit differentiam inter hanc & illam, ergo hoc non potest reduci ad solam dispositionem manus, quæ vnica tantum est, sed ad diuersam dispositionem aquæ; imò si manus frigidæ reddantur sicut in hyeme, & tangant illam aquam fontis, & aliam calidam discernũt differentiam frigiditatis in illa, & non in ista, ergo non est ibi deceptio sensus. Similiter hoc non fit per maiorem addensationem, vel raritatem aquæ, tum quia aqua densior qualis est aqua maris, si non ponatur intra terram non sentitur frigida, ergo non prouenit illa frigiditas ex maiore densitate, neque calor ex maiore raritate, quia stante eadem raritate, aqua calida redditur intra terram, & non extra: Præterquam quod eadem manet difficultas à qua causa proueniat ista maior addensatio, vel rarefactio, & ridiculum videtur negare experientiam de maiore calore, vel frigore, quod experimur in aqua & affirmare de raritate, & densitate, quam non experimur. Denique neque hoc fit per solam actionem intentionalem, sed per physicam intensionem caloris vel frigoris, nam species intentionales quæ solum sunt repræsentatiuæ,

non intendunt alteratiuè ipsam qualitatem. Videmus autem per antiperistasim effectus reales & physicos, qui non possunt reduci ad species intentionales, vt quando aqua ita frigescit, quod congelatur, aut exhalatio, ita calefit per antiperistasim quod ignitur: ergo hoc non potest reduci ad actionem intentionalem: prę-ter quam quod calor, vel frigus non emittunt ex se species intentionales perfectiores seipsis, ergo à talibus speciebus non potest fieri maior intẽsio qualitatis realis, quia intẽsio fit à maiori & perfectiori virtute, & ex eadem ratione non potest dici, quod in antiperistasi qualitas reflectens, sine alia causa intendit præiacentem, quia qualitas reflectens cum originetur à præiacente supra quã reflectit non potest esse maioris virtutis, quam ea à qua procedit, ergo per se solam non potest eam intendere, quia intensio fit à maiori virtute, & simile non potest agere in suum simile, vt sequenti articulo dicemus.

Quare his omissis dicendum est, quod maior illa intensio causata in antiperistasi habet causam per accidens, & causam per se: causa per accidens est obsistentia cõtrarij, ratione cuius impeditur actio vltra transire, & refrangitur quando contrarium obsistens non est ita vehemens, quod possit totaliter extinguere contrarium, ita tamen forte, quod possit refrangere. Causa autem per se talis intẽsionis aliquando est causa intrinseca & particularis, aliquando extrinseca, & vniuersalis. Est causa intrinseca & particularis, quando posita antiperistasi crescit in qualitate sibi innata & ex eius visceribus prouenienate, v. g. quando aqua circun-

dante

dante calore amplius frigefcit vt aquæ puteales in æſtate. Et tunc dicimus quod ſicut frigus emanat ab ipſa aqua & ſolum propter impedimentum oppoſitum non emanabat in tota ſua perfectione, ita cum obſiſtente contrario fit reflexio ipſius frigoris, tollitur magis impedimētum & melius diſponitur ipſa aqua ad emittendum frigiditatem perfectiorem, tum quia natura conatur vincere contrarium, & ita ad maiorem ſui cōſeruationem fortius agit; tū quia reflectente frigore, manet corpus proximum quod tangit aquam, minus calidum, minuſque impediens emanationem ipſius frigore enim in ipſo reflectente afficitur, tum denique, quia circundante calore, euaporantur exhalationes aduſtę ſi quæ ibi ſunt relictę, & ſic redditur aqua minus oppreſſa, & magis libera, vt in ſuam proprietatem ſe reducat.

At vero ſi per antiperiſtaſim creſcit aliquid in qualitate nō propria, ſed extranea, vt quando aqua fit calidior, vel axhalatio ſicca magis etiam calefit, quæ qualitas non poteſt dimanare ex ipſa natura aquæ vel exhalationis, tūc dicendum eſt, quod cauſa directa illius maioris intenſionis eſt illud agens, quod ibi primo poſuit virtutem caloris; quod ſi non ſit ſufficiens ad tantam intenſionem, & tamen creſcat qualitas in ea, tunc oportet, quod adiuuetur ad illam maiorem intenſionem, vel etiam ad generandum ignem à cauſa vniuerſali, quæ eſt cælum, ad quod pertinet huiuſmodi defectibus ſuccurrere quando non eſt agens proximum determinatū à quo fiat effectus. Cælum autem poſitis diſpoſitionibus neceſſarijs agit vſque ad formam ſubſtantialem, ſicut quando

iugulatur animal, vel suffocatur, laqueus, vel ferrum non generant cadauer, sed remouendo dispositiones requisitas ad temperamentum animalis, & ponendo quæ sufficiunt ad inanimatum, cælum ipsum generat formam cadaueris. Sed quia cælum, vtpotè causa vniuersalis non determinatur ad producendum talem vel talem formam, nisi posita aliqua dispositione ex parte corporis inferioris, ideo quando qualitas extranea intenditur per Antiperistasim, etiam vsque ad generationē alicuius substantiæ, v. g. ignis, dispositio ibi est maior congregatio caloris, & reconcentratio eius ex circundatione frigoris, vt docet D.Tho. 1. Metheor. lect. 14. atque ita congregatio illa calidi est dispositio, productio vero intensioris caloris, vel etiam ignis, est à cælo, siquidem ponenda est causa extrinseca huius qualitatis extraneæ, & non sufficit illud agens quod illam primò produxit, quia vt supponimus debilem virtutem produxit: ergo oportet, quod reducatur ad cælum, quod est causa extrinseca vniuersalis. Quod vero aliqui vt P. Suarez disp. 18. Met. sect. 9. nu. 13. & Rubio hic dicunt aquam reddi calidam in hyeme propter exhalationes calidas quæ à sole extrahebātur à terra, sed non fuerunt perfecte eleuatæ, & ideo manserunt circa terram vel aquam, & calefaciunt illam, hoc non sufficit: tum quia non semper extrahitur tanta copia exhalationū ex omnibus locis subterraneis, nec de eo nobis constat, & tamen in omnibus subterraneis inuenitur aqua calidior: tum quia manet eadem difficultas, quomodo illæ exhalationes possunt intendere illum calorem in aqua vltra proprium gradū calo-

caloris, quem habent, ex eo solum, quod circundantur à frigido. Tum denique, quia iam assignatur pro causa directa illius caloris agẽs illud quod talem calorem illis exhalationibus impressit, quod fuit sol; vnde si intendatur magis ille calor, necesse est recurrere tanquam ad causam directam ad ipsummet solem, qui illum calorem primo produxit, vel ad aliquã causam fortiorem quæ calorem illum intendat, quæ non apparet alia, quam ipse sol vel cælum.

Ex ista Antiperistasi nascuntur multi effectus, qui mirabiles apparent eo quod habent pro causa contrariũ obsistens, sicut quod fulmen generetur intra nubẽ humidam in exhalatione sicca, quod iniecta aqua in calcem viuã, vel in prunas fortius erumpat calor, quia per humectationem condensantur aliquæ partes, & resoluuntur plures vapores calidi in calce, vel fortius etiam intenditur calor in prunis contra illud frigus, & humectationem aquæ condensantis partes prunarum; & alia multa exempla possunt occurrere, de quibus agemus in libris Metheororum. In his tamen omnibus non est idem mouens, & motum, sed reducuntur in diuersa, tam ex parte causæ directæ, quã per accidens vt ostensum est.

De intensione medij per reflexionem qualitatis.

Contingit interdum qualitatem emissam per aliquod medium, in uento aliquo obstaculo ipsum medium fortius alterare, sicut radij solis interdum emissi reflectuntur, & ipsũ

medium calefaciunt;propter quod ista vltima regio aeris calidior est,quam secunda, vbi cõcrescunt nubes,quia illuc reflexio radiorum non peruenit. Et est dubium a qua causa fiat illa maior intensio, siquidem tam radij directi, quam reflexi sunt eiusdem intensionis,atque adeo vel simile aget in simile, vel idem in se ipsum. Et non solum fit per istam reflexionem intensior calor, qui virtualiter tantum continetur in luce,sed etiam ipsa lux magis intenditur, sicut videmus, quod lux candelæ si retro ipsam ponatur corpus opacum intensius illuminat ipsum medium, quia ab opaco resilit lux ad medium. Supponimus autem in ista reflexione verè intendi qualitates istas, siuè calorem, siuè lucem,quia experientia continua id testatur,cum videamus non solum ipsum corpus opacum vnde fit reflexio, sed etiã medium ipsum reddi clarius, aut calidius, vt patet quia si in ipso medio ponatur scriptura facilius legitur,& melius videtur,ergo signum est ipsam lucem intendi in medio,& ita non potest recurri ad maiorem densitatem quia aer ipse non est densior in reflexione radiorũ. quam in directa emissione. Dicere autem quod non intenditur lux illa, sed quod plures luces numero distinctæ in eodẽ subiecto ponuntur, sicut cum plures candelæ accenduntur in aliquo loco, hoc est impossibile, quia duo accidentia numero distincta non sunt in eodem subiecto, vt quæst.9. ostendemus,quod si ponerentur,adunarentur in vnũ, sicut duæ aquæ fiunt vna aqua quando coniũguntur,plures autem candelæ magis illuminãt aliquem locum, quia quælibet diuersam par-
tem

tem attingit, in qua erat lumen debilius, & sic plus illuminant quam si esset vna tantum cãdela, & ideo non est simile. Quare inquirendum restat à qua causa proueniat illa maior intensio lucis in eadem parte medij, nec enim potest ad solam densitatẽ corporis opaci vnde fit reflexio reduci; tum quia densitas opaca non importat maiorem lucem, neque illam quam recipit intendere potest, cum sit qualitas diuersæ rationis: tum quia lux non transit superficiem primam corporis opaci, alioquin si transiret, illud per quod transit esset transparens, & non opacum, si autem in sola superficie recipitur, ibi non est densitas, ratione cuius lux ipsa magis congregetur, quia densitas non est proprietas superficiei, sed corporis, cuius tamen partes non penetrat illa lux.

In hac difficultate duo inuoluuntur. Primũ & principale est, quomodo in actione reflexa vnum simile agat in aliud simile, & magis intendat illud v.g. lux vt duo reflexa agat in lucem vt duo directam, & de hoc agemus in sequenti articulo, vbi omnes difficultates allatas dissoluemus. Secundum est, an in ista actione reflexa idem agat in se ipsum, saltem per accidens & supposita reflexione. Et ad hoc dicimus in præsenti, quod etiam in actione reflexa, vna pars agit in aliam, non eadem in se ipsam; cum enim illa lux emittitur à luminoso, certum est, quod lux recepta in vna parte, & inhærens illi non transit in aliam, nec enim vnum accidens migrat e subiecto, sed producit aliam lucem, & multiplicat illam ab vna parte in aliam. Vnde quando illa lux tã-

git corpus opacum ibique inhæret,& propter opacitatem non transit vlterius. agit illa lux reflectendo in medium, & sic nunquam agit in se ipsam, sed in partem distinctam, siquidē intentiorem qualitatē producit in ipso medio, medium autē distincta pars est à corpore opaco vnde fit reflexio. Quomodo autem obsistente contrario,& reflectente illuminatione, intensior lux generetur, & à qua causa proueniat illa maior intensio,ad sequentem articul. pertinet:

ARTICVLVS II.

Vtrùm simile possit agere in suum simile?

OStenso, quod idem non potest agere in se ipsum restat videre an possit agere in simile, quod est quasi alterum à se. Est autem supponendum,quod tripliciter potest esse aliquid simile, vel dissimile alteri; primo in ipsa specie qualitatis v. g. quod vtrumque habeat, vel non habeat calorem; secundo quantum ad gradus, vt quod vtrumque sit eiusdem gradus caloris, v.g vt quatuor, vel ut duo; tertio quantum ad conditiones agendi, vel patiēdi, vtquod sint eiusdem raritatis, aut densitatis, figuræ vel situs, & reliquarum conditionū, quæ aliquo modo conducere possunt ad agendum vel patiendum. Inquirimus ergo, an quando agens & patiens habent istam similitudinem, siue omnes istas tres, siue aliquam illarum, possit agens agere in passum; & loquimur de actione quando incipit, non quando

consummatur, nam in fine actionis potius agens, & passum debent esse similia cum adhoc tendat actio vt assimilet sibi passum. Nec est difficultas de agentibus æquiuocis, quæ manifeste sunt dissimilia, non solum passo, sed etiam effectibus, sed loquimur de vniuocis, in quibus licet effectus sint similes, ideoque in consummatione actionis etiam passum debeat esse simile agenti, tamen a principio debet esse dissimile, vt ad similitudinem istam producatur.

Dico ergo 1. quando agens & patiens sunt similia triplici illo modo similitudinis, non potest dari actio: & ita formaliter loquendo simile non potest agere in simile, sed debet aliquo modo esse dissimile à principio. Est cōmunis sensus Philos. traditurque ab Arist. in hoc lib. 1. cap. 7. & ibi à D. Tho. lect. 19. & alijs multis locis. Et ratio est manifesta quia vnū quodque patitur in quantum est in potentia, & agit in quantum est in actu, ergo passum vt passum non debet esse simile omnino agenti, quia si esset simile deberet vtrumque esse in actu, vel vtrumque in potentia, & sic non fundaret vnum actionem, & aliud pasionem.

Confirmatur, nam agens si vere agit oportet, quod aliquid ponat de nouo, quod antea non erat, vbi enim non fit aliquid de nouo, nihil fit, sed actum est, & solum ponit id quod antea erat, ergo vt fiat aliquid de nouo oportet, quod modo sit, quod antea non erat, & consequenter sit dissimile passum in principio actionis ipsi agenti, vt potè non habens in principio, quod postea in fine. Et in hoc fundatur commune dictum, quod agens intendit assimilare sibi passum, & quod actio procedit

dit

dit à victoria agentis suprà passum, hæc enim omnia requirunt dissimilitudinem inter agens & passum à principio actionis.

Dices, inter similia est minus resistentiæ, ergo est facilior actio. Item similia facilius cōseruant suàm virtutem, sicut duæ manus se calefaciunt, & conseruant calorem, licet æquè calidæ sint, ergo simile agit in simile saltem quando agendo se conseruant.

Respond. inter duo similia esse minus resistētiæ positiuæ, magis autem negatiuæ, quia est incapacitas recipiendi nouum terminum, nisi sit aliqua dissimilitudo in recipiente, alias iam illum haberet, non autem de nouo recipit, & ideo non est facilior actio quando est tanta similitudo, vt nō possit aliquid de nouo fieri in subiecto. Ad secundum dicitur conseruationem caloris in manibus non fieri intendēdo, & augendo ipsum calorem, nec eundem producendo, sed à contrarijs defendendo: si autem vna manus produceret in altera calorem vel illum intenderet, supponeret in altera, vel non esse calorem, vel non esse tantum.

Dico secundo, si agens sit simile passo in specie, dissimile autem in gradu & conditionibus requisitis, potest agere in passum. Conclusio est certa & communiter admissa, ipsaq; experientia constat, nam calidum excellens potest agere in calidum remissum, illudque intendere, & assimilare sibi, & tamen constat iam habuisse speciem caloris.

Tota difficultas reducitur adhoc, an possit simile agere in simile tam in specie, quam in gradu, dummodo sit dissimile ex parte conditionum. puta quia est magis densum, vel rarum.

rum, siquidem experientia videtur monstrare, quod calor in materia densa, vt in ferro ignito, vel carbone vehementiorem caloré producit, quam flamma in stuppa, & non quia habet calorem intensiorem cum flamma habeat calorem, vt octo siquidem est ignis, ergo quia habet materiam densiorem.

In hac difficultate aliqui sentiunt densitaté materiæ conducere ad effectum intensiorem, ita vt virtus seu actiuitas sequatur multitudinem formæ in materia, non autem intensioné formæ vt sentit M. Soto 2. Phisic. quæst. 4. ad 5. Toletus Niphus, & alij.

E contra vero alij existimant, actiuitaté formæ solum desumi penes intensionem & gradus, non penes densitatem, aut raritatem, atq. ita non posse agere calidum, vt quatuor quantumcunque densum in aliud calidum vt quatuor magis rarum, atque ita dicetur perfecte simile agens & passum, quando assimilantur in specie & gradu qualitatis, etiam si in densitate, & raritate, alijsque conditionibus dissimilia sint. Ita M. Bannez. in capit. 9. de generat. q. 2. Carm. disp. 8. q. 2. Conimb. Suarez Rubio, alijque plures quos citant. Quorum fundamentum est, quia ratio formalis actiuitatis & virtutis sumitur ex forma & ex actu, vnumquodque enim agit in quantum est in actu, est autem in actu per formam quæ tollit potentialitatem, ergo quandiu non crescit in ista forma & in ista actualitate, non crescit ratio formalis agendi, neque actiuitas; densitas autem, & raritas non pertinent ad formam caloris, v.g. vel frigoris, sed ad aliam qualitatem quæ oritur ex constipatione, vel ampliatione partium

tium materiæ, ergo e vi illius non est maior actiuitas, nec aliqua dissimilitudo quantum ad rationem formalem caloris respectu passi habentis æqualem gradum caloris. Et ita densitas, & raritas solum pertinebunt ad maiorem extensionem qualitatis, non ad maiorem intensionem, & actiuitatem, & sic conducent ad aliquos effectus extensiuos, vt quod agens velocius, & citius agat, & ad maiorem sphæram se extendat. Nihilominus.

Dico tertio, densitas & raritas, & aliæ similes conditiones ad agendum requisitæ, non augent actiuitatem, & virtutem agentis formaliter, & directè, conducere tamen possunt indirectè, & per modum cuiusdam dispositionis, vt virtus aliqua quæ debilior erat fortificetur, & intensior fiat virtute agentis in medio habente talem dispositionem, quæ non potest, ita intense produci in medio carente illa. Itaque non nunquam conditiones istæ conducunt vt resultet maior & intensior actiuitas non quidem ab ipsis sed ab agente, præsupposita tamen tali dispositione, aut conditione ipsarum, & posita tali intensione, poterit corpus densum fortius, & intensius operari, non ratione densitatis, vel aliarum conditionum, sed ratione maioris intensionis. Prima pars satis videtur conuinci fundamento secundæ sententiæ, & constat etiam, quia materia siue densa, siue rara potest esse in potentia vt sit magis vel minus calida, ergo etiam in ipsa densitate potest esse diuersitas graduum caloris: ponamus ergo quod sit calor vt sex in materia densa, inquiro in alia materia rara, vel possunt etiam esse sex gradus caloris, vel non?

non? Hoc secundum dici non potest, quia si possunt in materia rara esse vsque ad octo gradus, sic eadem potest inflammari, & in ignem conuerti, ergo à fortiori potest habere sex & tunc ergo vtraque materia, tam rara, quam densa est in potentia ad perfectiorem gradum, scilicet ad septem, ergo non poterit agere, & producere calorem vt septem, sed solum vt sex, siquidem solum operatur ea ratione qua est in actu, non qua est in potentia, sed hos etiam gradus vt sex potest producere calor in materia rara, ergo sunt æqualis actiuitatis; siquidem habent æquales effectus, scilicet calorem vt sex, licet vna tardius altera operetur, ad maiores autem gradus sunt in potentia ergo ex præcisa ratione densitatis formaliter, & directè non sequitur, quod aliquis calor intensior fiat nisi aliquid amplius addatur.

Secunda pars conclusionis difficilior est; nec in ea omnes cōueniunt, vt videri potest apud P. Suarez disput. 18. metaphys. sect. 9. Rubio tract. de reactione, & passione quæst. 8. Murcia disp. 4. quæst. 4. Sunt enim in hac parte duo principia ab aliquibus tanquam certa admissa, quæ omnem intensionem videntur excludere primum quod ex maiori densitate corporis, & multitudine materiæ, non fit virtus intensior, neque effectus perfectior, licet eundem effectum velocius producat. Secundum quod virtus diffusa per medium cum magis, ac magis debilitetur non potest in parte remota intensiorem effectum producere, etiam si ibi inueniat maiorem dispositionem, v. g. maiorem densitatem, aut raritatem, & similia: quæ principia admittit Murcia vbi sup. sequens P. Suar.

citatum

citatum sect.8.num.3 .sed tamen idem Suar. postea sect. 9. in fine propter argumentum, quod deducitur ex actione renexa, coactus est vnum ex illis principijs negare, & magis inclinat ad negandum hoc secundum,& reuera nos censemus negandum esse ex doctrina, quam tradidimus 7. Physic.quæst.22.art.1. & nunc amplius explicabimus.

Sentio ergo vtrumque hoc principium esse moderandum iuxta sententiam S.Tho. nam in primis, vt omnes fatentur non repugnat virtutem emissam ab aliquo agente habere in remotis aliquem effectum quem in propinquo non potest propter indispositionem subiecti, vt optime tradit Sanctus Thomas, 3. Physic. lection. 4. & in 2. distinctione 15.quæstione 1. articul. 2. ad 6. vbi inquit: *Quod cuiuslibet agentis habentis situm, actio prius recipitur in medio, quam in termino, non tamen oportet quod recipiatur in vtroque eodem modo, sed secundum quod exigit dispositio vtriusque, sicut piscis qui detentus in rete stupefacit manum, præter hoc quod stupefaciat rete, quod stupefactionis capax non est.* Sicut ergo virtus emissa,licet longius progrediatur potest effectum aliquem non debilitatum sortiri in distantia remota (intra suam tamen sphæram) quia ibi inuenit dispositionē conuenientem, & non ante, & tunc virtus illa,quæ transeundo per medium videbatur debilitata, efficaciter operatur inuenta congrua dispositione, cur similiter non dicemus, quod licet in medio formaliter sit qualitas debilitata, quia diffunditur vniformiter difformiter, tamen virtualiter in quantum est virtus fortioris

tioris agentis retinet vim efficiendi effectum intésiorem vbi inuenerit densiorem materiã, quæ aptior est vt producatur intésior effectus, non propter ipsam densitatẽ præcise, sed propter ipsã vim caloris, seu qualitatis diffusæ, quæ potest diuerso modo explicari, & fortificari in medio diuersimode disposito, etiam si longius distet, quia nunquam illa qualitas amittit quod sit virtus agentis fortioris, & ita quod virtualiter contineat vim producendi effectum intensum, vbi inuenerit dispositionem aptam, licet in se formaliter debilitata sit.

Et hoc ipsum in terminis loquens de densitate, & raritate medij ostendit D. Tho. 3. Meth. lect. 6. in digresione de coloribus Iridis vbi inquit: *Quod autem lumen in medio habeat debilius esse, quam in corpore lucido, satis manifestum est quia medium quod est perspicuum est rarum, & lumen propter raritatem medij facile pertransit, & non est multæ permanentiæ in eo, sed in corpore illuminato est densitas, quæ corpus lucidum, & etiam lumen aliqualiter terminat, & propter densitatem talis corporis lumen in eo est maioris permanenentiæ. Et in huius signum, lumen existens in medio debilius operatur, quam existens in corpore lucido, vel illuminato, debilior autem operatio consequitur debilius esse, quia modus operandi consequitur modum essendi.* Ita D. Thom. quibus vltimis verbis aperte fatetur lumen reddi intensius in corpore densiori, quam in medio rariori per quod transit, & consequenter in remotiore distantia posse fortius operari, quam in propinquiori propter diuersam dispositionem recipien-

pien-

pientium. Denique coniunctionem diuersorum luminum facere intensius lumen, & multiplicare ipsum quando radij concurrunt ad idem punctum aperte docet D.Tho.in 2. dist. 13.q,1.art.3.ad 2.& super caput 2. Dionis. de diuinis nomin.lect.2. ergo in sententia D. Th. negandum non est quod propter maiorem coniunctionem radiorum vel multitudinem, & spissitudinem materiæ potest agens intendere suam qualitatem quam in medio rariori non intendebat ex defectu dispositionis, quãuis id non fiat formaliter à densitate, vel raritate,sed ab agente diffundẽte illam qualitatem supposita tali dispositione idque poterit facere in remoto etiam si in propinquiori parte non fecerit ob defectum dispositionis.

Et fundamentum sumitur ex actione reflexa luminis, vel caloris,quia quando lux,vel calor reflectitur partes illæ propinquiores angulo reflexionis recipiunt intensius lumen,& vehementius,& quanto illud corpus vnde fit reflexio fuerit densius,aut tersius tanto lumen intensius producit,vt quãdo reflectitur à speculo,vel ab auro,& hoc non potest fieri ab ipsa densitate, vel opacitate corporis formaliter loquendo,nec est necesse recurrere ad causam vniuersalem,quæ est cælum,ergo fit ab ipsa virtute agentis quatenus virtualiter habet producere intensiorem effectum, tãquam instrumentum sui agentis vbi meliorem inuenerit dispositionem. Minor constat,quia densitas, vel opacitas non sunt virtutes productiuæ lucis, sed omnino illi dissimiles,nec oportet recurrere ad causam vniuersalem, nisi quando omnino deficit causa particularis,quæ in præ-

senti

ſenti non deficit, ſcilicet ipſa virtus agentis diffuſa in quantum inſtrumentum eius eſt. Maior autem declaratur ex ipſa experientia, nam ex reflexione lucis videmus ipſum aerem reddi clariorem, quia melius ibi aliquid videtur, aut legitur: videmus etiam ex corpore denſiore, & terſiore, ita intendi lucem, vt producat & eiaculetur aliud ſimile lumen vſque ad aliud corpus vnde dicitur 1. Machabeorum, cap. 6. *Refulſit ſol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis.* Videmus etiam calorē per reuerberationem radiorum ita creſcere, quod aliquando generat ignem, ergo illud calidum intenſius fit, & non ſolum extenſius ſiquidem etiam ignem producit. Similiter conſtat ignem inflammare ſtuppam, vel ſulphur diſtans, & non aerem intermedium, quia inuenit diſpoſitionem in ſtuppa, ratione cuius poteſt creſcere calor vſque ad octo, qui in medio non creſcit, ſed formaliter minor erat calor in parte magis diſtanti, ſiquidem vniformiter difformiter diffunditur, ergo ſignum eſt à qualitate minus intenſa formaliter, poſſe produci intenſiorem poſita tali, vel tali diſpoſitione, eo quod virtualiter eſt intenſior in quantum eſt virtus, & inſtrumentum ſubſtantiæ, & ſic habet vim ad producendam totam intenſionem vſque ad diſpoſitionem vltimam ſi inuenerit ſubiectum aptum, & cum illud inuenit in diſtanti ibi producet illam.

Ad hæc varie reſpondent Authores. *Aliqui* negant in reflexione luminis eſſe lumen intenſius, ſed viſum videre clarius, quia mouetur ab ipſo corpore denſo a quo fit reflexio, ſolum autem lumen fieri maius extenſiue.

Sed

Sed obstat quia ipsum corpus a quo fit refle xio non potest clarius, vel melius mouere, nisi ratione maioris lucis, quæ est ratio mouendi, ergo si intensius, & clarius mouet, etiam intensius lumen est. *Alij* dicunt in reflexione lucis dari quasi duo luminosa, quia illud à quo fit reflexio iterum per aliam lineam emittit lu cem, & illuminat, & sicut quando dantur duo luminosa, v. g. duæ candelæ positæ in diuersis partibus est maius lumen extensiue, non intensiue; ita quando fit reflexio à corpore opaco, fit extensio maioris luminis, quia emittitur per diuersam lineam, non quod corpus opacum sit efficiens illius luminis, cum potius opacitas cõtrarietur luci, sed quia luminosum illud ibi frangens radios, fit quasi duplex in virtute, non in entitate.

Sed contra quia illa virtualis generatio luminosi (etiam dato quod fiat per diuersam lineã reflexa illa emissio) nõ potest intelligi, nisi ponatur noua & maior intensio in ipso corpore vnde fit reflexio, nam quando duo luminosa ponuntur in diuersis partibus spatij, ideo fit maius lumen, quia in illa parte vbi ponitur secũndum luminosum, erat lux remissior, & ideo potest ibi ab intensiori luminoso intendi, & ita a toto spatio intensius lumen videtur; ergo isi eodem modo fiat in reflexione luminis oportet quod intensior lux applicetur illis partibus vbi erat minor, vt clarius & lucidius videatur totum medium. Hoc ergo est quod inquirimus, vnde sumatur illa maior intensio luminosi in reflexione.

Alij dicunt esse maiorem lucem solum extensiue, videri autem maiorem intensiuè prop

ter

ter medium ex omni parte illuminatum posita reflexione quod antea non erat. Quod explicant sic, quia aer iste plenus est paruis corpusculis qualia videmus ad radios solis, corpora autem ista ex directa lucis emissione irradiantur solum ab vna parte, cum vero fit reflexio irradiantur etiam ab opposita, & ideo medium clarius videtur, & luminosius, quia magis illuminata sunt illa corpuscula, quod est illam lucem extensiue esse maiorem, idest, penes diuersas partes, non intensiue.

Sed contra, tum quia vbi nulla est istorum corpusculorum permixtio vt in regionibus frigidissimis vbi istæ exhalationes, & corpuscula aut non eleuantur, aut consumuntur, tamen ibi ex reflexione speculi, vel alterius corporis tersi fit maior lux: tum in corporibus celestibus, quæ sunt pura sine istis athomis & tamen cum lux solis incidit in partem stellatam, reuerberatur maior lux, quã in parte diaphana, vt patet in luna, & in stellis, ergo reflexio lucis etiam sine illis corpusculis intensiorem effectum habet: tum denique quia cum speculum vel aurum recipit in se radios solis non solum magis illuminat medium, sed etiam corpus oppositum vt videmus in speculo, & scriptura sacra dicit de Clypeis aureis, à quibus montes resplenduerunt, splendor autem ille in montibus non poterat fieri maior ex corpusculis illuminatis à lumine reflexo; quia lumen reflexum illuminabat illa corpuscula à parte contraria, & auersa ipsis mõtibus, ergo maior eiaculatio illa luminis non fit isto modo per illuminationem athomorum.

Denique alij dicunt, quod per reflexionem

non

non solum ipsum medium illuminatur intensius, sed etiam ipsum luminosum à quo directe lumen emissum fuit, nisi sit summe intensum sicut sol; si autem nõ habeat lucem summam, vt lucerna poterit ab ipsa luce perfici per reflexionem. *Sed hoc* præter quam quod non explicat quomodo fiat maior intensio luminis in aere à reflexione luminis solaris, adhuc respectu lucernæ patitur easdem difficultates, eo quod à corpore vnde fit reflexio non potest lumen lucernæ intensius fieri nisi transeat per medium quod est inter ipsam lucernam, & corpus opacum à quo fit reflexio, & de illo lumine quod transit per medium vsque ad lucernam, remanet difficultas soluenda à quo fiat talis intensio, non enim potest fieri à corpore opaco vnde fit reflexio, quia densitas, & opacitas formaliter non faciunt maiorem lucem, neque lucerna quia non recipit in se intensius lumen nisi per medium illuminatum lumine intensiori; & quia alias ipsa lucerna se intenderet, quia totum lumen quod ibi est ab ea procedit, ab opaco enim formaliter solum refrangitur, non augetur lux.

Quapropter dicendum est, quod luminosum, vel calidum emittendo directe lucem, vel calorem, & iterum reflectendo non intendit lucem vltra gradus quos in se habet, hoc enim est impossibile, alias excederet virtutem propriam: neque formaliter fit intẽsior lux à corpore opaco à quo fit reflexio, eo quod densitas, vel opacitas non est ratio formalis producendi maiorem lucem: sed dicendum est quod lux diffusa à luminoso per medium magis, ac magis debilitatur, quia procedit vniformiter

diffor-

difformiter ſtante medio in eadem diſpoſitione; ſi tamen tangit corpus terſum, vel denſum à quo poſſit fieri reflexio, intẽditur illa lux ab ipſa luce remiſſiore quę erat in medio, non quatenus formaliter remiſſa vt de ſe patet, ſed quatenus virtualiter eſt intenſior, quatenus eſt virtus ipſius luminoſi, vel agentis à quo emanauit, à quo habet virtutem vt vbi inuenerit diſpoſitionem talis denſitatis, vel terſitatis poſſit explicare ſe in maiorẽ effectũ & intenſionem, in quantum eſt virtus agentis intenſi, ſicut calor diffuſus ab igne in aere intermedio, quia humidus eſt non producit flammam, & in ſulphure, vel ſtuppa aliquantum diſtante producit illam, quia licet ibi calor ſit remiſſior formaliter, quã in aere propinquiori igni, eſt tamen virtualiter intenſior in quantum operatur vt virtus ignis generantis alterum ignem vbi inuenerit materiam habilem, & non impeditam.

Soluuntur argumenta.

OBijcies primo, quia lux tangens corpus opacum ſolum tangit eius ſuperficiem alias ſi vltra illam tranſiret, vltra illam non eſſet opacum, ſed diaphanum, ſed in ſuperficie non datur denſitas, quia hæc petit partes magis coadunatas, ergo ſi lux non intrat partes, non recipitur ibi intenſius ratione denſitatis, ergo ab ipſo non poteſt fieri intenſior lux magis quam ab aere medio quod eſt rarum. *Secundo*, quia qualitas diffunditur per ſpatium vniformiter difformiter, ergo non ſolum debilitatur in ſe formaliter, ſed etiam vt eſt virtus

agentis,& sic etiam virtualiter non potest intẽsius operari,quia etiam vt virtus agentis est, remittitur: vnde etiam videmus quod calor ignis si sit multũ remotus nõ producit ignem, etiam si ibi ponatur corpus densius, & magis siccum, & lux quæ valde debilitata est, non crescit per reflexonem ergo amittitur illa virtualis intensio. *Tertio* quia alias idem contingeret in antiperistasi, quod tamen supra negauimus, nam posset dici, quod aliquod calidum per antiperistasim fit calidius, quia calor ille virtualiter potest esse intensior licet non formaliter, & ita potest intensius agere, etiam si procedat à calore minus intenso. Cur ergo in antiperistasi dicimus maiorem intensionem fieri à cælo, in actione autem reflexa fieri ab agente directo? *Quarto* generaliter loquendo vbi corpus est densius, ibi est plus materiæ, ergo est etiam plus formæ, quia omnes illæ partes formam habent, vbi autem est multum formæ est multum actualitatis & consequenter actiuitatis, ergo intensior actio sumitur à multitudine formæ,& densitate materię. Suffragatur etiam experientia, quia videmus ferrum candens non habere calorem vt octo, alias haberet formam ignis, & non ferri quod est falsum, siquidem redit ad accidentia ferri relictum suæ naturæ,& tamen actio ferri candentis est vehementior quam flammæ, ergo ratione densitatis materiæ potest idem calor intensius operari.

Ad primum non desunt qui negant lucem recipi in sola superficie, & consequenter negant dari corpora perfecte opaca, sed aliquid habere transparentiæ,eo quod si lux reciperetur

tur

tur in sola superficie datur superficies lucis separata ab omni parte diuisibili, repugnat autem separari indiuisibile à partibus. Cæterum non apparet cur negemus corpora perfectè opaca, sicut dantur corpora perfectè transparentia, si autem est capacitas, & potentia respectu vnius contrarij perfecti, etiam & alterius, transparentia autem, & opacitas contraria sunt. In perfectè autem opaco, certum est quod in sola superficie recipitur lux, & non in profunditate partium, nec propter hoc dabitur indiuisibile separatum, quia qualitas non habet indiuisibile superficiei per seipsam, sed per quantitatis superficiem, hæc autem à partibus non est separata; est autem inconueniés quod naturaliter indiuisibile sit separatum à partibus eo quod est terminus earum; quod verò qualitas subiectetur in superficie coniuncta partibus nullum est inconueniens, quia talis qualitas potest suam habere diuisibilitatem in ratione qualitatis, & intensionis, licet in ratione extensionis qualitatis non habeat nisi superficialem.

Quidquid tamen sit de hoc, ad argumentum respondemus, quod si lux recipiatur in corpore non solum opaco, sed etiam terso, ibi non est difficultas, quia corpus tersum aliquid habet transparentiæ, & sic in partes profundiores intrat lux, & propter multitudiné partium, & densitatem, geminantur radij, & crescit virtus agentis supposita tali dispositione. Si vero corpus nullo modo sit tersum, sed totaliter opacum, ita quod lux in sola superficie recipiatur, dicimus quod licet ibi non recipiatur plus lucis, tamen propter materiæ densitatem,

& opacitatem plus & resistitur ne vlterius directe generetur,& multiplicetur,& ex tali resistentia retrocedit lux in partem oppositam, & sic geminatur & multiplicatur,licet non in superficie corporis opaci, tamen ab illa in aerem medium fit explicatio noui effectus, & lucis, non quod ponatur lux similis illi quæ fuerat producta per actionem directam in aere medio,sed quod ipsa lux à superficie opaca retrocedens,& coniuncta cum luce directe producta, ipsa geminatione & reflexione disponitur vt operetur intensius in quantum virtus est luminosi habens in se intensiorem lucem virtualiter,quam in illo medio erat diffusa,& sic operatur vt intensior virtualiter, non formaliter. Cuius signum est quia lux ista sic reflexa nunquam peruenit ad maiorem intensionem, quam sit lux ipsius luminosi, vnde primo originata est directe.

Ad secundum respond. quod qualitas diffunditur vniformiter difformiter amittendo, seu diminuendo formalem intensionem, sed non eodem modo diminuitur virtualis, quæ consistit in hoc, quod illamet qualitas & si diminuta & remissa sit, tamen in quantum procedit à tali agente à quo primo & originaliter emanauit, sic est virtus eius, & operatur in vi illius à quo primo emanauit si inuenit dispositionem conuenientem,vbi vero dispositionem conuenientem non inuenit, quæ eam faciat amplius explicari, qualitas ipsa formaliter diminuitur ob dispositionem passi non potentis eodem modo multiplicare qualitatem, Quod verò aliquando qualitas ita attenuetur, quod non possit etiam vt instrumentum, & virtus agen-

tis ampliorem effectum producere, hoc ideo est, quia requiritur proportio aliqua in qualitate etiam vt posſit excitari in maiorem effectum tanquam virtus & instrumentum agentis; poteſt tamen ita eſſe via corruptionis attenuata & oppreſſa, vt non poſſit amplius agere vt virtus agentis ſicut etiam tandem amittit eſſe, hoc enim à poſteriori deducitur ex alijs effectibus, licet enim lux poſſit excitare calorem in ſubiecto diſpoſito, poteſt tamen ita attenuari, quod etiam in nulla diſpoſitione poſſit calorem excitare; ſimiliter ergo poterit ita attenuari, vt nō valeat etiam per reflexionem intendi: quando autem poteſt intendi hoc fit in virtute ipſius agentis principalis per ſe loquendo, quia illa qualitas ſic diffuſa nō ſolum eſt effectus habens formaliter tantam vel tantam intēſionem, ſed etiam eſt virtus & inſtrumentum agentis, quod quandiu eſt in menſura proportionata poteſt in tantam intenſionem explicari quantum habet agens, ſi paſſum permittat.

Ad tertium reſpond. diuerſam eſſe rationē in antiperiſtaſi, quia aliquando fit per intenſionē qualitatis extraneæ, & non habentis radicem in ipſo ſubiecto vnde incipit actio, v. g. quando aqua fit calidior in hyeme poſita intra terram, vel exhalatio in nube ignitur per antiperiſtaſim, & tunc vel illa qualitas extranea per antiperiſtaſim non creſcit vltra virtutem primam à qua introducta eſt, vt v.g. ſi exhalationes calidæ, quæ aquam in hyeme reddebant calidam, habebant intenſionem vt quatuor, & à frigido circumſtante aliquo modo remittuntur, ſed non omnino extinguuntur, tunc ſi cre-

ſcit calor per antiperiſtaſim in medio, ſolum vſque ad gradus vt quatuor poterit procedere à virtute illa primo impreſſa, quæ habebat calorem, vt quatuor tanquam à cauſa per ſe, & in hoc caſu eodem modo philoſophamur ſicut in actione reflexa; vel illa qualitas creſcit in illa antiperiſtaſi vltra illos gradus vt quatuor à quibus primo originata eſt ſicut quando peruenit ad hoc, vt corripiat ignem, & tunc neceſſe eſt ſuppleri illam maiorem vim ab aliqua cauſa extrinſeca, ſcilicet à cauſa vniuerſali quæ ſupplet deficientiam cauſæ particularis, nec enim eſt alia ad quam recurratur quando effectus fit vltra virtutē cauſæ particularis. Quando verò intenditur qualitas per antiperiſtaſim non in ſubiecto extraneo, ſed proprio, vt cum aqua redditur frigidior in æſtate, tunc non recurrimus ad cauſam vniuerſalem, ſed ipſa aqua eſt cauſa per ſe illius maioris intenſionis, ſicut de actione reflexa dictum eſt.

Ad quartum reſpond. quod vbi eſt plus denſitatis, & materiæ eſt plus de forma, & de actiuitate extenſiue, quia plures partes ſunt participantes illam qualitatem, & virtutem, non tamen eſt plus intenſionis, ex vi ſolius denſitatis formaliter loquendo, ſed eſt diſpoſitio vt poſita illa concurrentia, & coadunatione partium participātium eandem qualitatem virtus agentis in maiorem, & intenſiorem effectum ſe explicet, coadunationem enim qualitatis ad talem effectum maiorem conducere, conſtat ex D. Tho. 1. Meth lect. 14. & alijs locis ſup. cit. Ad argumentum, ergo dicitur quod ſolum probat multitudinem formæ, ſeu denſitatem per ſe conducere ad extenſionem caloris, ſeu

vir-

virtutis, dispositiuè autem & per accidens etiam ad intensiorem effectum potest conducere vt explicatum est.

Ad experientiam de ferro candente, vel alia materia valde densa multi dicunt producere maiorem calorem etiam vsque ad inflammationem, & caloré vt octo quia retinet aliquid ignis intra poros ferri, cum enim per ignem euacuetur aliquid ex ferro, consequenter dilatantur eius partes & aperiuntur pori, & in illis particulæ quædam ignis intrant; quod constat ex scintillis, quas ferrum emittit & splendore, seu rubore igneo quo tingitur. Neque obstat quod materia quo densior est minus habet de poris, & tamen facilius comburit stuppam sibi applicatam; dico enim quod licet pauciores habeat poros materia densior quantum est de se, tamen quia plus caloris imbibit plus etiam resoluuntur & euaporantur partes tenuiores, & sic aperiuntur pori per calorem, sed & si pauciores aperirentur, tamen hoc ipso quod aperiuntur & recipiunt ignem ex consortio partium densarum quæ fortius calorem ebibunt, efficiunt vt fortius agat ignis circundatus tanta densitate partium, quam si per modum flammæ poneretur in aere. Secundo dicitur, quod materia densa aliquando potest ignire, vel vt instrumentum ignis cuius virtutem defert & participat, vel vt instrumentum lucis quæ virtualiter est ignitiua, sicut cum ex speculis per reflexionem radiorũ ignis accenditur; & quia materia densa perfectius retinet & conseruat virtutem ignis seu calorem, & à contrarijs defendit, ideó etiam si sit distãs ab ipso igne potest ignire, quia virtualiter agit

vt instrumentum seu virtus ignis, & producit calorem vt octo in materia apta, quem in ferro, vel in alia non potest, sicut etiam sulphur distans ab igne accenditur non accenso aere medio, quia virtus vnius agentis melius operatur in vna materia quam in alia.

ARTICVLVS III.

Quæ proportio resistentiæ requiratur inter agens, & patiens ad reactionem?

SVpponendum est ex M. Bañez 1. de gener. cap. 5. quæst. 3. & aliis, resistentiam triplicem esse, negatiuam quæ nihil aliud est quam incapacitas, & repugnantia ad aliquid recipiendum, & positiuam duplicem, alia passiua seu materialis quæ est indispositio subiecti seu improportio respectu agentis, & eius virtutis, sicut magna moles lapidis difficulter mouetur propter excessum grauitatis ad virtutem motoris. Alia resistentia positiua est actiua seu in genere causæ efficientis, sicut vnũ contrarium resistit alteri, & expellit illud, sicut frigus resistit calori, & e contra. Solet etiam vocari resistentia passiua ab aliquibus materialis, ab aliquibus formalis; materialis quidem, quia tenet se ex parte subiecti; formalis autem, quia conuenit passo ratione alicuius formæ, quam habet, quæ reddit illam inhabilem, & indispositam. Itaque resistentia negatiua non est superabilis ab aliquo agente, quia supponit incapacitatem, & repugnantiam in subiecto, sicut Angelus, & cælum resistunt corruptioni, resistentia autem passiua & actiua superabiles

sunt

ſunt tanto magis vel minus, quanto eſt maior, vel minor proportio agentis erga paſſum vel è contra. Et iſtã duplicem reſiſtentiam admittit D. Tho. in 4. diſt. 11. q. 1. art. 3. q. 3. ad 2. & diſt. 17. q. 1. art. 5. q. 1. ad 3. *Et ratio* eſt manifeſta, quia reſiſtere nihil aliud eſt, quam retardare ſeu impedire aliud ne faciat quod poteſt, vel non ita facile: vbi autem agentia ſunt contraria, cũ detur pugna inter illa, quia actio vnius conatur deſtruere, vel minuere alterum, conſequenter datur debilitatio virtutis vnius ab altero, debilitata autem virtus retardatur, & impeditur, ergo reſiſtitur illi, ſicut cum ignis agit in aquam vel è contra. Similiter inuenitur aliquando talis diſpoſitio ex parte alicuius ſubiecti, quod impedit agens ne agat, vel ne explicet totam ſuam virtutem, ſicut cum calor informans aquam reſiſtit illi ne redeat in ſuam frigiditatem, & illa reſiſtentia non eſt actiua, quia accidens non agit in ſuum ſubiectum, ergo eſt formalis, & ſic datur reſiſtentia ſine actione.

Quod ſi dicas, nam iſta reſiſtentia paſſiua non poteſt intelligi, neque antequam agens agat, neque poſtquam egit, neque dum agit, ergo non datur. Antecedens quoad primam & ſecundam partem conſtat, quia antequam agens agat nondum ei reſiſtitur, & poſtquam egit, iam reſiſtentia eſt ſuperata, vel tranſacta. Quoad tertiam vero probatur, quia quando agens agit, actu ponit effectum, alias non ageret, & ſic vel tollit totam formam oppoſitam reſiſtentem ſibi, & tunc tota forma introducitur, vt in actione inſtantanea, vel tollit partem ſeu gradum aliquem, vt in actione ſucceſſiua,

& tunc illa pars quæ tollitur non resistit, aliæ vero quæ non tolluntur, nondum resistũt, quia nondum eis applicatur agens. *Et confirmat.* quia non apparet quomodo passum habens formam resistat formæ oppositæ ratione suæ propriæ informationis, sed potius ratione actionis, qua cõseruatur in esse à causa prima, & sic reducitur ad resistentiam actiuam, conseruatio enim illa actio quædam est. Secundo, quia resistentia actiua non est aliud, quam actio contraria, vt debilitat virtutem agentis, vt citatis locis docet S.Tho. ergo qualitas quæ est actiua tantum habet resistere quantum agere, & eiusdem erit actiuitatis ac resistentiæ, nec dabitur vnum elemẽtum, vel qualitas magis actiua, & alia magis resistiua contra Arist. 2. de gener. tex 8, & 4. Metaph. cap. 1. vbi ponit calorem & frigus esse qualitates actiuas, siccitatem & humiditatem passiuas.

Ad primum omissa aliorum longa solutione, respondetur, quod resistentia passiua fit dum agens applicatur passo, & ex illo conatur elicere actionem, cum enim agens non possit sine subiecto actionem elicere, quia ab eo vt à causa materiali dependet, & hoc subiectum oportet, quod sit debite proportionatum & dispositum, vt virtus possit ex eo operari, inde est quod cum agens inchoat seu facit conatũ ad eliciendum actionem ex materia, si non inuenit eam ita dispositam, vt possit, vel absolute, vel secundum totam virtutem emittere actionem, dicitur impediri, vel absolute, vel quoad totam explicationem virtutis, & hoc impediri est resistentia ex parte passi seu ex parte indispositionis, & conditionis materialis

requi-

requisitæ; non ergo impeditur actio quando iam actu agit, siquidem impeditur ne agat, non quando agit; vnde aliud est resistere agenti ex parte materiæ, aliud resistere actioni eamque retardare seu debilitare, hoc enim fit in resistentia actiua, in qua vnum pugnat & consequenter agit contra aliud, in passiua autem resistentia, ipsum agens impeditur exire in actionem, vel in tantam actionem propter indispositionem subiecti, vel si ista indispositio superuenit post elicitam actionem, impeditur eius conseruatio seu continuatio, & tunc incipit resistentia passiua seu impedimentum non eliciendi, sed continuandi actionem, siue in totum siue in partem. Nec impeditur vt actio facta non fiat, sed impeditur, vel ne incipiat, vel ne conseruet & continuet actionem.

Ad confirm. resp. quod non oportet istã resistẽtiam seu impedimẽtum reducere ad actionem conseruatiuam formæ, sed id ipsam formam quatenus non solum præbet informationem sui, sed etiam causat expulsionem alterius cum tali dispositione, qua reddatur difficilior expulsio formæ à tali subiecto, & sic dicitur impedire seu resistere opposito agenti ratione dispositionis illius improportionatæ virtuti agentis, licet verum sit requiri actionem causæ conseruantis formam in subiecto, non vt rationem formalem resistendi, sed vt præbentem existentiam indispositioni illi à qua fit resistentia.

Ad secundum respond. qualitates primas non esse æqualiter actiuas, sed quasdam esse magis actiuas, vt calor & frigus, quasdam minus actiuas & magis passiuas, vt humiditatem, & siccitatem;

tatem;& hoc est quod dixit Arist.non vero dixit quod humiditas & siccitas sunt magis resistiuæ; sed intelligendum est quod calor & frigus, quia suntmagis actiuæ sunt etiam magis resistiuæ resistentia actiua; siccitas autem, & humiditas magis resistũt resistentia passiua, & ideo elementa vbi istæ qualitates prædominantur,dicũtur magis resistere actiuè vel passiuè, prout eis prædominatur qualitas actiuè vel passiuè resistens. Quando autem ita comparamus istas qualitates loquimur in sensu formali,& ex meritis proprijs,potest enim iuuari, vel infirmari virtus illa, seu actiua vel passiua resistentia ex conditionibus requisitis,& concurrentibus ad agendum,vel patiendum,vt ea maiori vel minori densitate, applicatione, situ & alijs similibus,de quibus iam supra diximus, & amplius de istis qualitatibus elementorum agemus infra quæst. 10

Hoc supposito currit difficultas principalis, quænam proportio requiratur inter actiuitatem & resistentiam vt exeat actio, quod alijs verbis solet inquiri, an semper à proportione victoriæ agentis supra passum fiat actio, hoc est an requiratur,quod actiuitas sit maior, quam ipsa resistentia passi, an vero sufficiat quod sit ęqualis,vel etiam minor.Et dato quod requiratur inæqualitas seu maior actiuitas; secundo est difficultas an requiratur, quod sit determinata proportio, & superioritas, an vero sufficiat quæcumque indeterminata.

Circa primum est duplex sententia extrema, & duplex media. Prima extrema tenet etiam à minori actiuitate dari posse actionem. Probat exemplo guttæ cauantis lapidem, cuius

maior

maior est resistentia quam actiuitas guttę; secundo, quia alias non posset dari mutua actio, & reactio inter agens & passum, cuius oppositum sequenti art. ostendemus. Probatur sequela, quia si agens ad hoc vt agat in passo debet supponere illud esse inæquale, & inferius sibi vt agat in illud, ergo tale passum non poterit rursus reagere in ipsum agens, quia inferius est illo, vel si potest, aliqua actio dabitur à proportione minoris inæqualitatis.

Secunda sententia extrema asserit, omnem actionem esse à proportione maioris inæqualitatis, ita quod omne quod agit vincit passum in eo in quo agit. Fundatur, quia hoc ipso, quod aliquod agens agit in passum ponit in eo aliquem effectum & imprimit aliquam formam, vel partem formæ, ergo in eo quod imprimit subijcit sibi passum. Patet hoc quia tale passum non impedit exire actionem ab agente, ergo subijcitur ei. Et confir. quia intentum resistentis est impedire actionem agentis, intentum vero agentis, imprimere effectum passo, & assimilare sibi saltem in aliquo, ergo si agens agit, saltem in aliquo consequitur suum intentum, & si passum in eo non resistit: ergo in eo manet inferius, & agens superius, atque ita agens in quantum agit semper vincit, & passum in eo quod patitur semper subijcitur, licet secundum aliam rationem possit esse è conuerso.

Sententiæ mediæ sunt duæ, prima distinguit duplex genus actionis; altera perfecta, & plena qua agens totaliter vincit passum, & hæc semper est à maiori actiuitate, siquidem totaliter excedit passi resistētiam, & ex omni par-

te:alia actio est imperfecta,& remissa quę non potest vincere resistentiam passi, sed tamen conatur,& hæc non procedit à maiore actiuitate, quia potius cedit resistentiæ passi.

Secunda sententia media distinguit de resistentia passiua, & actiua, & dicit quod in passum in quo est sola resistentia passiua, agens non potest agere nisi sit maior actiuitas & excedat resistentiam passi. *Ratio* est, quia resistentia passiua est quæ impedit agens ne agat:ergo si agit non impedit, & sic non datur resistentia, sed vincitur, etiam si violente fiat, ergo excedit actiuitas resistentiam passi. Si vero resistentia sit actiua potest fieri actio etiam à minore proportione, quia resistentia actiua seu reactio non solum fit quando vtrumque agés est æqualis virtutis, sed etiam quando alterum est excedens, & alterum inferius, ergo ab agente inferiore potest esse actio. Constat hoc manifestè, quia si ponatur calidum vt octo, & frigidum vt septem, non solum agit calidum vt octo, sed etiam frigidum; aliàs ad reactionem requireretur omnimoda æqualitas inter agentia, quod est absurdum, nam potiùs tunc non dabitur actio & reactio cum stante æqualitate mutuo se impediant, & neutrum agat. Ratio autem huius est, quia quando datur duo agentia, actiuitas vnius non agit in aliud quatenus etiam habet actiuitatem, sed vt passum est, in quantum autem passum potest esse inferius, licet in agendo sit maius, ergo inter resistentias actiuas potest dari actio à minore actiuitate.

Inter has sententias 2. & 4. parum aut nihil differunt, quia quarta concedit, quod agens semper est formaliter superius patiente. *Quare*

dicendum est cũ secunda sententia, quod agens in eo in quo agit formaliter loquẽdo superius est, & maiorem actiuitatem habet quam passum resistentiæ, licet materialiter aliquid minoris actiuitatis possit agere in magis actiuum non in quantum magis actiuum est, sed in aliquo cedit alteri eique subijcitur. Et hæc quidem præter fundamenta allata, ipsa experientia actionis & reactionis, de qua in sequente articulo apertè eam comprobat cum non semper vtrumque agens sit æqualis virtutis, sed inæqualis, & tamen etiam quod est minus reagit in id quod maius est.

Sed difficultas est in intelligendo quomodo minus actiuum possit debilitare virtutem magis actiui, siquidem magis actiuum se toto agit, & sic videtur totaliter impedire actionem minoris actiui. *Ad quod* respondetur, quod licèt actiuum se toto agat non tamen potest instantaneè destruere oppositum actiuũ licet sit minus, sed successiue eo quod per motum agit in illud, & cum non consistat in indiuisibili tale actiuum, sed habeat latitudinem graduũ, paulatim, & diuisibiliter debet illam amittere, & sic relinquit locum, vt etiam minus actiuum agat in maius, non quidem vincendo seu superãdo totum, sed partem aliquam saltem minorem respectu cuius, quia minor est, habet superioritatem, & illam vincit, licet plus perdat de sua actiuitate; quia à fortiori agente inuaditur. Quare quod se toto agat non infert, quod destruat totum de actiuitate opposita, sed iuxta proportionem maioris excessus, quem habet illud totum maius supra hoc totũ minus, plus consumet de ipso, sed non ita extinguet subi-

to, non relinquat aliquid, quod viciſſim agat in illud ſaltem quantum ad aliquid eius in quo ei proportionatum eſt, & ſic quantum ad hoc patitur agens intenſioris virtutis, non tamen in quantum intenſioris virtutis eſt, ſed quoad aliquid minus. Nec tamen ex hoc ſequitur quod agens minoris virtutis poterit conſumere actiuitatem maioris agendo paulatim in partes eius, quia cum à maiore agente debilitetur, non ſemper durat in eadem virtute, ſed magis, & magis debilitatur quouſque totaliter extinguitur ante quam poſſit conſumere magis actiuum.

Sed dices ex hoc ſequi, quod non diſtinguitur reſiſtentia actiua à formali ſeu paſſiua, quia ſi agens fortius reſiſtit ſecundum actiuitatem ſuam, tantum reſiſtit quantum agit, agit autem ſecundum omnes partes, ergo ſecundum ſe totum reſiſtit, & ita non poterit ſuperari in aliquo ab agente inferiori. Si verò ſuperatur in aliqua parte, ideò eſt, quia ſecundum illā partem non agit, ſed patitur, & recipit actionem alterius, ergo reſiſtentia actiua non diſtinguitur à paſſiua illius partis. *Reſpond.* reſiſtentiam actiuam conſiſtere in hoc quod agens præſertim fortius, debilitat virtutem paſſi reagentis in ſe, & ſic debilitando & agendo impedit, ne vlterius agat in ſe; in eo autem in quo tale agens repatitur à minori agente, non reſiſtit, ſed potius ei aliquo modo cedit. Reſiſtentia autem paſſiua, non fit debilitando virtutem, ſed impediendo actionem ex improportione diſpoſitionis, ne agens agat in tale ſubiectum, ſeu paſſum.

Ad primum fundamentum, oppoſitum pro prima

prima sententia resp. quod gutta cauat lapidem, non quia agat quælibet gutta tollendo aliquid à lapide, sed quia vltima agit in virtute præcedentium, vt D Tho. docet 2.2. q. 24 art. 6. ad 2. quarum quælibet non tollit, & diuidit aliquam partem lapidis, sed humectando lapidem, & siccitati eius se opponendo, disponit lapidem vt vltima gutta tollat particulam lapidis, introducit enim aliquam humiditatem, licet valde parum, quo vsque continuando soluitur aliquid siccitatis, & mollificatur duritia, ita vt ipso ictu vltimæ guttæ cadẽtis aliqua particula separetur. Et similiter cum parua aliqua animalia vt formicæ decursu suo lapidem, vel terram terunt, id faciunt impulsu pedum sæpissime multuplicato, quo particulas aliquas minutissimas terræ, vel lapidis diuidunt, impulsus enim diuisiuus est, & per multiplicationem, notabilem separationem faciunt.

Ad secundum respond. posse agens inferius, & inæquale reagere in superius actiuum, non quatenus magis actiuum est, sed quatenus in aliquo remanet passiuum, & inferius, quia passiue non resistit. *Quod si dicas*, nam illud agens magis actiuum habet de opposita qualitate plures gradus, v.g. ignis habet calorem, vt octo & omnes gradus simul resistunt oppositæ qualitati, scilicet frigori, siquidem omnes agunt, ergo non remanet in se passiuum respectu agentis minoris actiuitatis, & sic non poterit reagere in illud propter totalem eius resistentiam; sicut non potest quis mouere lapidem magnum etiam si aliquali impulsu id conetur, quia lapis ille se toto resistit, & sic nec multum, nec parum mouetur, nisi impulsus

omnes

omnes partes afficiat, alias terra quolibet motu moueretur contra id quod diximus, q. 23. Physic. ergo similiter ignis, quia habet calorem in summo, non poterit admittere aliquid de frigore, ita quod corrumpatur aliquid caloris. *Respond.* quod licet omnes gradus caloris operentur, & resistant actiue, tamen quia subiectum non habet aliam resistentiam, quam actiuam, non inhabilitatis, & indispositionis passiuæ, & actiuitas resistens, & debilitans oppositum, non destruit totum simul, sed paulatim, & per motum, ideo relinquit locum, vt posit recipere in se aliquid frigoris per reactionem passi in ipsam, licet multo debilius, quia est minoris actiuitatis. Et sic debilitatur aliquid de calore, licet parum, & id quod debilitatur, seu tollitur de calore, non agit, quousque crescente actione, & victoria in frigidum, restauratur. At vero in grauitate lapidis non inuenitur resistentia actiua, sed passiua reddendo subiectum improportionatum ipsi mouenti, & cum non posit moueri vna pars alijs non motis, quia continuum est & inanime, ideo non est simile.

Quod si instes ergo aqua nunquam poterit vincere terram, quia terra in resistétia formali seu passiua cætera elementa superat, passiua autem resistentia nisi tota tollatur, non recipit actionem agentis, quia subiectum est indispositum. *Respond.* quod siccitas terræ non potest vinci per impulsum, bene tamen per aliquam alterationem, sicut gutta cauans lapidem, vt dictum est. Et ideo distinguendum est de resistentia passiua diuisibiliter resistente, & per gradus, qui possunt diminui, vel intendi,

tendi, ficut in qualitatibus alteratiuis quæ habent cõtrarietatem, hæc enim refiftentia fuccefsiue tolli poteft, & admittere aliquid de oppofito, quia paulatim diminuitur, vt cæteræ qualitates contrariæ. Refiftentia vero pafsiua grauitatis, & ponderis non fit diuifibiliter, & per gradus refpectu impulfus, fed per modum totius, eo quod in continuo inanimato non poteft vna pars moueri fur orfum ab alia, & ideo nifi agens impellat totum & afficiat impulfu omnes partes non mouet, nec vincit refiftentiam ponderis paffiuam in continuo.

Ad reliqua fundamenta aliarum fententiarum refponfum eft ex dictis, 3. enim & 4. fententię fundamenta concedimus, excepto quod dictum eft de refiftentia paffiua.

Quantum ad fecundum punctum, fupra propofitum, an requiratur determinata, & aliquota proportio vt agens vincat refiftentiã paffi? Refpondetur requiri, ita quod ficut non poteft fubftantialis forma fufcipi fub qualibet quantitate, fed requiritur determinata quantitas iuxta exigentiam formæ, ita ad agendum fupra paffum, requiritur determinata virtus habens determinatum aliquem exceffum, nec fufficit quælibet proportio etiam fi diuifibilis fit, fed poteft effe tam minima virtus, vt non fufficiat ad agendum in aliud. Probatur ratione D. Tho. 1.2. q. 4. art. 5. ad 2. vbi inquit: *Quod non omnia calefacta, & illuminata poffunt alia calefacere, & illuminare fic enim illuminatio, & calefactio effent in infinitum.* Quæ fequela manifefta eft, quia fi quælibet virtus quantumuis minima, poteft agere, ergo virtus communicata, & impreffa ab ifta quantumuis minima ite-

rum

rum posset agere, & similiter iterum communicata ab illa, & cum sit diuisibilis in infinitum agere posset.

Dices, impedietur illa virtus minima ab aliquo contrario, & sic non aget in infinitum, sed tunc solum aget, quando non inueniet contrarium, seu passum non resistens, & in hoc dicit opposita sententia non requiri determinatum excessum, vt agens agat, requiri tamen aliquem quicunque ille sit. Si autem ita diminuatur virtus aliqua vt nullum excessum habeat supra passum, tunc non aget, sed hoc non est contra oppositam sententiam quæ dicit non requiri quod excessus determinatus sit, licet ipsa virtus in se determinata esse debeat.

Sed contra, nam si ipsa virtus debet esse determinata vt agat, ergo, & excessus supra passum, nam virtus non excedens est perinde ac si virtus non esset, ergo eadem ratio est de virtute, & de excessu, ideo enim virtus debet esse determinata vt agat ne sequatur processus in infinitum, ergo eadem ratione excessus debet esse determinatus, ne sic posito quolibet excessu agat, quia cũ excessus sit in infinitũ diuisibilis, sicut & virtus, poterit de se agere in infinitum. Quod si impediatur ab alio, id erit per accidens, & sic terminus, & sphæra actiuitatis in agentibus limitatis non ponetur ab intrinseco, & per se, sed ab extrinseco impediente. Vnde in illuminatione per diaphanum vbi non est impedimentum poterit minima lux, verbi gratia candelæ illuminare vsque ad cælum, & in infinitum.

Si dicas, quia quicumque excessus ad resistentiã passi sufficit vt dicatur agens plus posse age-

ſe agere, quam paſſum reſiſtere, ergo ſufficit ad actionem, quia tollitur aliquid de reſiſtentia paſſi, in eo ſcilicet in quo agens excedit, ergo in eo aget. Item quæcumque proportio & exceſſus conſtituit maioritatem in virtute, ergo ſufficit ad agendum, quia vbi eſt maior proportio virtutis, ſequitur actio.

Reſpond. ad primum negando antecedens, quia ille exceſſus, licet ſit maior quaſi mathematice, non tamen phyſice, & prout requiritur ad agendum, ſicut neque res naturalis poteſt eſſe in quacumque minima quantitate, licet mathematice ſit in infinitum diuiſibilis.

Ad ſecundum reſpondetur quemcumque exceſſum conſtituere maioritatem quaſi mathematicam, & indeterminatam, non phyſicam & virtuoſam, qualis requiritur vt ens naturale ſit, & operetur.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm omne agens in agendo repatiatur?

Repati agens in agendo nihil aliud eſt quã ita agere in aliquod paſſum quod viciſſim paſſum agat in illud, & ita illa actio qua paſſum rurſus agit in ſuum agens dicitur reactio, quaſi rediens ad ſuum agens, & vtens illo tanquam paſſo. Vnde ad iſtam actionem, & reactionem concurrere debent tres conditiones. Prima quod agens & paſſum communicent in materia, ideſt quod ſi agens operatur in paſſum, habeat agens materiam, qua poſſit pati ab actione paſſi, defectu cuius Cęlum eſt

agens

agens in inferiora, nec tamen patitur ab illis quia non habet materiam capacem actionis horum inferiorum, v. g. calefactionis, aut infrigidationis, & multo minus spiritus repati potest à corpore, quia caret eius materia,

Secunda est quod agens, & passum non solum sint eiusdem materiæ, sed vtrumque se habeat in potentia ad formam, seu effectum alterius, verbi gratia, frigidum est in potentia ad calorem, & calidum ad frigus, quia carent illis formis, & contrarie se habent.
Si autem calidum agat in minus calidum vt illud intendat, non repatitur ab ipso, quia non caret eo calore quem præbet, & lucidum non repatitur à diaphano quod illuminat, quia diaphanum non opponitur luci. Debet ergo passum, & agens contrario modo se habere vt detur actio, & reactio.

Tertia conditio est vt agens & patiens sint intra sphæras actiuitatis vtriusque, extra spheram enim actionis non sequitur actio vt per se notum est.

His positis, vnum in hac parte est certum apud omnes Philosophos, scilicet inter agens, & patiens in quibus huiusmodi conditiones concurrunt dari mutuam actionem, & reactionem, id enim continua experientia approbat, & ratio persuadet. Experientia quidem, quia videmus pomum frigidum calefieri à manu, & similiter gelu liquefieri, manum vero ab vtroque frigefieri: aciem gladij percutientem alterum gladium ad inuicem hebetari, & alimentum communicare corpori suas qualitates, ab eius vero calore in carnem conuerti. Similiter constat quod mixtio fit per alterationem
misci-

miſcibilium ad inuicem, vt ſequenti quæſt. ex Ariſt. dicemus; ſi autem elementa mutuo in ſe non agerent mixtio non fieret, nec ad inuicem elementa pugnarent niſi mutuò in ſe agerent. Denique ratio ipſa id oſtendit, quia ex eo quod aliquid ſit agens ratione actiuitatis propriæ, non amittit, quod ſit in potentia ad aliam oppoſitam qualitatem, & ex eo quod aliud ſit paſſum non amittit actiuitatem qua poſſit agere in aliud, ergo ſi iſta duo debite applicentur, mutuo poterunt agere & pati, quia concurrunt in eis conditiones ad agendum, & patiendum, ſcilicet vtriuſque actiuitas & vtriuſque potentialitas; & nullum eſt impedimentum ad mutuo agendum, cum non ſit impedimentum ad pugnandum ad inuicem.

Tota difficultas conſiſtit in explicando quo modo iſta mutua reactio, & repaſſio fieri poſſit. Nam propter argumenta quædam quæ in hac parte ſunt difficilia, authores diuiſi ſunt. Et quidam dixerunt agens, & patiens mutuo agere, ſed non penes eaſdem partes, ſed agere ſecundum vnam, & pati ſecundum aliam, quod eſt ſimpliciter non reagere, ſed ſecundum diuerſas partes habere actionem, & paſſionem. Imò alij addunt omnino non agere, & pati ad inuicem, ſed ſi agens repatitur id eſſe ex virtute Cæleſtium corporum. Alij dicunt quod agens, & patiens etiam ſecundũ eandem partem agunt, & reagunt, ſed non ſecundum eandem contrarietatem qualitatum, v. g. calidum, & frigidum non agere mutuo ratione iſtarum qualitatum, ſed ignis agit ratione caloris in ſummo, quem habet, patitur autem non à frigore contrario calori, ſed ab humidi-

miditate in quantum est siccus.

Nihilominus communis sententia absolute tenenda est, quod vbi concurrunt conditiones supra positæ etiam penes easdem partes, & secundum eandem contrarietatem qualitatum datur actio, & repassio. Sumitur ex Philosoph. 1. de gener. tex. 14. & D. Thom. ibidem lect. 20. & communiter interpretes in hoc 1. lib. de gen. qui videri possunt apud Conimb. hic capit. 8. q. 3. Carm. disp. 8. q. 4. Idque constat ex experientijs, & fundamento allato. Neque euaditur difficultas dicendo, quod nõ datur actio, & reactio secundum qualitates contrarias, sed secundum disparatas, vt quod aqua per humidum agat in ignem calidum, nam etiam hoc modo contrarietas debet poni, siquidem humidum immediatè agit in siccum, & destructa siccitate destruit ignem, sicut ergo inter humidum, & siccum datur actio, & reactio, & tamen est contrarietas immediata inter illa, cur non etiam dabitur inter alia contraria immediata, vt inter calorem, & frigus? Similiter etiam secundum easdem partes fit actio, & reactio, scilicet penes illas penes quas se tangunt, nam vbi non se tangũt saltem per virtutem, non est applicatio agentis & passi, ergo neque actio & reactio quæ agendo & patiendo fit. Nec tamen sequitur quod etiam idem possit agere in se ipsum secundum eandem partem, quatenus est in potentia & in actu; hoc inquam non sequitur, quia idem non potest moueri à se respectu eiusdem qualitatis, seu formæ, sic enim esset in potentia & in actu respectu eiusdem: in actione autem & reactione subiectum non est

in

in potentia & actu respectu eiusdem, sed respectu diuersorum, agit enim, v.g. calorem & patitur frigus.

Contra hanc autem resolutionem sunt aliqua argumenta quæ difficilem semper habent solutionem, & ex eis magis dilucidabitur sententia proposita. Reducuntur autem ad duas classes. Quædam procedunt ad probandum, quod non potest dari actio, & reactio secundum eandem partem, sed secundum diuersam Quædam vero ad probandum, quod non potest dari secundum eandem contrarietatem qualitatum. Ex primo capite arguitur, quia si mutuo agerent aliqua contraria, posset idem subiectũ secundũ eandẽ partẽ moueri duplici motu cõtrario, v.g. frigefieri & calefieri; ponamus enim quod ignis diffundit suum calorem per aerem, & aqua per eundem aerem diffundit suum frigus, & mediantibus virtutibus sic diffusis ad inuicem agunt, & patiuntur, ergo ille aer medius simul frigesit, & calesit, quod est moueri motibus contrarijs, qui si sint in gradibus intensis sunt incompossibiles, vnde inter agentia contraria intensa non poterit dari actio, & reactio per aliquod medium.

Confirmatur, quia si agens calidum agit in frigidũ, & repatitur ab eo, sequitur quod pars vltima illius agentis calidi infrigidetur à passo frigido, & sic manet minus calida, quam reliquæ partes talis agentis, ergo reliquæ partes quæ calidiores sunt agent in illam partem minus calidam, seu infrigidatam, vna enim pars eiusdem continui potest agere in aliam, dummodo non sit eiusdem similitudinis, & actualitatis, ergo simul eadem pars calefiet ab alijs

partibus talis continui,& frigefiet ab agente frigido à quo repatitur.

Varie ad hoc argumentum ſolet reſponderi. *Quidam* dicunt quod non poteſt dari actio & reactio, niſi agens & patiens ſint coniuncta, non autem per medium vt euitetur difficultas argumenti. Sed hoc in ſe eſt falſum, quia actio & reactio datur quandocumque paſſum eſt intra ſphæram agentis, vt in tertia conditione diximus, & ſic non requiritur quod ſint immediata, ſed ſufficit quod intra ſphæram. Non euitatur inconueniens, quia ſi virtus vtriuſque diffunditur per aerem, tãdem peruenient ad aliquam partem, ſeu punctum vbi immediate ſe tangant, ergo ibi curret eadem difficultas quomodo moueatur illa pars duplici motu contrario, Curret etiam difficultas tacta in confirmatione, quando vtrumque agẽs ſe contingit, & pars vltima tangens mouetur à contrario, & moueri poteſt à partibus eiuſdem agentis. *Alij* dicunt illud medium moueri ab vtroque agente contrario, ſed penes diuerſas partes medij & non per eandem lineam, illa enim diuerſa agentia diuerſas partes medij tangunt, & per illas diffundunt ſuam virtutem, & ſic penes diuerſas partes mouetur medium motu contrario: cum autem illæ virtutes ſic diffuſæ perueniunt ad hoc, vt inuicẽ coniungantur, tunc partes medij agunt ad inuicem reducendo ſe ad aliquod temperamentum, quouſque fortius agens uincat, & totum medium ad ſe reducat. Addunt alij, quod cũ peruenerint illæ virtutes ſic diffuſæ ad unum punctum, ſeu terminũ (antequam enim perueniant non mouentur eædem partes, ſed diuerſæ il-

ſæ illis motibus contrarijs) tunc illa pars, ſeu terminus non mouetur duplici motu contrario, quia cum illa duo contraria pugnent inter ſe, vnum reſiſtit, & aliud agit, vnde tantum mouetur ab vno contrario, reſiſtit vero per aliud cuius virtutem in ſe recipit, & conatur expellere alterum, ne recipiat.

Vtraque tamen ſolutio non ſoluit punctum difficultatis. Et ſupponimus ex ſupradictis quod actio, & reactio non ſaluatur ſi ita fiat per diuerſas lineas, & partes quod nunquam coniungantur, nec immediate, nec mediate per virtutem ſuam, hoc enim non eſt ad inuicem agere, ſed vnam partem agere, aliam pati, quod eſt idem ac diſparate ſe habere, vel ſicut diuerſa ſuppoſita, quorum vnum agit, aliud patitur. Loquendo autem de agentibus quæ ad inuicẽ ſe tangunt, & vnum applicatur alteri penes eandem lineam, ſeu partem, tunc prima ſolutio non tenet, quia licet toto illo tempore, quo illa virtus per diuerſas partes diffunditur, eadem pars non moueatur motibus contrarijs tamen quando poſtea miſcentur, & in aliquo medio, ſeu puncto temperantur, & modificãtur, ibi mutua actio debet eſſe, nec enim fit temperamentum niſi per mutuam actionem, & curret argumentum de motibus contrarijs in illa parte. Secunda autem ſolutio corruit, quia quando illæ virtutes diffuſæ perueniunt ad idem punctum, & ſe reducunt ad temperamentum, hoc faciunt, quia ad inuicem ſe debilitant, & pugnant inter ſe, ergo iſta reſiſtentia non eſt paſſiua, ſed actiua, ſiquidem ſit penes virtutes actiuas, ergo ſit duplex motus contrarius, quorum vnus reſiſtit alteri debilitando

& agendo , ergo in illa parte, vbi datur pugna
ista, & resistentia actiua datur ille motus con-
trarius .

Quare cum tota differentia inter agentia,
quæ immediate se tangunt& quæ per medium
agunt in eo consistit, quod quando immedia-
te coniunguntur datur mutuus contactus illo-
rum duorum agentium,& consequenter datur
duplex superficies,quia ea quæ se tangunt non
in eadem superficie conueniunt, sed si se tan-
gunt sunt contigua;& consequenter plures su-
perficies petunt quæ sunt simul, tunc in istis
superficiebus non est incoueniens quod vna
patiatur ab alia, & simul vna agat in aliam;pa-
titur enim vnum, v.g. calorem & agit aliud v.
g. frigus . Cæterum quando per medium dif-
funduntur,virtutes,& qualitates oppositæ per-
ueniunt ad vnam superficiem , in quam exer-
cent suos diuersos motus,quia cum diffundan-
tur per idem medium, seu continuum, & in-
ipso continuo non dantur duæ superficies im-
mediatæ sicut cum duo agentia se tangunt , o-
portet quod in vna ad inuicem coniungantur,
& operentur; & tunc dicimus quod illa super-
ficies in qua coniunguntur illæ virtutes non
mouetur motibus contrarijs intensis, sed re-
missis,quia temperantur.& modificantur,& in
hoc non est inconueniens , sed solum ne mo-
ueatur idem mobile motibus contrarijs inten-
sis ; moueri autem duplici motu contrario re-
misso,vel altero intenso, altero remisso, non
repugnat vt diximus q. 19. Phis. art. 5. quod
ideo est, quia qualitates in gradibus remissis se
compatiuntur,ergo & actiones;si autem vnus
gradus fuerit intensus , dummodo non sit in-

sum-

summo, compatitur secum aliquem gradum remissum oppositum, ergo benè potest esse quod eadem superficies moueatur duplici illo motu caloris, & frigoris; si vterque quidem temperatur, & mitigatur, ab vtroque motu remisso mouebitur; si autem alter manet intẽtensus alter verò remissus, etiam ab vtroque mouebitur, licet non sentiatur, nisi motus intensus, quia prædominatur; & in summa, si subiectũ est capax duplicis qualitatis cõtrariæ in gradibus remissis, vel vnius in gradu remisso, alterius in intenso, non repugnabit tali duplici motu cõtrario moueri, & ad mediocritatẽ reduci, quousq. alterũ vincat, & totaliter destruatur alterũ, de quibꝰ plura dicemus inf.q.10.ar.2.

Sed instabis, quia quando duæ virtutes in gradibus intensis coniunguntur non potest ex vtraq. exire vnica actio, & vnus motus. quia diuersa agentia sunt, ergo neque vnus effectus, seu qualitas, v.g. tepiditas, ergo duæ qualitates exibunt, calor scilicet & frigus, & sic mouebitur illa superficies, vel pars duplici motu contrario.

Respond. quod illæ qualitates oppositæ non vniuntur per se ad faciẽdum vnum effectum, sed quælibet conatur suum producere, sed quia ad inuicem impediũtur, operantur remisse, & faciũt illam qualitatem sic temperatam; nec enim impediuntur omnino operari, sed impediuntur operari intense, ideo possunt reduci ad operandum remisse, & subiectum moueri potest duplici motu contrario remisso quousque præualeat vna ex illis qualitatibus, & aliam consumat. Quod si omnino manerent æquales, ita vt neutra remitteretur, non

daretur actio propter æquale impedimentum vtriusque.

Ad confirm. principalis argumenti respond. quod illa pars vltima aquæ quę calefit ab igne non frigefit à partibus suis immediatis effectiue, neque per emanationem à se propter impedimentum contrarium ignis calefacientis; & ita siue sit qualitas natiua & emanans siue extranea, dum occupatur à contrario intense agente, non potest simul recipere contrariam qualitatem.

Sed dices, quomodo illa vltima pars aquæ impeditur frigefieri, & recipere suam propriã qualitatem, & non impeditur frigefacere seu reagere in contrarium, siquidem aqua mediãte illa vltima parte quæ tangitur ab igne reagit in ignem, est enim pars immediata illi, ergo debet habere similem frigiditatem qua reagit in ipsum ignem, ergo à partibus immediatis, vel per emanationem naturæ à se.

Respond. quod impeditur illa vltima pars frigefieri, idest superaddi sibi frigus propter agens contrarium, v.g. ignem, quod fortius est ad impediendum motum contrarium frigefactionis, & receptionem frigoris. Non tamen impeditur pars illa vltima frigefacere, quando à principio applicatur igni, quia tunc nondũ est totaliter destructa sua frigiditas, quam habebat, & ita donec destruatur ab igne, reagit per illam & aliquo modo frigefacit, quousque calore ipso superante totaliter vincatur, & tũc etiam impedietur, seu desinet frige facere, nisi frigus ipsum instauretur per aliquam causam vincentem fortitudinem ignis, & tunc vicissim impediet ignem, ne ab illo calefiat, & sic nun-

nunquam mouebitur motibus contrarijs intensis.

Secundo arguitur, quia sequuntur plura inconuenientia ex eo quod mutua actio detur. Primum quia non posset aliquid agere secundum totam suam intensionem, v. g. ignis non poterit agere calorem vt octo in aerem, vel in aquam, quia dum agit, repatitur, & per passionem aliquid diminuitur, alias nihil repateretur ergo illud minus producit, & non qualitatem eandem. Quod dicatur vinci illam diminutionem à naturali virtute agentis, & sic demũ producere qualitatem intensam. Contra est quia sic prius aget ipsum agens in partem sui, quæ repatitur, vtpote proximiorem, quam in agens contrarium, & sic dum conatur expellere illius vltimæ partis repassionem, vel non aget in contrarium, vel illa pars mouebitur motibus contrarijs, quia continuo repatitur à contrario, & à se reducitur ad pristinam virtutem, 2. inconueniens est quod idem subiectum maneret superius & inferius respectu eiusdem, siquidem eadem qualitas quæ patiendo mouetur, agendo intenditur, quia actio nõ est nisi à proportione maioris inæqualitatis. 3. in casu quo subiectum esset præditum calore vt quatuor & frigore vt quatuor, si aqua, & ignis ageret in tale subiectum, vterque aliquid produceret de nouo, quia ageret & reageret, & non produceret, quia neuter posset excedere illum gradum vt quatuor, quia de calore & frigore non potest haberi vltra octo gradus, tunc autem sunt octo habendo quatuor ex vno, & quatuor ex alio. 4. Non possent elementa agere in inuicem nisi per mixtionẽ,

nam cum aliquid agit,& repatitur ab alio, illa pars quæ repatitur temperatur,& modificatur ex illo quod recipit,& ex eo quod habet, ergo fit mixtio,& sic idẽ esset actio & reactio quod mixtio. Denique quia ignis, v. g. non solum resistit aquæ contrariæ per calorem, sed etiam per suam substantiam, qua ille calor conseruatur, ergo habet maiorem resistentiam quam aqua actiuitatem, siquidem resistit per calorẽ & per substantiam,ergo aqua non poterit per frigus agere in ignem, quia maior est resistentia passi quam virtus,seu actiuitas agentis,quæ sola est qualitas frigoris, substantia enim non agit nisi per accidentia, recipit autem ratione substantiæ, & sic ratione sui resistit.

Ad primum inconueniens negatur antecedens. Ad probat. dicitur,quod quandiu agẽs repatitur,& aliquo modo temperatur eius virtus,non poterit agere secundum totã suam intensionem,eo quod modificatur à reagente, sed postea remoto hoc impedimento & crescente virtute vel ex natiua emanatione,vel ex causa extrinseca,tunc aget secundum totam suam intensionem, Et ad instantiam in contrarium respond. quod illa pars vltima, quæ repatiebatur, fortificatur, & vincit per hoc quod reducitur ad totam suam virtutem à causa intrinseca, si sit virtus natiua per emanationem, vel à causa extrinseca fortificante, si sit virtus extranea, & tunc illa pars simul patitur intensè ab vno & remisse ab àlio; contrarium enim agẽs remissius agit,quando illa virtus sui passi, vel natiua emanatione, vel ab extrinseca virtute fortificatur. Nec repugnat vt supra diximus,idem moueri duobus motibus contrarijs,

rijs, altero remisso, altero intenso, vel vtroque remisso, quia tunc non se expellunt.

Ad secundum, inconueniens negatur, quod idem sit superius, & inferius respectu eiusdem in eodem tempore, secundum patitur diminuitur qualitas, cum vero fortificatur vt intensius operetur, fit maior, & tunc non manet minor, quia vincit oppositum. Vnde nunquam verificatur quod idem sit superius & inferius formaliter.

Ad tertium, negatur sequi illud inconueniens, quia illud agens quod agit in subiectum calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, vel est fortioris virtutis vt possit vincere aliquem gradum ex illis, v.g. frigoris & intendere gradum caloris, vel non. Si non, tunc nihil aget, sed conseruabit calorem in illo gradu, vt quatuor, nec aliud faciet de nouo, quia non est vnde faciat. Si vero est fortioris virtutis, plus vincet de frigore quam patiatur ab ipso, & in illo plus quod facit, intendet calorem & remitet frigus non vltra gradum vt octo, sed proportionaliter vt si auget calorem ad quinque, remittet frigus ad tria & sic de alijs.

Ad quartum, respondetur in omni actione, & reactione aliquam mixtionem dari saltem imperfectam, idest ipsarum qualitatum sine corruptione substãtiæ, præsertim à principio, postea autem, vel vnum ex agentibus totaliter vincit, & sic soluitur mixtio etiam quoad qualitates; vel manet in aliquo temperamento; quod si tale sit, quod substantiam mutet erit perfecta mixtio, sin minus erit imperfecta, solum quoad qualitates.

Ad vltimum respondetur quod ignis in resi-

stentia actiua parificatur aquæ, quia vtrumque agit per qualitates formaliter, & per substantiam radicaliter; quantum ad resistentiam autem passiuam, licet ignis per substantiam, & siccitatem resistat passiuæ receptioni frigoris, tamen illa resistentia passiua non est tanta in igne quanta est actiuitas frigoris ad agendum, quia in resistentia passiua non multum eminet ignis sicut in actiua. Si autem sit aliquod passum quod magis resistat passiue, quam agens agat actiue, tunc magis retardabitur actio quousque vincat illam resistentiam.

Vltimo arguitur, quia si sint duo agentia inæqualia, vnum nō reaget in aliud, quia à proportione minoris æqualitatis non fit actio, & sic illud minus non reaget, si autem æqualis virtutis sint, mutuo se impediēt, ergo nunquam dabitur reactio, & repassio, quia semper actio est à proportione maioris inæqualitatis; & de igne dicit Arist. 2. de partibus animi c. 2. quod nunquam est frigidus, ergo saltem ignis non repatietur. *Et confirmatur*, quia in alijs motibus, vt locali, & augmentationis non est necesse dari actionem, & repassionem, si enim manus mouet lapidem non est necesse moueri ab eo, & quod crescit in augmentatione non decrescit ex alia parte per diminutionem, ergo nec erit idem in motu alterationis.

Respond. quod agens inæquale reagit in agens fortius non quatenus agens est, sed vt in potentia existit respectu qualitatis contrariæ, & respectu talis potentiæ agēs illud remissum fortius est in actiuitate. Sed tamen quia in agendo, simpliciter aliud agens est fortius, ideo agens minoris actiuitátis non agit simpliciter

in illud, sed agit remisse, & imperfectè, & in corrumpi, siquidem debilitatur, & destruitur à fortiori agente, & talis modus agendi potest esse à minori actiuitate. Quod si dicas quomodo frigidum vt quatuor potest diminuere de calido vt octo ipsum gradum octauum qui cęteris est perfectior siquidem reducit calidum vt octo ad calorem vt septem, & vt sex, ergo tollit gradum octauum. Respondetur, quod licet gradus vt octo, vel vnio vt octo sit perfectior cæteris, tamen hoc ipso quod perfectior est, necessario compatitur minus de opposito, & destruit non solum id quod maius est, sed etiã quod minus de forma opposita, si autem aliquid de ipsa cõpatitur, hoc ipso minus perfectionis habet. Et sic minor gradus non opponitur, nec destruit minorem oppositum, quin potius cum eo compatitur cum simul sint in gradibus remissis, sed opponitur perfectiori, vt perfectior est, & imperfectum excludit.

Ad id vero quod Aristot. dicit de igne, quod non dicitur frigidus intelligitur quantum ad denominationem, sicut aqua dicitur calida, etiam denominatiue, eo quod frigus nũquam potest prædominari igni sicut calor aquæ, vt ab ea denominetur frigidus, quia semper denominatio fit ab excellentiore prædominante, bene tamen potest ignis recipere aliquid frigoris, alias nunquam extingueretur, si oppositam dispositionem non susciperet.

Ad confirmat. respondetur in alijs motibus non semper dari contrarium agens à quo fiat reactio, nec enim si ego proijcio lapidem, necesse est quod lapis habeat vim motiuam re-

ſpectu mei, nec eſt neceſſe, quod quando aliquid augetur agendo in alimentum, ipſum alimentum habeat vim diminuendi id à quo immutatur. Et ideo non ſemper ſequitur in alijs motibus repaſsio, ſicut inter qualitates contrarias, quæ ad inuicem agunt ratione contrarietatis actiuæ.

QVAESTIO VI.

De mixtione.

Via mixtio fit per mutuam actionem & repaſſionem, ideo valde affinis eſt mixtio actioni, & reactioni, & ſic agimus de illa ante quam de rarefactione, & condenſatione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit mixtio, & quomodo fiat?

COmmunis, & accepta mixtionis diffinitio eſt quod mixtio eſt *miſcibilium alteratorum vnio*, quam diffinitionem tradit Philoſoph. in hoc lib. 1. de gener. cap. 10. & ibi D. Tho. lect. 25. & communiter Philoſophi conſentiunt.

Pro qua definitione explicanda, duo aduerte. Primo, quod mixtio dupliciter fieri poteſt, vno modo improprie, & large pro omni coniunctione aliquorum in vnum etiam ſi ex illis

non

non fiat vnū ſimpliciter, quod potius eſt conſtipatio quædam plurium, quam vera mixtio, fit enim per iuxta poſitionem partium minimarum congregatarum in vnum, ſicut cum diuerſa grana miſcentur hoc eſt ſimul confuſe aggregantur, vt farina hordei, & tritici, vel alia grana minuta; ſecundo modo ſumitur mixtio ſtricte & rigoroſe, prout non ſolum aggregantur plura per iuxta poſitionem in vno loco & conſtipationem, ſed per veram vnionem hoc eſt reſultantiam vnius per ſe; & ad hoc requiritur mutatio extremorum, vt non maneat vnumquodque in ſeipſo. Primo modo aliqui ex antiquis acceperunt mixtionem vt refert & impugnat Ariſt. loco cit. tex. 85. & 86. quæ tamen non eſt propriè mixtio, ſed aggregatio multorum, quia quodlibet granum, vel quælibet pars minima non manet continuata alteri, ſed contigua & ſeorſum ſeparata, mixtum autem quod ſimpliciter eſt tale debet eſſe eiuſdem rationis in toto, & in parte, & conſequenter habere partes continuas, in illa autem mixtione quælibet pars minima conſeruat ſuam ſpeciem, non ergo ex illis fit mixtum, ſed aggregatum, ergo neque ibi eſt vera mixtio.

Secundo eſt notandum, ad mixtionem rigoroſe dictam quatuor requiri conditiones. Prima pertinet ad ſubſtantiam. Secunda ad quantitatem. Tertia ad qualitatem. Quarta ad vbi. Prima eſt, quod mixtio præſupponat diuerſas ſubſtantias ex quibus fiat & tendat ad vnam quæ ex illis facienda eſt, hoc enim eſt quod dicit Philoſ. loco cit. tex. 83. quod oportet miſcibile exiſtere ſeparabile, ſi enim ſeparata non eſſent non oporteret mixtionem facere ex plu-

ribus

ribus. Quod vero tendant ad vnum patet, quia si vnum non fierent, mixtio non esset, sed vel aggregatio multorum, vel generatio simplex vnius ex alio, non mixtio, quando enim elementum generatur ex aliquo, non est ibi mixtio, quia non fit mixtum, eo quod non generatur ex pluribus inter se minutatis, & vnitis, sed potius resolutis in tale elementum. Secunda conditio est ex parte quantitatis, requiritur enim ad mixtionem quod miscibilia mutuo diuidantur ad hoc vt vnum intret per partes alterius, quia si extra manet, poterit quidem alterare vel generare ex illo aliquid, sed non misceri cum illo; vnde quando duo liquores miscentur, videmus vnum diuidere alterum, & permeare illud, & Aristot. in tex. vltimo huius cap. 10. inquit quod oportet miscibilia esse terminabilia & passiua, hoc autem vt ait D. Th. est bene terminabile, quod est bene diuisibile in parua, sicut corpora humida, quæ idcirco sunt magis miscibilia. Tertia conditio est ex parte qualitatis, quod scilicet sint actiua, & passiua secundum qualitates, non ita tamen quod vnum prædominetur alteri, adeo vt trahat illud ad se tanquam partem, sicut fit in augmentatione, sed requiritur, quod ex vtroque fiat vnum tertium temperatum, & ideo requiritur ista qualitatum actiuitas, & passibilitas, quia quando ex elementis fit mixtum vel ex liquoribus, non debent manere qualitates in toto suo vigore & cruditate sicut sunt in elementis, sed temperari ad inuicem, & sic requiritur mutua alteratio, sicut explicat Philos. loco cit. tex. 89. & D. Tho. ibi lect. 25. Quarta denique cõditio tenet se ex patre vbi, scilicet,

quod

quod conueniant in vnum locum miscibilia, alias non fiet mixtio, nec resultabit vnum, nec dabitur mutua actio, & passio si non applicentur localiter in vno loco. A quo autem agente fiat mixtio præsertim elementorum, dicemus respondendo ad argumenta.

His positis, dico primo. Datur de facto mixtio qualis à nobis explicata est. Ita Arist. contra aliquos antiquos, qui mixtionem negabant, vt patet in text. 83. vbi potest videri D. Thom. & constat tum experientia, quia videmus multa ad inuicem misceri, idest ex pluribus in vnum tertium conuenire, vt ex varijs liquoribus in quibus simplicia non penitus extinguuntur quoad virtutem, licet formæ substantiales non remaneant, quod est signum manifestissimum mixtionis, in generatione enim quæ mixtio nō est, vnum penitus extinguitur quoad formam & virtutem, sicut si ex terra fit ignis nihil de terra manet, si gutta vini cadat in fluuium, nihil de vino manet, & ideo illa non est mixtio, sed simplex generatio, ergo vt mixtio sit, aliquid manere debet; tum etiam quia videmus corpora aliqua non esse simplicia, sicut elementa, sed mixta seu composita, siquidem in eis inuenitur aliquid de omnibus elemētis videlicet qualitates elementales, ergo oportet quod talium corporum generatio sit mixtio non simplex generatio: tum denique, quia in corporibus datur mutua actio, & reactio, vt in quæst. præced. ostensum est, ergo oportet dari mixtionem, siquidem ex ista mutua reactione ipsæ qualitates miscentur, & temperantur, ergo tanta potest esse corruptio, quod illa corpora non maneant in suo statu, nec cum debitis

dispo-

dispositionibus, & consequenter quod fiat aliquod tertium ex illis quod est mixtum.

Quod si inquiras, an omnia quatuor elementa concurrant ad compositionem mixti? De hoc dicemus amplius ... art. 11. non enim desunt qui id negent solum, quia existimant igné non posse descendere ad locum mixti, idest ad terram, vbi fiunt mixta, quia alias ignis violenter moueretur. Sed tamen hoc fundamentum debile est, tum quia in terra verus datur ignis, qui non est mixtum, sed corpus elementale, licet non ita purum sicut in sua sphæra, ergo ex illo possunt mixta generari; tum quia non repugnat aliquam exhalationem inflammari sursum ab igne elementali & decidere in alias exhalationes, aut etiam vsque ad terram, sicut fulmen, quæ licet sint exhalationes ignitæ, tamen secum deferunt ignem, cum videamus comburere, & inflammare multa, ergo non est negandum posse ignem descendere, & in mixtis ex tali inflammatione generatis virtualiter manere, & ad alia communicari.

Dico secundo, optima est definitio Arist. tradita de mixtione. Eam acceptant communiter omnes Philosophi, licet non defuerit aliquis, qui illam repræhenderit tanquam vitiosam eo quod traditur per æque ignotum, scilicet per miscibile, tam ignotum est enim quid sit miscibile, quam quid sit mixtio; & quia in ea circulus committitur, quia mixtio definitur per miscibile, & miscibile per mixtionem. *Cæterum* conclusio nostra manifesta est, quia per hanc definitionem explicatur natura mixtionis, vt distinguitur à simplici generatione que simpliciter fit ex vno quod corrumpit, sicut

sicut cum ignis generatur ex ligno. At vero in mixtione datur generatio ex contemperatione, & congregatione aliquorum quæ inter se diuisa sunt, vnde oportet fieri per modum vnionis seu congregationis contemperantis, & coniungentis multa diuisa in vnum tertiũ. Vndè hæc definitio præsupponit definitionem generationis substantialis in communi, scilicet quod sit mutatio de non esse substantiali ad esse substantiale in materia, explicat autem id in quo differt generatio mixtiua à simplici generatione non miscente, neque congregante aliqua, ex quibus vnum tertium formetur. Et ideo D.Tho.in hoc 1.lib.de gen.lect.25.in fin. explicans hanc definitionem Arist.dicit: *Quod mixtio est miscibilium alteratorum corruptorum secundum formas, vnio*. Itaque ly vnio idem est quod actio congregatiua seu factiua vnius ex multis substãtialiter, & ita non significat vnionem materiæ cum forma quæ est communis omni generationi, sed ex pluribus quæ corrumpuntur per contemperationem, & congregationem in vnum, & ideo requiritur, quod alterentur miscibilia, non quacumque alteratione, sed corruptiua illorum, & redigente illa ad vnum tertium.

Sic ergo, in ista definitione tria essentialiter requisita ad mixtionem explicantur, scilicet ex parte termini *à quo*, ex quibus fiat; ex parte termini *ad quem*, quid fiat; ex parte *actionis*, quomodo fiat, quod est plenè explicare mixtionem. Ex parte termini *à quo*, quod non fiat ex vno tantum quod totaliter corrumpatur, sed ex pluribus miscibilibus, idest in se quidem distinctis, sed in vnum congregabilibus. Addi-

tur

tur *alteratorum*, propter duo; primo, vt intelligatur quod mixtio primo & per se debet fieri in qualitatibus quæ alteratione ipsa confunduntur, & in vnam virtutem seu qualitatem mediam conueniunt, hæc enim debet manere in mixto, si verum mixtum fiat ad distinctionem eorum quæ miscentur sine alteratione, solum per diuisionem minimarum partium simul congregatarum. Secundo, vt significetur talis alteratio quæ sit corruptiua miscibilium vt ex D.Tho. aduertimus, aliàs non fieret vnũ ex ipsis miscibilibus. Ex parte termini *ad quem*, explicatur, quod fiat vnum tertium ex illis, & non quodlibet eorum maneat. Ex parte etiam actionis seu modi procedendi significat ipsa vnio actionem mixtiuam, idest quæ non solum sit vnitiua formæ, & materiæ, sed congregatiua plurium miscibilium in vnum.

Ex quibus colligitur quomodo mixtio differat à generatione substantiali, & quomodo illam includat: differt enim à generatione substantiali simplici non à generatione substantiali communiter dicta, quam tanquam genus includit, addit autem supra generationem simplicem fieri per modum vnitiui, & congregatiui, manentibus qualitatibus ad medium redactis. Et quando Philos. probat mixtionem differre à generatione, non loquitur de generatione in genere, sed de generatione simplici, quæ est species generationis, & nomine generationis absolute nominatur, sicut dispositio dicitur species condiuisa contra habitum cum tamen etiam detur dispositio generica ad habitum. Nec propterea negandum est dari formam substantialem in mixto, cui

cui qualitas temperata debita sit, nam vt docet S. Tho. 4. contra gent. cap. 81. *Forma mixti dupliciter intelligi potest, vno modo, vt per formam mixti intelligatur forma substãtialis corporis mixti. Alio modo dicitur forma mixti, qualitas quadam composita ex contemperata ex mixtione simplicium qualitatum, qua ita se habet ad formam substantialem corporis mixti, sicut se habet qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis.* Atque ita mixtio non ad solam qualitatem terminatur, sed ad substantiam, & ita differt ab alteratione, quia non solum illam præsupponit, sed etiam substantialiter generat: generatio autem simplex dicitur illa, quæ vel generat corpus simplex, scilicet elementum, vel quæ generat modo simplici, idest non per cõgregationem & temperationẽ multorum, sed simpliciter corrumpendo vnum & generando aliud, sicut si gutta aquæ inijciatur in magnam quantitatem vini non fit ibi vnum tertium ex miscibilibus, sed ex vno fit aliud, scilicet ex aqua vinum.

Vnde colligitur Philos. non definisse mixtionem per aliquid ignotius, nam miscibile prius explicauit per suas conditiones, deinde mixtionem per miscibile. Et similiter non commisit circulum, quia miscibile non per mixtionẽ ipsam notificauit præcise, sed per alias conditiones ad miscibilia requisitas, vt constat ex textu, & sic potuit Aristoteles per miscibile iam aliunde explicatum mixtionem explicare.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur ad probandum mixtionem non dari in rerum natura, argumento illo

anti-

antiquorum, quia vel corrumpuntur miſcibilia ad mixtionem vel non: ſi non corrumpuntur, ergo non magis ſunt mixta, quã prius, ſed ſolum congregantur in vnum, non fiunt vnum: ſi corrumpuntur, ergo ex illis non fit mixtio, quia ex non entibus non fit mixtio. *Confirm.* quia mixtio vel fit per diuiſionem partium vel per penetrationem: hoc ſecundum naturaliter eſſe non poteſt: primum vero ſi fiat imprimis ſolum mixtio erit per iuxtapoſitionem vnius partis ad aliam; deinde vel ſoluitur continuum in omnem ſuam partem vel non. Primum eſſe non poteſt, quia quælibet pars eſt diuiſibilis, & ſic non poteſt diuidi in omnem ſuam partem, ita vt amplius diuidi non poſſit. Secundum non, quia non eſt maior ratio cur diuidatur in iſtas partes, quã in illas.

Reſpondet. miſcibilia corrumpi formaliter, ſed manere virtualiter in mixto ratione qualitatum; & mixtio fit ex miſcibilibus quæ actu exiſtunt in principio, quando mixtio inchoatur, non exiſtunt autem in termino quando generatur mixtum ex illis corruptis.

Ad confirm. reſpond. mixtionem fieri per diuiſionem in partes minimas, nec tamen vna ſolum manet iuxta aliam, ſed agit in illam, quia actio & reactio facilius tranſmutat rem ſic diuiſam & comminutam in partes minimas, & inde reſultat forma mixti. Quando autem quæritur an diuidatur in omnem ſuam partem? Respond. non diuidi in omnem ſuam partem quaſi mathematice, hoc enim eſt impoſſibile, cum omnis pars ſit ſemper diuiſibilis, ſed ſoluitur in partes minimas naturales in quibus, ſcilicet conſeruari poteſt ſpecies talis

cor-

corporis, vt ad inuicem agant; aliquãdo etiam fiet in maiores partes, prout agens à quo fit mixtio magis, vel minus comminuerit, & materia ipsa patiatur, & ad mutuam actionem, & reactionem sufficiat.

Secundo arg. mixtio quæ fit ex elementis nõ est naturalis, neque violenta ergo nulla. Non est violenta, quia sic non esset à natura ordinata ad producenda corpora mixta, nec productio mixti esset productio rei naturalis. Nõ est naturalis, quia elementa aliqua debent extra locum suum poni vt ex eis fiat mixtum, sicut aer & ignis debent descendere ad locũ inferiorem vbi fit mixtum, & præsertim non apparet quomodo mixta quæ fiunt intra mare ex concursu aeris, & ignis fieri possint. *Confir.* quia si elementa conueniunt ad mixtionem oportet quod moueantur ad locum in quo fit mixtio ab aliquo mouente; non à se quia de se vnumquodque elementum tendit ad suum centrum, non ad locum cuiuscunque mixti, neque elementa intendunt formam mixti, sed suam propriam generare quantum est de se, præsertim cum elementum sit imperfectius, quam mixtum, & sic non potest ex propria virtute intendere eius generationem, & se mouere ad illam; neque mouentur elementa ab alio mixto, quia loqui possumus de primo mixto, quod factum est ex elementis, & nõ supposuit aliud prius mixtum à quo mouerentur elementa; neque mouentur à cælo, quia est causa vniuersalis & remota, nec potest esse immediata causa omnium mixtorum, vt patet in animalibus perfectis.

Respond. mixtionem esse naturalem vtpotè à

natu-

natura ordinatam, & ad naturalis entis productionem terminatam. Nec obſtat quod alicui elemento fiat violentia, quia hæc violentia tenet ſe ex parte elementi, quod corrumpitur, & tranſit in mixtum, non autem ex parte ipſius mixti, quod producitur, nullum eſt autem inconueniens, quod in generatione naturali corruptum aliquam patiatur violentiam, licèt enim ſit violentia reſpectu corrupti, eſt tamen naturalis materiæ, & ad bonum vniuerſi ordinata, & ita ſimpliciter eſt naturalis mixtio, licet præſupponat aliquam violentiam ex parte eius, quod corrumpitur. Nec eſt neceſſe, quod elementa omnia formaliter intrent in quemcumque locum vbi formatur mixtum, ſufficit quod virtualiter, & per ſuas qualitates intrent, ſicut in profundo maris inuenitur calor in piſcibus ad operationes vitales, qui calor eſt virtus quædam ignis, & poteſt participari à cælo.

Ad conf. reſp. quod elementa ex proprijs non mouētur ad mixtionē, bene tamen à cauſa ſuperiori, v.g. à cælo, vel à Deo, qui in principio produxit omnia mixta ex elemētis, & licet aliqua dicantur facta eſſe ex aqua, vel ex terra, nō propter hoc tollitur, quod omnia elementa ſaltem virtualiter concurrant ad mixta, cum etiam in piſcibus vt diximus inueniatur calor, qui eſt virtus ignis, ſed dicuntur fieri ex illo elemento, quod magis prædominatur in tali mixto de quo D.Tho.1.p.q.71.in cor.& ad 1.

Ad inſtantias autem confir. reſp. quod elementum ſecundum ſe, & ex proprijs ſolum mouetur ad ſuum centrum, & ad generādum ſuum ſimile, tamen ex impreſsione cauſæ ſuperioris poteſt agere ad productionem mixti, ſicut

cut sola terra non germinat herbam nec producit metalla, sed ex impressione cęli. Et quando dicitur, quod cælum est causa vniuersalis, & remota, & non potest in omnia mixta. Respondetur quod respectu aliquorum mixtorum est sufficiens causa vt respectu herbæ, & metalli, & similium, respectu vero animalium perfectorum non est causa sufficiens, & ita oportuit quod prima animalia producerentur à Deo, deinde cælum cum prædictis animalibus concurrit ad generandum.

Tertio arguitur contra definitionem mixtionis, quia vnio non est aliquid præter relationē, vt diximus in q.6. Physic. sed relatio non pertinet ad speciem generationis quæ est actio, ergo mixtio quæ est species generationis inconuenienter definitur per vnionem. *Confir.* quia mixtio differt à simplici generatione ex parte termini *ad quem*, seu formæ ad quam terminatur, scilicet ad formam mixti, ergo sicut generatio definitur, quod est transitus à priuatione formæ substantialis ad formam substantialem in materia, ita mixtio quæ est species generationis deberet definiri quod sit transitus à priuatione formæ mixti ad formam mixti, non autem per hoc quod sit vnio, formaliter enim est transitus, quia est generatio, non autem vnio, quia non est relatio.

Respondet. quod ly *vnio* in definitione mixtionis non significat ipsam relationem, vel modum vnitiuum extremorum, sed est actio vnitiua & generatiua tali modo, idest ex congregatione miscibilium in vnum, quod temperatur, & congregatur ex omnibus, non autem ex vno tantum generatur, & sic sub nomine

vnio-

vnionis non intelligitur vnio in facto esse,quæ de formali importat relationem inter extrema conuenientia in vnitatem,quam per vnionem acquirunt, quatenus ad inuicem se communicant, & ideo præsupponere debent actionem aliquam & passionem,qua vnum communicetur alteri ad talem vnitatem constituendam, non quidem per aliquem modum superadditum tãquam per rationem formalem,eo quod ista vnitas in qua extrema conueniunt non est formaliter vnitas modalis,sed substantialis, vel accidentalis,& ideo non habet pro medio, & ratione formali modum,sed ipsam extremorum communicationem, quæ fit per eorum entitates tali actione, vel passione applicatas; & ista actio sic tendens ad communicandum vocatur etiam vnio actiua, & hæc intelligitur nomine vnionis in definitione mixtionis,non quidem actio vniens materiam formæ, quia hoc est commune omni generationi, sed quia vniuntur miscibilia,ad hoc vt corrupta interse vnum mixtum faciant,& ideo stat,quod vniãtur per mixtionem, licet corrumpantur, quia non vniuntur formaliter tanquam extrema componentia, sed virtualiter in vno tertio, quod resultat ex talibus miscibilibus in vnum contemperatis.

Ad confirm. respond. Quod mixtio est transitus de forma miscibilium ad formam mixti, sed quia non est simplex transitus, sed congregatiuus ex multis, nomine vnionis designatur, eo modo quo dictum est.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Quomodo mixtio fiat in liquoribus tam eiusdem, quam diuersæ speciei?

DVplex est genus miscibilium quædam sunt vt liquores, quædam vt elementa: in hoc articulo agemus de liquoribus, in seq. de elementis. Circa mixtionem liquorum, supponimus posse in illis dari mixtionem late sumptam, quæ fit per solam aggregationem partium in vnum locum, id enim manifeste constat experientia, cum videamus aliquos liquores inter se confundi. Difficultas est in duobus. Primum an inter istos liquores intercedat propria mixtio, quæ faciat vnum tertiũ ex corruptione eorum. Secundo specialiter quando miscentur duo liquores eiusdem speciei, & eorundem accidentium an possit fieri vera & propria mixtio cum corruptione miscibilium, & generatione vnius tertij.

Dico primo; inter liquores diuersæ speciei habentes contrarias qualitates datur vera, & propria mixtio. Conclusio est satis nota, sumiturque ex D.Thom.3.p.quæst.77 art.8. vbi inquit: *Quod si permisceatur aliquis liquor in tanta quantitate, quod possit diffundi per totũ vinum, totum fieret permixtum quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum, vnde sequeretur quod vinũ prius existens non remaneret, sed liquor permixtus esset alterius speciei, puta si permisceretur*

aqua, solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. Et idem docet in 4.dist.12.q.1. ar.3.quæst.6. Ratio est, quia inter liquores habentes contrarias qualitates concurrunt conditiones veræ mixtionis, siquidem ex parte quantitatis cum sint humida facile possunt di uidi, vt aduertit Philos. in hoc 1.lib. text. 89 similiter ex parte qualitatis habent quidditates conararias, ergo sunt capaces alterationis corruptiuæ, quia hæc fundatur in contrarietate qualitatum, & consequenter sic possunt temperari, vt corrumpantur liquores, & fiat vnum tertium.

Circa liquores vero eiusdem speciei, qui nõ habent qualitates contrarias, & tamen ad inuicem diuiduntur, & copulantur, difficultas maior est, nam ex vna parte videtur fieri vnum mixtum simpliciter ex illis, quia fit vnum numero per copulationem partium, sicut ex duabus aquis in vno vase fit vna aqua numero. Ex alia vero parte non datur alteratio, cum non habeant qualitates contrarias, ergo neutrum alteratur alteratione corruptiua, quæ essentialiter requiritur ad mixtionem, corruptio autèm non datur de vno indiuiduo in aliud, quia simile non agit in simile, sed de vna specie in aliam. Item quia alias si fieret mixtio ex duobus liquoribus eiusdem speciei cum corruptione vtriusque, sequeretur quod si vinum consecratum adderetur alteri vino consecrato, ibi desineret esse corpus Christi, cum tamen vtrumque consecratum sit. Sequela patet, quia fit alterum numero distinctum ab vtroque miscibili, & illud tertium non est cõsecratum, quia de nouo fit. ergo sub illo non

manet

manet corpus Christi. Quod a fortiori sequitur si aliquod vinum non consecratum misceatur consecrato, tunc enim etiam resultabit vnum numero distinctum, quod consecrationi non fuit subiectum, Et ita aperte affirmat S. Thom. citato loco ex 3. p. Quod confirmatur quia vt dicitur cap. Cum Marthæ, de celebratione Missarum, quãdo vino consecrato infunditur aliud vinum, hoc secundum nec transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, ergo supponit decretalis, quod non fit mixtio ex liquoribus eiusdem speciei. Ad hoc.

Dico 2. quando coniunguntur duo liquores eiusdem speciei non habentes qualitates contrarias, tunc non fit corruptio neque mixtio. sed sola continuatio vnius liquoris ad alium, & in tali casu non dicit D. Thom. fieri aliud numero, vel desinere sanguinem sub speciebus consecratis si eis miscetur aliud vinum. Prior pars quæ est communis Thomist. vt asserit M; Nuño 3. p. q. 77. art. 8. circa 4. conclusionem D. Thom probatur, quia ad mixtionem de qua in præsenti loquimur, non sufficit diuisio partium, & continuatio earum, vt fiat mixtio sicut probat Phil. in hoc 1. lib. tex. 84. & 85. alias mixtio esset aggregatio partium, & iuxta positio, & sic quando ignis aggenerat sibi alium ignem diceretur ibi fieri mixtio cum tamen fiat mixtum. Quare mixtio generatiua essentialiter requirit alterationem miscibilium, & talem quæ corrumpat miscibilia, vt fiat; ergo vbi non est alteratio & corruptio penes formam non est mixtio, vbi autem non est contrarietas qualitatum non potest esse alteratio corruptiua, quia omnis corruptio in cõtrarie-

tate fundatur,ergo inter liquores non habentes qualitates contrarias,non poteſt fieri mixtio de qua loquimur in præſenti,quæ fit ex cõtemperatione,& corruptione miſcibilium,ſed ſolum poterit dari continuatio vnius partis cum alia, vt cum aqua miſcetur aquæ nullo mixto producto, ſed elemento continuato.

Secunda pars conſtat ex eodem contextu D.Thom.q.illa 77.citata art.8.dicit enim,*quod corpus & ſanguis Christi manent in ſpeciebus quandiu illæ ſpecies manent, eædem numero, quia conſecratur hic panis, & hoc vinum, vnde ſi fiat tanta permixtio liquoris cuiuſcumque, quod pertingat ad totum vinum conſecratum & fiat permixtum, erit aliud numero,& non remanebit ibi ſanguis Chriſti* Quæ verba procedunt ex ſuppoſitione quod fiat mixtio liquoris cum liquore, & fiat permixtum, atq. adeo ſupponendo corruptionem, & non ſolam cõtinuationem vtriuſque liquoris. Et ſolut.ad 2 inquit: *Quod per mixtionem facta corrumpuntur ſpecies vel in toto,vel in parte*,ergo ſupponit fieri permixtionem corruptiuam,& conſequenter alterationem fundatam in contrarietate qualitatum,non vero ſolam continuationem ſpecierum de hac enim non dicit quod ſufficiat ad hoc,vt deſinat ibi corpus Chriſti, imò oppoſitum approbare videtur in 4. ad Anib.d.12.q.vnica ar.3.ad 3.

Dico 3. quando liquores ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed habent qualitates contrarias, poteſt dari vera mixtio & corruptio miſcibilium, & in hoc caſu loquitur S. Thom. quod non manebit ſanguis in ſpeciebus conſecratis, ſi miſceatur alius liquor eiuſdem ſpeciei qui facit

vt ſit aliud numero, vt patet ex verbis ipſius citato loco, *ſi eſſet*, inquit, *eiuſdem ſpeciei liquor adiunctus, puta ſi vinum permiſceretur vino remaneret quidem eadem ſpecies, ſed non remaneret idem numero vinum quod declarat diuerſitas accidentium puta ſi vnum vinum eſſet album, & aliud rubrum*, ergo ex hac declaratione colligitur, quod loquitur Sanct. Thom. de liquoribus eiuſdem ſpeciei habentibus diuerſa accidentia. Præſertim hoc adiuuatur ex alio loco in quodl. 10. art. 3. vbi tractans eandem quæſt. & impugnans eos qui dicebant per quālibet guttam liquoris mixtam ſpeciebus deſinere ibi eſſe ſanguinem Chriſti inquit: *Quod ipſa additio non tollit eſſentiam dimenſionis, ſed variat terminationē eius, quæ quidem variatur non ſolum per additionem, ſed etiam per diuiſionem, vnde ſi talis variatio ſufficeret ad hoc, quod deſineret eſſe ſub ſpeciebus corpus, vel ſanguis Chriſti. ſequeretur, quod per diuiſionem ſpecierum, deſineret eſſe ſimiliter, quod patet eſſe falſum*. Quare ſecundum D. Thom. per additionem, vel continuationem liquorum non ſoluitur ſubſtantia miſcibilium vel ſpecifica, vel numerica, per mixtionem autem ſoluitur, quia eſt cum corruptione. Et ex hoc probatur 1. pars concluſionis, quia in liquoribus eiuſdem ſpeciei ſi dentur accidentia oppoſita ratione quorū vnum ſit actiuius altero ſicut indicat diuerſus calor, vel acrimonia talium liquorum, tunc datur ſufficiens cōtrarietas ad corruptionem in qualitatibus, & datur etiam diuiſio partium inter ipſos liquores, vt videmus fieri, ergo datur quidquid requiritur ad veram mixtionem, ſcilicet diuiſio

alteratio.& corruptio. Nec obstat quod sint eiusdē speciei, quia bene potest vnum indiuiduum sortiri qualitates oppositas alteri, ratione quarum agat ad corruptionem alterius in aliud tertium in quo illæ qualitates maneant temperatæ, cum non solum vnum indiuiduū, sed etiam vna pars possit agere in aliam in eodem indiuiduo vt patet in viuentibus, deficiente enim alimento vna pars agit in aliam, & consumit illam, vnde redditur animal macilentum, & tenue, ergo similiter poterit vnum indiuiduum esse fortius altero, sicut vnum vinū est fortius altero, & per suam qualitatem agit in illud, & dissoluit illud, contemperando in vno tertio, tunc enim non agit simile in simile, quia dissimilia sunt secundum qualitates oppositas.

Ex quo patet ad rationes dubitandi à principio. Ad 1. enim respondetur, quod quando duo liquores sunt omnino similes in specie, & qualitatibus, tunc vnum non corrumpitur ab alio, nec miscetur, sed continuatur præcedenti, & sic non fit aliquid distinctum numero, sed idem numero fit maius per continuationem; si verò sint diuersarum qualitatum, quæ possunt in vnum contemperari, tunc fit mixtio, & resultat vnum tertium indiuiduum corruptis miscibilibus. Neque est necesse quod omnis corruptio sit de vna specie in aliam, sed potest esse de vno indiuiduo in aliud, vt iam explicauimus.

Ad 2. dicitur quod si vinum consecratum misceatur alteri consecrato, potest hoc fieri dupliciter; vno modo quando vtraque species vini habet easdem qualitates, v.g. est eiusdem

acri-

acrimoniæ,caloris,&c. alio modo quando habet diuersas qualitates, quarum vna potest alteri misceri, & contemperari. Primo modo est certum quod non fit mixtio, sed continuatio vnius speciei ad aliam, & sic non corrumpit miscibilia: illis autem non corruptis, non desinit esse sanguis, sicut argumentatur S. Thom. quia etiam si diuidatur, & fiant plura indiuidua ex speciebus vini, vel panis, non desinit ibi esse corpus Christi. Si secundo modo fiat ita quod inter ipsas species vera mixtio conficiatur, tunc censent aliqui esse probabile quod ibi desinat esse sanguis Christi, eo quod fit vnum tertium indiuiduum corruptis miscibilibus, & super illud non cecidit consecratio; quod videtur insinuare S.Tho. dicta quæst.77. & expresse tenet M. Nuño citatus, licet dicat non esse certum. Existimo tamen non loqui in illo casu Sanctum Doctorem quo duæ species consecratæ miscentur, quia licet fiat vnũ tertium indiuiduum, quia tamen omnes eius partes fuerunt consecratæ, totum remanet cõsecratum ratione partium, sicut è conuerso quando diuiditur hostia, & fiunt duo indiuidua, quodlibet retinet consecrationem, quia licet non fuerint consecrata vt duo indiuidua quia tamen fuerunt consecrata in suo principio à quo diuiduntur & multiplicantur, ideo retinent consecrationem. At vero si vinum non consecratum habens diuersas qualitates misceatur consecrato, ita quod totum peruadat, & perfundat, in hoc casu fit alterum indiuiduum ex vtroque; & cum non sit consecratum in omnibus suis partibus, & in se sit aliud numero distinctum ab eo quod consecratum

fuit, probabile est desinere in illo toto esse sã-guinem, & in hoc casu loquitur S. Thom. sed quia non est omnino certum, vinum illud religiose seruandum est.

Ad Confirm. Respond. decretalem solum dicere quod vinum appositum speciebus non consecratis non miscetur sanguini intus contento, nec illud perfundit, aut tangit, cum non sit ibi modo cõnaturali & extenso, non tamen docet non misceri speciebus vt fiat vnum tertium, quo resultante desinat ibi esse sanguis.

ARTICVLVS III.

Quomodo fiat mixtio inter elementa, & quomodo illa maneant in mixto?

DE elementorum mixtione duæ possunt esse difficultates. Prima an vere omnia quatuor elementa misceantur, ita quod ex illis componatur mixtum. Secunda quomodo dicantur manere elementa in mixto virtualiter, & non formaliter, & quid sit virtualiter manere.

De 1. disseruit Aristot. in hoc libro 2. cap. 8. textu 50. vbi ostendit omnia elementa esse in quolibet mixto, & ad illud concurrere. Et quidem quod omnia elementa possint esse in quolibet mixto, seu concurrere ad illud iam supra diximus ostendendo quomodo etiam ignis possit ad constituendum mixtum concurrere. Quod vero de facto in omni mixto inueniantur omnia elementa asserit Arist. citato lo-

to loco ; quod non est intelligendum, ita vt quando quodlibet mixtum generatur, ibi formaliter conueniant omnia elementa, cum hoc vix accidere possit, vt in animalibus, & his quæ generantur intra aquam manifestum est, sed sufficit quod virtutes elementorum, quæ in prioribus mixtis fuerunt contemperatæ, de vno mixto ad aliud transfundantur. Et quidem ex eo quod inueniatur in mixtis grauitas, manifestum est in illis concurrere elementa grauia, & non solum terram sed etiam aquam, quia alias haberent siccitatem sine aliqua humiditate, & sic nõ possent continuari, & coagulari, sed magis in puluerem reducerẽtur, quia nimia siccitas in pulueres reducit. Alia autem duo elementa, scilicet ignis & aer etiam concurrunt in mixto, quia si terra, & aqua concurrunt oportet, quod concurrant contemperata, & alterata, non possunt autem alterari, ita vt temperentur, nisi à suo contrario, quia si frigus aquæ v. g. est in summo, non poterit temperari à calore modico, sed à concursu alterius caloris summi, qualis est in igne si enim esset calor modicus, consumeretur à frigore summo, non autem temperaretur. Vt ergo ex elementis fiat temperatio mixtorum, necesse est omnia elementa cõcurrere, si duo concurrunt vt terra, & aqua propter grauitatem mixtorum, & coagulationem, quæ elemẽta communiter dominantur in mixtis, vt infr. dicemus ex D. Thom. si quæ enim mixta ascendunt, vt quædam metheora ignita, aut etiam vapores, hoc non fit ex propria earum natura sed ex virtute solis eleuantis, vel ignis deferentis; vnde vapores relicti suæ naturæ resoluun-

tur in aquam, ſicut etiam aues licet virtute vitali volare poſſint, tamen naturali pondere decidunt.

Secunda difficultas, longior eſt pluraque habet explicatu difficiliora; nam cum mixtio fiat ex ſubſtantia elementorum & qualitatibus dubitatur, tam ex parte formarum ſubſtantialium, quam ex parte qualitatum quomodo fiat mixtio. Ex parte quidem formarum dubitantur duo. Primum an formæ elementorum ſubſtantiales formaliter maneant in mixto. Secundo an dato quod formaliter non maneant, an maneant virtualiter, & per modum gradus ſicut vegetatiuum, & ſenſitiuum in anima. Ex parte vero qualitatum ſimiliter dubitantur duo. Primum an qualitates elementorum maneant in mixto formaliter, vel ſolum virtualiter ratione alicuius tertiæ qualitatis ex illis reſultantis. Secundo an hoc ſufficiat, vt dicantur elementa manere in mixto.

Ad primam difficultatem. Reſpondetur, certum eſſe quod in mixto non manent actu formæ ſubſtantiales elementorum, Eſt communis fere omnium Philoſophorum, licet Auicena ſenſerit manere formas elementorum ſubſtantiales integras in mixto, qualitates autem ad medium reduci. Auerroes autem dixit manere eaſdem formas elementorum, ſed non perfectas, & integras, ſed remiſſas, & imperfectas. Nihilominus oppoſitum conſtat ex D. Thom, 1.p.quæſt.76.art.4.ad 4.& 2.cont. gen. diſt, 15.quæſt.1.& communiter omnes ſequuntur de quibus videri poteſt Mag. Bañes in hoc 1.lib.de gener.cap.10.quæſt. 2. Ratio eſt tum generalis, quia plures formæ ſubſtantiales non

poſſunt

possunt esse in eodem composito, quia non esset per se, & simpliciter vnum vt probabitur in libris de anima q. 1, tum specialiter quia formæ elementorum non possunt simul actuare eandem materiam, quia petunt qualitates contrarias in summo, atque adeo non possunt compati in eadem parte materiæ. Quod si sunt in diuersis partibus, quarũ quælibet habet diuersam formam elemẽti, non dicetur mixtũ, sed congregatum ex pluribus partibus habentibus diuersas formas specie, quod non est facere vnum mixtum per se. Similiter etiam non possunt manere istæ formæ imperfectæ, tum quia formę substantiales non possunt intendi, & remitti, sed vel tota forma est in materia, vel nihil, si autem non remittuntur, ergo, vel manent integræ, vel sunt aliæ, & non ipsæ formæ elementorum; ponere enim aliquas entitates quæ sint principia formarum, & non formæ ipsę, omnino absurdum est, cum ad cõpositum naturale solum concurrant tanquam extrema materia & forma, non autem alia entitas: præterquam quod totum hoc est ponere plures formas substantiales, licet imperfectas in eadem materia, & sic inciditur in idem inconueniens.

Quare ex substantia elementorum sola materia manet in mixto formaliter formæ autem miscibilium corrumpuntur, ideo enim alterantur miscibilia vt corrumpantur, & sic explicauit D. Thom in hoc lib. 1. lect. 25. in fine definitionem mixtionis, quod *sit miscibilium alteratorum, & secundum formam corruptorum, vnio*. Nec Aristotel. vnquam docuit miscibilia manere actu in mixto, sed in potentia & vir-

tualitate quod explicat ratione qualitatũ suarum, in quibus tanquam in virtute formæ cõtinentur, vt infra dicemus. Nec obstat, quod secundũ hãc doctrinã ex duobus elemẽtis, aut ex tribus poterit fieri mixtũ, & nõ sequitur, ꝙ sẽper concurrũt omnia quatuor, quia illud ꝙ habet aliquã qualitatẽ in sũmo, etiã poterit tẽperari per reactionem à minori qualitate, v.g. frigidum aquæ quod est summum poterit temperari à calido aeris quod est excellens, vel ab alio minori, & sic ruit fundamentum quod Aristot. & nos ante posuimus, omnia quatuor elementa esse necessaria in mixto. Respondetur enim, quod si elementum habens calorem in summo patitur ab opposito quod non est etiam in summo, licet primo congressu repatiatur, & contemperetur, non tamen sistet in illo temperamento, sed vlterius procedet vsq. ad vincendam illam qualitatem minorem, eo quod illa qualitas in summo habet actiuitatem fortiorem emanantem continuò à natura, & per illam continuam emanationem vincet repassionem minoris, & remissioris qualitatis; vnde vt redigatur ad temperamentum & mixturam permanentem oportet, quod alia qualitate etiam summa habente similem emanationem à natura resistatur illi, vel suppleatur à causa vniuersali. id quod deberet fieri ab elementali, quod est recidere in idem, illa enim virtualiter est tale elementum. Quare si duo elementa concurrant ad aliquod mixtum, oportet alia duo opposita concurrere, vt temperamentum permanenter fiat ex vtraque.

Circa 2. difficultatem dissensio est inter Scotum, & Caietanum, aliosque Thomistas, nam

Sco-

Scotus in 2.dist.15.quæst.vnica, videtur concedere quod formæ elementorum maneāt virtualiter in mixto, non solum virtualitate accidentali ratione qualitatum, sed etiam virtualitate substantiali ratione graduum, quia forma substantialis mixti continet formam elementorum per modum gradus, sicut anima continet vegetatiuum, & sensitiuum. Caietanus vero 1.par.quæst. 76. art. 4. & alij Thomistæ tenent formam mixti non continere substantialiter formas elementorum virtuali illa continentia, sed solum accidentali, & ratione qualitatum elementalium, vt postea dicemus.

Fundamentum Scoti est, quia etiam antecedéter ad mixtionem qualitatũ forma ipsa substantialis est essentialiter forma mixti, ergo essentialiter est ex formis elementorum, & continet illas, mixtum enim vt mixtum continet virtualiter miscibilia ex quibus est, alias esset corpus simplex, ergo cũ antecedéter ad qualitates detur ista forma mixti, & corpus mixtũ, antecedenter ad qualitates datur virtualis continentia elementorum. Deinde, quia qualitates, & formæ elementorũ pereunt, & id quod de illis manet est in gradu ita imperfecto quãtum ad qualitates, quod nullo modo potest virtualiter continere ipsam formam elementi siquidem qualitas mixta, & temperata non est virtus elementi, ergo non potest elementum manere in mixto virtualiter ratione qualitatũ siquidé qualitates quæ manēt nõ sunt virtutes elemẽtorũ, sed deficiẽtes ab illis, ergo solũ possunt cõtineri elementa in mixto virtualiter ratione gradus substantialis. Quod si sufficit retinere qualitates elemẽtorũ debilitatas, & in statu

tu imperfecto vt dicantur elementa manere in mixto, posset aqua quādo calefit dici mixtū, quia retinet omnes quatuor qualitates, licet in statu imperfecto, scilicet calorē quia calefit, & aliquid frigoris, quia totū non expellitur, & humidū in gradu excellenti cū aliqua siccitate, tū naturaliter habita, tū ab igne augmentata.

Fundamentum vero sententiæ Caietani ex eo desumitur, quia si daretur in forma mixti continentia illa substantialis elementi, oporteret quod mixtum haberet gradum elementalē sicut anima habet gradum vegetatiuum, ita quod natura mixti esset principium operationum propriarum mixti, & operationum propriarum elementalium ratione gradus elementalis, sicut ratione gradus vegetatiui operatur anima, ea quæ sunt propria naturæ vegetantis, vere enim & proprie nutritur, generat. &c. & sic lapis, v.g. ratione gradus elementalis deberet ignire, aut madefacere sicut aqua, quod nequaquam habet, ergo nō habet gradum illius elementi siquidem non habet operationem. Præterea, vel contineret mixtum per modum gradus, omnes formas quatuor elementorum, vel solum alicuius determinati elementi. Si omnium, deberet omnium operationes exercere, quæ tamen ob sui contrarietatem se impedirent sicut ob gradum ignis deberet ignire, ob gradum aquæ infrigidare, & humectare, &c. quod est contra experientiam. Si alicuius tantum elementi, ergo iam virtualiter contineret reliqua elementa sine continentia substantiali virtuali, atque adeo bene stat aliqua elementa contineri in mixto, & non ratione gradus substantialis, idē

ergo

ergo dicetur de omnibus elementis. Denique elementum non est aliquid commune respectu mixtorum, sicut vegetatiuum, aut sensitiuũ respectu animalium, sed elementa sunt corpora condiuisa contra mixtum ergo non potest contineri elementum in mixto tanquam gradus.

Ad primum fundamentum Scoti respondet, ante qualitates dari formam mixti, quæ ex elementis seu miscibilibus corruptis resultat, & quia fit ex corruptione illorum, non continet ea per modum gradus, continentia substantiali, sicut neque liquor mixtus liquores ex quibus miscetur, sed solùm illa forma quæ resultat ex talibus miscibilibus cõtinet virtualiter, & radicaliter qualitates illas, quæ erant in elementis seu miscibilibus, & hoc modo dicitur continere virtualiter accidentaliter elementa, non virtualiter substantialiter.

Ad secundum respondetur, quod formæ elementorum pereunt in substantia, & manent in virtute seu qualitate, non quod maneat eadem qualitas numero, sed quod succedat aliquã similis a primis miscibilibus deriuata. Et cum instatur, quod illa qualitas, sic deriuata non est virtus elementi, sed mixti, cum sit modificata & temperata. Respondetur esse virtutem elementi non in statu perfecto, sicut est in ipso elemento, sed cum aliqua modificatione, sicut aliquid ab elemento deriuatum, eiusdem tamẽ essentialis rationis cum ipsa virtute elementi, si enim haberet illam in summo, haberet illam per modum vltimæ dispositionis ad elementum, & sic non esset virtus participata, sed propria ipsius elementi. Quia tamen est ab

elemen-

elemento ipso deriuata, licet modificata iuxta naturam mixti dicitur virtualiter continere elementum, sicut multæ qualitates quæ à cælo participantur in inferioribus, vt lux vel aliæ similes participatiuè sunt qualitates cælestes, licet non in ea perfectione qua in cælo sunt.
Quod verò additur, quod hoc modo posset vnum elementum dici mixtum quando participat omnes qualitates elementales, negatur cõsequentia, quia quandiu tale elementum non corrumpitur, licet disponatur per qualitatem alterius elementi ad corruptionem, non potest dici mixtum, quia non habet illas qualitates, vt redactas ad temperamentum ex vi suæ formæ, sed quasdam vt proprias, alias vt disponentes ad corruptionem.

Circa tertiam difficultatem, aliqui existimãt qualitates elementorum non manere formaliter in mixto, sed virtualiter ratione alicuius qualitatis mixtæ seu mediæ virtualiter continentis illas extremas, & hoc ideo, quia forma mixti substantialiter est vna, ex corruptis miscibilibus consurgens, ergo debet ei correspondere tanquam propria vna qualitas etiam mixta, quod etiam videtur afferere Aristot. in hoc 2. lib. text 48. dicens quod ex calido & frigido fit vnum medium, quod non est alterum illorum simpliciter.

Nihilominus oppositum dicendum est, manere scilicet in mixto formales qualitates elementorum, v.g. formalem calorem, vel formale frigus, redactas tamen ad mediocritatem. Itaque cum frigidum & calidum miscentur, vtrumq. amittit intensionem suam quod pertinet ad modum, sed non amittit substantiam

suam

ſuam ſcilicet rationem ipſam caloris & frigoris, ſine illa tamen perfectione, & excellentia intenſionis, & ſic cenſet S. Thom. 1. par. q. 76. art. 4. ad 4. *Manent*, inquit, *qualitates propriæ elementorum, licet remiſſæ in quibus eſt virtus formarum elementalium*, & quæſt. 5. de malo art. 5. ad 6. inquit; *Quod ita contraria ſunt qualitates in corpore mixto, ſicut ſunt contraria elementa in mundo*. Vnde ſumitur ratio, quia in corpore mixto videmus qualitates non ſolum quoad ſenſum habere eandem immutationem, quam in elementis. ſcilicet calidi, & frigidi, ſed etiam pugnare, & contrariari inter ſe, ſicut in corpore animalis contrariẹ qualitates pugnant & agunt ad inuicem, ergo ſignum eſt formaliter manere qualitates elementales. Denique ſi iſtæ qualitates non eſſent formaliter in mixto, neque eſſet formalis contrarietas & conſequenter non corrumperetur mixtum ex cauſa intrinſeca, ſiquidem corruptio accidit penes contraria, quæ mutuo in ſe agunt, vna autem qualitas ex omnibus conflata non agit in ſe ipſam vt ſe corrumpat, ergo ſi ab intrinſeco corrumpuntur, ab intrinſeco habent contrarietatem, & conſequenter qualitates elementorum formaliter, quia in illis ſolum contrarietas iſta exercetur.

Ad oppoſitum fundamentum reſpondetur non debere formæ mixti correſpondere vnam qualitatem, ſed ſufficere, quod correſpondeat vna proportio & temperamentum plurium qualitatum, eo quod ex earum temperamento conſurgit mixtum, & ideo retinet illas ad mediocritatem redactas; quia tamen forma mixti eſt vna, poterit etiam ſortiri aliquam qualitatẽ,

quæ vna fit, v.g. aliquam virtutem actiuam ficut magnes attrahit ferrum, vel aliquem colorem proprium ipſius mixti, aut aliquid ſimile, ſed iſtæ qualitates conſequuntur formā mixti, non ex earum temperamento mixtio fit.

Ad teſtimonium Ariſtot. reſpond. Ariſtotelem non dicere, quod ex calido & frigido fit vnum medium, quod non contineat formaliter ipſum frigus & calorem, ſed quod vtrumque continet in vno medio, ideſt redacto ad vnum temperamentum, vel mediocritatem, nō vero quod aliqua tertia qualitas reſultet eminenter continens frigus & calorem.

Inſtabis, quomodo ſunt qualitates illæ elemētorum, ſiquidē proprię paſſiones nequeunt communicari alijs ſubiectis, iſtæ autem qualitates elementorum ſunt propriæ paſſiones eorum; & dato quod poſſent communicari, non tamen exercendo contrarietatem, quod impedit vt formaliter ſint ſimul, adhuc a utem vt remiſſæ contrariantur illæ qualitates.

Reſpond. quod proprię paſſiones alicuius bene poſſunt eſſe in proprio ſubiecto eſſentialiter, in alijs autem participatiuè, ſicut lux eſt in ſole vt in proprio ſubiecto connaturaliter, in aere autem participatiue. Ad aliam partem argumenti reſpōdetur, quod qualitates remiſſæ exercent quidem contrarietatem interſe, ſed non perfectè, & adæquate, ſed imperfectè, & quātum ad aliquid, quia enim remiſſæ ſunt, nō ſubijciunt ſibi totaliter, nec replent totam latitudinem ſubiecti, vnde non omnino ſe expellunt ab illo, id enim eſſet ſimpliciter & perfectè cōtrariari, de quo latius dicemus infra q.10. Oppoſito autem modo ſe habet in qualit ati-

litatibus intensis. Datur tamen aliqua contrarietas in qualitatibus remissis, quia aliquo modo ad inuicem agunt & patiuntur, quod sine aliqua contrarietate fieri non potest, & ita est ibi contrarietas essentialiter, sed non in omni perfectione.

Circa vltimam difficultatem respondetur, elementa dici virtualiter manere in mixto, quia manent qualitates quæ sunt virtutes elementorum in ipso. Ita sumitur ex D. Thom. lib. 1. de gener, lect. 24. in fine & 1. p, q. 76. art. 4. ad 4. vbi inquit: *Quod secundum Philosoph. in 1. de gener. formæ elementorum manent in mixto non actu, sed virtute, manent enim qualitates propriæ elementorum licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementalium.* Et videri etiam potest 2. con. gen. c. 55. & opusc. 33. & alijs locis. Itaque elementa manent in mixto non formaliter, aut virtualiter substantialiter, sed virtualiter accidentaliter, sicut dicitur aliqua forma manere in sua dispositione non vltima, vltima enim sẽper est annexa ipsi formæ, sed remota, & ad mediocritatem redacta.

Ratio sumitur ex dictis, quia non est alius modus continendi elementa, nisi vel substantialiter, vel accidentaliter; substantialiter non possunt contineri elementa in mixto, neque virtualiter tanquam in gradu: ergo virtualiter accidentaliter eo modo quo dictum est.

Sed dices, virtus manens in mixto non potest producere elementa, nec enim calor lapidis, vel ferri est talis vt possit producere ignẽ: ergo prout est in mixto non continet virtualiter elementa, illud enim continet virtualiter, quod continet aliquid tanquam in virtute

produ-

productiua illius. Secundo mixtum factum ex liquoribus non continet illos, eo quod non potest illos producere ex quibus factus est; ergo neque dicetur continere elementa virtualiter, quia elementa producere non potest. Tertio, quia si ex eo dicitur mixtum continere virtualiter elementa, quia continet qualitates eorum in gradu remisso. etiam dicetur mixtum continere virtute omnia mixta, & vnum elementum aliud; consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia mixtum continet omnes quatuor qualitates, ex quibus alia mixta componuntur, similiter vnum elementum continet qualitatem alterius, u.g. aer habet calorem non in summo sicut ignis, sed minus intensum, ergo dicetur continere ignem virtualiter, quia in gradu remisso continet virtutem eius, scilicet calorem.

Ad primum respondet. virtutem mixti posse virtualiter producere elementum, non immediatè, sed mediate, & crescente dispositione, quam habet, quę non est vltima respectu elementi, sed remota vt diximus, & ita crescente eius intensione, & perueniente ad eam perfectionem, quam habet in elemento, poterit produci ex mixto, & sic ab intrinseco habent mixta resolui in elementa saltem mediate.

Ad secundum respond. quod quando vnum mixtum fit ex alijs mixtis, vt ex liquoribus, si retinet non solum qualitates elementales quæ sunt communes omni mixto, sed etiam particulares, & proprias illorum liquorum, dicetur etiam continere illos liquores virtualiter, sicut vinum temperatũ ex aqua continet eius qualitatem, si vero temperetur ex alio liquore, illius

illius qualitatem imbibit. Si autem ita soluatur species liquorum, quod non maneant qualitates propriæ, sed solum qualitates communes elementorum, tunc non dicetur mixtum virtualiter continere illa mixta. Et quia certũ est qualitates elementales semper manere in omni mixto, quia sunt omnibus communes, nõ autem est certum manere semper proprias virtutes mixtorum in alijs mixtis, ideo absolute dicitur, quod elementa manent virtualiter in mixto, non vero quod vnum mixtum maneat in alio.

Ad tertium respond. ex dictis, non posse dici, quod vnum mixtum contineat virtute alia mixta, nisi eorum qualitates retineat, quod nõ semper fit, sicut si aliquid fiat ex magnete non continet virtutem attractiuam ferri, continet autem qualitates seu virtutes communes elementorum, & ideo absolute dicitur de mixtis; quod continẽt elementa, idest proprias virtutes elementorum. Vnum autem elementum non dicitur continere aliud virtute, tum quia qualitas, quam habet, non deriuatur ex alio elemento, & sic non est virtus eius; tum quia etsi vnũ elementũ habeat aliquid de vna qualitate alterius, sed non de omnibus, quæ in tali elemẽto sunt, sicut aer licet cõtineat aliquẽ calorem, qui inuenitur in igne, nõ tamẽ cõtinet aliquid de siccitate ignis, & sic nõ continet virtute elementũ ignis, quia non participat de omni eius qualitate, sed solum de parte. Plura de mixtis dicemus, q. 11. hic enim non de natura mixtorum, sed de mixtione agimus.

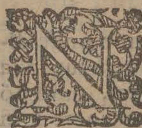
QVAE-

QVAESTIO VII.

De condensatione & rarefactione.

ARTICVLVS I.

Vtrùm rarefactio, & condensatio terminetur primo, & per se ad qualitatem?

Nihil notius est densitate & raritate in corporibus, id enim quotidie videmus, & experimur, earum quoque sensibiles effectus penes quos definiuntur seu describuntur notissimi sunt, scilicet dilatatio partium quantitatis in raro, contractio seu compresio in denso. Vnde Philosoph. in prædicamento definit rarum esse *id quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus:* densum autem è contra: *Quod habet multum materiæ sub paruis dimensionibus.* Vnde autem proueniat quantitati sic disponi, quod posit multum materiæ sub paruis dimensionibus concludere, vel parum materiæ sub multis, an ex aliqua qualitate superaddita, vel ex aliqua alia entitate, vel modo, obscurum est & difficile.

In eo autem authores diuisi sunt; & reducuntur omnes opiniones ad tres. Prima affirmat, nouam quantitatem acquiri per rarefactionem. Quod aliqui ex antiquis sic acceperunt, vt dicerent in quacunque condensatione, vel rarefactione totam quantitatem perdi, & nouam subrogari. Alij vero solum partem ali-

aliquam acquiri,& partem perdi. Quod tribui solet Scoto in 4.dist.12.q.4. Marf.Hæruco, & alijs, quos citat P.Rubio tract. de rarefact.q 1.

Secunda sententia affirmat,raritatem,& densitatem fieri penes diuersam positionem partium,& ad illam terminari.Sed hoc explicatur dupliciter. Primo,dicẽdo quod raritas,& densitas fit per solam compressionem, aut dilatationem partium, eo quod in corporibus inueniuntur pori, idest subtilissima quædam foramina, quæ alijs subtilioribus corporibus replentur,& cum fit addensatio constipãtur isti pori, cum vero fit rarefactio laxãtur, & totum hoc pertinet ad positionem partium in loco secundum maiorem, vel minorem compressionem. Alij vero sic explicant, quod addẽsatio,& rarefactio non consistunt in sola compressione, vel dilatatione partium, quod pertinet ad situm, sed in ipsa præsentia locali maiori, vel minori, quod pertinet ad extensionem in ordine ad locum seu ad ipsum vbi.

Tertia denique sententia affirmat condensationẽ & rarefactionem nõ terminari ad quantitatem, vel ad vbi, sed ad quandam qualitatem sic disponentem ipsam quantitatem, quod petat maiorem extensionem ad locum vel minorem. Itaque non negat hæc sententia dari in densitate contractionem præsentiæ, & extensionis localis, in rarefactione autem dilatationem, sed dicit hoc esse effectum ortum ex aliqua dispositione quantitatis quæ sic disponitur per aliquam qualitatem, vt illum effectum habeat, sicut quantitas terminatur per superficiem,& inde resultat qualitas aliqua quę est figura. An vero semper requiratur ista qualitas

vt

vt detur iste effectus, vel solum connaturaliter petat illam, postea disquiretur.

Dico primo, addensatio, & rarefactio non important aliquam additionem vel diminutionem quantitatis, neque totalem, neque partialem. Assertio est constans inter authores secundæ & tertiæ sententiæ, quos postea referemus. Sumiturq. ex diffinitione Phil. sup. allata: *Densum est quod habet multum materiæ sub paruis dimensionibus*. Vbi nomine dimensionis non intelligitur ipsa quantitas, vt ordinat partes in ordine ad totum, sed vt extendit, & diffundit illam in ordine ad locum, ratione cuius sumitur externa mensura quantitatis, seu dimensio eius, nam si loquamur de ipsa quantitate secundum se, hæc non additur, nec tollitur, nisi addita vel ablata materia, cuius partes extendit; vnde repugnat habere multam materiam, idest multas partes materiæ, & non multam quantitatem, vel è contra. Et fundamentum conclusionis hinc desumitur, quia quando acquiritur noua quantitas, vel pars quantitatis, acquiri debet noua materia, in eadem parte materiæ non potest dari noua quantitas, vel pars quantitatis, sic enim penetraretur cum præcedenti, ergo oportet pro noua quantitate, nouam addi materiam, quæ de nouo ordinetur in ratione partis, & ideo semper augmentatio est coniuncta cum aliqua aggeneratione, vel nutritione, ergo si in rarefactione & condensatione noua pars quantitatis adderetur, vel diminueretur, oporteret etiã addi nouam materiam, & sic deberet fieri noua mutatio substantialis, quod tamen est falsum, cum videamus rarefieri, vel condensari

aquam & ceram ſine noua generatione aquæ vel ceræ, aliàs maneret augmentata illa materia, eſſetque multum materiæ, non parum, ſub magnis dimenſionibus contra definitionem, & ideo optimè S. Tho. rarefactionem comparauit intenſioni, ſicut enim intenſio fit non addita qualitate, nec in diuerſa parte quantitatis, ita rarefactio fit eadem materia manente, & non augmentata. Denique ſi fieret noua acceſsio materiæ ſeu ſubſtantiæ ſicut & quantitatis, oporteret diſponi illam materiam alijs accidentibus, vt videlicet conuerteretur, vel adderetur præcedenti, ſicut videmus fieri in nutritione, & aggeneratione, ſine quibus tamen rarefactio fit, & condenſatio, & ſine corporum circumſtantium corruptione, ergo non aggenerat ſibi nouam ſubſtantiam, & conſequenter, neque nouam quantitatem.

Dico ſecundo, rarefactio & condenſatio non terminantur ſolum ad vbi, ſiue ad diſtantiam vel propinquitatem partium vel ad ſitum, & poſitionem earum, neque conſiſtunt in ſola repletione vacuitatũ, quæ ſunt pori, aut compreſsione partium, ſed hæc ſunt effectus conſecuti ad denſitatem, & raritatem, & aliquãdo poſſunt fieri ſine formali denſitate & raritate. *Ratio* concluſionis eſt, quia raritas, & denſitas eſt aliquid pertinens ad partes corporis in ordine ad ſe, & non in ordine ad locum licet effectum aliquem habere poſſint etiam in ordine extenſionis vel ſituationis in loco, ergo nõ poteſt primo, & per ſe terminari ad vbi vel ſitum. Antecedens probatur, nam in Corpore Chriſti Domini in Euchariſtia in quo nulla eſt commenſuratio ad locum, eſt raritas, & denſi-

tas, nam ossa densiora sunt carne, sicut & duriora, & sanguis rarior vtroque alioquin si ista diuersitas in partibus non seruaretur, non manerent diuersæ partes etherogeneæ, & organicæ. Similiter densitas, & raritas non solum sunt in externa superficie, aut ordinatione circa locum, sed etiam intra partes; facta enim diuisione inueniuntur partes intra constipatæ, & densæ, ergo non solum terminantur ad vbi densitas, & raritas. Quod amplius constabit ex sequenti assertione ostendendo, quod raritas & densitas sunt qualitates.

Quod vero non consistat in repletione vacuitatis vel dilatatione, ita quod rarũ sit quod dilatat poros, dẽsum quod replet, vel comprimit, manifestum est in aere, & in cælo, nam partes aliquæ cæli inueniuntur densæ sicut partes stellatæ, & aliæ minus densæ, scilicet diaphanæ, & tamen ibi non sunt pori, quia non replentur alio corpore subtiliori, quod non sit cęleste cum ibi non sit corpus elementale. Aer similiter est rarus, & non habet poros, tum quia est fluidæ substantiæ, & fluendo repleret illos, alias detineretur aer vel aqua inter porum & porum ne flueret, tum etiam quia in aere si essent pori deberent repleri alio corpore subtiliori, quod tamen non est dare, nisi forte ignis, qui tamen non in omni parte aeris esse potest. Denique non consistit densitas in compressione partium tantum, vt patet de densitate Corporis Christi in Eucharistia, in qua partes non possunt comprimi, & in cælo densitas non fit per compressionem partium localem. Denique compressio partium vel fit per localem motum, siue situationem,

vt quia vna occupat minus, vel magis de ſpacio, vel fit per internam diſpoſitionem partium, ſicut ex maiori frigore fit conſtrictio, & ex calore dilatatio, licet ſequatur tanquam effectus diuerſa illa occupatio loci. Si primo modo tantum, conſtat non ſaluari raritatem, & denſitatem vt patet ſi in duobus vaſis eiuſdem poſitionis ponatur liquor denſus in vno & rarus in alio, tunc vterque occupat eandem poſitionem loci, & non habet eandem raritatem, nec denſitatem. Si ſecundo modo, ergo denſitas, & raritas non dicunt ſolam compreſſionem partium & ſitualem poſitionem, ſed internam aliquam diſpoſitionem, & hæc pertinet ad qualitatem, vt iam dicemus, & ſimul explicabimus, quando ſine formali denſitate vel raritate poſſit manere compreſſio, vel dilatatio partium externa.

Dico tertio raritas, & dẽſitas formaliter ſunt phyſicæ, & naturales qualitates, & ita rarefactio & addenſatio ſunt alterationes, datur tamen etiã denſitas, aut raritas ſitualis & extrinſeca, quę nõ eſt qualitas, ſed ſitus, & ſe habet vt effectus denſitatis & raritatis quæ eſt qualitas, licet aliquando non repugnet hos effectus ſine qualitate fieri. Hæc concluſio quantum ad primam partem, quod denſitas & raritas ſint qualitates, eſt expreſſa Philoſ. 7. Phyſic. tex. 21. & 4. Phyſic. tex. 86. & D. Tho. ibidem, & 1. de gener. lect. 14. vbi inquit: *Quod tranſmutatio rarefactionis non poteſt dici augmentum, ſed alteratio, fit enim ſecundum tranſmutationem paſſibilium qualitatum ſcilicet rari & denſi.* Et 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. *Rarum* inquit, *& denſum ſunt qualitates quædam conſequentes cor-*

pora ex hoc quod habent multum vel parum de materia sub dimensionibus. Et eandem sententiam sequuntur communiter Authores, qui videri possunt in Cursu Carm. 1. de gen. disp 7. q. 2. & 3. Conimb. lib. 1. de gen. c. 5. q. 17. Rub. tract. de rarefact. q. 2. Nec obstat quod Arist. in cap. de qualit. inquit: *Quod rarum & spissum, asperum, & lene quandam positionem magis videntur partium monstrare*; & D. Tho. 2. de gener. lect. 1. sup. tex. 8. dicit: *Quod rarum, & densum non sunt qualitates physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, & remotum in raro.* Non inquam obstat, loquuntur enim de raritate, & densitate situali quæ solet esse effectus raritatis & densitatis formalis, sicut datur figura externa situalis, & interna, quæ est qualitas, nam contracta manu vel extensa variatur figura situalis, non autem intrinseca, quæ est qualitas. Similiter datur raritas & densitas, quæ pertinet ad dispositionem internam partium quantitatis & conducit ad generationem, & corruptionem & communiter coniuncta est cum aliqua mollitudine, vel duritia, & sic debet esse qualitas. Ipse autem situs compressionis, vel dilatationis partium, situalis densitas, vel raritas est. Et sic probatur ista conclusio, quia in densitate & raritate inuenitur contrarietas, inuenitur intēsio & remissio, vnum enim est magis densum quam aliud, inuenitur dispositio conducens ad generationem, vel corruptionem, sicut animal si nimium rarefiat, & intumescat, corrumpitur; si partes solidantur, conualescit; & in diuersis partibus exigit diuersam densitatem vel raritatem, sicut ossa debent esse densiora,

ſiora, quam carnes, & carnes quam ſanguis, ergo conducunt ad conſeruationem, & ad generationem & corruptionem. Et ſicut hac ratione locus naturalis addit ſupra mathematicum, qualitates aliquas conſeruatiuas, quia conſeruat locatum, ita raritas & dēſitas, quia ad conſeruationem, & ad generationem, & corruptionem diſponunt, ad qualitatem pertinebũt. Denique ſunt tangibiles per ſenſum, vt experientia demonſtrat, ergo ad qualitatem pertinent, ſicut molle, & durum, frigidũ, & calidum.

Et ſi quæras, ad quam ſpeciem? Reſp. quod ad tertiam, eo quod reſultare poſſunt ex mixtione aliarum qualitatum, puta ex frigore, vel calore, per ſe etiam ordinantur ad generationem, vel corruptionem, & ſenſibus paſſionem inferunt, ergo paſſibiles qualitates ſunt. Vnde ſequitur quod alterationem per ſe terminare poſſunt, quia alteratio eſt ad tertiam ſpeciem qualitatis. Nec obſtat, quod in cælo inuenitur raritas, & denſitas, quia æquiuoce dicitur in cælo & in nobis rarum & denſum, vt dixit D. Tho. in 2. diſt. 2. q. 1. art. 1. ad 5. Et conſtat, eandem qualitatem poſſe quandoque ex diuerſis cauſis prouenire, vel ad effectus diuerſos ordinari, ſicut figura aliquando reſultat ex alteratione qualitatum diſſoluentium partes quantitatis, aliquando ſine tali alteratione ex ſola diuiſione per motum localem; & ſimiliter lux in inferioribus deſeruit ad generationem, & corruptionem, non in cælo, ſic denſitas & raritas in inferioribus deſeruit ad hoc vt res ſit generabilis, vel corruptibilis, in cælo autem vt ſit actiue generans, vel corrũpens, quod eſt æquiuoce dici, quoad hunc effectum; ſimpliciter

tamen sunt eiusdem speciei, quia eodem modo immutant sensum, quod est principale in qualitate pasſibili.

Quod vero aliquando detur densitas, & raritas situalis penes diuersam positionē partium sine qualitate, constat, quia id quod pertinet ad positionem partium, & situm, est effectus huius densitatis, vel raritatis, quæ est qualitas, non repugnat autem effectum aliquem ex diuersis causis prouenire, sicut de figura diximus. Similiter ergo potest per compreſſionem partium, vel laxationem fieri aliquis effectus raritatis, vel densitatis, qui sit situalis densitas, vel raritas sicut quando aquam, vel aerem diuidimus, tunc partes diuisæ non penetrantur cum alijs, sed comprimuntur, alias non poſſet fieri diuisio, & hæc compreſſio densitas quædam est, sumpta densitate pro effectu, seu positione situali, non pro qualitate, nec requirit alterationem corruptiuam, sed motum localem, alias omnis motus localis qui fit extra vacuum exigeret alterationem producentem densitatem, aut raritatem, siquidem motus localis non potest fieri nisi diuidēdo aliquod corpus, & partes diuisæ non poſſunt penetrari cum alijs, ergo debent comprimi, & condensari, & tamen ibi non datur alteratio, sed solum motus localis. Vnde etiam post diem iudicij dabitur motus corporum præsertim gloriosorum qui motus diuidet aerem, vel aquam faciendo dictam compreſſionem partium, & tamen tunc non erit alteratio physica. Si tamen talis compreſſio, vel laxatio partium fieret, quod etiam ad corruptionem vergeret, tunc non fieret sine alteratione, & consequēter nec sine qualitate.

Dico

Dico vltimo: Densitas, & raritas non se habent vt qualitates actiuę, sed passiuæ, ita tamen disponentes subiectum, vt qualitates actiuæ illis adiunctæ magis, vel minus disponantur ad operandum. Conclusio hæc deducitur ex dictis in quæst. præced. quia raritas & densitas sequuntur ordinationem partium quantitatis, sicut figura terminationem, facit enim densitas multas partes materiæ sub parua dimensione loci, & raritas è contra, ergo sicut quantitas non est actiua, neque figura, ita neque densitas, & raritas. Vnde non videmus quod raritas, & densitas per se solum similes qualitates producant, sed vtuntur actiuitate aliarum, v.g. calore, vel frigore etiam ad producendam raritatem vel dẽsitatem, lapis enim quantumcũque adiungatur ceræ, vel luto, non addensabit illa, sed mediante frigore addensantur, vel per compressionem partium, ergo densitas & raritas non sunt actiuæ. Si vero qualitas actiua recipiatur in quantitate densiori, celerius, & efficacius operabitur, vt ipsa experiẽtia testatur, & quæst. præced. diximus, quatenus partes sic addensatæ conducunt ad efficaciorem operationem, sicut etiam figura rotunda magis conducit ad motum, quam quadrata, & ad penetrandum magis acuta, quam obtusa.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur ad probandum per rarefactionem acquiri maiorem quantitatem, quia posita rarefactione sunt plura indiuisibilia in actu, quam antea, ergo plus quantitatis. Conseq. patet, quia indiuisibilia non possunt

esse sine partibus, ergo additis indiuisibilibus, adduntur partes. Antecedens probatur, quia posita rarefactione aquæ in vase cuius medietatem solum occupabat ante rarefactionem, postea crescit terminatio quantitatis, & correspondentia ad alia puncta, seu indiuisibilia vasis, vel loci, ad quæ antea non correspondebat, ergo sunt noua indiuisibilia, nam antiqua correspondent eisdem, quibus antea, & non possunt diuersis indiuisibilibus vasis correspondere.

Confirmatur, quia per addensationem minor locus occupatur, quam antea, ergo si non diminuitur quantitas; partes illæ penetrantur. Patet consequentia, quia tunc quantitas maior occupat idem spacium, quod minor, ergo intra locum minorem ponuntur partes, quæ antea plus loci occupabant, ergo penetrantur in illa. Nec potest dici, quod hoc fiat per qualitatem sic disponentem partes quantitatis, vel per nouum situm. Nam contra est, tum quia non pertinet ad qualitatem ordinare, & extendere partes quantitatis; si autem fiat sola situatione, non pertinebit rarum, & densum ad qualitatem: tum etiam, quia restat explicandum, quomodo ista qualitas tollat penetrationem partium, quæ modo occupant minorem locum, quam antea.

Respond. circa hoc argumentum diuersimode Authores sentire. Quidam censent tot puncta, & indiuisibilia inueniri actu in quantitate maiori, & minori, exemplo illo vulgari de circulo minori incluso in maiori, omnes enim lineæ quæ transeunt à centro ad circulum maiorem transeunt per minorem, ergo tot

pun-

puncta, seu lineæ sunt in vno atque in altero. Ita Conimb. 1. de gen. cap. 5. q. 17. art. 4. Alij, vt Rubio censent è contra non esse tot puncta in minori quantitate quot in maiori, posse tamen eandem quantitatem cum eisdem punctis respondere pluribus, vel paucioribus punctis alterius corporis, vel quantitatis solum ratione diuersę dispositionis, vel situationis eiusdem quantitatis, vt in illis circulis patet, quia si ex illis fierent lineæ rectę extendendo ipsos circulos, tunc non omnes lineæ vnius transirent per lineas alterius, quia vna illarum excederet alteram, si tamen in circulum redigantur, quidquid transit per maiorem circulum, transit per minorem, & eadem ratione eadem puncta aquæ condensatæ, facta rarefactione correspondent alijs punctis vasis, vel loci propter diuersam dispositionem quantitatis.

Neutra tamen solutio intelligibilis est. Nam quantitas maior excedit minorem in multitudine partium designatarum, & aliquotarum, ergo debet excedere in punctis designatis, quibus partes illæ vniuntur, non enim stat ponere plures partes actu, nisi addantur plura puncta, & indiuisibilia, quibus tales partes vniantur; & certe illud quod dicitur de duobus circulis inæqualibus, quorum vnus includatur in altero, si extendantur in lineas rectas manifeste hoc demonstrat, manebit enim linea illa circuli minoris multo minor quam linea circuli maioris, & tunc si vna ex illis iuxta aliam ponatur manifeste videbitur quod lineę minoris circuli non omnibus indiuisibilibus, & lineis alterius correspondent, ergo plura puncta, vel plures lineę sunt in maiori circulo,

quam in minori, ex quo etiam conuincitur, quod ratione diuersæ situationis, & positionis linearum non potest punctum vnius correspondere pluribus punctis alterius, diuersa enim positio non potest tollere naturam talium indiuisibilium, ergo si in vtraque positione manet indiuisibile vnum & idem, non potest pluribus alterius correspondere, siquidem vnum indiuisibile non potest correspondere parti, quia est illi improportionatum, ergo neque pluribus indiuisibilibus, quia plura indiuisibilia pertinent de facto ad diuersas partes, vnum enim non est immediatum alteri, ergo non potest correspondere pluribus nisi correspondeat parti interiacenti. Et ad argumentum de lineis quæ ducuntur ad centro à maiori circulo per minorem. Respond. omnes illas diuisiue transire per circulum minorem, sed tamen non omnes quæ inueniuntur in circulo maiori in actu inueniuntur in minori, nec est possibile quod omnes quæ sunt in maiori circulo collectiue sumptę transeant per minorem ad centrum, nisi vna linea transeat super aliam, licet quælibet diuisiue, quæ transit ad centrum, per minorem circulum transire debeat, sed collectiue non omnes capiuntur in circulo minori, nisi vna sit super aliam, siquidem plures partes in actu, & consequenter plures lineæ, & puncta debent esse in maiori circulo, quam in minori. Sunt autem in potentia infinitæ partes, & puncta in vtroque circulo, loquendo de partibus proportionalibus, & se communicantibus, non de partibus, & lineis in actu componentibus, vt late monstrauimus in q. 15. & 20. Phys. Nos autem in præsenti loquimur

quimur de lineis & punctis, quæ ſunt in actu, & de his dicimus non eſſe tot in maiori quantitate, & in minori, nec vnum poſſe correſpondere adæquate multis.

Ad argumentum, ergo factum. Reſpondet, aquam rarefactam plura puncta, & indiuiſibilia habere, quam antea, non tamen plures partes, ſed maiorem explicationem, & dilatationem earundem partium. Explicatio enim, & extenſio partium quoad locum fit per nouam terminationem quantitatis, & conſequenter per additionem indiuiſibilium & punctorum, quibus fit noua terminatio, & extenſio quantitatis ad locũ, quia vt ſtatim dicemus eadem pars, quæ nectitur vnico indiuiſibili cum alia, poteſt pluribus connecti, eo quod indiuiſibile inadæquate correſpondet parti, & non adæquate, ideoque locum habet, vt pluribus indiuiſibilibus correſpondeat eadem pars, & tunc dicitur dilatari cum pluribus indiuiſibilibus explicatur extenſio partis in loco, tunc autem contrahitur quãdo vnico indiuiſibili, vel paucioribus connectitur. Et ita non eſt bona conſequentia, ſunt plura indiuiſibilia, ergo plures partes, ſed vel plures partes vel maior explicatio earundem erga locum.

Ad confirm. reſpond. in condenſatione comprimi partes non penetrari, nec occupare locum alterius quantitatis totalis, ſed locum ſibi adæquatum & commẽſuratum iuxta partium diſpoſitionem. Quomodo autem compreſſio partium intelligatur ſine penetratione, cum partes quæ ante diuerſum ſpaciũ occupabant, modo occupet vnum, difficile intelligitur. Sed omiſſis alijs explicationibus, probabilius viде-

tur iuxta doctrinam à nobis traditam 6. Phys. q. 20. art. 2. & 3. quod punctum afficit partem lineæ non adæquate, sed inadæquatè, quia non proportionantur adæquate pars diuisibilis, & punctum indiuisibile, & idem est de alijs indiuisibilibus respectu suarum partium. Quia ergo quodlibet punctum afficit aliquid de parte, quia immediatè post punctum sequitur pars, quæ diuisibilis est, & non adęquatur illi, in hoc potest esse magis, & minus, vt videlicet illa entitas diuisibilis, quæ afficitur immediatè ipso puncto, afficiatur magis, vel minus inadæquatè, si enim non totaliter, & adæquate illi correspondet, vtique nec indiuisibili, & vnico modo correspondet; sed potest plus, vel minus correspondere. Quare quando quantitas rarefit, non est necesse addere plures partes, vt dictum est, sed plura puncta, quia pars quæ correspondebat inadæquate vni puncto, fit correspondens pluribus, & sic laxatur. Quando autem addensatur, fit illa pars correspondens inadæquate vni puncto, cum tamen possit corresdondere pluribus. Et ideo non penetrantur illæ partes, quia ad penetrationem requiritur, quod existentibus pluribus partibus distinctis secundum diuersa indiuisibilia, secundum eadem ponantur sub eodẽ spacio, sed si minuuntur puncta, seu indiuisibilia, & partes reducuntur, vt sint sub paucioribus punctis, tunc dicuntur comprimi, seu addensari, nec tamen penetrantur, quia nunquam sub diuersis punctis, vel indiuisibilibus existentes, in eodem spatio ponuntur, quod ad penetrationem requiritur, penetratio enim exigit quod plures partes in actu, idest, terminatæ diuersis indiui-

ſibilibus ponantur ſub eodem ſpatio, non autem penetratio fit per hoc quod partes quæ antea habebant plures terminationes modo habeant vnã,& fiant partes quaſi in potentia. Vnde dicit Philoſ.4.Phyſ.tex.84. quod rarefieri eſt quod magna dimenſio, quæ prius erat in potentia, fiat in actu, quod vtique intelligitur de dimenſione quoad terminationem localem, quod fit per puncta & indiuiſibilia.

Secundo arguitur ad probandum quod rarefactio, & condenſatio per ſe primo terminentur ad quantitatem non ad qualitatem, nam rarum diffinitur, quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus, denſum verò ē contra, vbi nulla mentio fit qualitatis, ſed ſolum dimenſionis,dimenſio autem,ſiue in ordine ad totum,ſiue in ordine ad locum,ad quantitatem pertinet, vel ſaltem ad ſitum. Deinde quia videmus per rarefactionem magis explicari,ſeu extendi quantitatem quoad locum, ergo acquiri debet noua quantitas,nam extenſio quoad locum eſt propria paſſio, & modus quantitatis, ergo noua extenſio ad locum, nouam requirit quantitatem. Denique quia alias quantitas ſuſciperet magis & minus, ſiquidem eadem quantitate exiſtente magis, vel minus explicat partes ſubſtantiæ, ſicut intenſio albedinis conſiſtit in hoc quod magis vel minus ſe explicat in actum, & radicatur in materia, imò ſicut intenſio non acquiritur, niſi acquiſito nouo gradu ex parte qualitatis, ita nec rarum, & denſum ſine noua parte quantitatis. *Confirm.* quia ſine aliqua qualitate ponitur rarum vel denſum, ergo ſuperflue qualitas ponitur. Antecedens conſtat, tum quia iſta quali-

tas raritatis non suscipitur nisi in subiecto habente partes dilatatas, & densitas in habente partes compressas, ergo non prouenit à qualitate illa partium dispositio, seu positio, sed supponitur; tum quia posita illa dilatatione partium sine alia qualitate, intelligitur sufficienter rarefactio, ad quid ergo illa qualitas deseruit? Dilatatio enim per situationem, vel positionē partium in loco sufficienter intelligitur; tum denique, quia si extensio in loco est modus & proprietas quantitatis, non indiget qualitate, vt ab illa dimanet.

Respondet. ad principale argumentum, negando assumptum. Ad primam probationem dicimus, nomine dimensionum rari & densi non intelligi ipsam quantitatem secundum se, sed secundum cōmensurationem ad locum, quam eadem quantitas variare potest secundum densitatem, & raritatem. Cæterum raritas ipsa, & densitas non consistunt in hoc, quod de facto quantitas sit ita extensa, & situata, hoc enim est effectus illius, & in Corpore Christi in Sacramento datur dēsitas, & non situatio in loco, sed consistit in tali dispositione partium, quæ petit illam situationem pro effectu. Et ita licet non fiat mentio qualitatis in definitione rari, & densi explicite, intelligitur tamen implicite, quia idem est dicere rarum est quod habet parum materiæ, ac dicere quod est dispositum habere parum materiæ sub magnis dimensionibus. Quomodo autem in speciebus Eucharistiæ datur rarefactio, & addensatio, cum nulla ibi sit materia. Respondetur non esse ibi substantiam formaliter, sed suppleri in quantitate, quatenus per separatio-

ratio-

rationem gerit vices substantiæ,

Ad secundam probationem dicitur extensionem ad locum esse propriam passionem quantitatis, sed quod sit tanta vel tanta, accidit illi, & per aliquam qualitatem disponitur, neque est necesse vt detur maior extensio, quod addatur noua quantitas, sicut etiam vt graue moueatur velocius circa finem, quam in principio, non indiget additione grauitatis, ita quęlibet quantitas vt diuersimode extendatur, & situetur erga locum, non indiget additione quantitatis, & partium, licet qualitas aliqua detur sic disponens partes, vt nouis indiuisibilibus correspondeant, ita quod magis laxentur, vel minus.

Ad tertiam probationem dicitur, quãtitatem non suscipere magis, vel minus per hoc quod fiat illa maior vel minor extensio, sed raritatem ipsam, vel densitatem suscipere magis, vel minus. Ipsa autem quantitas in ratione ordinandi partes extra partes non radicatur magis vel minus in subiecto, vt illa maior, vel minor extensio fiat, quantitas enim in ratione quantitatis non potest magis radicari in eadem parte subiecti, neque accipere aliud augmentum quam penes additionem partium, quæ non est intensio, cum non fiat in eadem parte subiecti, sed in diuersis, alias penetrarentur illæ partes. Rarefactio autem quæ magis dilatat partes non facit magis radicari, & perfici quantitatem in subiecto, sed facit magis radicari ipsam raritatem, quæ est qualitas, & in ordine ad locum dilatari quantitatem.

Ad confir. respond. negando antecedens. Ad

primam

primam probationem dicitur, raritatem non subiectari nisi in habente partes dilatatas, non ante raritatem, sed per ipsam, sicut anima dicitur actus corporis organici, quod tamen per ipsam animam, & corpus est, & organicum. Nec tamen raritas petit partes esse dilatatas actu, sed solum aptitudine, sicut in corpore Christi in Sacramento quod habet raritatem, & densitatem sine situatione in loco.

Ad secundam probationem dicitur, quod posita dilatatione partium quoad situm intelligitur raritas, & densitas præsuppositiue, quia qualitas quæ est raritas est causa illius dilatationis & situationis partium, quæ est effectus eius, si tamen aliquando detur ista situatio sine tali qualitate non erit raritas formalis, quæ est dispositio partium ordinata ad conseruationem, vel corruptionem, sed erit aliquid pertinens ad situationem partium ex motu locali consecutum sine formali raritate, vt supra expositum est.

Ad tertiam probationem dicitur, quod licet extensio ad locum sit passio quãtitatis, tamen quod sit tanta, vel tanta est accidens, & pertinet ad qualitatem, quatenus conducit ad temperamẽtum partium, vt melius conseruentur, vel corrumpantur. Nec esset repugnans dicere quod qualitas sit passio quantitatis, sicut patet in figura; licet raritas & densitas in corporibus inferioribus, quatenus fiunt ex mixtura primarum qualitatum, non possit sequi immediate ad quantitatem, sed mediantibus primis qualitatibus.

Si quæras an rarefactio requirat motum localem, quo fiat illa maior extensio loci præter alte-

alterationem qua fit raritas ipsa? Affirmant Conimb, hic q.17.art.5. Cæterum non est necesse ponere motum localem distinctum ab ipsa alteratione, sed hoc est commune omnibus motibus, seu mutationibus, quæ terminationem quantitatis attingere, vel variare possunt, quod habent vim producendi aliquod vbi, non directe, & per se, sicut motus localis, sed consecutiue, & mediate prout vbi sequitur ad extensioné quantitatis, sicut generatio substantiæ producit vbi mediate, quatenus generat substantiam in loco, & augmentatio producit vbi, quatenus addendo quantitatem, ponit illam in loco, & similiter id habet illa alteratio, quæ laxat, vel contrahit partes quantitatis. Quare non est necesse assignare terminum à quo localem, qui deseritur; quia non acquiritur locus seu vbi, per motum localem, qui deserat vnum locum, & acquirat alium, sed per actiones variantes terminationem quantitatis, quæ mediate acquirunt vbi, non destruendo antiquum absolute & totaliter, sed addendo nouum; destruunt tamen antiquum quoad terminationem, quam ante habebant.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sine rarefactione, & sine additione quantitatis possit aliquid fieri maius altero?

ALiqui affirmant, citaturque pro ea sententia Durand. in 2. dist. 18. q. 1. M. Sententiarum ibi, Henricus, & alij. *Et sumitur* fundamentum ex dictis art. præced. quia rarefactio est motus ad

ad qualitatem non ad quantitatem vel extensionem ad locum, nisi ex consequenti: ergo poterit Deus, sine rarefactione extẽdere quantitatem in loco, & eam magnam facere, neque additis partibus quantitatis, neque addita qualitate rarefactiua, nam sicut materia est in potentia ad magnũm, & paruum mediante raritate vel quantitate secundum agens naturale, ita per potentiam obedientialem poterit fieri maius non addita quantitate vel raritate, quia hæc solum est medium naturale seu naturalis agentis. *Confirm.* Probabile est Deum posse ponere vnum corpus in diuersis locis stante eadem densitate, ergo etiam poterit ponere illud in loco immediato sibi, & tunc continuabitur cum eo, & erit maius, quia occupabit plura loca, & sine additione quantitatis, quia est idem corpus, & sine rarefactione, quia retinet eandem densitatem. *Confirm.* secundo, quia Deus fecit Euam ex costa Adami, non per rarefactionem, sic enim non esset similis carnis & ossium, si ita raresceret, neque ex materia alia adiũcta, quia hæc debuisset esse maior, quam costa Adami, atque adeo ex illa potius diceretur facta Eua, quam ex costa, ergo, &c.

Oppositam sententiam tenet S Tho. 1. p. q. 92. art. 3. vbi inquit: *Dicere materiam multiplicari absque rarefactione, est dicere contradictoria esse simul, scilicet diffinitionem absque diffinito*, & in 2. dist. 18. q. 2. contra M. Sent. & alios affirmat, quod est inintelligibile, sine additione materiæ, seu quantitatis fieri aliquid maius, nisi per rarefactionẽ. Et D. Tho. sequuntur plures, qui videri possũnt apud Conimbr. c. 5 de gen. q. 18. ar. 1. & Rubio in tract. de condens. q. 3.

intel-

intelligitur autem hoc de rarefactione tam secundum qualitatem, quam secundum situm seu positionem loci, vt statim dicemus. Et probatur, quia implicat intelligi quantitatem fieri maiorem sine nouis terminis quantitatis, qui antea non erant: termini autem quantitatis non sunt nisi, vel in ordine ad se, vel in ordine ad locum. Si in ordine ad se, idest ad ipsas partes secundum se, necessario additur noua pars, stantibus enim eisdem partibus, non mutantur termini intrinseci quantitatis, qui consistunt in hoc, quod est habere plures vel pauciores partes, ergo stantibus eisdem partibus, & non habendo plures quam ante, quantitas non est maior secundum ordinem partium ad intra, quam ante. Si vero mutantur termini in ordine ad locum, additur maior dimensio, seu extensio ad locum sine additione partium, & hoc est rarefieri, quia in hoc consistit diffinitio rarefactionis. Itaque id quod est maius altero secundum quantitatem, in conceptu suo essentiali dicit, vel quod habeat plures partes, quam id quod est minus vel quod correspondeat pluribus partibus loci secundum extensionem, & primum est additio quantitatis, secundum rarefactio.

Sed inquires, an dilatatio partium, vel compressio actualis in loco necessario debeat fieri per ipsam qualitatem, quæ est raritas, & densitas, tanquam per medium naturaliter requisitum vel etiam essentialiter? Aliqui affirmant esse essentiale vt Rubio tractatu de rarefactione, q. 3. nu. 164. & Conimb. hic q. 8. art. 2. & 3. licet oppositum etiam probabile putent. Et cum vrgetur argumentum, quia effectus formalis

malis illius qualitatis quæ est raritas non est ponere partes sic extensas, quoad situm, sed reddere corpus sic dispositum, vt illam situationem petat, ac proinde separari posse illam situationem ab illa qualitate. Respondet, quod qualitas illa necessario connotat illam partiũ situationem, & sine illa intelligi nequit, sicut nec effectus albi sine albedine, aliàs posset manere densitas, quæ est qualitas, corpore ipso situaliter rarefacto, & laxato, quod repugnat, non autem repugnaret si hæc situalis extensio inueniri posset sine raritate quæ est qualitas, hæc enim sola contrariatur densitati. Sed contra hoc vrgeo, quia extensio situalis, vel compressio est secundarius effectus raritatis vel densitatis, & est separabilis ab illa, vt patet in Corpore Christi in Eucharistia, vbi manet densitas carnis, & ossis, aut raritas sanguinis, sine vlla extensione quoad locum, ergo si potest manere raritas sine extensione ad locum, etiam cum parua extensione manere poterit, aut densitas cum magna. Et hoc ideo est, quia raritas nõ dicit ipsam actualem extensionem ad locum, sed aptitudinem ad illam, quæ stare potest cum opposito actu sicut grauitas cum ascensu, & aptitudo accidentis ad inhærẽdum cum àctuali separatione à subiecto, sic raritas quæ est aptitudo ad dilatationẽ loci stat cum actuali compresione partium, ergo non est qualitas medium essentiale ad actualem extensionem dilatandam, vel comprimendam, sed sine qualitate, quæ est raritas & aptitudo ad dilatationem situs partium, imò cum opposita qualitate quæ est densitas poterit dari illa maior situatio in loco, licet cõnaturaliter exi-
gat

gat qualitatem quando fit cum alteratione, ſicut aſcenſus ſurſum poteſt dari in graui, non media leuitate contraria. Et ideo ſine additione partium, vel raritate ſituali, ſiue cum qualitate fiat, ſiue non, non poteſt fieri aliquid maius, quam antea. Vndè D. Thom. locis ſupra citatis in raro & denſo non nominauit qualitatem, ſed ſolum dimenſiones, quod pertinet ad ſitum, alias eius ratio non concluderet, ſcilicet quod eſſet ponere diffinitionem ſine definito, ſiquidem definitio raritatis, vt eſt qualitas non eſt habere actu partes materiæ ſub magnis dimenſionibus, ſed habere diſpoſitionem ſeu aptitudinem ad magnas dimenſiones ſub parua materia.

Ad rationes dubitandi in oppoſitum. Ad primam reſpondet. rarefactionem alteratiuam eſſe motum ad qualitatem, & ideo ſine illa non inueniri, rarefactionem autem non alteratiuam poſſe ſine qualitate inueniri, non tamen ſine dilatatione aliqua ſituali, quæ connaturaliter exigit qualitatem, non eſſentialiter, ideoque ſine rarefactione ſaltem ſituali vel additione partium, non poterit fieri aliquid maius, bene tamen ſine qualitate. Et quando dicitur, quod materia eſt in potentia obedientiali ad magnum & paruum ſine raritate, negamus antecedens quia non ſolum raritas eſt medium naturale, ſed etiam eſſentiale loquendo de raritate non ſolum vt qualitas, ſed etiam vt eſt ſitus, vt dictum eſt; eſt enim pertinens ad ipſam diffinitionem rari, vt S. Tho. dicit habere magnas dimenſiones cum parua materia.

Ad primam confirmationem reſpondet. illam opinionem à nobis non admitti, vt oſtendimus

mus 4. Physicorum quæst. 16. sed ea data non concessa respondet. quod si idem corpus poneretur in duplici loco immediato, ita quod non solum esset contiguum, sed continuum, hoc ipso reduceretur ad eundem locum, & non occuparet maiorem, quia esset continuum sibi ipsi, nihil autem sibi ipsi continuatum facit additionem, si autem esset contiguum, & non continuum esset duplex superficies & non vna, & sic non esset eadem quantitas, sed diuisa vtpote duplici superficie terminata, vnde non facit maiorem rem, sed quasi duplicem.

Ad secundam confirmationem respond. costam Adami fuisse ædificatam in mulierem per accessionem nouæ materiæ, vel factæ per creationem de nouo vel per conuersionem alterius, vt censet D. Thom. locis citatis. Et ad replicam respondet distinct. illa 18. cit. ad 2. Quod non dicitur facta mulier ex illa materia superaddita, sed ex costa, quia costa fuit primum mediante quo reliqua materia pertinuit ad formationem mulieris, sicut licet embrio accessione nouæ materiæ crescat, & fiat in debita quantitate, non tamen dicitur fieri ex materia accedente, sed ex semine, & prima materia quæ se habet vt fundamentum formationis totius corporis.

QVAE-

QVAESTIO VIII.

De nutritione, & augmentatione?

Gimus de his motibus in præsenti non quatenus ab anima sunt, & proprie competunt corpori animato, sic enim ad libros de anima spectant, sed prout fiunt cum aliqua generatione vel corruptione, & sic communiter se habent ad ipsam aggenerationem.

ARTICVLVS I.

Quid sint augmentatio, & nutritio, & quomodo distinguantur.

DVo hæc in præsenti tractamus, quia inter se valde affinia sunt quid sint augmẽtatio, & nutritio, & quomodo distinguantur.

Circa primum supponimus diffinitiones nutritionis, & augmentationis, & inquirimus an talis vera nutritio inueniatur in rerum natura: Nutritio deffinitur: *Quod sit conuersio alimenti in substantiam aliti.* Augmentatio: *Quod sit motus à minori ad maiorem quantitatem.* Aggeneratio: *Quod sit acquisitio partialis substantiæ*, sicut etiam videmus in igne acquirente & conuertente in se partes papiri.

Igitur nutritionem aliqui negauerunt dari etiam in viuentibus, sed solam substantiam in qua primo aliquid generatum est, pertinere

da

ad substantiam viuentis eiusque partes dilatari non autem nouam substantiam ex alimento acquirere, sed solum cedere illam substantiam alimenti in pabulum caloris naturalis. Quæ fuit opinio Mag. sent. in 2.distin. 30. Similiter fuerunt aliqui Philos. antiqui, vt refert Arist. 2. de anima text. 40. qui etiamnon viuentia dicebant nutriri, imò omnia animalia dicebant virtute ignis nutriri, videmus enim ignem depascere alia corpora, & in se conuertere.

Nihilominus circa hoc sit vnica conclusio. Vera nutritio datur in viuentibus per conuersionem alimenti in substantiam aliti non tamen in non viuentibus, Prima pars est communis Theologorum, & Philos. eamque contra Mag. docet S.Thom. 1.par.q.119.ar.1.& in 2.dist.30.quæst.2.art 1.& quodlib. 8.art.5.

Et fundamentum, sumitur ex duobus. Primum, quia videmus corpus hominis crescere, & omnes illæ partes primo & per se informantur ab anima, siquidem videmus illas sentire & viuificari, sicut aliæ partes, ergo vel adueniunt per creationem nouę materiæ, vel per conuersionem alimenti in ipsam vel per maiorem rarefactionem. Non per creationem nouæ materiæ, quia creatio materiæ non est opus naturæ, sed potentiæ creatiuæ, & sic nutritio quę est operatio partis vegetatiuæ non esset opus naturale, sed excedens naturam. Si est per conuersionem, est id quod intendimus. Si per rarefactionem, sequitur, quod corpus hominis augmentati esset rarius & minus solidum, quam recenter nati, cuius contratrium ad sensum videmus. Denique probatur conclusio, quia nutritio ordinatur ad restaurandum id

quod deperditur per calorem naturalem: ergo id quod reſtaurat, debet pertinere ad veritatem humanæ naturæ, alias non ſubrogaretur in locum eius, quod deperditur. Nec dici poteſt, quod illa prima ſubſtantia, quæ accipitur in generatione, non tangitur à calore naturali, ſiquidem conſtat, quod eſt ſubſtantia corruptibilis, ſicut & generabilis, ergo per alteratione͂ mutari poteſt, & deperdi, ſicut tandem in ipſa morte deficit, & perit, ergo poteſt etiã à principio illa prima ſubſtantia paulatim deperdi, & loco eius ab alia ſubrogari.

Secunda pars concluſionis, ſcilicet, quod nõ viuentia non nutriantur eſt ſententia Philoſ. 2. de anima tex. 46. & D. Thom. ibi lect. 9. & in hoc lib. 1. de gener. tex. 42. lect. 17.

Ratio eſt, quia id proprie nutriri dicimus, quod per virtutem, quam habet coſumit aliquid de propria ſubſtantia, & reſtaurat illud per conuerſionem materiæ iuxta poſitæ in propriam ſubſtantiam, conſtat autem quod hoc non inuenitur in non viuentibus, ſiquidé, neque virtus propria rei non viuentis, v.g. ignis vel aquæ, conſumit aliquid de propria ſubſtãtia, ſed de aliena; neque per conuerſionem extraneæ materiæ reſtaurat deperditam ſubſtantiam, & conſeruat præcedentem: ergo non habet propriam nutritionem qualis fit per intus ſuſceptionem alimenti, & conuerſionem in propriam ſubſtantiam. Inuenitur tamen nutritio quædam ſimilitudinaria in rebus inanimatis, quatenus ab extrinſeco agente contrario poſſunt aliquid deperdere, licet non per virtutem propriam, & per aggenerationem aggregare ſibi aliquid de materia iuxta poſita,

quod potius de se est generatio & multiplicatio quædam ex applicata materia, licet per continuationem aggregetur præcedenti.

Sed obijcies, quia non potest restaurari substantia perdita per calorem substantialem, tum quia humidum radicale nequit restitui; vt medici docent, & similiter Theologi, qui in eo ponunt mirabilem effectum arboris vitæ, quod restaurabat humidum radicale deperditum per calorem naturalem ergo nutritio ex communi alimento facta ad id non sufficit; tum etiam quia alias posset homo non mori, nec infirmari ex causa naturali si tantum de alimento, & tam temperate sumeret quantum deperdit de propria substantia, sic enim perpetuo sustentaretur ne periret humidum radicale.

Confirmat. ex illo Mathei 15. *Omne quod intrat in os in uentrem vadit, & in secessum emittitur*, ergo nihil transit in substantiam aliti, siquidem omne emittitur. *Confirm.* 2. quia ad veram nutritionem requiritur, quod anima viuentis vniatur materiæ alimenti conuertendo ipsum in propriam naturam, hoc autem est impossibile, præsertim in homine, quia ad hoc deberet noua vnio animæ fieri ad illam nouam partem, cum tamen tota anima erat vnita partibus præexistentibus, quomodo ergo potest mutari illa vnio ad nouam partem? & præsertim cum sit vnio spiritualis, sicut ipsa anima quomodo potest fieri virtute corporea qualis est calor seu virtus potentiæ nutritiuę?

Respondet. negando minorem. Ad primam probationem dicitur, quod humidum radicale potest reparari per humidum nutrimentale,

sed

sed non in eo vigore,& perfectione qua fuit in principio, eo quod omne agens agendo repatitur;& debilitatur. In hoc autem lignum vitæ habebat excellentiam: quia habebat vim fortificandi humidum radicale contra debilitatem prouenientem ex admixtione extranei, & reddere tam purum sicut à principio, vt docet Sanct. Thomas 1, part. quæstion. 97. art.4. Et indigeret homo sæpius sumere de illo fructu, quia habebat limitatam virtutem, nec poterat reparare debilitatem, quæ ex alimento postea sumpto proueniret, nisi iterum sumeretur. Quare homo non potest semper viuere, quia ita afficitur peregrinis qualitatibus ab humido extraneo, & nutrimentali, vt tandem humidum radicale dissoluatur & pereat animal. Videatur D.Thom.1. par.q.119. supra citata ad 3.& 4.

Ad primam confirmationem respondetur,ex D.Thom. ibidem quod in illa authoritate ly (omne)intelligitur in sēsu distributionis accommodæ,idest ex omni quod intrat in os, aliquid emittitur;quod quadrat intentioni Christi domini, quod ea quæ intrant per os non coinquinant hominem,cuius ratio redditur,quia omne quod intrat si inquinat hominem est ratione eius, quod impuritatis habet,hoc autē, quod impuritatis habet emittitur, & sic omne quod intrat non inquinat, quia quod inquinare potest,emittitur.

Ad secundam confirm. respondetur non esse particularem difficultatem in nutritione, sed eadem procedit in generatione hominis;quomodo vnio animæ ad corpus corporalis sit. Et dicimus hanc vnionem nullo modo esse

ſpiritualem, quia neque ipſa ſubſtantia ſpiritualis ſit dependens à corpore, nec ipſa vnitas totius compoſiti reſultans vnitas ſpiritualis eſt, ſed corporea, ſicut & ipſum compoſitum, cuius eſt illa vnitas, nec habet fundamentum in aliqua mutatione & actione ſpirituali ſed corporali, quia diſponitur, & applicatur per alterationem materia ad talem formam, & ſic ſi tota immutatio & dependentia in qua fundatur iſta vnio tenet ſe ex parte corporis ſeu materiæ, tota vtique corporea eſt. Quod vero dicitur, quomodo ſi tota anima eſt vnita corpori poſſit alijs partibus etiam tota vniri. Reſpondetur, quod anima eſt virtualiter multiplex, licet entitatiue indiuiſibilis, & ſic poteſt eſſe vnita tota, ſed non totaliter, nec omni modo quo communicabilis eſt, nec explicata in omnes partes, quibus poteſt de nouo communicari, ſicut de intenſione formarum diximus ſupra q.4.

Secundo obijcies ad probandum, quod etiam non viuentia augeantur, quia ignis adhibito combuſtibili, & vinum admixta aqua per propriam virtutem conuertunt illa in propriam ſubſtantiam, ergo nihil deeſt, quo minus dicãtur augeri. Si dicatur deeſſe aliquas conditiones augmenti, ſcilicet quod ſecundum omnes partes augeatur viuens, & quod hoc fiat per intus ſuſceptionem non per iuxta poſitionem. Contra eſt, quia etiam prima conditio reperitur in non viuentibus, vt cum vino miſcetur aqua, omnes partes eius ab aqua tanguntur, quia omnis eius virtus debilitatur. Secunda etiam conditio non deeſt, quia lapis, v. g. vel ferrũ, & alia metalla intra poros ſuſcipiunt

aliqua corpora, quæ conuertuntur in ipsa; prę- ter quam quod ista conditio non videtur necessario requisita ad augmentationem, si enim motus localis, & aleratio, sunt veri motus, etiã si fiant ab extrinseco, cur sola augmentatio petit ab extrinseco fieri, & per intus susceptionẽ? Vnde D. Thom. 2. de anima lect. 9. aperte dicit in elementis solum ignem nutriri.

Respond. Hæc omnia non sufficere ad nutritionem propriẽ dictã, licet sufficiãt ad impropriam quæ in re est generatio & multiplicatio alicuius ex materia sibi coniuncta, per accidẽs autem, quia res genita propinqua est generanti, & illi sit continua, videtur augeri res inanimata. Ad propriam autem augmentationem, vt distinguitur à virtute generatiua, requiritur quod per se primo aliquid immutetur, & conuertatur loco partium quę deperditæ sunt ex ipsa virtute intus depascente proprias partes, & sic intus suscipiente ad restaurandum illas. Et hoc non inuenitur in non viuentibus. Nec obstat, quod ignis videtur aliquid deperdere, & aliquid acquirere, vt cum aspergitur aqua, vel oleo, guttæ ille aliquid de igne extinguunt, & rursus ignis ille oleum vel aquam ipsam in se conuertit. Respond. enim, quod hæc deperditio & acquisitio fit propter mutuam actionem & reactionem, non autem propter specialem rationem nutritionis, hæc enim non consistit solum in deperditione, & acquisitione, quæ nascitur ex communi ratione actionis, & reactionis, sed ex eo quod aliquid per virtutem propriam agat in partes suas, easque depascat, & in earum subrogationem per intus susceptionem aliquid in se conuertat.

Vnde si in non viuentibus inuenitur conuersio alicuius in propriam substantiam etiam si intra poros eius ingrediatur (licet communiter fiat per iuxta positionem extrinsecam) tamen hoc non fit propter virtutem restauratiuam deperditi, sed generatiuam, & agentem in quodcumq. sibi approximatũ vel iuxta positũ, atq. ita in non viuentibus generatio rei proximæ, & si illi continuabilis, facit per accidens, quod per se, & propriè nutritio in viuentibus. Et licet alij motus non semper petant fieri à principio, & virtute intrinseca, augmentatio tamen id petit, quia est motus vitalis, & nutritioni coniunctus, & ordinatus ad restaurationem partis intrinsecæ, quæ fuerat deperdita à propria virtute.

Ad locum D.Thom. dicimus loqui de nutrimento improprio, & similitudinario, quale fit per generationem rei approximatæ, & continuabilis cum generãte, licet id in igne magis appareat propter actiuitatem fortiorem in materiam sibi appositam. Et non dixit D. Thom. absolute ignem nutriri, sed quod est in eo similitudo augmenti & nutrimenti, & videtur nutriri.

Distinctio augmentationis a nutritione.

CIrca secundum punctum in titulo articuli propositum, dubium est an sint motus, & actiones distinctæ realiter augmentatio & nutritio, ita quod augmentatio, vt tendit ad quantitatem sit distinctus motus realiter a generatione. De quo egimus in 5. Phisicor. q. 19. art. 3.

art. 3. vbi oſtendimus ad quantitatem dari per ſe motum diſtinctum à nutritione. In præſenti ergo vberius explicanda eſt iſta diſtinctio. Et ſupponimus non loqui de augmentatione largo modo prout reſpicit, quodcunque augmentum in quocunque genere, ſiue qualitatis, ſiue quantitatis, ſed ſpecialiter in genere quantitatis, & non de illo augmento, quod fit per rarefactionem, ſed quod fit per aditionem partium non ſolum per iuxtapoſitionem, quod in re fit per veram generationem, ſed quæ fit ſpecialiter in uiuentibus per motum à minori ad maiorem quantitatem per intrinſecam virtutem. De hac inquirimus an ſit diſtinctus motus à nutritione, quia illa tendit ad quantitatem, iſta ad ſubſtantiam.

Multi ergo negant ad quantitatem dari per ſe motum ex duplici principio inducti. Primo, quia exiſtimant quantitatem ſemper ſe habere vt propriam paſſionem corporis, ſiuè partialis ſit, ſiue totalis, ac proinde non terminare actionē aliquam ſeorſum ab ipſa productione corporis, eo quod propria paſſio nunquam producitur diſtincta actione à productione eſſentiæ, ad quam conſequitur, ſicut etiam ipſa quantitas totalis], quando producitur, vt conſecuta ad primam generationem ſubſtantiæ. Secundo, quia exiſtimant quantitem immediate inhærere materię, & ſic tranſeunte materia de vna forma ad aliam etiam quantitas tranſit, ergo non requiritur motus diſtinctus productiuus quantitatis, ſed ſufficit actio vniens formam materiæ, & conſequenter quantitatem vnius, quantitati alterius. Solum ergo faciunt augmentationem motum

per accidens, ideſt ratione alterationis adiunctæ non per ſe, & ratione quantitatis, quam producat; quia hæc non acquiritur, ſed ſupponitur in materia, atque adeo quando vna quãtitas additur alteri ſolum producitur aliquod indiuiſibile vniens illas, ſicùt etiam nutritio in nobis ſolum producit vnionem animæ ad nouam partem materiæ. Denique Ariſtotel. in hoc libr. de generat. text. 41. inquit: *Quod nutritio, & accretio eſt idem, ratio autem diuerſa.*

Accumulatur autem noua difficultas ex alio capite, quia in noſtra ſententia ſubſtantia ſecundum ſe non habet partes, ſed ſolum per quantitatem, vt docuimus in Logica q. 16. art. 1. & in Phyſica q. 20. art. 2. ergo ſubſtantia vt diſtinguitur a quantitate non poteſt terminare nutritionem, ſiquidem nutritio non eſt ad totam, & integram ſubſtantiam, ſed ad partem, hanc autem non habet ſubſtantia niſi per quantitatem, ergo non eſt alia actio terminata ad partem ſubſtantiæ, & ad quantitatem, quia per illam ſubſtantia habet rationem partis.

Nihilominus oppoſita ſententia communis eſt inter Philoſophos, vt teſtatur Rubio hic tractatu de augmentatione q. 2. & Carmelitani diſp. 5. q 1 Et quidem augmentationem eſſe vere & proprie motum, terminarique ad quãtitatem, perpetuo docet Ariſt. qui tres ſpecies motus nominauit, alterationem augmentationem, & lationem, vt conſtat 5 Phyſ. c. 2. & in poſtprædicamentis cap. de motu inter alias ſpecies motus numerat accretionem, & decretionem, idque etiam probauimus & defen-

dimus

dimus in q.19.Physicor art.3. Nunc solum restat probare, quod augmentatio à nutritione distinguatur. Quod aliqui probant, quia distinctum est subiectum nutritionis, scilicet ipsa materia alimenti ex quo fit noua pars substantiæ, & subiectum augmentationis, in quo ponitur quantitas. Alij ex distinctione termini primarij vtriusque, quia nutritio est ad substantiam augmentatio ad quantitatem. Alij ex operatione nutritionis, quia potest fieri nutritio, & impediri à Deo resultantia nouæ quantitatis, & sic separabitur nutritio ab augmentatione. Sed tamen istæ rationes inefficaces sunt nisi aliquid addatur, quia in ipsa generatione substantiali instari possunt, nam forma producitur in materia, quantitas vero, & propriæ passiones in ipso composito; similiter distinctus terminus est ipsa substantia, & propria eius passio in ratione rei productæ; potest enim impediri ne resultet propria passio à natura quando generatur, & tamen negari non potest, quod eadem actione generatur natura, & producitur propria passio consequens, ergo similiter posset aliquis dicere quod producitur eadem actione substantia partialis in nutritione, & quantitas partialis tanquam quid consecutum ad illam, non obstante quod sint distincti termini entitatiue, & habeant distinctum subiectum, &c.

Quare aliter probanda est conclusio posita sicut probauimus in q.19.Physic.citata. Et est duplex ratio. Prima, quia quantitas partialis non est obiectum augmentationis absolute loquendo, sed sub ratione augmentatæ, & cre-

ſcentis, ad quod non ſufficit productio nouæ partis ſubſtantiæ, quæ nutritur, & quantitas, quæ ad illam ſequitur, ſed quantitas vt ſuperaddens præexiſtenti, ad quod requiritur, quod ita acquiratur quantitas, quod plus acquiratur de illa, quam deperdatur, & quantum ad iſtam formalitatem non eſt propria paſſio, ſed accidens, & petit fieri diſtincto motu, nec enim hoc ſemper conuenit quantitati. Et hinc ſumitur ſecunda ratio, quia augmentatio non durat tantum quantum nutritio, nutritur enim animal quandiu viuit, & in omni nutritione ſicut acquiritur noua pars ſubſtantiæ, ita & noua quantitas partialis; augmentatio autem non durat per totam vitam, nec enim ſemper animal creſcit, licet ſemper nutriatur, ergo ſignum eſt, quod ad augmentationem non ſufficit noua nutritio, nec ſola emanatio quantitatis partialis, quia hoc totum inuenitur in omni nutritione, nec tamen inuenitur ſemper augmentatio, ergo aliquid amplius requiritur ad augmentationē, quā emanatio partialis quantitatis, hoc autem non eſt aliud quam reſpicere quantitatem vt creſcentem, & ſuperaddentem ad aliam, ſub hac enim ratione non eſt quantitas propria paſſio, nec ſola actione nutritionis fit, ſed nouam actionem, ſeu mutationem requirit, nutritio enim ſolum reſpicit nouam partem ſubſtantiæ, & ex conſequenti nouam partem quantitatis prout emanat ab illa, augmentatio autem reſpicit quantitatem vt maiorem, eſt enim motus à minori ad maiorem quantitatem, illa autem formalitas maioris, & minoris non eſt in quantitate propria paſ-

passio, sed aliquid accidentale, & ideo quantitas vt stat sub illo respectu, & formalitate terminare potest nouum motum. Et hæc ratio probat, quod non solum per accidens, & ratione alterationis, sed per se, & ratione quantitatis habet terminare motum, quia habet fundare illam formalitatem secundum rationem maioris, & minoris.

Ex quo manet explicatus formalis terminus nutritionis, nec enim est sola vnio, sed ipsamet forma substantialis, non sicut in generatione, scilicet vt totaliter, & de nouo introducta in totam materiam, sed vt de nouo applicata, & informans partem inadæquatam materiæ. Comparatur autem nutritio ad aggenerationem sicut aliquid specificum, & particulare ad genericum, & commune, quia aggeneratio est sola acquisitio substãtiæ siue fiat in viuentibus, siue non, nutritio autem solum est vitalis acquisitio substantiæ sicut generatio communiter dicta est aliquid superius ad generationem vitalem. Augmentatio autem dicit pro formali termino quantitatem, vt maiorem modo explicato, & statim explicando.

Ad fundamenta opposita respondimus q. 19. citata, & ostendimus, quantitatem licet secundum se sequatur ad corpus partialiter, vel totaliter tanquam propria passio, tamen in quantum maior, & vt crescens, sic non est propria passio, sed requirit specialem mutationem, qua plus acquiratur de quantitate, quam deperdatur. *Si instes*, quia quantitas vt maior, vel minor solum addit relationem maioris, vel minoris, ad relationem autem non datur per se motus. *Respond.* quod quantitas vt maior

formaliter importat relationem, & sic non potest terminare per se motum, fundamentaliter autem dicit formalitatem aliquã ad quam potest per se dari motus, sic enim est quantitas vt coniungenda præcedenti sine tanta, vel maiori deperditione, sic enim fit motus à maiori ad maiorem quantitatem, quod non potest per solam nutritionem fieri secundum se, quia licet semper partem quantitatis attingat, non tamen semper acquirit illam cum fundamento augmenti, & maioritatis, idest, cum coniunctione nouæ quantitatis sine deperditione antiquæ. Quod vero dicitur materiam esse subiectum quantitatis independenter à forma, hoc omnino negamus, vt ostendetur infra q. 9. materia enim solum se habet vt subiectum *quo* inhæsionis tanquam ratio recipiendi, non vt ratio actualitatis sustentatiuæ, nec quantitas sequitur materiam nudam, sed ratione formæ corporeitatis.

Ad authoritatem Philos. resp. ex D.Tho. cit. loco de gen. lect. 17. Arist. loqui de nutritione, & augmentatione ex parte materiæ circa quã versantur, quia ex eodem alimento aliquis nutritur, & augetur quandiu augmentatio durat, non tamen loquitur de augmentatione, & nutritione pro ipsis actionibus, quasi sint eadem actio, vel mutatio, nam circa eandem materiam possunt diuersæ actiones, seu mutationes versari secundum diuersam formalitatem. Præterquam quod frequenter Arist. dicit aliqua esse ratione diuersa, idest essentia, & diffinitione, seu formalitate, & sic intelligitur in præsenti, non autem ratione, idest solum per intellectum.

Ad vltimam difficultatem dicemus articulo sequenti.

ARTICVLVS II.

Quomodo intelligatur nutritio fieri ad partes substantiæ?

HAec difficultas currit in nostra sententia quam tradidimus in Logica q. 19. art. 1. & in Physica q. 20. art. 2. quod substantiæ non conuenit habere partes formaliter, nisi per quantitatem, ex se autem solum radicaliter, & tamen constat ex dictis quod nutritio terminatur formaliter ad substantiam non totalem, sed partialem.

In præsenti ergo breuiter fundamentum, quod in citatis locis posuimus resumendum, est. Denegamus itaque partes formaliter ipsi substantiæ, & solum concedimus illi radicaliter; per quantitatem autem dicimus constitui partes formaliter in esse, & formalitate, partis, quia formalitas, partis requirit diuisibilitatem, & ordinationem, qua vna ponatur extra aliam, & addat aliquid ad aliam, si enim est intra illam & non coordinata, & extra, manebit penetrata & confusa cum illa, vnde omnes partes reducentur ad carentiam diuisibilitatis, neque enim potest aliquid diuidi, nisi accipiẽdo vnum, & relinquẽdo aliud, vbi autẽ omnia sunt cõfusa, & penetrata intra alia, non sumitur vnũ, quin tollatur aliud. Si ergo substantia ante quantitatẽ haberet partes sub formalitate partium, idest vt ordinatas, & diuisibiles in ordine ad se, licet non in ordine ad locum, & hoc substantialiter haberet, & nõ mediante aliquo

acci-

accidenti, oportet quod illæ partes substantialiter nō se totis, sed penes extremitates, seu indiuisibilia vnirentur. Si autem per indiuisibilia vniuntur, ergo habet substantia sufficiens principiū impenetrationis ex vi vnionis substantialis partium, & sic superfluit quantitas, siquidem proprium quantitatis est extendere partes resistendo penetrationi, non quidem actualiter, quia diuina virtute possunt duæ quantitates penetrari, sed secundum aptitudinem, sicut accidens petit inhærere aptitudinaliter. Sequela probatur, quia si in substantia ante quantitatem vnirentur cum formalitate partium, quæ est ordinatio, & diuisibilitas in ordine ad se, ergo sine confusione, & non se totis vniuntur, confusio enim opponitur ordinationi, ergo nulla pars quantumuis minima est intra aliam, nec se tota vnitur alteri, ergo debet vniri per aliquid indiuisibile, seu per extremitatem, quia si per aliquid diuisibile, aliquid illius esset intra alteram, ergo si omnino est extra, per aliquid indiuisibile vnitur. Si ergo dantur indiuisibilia substantialia, vt partes ordinentur inter se, & non penetrentur, nec se totis vniantur, ergo habent in se sufficiēs principium resistendi penetrationi tum inter se, quia non se totis vniuntur, tum corpori contiguo, & propinquo, nec enim stat, quod aliquid resistat penetrationi partium inter se ne confundantur, & non resistat corpori contiguo, ne penetretur, quod enim sufficit ad impenetrationem continuitatis sufficit ad impenetrationem contiguitatis. Et præsertim quia si datur indiuisibile substantiale continuatiuum partium, etiam dabitur terminatiuum

uum, vt in eo ſubiectetur indiuiſibile quantitatis terminatiuum, quia nõ poteſt in hac ſententia in partibus ſubiectari, ergo ſicut indiuiſibile ſubſtantiæ continuatiuum facit, quod partes continuatæ non penetrentur inter ſe, nec ſe totis vniantur, ita indiuiſibile ſubſtãtiæ terminatiuum faciet, quod cũm alio corpore contiguo non penetretur, ſed maneat indiuiſibile terminatiuum iuxta indiuiſibile alterius corporis quod eſt non penetrari, nec ſe totis coniungi.

Dices, ergo ſubſtantia materialis quantum ad id quod entitatis ſubſtantialis eſt tota eſt ſub tota quantitate, & tota ſub parte, non autem pars ſub parte, & tota ſub tota quantitate, hoc autem eſt contra ipſum effectum formalem quantitatis, quia quantitas extendit partes ſubſtantiæ, & ordinat illas vnã poſt aliam, ergo facit quod pars ſubſtantiæ ſit ſub parte quantitatis, & tota ſub tota. Sequela vero probatur, quia ſi ita eſt, quod pars ſubſtantiæ correſpondet parti quantitatis, & non tota cuilibet parti, ergo iam ex parte ſubſtãtiæ, & quantum ad id quod ſubſtantiale eſt, datur diſtinctio partis à parte, quæ non poteſt formaliter à quantitate prouenire, quia quantitas accidens eſt, illa autem ratio partium ſubſtantiæ in ratione ſubſtantiali accidentalis non eſt, ergo euertitur fundamentum allatum, quod ſubſtantia non habet ex ſe partes ſubſtantiales, ſiquidem ſubtràcta quantitate, non ſolum accidentales habet, quæ ſunt quantitatis, ſed etiam ſubſtantiales eis correſpondentes.

Reſpond. In hoc latere æquiuocationem, & poſſe eſſe differentiam in modo loquendi.

Opor

Oportet enim distinguere, quid habeat substantia secundum se remota quantitate, quid formaliter habeat per quantitatem, quid denique exerceat substantialiter, supposita tamen quantitate vt conditione. Nam substantia secundum se, & remota quantitate non habet formalitatem partium, quia remouetur principium diuidendi, & distinguẽdi partes vt ordinatas, & sub formalitate ordinationis, qua vna est extra aliam. Ex ipsa autem quantitate formaliter solùm habetur accidentalis distinctio partium, quia effectus formalis non potest excedere suam formam. Ex ipsa autem substantia posita quantitate ordinante, & distinguente accidentaliter tanquam conditione resultat vnio substantialis partium sic ordinatarum, sicut quando per quantitatem fit diuisio, ex ipsa materia resultat incommunicabilitas, & indiuiduatio substantialis, vt infra dicemus q 9. *Ratio* autem est, quia si posita diuisione quantitatis non solum accidentaliter, sed etiam substantialiter differunt, aliàs Petrus, & Paulus non essent duo indiuidua substantialiter diuersa, ergo quando fit continuatio & vnio quantitatis ad quantitatem, etiam substantialiter partes vniuntur, aliàs illud compositum ex partibus non esset vnum totum substantiale, sed substantialiter essent duo, & accidentaliter vnum, & sic quando indiuiduũ augmentatur, non maneret idem indiuiduum substantialiter, ergo necesse est, quod supposita vnitate quantitatis inter partes, fiat etiam vnio substantialis inter ipsasmet partes, vt illud indiuiduum substantialiter sit vnum. Vnde D. Thom. in 3. dist. 13., q. 2, art. 2. q. 2. dicit;

Quod

Quod in corpore naturali inuenitur triplex vnio membrorum ad inuicem. Prima est secundum conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex eisdem similibus partibus, & sunt vnius rationis, sicut manus, & pes ex carne, & osse, & sic dicuntur membra vnum sicut genere, vel specie. Secunda est per colligationem eorum ad inuicem per neruos, & iuncturas, & sic dicuntur vnum continuatione. Tertia est secundum quod diffunditur vitalis spiritus, & virtus animæ per totum corpus. Quarta est secundum quod omnia membra perficiuntur per animam, quæ est vna numero in omnibus membris. Ecce quomodo D.Tho.in ipsis membris quæ vtique sunt partes integrales distinguit vnionem per modum continuationis, quæ sine dubio est quantitatis, ab vnione quæ est secundum conformitatem naturæ, quæ est vnio substantiæ, siquidem in substantia conformãtur partes naturæ. Similiter in quæst. de anima art. 10. ad 16. dicit: *Quod anima est forma substantialis corporis dans esse, & speciem toti, & partibus, & totum ex partibus constitutum est vnum simpliciter*, & loquitur de partibus integralibus ipsius corporis de quibus procedebat argumentum, & loquebatur in articulo. Sentit ergo D. Tho. partes ipsas vniri substantialiter, & tanquam extrema vnita constituere totum faciendo vnum simpliciter quod vtique est substantiale.

Ex quo colligitur, partes quæ in nutritione, vel augmentatione adueniunt, non fieri vnum substantialiter per identificationem vnius partis cum alia, nam ea quæ physice identificantur, separari non possunt nisi ablata identificatione,

tione, hæc autem tolli non potest per ablationem vnionis, & compositionis, siquidem non datur in illa sententia; neque per ablationem alicuius modi, quia non est identificatio illa rei cum modo, nec enim modus aliquis in substantia aduenit per aduentum partium, quis enim est iste substantialis modus? Ergo non potest modalis identificatio in substantia dari. Si autem identificatur realitas substantiæ, ergo non poterit separari, & tolli vnum non ablato alio? si autem separari possunt vt de facto separantur, non datur identitas, sed vera compositio in vno esse sicut inter materiã & formam, quæ possunt separari. In partibus autem integralibus fit separatio etiam substantialis, vt cum diuiduntur partes, & resultant diuersa indiuidua, ergo quando coniunguntur, non erant identificata, sed vnita, quia separabilia, nec per identitatem vnum, sed per compositionem, nec enim vnitas identificationis addit super vnitatem compositionis nisi quod ista est ex extremis separabilibus, illa caret extremis, & ita non habet aliquid separabile, sed idem. Et mirum est quod cum materia & forma componunt vnum non identificantur, sed vniuntur, & tamen sunt partes essentiales physicæ, partes autem integrales non vniuntur, sed identificantur, cum tamen dicat D.Tho. ordinari ad vnum totum constituendum quæst. de spir.creat. art.3.ad 14. Quare facta additione partium, & distinctione earum secundum quantitatem, etiam fit vnio substantialis inter ipsas partes sic quantitatiue distinctas, & continuatas, sicut facta diuisione, & separatione, fit etiam distinctio substantialis, & non

solum

ſolum accidentalis inter indiuidua.

Nec obſtat, quod aliquando S. Doctor videtur aſſerere, quod formæ aliquæ, ſeu naturæ habent hanc totalitatem partium per accidẽs & ratione quantitatis, ratione verò eſſentiæ, ſeu ſubſtantiæ totum eſt in toto, & totum in parte, vt patet in 1. p. q. 76 art 8. & 2. contra Gent. c. 72. & alibi ſæpe, imò in 3. ad Anibaldum diſt. 21. art. 1. ad 4. dicit quod in diuiſione continui non fit omnino nouum corpus licet vnum diuidatur in multa. *Reſpond.* ſenſum D. Tho. eſſe quod tota forma, & ſubſtantia eſt in qualibet parte ſi ſumatur ſecũdum modum ſubſtantię ſine quantitate, poſita tamen diſtinctione partium per quantitatem non negat D. Tho. fieri vnionem, & cõpoſitionem ſubſtantialem, non autem ſolam identificationem ſicut etiam fit ſubſtantialis diuerſitas ſi ſiat diuiſio per quantitatem. Et quando dicit in diuiſione continui non fieri omnino nouum corpus, licet vnum diuidatur in multa, ſenſus eſt manifeſtus, quod non fit nouum corpus nouitate generationis ex materia, benè tamen nouitate multiplicationis, & diuiſionis corporis, quia modo ponuntur in actu, quæ ante erant in potentia multa, & vnum in actu. Quare ante diuiſionem non ſunt plura in actu pluralitate exiſtentiæ, & diuerſi eſſe, ſunt tamen plures partes ſubſtantiales pluralitate extenſionis, & continuationis, quę formaliter fit per ipſam quantitatem ordinantem partes, & continuantem; ea tamen continuitate poſita, fit ſubſtantialis vnio inter ipſas partes quatenus facta diſtinctione per quantitatem, illa entitas ſubſtantialis, quæ ſubijcitur parti quantitatis,

in

inadæquate comparatur ad totum ſubſtantiale, & diuiſibilis, & ſeparabilis eſt ab illo, & propterea indiget vniri & componere cum altera entitate ſibi adiuncta, & hoc eſt dari vnionem, & non identificationem inter partes ſubſtantiales, ſuppoſita tamen diſtinctione facta per quantitatem.

Ex hoc autem patet ad arg. cuius occaſione hæc omnia dicta ſunt, ſcilicet quomodo per nutritionem acquiratur pars ſubſtantiæ, cum rationem partis habeat à quantitate. Dicimus enim, quod per nutritionem acquiritur pars ſubſtantiæ, ſed tamen affecta quantitate, & ita ex quantitate qua eſt affecta habet formalitatem partis; ex ſe autem ſolum radicaliter eſt pars, & per nutritionem formaliter, & directe non acquiritur formalitas partis, quę eſt quantitas, ſed entitas ſubſtantiæ inadæquate ſe habens ad totum, quæ radicaliter eſt pars, & ſubijcitur illi quantitati, à qua habet formalitatem partis; & rurſus per nutritionem, illa entitas quæ habet formalitatem partis ſecundum quantitatem, trahitur ad eſſe totius per veram, & ſubſtantialem compoſitionem, & vnionem tanquam entitas inadæquate participans eſſe totius, & conſequenter non vt totum, ſed vt componens totum compoſitione ſubſtantiali, licet coordinationem, & formalitatem partis habeat per quantitatem. Itaque ſicut generatio directe producit ſubſtantiam totalem, & indiuiduam licet in ratione diuiſionis, & deſignationis à quantitate dependeat, & ſub ea indiuiduetur, ita aggeneratio, ſeu nutritio reſpicit directe ſubſtantiam partialem, licet formalitas partis à quantitate dependeat ordinante, & con-

& continuante partes, ficut indiuiduatio dependet à quantitate vt diuidente & feparante. Plura de hoc videri poffunt cit. loco Logicæ q.16. & q.20. Phyf.

ARTICVLVS III.

In qua actione confiftat formaliter nutritio, & vbi refideat nutritiua facultas?

PLures actiones cõcurrere ad nutritionem, & augmentationem certum eft, quarum aliquæ funt præuiæ, aliæ confummatiuæ; ficut etiam in generatione animalium plures præcedunt actiones, non folùm difponentes, fed etiam formas intermedias generantes quoufque deueniatur ad vltimam in qua generatur ipfum animal. Cum ergo nutritio ad hoc tendat, vt alimentum conuertatur in fubftantiam aliti, & alimentum à principio fit valde diffimile, eget pluribus alterationibus & decoctionibus, quoufque affimiletur ipfi viuenti, & in eius fubftantiam conuertatur. Similiter cum fubftantia ipfa animalis habeat tot & tam diuerfas partes, quæ diuerfa indigent mutatione alimenti, ficut aliter nutritur caro, aliter neruus, aliter offa, aliter fit fanguis, aliter fpiritus, aliter femen; oportet varias effe actiones, quibus alimentum diftribuatur, & nutritio fiat.

Breuiter autem (quia res ifta magis ad Medicos pertinet) proponemus mutationes, quę in alimento requiruntur, quoufque totaliter cõuertatur in partes folidas. Igitur antequam alimentum exuat formam inanimatam, & induat formam viuentis, præcedunt duæ mutationes,

tiones, altera in ore animalis, altera in ventriculo antequam transeat in formam sanguinis. In ore fit mutatio masticando, & conterendo cibum, alteratio autem fit per ipsam saliuam, & humorem oris quæ ad alterandum cibum plurimum valét. Vt docet Galen.lib 1. de simplicib.c.6. In ventriculo autem, qui habet substantiam neruosam, membraneam, fibrisque contextam vt facile contrahi & dilatari posit, congregatur cibus deductus per fauces,& ibi fouetur calore ventriculi,sicut in lebete ad ignem res concoquuntur, quousque fiat ex alimento ibi posito massa quædam liquida, quæ vocatur chilus,estque albi coloris, & ibi secernitur, quod impurum & grossum est ab eo,quod est magis purgatũ,& succus ille magis defæcatus per venas quasdam,quas massaraicas seu mesenterij vocant, defertur ad iecur, vt ibi transmutetur in sanguinem, quod vero crassum. & excrementitium est, ad intestina detruditur, vt foras mittatur.

Deducto aliméto in forma illa liquida à ventriculo ad iecur, transit ibi in sanguinẽ maiori virtute & calore decoctus, & depuratus, & ideo nõ potuit ista decoctio fieri in ventriculo,quia petit maiorem calorem & virtutem, vt magis purificetur transeundo in formam sanguinis. In illa autem massa sanguinaria in iecore facta, relucent etiam alij tres humores, scilicet flaua bilis seu cholera,atra bilis seu melãcholia,& pituita seu phlegma, de quibus videri potest, Galen.2.de naturalib. facultatibus cap.9.&lib.4.de vsu partium, cap.3. An vero sanguis induat formam viuentis, licet respectu partium solidarum, adhuc habeat esse

ali-

alimentum proximum dicemus ſtatim.

Ex iecore fit multiplex & varia diſtributio tam ſanguinis,quam aliorum humorum in varias partes corporis,& receptacula. Nam in primis natura ſeparat choleram,& melancholiam, quæ ad nutrimentum aptæ non ſunt, & amandat choleram ad folliculum fellis ipſi iecori vicinum,melãcholiam ad ſplenem, pituita vero ſimul cum ſanguine miſcetur per corpus & venas, quia facile in ſanguinem mutatur. Quod ſi ex atra, aut flaua bile non fiat diſcretio, ſed pariter cum ſanguine inuoluatur per venas inde conſurgit ægritudo & mala animalis diſpoſitio. Alius vero humor, ſecernitur ex iecore, qui cedit in lotium, ſeu vrinam, eo quod è ventriculo deſcendit ille humor cũ maſſa alba ſeu chilo,quaſi eius vehiculum, & quia amplius non deſeruit conuerſa illa maſſa in ſanguinem, redundat in vrinam & foras emittitur. Scio aliquos negare,quod omnes quatuor humores fiant in hepate, ſed ſolum ſanguinem,cui cognata eſt hepatis conditio,quæ eiuſdem coloris eſt. Sed tamen quod diximus,communiter ſentit Medicorum ſchola,cum Galeno 2.de facult.cap.1.tum propter experientiam, quia inueniuntur ſimul omnes quatuor humores in iecore ante maſſæ diſcretionem, tum quia virtus quæ eſt in iecore ſicut habet efficaciam ad conuertendum materiam ſibi miniſtratam à ventriculo in ſanguinem, ita in reliquos humores, qui non ſunt maioris perfectionis, nec maiorem decoctionem requirunt.

Sanguis autem,qui nutriendo animali deſeruit,bifariam ex iecore diffunditur; pars trahitur

tur ad cor vt ibi formentur ſpiritus vitales,qui puriſsimus,& delicatiſſimus ſanguis ſunt,& ad cerebrum, vbi ſpiritus animales generantur, qui ad functiones partis ſenſitiuæ, & ſenſuum operationis deſeruiunt. Pars deriuatur per venas quæ varijs ramuſculis totum peruadunt corpus,vt ipſi nũtriendo deſeruiat.Et primum ab ipſis venis ſugendo attrahitur ſanguis,deinde à partibus adhærentibus per poros:adiuuaturque ipſa pituita,quæ cum ſanguine fertur vt perlabatur per venas, & per totum corpus. Et denique ſanguis poſitus in poris tranſit à forma liquida in ſolidam, ſiue in carnem, ſiue in oſſa,aut neruos,& ſimilia;& tũc conſummatur tota nutritio, quia pars ſolida non amplius deſeruit pro nutrimento, ſed ſolum eſt pars nutrita; ſanguis autem licet ſit pars nutrita ex alimento externo, ſeruit tamen tanquam alimentum internum pro parte ſolida nutriẽda.

Denique ſanguis attractus ad cor maiori virtute decoquitur,ita vt puriſsimus euadat, fiũtque ſpiritus vitales ad pulſationem requiſiti,& ad functiones vitæ, quia in eis præcipue reſidet calor vitalis,ſiquidem à corde non poterat calor deriuari, niſi per aliquem liquorem ſeu humorem in quo talis calor viuificus inſideret; & ſicut calor ille eſt purior, & viuidior, vtpotè ab ipſo principio vitæ profectus, ita maxime depurat,& attenuat ipſum ſanguinem, in tantum quod ſpiritus mortuo animali euaneſcunt propter tenuitatem ſuam. Similiter quia cerebrum eſt principium vitæ ſenſitiuæ, ſanguis eò delatus per venas,maximè purificatur,fiuntque ſpiritus animales,quibus calor ad ſentiendum requiſitus ad ſenſus, & ad neruos

deſer-

defertur, & in istis spiritibus insident imagines, seu species, siquidem dormiente animali per commotionem spirituum, variæ formæ offeruntur, quæ somnia efficiunt. Scio Arist. sentire, sanguinem non in iecore formari, sed in corde, in eoque etiam effici spiritus, tum vitales, tum animales, quia putat cor esse principium vitæ sensitiuæ. Medici tamen censent officinam sanguinis esse iecur, ibique formari, tum ipsum, tum alios tres humores, quia iam ibi habet colorem rubeum, & inde distribuitur per venas, in quibus verus sanguis inuenitur. In corde autem generari non sanguinem absolute, sed purissimum qui sunt spiritus vitales, in capite autem fieri animales. Hæc sufficit breuiter delibasse pro intelligendo artificio nutritionis. Plura de his apud Medicos videri possunt, & apud Conimbr. sup. c. 5. de gener. q. 3. Rubio tract. de augment. q. 1. & 7.

His positis, restat explicandum an nutritio solum consistat formaliter, & proprie in illa vltima conuersione, qua alimētum internum conuertitur in partem solidam, an etiam in illa conuersione, qua alimentum externum conuertitur in sanguinem, & humores, quod dependet ex illa celebri quæstione an sanguis informetur ipsa anima, vel tantum sit humor nutrimentalis; ex quo etiam deducetur in qua parte tanquam in subiecto sit facultas nutritiua. Quomodo vero in ipsis poris fiat nutritio & aliorum humorum emissio, dicemus infra articulo 5.

Ad hanc ergo quæstionem. *Dico primo*, Nutritionem ibi proprie, & formaliter inueniri, vbi alimentum transit in partem solidam, ita

quod non amplius remanet alimentum, sed alitum, & nutritum: imperfecte tamen, & inchoatiue inuenitur nutritio in ipsa sanguinis, & humorum formatione iuxta sententiam, quam statim approbabimus, quod sanguis animatur. Itaque de actione nutritiua loqui debemus sicut de generatiua in viuentibus, sicut enim generatio non perficitur vnica actione, sed pluribus, quę per diuersas formas transeunt vsque ad vltimam, in qua consummatur generatio, vltima forma introducta, vt explicat S.Tho.q 3.de potent.art.9. ad 9. constat enim quod prius disponitur materia seminis, & sanguinis, & efformantur membra & introducitur forma embrionis, & tandem forma animalis perfecti; ita in nutritione prius alimentum diuersis dispositionibus trãsmutatur, & diuersas formas substantiales induit, nec enim eadem forma substantialis, quæ erat in pane vel in alio cibo manet in massa liquida, quæ fit in ventriculo, & multo minus in sanguine. Specialiter autem cum nutritio essentialiter habeat fieri ex alimento, oportet quod ibi consumetur nutritio vbi consumitur alimentum, transitque in rem alitam, tunc autem transit in illam, quando non amplius manet nutrimentum, si enim nutrimentum manet, adhuc non est consummate nutritũ, sed nutribile, restatq. aliud transmutandum, vt pure nutritum sit, ibi ergo consummatur nutritio, vbi fiunt partes solidæ, quia partes solidæ, ita sunt nutritę, quod amplius non nutriunt, nec se habent vt nutrimentum, sanguis autem si nutritur, etiam vlterius potest esse nutrimentum.

Ex quo deducitur facultatem nutritiuam

iuxta

iuxta diuersas functiones quas exercet, in diuersis organis seu partibus debere poni. Etenim facultas naturalis, pro ea parte, qua facit sanguinem, qui ita est nutritus, quod etiam est nutrimentum partiũ solidarum, est in iecore, quia ibi est virtus formatiua sanguinis. Virtus autem formatiua spirituum & nutritiua illorum est in corde, quia ibi spiritus formantur, & inde distribuuntur. Similiter facultas nutritiua spirituum animalium est in illa parte vbi talis spiritus formantur, nempe in cerebro, vt iam supra diximus. Denique facultas naturalis quæ conuertit substantiam humidam, scilicet sanguinem in partes solidas est in toto corpore diffusa, & in ipsis partibus solidis quæ agunt in sanguinem vel humorem alium positum in poris, & inde coagulant illum in partem solidam, sicut caro nutritur ex sanguine posito in poris, & aliæ partes solidæ, vt ossa, nerui, cartilagines, & alia similia ex proportionato sibi alimento.

Dico secundo, probabilius est sanguinem & spiritus viuere & informari forma animalis saltem quoad gradum vegetatiuum. Distinguimus solum istum duplicem sanguinem, quorum primus est nutrimentalis, & habet veram formam sanguinis, nam si quis alius inuenitur illo imperfectior non est verus sanguis, sed humor non plene decoctus, licet aliquo modo sanguini immixtus, & eius colore tinctus. Hãc conclusionem negant aliqui existimantes sanguinem etiam spirituosum non viuere, sed esse in venis, & corpore sicut aquã in vase. Ita Conimb. cap. 4. huius lib. q. 24. ar. 2. cum alijs multis, quos citant, & Rubio tract. de augmen. q. 5.

Et fundatur 1. in Arist. in 2. de part. animal. c. 3. qui dicit: *Quod sanguis non est continuus carni, neque cognatus, sed in corde, ac venis quasi in vase continetur*, & in 2. de hist. animal. c. 19. inquit: *Quod palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur*. Secundo, quia sanguis est quid liquidum, ergo non potest continuari corpori solido, sed in eo contineri. Tertio, quia sanguis est alimentum pro partibus solidis, ergo non potest habere eandem formam cum illis, siquidem de ratione alimenti est, quod conuertatur in substantiam aliti, ergo transit de vna forma ad aliam & consequenter non habet eandem formam cum re nutrita. Denique videmus, quod quando sanguis emittitur è vena extra corpus, continuatur is qui fluit extra cum eo qui est in vena, sed qui est extra non animatur, ergo neque qui est intra.

Nihilominus oppositum est probabilius, & conformius D. Tho. qui sentit sanguinem pertinere ad veritatem humanæ naturæ, & ideo connumerat illum cum alijs partibus quæ resurgent in homine tanquam partes humanæ naturæ, vt patet in 3. p. q. 54. art. 2. & quodl. 5. art. 5. & in 4. dist. 44. q. 1. art. 2. vbi optime distinguit de sanguine, seu humore prout est in statu transmutationis de forma humoris in formam membri, & sub hoc statu non resurget, sed secundum se vt habet formam determinatam sine statu transmutationis, sic resurget. Quando autem dicit D. Thom. 3. p. q. 31. art. 5. ad 1. quod *sanguis non est actu pars, sed potentia tantum*, ipse se statim explicat, quod sanguis est potentia caro, ex sanguine enim fit

caro,

caro, & ita sanguis non est actu talis pars. Et cum 1.p.q.119.art.1.ad 3. inquit: *Quod humidum nutrimentale nondũ peruenit ad suscipiendum perfecte naturam speciei, sed est in via ad hoc sicut sanguis*, bene ibi aduertit Caiet. non dixisse D.Thom. absolute quod non participat naturam speciei, sed quod non perfecte participat, & ita non concluditur quod nõ sit pars animata, sed quod non sit perfecta pars sicut membrum, seu caro. Sequuntur D.Tho. communiter eius discipuli Caiet. cit.locis, & Mag. Bañez 1.de gen.cap.4.q.13 art.5.Et pro eadem sententia stat Arist. in vltimo loco nuper allegato pro sententia contraria, vbi expresse dicit, quod sanguis animatur, & feruet, ergo sentit ita contineri in venis,quod etiam animatur ab anima. *Et ratio* est, quia sanguis participat accidentia vitæ, habet enim calorem, imò est caloris vehiculum, augetur etiam & crescit vt quotidie experimur, & mouetur in toto corpore; pertinet etiam ad veritatem naturæ animalis multo magis quam vngues, & pili, qui tamen informantur eadem forma totius, licet non eodem gradu, quia nõ sentiunt, ergo non est aliqua ratio, cur dicamus non informari sanguinem eadem anima, licet non eodem gradu. Item est magnum inconueniens, quod ad constituendum vnum corpus, & naturam, quæ est vnum ens simpliciter concurrat aliquid, quod non informatur eadem forma, & consequenter non est continuum, sed contiguum alteri, sic enim ex sanguine & ex alijs partibus non consurget vnum ens per se, sed vnum per accidens, scilicet conflatum ex diuersis rebus discontinuis, natura autem anima-

lis est vna tanquam vnum ens simpliciter, ergo sanguis non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quia non pertinet ad vnitatem eius simpliciter. Nec obstat dicere, quod sanguis est pars non integralis, neque essentialis, sed vt quid necessarium ad seruandam vitam. Nam quomodocumque appelletur, non informatur eadem forma totius, nec continuatur in eodem supposito, sed solum aggregatur illi vt res distincta, ergo non componit vnum simpliciter cum alijs partibus, & consequenter non pertinet ad veritatem talis naturæ, quia non componit, nec constituit illam, sed se habebit sicut dispositiones, quæ etiam requiruntur ad conseruandam vitam.

Sed inquires, an hoc quod dicimus de sanguine intelligendum sit de alijs humoribus, & etiam de lacte, & semine, & qua vita dicantur viuere. *Respond.* omnes istos humores, qui cũ sanguine, vel ex sanguine generãtur vitali forma informari, habent enim accidentia vitæ & nutriuntur, atque augentur, sicut constat de lacte, & semine, quæ augentur, & calorem vitalem participant quandiu sunt intra animal, & similiter est de cholera & pituita, quæ pertinent ad integritatem & compositionem corporis animalis, quod non minus est ex quatuor humoribus, quam ex quatuor elementis.

Nec obstat, quod dicit S. Tho. 1. p. q. 119. art. 2. quod semen non informatur anima, & idem docet in 3. de potent. art. 12. & similiter in 4. dist. 44. q. 1. art. 2. q. 3. docet quod lac, & semen non resurgent in hominibus. Non inquam obstat, quia sensus est quod semen non informatur anima perfectè, sicut caro & reliqua mem-

membra, sed imperfectè, & cum tendentia ad vlteriorem informationem, vel formationem, quia semen est in potentia, vt ex eo fiat caro, & membra fætus. Atque ita in eo gradu & ratione, qua sanguis dicitur informari anima, licet ex eo nutriantur partes & fiant membra, pertinet etiam semen, licet ex eo formetur fætus, dicit enim D. Th. in 2. dist. 30. q. 2. ar. 2. ad 2. *Quod sanguis aliquo modo dicitur esse de substantia generãtis, & multo amplius semen quod est ad vlteriorem digestionem perductum.* Quare si in sententia S. Tho. sanguis informatur anima licet non secundum omnem gradũ, à fortiori semen, aliàs non verificaretur, quod generans de sua substantia generat filium, si semen non est substantia eius, sed distinctum suppositum sicut aqua in vase, ita quod non decidatur, nec diuidatur à toto, quia ei non continuatur. Sed tamen est aduertendum, quod sicut in sanguine consideratur, & ipsa substantia sanguinis, quæ informatur anima, & status eius quatenus est in transmutatione & via ad nutriendum, & formandum membrum, scilicet carnem vel ossa, & in hoc statu non resurget in hominibus, quia est status corruptibilitatis, non integritatis naturæ, ita neque resurget semen & lac, quia sunt humores solum deseruientes statui generationis, & corruptionis. Vnde videmus sine ipsis saluari veritatem humanæ naturæ, sicut in pueris non est semen, quia totum nutrimentum ipsis necessarium est ad augendum corpus, & in his quæ non genuerunt non est lac, sed hoc nõ obstat, quia etiam sine manu, aut pede saluatur essentialiter humana natura, & tamen informantur eadem

anima, & pertinent ad eius integritatem. Semen tamen decisum, & lac emissum perdunt actualem informationem vitæ, quia discontinuantur à viuente, sed nos loquimur de illis quandiu sunt coniuncta, & non emissa.

Quando autem inquiritur quo gradu vitæ informentur isti humores. Respondetur, quod informantur gradu vitæ imperfecto, scilicet, vegetatiuo, quia non sentiunt sicut neque vngues, & capilli, sed crescunt & nutriuntur, & ita sanguis, quando extrahitur non dolet, sicut nec capillus, quando tonditur. Quare D. Tho. in loco nuper citato ad 3. inquit: *Quod humores sunt de perfectione corporis humani, sicut & aliæ partes, quamuis non perueniant ad totam perfectionem sicut aliæ partes. Sicut autem partes omnes vniuersi perfectionē à Do consequuntur, non æqualiter, sed secundum suum modum vnumquodque, ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo, sicut partes perfectiores.* Qui locus manifestissimus est pro nostra sententia, nec enim perficiuntur ab anima rationali, nisi vt à forma.

Ad fundamenta opposite sententiæ respondet. notando sententiam Caiet. 1. p. q. 119 ar. 2. quam sumpsit ex D. Th. dist. 44. cit. quod in sanguine & similibus humoribus est duplex respectus, seu officium, nam & habent rationem partis integralis, licèt minus perfectæ, & habent rationem viæ & tendentiæ ad perfectiores, quæ ex imperfectioribus formantur, sicut elementa in mundo comparantur ad mixta, vt corpora minus perfecta ex quibus mixta formātur, sunt tamen partes vniuersi, licet minus

nus perfectæ. Et in toto quantitatiuo linea, & superficies veræ sunt partes in suis extensionibus, tamen respectu profunditatis seu corporis sunt termini seu indiuisibilia, ita non repugnat aliquid quod absolute sit vera pars in corpore, & tamen comparatiue ad alias partes perfectiores sit materia ex qua formantur, & ita sanguis est pars imperfecta, & præbens materiam ex qua aliæ partes solidæ formantur. Quod alio modo distingui potest de sanguine, quoad substantiam, vel quoad statum trãsmutationis de liquido in solidum, & primo modo est pars in se, secundo modo est deseruiens parti perfectiori.

Sic ergo dicimus ad authoritates Arist. quod sanguis est intra venas sicut aqua inuase quantum ad rationem liquidi, sed tamen vt liquor animatus, quia vt ibi dicit Arist. sanguis animatur, & feruet in venis. Nec obstat quod aliquando sanguis exsudatur tanquam sudor, & excrementum. Respond. enim quod vel ille humor non est sanguis perfectus & excoctus, sed adhuc informis, licet colore sanguinis tinctus ex laxatione nimia corporis, qua ille humor sanguine permiscetur eiusque colore tingitur; vel si sudatur verus sanguis, id contingit, aut ex ruptione venæ, aut ex nimia pororum laxatione in quibus sanguis continetur non, quia in se excrementum sit.

Ad primam rationem resp. quod licet sanguis sit substantia liquida, potest tamen alijs membris continuari mediantibus fibris, quæ in corporibus animalium habẽtium crassum sanguinem, vt in tauris manifestius apparet. Item, continuatur alijs membris in suo principio,

 scili-

scilicet in iecore,& in corde,vbi sanguis decoquitur, & ibi animæ informationem habet, & cõtinuatur, licet quia liquidus est, dicatur esse in illis vt in vase. Tertiò, continuatur in poris cum membris solidioribus, quatenus paulatim coagulatur, & solidatur cum illis. Nec est inconueniens partem solidam continuari coagulatæ,& coagulatam liquidæ, sicut lac dum ex vna parte concrescit, continuatur alteri parti liquidæ, & pars aquæ congelatæ alij parti adhuc liquidæ. Quod vero additur de sanguine dum emittitur è venis, & de lacte dum exprimitur,& de semine dum eiaculatur.Respondetur,non cõtinuari tales humores extra missos, sed decidi, & ita licèt videãtur continuari sanguis,qui est in vase, & qui est in aere,& qui in vena, ibi tamen dum è vena erumpit, corrumpitur, & amittit vitam, aliamque formam induit,sicut cadauer, licet aliquid caloris vel similis virtutis retineat. Neque hoc est mirum cum etiam membrum aridum videatur continuari sano, & virga sicca viridi, & tamen non continue, sed contigue se habent, quia habent diuersas formas. Discontinuatur autem sanguis, quia rumpuntur fibræ quæ tenuissimæ sunt, & sic decidit à vena, mutaturque in aliam speciem & formam, sicut cadauer.

Ad secundum fundamentum dicitur, quod sanguis est nutrimentum intrinsecum & decoctum non extrinsecum. Non est autem inconueniens, quod nutrimentum in sua vltima decoctione sit informatum anima, non quoad gradum perfectum,sed quoad vegetatiuum, transit autem in formam membri solidi, quod nutrit non induendo nouã formam, sed nouũ

gra-

gradum, & nouum modum informationis substantialis. *Et cum vrgetur*, quod tunc nutritio vltima qua fit conuersio in partem solidam, non erit substantialis mutatio, quia non est à priuatione formæ ad formam. *Respond.* quod est substantialis mutatio perfecte & consummatiue, & à priuatione gradus perfecti ad perfectum. Vt autem inueniatur ibi transitus à priuatione formæ ad formam, sumenda est tota collectio mutationum à mutatione cibi seu alimenti ex tertia vsque ad vltimam mutationem in formam carnis, vbi est vltimus terminus intentus, licet quia paulatim fit, quando est in vltimo complemento iam non est mutatio de forma in formam, sed de priori gradu formæ in vltimum, seu in modum informandi perfectum & substantialem, quod etiam substantialis mutatio dici potest.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm augmentatio dum durat, & nutritio tota vita sint successiua, & continua.

DVplex est controuersia de continuitate horum motuum. Primo an durent continue, idest toto vitæ tempore. Secundo, an sint motus continui & successiui, idest non discreti, nec instantanei, sed diuisibiliter, & per partes continuentur, & rursus an si per partes continuantur, habeant continuitatem regularem, idest quod si tantum acquiritur in tanto tempore, dimidium in medietate acquiratur, & quarta pars, in quarta parte temporis, an vero irregulariter, sicut cum excauatur lapis à

guttis cadentibus, ita tollitur pars lapidis in hoc tempore, quod tamen in medietate temporis non tollitur dimidia pars lapidis, sed disponitur toto illo tēpore, vt in vltimo tollatur.

Quoad primum duo videntur certa. Primum quod nutritio per se loquendo, & nisi aliquod impedimentum per accidens obstet, durat toto vitæ tempore post primum instans, & post aliquantulum temporis, quod requiritur vt alimentum apponatur, & disponatur vt conuerti possit in substantiam aliti, in quo tamen tempore incipit alteratio, & dispositio ad alimentum conuertendum, & sic iam inchoatiue est nutritio. Secundum est quod augmentatio non durat toto vitæ tempore, secundum quod à nutritione distinguitur. Primum probatur, & explicatur ex Arist. dicente in hoc 1. libro: *Quandiu saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, nutritur, sed non semper crescit*, vbi etiam videri potest S. Tho. lect. 17. Et explicatur sic, quia non est necesse, vt ita duret nutritio toto vitæ tempore, quod si in quocumque etiam breuissimo tempore non detur, pereat animal, sed quod semper sit indigentia aliméti, & nutritionis, quandiu viuit animal, ita vt in nullo statu vitæ ponatur terminus huic indigétiæ naturaliter loquendo, sicut naturaliter ponitur status, & terminus augmentationi, ita vt amplius non crescat. Quod si aliquo tempore cessat, vel propter morbum, & debilitationem, vel propter carentiam alimenti, non statim peribit animal, incipiet tamen in statu corruptionis esse. *Ratio*, huius perpetuæ necessitatis præter quotidianam experientiam, sumitur ex ipso viuen-

tium temperamento, quod constat calido, & humido,& calor debet esse abundans,eò quod functiones, & operationes viuentium calore ministrantur:calor autem propter sui acrimoniam agit in humidum,atque illud depascit,sicut videmus in igne, qui lignis, aut oleo, aut alijs combustibilibus conseruatur, & ita si humidum ipsum in viuentibus non instauretur, etiam euanescet. Et ideo quia calor continuè perdit de substantia humidi,si debet durare, oportet,quod continuo conuertat alimentum extrinsecum,aut intrinsecum in suam substantiam,ipsumque intrinsecum alimentum si continuò non sustentetur, & foueatur ab extrinseco breui peribit. Et hæc est ratio, quare nutritio toto vitæ tempore duret, quia toto vitæ tempore aliquid deperditur per calorem consumentem humidum, & consequenter deperditum indiget reparari. Sed quia non semper æqualiter calor agit in humidum, nec semper est eadem dispositio caloris, vel humidi,nec appositio alimenti,in hoc est latitudo, & aliquando interruptio,licet non statim moriatur animal sed incipit disponi vt moriatur, si desit alimentum. Vnde etiam colligitur ratio quare aliqua animalia, dicuntur aliquibus temporibus sine alimēto viuere,vt glires, vrsi, aliqui serpentes, etsi qui similes (si historiæ veræ sunt) hoc enim ideo est, quia licet externum alimentum non recipiant, habent tamen internum aliquem humorem crassiorem, seu pituitam, quæ tempore illo à calore naturali concoquitur vice alimenti, & ob caloris defectum lentè,& paulatim illum consumunt. Si qui verò homines dicuntur plures dies vi-

xisse,

xiſſe, aut annos ſine cibo, vel id fabuloſum eſt, vel cauſam naturalem non habuit, ſed vel per verum miraculum, vel à Dæmone cibi aliqui miniſtrati ſunt, aut ipſi ſibi occulte miniſtrabant, aut ob aliquam caloris naturalis debilitatem, ita parum conſumebant, vt viderentur non comedere.

Quod vero augmentum non duret toto tempore vitæ experientia manifeſtum eſt, & aſſeritur ab Ariſt. loco nuper citato, & 3. de anima tex. 59. & à D. Thom. ſuper eadem loca, & 2. 2. q. 147. art. 4. ad 2. & in 2. diſt 30. q. 2 art. 1. ad 5. & 1. p. q. 119. art. 1. ad 4. Quod ſemen non informatur anima, & idem docet in 3. de potent. art. 12. & ſimiliter in 4. diſt. 44. q. 1. art. 2. q. 3. Et fundamentum deducitur, tum ex continua reactione, qua alimentum ipſum agit in calorem naturalem, ſiquidem ipſum debilitat, & minuit, calor autem deficiens non poteſt tantum de alimento conuertere, quantum deperdit; & ſic non poteſt augeri animal: augmentum enim prouenit ex eo quod plus acquiritur, quam deperditur: tum etiam, quia id quod acquiritur, cum ſit extraneum etiam ſuas qualitates imprimit humido nutrimentali, quod aduenit de nouo, & ſic non eſt ita purum, ſicut humidum primum radicale: vbicunque enim fit mixtio extranei non ita purificatur virtus, ſed per ipſam mixtionem langueſcit, & mutatur, & conſequenter relinquitur illa virtus minus conducens ad augendum, quia virtus permixta, & extraneata minus poteſt ſe explicare, & augeri, quàm fortis, & pura: tum denique, quia ſi viuentia ſemper augerentur acquirerent tantam quantitatem, quod non

poſ-

possent vnica anima eam informare,& ab vno corde viuificare nisi eius virtus etiam augeretur, & fortificaretur, vnde quanto magis viueret animal, tanto adhuc posset diutius viuere secundum naturam, quia maiorem haberet virtutem.

Sed obijcies, quia si calor naturalis debilitatur per continuam reactionem alimenti, & ideo minus de alimento conuertit, etiam minus de humido consumit, in eodem enim calore fundatur, quod consumat de proprio, & acquirat de alieno, & consequenter non bene infertur cessare augmentum, quia plus perdit, quam restaurat, siquidem ea ratione, qua non restaurat propter debilitatem caloris, neque etiam consumit. Secundo, quia videmus iuuenem habere fortiorem calorem, & melius alimẽtum decoquere, quam infantem, & tamen infans augetur, non iuuenis, ergo male fundatur ista ratio in fortitudine, & perfectione caloris. Tertio, quia noua materia addita, additur viuenti nouus calor, ergo & noua virtus, ergo quãdo augetur animal non decrescit virtus, sed augetur, diminutio autem accidit ex debilitatione virtutis, non autem debilitatur, sed crescit crescente subiecto, & sic in quacunque nutritione, cum noua pars aggeneretur præexistenti, nouum etiam augmentum,& noua virtus ei aduenit. Denique quia posset animal sustẽtari cibo facilis digestionis, quando perueniret ad terminum augmenti,& tunc facilius conuerteret tale alimentum, quam perderet de propria substantia, ergo tunc augeretur.

Ad primum respondet, calorem debilitatum

minus

minus consumere de humido nutrimentali, & aduentitio, præsupponitur tamen plus sumpsisse de radicali, quando peruenit ad illum statum caloris debilitati per ætatem. De humido autem aduentitio, quanto minus consumitur, tanto magis animal grauatur, indeque potiùs generantur morbi, & tãdem animal moritur. Similiter quanto magis calor debilitatur, tanto difficilius decoquit alimentum extraneum, quia magis dissimile, & crassius est, facilius autem consumit humidum proprium, & partes suas, sunt enim facilioris euaporationis à calore naturali. Tempore autem quo durat augmentum, quia purior adhuc est substantia, & humidum radicale, consequenter calor vitalis magis virtuosus, & purior est, ideoque plus potest de alimento conuertere, quam de propria substantia deperdere.

Ad secundum respond. Quod calor in iuuene est fortior quasi accidentaliter, non quasi essentialiter, idest entitatiue, & in ratione caloris est fortior, sed non vitaliter, quia non est ita purus propter admixtionem extranei, licet propter maiorem soliditatem, & densitatem partium corporis, & pluritatem partium calor in iuuene fortior sit, & vegetatior, pluresque actiones operetur, quę maius robur postulant. Et quia humidum aduentitium minus consumitur à calore, ipsumque magis impurum reddit, ideo nec tantum perdit de isto humido quantum adolescens, vel infans, nec tamen plus acquirit de augmento. Nec obstat, quod aliquando cessante statu, & ætate augmenti pinguescat animal quod etiã pertinet ad augmentum, crescit enim in latera. Sed respon-

detur:

detur: Quod animal non dicitur augeri nisi quando crescit secundum longitudinem, ita, quod ossa, & partes solidiores fiant maioris quantitatis, augmentum vero illud in sola pinguedine, vel carne, etiam si diffundatur in latera, & multo magis si solum crescat in humore aliquo magis turgido, non est augmentum, simpliciter, & quo ad omnes partes animalis, sed solum secundum quid, & quoad aliquam partem, scilicet, quoad carnem vel humorem, &c.

An vero dentes semper crescant? Arist. affirmat lib. 2. de gener. animal. c. 4. & saltem non decrescũt, quia propter necessitatem cibi conterendi prouidit natura, ne ipso continuo attrito decrescant, sed aliunde suppleatur eorum defectus, aliàs, totaliter deficerent cum animalis dispendio.

Ad tertium respond. Quod calor de nouo adueniens in materia acquisita non est eiusdem puritatis & efficaciæ in ratione vitalis, sicut primus calor insitus, in quo generatur viuens, licet propter spissitudinem, & soliditatem sit fortior, sicut calor in ferro candenti, sed non, magis debilitatur ipsa continua reactione, & repassione, neque enim in quocumque calore consistit perfectio vitalitatis, siquidem si nimis excrescat potius interit animal. Illud ergo temperamentum vitalitatis numquam ita perfectè inuenitur in materia acquisita, sicut in primò insita & generata.

Ad quartum dicitur; Quod cibus quantumcumque delicatus, aut facilis digestionis semper est impurior ipso humido radicali, & insito.

Vnde

Vnde licet ex hoc possit dilatari vita, si minus impurum reddatur humidum ex cibo minus crasso, & indigesto, tamen tandem consumetur, quia aliquid impuritatis miscetur, & solum proprium erat arboris vitæ humidum radicale ad illam priorem puritatem reducere.

Circa secundam difficultatem, scilicet, an nutritio, & augmentatio sint motus successiui, & continui à tempore, quo animal incipit nutriri. Aliqui existimant non esse motum continuum, nec successiuum. Quam sententiam sequitur Tolet. 1. de gener. q. 11. & Ponponatius lib. 1. de nutrit. & augment. c. 19. & alij, & probatur primo ex D. Tho. 2 2. q. 24. art. 6. vbi inquit: *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet quod si aliquid augetur in tãto tempore necesse sit, quod proportionaliter in qualibet parte illius tẽporis aliquid augeatur sicut contingit in motu locali, sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectu id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu*. Ita D. Thom.

Secundò probatur ratione difficili. Quia si nutritio sit motus successiuus, & continuus, sequitur quod substantia alita incipiat per vltimum non esse, & substantia alimenti desinat per vltimum esse, vtrumque autem repugnat modo incipiendi, & desinendi substantiæ. Sequela constat, quia motus successiuus non incipit in instanti intrinseco, quia in instãti non datur successio, & sic non est verum dicere, nunc est, quod pertinet ad primum esse, sed nunc non est, immediate post erit, quod pertinet

tinet ad vltimum non esse. Similiter cum ad incœptionem nutritionis desinat nutrimentum, quia quandiu non est nutritio, nutrimentum non est conuersum; si est verum dicere nunc non est nutritio, & immediatè post erit, etiam erit verum dicere, nunc est nutrimentum, & immediatè post non erit, ergo nutrimentum desinet per vltimum esse. Min. vero probatur, quoad primam partem, tum quia omnis substantia incipit per primum esse, vt diximus in 6. Physic. neque enim minus consistit in indiuisibili substantia vt aucta, quam vt primo generata, nec minus procedit de priuatione ad formam, quod est carere latitudine, nec minus exigit determinatam quantitatem, atque adeo non potest in quauis minima introduci. Deinde quia si in aliquo instanti est verum dicere, nunc non est forma viuentis in alimento, & immediatè post erit, vel in illo instanti est cōpleta, & vltima dispositio, vel non, si est, ergo & forma, quia vltima dispositio non est sine forma. Si non, ergo vel deest aliquid diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, non poterit incipere immediatè post, quia immediatè post non sequitur indiuisibilis duratio: si diuisibile, ergo immediatè post non incipiet, si quidem prius immediatè post incipiet medietas illius diuisibilis, quam tota, ergo immediatè post non erit tota, & completa, atque adeo nec vltima dispositio. Quoad secundam vero partem probatur, quia si aliqua substantia desinit per vltimum esse, sequitur vel dari duo instantia immediata, scilicet instans vltimum desitionis, & primum incœptionis sequentis formæ, aut dari materiam sine forma pro ali-

qua

qua duratione si desinente vna forma, altera expectat aliquod tempus vt incipiat.

Denique sequitur, quod alimentum possit desinere, vel forma viuentis introduci antequam materia sit plene disposita, quia si disponitur successiuè, & continuè, & sic conuertitur alimentum in substantiam aliti, quãdo peruenerit ad vltimas partes alimenti, in quibus conseruari possit versus minimum, prius attingetur medietas vnius partis motu successiuo, quam alia medietas, ergo in illa vltima medietate definet alimentum ratione minimi antequam introducatur vltima dispositio, siquidem hæc successiue introducitur.

Postremò suffragatur Arist. qui 8.Phys.tex.23. docet diminutioné continue non fieri, exemplo lapidis excauati à guttis cadentibus, quæ non continue diminuunt partes lapidis, ita vt si tanto tempore extrahatur tanta pars, in medio illius temporis extrahatur medietas, sed toto illo tempore disponitur, & in vltimo pars extrahitur, ergo idem dicendum erit de augmentatione.

Omitto inconueniens, quod aliqui inferũt: quia si nutritio incipit immediate post instãs, alteratio desinit in illo instanti, quia immediatè post iam est substantia, ad quam disponebat alteratio. Omitto hoc, quia iam supra q. 1. diximus, vltimam dispositionem non introduci ab alteratione formali, sed ab ipsa generatione substantiali, quæ est alteratio eminenter, quia introducitur simul cum forma substantiali. Vnde in ea duratione, qua introducitur forma substantialis siue in instanti, siue post instans iam est vltima dispositio, & desinit alteratio, quæ

quæ immediate ante ponebat aliquid infra dispositionem vltimam.

Nihilominus dicendum est augmentationẽ, & nutritionem esse mutationes successiuas, & cõtinuas, prout ly successiuum, & continuum opponitur instantaneo, siue vnico instanti, siue discretis, non tamen est continuum, si ly continuum dicat regularem proportionem, ita vt si augeatur tantum in tanto tempore, in medietate eius augeatur dimidium, & in quarta parte temporis quartum: sed nutritio, & augmentatio admittit irregularitatem, & consequenter aliquid discontinuationis propter dependentiam, quam habet nutritio à dispositione alimenti, quæ non semper est æqualis, & à virtute subiecti, quod quandoquè infirmatur, & non semper est in eadem dispositione. Hæc conclusio secundum vtramque sui partem explicat mentem Philosophi, & D. Tho. Nam pro ea parte, qua Philosophus ponit augmentationem esse motum proprie dictum 5. Phys. c. 2. consequenter affirmat non esse instantaneum, nec per sola instantia fieri, vnde expresse D. Th. 3. p. q. 33. art. 1. in corp. & ad 4. affirmat, *augmentationem non esse actionem instantaneam, sed successiuam*, Idem est autem de nutritione, quæ augmentationem concomititur. Quod verò non sint motus continui in secundo sensu, idest regulares, & secundum proportionem assignatam constat ex locis Aristot. & D. Tho. allegatis in primo, & vltimo argumento.

Ex his sumitur fundamentum conclusionis, quod est duplex: Primum, quia augmentatio est verus motus, vt distinguitur contra muta-

tionem,

tionem, vt in 5. Phyſ. citato dicit Ariſt. & nos probauimus ibi q. 19. ſed motus non poteſt eſſe in inſtanti vt ibi probauimus q. 14. & 21. ergo augmentatio eſt motus ſucceſſiuus.

Secundum fundamentum eſt, quia ad nutritionem, & augmentationem non requiritur determinata quantitas, ſicut ad primam generationem, ergo augmentatio, & nutritio ſucceſſiue debet fieri diffundendo qualitatem vniformiter difformiter. Anteced. probatur, quia in nutritione, & augmentatione ſupponitur viuens habere iam quantitatem requiſitam ad ſuam conſiſtentiam, tam quoad organa, quibus operari poteſt, quã quoad debitam menſuram vltra minimũ, in quo eſſe non poteſt, ergo iam non requiritur determinata quantitas in alimento conuertendo, neque propter ipſius viuentis exigentiam, quia iam habet ſufficientem quantitatem vltra minimam, neque propter partem de nouo aggregandam, ſiquidem non magis requiritur quantitas vt informetur de nouo pars aggreganda, quàm vt iam aggregatæ contineantur ſub forma, quando enim adueniunt de nouo, & vniuntur, tanquam partes adueniunt, ergo non exigitur ad illas maior quantitas, quam vt partes totius eſſe poſſint, & cum alijs partibus totum componere, vt autem aliquid poſſit eſſe pars non requiritur determinata quantitas, ergo neque vt aggregetur tanquam pars. Imò quantò minor eſt pars, tantò perfectius aget in illam, & conuertet in ſe ſicut ignis minores partes ſtuppæ, vel ligni conuertit in ſe, neque expectat vt ad determinatam partem creſcat, ergo ad aggenerandum rei iam productæ aliquam

quam materiam. non conducit determinata quantitas, sed quantò minor est perfectius aggenerabitur. Vnde patet consequentia, quia si non requiritur determinata quantitas, sed quæcunque minor, ac minor est capax aggenerationis, non obstabit aliquid continuitati augmentationis, nisi ex parte qualitatis, quæ est dispositio, non detur continuitas. Ex hac autem parte non deficit; quia dispositio illa fit per alterationem, quæ est motus continuus, & ipsa qualitas dispositiua diffunditur vniformiter difformiter, ita vt si in hac parte datur dispositio vltima, in parte immediata detur immediatum infra illam, & in alia minus, ac minus vsque ad non gradum, ergo continuando actionem aggenerantis, continuabitur etiam introductio dispositionis in parte minori, ac minori immediatè consequente; & sic eadem proportione in eis introducetur forma aggenerantis.

Quod si inquiras: Quæ sit ratio ponendi istũ modum diffusionis qualitatis vniformiter difformiter? *Resp.* in primis id constare experientia, nam quantò aliquis magis appropinquat ad ignem tanto fortius calefit, & quanto magis recedit, minus, ergo calor non diffunditur ab igne æqualiter in tota sua sphæra, sed in vna parte magis, in altera minus. Secundò constat ratione: quia qualitas non diffunditur ab agente per hoc, quod eadem numero transeat de vno subiecto ad aliud, sed per multiplicationem producitur ab vna parte in partem immediatam & sic est diuersa qualitas in vna, & in alia, quælibet autem pars medij, in quo multiplicatur qualitas, imperfectiori modo re-

cipit

cipit qualitatem, quàm sit in subiecto proprio, ergo imperfectius illam producit, & sic quantò magis elongatur ab ipso primo agente tantò magis debilitatur ipsa qualitas á sequentibus partibus producta. Minor constat, quia si æquali modo reciperent omnes partes medij qualitatem, nunquam agens haberet terminum ab intrinseco, & per se, quia si non debilitaretur eius virtus tam intensum effectum produceret in parte immediata, quàm in parte distanti; & rursus illa pars distãs ęque poterit effectum suum ponere in parte immediata, quam in distanti, & de qualibet est eadem ratio, ergo poterit sine termino producere in quacunque distantia, nisi ponatur impedimentum extrinsecum, & sic ab intrinseco non esset determinata sphera virtutis. Si autem qualitas paulatim diminuitur, nec ponitur æqualiter in omnibus partibus ergo necesse est, quod duæ partes non sint similes, neque æquales, sed altera magis, altera minus participet, & hoc est multiplicari vniformiter difformiter, idest cum dissimilitudine per omnes partes, sed cum vniformitate in obseruando istam inæqualitatem.

Ad argumenta facta in contrarium. Ad primum ex authoritate D. Thom. resp. ex dictis, quod augmentatio non est continua continuitate regulari, ita quod si in tanto tempore crescit in medietate tẽporis crescat dimidium, non tamen negat continuitatem successiuam, quæ opponitur instantaneis mutationibus, vt ex eodem D.Tho. diximus. Quod autem dixit D.Tho. quod aliquo tempore operatur natura disponens, & non augens actu, verificatur

in

in duobus casibus, tum in tempore immediato post primum instans generationis, in quo alimentum non statim est dispositum, tum si ex aliqua infirmitate, vel ex defectu alimenti discõtinuetur ipsa dispositio requisita ad introducendam formam viuentis, & sic necesse sit iterum consumere tempus, vt disponatur. Extra hos casus si dispositio currenti modo introducatur, & sine impedimento, per motum continuum fit.

Ad secundum respond. Quod introductio formæ substantialis generatiue, & totaliter quando primo fit, debet incipere per primum esse, & opposita desinere per primum non esse: continuatio autem, & aggeneratio substantiæ partialis non est inconueniens, quod incipiat ad modum motus, & per vltimum non esse, & iuxta modum diuisibilitatis partium. *Et ad primam* impugnationem primæ partis. *Resp.* Quod substantia secundum se, & vt totaliter fit prima generatione, indiuisibilis est, & modo indiuisibili fit, in quantum fit integra, & totaliter, vt autem subest quantitati, & ad modum partis, & diuisibilitatis acquiritur, modo etiam diuisibili fit, & secundum latitudinem partium, & tunc non fit absolutè à priuatione formæ, sed à priuatione formæ, vt tanta, & in tanta materia, & in tali parte, quæ diuisibilis est, & ratione eius induit modum diuisibilitatis. Et licet nutritio fiat aliquando sine augmentatione, non tamen fit sine noua quantitate, quæ constituat rationem partis in substantia, quæ de nouo acquiritur non absolutè, sed vt aggenerata, & secundum rationem partialem. Quando autem dicitur, quod à pri-

uatione ad formam non est transitus diuisibilis. Respond. Quod absolutè ita est, sed per accidens, & ratione adiunctæ diuisibilitatis datur latitudo, & transitus diuisibilis, quatenus transit non à priuatione substantiæ absolutè. sed à priuatione substantiæ vt tanta, ad hoc vt tanta sit, neque ad hoc exigitur determinata quantitas in ipsa parte, quæ aggeneratur, sicut requiritur in toto quando de nouo generatur, vt iam ostensum est, sufficit enim ad aggenerationem determinata quantitas præsuppositiuè, in eo scilicet cui addenda est noua pars substantiæ, non in ipsa parte, quæ de nouo acquiritur, siquidem acquiritur vt pars, & per modum diuisibilis, non per modum totius vt totum, & vnum est.

Ad secundam impugnationem huius primę partis. *Respondetur*, supponendo, quod vltima dispositio in nutritione eodem modo concomitatur formam substantialem, vt partialem, seu partialiter introductam, sicut vltima dispositio ad generationem concomitatur ipsam formam substantialem, vt primò introducendam, & per modum totius, ita quod eodem modo seruatur prioritas, & posterioritas inter vltimam dispositionem, & formam substantialem in vna atque in alia. Quo supposito respondetur ex his, quæ diximus, quæst. 21. Phys. art. 2. quod benè potest, qualitas certa, idest determinati gradus qualis est dispositio vltima incipere in parte incerta & indesignata per vltimum non esse. Et ita in ipsa aggeneratione quando in aliquo instanti est verum dicere, nunc non est dispositio vltima, siue introductio formæ, & immediate post erit, & inqui-

quiritur, an in illo instanti desit aliquid diuisibile, vel indiuisibile. Respondeo deesse aliquid diuisibile indesignatum, & indeterminatum, non determinatum. Et quando instatur, ergo immediate post non incipiet, nego cõsequentiam, quia per se loquendo immediate post sequitur aliquid diuisibile indesignatum, & sic per partem motus, qui immediate post erit, vincitur illa pars diuisibilis talis qualitatis, quæ restat acquirenda.

Quod si vrgeas. Nam in nostra sententia immediate post iam non sequitur motus alterationis, sed actio ipsa substantialis, à qua mediate fit ipsa dispositio vltima, vt supra, q. 1. diximus, ergo non vincitur illa pars diuisibilis per motum, quod si per generationem vincitur iam supponitur res genita quando dispositio vltima introducitur, & vincit illam diuisibilitatem, quæ deerat vt res generaretur. Resp. quod aliqui dicunt deesse aliquid diuisibile, & vinci per motum in tẽpore immediato siquidem etiam motus diuisibilis est. Quod & nos diximus, q 21. Phys. loquendo de motu, qui immediate post illud instans incipit. Loquendo autem de actione substantiali, quando immediate post instans incipit sicut in nostro casu, cum immediate post non desit aliquid acquirendum per motum alterationis, quia iam iste cessat, sed per actionem substantialem, quæ introducit formam, & dispositionem vltimam (supponimus enim nõ deesse aliquid præter talem vltimam dispositionem) ideo dicendum est, quod quando immediate post instans incipit actio substantialis nutritionis iam in illo instanti non deest ex parte qualita-

tis disponentis, scilicet vltimæ dispositionis, nisi aliquid indiuisibile, scilicet ipsa vltima dispositio, quæ est terminus reliquarum partium dispositionis, terminus autem aliquid indiuisibile est, sed tamen aliunde, scilicet quia introducitur in parte incerta, & indesignata cõtinui; ideò ex parte talis quantitatis (quæ etiam ad dispositiones pertinet) diuisibili modo introducitur illa vltima dispositio, sicut & forma substantialis, & per vltimum non esse incipit, sed hoc est per accidens, vt iam diximus, quatenus substantia acquiritur ad modum partis, & in parte incerta, forma autem certa, & indiuisibilis in parte incerta incipit per vltimum non esse vt diximus, q.21. Physic. art.2. in 2. regula.

Ad secundam partem argumenti. Respond. quod alimentum quoad illam partem, in qua incipit conuersio per vltimum non esse necesse est quod desinat per vltimum esse, quia inceptio vnius, & desitio alterius proportionatè se habent in hoc, sed hoc totum est per accidens, & quia illa pars substantiæ desinit vt tanta, & diuisibiliter, non vt tota, & indiuisibiliter.

Ad tertiam respond. Quod vt diximus, q.8. Physic. art.3. quando in alimento conuertendo peruenitur ad illas vltimas angustias, vt iam non sit quantitas, in qua etiam via corruptionis conseruari possit forma alimenti illæ dispositiones, quæ non perueniunt ad vltimam per accidens redduntur vltimæ, quatenus sublata quantitate requisita destruuntur omnes dispositiones conseruantes formam alimenti, & consequẽter ipsa forma soluitur à materia,

& agens

& agens poteſt vtendo generatione introducere formam ſuam. Sic ergo per accidens ex remotione quantitatis, & conſequenter reliquarum diſpoſitionum, quæ in eo fundantur, poteſt introduci forma ſubſtantialis, & diſpoſitio vltima eam conſequens, quia non manet impedimentum in materia, & generans vel virtus eius eſt ſufficienter approximata, vt ſubſtantialem generationem in illa eliciat.

Ad vltimum reſpondetur, Philoſophum ſtare pro nobis, quia ſolum negat continuitatem, quæ importat regularitatem non verò negat continuitatem, quæ opponitur inſtantaneæ mutationi, hoc enim non deſeruiebat ad eius intentum, ſed primum, quia ibi intendebat nullum motum eſſe continuum, ideſt perpetuum niſi localem, & circularem, ad quod ſufficit, quod augmentatio non eſt perpetua, ſed ſæpe interrumpitur propter indiſpoſitionem ſubiecti: aut defectum alimenti, & in hoc tenet ſimilitudo de excauatione lapidis per guttas, quia licet quando fit non fiat in inſtanti, neque enim pars, quæ extrahitur poteſt ſeparari, & remoueri niſi in tempore, tamen propter diſpoſitiones requiſitas ex parte guttarum mollificantium, ſæpè interrumpitur, ſicut etiam augmentatio. Vltima autem gutta extrahens partem, diuiſibili motu extrahit, non tamen tali proportione, quod ſi tanta pars extrahitur tanto tempore, medietas eius medietate temporis extrahatur.

ARTICVLVS V.

Vtrùm in nutritione & augmentatione qualibet pars viuentis augeatur & nutriatur.

REstat in his vltimis articulis examinare conditiones, quas Aristot. ponit in augmentatione, quæ sunt tres. *Prima*, quod aliquid de nouo adueniat, seu addatur. *Secunda* quod quælibet pars augeatur. *Tertia*, quod res augmentata eadem maneat. Prima per se est satis nota, de secunda agemus in hoc articulo, de tertia in sequenti.

De secunda ergo conditione triplex oritur difficultas. Prima, an ita augeantur omnes partes viuẽtis, quod non solum partes aliquotæ, sed etiam proportionales augeãtur. Secũda, quomodo alimentũ quod est in poris intrat ad partes solidas inter porum sine penetratione. Tertia, quomodo ex eisdem partibus emittantur partes, quæ corrumpuntur, & euaporantur & aliæ excrementitiæ particulæ, per eosdem poros, sine hoc quod penetrentur cum alimẽto, quod est in eisdem partibus.

Ad primum aliqui existimant in augmentatione non solum partes aliquotas, & certas augeri, sed etiam proportionales. Et fundantur in eo quia Arist. docet omnes partes augeri, sine vlla distinctione, ergo & partes proportionales, quia vere sunt partes. Deinde, quia partes aliquotæ non habent aliam entitatem distinctam à proportionalibus, ergo si augetur aliquota, debet augeri etiam proportionalis.

Deni-

Denique quia augeri aliquid immediate,& per se poteſt ſumi dupliciter. Vno modo quia non per aliquid extraneum, ſed ſibi intrinſecum: alio modo, quia non ſecundum partem tantum, ſed ſecundum omnes partes augeatur. Primo modo tam pars aliquota, quam proportionalis dicetur augeri, quia mediante vltima parte, ſeu extremitate ſuſcipit incrementum. Secundo modo, nec pars aliquota, nec proportionalis augebitur, quia alimentum ſolum applicatur ipſi extremitati, non intus per omnes partes tranſit, aliàs vel augmentatio eſſet mixtio, vel penetratio partium.

Nihilominus partes proportionales non poſſunt dici augeri continuitate, ſeu magnitudine, ſed ſolum aliquotæ,& determinatæ, quibus additis adduntur, etiam nouæ partes proportionales pluralitate quaſi multitudinis in potentia non incrementi, quia ſcilicet, plures partes poſſunt accipi proportionaliter, quam antea. Sumitur ex D. Thom. 1. de gener. lect. 15. qui explicans illud dictum Philoſophi: *Quod de ratione augmenti eſt, vt quodlibet ſignum ſenſibile maius, minusue reddatur*, inquit, *quod quodlibet ſignum ſenſatum, ideſt qualibet pars ſenſibilis eius, quod augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione*. Nec valet dicere Ariſt. ſolum voluiſſe dicere, quod per ipſas partes ſenſibiles motus augmentationis redditur ſenſibilis, licet non propterea neget partes etiam proportionales augeri. Sed contra eſt, quia hoc commune eſt omni motui ſenſibili, vt fiat in magnitudine habente partes ſenſibiles, & ſic nihil ſpeciale diceret Phil. & D. Thom. de motu augmentationis, quomo-

do petat partes eius augeri, & deinde, quia si motus vt sit sensibilis requirit partem sensibilem,& aliquotam,ergo cum pars proportionalis per se sensibilis non sit, sed per aliquotam, quia non est designabilis, ergo per se non terminat motum sensibilem, ergo neque motum augmentationis, qui essentialiter est species motus naturalis,seu sensibilis. *Ratio* autem conclusionis est, quia partes proportionales si crescerent, aut minuerentur possent fieri maiores,vel minores,& sic crescendo per augmétum fierent designatæ, siquidem crescente quantitate, vsque ad aliquem terminum deberet crescere,& partes sub illo termino essent designabiles. Deinde,quia partes proportionales non minus sunt infinitæ in parua quantitate,quam in magna,quia in vtraque indeterminatæ,& indesignabiles sunt. Crescente ergo, quantitate, vel partes illæ manent indeterminatæ,& indesignatæ sicut antea, vel non, Si non ergo fiunt designatæ, & aliquotæ, & sic in aliquotis fiet augmentum, & cum essent in infinitum partes illæ proportionales numerabiles si fiunt aliquotæ, & designatæ, manebunt infinitæ partes designatæ, quod est reddi infinitum in actu. Dicere autem quod aliquæ indesignatæ, fiunt designatæ & augentur,præter quam quod non est maior ratio de vna, quam de alia, iam hoc erit negare quod non omnes partes simul augentur. Si vero æque indesignatę manent sicut antea,ergo non augentur, neque crescunt magis, quam antea in ratione continui, & diuisibilis,licet quia adduntur nouæ partes aliquotæ etiam plures pro portionales addantur, quæ in illis includuntur addi-

additione pluralitatis, non incrementi, ſed illa pluralitas non eſt in actu ſeorſum, ſed incluſa in partibus aliquotis.

Ad rationes oppoſitas, Reſp. ad Ariſtot. dicimus, quod docet omnes partes augeri, ſed quomodo augeantur non dicit, augentur enim partes aliquotæ etiam ſecundum continuitatem, quia maiores fiunt. & in plures partes ſunt diuiſibiles, partes autem proportionales non fiunt maiores ſecundum continuitatem, quia non ſunt capaces, vt maiores ſint hoc ipſo quod indeſignatæ ſunt, quia licèt quęlibet pars deſignata ſit diuiſibilis, tamen non eſt determinate diuiſibilis niſi per aliquotam. Vnde aliquota creſcet, vel minuetur accipiendo terminum maiorem, vel minorem, quod pertinet ad diuiſibilitatis determinationem, ſed ſolum partes proportionales creſcent in numero adueniente noua parte aliquota, quia pluries deſignari poteſt, & in plures partes proportionales diuidi.

Ad primam rationem dicimus: quod partes aliquotæ non habent aliam entitatem à proportionalibus, ſed non eundem modum, quia aliquotæ habent extenſionem determinato modo, & ideo determinatè creſcere, vel minui poſſunt; proportionales autem ſunt indeterminatæ, & ita non ſunt capaces creſcendi, vel decreſcendi continuè, quia augmentum non fit niſi accipiendo nouum terminum maiorẽ, vel minorem, & conſequenter determinatum. *Ad ſecundam reſpond.* quod augmentum appoſitum extremitati partis auget aliquotam continue, & ſecundum determinatum terminum, proportionales autem non continuè, nec ſe-

cundum terminum determinatum, sed ad modum numeri, quia pluribus modis redditur ipsa quantitas diuisibilis.

Circa secundam, & tertiam, difficultatem supponimus alimentum non deduci ad partes solidas, nisi per poros, qui sũt tenuissima quædam foramina, quæ replentur corpore tenui alimenti, & per quos exit sudor, vel aliæ euaporationes, est tamen inter porum, & porum pars aliqua solida, aliàs totum esset vacuum. Est autem necesse ponere istos poros, quia alias non possent minutiora corpuscula, vel liquida, aut euaporabilia subintrare, vel exire à corpore, nisi vel penetrando alias partes, quod est impossibile, vel diuidendo, quod esset corrumpere, & dolorem causare. Neque obstat. quod Arist. in hoc primo lib. tex. 80. refutat aliquorum sententiam, qui admittebant poros, vt medijs illis fieret augmentatio, *sic enim*, inquit Arist. *fieret augmentatio per iuxta positionem*. Respond. enim, vt constat ex littera & ex D. Thom. ibi lect. 23. circa finem, illos Philosop. posuisse poros vt in illis essent quędam corpuscula, seu athoma quæ componerent additionem sine vlla transmutatione, hoc autem esset destruere augmentationem, & alterationem.

Hoc posito restat difficultas quomodo ex ipsis poris partes solidæ augeantur, ita quod trãseat alimentum ad partes inter porum, & porum, & tamen non diuidat illas, nec penetret. Et similiter partes, quæ resoluuntur, & deperduntur per calorem, debẽt euaporari, & emitti per ipsos poros, ipsi autem pleni sunt alimẽto, ergo penetrabuntur, cum ipso alimẽto existendo simul & transeundo per ipsum porum.

Respond. Neque penetrationem fieri, nec diuisionem in nutritione, quia alimentum liquidum, seu sanguis positus in poro, à vicina parte carnis per virtutem nutritiuam coagulatur in carnem, & vnitur illi extremitati partis tangentis porum, & in ea parte sic coagulata fiũt etiam pori de nouo, resoluitur autem aliquid carnis in euaporationem excrementitiam, & illa potest transire per porum, quia facta coagulatione sanguinis in carnem, iam sanguis occupat minus loci in poro, & in ipsa parte nouæ carnis fiunt etiam pori de nouo, & sic datur locus sudori, vel euaporationi exeunti: sicut posito lebete aquæ ad ignem, & calefacta parte immediatori, pars superior quæ frigidior est, descendit, & pars calida leuior effecta ascendit, sine vlla penetratione, quia pars frigidior sua grauitate scindit partem subtiliorẽ, & calidiorem. Sic coagulata parte sanguinis in carnẽ occupat minus loci, quia densior facta est, & sic dat locum vt alia pars subtilior intret, vel alia emittatur. Similiter cum illa pars sanguinis coagulatur in carnem, vnitur extremitati partis non autem scindit, vel intromittitur in partem solidam, sed pars solida paulatim resoluitur vi caloris, & illi paulatim succedunt illæ nouæ, quæ coagulantur, & sic pars præcedens non penetratur, nec diuiditur, sed eius extremitati vnitur; interiores autem partes vi caloris paulatim resoluuntur, & sic penes extremitates fit augmentatio. Denique pori isti facilè dilatantur, vel constringuntur sicut fit in vtribus secundum quod magis, vel minus replentur alimento præsertim in partibus tenerioribus, & facilè cedentibus, & tunc

plus vel minus intrat de alimento, aut exit de excremento faciendo cõstipationem aliquam partium quantum requiritur, vt magis porus dilatetur,& sic non est necessarium recurrere ad penetrationem, vt exeant illi vapores per poros, quando pleni sunt, sed àd constipationem, vel condensationem aliquam. Neque ex hoc sequitur fieri nutritionem per iuxtapositionem tantum, sicut, cum aquæ additur aqua, sed vltra illam etiam requiritur conuersio partis iuxta positæ in substantiam alitæ, & deperditionem alterius, quæ per illam nouam reparetur.

Sed quæres, cur aliquæ partes non crescunt, sicut palpebræ: aliæ vero partes etiam cessante augmentatione totius semper crescunt, vt capilli,& vngues.

Respond. partes corporis non esse eiusdem temperamenti, & qualitatis,& ita non eodem modo recipere augmentũ, sed aliquas tardiùs, vel parùm crescere sicut palpebræ, alias toto vitæ tempore, sicut dentes propter necessitatem ne continuo attritu ciborum destruãtur, quædam etiam propter abundantiam materiæ & facilitatem transmutandi perpetuò augentur, sicut capilli, & vngues, semper enim suppetunt excrementitiæ fuligines, ex quibus capilli coaugmentantur, & illa excrementa in quacunque ætate abundant, nisi propter aliquod impedimentum, aut dispositionem contrariam impediatur illa capillorum formatio, vt in caluis, possunt tamen semper crescere, quia calor semper habet sufficientem virtutem ad plus resoluendum,& conuertendum de istis excrementis in capillos,& vngues, quia mino-

ri indigent decoctione. Quòd verò aliqui crescãt magis in quibusdam partibus, quam in alijs per accidens est propter abundantiam caloris in aliquibus, & defectum in alijs partibus, vel etiam propter abundantiam, aut defectum alimenti.

ARTICVLVS VI.

Quomodo viuens maneat idem toto tempore nutritionis, & augmenti?

HAEc est vltima conditio, quam Aristot. exigit ad rationem augmentationis, vt id quod augetur semper maneat idem, vt patet in hoc libro text. 33. & 34. & ibi D. Thom. lect. 14.

Et ratio est aperta, quia si id quod augmentatur non maneret idem, corrũperetur, & desineret esse, & consequenter aliud generaretur & sic non fieret augmentatio eiusdem, sed corruptio vnius & generatio alterius, & ita augmentum esset in perditionem, & malum rei augendæ, cum tamen augmentatio, & nutritio ordinentur ad conseruationem eiusdem subiecti, & continuationem eius; si autem corrumperetur, cessaret finis talis nutritionis, transiretque in generationem, & corruptionem, si autem non corrumpitur, ergo manet idem, quod anteà, quia non desinit esse.

Cæterum ex ipsa natura nutritionis oritur dubitatio circam istam conditionem, & quod nutritio fit per nouarum partium accessionẽ & antiquarum deperditionem, ergo non manent eædem partes quæ antea, imò tandem omnes

omnes corrumpuntur, & aliæ aduenium, ergo neque manet idem totum, quia hoc non est aliud, quam suæ partes. Nec soluitur hoc dicendo, quod manent eædem partes formales, & non materiales. Contra enim est primò, quia partes formales non sũt aliud, quã materia ipsa, & entitas partium sub tali forma, & modo, ergo desinente ipsa materia per successionem nouarum partium, etiam forma, quæ in tali materia erat soluitur, & sic non stat materiales partes deperdi, & non formales. Secũdo quia vnitas numerica partium, & totius dependet à materia, & quantitate eius, vt à principio indiuiduationis, ergo si partes materiales deperduntur, etiam principium idẽtitatis numericæ soluitur, atque adeo non manet idem numero viuens, neque idem numero totum, sicut neque partes. Tertiò, quia in animalibus imperfectis, & plantis cum noua parte materiæ aduenit noua pars formæ, ergo saltem in illis mutantur partes formales, quia mutatur ipsa forma, seu anima.

Ad primum Respon. Quod Philosophus in hoc primo de generat. text. 35. & 36. dicit quod pars secundum speciem, seu formam manet, & secundum materiam aduenit, & recedit in augmento atque ita manet idem numero formaliter non materialiter. Quod aliqui sinistre voluerunt interpretari, quod manet caro secundum speciem, ideſt ea quæ primo accipitur à generante, aduenit verò & recedit ea, quæ sumitur ex alimento. Quæ expositio excluditur à D. Thom. 1. p. quæst. 118. art. 1. ad 2. & supra à nobis exclusa est, quia cum calor naturalis agat in omnes partes alterabiles, non

est ratio cur non agat in illas, quæ per primam generationem acceptę sunt. An vero omnes partes etiam duriores, vt ossa totaliter per calorem consumantur, vel aliquid semper de eis remaneat; aliqui affirmant, sed res est omnino incerta propter varietatem temporis vitæ, nam animalia, quę longissimo tempore viuunt nō est dubium quin calor etiam duriores partes ab initio generationis acceptas tandem transmutet, & consumat, quæ tamen breuioris vitæ sunt, fortassis nō consument omnes istas partes duriores prout magis, vel minus durauerit vita.

Quare S. Thom. distinctionem illam Philosophi explicat de carne secundum speciem, & secundum materiam iuxta diuersam considerationem, si enim consideretur secundum id, quod est formale in ipsa, sic manet eadem caro, secundum verò id quod est materiæ, sic non manet, sed paulatim consumitur, vt videmus in continua nutritione ignis per ligna. Hoc autem formale intelligitur, dispositio illa sub qua manet caro quantum ad figuram, temperamentum, ordinem ad reliquas partes, & ad formam. Et intelligitur manere hæc formalitas, seu dispositio vnitate continuationis sub partibus materiæ succedentibus, non vnitate indiuisibilitatis, de quo videri potest Diu. Thom. 4 contra gent. cap. 82. ad 4.

Ad 1. replicam contra hanc solutionem. Respond. quod quando dicuntur partes materiales deperdi, & non formales non intelligitur, quod succedentibus partibus materiæ eadem forma accidentalis ita permaneat, quod transeat de subiecto in subiectum, hoc enim

esse non potest, sed sicut deperduntur partes materiales, ita & accidentia prout illis affixa, quod est etiam ipsa accidentia materialiter sumpta transire, dicuntur autem partes formales non deperdi, quia sub eadem continuatione ordinantur partes eodem modo ad componendum ipsum totum, non vnitate indiuisibilitatis, quæ illi non debetur, sed continuationis. Cuius rationem accipere possumus ex D. Thom. dicta q. 119. art. 1. ad 3. & ex notatis à nobis q. 6. Physic. art. 1. quia quando in igne, vel viuente paulatim consumpto alimento aliud substituitur, semper manet idem numero, quia semper quod additur transit in præexistens. Quæ ratio consistit in hoc, quod quando continue, & paulatim aliquid additur alteri, id quod superadditur, ipsa continuitate fit vnum cum præexistente, & rursum cum aliud superadditur etiam fit vnum cum illo; vnde licet successiue deperdatur, tamen ratione illius continuitatis semper verificatur aliquid de ipso toto manere cum parte superueniente & consequenter ratione talis continuationis sub similibus accidentibus, & dispositione manere eandem vnitatem numericam, non quidē ita perfectam sicut quæ indiuisibiliter sunt vnum, sicut Angelus, vel cęlum, sed vnitate continuationis. Si vero tota simul materia vnius auferretur ab eo, & alia totalis de integro substitueretur, non esset idem numero, quia talis neque identice neque continuatione cum alia vnum esset.

Quod si instes: In hoc non poni maiorem vnitatem in viuente quam in fluuio, vel populo; quæ dicuntur vnum licet partes fluant, & homines

mines mutentur, quia fluunt sub eadem habitudine, & dispositione, & ordine, quod est habere solum vnitatem ordinis, non substantiæ.

Respond. esse latam differentiam, quia populus non dicitur vnus vnitate aliqua physica secundum continuationem partium, quia homines sunt diuersi numero solum habentes coadunationem conuictus, quæ est vnitas moralis, & secundum quid, quatenus sub eisdem legibus, & societate viuunt. Fluuius autem etsi habeat omnes partes continuas, & fluentes, tamen vna pars non continuatur alteri per conuersionem, & commixtionem, sed per successionem præcisè, quia vna est post aliam, vnde partes, quæ modo succedunt nullam habēt vnitatem cum partibus, quæ à viginti annis labebantur in fluuio, quia pars succedens non commiscetur, & conuertitur in substantiam totius, sed emittitur consecutiuè post aliam. Oppositum verò est in partibus animalis, in quibus non præcise vna emittitur post aliam, sed conuersione ipsa in substantiam præexistētis pertinet ad eandem vnitatem cum ipso secundum conuersionem, & continuationem, non pura & sola successione. Et præterea in animalibus perfectis datur etiam vnitas formę indiuisibilis, vt dicemus q.2. de anima art.1. & sic animal ita est dispositum, quod potest retinere aliquid omnimodè, & indiuisibiliter vnū siue formam, siue aliquas partes duriores saltem pro aliquo tempore, fluuius autem nullo tempore idem est permanenter, & indiuisibiliter, sed sola successione est vnus.

Ad secundam replicam supra positam Resp. quod

quod vnitas numerica sumitur ex materia signata, & subordinata ad quantitatem, & reliquas dispositiones, ex quibus pendet vnitas, vel diuisio vt q. seq. dicemus. Vnde sic materia debet esse vna sicut vnitas ipsa numerica, quam præbet vna est, si enim est vna continuatione, sufficit quod materia signata tanquã principium vnitatis eius non sit identicè vna etiam materialiter, sed sufficit quod continuatione sit vna, & secundum partes formales, seu secundum sigillationem continuationis, non indiuisibilis vnitatis. Secus est si vnitas numerica sit omnino indiuisibilis & identica sicut in cęlo, tunc enim requiritur etiam similis identitas in materia, quæ est principium illius numericæ vnitatis.

Ad tertium Respond. In illis animalibus aduenire nouam formam sicut & nouam partem materiæ, sed vtrumque continuatione fieri vnum, & subordinatione ad idem totũ, quod componunt, ratione cuius partes materiæ dicuntur manere eædem formaliter, etiam si nõ habeant formam indiuisibiliter eandem. Quod si etiam detur forma substantialis indiuisibiliter eadem maior aliqua vnitas dabitur, sed tamen hoc non requiritur, sed poterit saluari vnitas numerica simpliciter vnitate continuationis, & subordinationis prædictæ componentis semper vnum totum permanens per conuersionem vnius in aliud non per solam successionem. Itaque vnitas numerica non eodem gradu inuenitur in omnibus, sed est maior, vel minor secundum quod magis accedit ad indiuisibilitatem, vel immutabilitatem partium aut recedit.

QVAE-

QVAESTIO IX.

De subiecto accidentium, & principio indiuiduationis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm accidentia materialia subiectentur in toto composito, vel in sola materia?

DVPLEX subiectum solet communiter distingui, scilicet denominationis, & inhæsionis. Subiectum denominationis est illud, quod denominatur à forma, id est suscipit prædicationem eius. Subiectum inhæsionis est illud, cui vnitur forma, idest suscipit actualitatem, & esse eius. In subiecto denominationis includitur omne illud de quo verificatur prædicatio formæ, siue sit subiectũ principale, siuè minus principale, siuè extrinsecæ denominationis, siuè intrinsecæ; nam non solum dicitur lapis albus qui est subiectũ principale, sed etiam quantitas dicitur alba, quæ est subiectum minus principale, & paries denominatur visus extrinsece, homo autem videns intrinsece. In subiecto inhæsionis cõprænenditur subiectum *quod*, idest ipsum subsistens, seu suppositum quod se habet vt agens vel recipiens tanquam subiectum vltimum, & subiectum *quo*, idest, id quod est ratio, seu medium recipiendi.

De subiecto denominationis nulla est difficultas

cultas apud Authores, quod accidens denominare possit ipsum suppositum sicut cum dicitur homo albus, nec nos dubitamus posse partem denominari etiam ab accidentibus, vt cũ dicuntur capilli cryspi, oculi cærulei, superficies alba, &c. licet in verificanda denominatione totius, & partis obseruanda sit regula S. Thom. 3. p. quæst. 16. art. 8. quod quando aliqua forma indifferenter potest denominare totum & partem, si solum sit in parte, non denominat totum absolute, sed solum secundũ restrictionem partis, sicut Aetiops non denominatur albus ab albedine dentium eo quod albedo nata est conuenire toti corpori, & parti. E contra vero si solum aliquod accidens natum sit conuenire parti, & non toti, absolute denominat totum, licet soli parti conueniat; sicut homo dicitur videns absolute, licet solum oculis videat, & cryspus, licet solum cryspetur in capillis. Et hac ratione Christus non dicitur absolute creatura, quia hoc prædicatum est transcendens fundatum in ipso esse limitato, quod non conuenit soli naturæ, sed personæ, imò primò conuenit personæ, quam naturæ. Dicitur tamen absolute seruus quia seruitus fundatur non in ipso esse, sed in dependentia alicuius ab alio in suis operationibus, seu motu, seruus enim non se mouet, sed mouetur ab alio sicut instrumentum, principium autem motus est natura, non persona.

Quare tota difficultas est de subiecto inhæsionis immediato, ad quid videlicet immediatè terminetur inhærentia accidentis, & à quo immediatè sustentetur in esse?

Sententiæ præcipuæ in hac parte reducuntur

tur

tur ad duas. Prima tenet, materiam primam esse subiectum sufficiens inhæsionis accidentium. Secunda asserit, solum compositum esse immediatum eorum subiectum. De forma autem nulla fit mentio, quia non est ratio recipiendi, sed actuandi, & dandi esse, & ita si est non subsistens, est eadem ratio, ac de materia respectu accidentium dimanantium ab illa: de forma autem subsistente vt anima rationali est eadem ratio, ac de composito, quia est subsistens, & de facto est subiectum intellectus, & voluntatis.

Prima sẽtẽtia communiter tribuitur Auerroi qui posuit quantitatem, seu dimensiones interminatas esse coæuas materiæ, vt refert S. Thom. præsertim opusc. 32. cap. 4. & sæpè iuxta eandem sententiam videtur loqui vt in 4. dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 4. & 4. contra gent. cap. 81. & alijs in locis, & plures ex antiquis sequuti sunt eãdem sententiam qui citantur à M. Bann. 1. de gener. cap. 4. q. 9. art. 3. & à P. Suarez disp. 14. met. sect. 3. in principio. Ex recentioribus autem aliqui non solum quantitatem interminatam, sed etiam figuratam & terminatã tribuunt materiæ tanquam subiecto, ita quod eadem quantitas cum materia transeat de corrupto in genitum. Sed diuiduntur, nam aliqui tribuunt materiæ secundum se, & indepẽdenter à forma quod recipiat quantitatem & accidentia; pro qua parte plures ex antiquis citat M. Bannez loco citato art. 1. Alij existimant materiam esse subiectum inhæsionis accidentium, supposita tamen forma substantiali à qua primò actuatur; pro qua sententia stat P. Suarez citato loco à numero 35. pluresque

citant,

citant,& sequuntur Conimbr. 1. de gen. cap 4. q.4.art.1.Addunt tamen in fine articuli non dependere materiam in hoc munere sustentandi accidentia à forma, vt a conditione sine qua non, sed vt à causa habilitante ipsam materiam & perficiente in esse, vt possit sustentare accidentia, stam ex se sufficiês non est, quia sine forma non habet esse. Denique multi putant accidentia pendere à materia vt à causa materiali, à forma vero vt à causa, à qua effectiue dimanant accidentia, & suscipiuntur in materia, & ideo quando fit transitus in materia de vna forma simili ad aliam similem, possunt qualitates corruptæ transire ad genitum, eo quod non repugnat qualitatem quæ procedit ab vno, ab alio simili conseruari.

Sententiam autem D.Tho. communiter sequuntur Thomistæ vt Caiet. ad cap.7. de ente & essentia, Capreol.in 2. dist. 3.q. 1.art.3. Durandus in 1 dist.8.& in 2.p.dist.q 4. num. 5. & videri potest M.Bañez cit. loco, & Flandria 5. Met.q.16. art.17. licet concedat relatiua accidentia subiectari posse in sola materia, sicut relatio qua materia respicit formam.

Vt ergo sententia D.Thom. explicetur oportet duo aduertere. Primum quid requiratur vt aliquid sit subiectum inhæsionis. Secundum, quid sit ipsum inhærere; & quid ad illud requiratur. Quantum ad primum duæ conditiones requiruntur, vt aliquid sit subiectum inhæsionis. Prima est potentialitas ad formam accidentalem recipiendam. Secunda actualitas ad sustentandum in esse. Quantum ad secundum requiruntur aliæ duæ conditiones; prima quod sit forma realis, idest realitas, &

non

non modus; secunda quod eius actuatio non det esse simpliciter, seu primum esse subiecto, sed supponat primum esse, præbeat autem esse dependens, & consequutum. Vnde in hoc maxime differt forma substantialis ab accidentali, quod licet vtraque vniatur, & dependeat à subiecto, tamen forma substantialis solum dependet à potentialitate subiecti, vt in eo recepta, incommunicabilis reddatur, non tamen dependet ab eius actualitate, sed potius informat puram potẽtiam, quæ est materia prima, forma autem accidentalis non solum dependet à potentialitate subiecti in qua recipitur, sed etiam ab eius esse à quo sustentatur, quia esse quod dat forma accidentalis est esse secundarium, & consequutum, quod necessario supponit primarium, & ideo dicitur inhęrens, quia dependet ab ipso esse subiecti tanquam à primo esse præsupposito, non autem dat primum esse. Vnde dicit D. Tho. opusc. 31. in principio: *Quod proprie id quod est in potentia ad esse substantiale est materia prima, quod autem est in potentia ad esse accidentale, dicitur subiectum, subiectum enim dat esse accidenti, quia accidens non habet esse nisi per subiectum, vnde dicitur, quod accidens sit in subiecto, non autem dicitur quod forma substantialis sit in subiecto, & secundum hoc differt materia à subiecto, quia subiectum est, quod non habet esse ex eo quod aliquid ei aduenit, sed quod est per se, & habet esse completum, vt homo non habet esse per albedinem: sed materia dicitur quod habet esse, ex eo quod sibi aduenit, quia de se est esse incompletum, imò nullum esse habet vt Commentator dicit in secundo de anima*. Vnde simplici-

ter

ter loquendo forma dat esse materiæ, accidens autem non dat esse subiecto, sed subiectum accidenti.

Dices etiam materia prima requirit existentiam vt recipiat formam substantialem, aliàs reciperetur in nihilo, seu in non ente, ergo ista doctrina nōn subsistit. Item accidens non recipitur in ipsa existentia subiecti, nec in quantum est ens actu, sed vt est in potentia ad tale accidens, vt ad formam sicut dicit D. Tho. 1. contra gent. cap. 23. & 1. p. q. 3. artic. 6. quod subiectum accidentis comparatur ad ipsum vt potentia ad actum, quia accidens quædam forma est faciens esse in actu secundùm esse accidentale.

Respondetur ad primum, quod materia prima ad recipiendum formam substantialem requirit esse concomitanter, sed non præsuppositiue, & vt id ratione cuius recipit, in re tamen semper existit, & recipit existendo, quia à forma ipsa substantiali habet esse, & sic non recipitur in nihilo, sed in ente, quod ex se est capax existentiæ, & in potentia ad illam, vt autem subest formæ de facto per illam est existens, & in actu. Ad recipiendum autem istam formam, quæ dat primum, & substantiale esse non prærequiritur aliquod esse in materia, sed capacitas & potentia ad esse, in quo iam differt ab ipso nihilo, & non ente, quia nihil neque habet existentiam, nec est capax illius, materia autem est capax existentiæ, & actualitatis, non solum obiectiue, sed etiam subiectiue, existendo autem recipit formam, non quia præcedat existentia, sed quia concomitatur. At veró forma accidentalis, quia non dat

dat primum esse, sed secundarium & consecutiuum, ideo necessario supponit subiectum esse existens antecedenter, & ab eius esse redditur dependens tanquam ab esse fundamentali, quod substat illi, & in quo consolidatur ipsum esse accidentis.

Ad secundũ dicitur quod accidens recipitur in subiecto, prout est in potentia ad effectum formalẽ, & specificũ accidentis, qui cõmunicatur subiecto tanquã actualitas eius: at verò idẽ accidens quoad exercitiũ existẽdi dependet ab existentia subiecti, quæ est existẽtia per se, non vt à ratione formali recipiendi, sed vt à terminante existentiam accidẽtis, quod per se stare non potest, sed in alio, & ita ab illo vt ab esse primo per se substante terminatur, & depẽdet in exercitio existentia accidẽtis. Et ideo potest à Deo suppleri, vt sine substantia sustentante esse accidentis permaneat, quia solũ dependet ab ipso quoad exercitium existendi, & quoad terminationem in alio, exercitium autem existendi melius supplere potest causa prima efficiendo, quam substantia sustentando, & terminando. Vnde substantia non est causa pure materialis respectu exercitij existendi accidentium, sed aliquid habet admixtum de formali in ratione terminantis, & sustentantis, quatenus ipsum esse subsistens subiecti communicatur accidentibus, non vt reddat ea subsistentia, sed vt in alio existentia, sic tamen terminata, vt non amplius alteri communicari indigeant vt sustententur in esse, sicut etiam quando alicui substantiæ de nouo aduenient partes pertinentes ad esse totius, trahuntur ad subsistentiam totius non vt sub-

sistant seorsum, & totaliter, sed vt inadæquate, & in alio & tanquam partes dependentes à toto, ita accidentia, vt secundario existant; & hoc est inhærere, idest sic depēdere vt secundario terminentur ab ipso esse substantiæ, & reddantur existentia in alio non per se primo.

Sit ergo vnica conclusio, in sententia D. Tho. quod materia est pura potentia; nullo modo potest ipsa materia etiam supposita forma vt conditione tantum esse per se sola subiectum inhæsionis accidentium materialium, sed ipsum compositum est subiectum inhæsionis, materia autem solum est receptiua accidentium tanquam subiectum *quo*, quatenus est id quo compositum recipit accidentia post receptam formam substantialem in materia, & loquimur de accidentibus materialibus, quia accidētia spiritualia vt intellectus & voluntas in sola anima recipiuntur quæ subsistens est sine vlla dependentia à materia. Hæc sententia sine dubio est D. Tho., qui communiter docet materiam primam non esse subiectum accidentium vt affirmat in cap. 6. de ente, & essentia, & 1. p. q. 66. art. 6. & q. 77. art. 6. vbi inquit: *Quod quia forma substantialis facit esse simpliciter, eius subiectum est ens in potentia tantum, forma autem accidentalis non facit esse simpliciter, sed esse tale aut tantum, aut aliquo modo se habens, subiectum enim eius est ens in actu.* Nec oppositum huius docuit S. Doct. q. 25. de verit. art. 5. vel 6. vt ibi manifeste videri potest.

Fundamentum huius sententiæ sumitur ex dictis, quia in materia prima non inueniuntur conditiones, & requisita vt formaliter, & pro-

pric

prie sit subiectum inhæsionis accidentium, bene tamen vt sit principium componendi tale subiectum, & id *quo* subiectum redditur recipiens, forma verò est principium *quo* redditur actuatum ad sustentandum. Quod desint materiæ conditiones dictæ probatur, quia subiectum inhæsionis debet constare illis duabus conditionibus, scilicet, actualitate ad firmandum, & terminandum in esse, potentialilitate ad recipiendum; ex parte autem actualitatis materia prima caret ex se omni actualitate tam formali quam entitatiua, vt probauimus in 1. Phys. q. 3. & supra q. 1. & dato quod aliquod esse haberet, illud est imperfectum, & non sufficiens ad existendum simpliciter sine forma, nec per se solam constituit esse substans & subsistens in actu, sed solum est principium compositi subsistentis & substantis, ergo non constituit rationem subiecti accidentium. Probatur consequentia, quia quod est propriè subiectum, & non solùm principium subiecti seu subiectum *quo* accidentium, debet esse substans & simpliciter habens esse, nam accidens dependet in suo esse ab illo quod est esse simpliciter; nec sufficit esse inchoatum seu principium essendi, quia accidens non acquirit esse in subiecto nisi vt accipiat terminationem, & sustentationem in suo, siquidem de se accidens est forma, & principium existendi, sed quia imperfecta, & secundum quid, exigit non sistere, nec terminare hoc esse in se, sed in alio subsistente, nec se se habet vt forma substantialis, quæ ipsum primum esse constituit, accidentalis autem supponit illud & dat esse secundarium & dependens à primo, materia

autem eſt pars ſeu principium illius primi eſſe ſubſtantis & ſubſiſtentis, nec in ſe habet illud, quia cum forma ſubſtantiali conſtituit vnum eſſe ſimpliciter, ergo conſtituit vnum eſſe ſubſiſtens, & ſubſtans, ergo ſecundum ſe, & ſine forma non habet illud eſſe ſubſtans, niſi tantum vt *quo*, & vt principium ſubſtandi.

Et confirmat. quia primò & per ſe ſubſtans eſt ſubſtantia prima, vt docet Philoſoph. in capit. de ſubſtantia, eſt enim proprietas eius, quod ſit maximè ſubſtans, & conſequenter principaliter & primò, at ſubſtantia prima non eſt ſola materia, ſed compoſitum, quia eſt hoc aliquid, vt ibi dicit Ariſtot. materia autem non eſt hoc aliquid vt conſtat ex 7. Met. & 5. Phyſ. vbi probat Philoſ. materiam nō eſſe ſubiectum motus, quia non eſt hoc aliquid, & conſtat manifeſte, quia hoc aliquid ſeu primò ſubſtans eſt id quod ſubſtat prædicatis ſuperioribus & accidentibus, id ergo ſe habet vt ſubſtās accidentibus, tanquam prima ſubſtantia, quod ſubſtat prædicatis ſuperioribus; illud autem ſubſtat prædicatis ſuperioribus, quod ſubijcitur illis, & de quo illa prædicantur, ſed non prædicantur de materia prædicata ſuperiora, vt homo, animal, &c. Quia materia eſt pars, ſed non id de quo iſta prædicantur, ergo non eſt hoc aliquid, neque maxime, & primò ſubſtans, ergo neque formaliter, & per ſe eſt ſubiectum accidentium, quia ſubiectum debet eſſe ſubſtans, & terminans, & ſuſtentans accidentia, ergo ſi id facit materia, erit in virtute primi ſubſtantis ſeu primæ ſubſtantiæ, quia id quod eſt primo & maxime tale eſt cauſa à qua participant ea quæ non ſunt

maxi-

maxime talia ſimilem effectum, ergo materia ſi ſubſtat, in virtute primæ ſubſtãtiæ id habet, non in virtute propriæ actualitatis, etiam dato quod illam haberet, quia non habet illam vt prima ſubſtantia, ſed vt componens primum ſubſtantiam, & vt pars illius; ab ipſa vero prima ſubſtantia per ſe dependebit accidens vt à terminante & ſuſtentante eius eſſe, non vt à conditione tantum.

Quod vero ex parte potentialitatis materia prima non ſit immediatè ſuſceptiua accidentium patet; tum quia potentialitas illa eſſentialiter reſpicit formas ordine quodam, primo ſubſtantialem, deinde accidentalem primo enim reſpicit eam cum qua conſtituit naturam, & eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe ſubſtantiale, deinde eam cum qua conſtituit eſſe accidentale, & ſecundum quid. Et huius ratio eſt, quia potentialitas materiæ eſt potentialitas ſubſtantialis, ergo eſſentialiter ordinatur, & ſpecificatur ab actu ſubſtantiali, ergo immediatius recipit formam ſubſtantialem, quam accidentalem, ſiquidem potentia ſuſceptiua duarum formarum, illam immediatius reſpicit quæ eſt illi magis proportionata, & ad eius ſpecificationem per ſe pertinet, ergo cum forma ſubſtantialis ſit actus ſpecificans potentiã ſubſtantialem illique immediate proportionatus, eſſentialiter materia reſpicit illam immediatius, quàm formam accidentalem, & conſequenter, ſicut non eſt capax reſpuere formam accidentalem, niſi mediate, ideſt mediante forma ſubſtantiali, ita nec erit capax recipere, quia eo modo recipit, quo reſpicit. Denique ſit argumẽtum in actibus ſenſuum, & in virtu-

tibus operatiuis, actiones enim immanentes subiectantur in eo principio à quo eliciuntur alioquin non essent immanentes, sed non eliciuntur à potentia subiectata in sola materia, siquidem non habent à materia actiuitatem & influxum, sed ab anima, cuius instrumentum & virtus est illa potentia, & eodem influxu quo potentia operatur substantia, cuius est potentia influit, & sic cum influat forma mediante tali virtute oportet, quod ipsi sit vnita, & non soli materiæ. Si autem talis potentia, & actus eius est vnita non solum materiæ, sed etiam formæ, idem dicemus de quantitate, & reliquis accidentibus, tum quia est eadem ratio, tum quia illa virtus sensitiua, & actus eius debent recipi in parte organica, & modo extenso, alias non operaretur materialiter, ergo sicut potentia, & eius actus respiciunt vtrumque principium, scilicet formam & materiam vt subiectum inhæsionis, ita & quantitas mediante qua inhærent.

Vltima denique pars conclusionis, quod materia sit subiectum, quo seu principium recipiendi constat quia materia est prima radix potentialitatis & receptionis in composito cum sit pura potentia, & primum in genere recipiendi, vnde quidquid in composito recipitur habet pro principio *quo* & prima radice recipiendi ipsam materiam, similiter forma substantialis est prima radix & principium actualitatis & esse, siquidem est principium ipsius esse simpliciter, seu esse substantialis, quod datur per formam, vnde autem oritur esse simpliciter, à fortiori dependet esse secundum quid, ergo materia & forma solum se habent

bent vt principium *quo*, quia ſunt conſtitutiua ipſius ſubiecti à quo dependet accidens quantum ad rationem potentialitatis per materiam & actualitatis per formam.

Quare non eſt imaginandum, quod ſubiectum inhæſionis ſit compoſitum, taliter quod cuilibet partiæque inhæreat & recipiatur in illa accidens, ſed recipitur mediante materia, vt principio *quo* recipiendi, & in forma non recipitur, ſed à forma dependet tanquam à principio dãte actualitatem & eſſe, quod quia eſt eſſe ſimpliciter terminat, & firmat in exiſtendo accidens, quod dat eſſe ſecundum quid. Et ſic tam materia, quam forma ſe habent vt principia ſubiecti inhæſionis, ſed non æqualiter, nec vtrumque recipiendo, ſed alterum vt principium recipiendi, alterum vt principium actualitatis & eſſe ſimpliciter & per ſe à quo dependet eſſe ſecundum quid accidentis. Nec requiritur ad recipiendum accidens in compoſito quod quælibet pars recipiat, ſed ſufficit quod vna pars ſit ratio recipiendi vt principium *quo*, ſicut viſio non recipitur in omni parte hominis, ſed ſolum in oculis & ratione eorum conuenit toti homini videre, ſic accidens mediante materia recipitur tanquam principio *quo* recipiendi, licèt etiam à forma dependeat, vt à principio dandi eſſe. Et hac ratione ipſum compoſitum dicitur ſubiectum *quod* accidentium, non ſolum quia eſt ſubiectum denominationis, ſed quia eſt habens in ſe conditiones, & principia requiſita ad inhæſionem, ſcilicet principium potentialitatis, ex parte materiæ, & actualitatis ex parte formæ. Nec eſt in accidente du-

plex vnio ad vtrãque partem compositi, quia non se habet vtraque vt extremum, sed extremum integrum est compositum, materia autem & forma nõ sunt extremum cui fit vnio, sed principia constituentia tale extremum, & ideo est tantum vnica vnio non duplex, etiam partialis, quia illæ duæ partes, scilicet, materia & forma, non sunt duæ partes tanquam duo extrema vnionis, sed vt constituentes vnum extremum, in quo indiuisibiliter sint omnes conditiones, vt sit subiectum accidentium, non in qualibet parte seorsum conditiones istæ inueniuntur.

Sed inquires, an hoc compositum quod dicimus esse subiectum sit ipsa natura quę componitur ex materia & forma, an vero suppositum; si enim est natura, cum sit etiam principium *quo* nondum assignamus principium *quod* inhæsionis, sed solum principium subiecti inhæsionis; si vero ipsum suppositum est subiectum *quod*, ergo variato supposito variabuntur accidentia, & ita si modò Verbum dimitteret humanitatem, vel si assumeret meã, omnia accidentia humanitatis variarentur.

Respond. quod sine dubio suppositum est subiectum inhæsionis vt terminus sicut materia, & forma principium *quo*, alterum recipiendi, alterum actuandi vt diximus. Quare accidentia humanitatis Christi non sunt inhæsiue in verbo per modum receptionis, sunt tamen terminata à Verbo mediatè, mediante scilicet terminatione humanitatis, ex consequenti enim manet terminatum, & ab existentia eius dependens quidquid illi vnitum est, & adiectũ. Vndè si humanitas dimitteretur à Verbo,

non

non mutarentur accidentia, ficut mutantur foluta vnione formæ & materiæ, quia à materia & forma dependent accidentia vt à principijs immediatis, à fubfiftẽtia autem vt à termino mediato; variatis autem principijs quibus immediatè aliquid vnitur, defiinit quoque forma vnita, non autem variato eo quod fe habet vt terminus, & vt quid mediatum; ficut in Euchariftia deftructa fubftantia panis & vini; quia tamen manet quantitas, cui immediate vniuntur accidentia, illa non deftruuntur; fi tamen deftrueretur quantitas, deftruerentur accidentia ei coniuncta, etiam fi fubftantia maneret.

Et fi petas an quantitas fe habeat vt principium *quo*, ficut materia, quia eft ratio & medium recipiendi accidentia materialia eo modo quo intellectus eft ratio recipiendi intellectionem. *Refp.* quod quantitas non eft principium tanquam radix ad recipiendum accidentia, & ita propriè non eft principium *quo* recipiendi, fed medium, quia videlicet quantitas non eft principium fubftandi, quod pertinet ad rationem fubiecti inhæfionis, fed dicitur effe medium recipiendi, quatenus inter ipfa accidentia eft ordo, ita quod omnia non æque immediatè conueniunt fubftantiæ, fed vnum eft difpofitio ad aliud, vel ratio quare vnum conueniat fubiecto, ficut propriæ paffiones, quæ inter fe habent ordinem vna eft ratio quare altera dimanet, ficut voluntas ratione intellectus, & quantitas difponit ad recipiendum qualitatem, & potentia cognofcens ad recipiendum actum cognofcitiuum. Non tamen dicitur accidẽs effe medium quafi præ-

beat rationem, vel virtutem sustentãdi, sicque constituat rationem subiecti. Et sic colligitur ex D.Thom. 1.p. q.77. art.7. ad 2. vbi inquit: *Quod accidens non potest per se esse subiectum accidentis, sed vnum accidens per prius recipitur in substantia, quam aliud, sicut quantitas, quam qualitas*. Et similiter 1. 2. q. 6. art. 1. ad 3. inquit. *Quod duo accidentia aliquando comparantur ad subiectum sine ordine, vt albũ & musicum, aliquando cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit vnum accidens alio mediante, sicut corpus recipit colorem mediante superficie, & sic vnum accidens dicitur alteri inesse*. Videantur quæ diximus in Logica, q.15.

Sequitur ex dictis potentiam susceptiuam accidentium debere entitatiue esse substantialem siquidem non quomodocunque est receptiua, sed etiam sustentatiua accidentium, ad sustentandum autem requiritur perfectius esse, scilicet esse simpliciter à quo dependeat esse rei, quæ sustentatur & inhæret. Cæterum relatiuè, & terminatiuè, dici potest potentia receptiua accidentium accidentalis ad differentiam potentiæ receptiuæ substantialis formæ, ad eum modum quo potentia obedientialis entitatiue est naturalis, secundum capacitatem autem subijcitur principio supernaturali, & terminatur ad formam supernaturalem. Quod vero potentia, & actus debeant esse in eodem genere, intelligitur de potentia, & actu, quæ omnino adæquantur, non de potentia, & actu quæ se habent excedenter. De quo axiomate vide explicationes positas, q. 12. Physi.art.2.

Soluuntur argumenta.

PRimò examinari oportet fundamentum P. Suar. disp. 14. Met. sect. 3. vbi tenet, quod materia prima esse potest & aliquãdo est subiectum proprium, cui soli quantitas inhæreat, quia materia de se habet potentialitatem ad recipiendum accidens, & habet sufficiens esse ad ipsum sustentandum, cum non careat existentia, siquidem est ens actu & extra causas, aliàs esset nihil; quod autem dependeat à forma, non refert, quia dependet ab illa vt à causa extrinseca, sicut etiam compositum dependet à dispositionibus, & tamen non recipit accidentia per ipsas, ergo materia secundum se est sufficiens subiectum inhæsionis accidentium. Antecedens probatur, nam materia habet entitatem sufficientem ad sustentandum formam substantialem, ergo à fortiori vt sustentet accidentia, quia sunt debilioris entitatis, & sic minus actualitatis supponunt in subiecto. Quod vero, ita de facto contingat, quod soli materiæ vniantur accidentia, probat exemplo hominis, in quo quantitas non potest vniri formæ, quia spiritualis est, ergo soli materiæ, quia non restat aliud in quo vnientur. Eodem autem modo vnitur quantitas in corpore humano, & in alijs corporibus. Deinde, quia accidentia eadem manent in genito & corrupto, vt idem color eadem figura, &c. Item quia materia debet determinari per dispositiones ad formam, & per ipsas debet forma educi, quantitas etiam prius debet diuidere partes

materiæ, quam illi applicari forma, quæ solum applicatur tantæ, vel tantæ materię, ergo prius debet recipere quantitatem & dispositiones, quam formam substantialem. *Et confirmatur*, quia accidentia nullo modo pendet à forma, nec forma habet causalitaté in ipsa, nec enim materialiter causat ea, cum non dicat potentialitatem receptiuam illorum, nec formaliter cum non informet accidentia, sed materiam, neque efficienter cum multa accidentia non emanent à forma, nec forma efficiat sine accidentibus, ergo.

Respond. quod materia non est ens actu sine forma cum ab ipsa participet existentiam, ex se autem solum habet capacitatem receptiuam esse substantialis mediante forma vt sæpè probatum est. Et dato quod ex se haberet aliquod esse non communicatum per formam, sed independens ab illa, non tamen est sufficiens ad sustentãdum accidentia, quia non est esse substans & terminatum in se, vt possit terminare esse accidentis, vt dicatur esse in alio; nec potest immediate respicere esse accidentale quod est secundum quid, nisi prius respiciat esse simpliciter, quod est esse substantiale. Quare nõ dependet materia à forma vt à conseruante, sicut compositum dependet à dispositionibus, siquidem forma non potest conserre materiam, nisi mediante aliquo effectu formali, iste autem effectus formalis non est dispositiuus materiæ, quia esi substantialis informatio, dat enim effectum formalem præbendo ipsum esse substantiale, vel determinando indifferentiam, & potentialitatem ipsius esse quod habet materia, ergo oportet quod mate-

ria in suo esse dependeat à forma, si conseruatur ab illa siquidē determinatur per formam, & accipit esse substantiale à forma. Quod vero materia habeat sufficientem vim ad sustentandum formam substantialem, non arguit quod possit sustentare accidentalem, quia formam substantialē non sustentat dando illi esse, sed accipiendo ab illa, & tantum præbet ei modum existendi receptibiliter, & non permittendo vlterius communicari, accidentalem autem formam sustentat dando ei esse tanquam per se terminans & substans illi, & ita ad primam sufficit potentialitas receptiua esse substantialis, ad secundam vero requiritur substantialis actualitas, & completa ac per se, quæ secundarium esse accidentis sustentat.

Ad id vero quod dicitur de homine sustentante quantitatem, & reliqua accidentia, ex dictis constat, quod forma humana non concurrit recipiendo, sicut nec aliæ formæ, quia nec est subiectum *quod* recipiens, cum non sit totum, sed pars, nec est subiectum *quo* recipiendi cum non sit principium recipiendi, sed actuandi, quod etiam requiritur ad inhæsionem ex parte subiecti, sicut & conditio potentialitatis ad recipiēdum, cuius principium est materia. Et non repugnat animam rationalem esse rationem, & comprincipium ad inhæsionem accidentium materialium, licet in se sit entitas spiritualis, quia non concurrit ad talem inhæsionem quatenus spiritualis est, sed in quātum dat gradum corporeum & sensitiuum, sicut enim non repugnat, quod anima sit entitas spiritualis, & propter eminentiā suam eliciat operationes corporeas sensuum, & præ-

& præbeat effectum formalem corporeum constituendo corpus & animal, ita non repugnat, quod se habeat vt principiũ, quoad terminanda accidentia corporea in esse: accidentia tamen immaterialia vt intellectum, & voluntatem, immediatè sola anima recipit, quia vt spiritus recipit, & sic est subiectum subsistens & vt *quod* & non solum vt *quo*.

Ad id quod dicitur de accidentibus manentibus in genito, & corrupto iam supra negatum est & explicatum, quæst. 1. art. 7.

Ad confirm. resp. quod forma concurrit ad inhæsionem accidentium non vt principium recipiendi, quod est potentiale, sed actuandi non quidem ipsamet accidentia constituendo cum eis aliquam naturam, sed informatione actuante materiam, & quia dat esse substantiale quod est esse primum & esse simpliciter, ideò est ratio terminandi & sustentandi esse secundarium, quod est esse accidentale, siquidem per formam substantialem præbetur esse subsistens, à quo vt à primario termino dependet esse inhærens, quod non est in se, sed in alio.

Secundo arguitur, illi subiecto inhærent accidentia, de cuius potentia educitur forma substantialis, sed educitur de sola materia, vt constat, ergo accidentia inhærẽt soli materiæ. *Confirmatur*, quia saltem generatio substantialis quæ est actio non potest habere pro subiecto ipsum compositum, sed solam materiam primam, quia ex sola illa educitur eique vnitur forma, & similiter relatio quam habet materia ad formam, & ad Deum creantem, & ad aliam materiam sibi similem, vel dissimilem,

non

non possunt subiectari nisi in ipsa materia, quia solam ipsam denominant, & non compositum, ergo.

Resp. negando maiorem. Nec obstat quod accidens disponens materiam debet educi ex eodem subiecto, ex quo educitur forma ad quam disponit; dicimus enim quod bene stat accidens inhęrere composito, & tamen determinare ac disponere materiam, quia accidens quando inhæret composito, mediante materia tanquam principio *quo* receptionis recipitur, & sic sufficienter datur locus vt ipsam materiam disponat, & dicatur educi ex ipsa tanquam ex principio *quo* recipiendi, quia sicut in composito inhærent accidētia mediante potentialitate materiæ, per quam recipiuntur tanquam per principium *quo*, ita ex eius potentialitate in eodem sensu dicantur educi, ex composito autem simpliciter tanquam ex subiecto *quod*.

Ad confirm. resp. quod attinet ad generationem, ipsam inhæsiue esse in toto composito generato, tanquam in subiecto, *quod* à quo dependet vt forma quædam in suo esse, eius tamen exercitium in ratione actionis eductiuæ solum respicere pro subiecto eductionis ipsam materiam. Quod vero attinet ad relationem, siue creationis vel potius concreationis materiæ ad Deum, siue materię ad formam, vel ad aliam materiam, dicimus quod aliquæ sunt, quæ solum habent materiam pro fundamento, sicut illæ in argumento relatæ, non tamen habent illam solum pro subiecto inhæsionis, eadem enim ratio est de relatione ac de reliquis accidentibus, sicut etiam relationes fun-

datæ

datæ in ipsis accidentibus, v.g. in albedine, vel actione licet proximè fundentur in accidentibus, inhærent tamen toti composito vt in subiecto substante, sic etiam relationes, licet fundatæ in materia, tamen inhærent toti, vt substanti. Quod vero denominent solam materiam, & non compositum à quo sustentantur, non tollit quo minus composito inhæreāt, & non materiæ, quia denominatio fit in subiecto iuxta applicationem, & exercitium in illo; contingit autem applicari vni subiecto secundum formalitatem & respectum sustentandi formam in esse, & sic denominat subiectum sustentans vnionem, alij autem applicatur secundum exercitium, & formalitatem extremi, seu partis vnitæ, & sic non denominat subiectum vnitum, quia non est pars, sed materiam. Itaque diuersis applicatur & denominat secundum diuersam formalitatem, & effectum. Nec obstat, quod relatio identificatur cum fundamento, & sic fundamentum non inhæret, quod est materia, nec etiam debet inhærere relatio, quæ identificatur cum illa. Respondetur enim, quod id quod identificatur cum alio vt modus bene potest in suo esse dependere à toto, & quantum ad formalitatem modi, quam superaddit, inhærere; quantum vero ad materiale, & idēticum, cum quo entitatiue est idem non inhærere; sed hoc est tantum materialiter, scilicet, quia illa entitas cuius est modus non inhæret: sicut sessio non distinguitur realiter à sedente, & tamen entitas sedentis non inhæret, ipse verò modus inhæret, idest dependet in suo esse ab esse substantiæ.

Tertio arguitur, nam si accidentia inhæ-

rent toti, & non soli materiæ, sequitur quod agant ad corruptionem sui, imò ipsum subiectum agat ad sui corruptionem, consequens est falsum, ergo. sequela patet, quia calor, v.g. agit ad corruptionem aquæ in qua est, ergo agit per se ad corruptionem sui cum per se agat ad corruptionem causæ sui, quæ est aqua. Et similiter ipsa aqua quæ est subiectum agit per calorem in se receptum, nam cum calor sit qualitas actiua, & insit aquæ, quæ non ipsa sola, sed subiectum per illam operatur, calidũ enim est, quod calefacit, non calor; ergo si per calorem destruitur aqua, & aqua est subiectũ caloris, aqua agit ad sui destructionem. Similiter etiam sequeretur quod aqua calida non posset calorem à se expellere, & se reducere ad frigiditatem, quia impossibile est quod tota aqua sit agens, & patiens, ergo non potest tota esse subiectũ caloris, & tota agere in calorem corrumpendo illum. Quod si dicatur calorem non se habere vt virtutem efficiẽtem in aqua, sed vt dispositionem ad formam ignis, tunc fit instantia, quia accidentia disponunt materiam ad formam, & non compositum, ergo inhærẽt illi, siquidem non disponunt nisi inhærendo; & ita sicut denominant materiam dispositam, ita & sustentantem talem dispositionem. *Confirm.* quia potest continuari aliquis motus in corrupto, & in genito, vt quando canis cadens è turri moritur in medio non discontinuando motum, ergo non potest subiectari in composito quia sic discontinuaretur.

Resp. negando, quod calor, vel aqua calida agant effectiuè ad sui corruptionem, quia vt supra diximus q. 1. ex D. Thom. accidens nunquam

quam effectiue in suum subiectum, sed vna pars continui agit in aliam, & vnum contiguũ in aliud, & sic calor nunquam destruit se effectiue, sed illud efficiens quod agit in calidum, vel illa pars quæ agit in aliam, destruit illum calorem, & quando vna pars agit in aliam, & multiplicat calorem, aliqui dicunt aquam, vel subiectum in quo multiplicatur solum se habere vt deferens non vt causa principalis producens. Cæterum non videtur posse intelligi, quod medium sit deferens, nisi sit etiam producens, quia non defertur, nec transit idem numero accidens de subiecto in subiectum, vel de parte in partem, ergo multiplicatur accidens per sui communicationem, & consequenter per productionem, quia nouum, & distinctum accidens est. Quod si producit, ergo vt causa principalis se habet, quia assimilat passum, seu effectum productum formæ illi per quam agit vna pars in aliam, quod est signum esse causam principalem in agendo, quia causa principalis est illa, cui immediatè & per se assimilatur effectus, licet quia non est accidens proprium, nec habet radicem in tali subiecto, sed solum participatiue, & per modum transeuntis, dicitur habere modum causæ instrumentalis quantũ ad modum habendi formam, non quantum ad ipsam formam habitam, quæ per se, & principaliter est operatiua alterius sibi similis, v.g. calor caloris. Ad id vero quod dicitur de aqua reducente se ad frigiditatem, diximus in 8. Phys. q. 23. & sup. q. 5. art. 1. quod illa reductio fit à generante mediante forma aquæ, quia est propria passio, quæ semper reducitur in ipsum generans tan-

quam

quam in efficiens. Quod verò attinet ad dispositiones, iam diximus quod in re dispositiones nunquam inhærent in sola materia, quia in re semper est informata forma, & sic semper datur compositum cui inhæreant, quia tamen mediante materia tanquam principio *quo* receptionis inhærent, ideo materiam dicuntur disponere, & determinare, sed ab ipso composito sustentari.

Ad confir. respond. supra q. 1. art. 7. illum motum non esse continuum ex parte subiecti cũ corrumpatur illud in quo prius erat, sed discontinuari in ipso instanti generationis, licet quia solum illo instanti discontinuatur per quietem negatiuam, & non priuatiuam, videatur continuari ex parte temporis.

Vltimo arguitur, quantitas sequitur materiam sicut qualitas formam, ergo saltem quantitas debet inhærere materiæ, quia si sequitur materiam præcedit formam, & sic erit in sola materia, quod præsertim vt iam dictum est verificatur in homine in quo quantitas nullo modo potest inhærere formæ quæ spiritualis est, ergo soli materiæ. *Et confir.* quia diuersæ formæ non recipiuntur in eadẽ materia, sed in diuersa, est autem diuersa per diuisionem quantitatis, ergo prior est quantitas in materia tanquam diuidens, & afficiens ipsam quam quod forma recipiatur. Denique hæc videtur sententia S. Th. quia in 4 dist. 12. q. 1. art. 2. q. 4. docet ex Auerroe, quod oportet intelligere dimensiones interminatas ante aduentum formæ substantialis, aliàs non posset intelligi diuisio materiæ, vt in diuersis partibus materiæ diuersæ formæ substantiales essent, similiter

ter in 4. contrà gen.cap.81. dicit quod anima rationalis manet post mortem, materia etiam quæ tali forma fuit subiecta manet sub eisdem dimensionibus, ex quibus habebat vt esset materia indiuidualis; ergo secundum D. Thom. materia secundum se est subiectum quantitatis.

Respond. quod illud axioma quantitas sequitur materiam, & qualitas formam intelligitur sic quod sequitur ad compositum ratione materiæ, & qualitas ratione formæ, vnde non oportet quod subiectentur nisi in ipso composito. Imò non est intelligendum, quod quãtitas sequatur ad materiam nudam sine forma, cum constet sequi ad gradum corporeitatis, qui præbetur à forma; sed intelligitur sequi materiam, vel quia solum inuenitur in rebus materialibus, qualitas autem sequitur actum, etiam si immaterialis sit, & sic proprium est qualitatis qualificare sicut & formæ; tum etiam quia quantitas se habet in genere accidentium sicut materia in genere substantiæ, quia non est actiua, sed medium receptiuum aliorum accidentium, & inter reliqua primum, quæ omnia proportionem, & analogiam dicunt ad materiem primam, & ideo dicitur sequi illam secundum istas conditiones. *Ad Confirmat. Respond.* diuersas formas recipi in diuersis partibus materiæ, siue in materia diuisa per quantitatem non existentem ante formam, sed concomitantem ipsam, & consequentem eam sicut aliæ dispositiones, quarum vna & prima est quantitas, sed tamen quia dispositiones vt supra quæstio. prima late tractatum est, licet in genere causæ formalis sequantur

tur formam, tamen in genere causę marerialis qua determinant,& disponunt materiam præintelliguntur ad formam prioritate naturæ, seu dependentiæ, non existentiæ,ita quantitas secundum quod intelligitur diuidere materiã, & coaptare illam formæ, vt tanta materia & non plus subijciatur formæ,sic intelligitur præ cedere formam præcedentia naturæ, quia sic consideratur per modum dispositionis materialis, & sic vocatur quantitas interminata sub præcisa ratione qua facit diuisionem, vt dicemus articulo tertio,eadem tamen quantitas vt formata, & suis terminis figurata sequitur formam & in re ac secundum durationem semper existit cum forma, & dependenter ab illa.

Ad *D.Thom.* dicimus quod in primo loco vtitur sententia Commentatoris quantum ad hoc quod est quantitatem interminatam pręintelligi in materia prioritate naturæ, nam quod non præexistant in materia dimensiones secundum durationem expresse reprobauit in Auerroe Sanct.Thom.opusc,32. cap.4. In secundo loco loquitur D. Thom. ex suppositione, & ad hominem contra gentiles negantes resurrectionem,quos conuincit ex his quæ ipsi concedebant, scilicet materiam semper habere easdem dimensiones,vt dicebat Commẽtator, sic soluit Ferr. ibidem & Bannez hic q. 9. art,3. Potest tamen etiam dici, quod materia dicitur à D.Tho.manere sub eisdem dimensionibus;quatenus tali formæ fuit subiecta, vt sit sensus quod materia quæ vt subiecta formę sub eisdem dimensionibus manet post mortẽ, non quia maneant dimensiones, sed quia fuit

subie-

ſubiecta formæ ſub talibus dimenſionibus, & manet in materia ordo ad illas dimenſiones, ſicut & ad formam cui ſub illis fuit ſubiecta, non tamen ipſæ dimenſiones actu manent, ſed ordo ad illas. Et hoc ideo eſt, quia ibidem paulo poſt dicit D.Tho.quod corporeitas,quæ eſt forma accidentalis ſecundum quam dicitur corpus eſſe in genere quantitatis in nihilum cedit corpore humano corrupto, ergo ſentit D.Thom.quod quantitas non manet actu,hęc enim eſt corporeitas quæ eſt forma accidentalis.

ARTICVLVS II.

Quid debeat fieri in accidente, vt ſeparatum maneat à ſubiecto?

SVpponimus accidens reale, quod verè, & propriè eſt inhærens poſſe ſeparatum à ſubiecto conſeruari: & dicimus accidens inhærens,quia modus qui non habet eſſe diſtinctum realiter à ſubiecto,ſed identificatur cum eo, ideo non eſt capax exiſtendi ſeparatim ab eo, quia ſi realiter ſepararetur hoc ipſo haberet eſſe realiter diſtinctum à ſubiecto, quia ſeparatum. Accidens, ergo præſertim abſolutum,quod non eſt modus, ſed realiter diſtinctum ſine ſubiecto conſeruari poteſt à Deo, vt patet exemplo quantitatis, quæ in Euchariſtia ſine ſubſtantia panis, & ſine alio ſubiecto inhæſionis conſeruatur à Deo. Et deinde, quia vis ſuſtentatiua accidentium conuenit ſubſtātiæ non informando ipſum accidens, ſed ſuo eſſe coniungendo,& mediate terminēdo quoad

ad exercitium existentiæ, non quoad informationem aliquam, seu genus causæ formalis dãtis speciem accidenti; & ita coniunctio illa ad substantiam ordinatur ad hoc vt accidens conseruetur in esse, & actu existat non in se sed in alio, quia nòn est capax existendi in se, & per se sicut substantia; cum ergo existat in alio tanquam in extrinseco sibi vt conseruetur in esse, & habeat existentiam sic dependentẽ, & terminatam, totum hoc potest Deus supplere sine tali causa sustentante, quia omnis conseruatio existentiæ excellentius fit à prima causa efficiente quam ab aliqua causa creata extrinseca, siuè materiali, siuè efficiente, siquidem id facit in virtute primæ causæ, & sic ea remota, adhuc in virtute Dei sustentari potest, quia illa dependentia à substantia sola est dependentia in existendo non in constituendo naturam accidentis. Si tamen effectus hic non esset sola conseruatio in esse, sed aliquis alius effectus formalis non pertinens præcise ad exercitium existentiæ, sed ad aliquã specificationem vel formalitatem intrinsecã, non posset à solo efficiente Deo suppleri, quia efficiens supplet existentiam quam propriè respicit, & præbet, non autem specificationem, vel formalitatem aliquam constitutiuam. Et in hoc consistit ratio S. Thom. 3. p. q. 77. art. 1. quod idcirco potest Deus conseruare accidẽs sine subiecto, quia effectus magis dependet à causa prima quam a causa secunda, & ideo remota causa secunda per quam conseruabat esse accidentis, adhuc se sola potest illud conseruare. Quare solum supplet Deus effectum causæ secundæ in eo quod est conseruare esse,

non in eo quod est constituere, vel quoad specificationem formalizare. Et ita non supplet Deus causam materialem exercendo officium causæ materialis, vel formalis, sed solum id in quo illa causa erat conseruatiua existentiæ, in hoc supplet per efficientiam id quod illa faciebat per terminationem, vel sustentationem.

Sed tunc est difficultas, quid producat Deus in accidente, & quid in illo fiat, vt se solo & sine substantia sustentetur in esse. In quo aliqui sentiunt, quod additur aliquis modus ipsi accidenti quando sustentatur extra subiectum & redditur per se existens. Quod insinuat Caiet. 3. p. q. 77. art. 1. licet obscure loquatur, & esse probabile fatetur Suarez 3. tomo. 3. p. disp. 56. sect. 2. Oppositum verò tenet Scotus in 4. disp. 12. q. 1. M. Soto ibi. & Nuño super locũ citatum 3 p. D. Thom.

Nihilominus dicimus, quod accidens per separationem non acquirit nouum esse, sed antiquum remanet, vt sępe affirmat D. Thom. q. 77. citata præsertim art. 1. ad 3. vbi dicit: *Quod remanent accidentia virtute diuina in illo esse indiuiduato, quod antea habebant.* Et loquitur de illo quod habebant in substantia panis & vini. Ratio est quia actio diuina conseruans esse accidentium non mutat earum entitatem aliàs non conseruaret eandem, ergo neque mutat esse proprium, hoc enim non mutatur entitate immutata, nec vnit illis aliquam existentiam extraneam, quia non potest assignari quænam sit, nec enim est diuina cum non vniantur accidentia Deo; nec beata esse potest, cum nulla detur aliena, quæ

illis

illis accidentibus vniatur, nec possit existentia eius creata seruire alteri propter sui limitationem. Actio ergo diuina separans accidentia non est productiua noui esse, sed conseruatiua antiqui, licet non cum dependentia antiqua.

Nec obstat si dicas, quod inhærentia accidẽtis, & existentia sint idem realiter, vel saltem inhærentia est medium recipiendi accidentiũ existentiam, sicut subsistentia est medium recipiendi existentiam substantiæ, ergo non potest remoueri inhærentia nisi remoueatur existentia.

Respond. quod inhærentia est modus existẽdi distinctus ab ipsa existẽtia accidẽtis sicut in substantia distinguitur subsistentia ab existentia, & sic separari potest existentia ab inhærẽtia, & manere sine illa, saltem vt modus sine modo, eo quod inhærentia essẽtialiter est modus dependentiæ à causa materiali, & subiectiua tantum, seu à causa substante, existentia vero præcipuè à producente: & quia Deus est principaliter producens, potest istam sine illa conseruare. Et ex hoc amplius constat differentia inter existentiam substantiæ, & accidẽtis, quod existentia substantiæ est existentia perfecta, & per se, & dat primum esse, & sic per se requirit, & supponit subsistentiam, quæ est terminus totius, quia illud esse primo conuenit toti, seu termino, non parti, quæ dependenter à toto habet esse, & consequenter supponit ipsum totum tanquam prius. Vnde remota subsistentia remouetur talis existentia substantialis prout est existentia perfecta & per se; parti enim non conuenit nisi vt *quo*.

At verò accidens non habet existentiam perfectã, & totalem, sed indigentem alteri adiungi vt ibi terminetur, & non decidat; vnde prius conuenit ei talis existentia quam inhærentia per quam perficitur cum alteri innitatur, & terminata reddatur non sicut existentia substantiæ, quæ ex se postulat non inniti alteri, sed per se sublato. Et ita substantia subiecto cui innititur accidens conseruat Deus sine ista innitentia ipsum esse, quod antea conseruabat.

Secundo dico quod non est necesse producere nouum modum positiuum superadditum accidenti separato vt existat per se, sed sufficit conseruare illud esse sine illa inhærentia, & sic solum consequitur modus priuatiuus, scilicet existere sine illa dependentia; sicut ad hoc quod Deus producat se solo effectus aliquos in rerum natura, v. g. sanitatem sine medicina, & lucem sine sole, aut hominem sine generante, non indiget ponere nouum modum in ipsa re sic producta, sed solum remotis causis secundis dare illis esse quod per tales causas daret, ergo similiter ad separandum accidens sufficit separata causa secunda illius esse conseruare, ergo non requiritur alius nouus modus superadditus.

Et præsertim quia ille modus, nec potest esse substantialis, nec accidentalis, non substantialis, quia nulli substantiæ est debitus, vel proprius, substantiæ enim debetur modus existendi per se sine aptitudine ad inhærendum, illud autem accidens manet cum aptitudine ad inhærendum, & solum actuali inhæsione destituitur, ergo non accipit modum substantialẽ.

Nec

Nec etiam eſt accidentalis, quia modus accidentalis non poteſt extra ſubiectum ſuſtentare,& conſtituere cum ex ſe petat ſubiectum; & reſpiciat illud hoc ipſo quod accidentalis eſt,& poſitiuus conſtituens ſubiectum in modo accidentali eſſendi,ſeu proprio accidentis; ergo non datur, ſed ſola continuatio exiſtentiæ cum priuatione dependentiæ à ſubiecto, ſicut quando anima ſeparatur à corpore, licet amittat modum informandi poſitiuum, non tamen acquirit nouum modum niſi tantum priuatiuum ſcilicet exiſtere ſine corpore, & habere ſuum eſſe non communicatum corpori.

Sed obijcies, ille concurſus Dei quo ſuſtentãtur accidentia ſine ſubiecto non eſt idẽ cũ eo quo ſuſtentabãtur ante mediãte ſubſtantia,ſed perfectior,& efficacior,ergo habet diſtinctum terminum & diſtinctam perfectionem in illo, ergo vel nouum eſſe, vel nouum modum.

Secundo D. Thom. affirmat quęſt. illa 77. art. 1. ad 4. quod quantitas ſeparata,ita habet eſſe, quod componitur ex *quo* eſt,& *quod* eſt, quod antea non habebat,& artic. 1. ad 2. dicit,quod accidens accipit modum ſubſtantiæ, & art. 3. quod accipit virtutem ſubſtantiæ, ergo habet aliquid poſitiuum, quod ante non habebat.

Tertio connaturalius eſt, vt quando tollitur aliquis modus, præſertim ſi ſit modus terminans eſſe, ſuccedat alius, ſicut ablata terminatione quantitatis, vt figura, aut ſitus aut vbi, ſuccedit alius modus,ergo ſublata inhęrentia, alius modus ſuccedet, & præcipuè, quia nobilior modus exiſtendi ſeparatè, & ſine depẽdentia à ſubiecto, quam cum illa, exiſtere autẽ

ſine dependentia non poteſt eſſe ſine aliquo poſitiuo & non per ſolam negationem dependentiæ, ergo à fortiori modus exiſtendi ſeparatè à ſubiecto. Quod ſi illa perſeitas non eſt poſitiuus aliquis modus, euacuatur fundamẽtum ad ponendum contra Scotum, quod ſubſiſtentia ſit modus poſitiuus. Denique concurſus, quo per materiam conſeruabatur accidens erat idem cum concurſu ipſius cauſæ ſecundæ ſuſtentantis, modo autem inuenitur ſine tali concurſu cauſę ſecundę, & ſine eductione, & dependentia à ſubiecto, ergo eſt diſtinctus, & conſequenter diſtinctum terminũ habet in ipſo accidente.

Ad primum Reſpond. quod ille concurſus quo Deus conſeruat accidens ſeparatum diſtinctus eſt ab illo quo conſeruatur in ſubiecto, nõ ex parte rei productæ, vel modi ſuperadditi, ſed ex parte modi producendi, quatenus conſèruatur illud accidens cum concurſu non identificato cum ſuſtentatione materię, antea autem conſeruabatur cum concurſu identificato cum tali ſubiecti ſuſtẽtatione, iſta autem diuerſitas modi agendi non infert nouum modum poſitiuum ſuperadditum ipſi rei productæ, ſed ſufficit quod tollat aliquam dependẽtiam, quam antea habebat, idem enim quod Deus producit concurrendo cum alia cauſa poteſt producere agendo ſe ſolo, vt in exemplis ſupra adductis patet ſine hoc quod nouum modum producat ſuperadditum ipſi rei productę.

Ad ſecundum Reſpond. quod D. Thom: non explicat quod iſte modus quo exiſtit accidens ſeparàtum ſit modus poſitiuus ei ſuperaditus, ſed

ſed ſufficit quod ſit priuatiuus, vt explicatum eſt. Et quando dicit, quod accidens ſeparatũ eſt compoſitum ex eſſe & quod eſt, li *quod eſt* non importat eſſentiam accidentis cum modo poſitiuo, ſed ſufficit ipſa eſſentia accidentis cum remotione inhęrentię, ſi enim componit cum ſua exiſtentia tanquam id quod eſt, ideſt tanquam entitas actu non exiſtens in alio, nec informans vt *quo*, & conſequenter vt *quod*, & ad hoc ſufficit negatio inhhrentię cum conſeruatione exiſtentiæ, & conſequenter cum compoſitione cum ipſa. Dicitur etiam habere modum aut virtutem ſubſtantię, non poſitiuum modum accipiendo, ſed inhærentiam reliquendo, in quo ſe habet ad inſtar ſubſtantię.

Ad tertium Reſpond. quod etiam hic ſuccedit aliquis modus modo inhærentię, ſed priuatiuus non poſitiuus; nec enim ſemper ſuccedit poſitiuum alteri poſitiuo vt patet cum mortuo filio non ſuccedit Patri altera relatio, ſed priuatio relationis, & luci ſuccedunt tenebrę, & viſui cęcitas; cur ergo non poterit ſuccedere modo inhęrentię priuatio eius? Et quando dicitur, quod eſt nobilior modus exiſtendi in accidente ſeparato, Reſpondeo. quod eſt nobilior per remotionem actualis dependentiæ quæ eſt quædam imperfectio, non per modum ſuperadditum poſitiue poſtulantem illam perfectionẽ ſicut modus ſubſtantię, quę habet perſeitatem intrinſecam. Et ſic concurſus Dei ſic conſeruans perfectior eſt, quatenus per ſe ſine cauſa ſecunda agit, non quia perfectiorem effectum, ſeu modum producat ſicut in ſuperioribus exemplis oſtẽ-

ſum eſt, & ſicut anima rationalis ex ſeparatione habet perfectiorem ſtatum eſſendi, quam cum exiſtentia in materia, quatenus ab illa aliquo modo aggrauatur, & materializatur, nec tamen nouum modum poſitiuum oportet quod acquirat. Quod verò additur de ipſa ſubſtantia, Reſpond. quod ſubſtantia non ſolum habet negationem actu dependendi, ſed non habet capacitatem, nec aptitudinem ad inhęrendum, & ita debet habere modum ſic exiſtendi, quod excludat omnem potentiam dependendi, non autem quod ſolum remoueatur actualis dependentia, in accidente autem ſolum actualis inhęrentia remouetur; vnde ſufficit in ea actualis priuatio ſine modo poſitiuo; in ſubſtantia autem modus poſitiuus requiritur, quia ab intrinſeco petit eſſe incapacem inhęrentię.

Ad Vltimum, iam diximus concurſum diuinum quo ſuſtentatur accidens eſſe diſtinctum ab eo quo ſuſtentabat mediante ſubiecto, quia non identificatur cum illo, ſed remoto illo operatur, nec tamen ſequitur quod producat nouum modum poſitiuum, ſed idem eſſe cum remotione dependentię à cauſa ſecunda, vt explicatum eſt.

ARTICVLVS III.

A quo principio ſumatur indiuiduatio ſubſtantia materialis?

PRo clariori notitia terminorum oportet ſupponere, quid ſit formaliter indiuiduatio in ſubſtantia, quid eius principium, & quis termi-

terminus. Indiuiduatio ergo poteſt cõſiderari & Metaphiſice, Logicè, & Phiſicè, Methaphiſice dicit vltimũ gradũ in ſerie cuiuſcunq. prædicamenti, ſicut genus ſupremum dicit gradum primum. & iſte gradus vltimus fit per differẽtiam vltimam, quæ eſt indiuidualis contrahẽs ſpeciem. Logice dicit relationem ſubijcibilitatis ad prædicata ſuperiora, & prædicabilitatis de vno tantum, ideſt de ſe ipſo, & vtrumque eſt ſecunda intentio. Phiſice eſt ipſa vnitas numerica, qua aliquid ita eſt vnum, quod eſt indiuiſum in ſe & diuiſum à quolibet alio, ſicut illud definit S. Thom. 1. part, quæſt. 29. art. 4. Itaque qua parte dicit vnitatem in communicabilem & vlterius indiuiſam dicit indiuiduationem, vt in vno tantum; qua parte dicit diuiſam à quolibet alio, ſupponit vel admittit multiplicationem indiuidualem, ita quod vnũ indiuiduum diuidatur & ſeparetur etiam à quolibet indiuiduo ſub eadem ſpecie conſtituto, ſi detur. Vnde in hac difficultate non poſſumus loqui de indiuiduatione ſubſtantiæ materialis, quin etiam loquamur de eius multiplicatione, & vtriuſque rationem aſſignemus.

Principium indiuiduationis dicitur fundamentum illud vel radix, vnde ſumitur iſta vnitas ſic indiuiſa ſeu vlterius indiuiſibilis in plura, & diuiſa à qualibet alia etiam ſimilis vnitatis indiuidualis. Et inquirimus an deſumatur ex principijs conſtitutiuis & proprijs ipſius naturæ, an vero ex aliquo quod ſit extra conceptum naturæ, & quidditatis. Oportet enim quod ad indiuiduationem multiplicandam concurrant duę conditiones; prima, quod id quod indiuiduat pertineat ad ſubſtantiam, &

substantialem vnitatem faciat, siquidem indiuiduum substantiæ etiam pertinet ad prædicamentum substantiæ tanquam vltimum in eius linea, secunda, quod ita multiplicet substantiam substantialiter, quod non essentialiter, nec formaliter, quia indiuidualis distinctio non opponitur vnitati formali, prout specifica est, sed totam speciem, & quidditatem conseruat in vno indiuiduo & in alio, non autem formalem distinctionem specificam, & quidditatiuam facit.

Terminus indiuiduationis est subsistentia seu suppositalitas, quæ perse solũ inuenitur in indiuiduis substantialibus, quæ perse terminãtur & per se sistunt in esse; accidentia autem non habent in se terminationem & subsistentiam, sed per inhærentiam ad rem subsistentem redduntur terminata, Et non indiuiduatur substantia per istum terminum, sed per illum modificatur, seu terminatur, quatenus redditur vlteriori supposito incommunicabilis, videmus enim quod humanitas Christi domini non habet propriam subsistentiam, & tamen habet propriam singularitatem, quia vt singularis & distincta ab alijs naturis assumpta est, non autem per ipsum Verbum singularizata est.

Ex quo nascitur, quod cum subsistentia se habeat vt terminus, & modus vltimus substãtiæ, non repugnat ex eadem natura singulari si impediatur, aut remoueatur propria subsistentia, postea dimanare aliam numero diuersam à priori sine vlla singularitatis diuisione, sicut ex eadem numero quantitate si remoueatur superficies, vel punctum terminans dimanabit

bit aliud, sic ab eadem numero natura etiam si multiplicabilis non sit, quia singularis est, siue sit corporea, siue incorporea illæ plures subsistentiæ sic succedentes dimanabunt, & sub eodem ordine ad principium indiuiduans continentur, quia dimanant ab eisdem principijs in virtute primę generationis quæ ita produxit hãc naturam singularem sub ista numero subsistentia, quod si impediretur, succederet alia loco illius, quæ omnes per modum vnius censentur sub tali natura singulari, & eius principijs & generatione, & ita hæc diuersa successio non multiplicat naturam siquidem etiam eidem singulari naturæ conuenit, siue materialis, siue immaterialis sit. Quamquam in hoc hærere potest sententia, & non improbabiliter defendi, quod ab vnica & singulari natura solum potest emanare vnica subsistentia propria, ita quod si semel habuit propriam, & illa impediatur per assumptionem hypostaticęm, si iterum dimittatur talis natura, non emanabit alia subsistentia, sed peribit substantia, eo quod subsistentia, & existentia non se habent sicut propriæ passiones, quæ supponunt naturam existentem, non ad constituendam existentiam pertinent, sicut terminus subsistentiæ, & existentiæ, quibus sublatis perit & desinit natura, sicut etiam cum motus cordis cessat, non potest alius emanare, quia perit natura, multo ergo minus dimanabit existentia, vel subsistentia semel ablata. At vero si nunquam propria subsistentia emanauit, sicut modo in humanitate Christi, quæ nunquam habuit propriam subsistentiam, si dimitteretur emanaret vi primæ generationis,

Variæ sententiæ.

CIrca principium ergo indiuiduationis variæ sunt Philosophorum sententiæ, quæ varietas inde orta est; quia multa requiruntur ad singularitatem quæ non videntur in vnam radicem & principium reduci posse. Nam in indiuiduatione inuenimus vnitatem. & sic videtur sequi ad entitatem: inuenimus etiam diuisionem à quolibet alio, & sic videtur sequi quantitatem: inuenimus quod sit vltimus gradus in serie prædicamentali & sic videtur sequi ad eandem formam ad quam sequuntur alij gradus: inuenimus, quod non constituit gradum quidditatiuum, neque facit differre essentialiter, cum omnia indiuidua sint eiusdē rationis, & sic videtur sequi ad accidentia, quę extra quidditatem sunt. Denique indiuiduum habet incommunicabilitatem, quia non est commune, nec communicabile pluribus, & sic videtur sequi materiam.

Ex his diuersæ sententię deriuatæ sunt, quæ præcipue reducuntur ad quatuor, prima affirmat vnumquodque indiuiduari se ipso, & ex propria entitate, & sicut se ipsa habet vnitatem formalem, & omnis vnitas est passio entis, ideo ipsam entitatem ponit pro principio indiuiduationis. Ita tenet P. Suarez disp. 5. met. sect. 4. & pro ea citātur alij antiqui vt Niphus, Zimara, Auicenna, Auerroes, & alij.

Secunda sententia per aliud extremum est Scoti, qui videns indiuiduationem non addere prædicatum quidditatiuum, nec facere differre quidditatiue, dixit indiuiduationem fieri

per

per aliquid distinctum, & tanquam extrinsecum adueniens naturæ, quod vocauit hæcceitatem, cuius effectus formalis est reddere naturam indiuisibilem in partes subiectiuas. Nec oportet quærere intra naturam principium singularitatis, sed solum in natura est potentia & indifferentia, vt sit hæc vel illa, sed per additionem entitatis extrinsecæ id debet fieri, sicut per entitatem ab extra aduenientem, quæ est prædeterminatio, indifferentia potentiæ operantis determinatur, vt iuxta modum suum singularem & certum effectum operetur, & sicut per additionem existentiæ redditur ipsa essentia actu existens. Ita sumitur ex Scoto in 2. dist. 3. q. 6.

Tertia sententia, attendens ad diuisionem, quam facit indiuiduatio intra eandem speciẽ, & quia actus est qui distinguit assignat pro principio indiuiduationis aliquam formam. Quidam formam substãtialem, quod attribuitur Auerroi 1. de anima, c. 7. & Auicennæ lib. 6. naturalium, p. 1. alij quantitatem, quod Scotus citato loco. quæst. 4. attribuit Gotifredo, & ex parte sequuntur, Soncinas 7. met. q. 34. Ferr. 1. contra gent. cap. 21. Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. quatenus ex duobus quæ ad indiuiduationem requiruntur, scilicet quod sit incõmunicabile multis, & distinctum numeraliter ab alijs, hoc secundum tribuunt quantitati, fauetque D. Thom. in 4. dist. 11. q. 1. art. 1. q. 3. ad 3. & alijs locis postea citandis.

Quarta sententia attendens ad modum proprium indiuiduationis, & singularitatis, qui est incommunicabilitas affirmat materiam primã esse principium indiuiduationis, id est vltimũ

ſubiectum incommunicabile. Sed cum materia de ſe ſit pura potentia, & indifferens ad plura indiuidua, imò ad plures ſpecies, indiuiduatio autem ſupponit naturam ſpecificam conſtitutam, ideo quidam aſſignauerunt pro principio indiuiduationis materiam vt informatam forma ſubſtantiali, quia actus eſt qui diſtinguit: Alij vero ponunt materiam, vt ſignatam quantitate, ſeu cum ordine ad quantitatem eſſe principium indiuiduationis, quod frequenter dicit S. Thom. & ſequuntur Thomiſtæ. Inter quos tamen eſt magna varietas declarandi iſtam ſignationem quantitatis an ſit ipſa quantitas vt actualiter informans materiam, an vero radicaliter præhabita in materia, an ſolum vt connotata, & per modum conditionis incluſa: de quo poſtea agemus. Nec defuerunt, qui ſubſiſtentiam & exiſtentiam pro principio indiuiduationis aſſignarunt, vt refert Scotus loco citato, q. 3. eo quod habent rationem vltimi termini incommunicabilis.

RESOLVTIO.

Dico primo non poteſt natura ſpecifica ex ſola entitate ſua quæ præciſe includit prædicata quidditatiua, eſſe principium adæquatum indiuiduationis. Itaque ſola entitas & eſſentia rei ſe ipſa & ſine alio ordine, vel extrinſeco ſuperaddito, non eſt principium indiuiſionis. Vbi non loquimur de entitate niſi ſecundum ſua prædicata quidditatiua, & nõ ſecundum omnia alia quæ in re concernit, ſic enim etiam ipſam materiam & quantitatem, & accidentia includit, & ſic non eſt dubium

habere

habere in se principium indiuiduationis; qua ratione dixit D. Thom. 1. par. q. 29. art. 1. substantiam se ipsa indiuiduari accidentia vero ex subiecto, eo quod substantia intra suam entitatem includit vnde indiuiduetur, sicut includit vnde subsistat, accidens vero, requirit aliud ens præter se vt existat & indiuiduetur. quia non in se, sed in alio existit.

Hæc conclusio ex eisdem locis D. Thom. & Aristot. colligitur, quibus postea ostendemus principium indiuiduationis sumi ex materia, signata, quantitate, & ideo infra adducentur.

Fundamentum. vero sumitur primo, quia ad indiuiduationem rei materialis non solum requiritur vnitas indiuisa in se, sed etiam diuisa à quolibet alio indiuiduo intra eandē speciem cum enim natura materialis sit capax plurium indiuiduorum, oportet, quod principium indiuiduationis sit sufficiens distinguere non solum àb indiuiduo alterius speciei, sed etiam propriæ, ergo oportet indiuiduationem dimanare à tali principio, quod sit principium distinctionis substantialis, & non essentialis, seu formalis, quia scilicet non opponitur, nec destruit vnitatem formalem, siquidem per differentias indiuiduales non differunt indiuidua quidditatiue & formaliter, sed conueniunt in eadem essentia & ratione speciei athomæ, ergo illa distinctio faciet solum differentiam materialem, siquidem non opponitur vnitati formali, nec tollit illam; sed illa est distinctio specifica & formalis quæ fundatur in ipsa diuisione formæ vt forma est, idest in ipsa contrarietate formarum, quæ ex intimis formæ nascitur, quatenus vna forma habet oppositionem,

cum

cum alia, vt notat S. Thom. 10 Met. lect. 11. ergo indiuiduatio seu differentia indiuidualis non potest oriri ex ipsa entitate secundum aliquod prędicatum quidditatiuum seu formale, & essentiale, quia sic deberet talis diuisio efficere, quod vnum prædicatum essentiale esset in vno indiuiduo & non in alio, quod esset tollere indiuidualem distinctionem & facere specificam, ergo non potest oriri ex prædicatis quidditatiuis, & essentialibus, ita quod sit in vno indiuiduo, vnum prædicatum quidditatiuum, & non in alio, ergo oportet id reducere ad aliquod principium, quod quidem pertineat ad substantiam rei, nec tamen essentialem & formalem diuisionem faciat, solum ergo faciet materialem, quia formalis non est, licet formas ipsas & quidditates materialiter diuidat, atque adeo non potest procedere ex entitate formæ, vt constituit vnitatem formalem essentialem & facit officium formę, sed quatenus ei adiungitur aliquid quod sine distinctione formali faciat distinctionem formarum, idest quod ipsæ formæ distinguantur, sed non ex vi formalis & essentialis rationis, ergo ex aliqua ratione præter essentialem, sed totū quod est entitas formæ & naturę est essentialis ratio quia pertinet ad quidditatiuum conceptum talis entitatis, ergo ex solo præciso cōceptu entitatis sine aliquo adiuncto extra cōceptum essentiæ non est principium vnde oriatur diuersitas indiuidualis, quare oportet assignare pro principio talis diuisionis numeralis aliquid quod sit substantia, nec tamen ad formalem distinctionem faciendam concurrat, sed solum ad materialem, quia indiuidua differ-

differunt substantialiter, vt diuersę substantiæ, & non essentialiter seu formaliter sicut partes integrales differunt tanquam partes substantiales, sed non vt essentialiter pertinentes ad compositum, quia sine qualibet, vel aliqua earum saluatur essentia compositi.

Quod si dicas, nam esse indiuiduum est prædicatum intrinsecum & essentiale ipsi composito, quia per modum totius ponitur in prædicamento, & sic includere debet etiam ipsum gradum vltimum indiuiduationis, de quo prædicantur omnia prædicata superiora, ergo debet indiuiduatio ex principijs intrinsecis oriri. *Resp.* indiuiduum esse quid intrinsecum per modum terminantis, & modificantis seu per modum subiecti potius quam prædicati, siquidem est id quod omnibus prædicatis superioribus subijcitur; vnde pertinet ad rem per modum constituentis subiectum, non naturam, & per modum modificantis quidditatem. Nec requiritur, quod oriatur ex essentialibus principijs, sicut propriæ passiones, sed sufficit, quod conueniat per denominationem intrinsecam, & tanquam modificatio intrinseca, & secundum id quod pertinet ad statum rei, magis quam ad intrinsecam entitatem, & constitutionem. Hic tamen status, & hic modus ita conuenit rei, quod dicit ordinem, & connotationem ad aliquas conditiones extrinsecas, & non omnino absolute ex intrinseca quidditate conuenit.

Secundo probatur conclusio, quia vnitas indiuidualis in quantum indiuidualis, & similiter indiuidualis multiplicatio non conuenit naturæ, neque in primo, neque in secundo

modo

modo per se, licet conueniat in tertio, qui non est modus prædicandi, sed existendi, sicut nec quartus modus per se est prædicandi, sed causandi. Si ergo non conuenit naturæ, neque in primo modo dicendi per se, neque in secũdo, ad hoc vt ei conueniat, indigebit aliquo principio extra naturam, quod sit ratio cõueniendi, & sic non omnis entitas seu quidditas secundum se cõsiderata est principium & radix distinctionis, & vnitatis numericæ. Cõsequentia patet, quia quod non conuenit alicui ex propria & intima connexione, ergo conuenit per aliud, quia in intrinseca eius ratione nõ est sufficiens principium conueniendi. Antecedens vero probatur, quia quod conuenit alicui per se, cõuenit omni, omne enim quod est per se, est de omni, vt docet Arist. in 1. Poster. & communiter omnes Logici, sed constat, quod singularitas non dicitur de omni, siquidem sine hac vel illa singularitate determinata, inuenitur natura, & totus eius conceptus quidditatiuus, ergo quod sit hæc singularitas in tali natura, non per se illi conuenit, neque de omni, sed per aliud quod est extra conceptum naturæ.

Respondebis primo, quod singularitas vagè, essentialiter & intrinsece conuenit naturæ, siquidem omnis natura hoc ipso quod realis est, debet esse singularis; & hoc sufficit vt dicatur conuenire per se, ita quod non indigeat alio principio vt conueniat, licet singularitas vt determinata & hæc, non per se conueniat, sed per aliud, quia per aliud determinatur. Secundo, quod dato quod indigeat alio principio præter naturam vt conueniat, illud erit ipsum

effi-

efficiens, per quod producitur in rerum natura, & fit entitas realis seu extra causas, atque adeo fit singularis, non autem indiget alio principio formali seu radicali, præter ipsam naturam, & entitatem rei.

Sed contra primam solutionem instatur, quia in præsenti non inquirimus principium indiuiduationis in communi, & vage, sed determinatiuum prout redditur hæc, & discernitur ab omni alio indiuiduo in singulari, ergo impertinēter recurritur ad indiuiduum vagum, sed oportet assignare principium vltimò determinās etiam indiuiduum vagum vt sit hoc determinate: sicut stat bene conuenire per se aliquid vage, & secundum disiunctionem alicui, vt quantitati habere aliquam figuram vel vbi, & tamen hæc figura, vel hoc vbi determinate non conuenit ei per se, & sic semper restat asignare principiū & rationem ob quam talis determinata indiuiduatio, vel figura, aut vbi conueniat, estò in communi & vage per se respiciatur; sicut enim indiuiduatio vaga & in communi petit principia indiuiduantia in communi, ita determinata indiuiduatio principia determinata; & hæc oportet assignare, sola enim entitas secundum se communis est ad hanc vel illam indiuiduationem.

Contra secundam autem solutionem, quam etiam infra impugnabimus, instatur, tum quia causa efficiens æque respicit naturam & indiuiduationem eius, vtrumque enim producit, ergo de se non est principium proprium indiuiduationis vt à natura distinguitur; tum quia causa efficiens solum est executiua & præbēs esse extra causas iuxta id quod vnaquæque res

petit

petit secundum exigentiam suam, ergo efficiens non potest esse ratio intrinseca & fundamentum seu principium propter quod aliquid conuenit alicui, sed supposita ratione conueniēdi, ad efficientem solum spectat ponere illam in esse; & sicut in ipsa natura debet dari intrinsecum principium omnium prædicatorum, quæ illi conueniunt; efficiens autem solum est causa extrinseca producens, & dans esse, ita debet assignari principium intrinsecum indiuiduationis & non solum causa extrinseca producens, & illud est quod inquirimus, atque ita non negamus efficiens esse principium indiuiduationis, sed extrinsecum & executiuum, non intrinsecum & formale determinans intrinsece indifferentiam naturæ, vt indiuiduetur, hac potius indiuiduatione, quam illa, & sic ex efficienti sumitur indiuiduatio executiue, & tanquam à principio ponente illam in esse extra causas, non autem vt principio intrinseco formali; vnde etiam efficiens plurium indiuiduationum seu indiuiduorum est productiuum, & non solum ratio vnius tantum indiuiduationis.

Tertio probatur conclusio destruendo fundamenta Suarez. Primò, quia vnitas est passio entis, ergo ad entitatem realem per se ipsam sequitur vnitas realis, hæc autem necessariò est singularis, quia in re non datur vnitas abstracta, vnde hoc ipso, quod ponitur in rerum natura sine alio addito fit singularis, ergo vnitas transcendens quatenus realis debet coincidere cum numerica. Secundò, quia indiuiduatio pertinet ad lineam Prædicamenti, & ad gradum Metaphysicum, siquidem de indi-

uiduo

uiduo prædicantur alia prædicata superiora; sed omnes gradus Metaphysici profluuut ab eadem entitate & forma, & se ipsis conueniũt illi, ergo sicut alij gradus proueniũt ab eadem entitate, & non distinguuntur in re, sed solum per intellectũ, ita & indiuiduatio, atque adeò non indigebit alio superaddito ad habendam istam indiuiduationem & vnitatem, sed sicut se ipsa est realis entitas, ita se ipsa est realis & singularis vnitas. Tertiò, quia non dependet indiuiduatio ab accidentibus, vt à principio, quia accidentia non possunt esse principium substantialis vnitatis, & possunt variari accidentia, etiam ipsa quantitas, non variata indiuiduatione naturæ & substantiæ, ergo non sumitur ab accidentibus indiuiduatio; nec etiam à materia, quia hæc est potentialis, & indifferens ad plures formas specificas, ergo etiam ad plures indiuiduas, ergo ipsa indigebit indiuiduari ex alio principio, non autem erit principium indiuiduationis. Si autem non indiget, sed se ipsa indiuiduatur, cum tamen sit communis & specifica, cur etiam aliæ naturæ substantiales, licet ex se communes sint per se ipsas non indiuiduabuntur? & ex alia parte forma est quæ distinguit, & est in actu per se, & non indifferens, & in potentia, ergo potius ipsa erit principium indiuiduationis.

Ad primum respond. quod vnitas est passio entis, & sequitur ad totum ens, sed iuxta diuersas considerationes vnitatis sequitur ad diuersas considerationes entis, nam vt est vnitas formalis, & specifica sequitur ad entitatem ex parte formæ, & actualitatis, vt autem illa vnitas est incommunicabilis, & indiuidua, sequitur

tur ad entitatem, vt habet in se principium incommunicabilitatis. Et ita si est natura materialis, quæ ratione materiæ incommunicabilitatem habet, vnitas vt indiuidua sequitur ad vnitatem ratione materiæ vt est principium incommunicabilitatis. Et sicut vnitas communis & vniuersalis sequitur ad ipsam entitatem vt est in statu abstractionis, & non remoto illo statu, ita vnitas vt indiuidua, quia pertinet ad statum contractionis, sequitur ad entitatem non absolute, sed vt est in tali statu contractionis, & incommunicabilitatis quod habet ratione materiæ. Itaque ad entitatem realem sequitur vnitas realis, sed iuxta modum, & statum entitatis sequitur modus, & status vnitatis; quod enim sit vnitas singularis, vel vniuersalis, aut vnitas formalis, & specifica sequitur ad entitatem non adsolute, & secundum se consideratam, sed vt est sub tali statu, & modo. Et cum dicitur quod natura hoc ipso quod ponitur in re non est vniuersalis, sed singularis respondetur, quod hoc ipso quod ponitur in re, non ponitur nuda, & absoluta ab omni circumstantia, & statu incommunicabilitatis, sed cum illo, & ita redditur vnitas singularis, & indiuidua, non ratione entitatis absolute sumptæ, sed circumstationatæ, & incommunicabilis. Itaque aliud est quod natura posita in re est singularis aliud ex quo principio, & radice habet quod sit singularis & hæc, licet natura secundùm se sit indifferens ad plura indifferentia negatiua, tamen ista indifferentia tolli debet non per principium essentiale, sed per modificatiuum essentiæ, eò quod illa indifferentia solum est vt natura modificetur, & ma-

terializetur per singularitatem, & indiuiduationem, non autem vt amplius quidditatiue constituatur.

Ad secundum respond. quod indiuiduatio pertinet ad gradum metaphysicum non vt prædicatum constitutiuum, & quidditatiuum, sed modificatiuum, & pertinens ad statum naturæ, vnde magis habet rationem subiecti quam prædicati, quia est vltimum cui alia insunt. Sumitur autem indiuiduatio ab eadem entitate, à qua reliqui gradus, sed non sub eadem habitudine sed connotando accidentia aliqua à quibus dependet indiuiduatio. Nec intelligitur sumi ab eadem entitate, idest à forma partiali, à qua alij gradus desumuntur, & nõ à materia, sufficit enim quod sumatur ab eadẽ forma totali, v.g. ab humanitate quæ etiam includit materiam, seu principium incommunicabilitatis, & sub ista habitudine entitatis, seu formæ, vt dicit constitutionem quidditatis, sed vt dicit rationem, & habitudinem incommunicabilitatis sumitur gradus indiuidualis, sicque non totaliter ab extrinseco prouenit, vt contra Scotum statim dicemus, sed ab ipsamet entitate, à qua reliqui gradus desumuntur, sub diuersa tamen habitudine, & connotatione alicuius extrinseci. Ad verificandam autem prædicationem aliquam, non est necesse, quod aliqua identificentur ex omni parte, & omni modo, sed sufficit materialis indentificatio, sicut patet in prædicatis accidentalibus, vt cum dicitur corpus est album, identificatur enim ratione suppositi habentis albedinem, vt docet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 12.

Ad tertium respond. quod ab accidentibus

non fit indiuiduatio substantialis, vt à ratione formali,& principio,seu radice propria,sed vt à conditionibus requisitis, vt exerceatur indiuiduatio, sicut postea dicemus, & sumitur ex definitione Porphyrij, cum dicit: *Quod indiuiduum est cuius collectio proprietatum non est in alio*. Est autem materia principium, & radix huius indiuiduationis, non quatenus est in potentia, & indifferens ad plures formas, sic enim potius est principium generis, quod est totum potentiale, sed dicitur principium indiuiduationis, quatenus est vltimũ subiectum vltra quod non fit communicatio, & sic reddit ipsas formas,& totam entitatem non communicabilem pluribus, quod est proprium indiuidui,quod non est commune multis, & sic principium incommunicandi est principium indiuiduandi. Vnde patet, quod materia secundum diuersas considerationes, & est ratio habendi communitatem,& indiuiduationem; communitatem quidem, quatenus est indifferens, & communis ad plures formas, indiuiduationem autem,quatenus est principium non communicandi alijs subiectis, seu partibus materiæ, quatenus vltimum subiectum est. Sed tamen non exercet hanc incommunicabilitatem inter partes materiæ, nisi supposita separatione,& diuisione, quæ fit per signationem quantitatis tanquam per conditiotionem requisitam, vt statim dicemus. Quod verò dicitur, quod eadem materia indiuiduatur se ipsa, dicimus quod indiuiduatur se ipsa, vt principio indiuiduationis totius, & consequenter etiam sui; vnde non inuenitur sub diuersis formis materia eadem numero positiuè;

uè; ſed negatiuè, materia enim de ſe remota omni forma non habet vnitatem poſitiuam, & indiuiduatam, ſed indifferentem ad formas, & ad indiuiduationes earum, eſt tamen principium indiuiduandi cum ordine ad deſignationem accidentium vbi tranſit materia de vna forma ad aliam. Et manet quidem materia eadem ſecundùm ſe, ideſt ſecundum rationem potẽtialitatis ſuæ, non tamen cum eadem ſignatione quantitatis, & accidentium, & ſic non manet poſitiue indiuiduata ex ſe ipſa, licet in re ſemper id habeat, ſed ex ſe ſolùm eſt principium indiuiduationis. Et ſic dicit S.Th. 1. de gener. lect. 9. in fine: *Quod materia eorum, quæ transmutantur aliqualiter eſt eadem, aliqualiter alia, eſt enim eadem ſubiecto, ſed non ſecundum eſſe, quia aliam rationem, & aliud eſſe accipit ſecundum quod eſt ſub diuerſis formis, & ſecundum quod ordinatur ad diuerſas formas.*

Denique ad id quod dicitur, quod forma eſt principium indiuiduationis, quia actus eſt qui diſtinguit formaliter, ſed modus diſtinguendi materialiter & incõmunicabiliter eſt ex parte materiæ vt ex principio, ſupponendo tamen quod materia ſit in actu per formam, quia ſine forma non datur indiuiduatio in actu, ſed hoc requiritur concomitanter, & propter exiſtentiam, non quia forma ſit radix, ſeu ratio propria indiuiduationis, vt præciſe dicit modum diſtinctionis indiuidualis de quo ſtatim plura dicemus.

Dico ſecundò, non poteſt aſſignari pro principio indiuiduationis hæcceitas ab extrinſeco totaliter aduenieus ſubſtantiæ, & non ab ali-

quo

quo principio intrinseco materiali prouenies. In hac conclusione excludimus sententiam Scoti. Et notandum est, quod hæcceitas potest dupliciter sumi; vno modo vt sit idem quod differentia indiuidualis, seu vnitas numerica, quæ formaliter constituit, & reddit naturam hanc, & singularem, & sic non est dubium dari hæcceitatem, si enim datur effectus formalis hæcceitatis, seu differentiæ indiuidualis, scilicet esse hoc, quid mirum, quod detur hæcceitas, quæ est forma ipsa, seu differentia indiuidualis? Quod si Scotus non amplius vellet dicere, quam quod natura redditur indiuidualis formaliter per differentiam indiuidualem verissimum est, nec vllus ei contradicit; sed non tangit tunc punctum difficultatis, quia in præsenti supponimus dari differentiam indiuidualem, inquirimus autem de principio talis indiuiduationis, seu vnitatis, quia cum omnes gradus metaphysici, & prædicata quidditatiua ex vnica forma proueniant, restat difficultas an gradus indiuidualis qui quidditatem non constituit in ratione quidditatis, sed in ratione modificantis, & incommunicabilis vnitatis ne de pluribus prædicetur proueniat etiam ab eadem forma, vel à materia, vel à quo? Si verò intendit hæcceitatem esse non solum differentiam indiuidualem, sed non dari aliud principium indiuiduationis intra ipsam entitatem à quo illa hæcceitas proueniat, sed esse formam ab extrinseco aduenientem, sicut albedo, vel aliud simile accidens, in hoc ei cōtradicimus. Et ratio est, quia illa entitas quæ dicitur hæcceitas, vel est substantialis, vel accidentalis. Non accidentalis, tum quia constituit indiui-
duum

duum ſubſtantiale ſeu primam ſubſtantiam in linea, & prædicamento ſubſtantiæ, ergo non poteſt eſſe accidentalis entitas; tum quia, nec eſt accidens proprium, neque commune, non proprium quia hoc dimanat à principijs naturæ, & ſic omni tali naturæ conuenit, indiuiduatio autem non conuenit omni naturæ, ſed vni tantùm indiuiduo; non commune, quia hoc poteſt adeſſe, & abeſſe, ſeu variari ſine corruptione ſubiecti, principium autem indiuiduationis, vel hæcceitas illa non poteſt adeſſe ſine corruptione huius ſubiecti indiuidui. Si autem eſt ſubſtantialis entitas, ergo in aliqua ſubſtãtia fundatur, & ratione illius conuenit, quia vel eſt entitas ſubſtantialis, vel modus; ſi entitas, non diſtinguitur ab ipſa, re quæ eſt ſubſtantia, & ſic non venit ab extrinſeco, ſed eſt idem cum entitate quod eſt declinare in aliam extremam ſententiam; ſi autem eſt modus ſubſtantialis fundatur, & originatur in ipſa ſubſtantia, aliàs ſubſtantialis non eſſet ſi ſubſtantiam non afficeret ſubſtantialiter, neque naturalis eſſet, ſi ex ipſa ſubſtantia naturali non originaretur, ſiquidem modus naturalis identificatur cum ſubſtantia, & proportionaturilli, ergo originatur ab ea, vel oportebit aſſignare aliud principium ſubſtantiale à quo originetur, & ſic illius erit indiuiduatio, non autem alterius, a qua non originatur, & ſic neceſſario ponendum eſt pro principio hæcceitatis, & ſingularitatis aliquid intra ipſam ſubſtantiam, & hoc dicimus eſſe materiam, non autem hæcceitatem ab extrinſeco tantum aduenientem.

Dices ſufficit, quod iſte modus ſubſtantialis

ab extrinſeco efficiente proueniat, non autem habeat pro principio ipſammet ſubſtantiã, aut eius materiam; tum quia aliquando modus ſubſtantialis poteſt ab extrinſeco prouenire, vt modus tranſubſtantiationis, aut vnionis ſubſtantialis, quę prouenit tantùm ab efficiente, tum quia ideo requirimus nos prędeterminationem phyſicam in cauſis efficientibus ſubordinatis, vt determinentur ad producendum indiuiduum, cum de ſe ſint indifferentes ad plura, & tamen illa prædeterminatio totaliter eſt ab extra, ſcilicet à cauſa prima, & non naſcitur, nec fundatur in ipſo ſubiecto operante, vt in principio illius, ergo neque hæcceitas.

Reſpondetur, quod iſte modus ſingularitatis ſicut & ipſamet natura debet prouenire ab efficiente extrinſeco in genere cauſæ effectiuæ, & per modum exequentis, cum quo tamen ſtat. quod requirat pro principio radicali, & fundamentali aliquid tenens ſe ex parte ſubiecti, efficiens enim non producit in eſſe effectum niſi iuxta principia à quibus dependet, & iuxta proportionem ſui fundamenti à quo oritur, & fundatur, ſicut etiam propriæ paſſiones producuntur ab efficiente, dependenter tamen à natura à qua originantur, & deriuantur, & ſimiliter exiſtentia, & ſubſiſtentia ab ipſo efficiente procedunt, ſed tamen iuxta principia naturæ cuius ſunt, nec tamen ipſa exiſtentia & ſubſiſtentia ſunt principia indiuiduationis, vt iam ſupra diximus, ſed termini, & complementum, vnde datur in humanitate Chriſti indiuiduatio naturalis, nec tamen oritur ex ſubſiſtentia naturali. De

modo

modo autem transſubſtantiationis, vel vnionis hyſtoſtaticæ ſi datur, non eſt ponendum aliquod principium in natura, quia non ſunt naturales, ſed ſupernaturales. Quod verò dicitur de prædeterminatione. Reſpondetur, quod poteſt conſiderari, vel entitatiuè, vt res quædam eſt in ſe indiuiduabilis, & ſic indiuiduatur à ſubiecto, ſicut reliqua accidẽtia, vel modi inhærentes de quibus dicemus infra. Si autem conſideretur ſub pręciſa ratione efficientis, & in eius linea quatenus eſt vltima applicatio cauſæ inferioris ad agendum ex ſubordinatione ad ſuperiorem à qua dependet in agendo, ſic neceſſario debet ab extra prouenire, & non habere aliud principium quam efficiens ſuperius, quia propria eius ratio in hoc ſolùm conſiſtit, quod determinatio, & applicatio efficientis ſit. Subſtantia autem vt indiuiduetur in ſe formaliter debet etiam à cauſa materiali dependere, & à principijs naturę, quam indiuiduat, licet in quantum effectus producendus, debeat à cauſa efficiente dependere & fieri.

Dico tertio. Primum & radicale principium indiuiduationis nō poteſt eſſe forma ſubſtantialis, nec accidentalis, licet ad illam requiratur. De forma ſuſtantiali id ſæpius docet Diu. Tho. dicens non eſſe hanc, & ſingularem per ſe, ſed ex materia cui adiungitur, ſeu ex ordine ad illam, vt ſpecialiter videri poteſt in 2. contra gent. c. 93. ratione 2. vbi inquit: *Quod differentia, quæ ex forma procedit inducit diuerſitatem ſpeciei, quæ autem ex materia inducit diuerſitatem ſecundum numerum.* Et 10. Met. lect. 11. *quæcumque*, inquit, *contrarietates ſunt*

in ratione, idest ex parte formæ faciunt differre speciem, quæ vero sunt ex parte materiæ, quæ sunt propria indiuidui, quod est acceptum cum materia non faciunt differre speciem. Et denique pro communi principio habet D. Thom. quod nulla forma, vel natura multiplicat numerum nisi in diuersitate materiæ, vt videri potest in 2.dist.3.q.1. art.4. & 1.p.q.50. art.4. & de ente & essentia cap. 6. *Ratio* autem & fundamentum est, quia forma vt forma est principium speciei, ergo est principium alicuius communicabilis in plura, seu communis ad multa, ergo prout stat sub conceptu formæ non est principium indiuiduationis, sed oportet quod induat aliud principium quam formæ scilicet rationem incõmunicabilis ad plura, quam si forma habet ex se, erit forma immaterialis, non informans materiam, si autem ex se id non habet, sed ex materia, quia illi communicatur, indiuiduabitur ex materia. Vnde roboratur hæc ratio, quia principium indiuiduationis debet virtualiter, & in radice continere id quod ipsa indiuiduatio formaliter, sed indiuiduum est id quod non est communicabile multis, sed de vno tantum prædicari potest, ergo principium talis indiuiduationis debet esse principium talis incommunicabilitatis ad plura, forma autẽ vt forma non est principium incommunicabilitatis, nec vnitatis vt indiuiduæ, sed vt formalis, & specificæ, & vt communis multis, cum enim forma ex vi formæ non sit recipiens, sed receptibilis, ex ipsa ratione formæ, communicabilis est, quia recipi est communicari, & sic de se importat conceptum communicationis, ad alia in quibus

reci-

recipiatur, & consequenter ad quæ comparetur tanquam ad inferiora, & subiecta sibi. At verò materia est recipiens, & ideo non communicatur alteri vt inferiori & subiecto sibi, sed si communicatur formæ, potius est vt extremum cui forma se communicat quam extremum quod communicatur, nec enim est id quod recipitur, sed id in quo recipitur, & cui fit communicatio, sicut non proprie dicimus humanitatem cõmunicatam Verbo, sed Verbum humanitati, nec vas liquori, aut hominẽ gratiæ, sed gratiam homini, & liquorem vasi. Tandem quia forma est principium differentiæ, & distinctionis formalis, distinctio autem indiuiduorum est materialis, ergo magis habet pro fundamento materiam quam formam. Minor patet, quia duo indiuidua non differunt quidditatiue, licet substantiæ sint, quia omnia prædicata quidditatiua quæ sunt in vno, sunt in altero, aliàs non participarent infimam, & vltimam speciem si disconuenirent in aliquo prædicato quidditatiuo, & essentiali, quia hoc ad ipsam naturam, & speciem pertineret, quidditas enim & natura, species rei est, & quæ differunt quidditate, specie differunt, ergo si conueniunt duo indiuidua in specie infima, conueniunt in omnibus prædicatis quidditatiuis, & specificis & consequenter non differunt inter se in aliquo prædicato quidditatiuo.

Quare sicut videmus quod partes integrales non differunt essentialiter, siquidem participant eandem formam, sed materialiter, licet substantialiter; ita & indiuidua, quia vt aliqua fiant indiuidua, sufficit partes integrales diuidere, & soluere continuitatem earum, ergo si

 quan-

quando sunt continuæ non differunt essentialiter, neque quando discontinuantur, quia discontinuatio sola non importat aliquod essentiale, & quidditatiuum prædicatum faciens differentiam, sed solam materialem diuisionem & consequenter non facit diuisionem formalem, licet faciat diuisionem formæ, & substantiæ, ergo oportet, quod ista distinctio nō proueniat ex ipsa forma secundum quod facit officium formæ, idest, vt præbet formalem effectum diuidendo, & distinguendo formaliter, sed ex aliquo alio præter formam, diuidere enim, seu distinguere formam, & nō secundum formalem distinctionem, est distinguere formam non secundum quod facit officium formæ, sed secundum aliquid illi adiūctum, quod forma non sit, seu non exercens officium formæ. Sicut autem materia non potest esse principium distinctionis formalis, licet recipiat illam, ita è conuerso, licet forma diuidatur secundum distinctionem non formalem, illamque participet, non tamen potest prouenire ab ipsa forma vt à principio sed ab alia parte quæ est materia.

Secunda verò pars conclusionis, scilicet de forma accidentali, manifeste traditur à D.Th. opusc.70.q.4.art.2.& opusc.15.c.7. & opusc. 29.& 7.Met.lect.5.& in 4.dist. 12.q. 1. art. 2. quæstiunc.3.ad 3. Et ratio est manifesta, quia indiuiduatio substantiarum materialium, & distinctio earum, substantialis est, ergo oportet quod principium eius proprium, & radicale sit substantiale, nec enim accidentia possunt esse prima radix distinctionis substantialis, sed semper id quod substautiale est, reducendum

est

est ad substantiam tanquam ad radicem, ergo cum indiuiduatio substantiæ sit aliquid pertinens ad ipsam lineam, & prædicamentum substantiæ, necesse est quod reducatur in aliquid substantiale vt in vltimam radicem. Deinde, quia primum principium indiuiduationis debet esse principium incommunicabilitatis ad aliquid sibi inferius, quantitas autem, & reliqua accidentia de se communicabilia sunt tanquam formæ, ergo non possunt esse primum principium incommunicabilitatis in substantia, imò potius ipsa quantitas, & accidentia indiuiduatione indigẽt in se ipsis, eamque habent à subiecto vt art. 5. dicemus, ergo non sunt principium radicale indiuiduationis, licet possint deseruire ad illam vt conditio. Obiectiones contra hanc resolutionem seq. art. ponentur.

ARTICVLVS IV.

Quid sit materia signata quantitate, quæ est principium indiuiduans?

Expressa D. Thom. sententia est innumeris locis, materiam quantitate signatam esse primum principium indiuiduationis, & specialiter videri potest opusc. 29. & opusc. 32, & opusc. 15. cap. 7. & opusc. 70. q. 4 art. 2. & in 4. dist. 12. q. 1. art. 3. q. 3. ad 3. & 3. p. q. 77. art. 2. & 1. p. q. 29 art. 1 de ente, & essentia cap. 6. & 7. Met. lect. 15.

Fundamentum sumitur ex dictis præc. artic. vbi ostendimus indiuiduationem importare vnitatem non qunmodocumque, sed cum

modo incommunicabilitatis ad inferiora; similiter multiplicatio indiuidualis in substantia requirit illas duas conditiones, scilicet, quod faciat distinctionem substantialem, & non essentialem: quæ omnia non possunt à forma prouenire vt exercet officium formæ, benè tamen à materia, non sua indifferentia & potentialitate, sed vt determinata & signata, vt statim dicemus, Et præterea ex Aristot. probatur, quia in 5. Metaph. tex. 12. & 10. Met. tex.25. Et alijs locis expresse affirmat ea esse vnum numero, quorum materia est vna, quæ vero differunt secundum contrarietatem, & distinctionem formæ, differunt specie. Expresse etiam 12. Met. tex. 49. probat Deum esse vnum numero, quia caret materia, & quæcumque numero sunt multa, materiam habēt. Quæ auctoritas valde præmit authores oppositæ sententiæ; & aliqui, vt Scotus dicunt Philos. non loqui de materia proprie dicta, sed de hæcceitate. Vazquez verò 2. tomo 1. p. disp. 181. fatetur Arist. loqui de materia prima, sed ad locum Arist. non respondet, nec ad illū etiam respondet. P. Suarez lib. 1. de Angelis c. 15. & disp. 5. Met. sect. 2. à num. 23. sed ad alia loca Arist. in quibus non facimus tantam vim, vnde contra ipsos non est quod vrgeamus autoritatem Philosophi.

Contra Scoti verò interpretationem vrgeamus, quia si nomine materiæ intelligeret Philos. hæcceitatem, quando probat, quod Deus est vnus numero, quia caret materia, sēsus esset quod est vnus, quia caret hæcceitate, quod est absurdum, sic enim sine hæcceitate esset vnus numero, Vel si intelligitur, quod ideò

Deus

Deus est vnus numero, quia non habet materiam, sed hæcceitatem loco materiæ, petit principium, cum enim hæcceitas sit ipsa differentia numeralis, & indiuidua, sensus esset, quod Deus est vnus numero, quia est vnus numero, vel ideo non est multiplicabilis numero, quia non habet hæcceitates plures, quod est petere principium, de hoc enim inquiritur cur non habeat hæcceitates, & differentias numerales? Secundo quia probat Philos. Deum esse vnum numero, quia caret materia, ita quod est spiritualis, & immaterialis, ergo de illa materia loquitur per cuius carentiam aliquid redditur spirituale, & immateriale, sed redditur aliquid spirituale, & immateriale per carentiam materiæ primæ, seu materiæ corporalis, non hæcceitatis; ergo de ea loquitur Philos. quando dicit Deum esse vnum numero, quia non habet materiam. Minor constat, quia per carentiam hæcceitatis dicitur aliquid vniuersale, non vero spirituale, neque actus purus; Deus autem dicitur carere illa materia quam si haberet non esset spiritualis, neque actus purus, ergo ratione carentiæ talis materiæ dicitur aliquid non multiplicari numero. Et aduertendum est, quod istæ probationes Philosophorum quibus probant vnitatem Dei, aut eius perfectionem non sunt contemnendæ, sed explicandæ, quia per ipsas cognouerunt verum Deum. Testatur autem Apostolus ad Romanos 2. *Quod cum ipsi cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt*. Si autem probationes quas afferunt ad vnitatem Dei probandam, & alia similia non valent, sequitur, quod non cognouerunt verum Deum, qui vnus est.

Dico ſecundo, ſignatio materiæ non fit formaliter per ipſam quantitatem tanquam per formam inhærentem materiæ, & afficientem ipſam, ſed fit per intrinſecum ordinem materiæ ad quantitatem vt ad formam diuidentem & ſeparantem, & ita quantitas potius eſt terminus ſignationis materiæ ad quam dicit ordinem, quam forma intrinſece ſignans, & hoc modo dicitur ſe habere, vt conditio & connotatio indiuiduationis, & in iſto genere ſcilicet vt conditio, quantitas eſt primum: licet materia ſit primum, & radicale indiuiduandi principium. Itaque materia ſignata quantitate, idem eſt quod materia ordinata ad quantitatem, vt diuidentem, quæ diuiſio licet non fiat ſine informatione quantitatis, & quantitas vt diſpoſitio quædam eſt dimanat à forma, tamen ſub ratione diuidentis præcedit in genere cauſæ materialis ipſam formam, ſicut de diſpoſitionibus ſæpius dictum eſt, licet in genere cauſæ formalis e conuerſo ſit.

In hac concluſione explicanda ſatis variant Thomiſtæ, nam cum in indiuiduo reperiantur duo, quia & eſt vnitas incommunicabilis pluribus, & eſt diuiſio ſeu ſeparatio ab alio indiuiduo, dicunt aliqui concurrere ad vtrumque materiam, & quantitatem, illam vt ſubiectum vltimum incommunicabile, hanc vt formam diuidentẽ, & ſeparantem, ita tamen quod quãtitas concurrit vt actu informans, quia ſic actu diuidit. Ita Ferrar. 1, contra gent. cap. 27. & Soncinas 7. met. quæſt: 34. & alij. Quidam vero ponunt materiam vt ordinatam ad hanc quantitatem, non vt informatam illa, eſſe principium indiuiduationis. Sed diuiduntur, quia

aliqui intelligunt materiam determinari ad hanc quantitatem per aliquem modum substantialem superadditum, qui est quasi determinatio & signatio materiæ in ordine ad quātitatem. Alij vero simpliciter dicunt, ipsam materiam signari, non quantitate ipsa actu informante, nec modo substantiali superaddito quo determinetur, sed ipso ordine & habitudine, qua respicit talem quantitatem.

Vt autem inter has varietates sensum nostrũ explicemus, dicimus quod in materia ly esse signatam potest dicere duo. Vno modo id quod est esse notatam & designatam, quod pertinet quasi ad manifestationem & apparentiam designationis erga nos. Alio modo ly signata est idem quod clausa, & incommunicabilis reddita etiam respectu alterius materię, & indiuidui, & hoc supponit separationem, & diuisionem ab alio cum reclusione in se. Et primo modo non est dubium materiam signari ipsa quantitate vt informante & reliquis accidentibus, hæc enim reddunt nobis materiam sensibilem & designabilem; sed non loquimur in hoc sensu in præsenti, sed de ipsa indiuiduatione substantiali loquimur. Et sic dicimus, quod in secundo sensu materia sola non sufficit indiuiduare non intellecta quantitate, quia materia & habet habitudinem seu respectum ad formam, & ad aliam materiam similem sibi. Secundum habitudinem ad formam, importat potentialitatem, & confusionem ad multa, & sic non fundat indiuiduationem, sed potius est principium generis, quatenus est principium potentialitatis ad plures formas, quibus actuari & determinari

poteſt, & ſic ſpecies conſtituitur ex materia, & forma, & ſic materia poteſt concipi in cõmuni, imò eſſe principium gradus communioris, ſcilicet generis. At vero reſpectu alterius materiæ ſibi ſimilis, incommunicabilis redditur, licèt poſſit per mixtionem miſceri, & confundi cum alia, ſed tunc fiet corruptio formarum & accidentium, nec ſtabit diuiſio materiarum: ſtante autem diuiſione, pertinet ad materiam, & non ad formam facere iſtam incommunicabilitatem, quia pertinet ad ipſam ratio vltimi ſubiecti, vnde nec formam vltra communicari ſinit, nec ipſa alteri materiæ cõmunicabilis eſt ſubſtantialiter, hoc ipſo quod diuiſa eſt: Sed vt ſit diuiſa requiritur quantitas non vt præciſe informans, ſed vt ſeparans & diuidens, qua diuiſione facta, ex materia naſcitur ſubſtantialis incommunicabilitas, & multiplicatio.

Hoc poſito, dicimus quod ſignatio materiæ non fit per ipſam inhærentiam quantitatis, ſeu per quantitatem vt informantem, neque per aliquem modum abſolutum ſuperadditũ materiæ. Non per quantitatem vt informantem; tum quia quantitas, ſicut & alia accidentia inhærent toti compoſito, ergo ſignatio materiæ non fit per ipſam informationem quantitatis, ſiquidem informatio non eſt in ipſa materia, ſed in compoſito ergo ſignatio materiæ per aliud, quam per informationem ſumenda eſt; tum quia etiamſi Deus ſepararet quantitatem à ſubſtantia, adhuc maneret indiuiduum & tamen non maneret informatio quantitatis, ſed ordo ad illam, ergo quantitas non indiuiduat per informationem actualem

ſicut

ſicut etiam anima ſeparata per ordinem ad corpus indiuiduatur vt docet Diuus Thom.6. cap.de ente & eſſentia,& accidens ſeparatum manet indiuiduatum per ordinem ad ſubiectum: tum etiam,quia ipſa quantitas in quantum informans indiget indiuiduari ſicut & alia accidentia , ergo prout ſic formaliter non eſt indiuiduans, ſed indiuiduata, nulla enim forma inquantum forma ſe ipſa eſt indiuidua, vt docet D.Thom.opuſc.70.q.3.art.2. tum denique quia quantitas , & reliqua accidentia ratione informationis ſolum dant eſſe accidétale , ſed indiuidua non ſolum quantum ad vnitatem, quam habent in ſe, ſed etiam quantũ ad diſtinctionem ab alio ſubſtantialiter ſe habent , differunt enim differentijs indiuidualibus,quæ ſunt intra genus,& lineam ſubſtantiæ quia indiuidua ſubſtantiæ ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinent,ergo non poteſt præberi iſte effectus ab aliqua forma accidentali, quia non ſolum ratione conſtitutiui , ſed etiam ratione diſtinctiui duo indiuidua ſubſtãtiæ ſubſtantialiter diſtinguuntur, & hoc dicit D.Tho. opuſcul.70.cit.ad 4. *Quod ea quæ differunt numero in genere ſubſtantiæ non ſolum differunt accidentibus , ſed etiam materia & forma .* Et in eodem loco ad ſecundum , inquit . *Quod dimenſiones , cum ſint accidentia , per ſe non poſſunt eſſe principium vnitatis indiuiduæ ſubſtantiæ , ſed materia prout talibus dimenſionibus ſubeſt intelligitur eſſe principium talis vnitatis, & multitudinis*. Et idem docet opuſc. 15.cap.7.vbi inquit : *Quod non habet ex dimẽſionibus materia corporalis ſuſcipere formam particulariter .* Et denique 7. metaph.lect.15. docet,

docet, *Quod quantumcunque aggregentur formæ, non erit certa assignatio huius singularis, nisi per accidens, in quantum contingit omnia in simul collecta in vno solo inueri.* Et sic infert quod collectio accidentium non est principium indiuiduationis, vt quidam dicunt, sed materia designata.

Quod vero materia non sit principium indiuiduationis vt modificata aliquo modo absoluto in ordine ad quantitatem, probatur, quia ille modus superflue ponitur, nam vt materia sit radix indiuiduationis, non indiget nisi quod sit vltimum subiectum, hoc vero nō habet per modum superadditum sed perse ipsam. Quod vero determinetur ad hanc quātitatem non habet per illum modum superadditum, nec enim mediante modo suscipit quātitatem, sicut nec alia accidentia, sed subiectū suscipiens ea, per se immediate habet potentialitatem receptiuam illorum, & eadem difficultas currit de ipsismet modis qui recipiuntur in tali subiecto, an sint singulares perse, vel à materia, si enim singularizantur à materia, supponitur illam sine modo esse principiū indiuiduationis saltem respectu illius modi, & eadem ratione erit respectu aliorū. Si autē est singularis perse, ergo iam aliquid indiuiduatur per se ipsum sine materia, cur ergo non alij modi & formæ & accidentia id habebunt?

Quapropter signatio materiæ explicanda est per ordinem ad quantitatem vt diuidentem & separantem ipsas partes materiæ. Sicut autem materia licet non informetur ab accidentibus nisi mediante composito, tamen dicit ordinem ad illa vt ad dispositiones, quibus ipsa

ipſa potentialitas materiæ determinatur reſpectu illius formæ potius quam alterius, ita dicit ordinem àd quantitatem vt ad vnam ex diſpoſitionibus; ſed tamen quantitas inter alias diſpoſitiones non ſolum habet officium informandi ſubiectum in quo eſt, dando ei formalem effectum extenſionis quantitatiuæ, ſed etiam reſpicit ipſam vt diuidentem vnam portionem materiæ ab alia, qua diuiſione poſita tanquam cònditione reſultat non ex ipſa quãtitate formaliter, ſed ex ipſa materia incommunicabilitas & diſtinctio ſubſtantialis reſpectu materiæ ſic diuiſæ, & hæc eſt indiuiduatio ſubſtantialis. Et ſic intelligo materiam ſignari radicaliter quantitate, non quia materia ſola ſit radix quantitatis, cum radix illius ſit corpus, quod non dicit ſolam materiam, ſed materiam informatam forma corporeitatis, ſed dicitur radicaliter ſignari, quia non per ipſam actualem informationem quæ in compoſito, quod eſt ipſum corpus fit, ſed per ordinem ad quantitatẽ vt determinantem & diuidentem materiam, ideſt ipſa diuiſione ſubijcientem formæ tantum, vel tantum de materia, naſcitur ex ipſa materia incommùnicabilitas determinata ſubſtantialis & ſubſtantialiter indiuiduans, poſita tamen illa diuiſione quantitatis, vt conditione requiſita.

Et ſic intelligitur D.Tho. qui quantitatem nunquam ponit vt principium indiuiduationis abſolutè, ſed cum reſtrictione, ſcilicet, tanquam principium ſecundarium, vel vt quoddam principium, vel vt conditio, vt videri poteſt in 4. diſt. 12. q. 1. art, 1. ad 3. & 3. p. q. 77, ar. 2. & 4. contra gent. cap. 65. Et tamen inter ac-

ciden-

cidentia specialiter attribuit quantitati rationem indiuiduandi quodlib. 7. art. 10. quia reliqua accidentia non faciunt diuisionem, & tandem explicat quod sola materia est principium indiuiduationis, quantitas vero solum concomitanter, non vero vt causans formaliter ipsam indiuiduationem in subiecto licèt demonstret illud sensibus, vt designatum opusc. 29. & opusc. 32. cap, 3. & opusc. 70. q. 4. artic. 2. ad 2. de eadem sententia videri potest Caiet. 1. par. q. 29. art. 2. Mag. Bannez 1. de gen. cap. 5. quæst. 3. art. 8. Gonzalez. 1. part. disp. 23. Theologi Carmelitani tract. 1. disp. 1. dub. 5. Et ratio sumitur ex dictis, quia sic saluamus principium indiuiduationis substantiale ex parte rationis formalis distinctiuæ, & facientis incommunicabilitatem; saluamus etiam quantitatem & proprietates indiuiduales quarum collectio ad indiuiduationem requiritur vt constat ex definitione indiuidui, & non vt formaliter constituentes, quia indiuiduum constitutum substantiale est, ipsa vero accidentia sunt, ergo vt conditiones requisitæ, quod amplius ex argument. solutione elucidabitur.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur contra dicta, quia iste ordo quem ponimus patitur easdem difficultates, ac modus absolutus, vel alia accidentia actuantia, quæ reijcimus; siquidem etiam ordo ille informat materiam, & indiuiduatione indiget. Item quia quantitas non diuidit materiam, nisi afficiendo ipsam & compo-

situm

ſitum, ergo informando indiuiduat, & conſequenter iam ſupponit ſubiectum indiuiduatū. Item quia ſi ſe habet tantum vt conditio, poterit Deus eam ſupplere, vt patet in applicatione agentis ad paſſum. Item in natura diuina & humanitate Chriſti, ſine incommunicabilitate datur indiuiduatio; vtraque enim eſt communicabilis ſuppoſito; & ſine diuiſione in Angelo datur indiuiduatio, ergo non requiritur quantitas vt conditio. Denique, vel materia ſignatur per quantitatem vt terminatam. Terminata eſſe non poteſt, cum ſtante eodem indiuiduo, terminatio quantitatis variari poſſit, modo enim eſt maior, modo minor. Interminata eſſe non poteſt, cum in ſe indiuidua non ſit, nec determinata, ſed variari poſſit.

Ad primam probationem reſpond. quod ordo ille eſt ad quantitatem vt diuidentem, qua diuiſione ſuppoſita, exercetur incommunicabilitas ſubſtantialis ipſius materiæ, & oritur ab ea reſpectu materiæ per quantitatem diuiſæ, & ita ordo non indiuiduat formaliter ſubſtantialiter, ſed requiritur vt conditio ad hoc vt materia exercere poſſit incommunicabilitatem ſubſtantialem reſpectu extremi diuiſi.

Ad ſecundam probationem reſpond. quod quātitas non diuidit niſi actuando, diſtinguo, actuando formaliter nego, concomitanter concedo, diuiſio enim vt diuiſio non eſt informatio, ſed duplicatio, & diſcontinuatio actuationis; actuatio enim ſaluatur in vno, ſicut mea quantitas actuat me totum, diuiſio autē formaliter dicit huius actuationis diſcontinuationem, quæ quidem actuationem ſupponit,

nit, sed non dicit illam formaliter: imò quantitas vt actuans, indiuiduari indiget in se, sicut cætera accidentia: vt autem diuidens, determinat quod tantum, vel tantum de substantia subijciatur formæ, & sic est conditio ad determinandum, & determinate indiuiduandum substantiam.

Ad tertiam probat. dicitur, quod quantitas diuidens non requiritur ad indiuiduationem ex parte vnitatis, sed ex parte multiplicationis indiuiduorum, vt exerceri possit incommunicabilitas substantialis respectu huius & illius. Vnde est conditio intrinsece requisita ad multiplicationem, nec enim alium modum multiplicandi materiam nouimus, nisi per diuisionem, neque hanc fieri nisi per quantitatem, cuius est distinguere partes, & ita non est conditio, quæ suppleri possit, sicut neque suppleri potest existentia ad efficiendum, apprehensio ad finalizandum, sic diuisio ad multiplicandum materialiter in substantia, siue partes, siue totum.

Ad quartam respond. quod communicabilitas naturæ ad personalitates nihil obstat singularitati, sed iuuat ad illam, quia singularitas & indiuiduatio solum dicunt incommunicabilitatem ad inferiora seu ad alia à se diuisa, non autem ad suum terminum per quem redditur subsistens natura, & vlteriori termino seu supposito incommunicabilis. Esse autem communicabilem proprio termino per quod indiuiduatio redditur subsistēs in se; nihil obstat singularitati, sed illam reddit vltimo completam & terminatam; imò & communicari accidentibus, nihil obstat incommunicabilitati

tati indiuiduationis. *Ad vltimam dicitur*, quod D.Thom.opusc.70.qu. 4.ar.2. affirmat, quod quantitas quæ signat materiam est quantitas interminata: *Dimensiones*, inquit, *possunt dupliciter considerari, vno modo secundum earum terminationem, & sic non possunt esse principium indiuiduationis, quia cum talis dimensionum terminatio varietur frequenter circa indiuiduum, sequeretur, quod indiuiduum non maneret idem numero semper, alio modo possunt considerari, sine ista terminatione in ratione dimensionis tantum, quamuis nunquam sine aliqua determinatione esse possint, sicut nec natura coloris sine determinatione albi vel nigri; & sic collocantur in genere quantitatis, vt imperfectum & ex his dimensionibus interminatis efficitur hac materia signata, & sic indiuiduat formam, & sic ex materia causatur diuersitas secundum numerum in eadem specie. Vnde patet, quod materia secundum se considerata non est principium diuersitatis secundum speciem, nec secundum numeram sed sicut est principiũ diuersitatis secundum genus prout subest communi formæ ita est principium diuersitatis secundum numerum, prout subest dimensionibus interminatis.* Subdit autem solutione ad tertium, quod cum nullum accidens habeat rationem propriam diuisionis nisi quantitas, dimensiones ex se ipsis habent quandam rationem indiuiduationis secũdum determinatum situm prout situs est differentia quantitatis, ideò habet duplicem rationem indiuiduationis vnam à subiecto sicut & quodlibet aliud accidens, aliam ex se ipsa, quatenus habet sitũ, ratione cuius etiam abstrahendo à materia

sensi-

sensibili imaginamur hanc lineam & hunc circulum. Quare secundum D. Thom. quantitas interminata nihil aliud est, quam quantitas, vt præcise facit diuisionem & differentiam situs;& sub hac ratione quæ est communis omni quantitati dicitur signare materiam, quatenus diuidendo illam ponit conditionem requisitam, vt exerceat materia suam incommunicabilitatem, vt dictum est. Et ex materia sic indiuiduata indiuiduantur formæ tam substantiales, quam accidentales in ea receptæ etiam ipsa figura & formatio quantitatis, qua redditur terminata, ideoque vt supra diximus per respectum ad quantitatem vt diuidentem (& hoc est interminatam) non autem vt informantem & actuantem sumitur signatio materiæ prout diuidens.

Secundo obijcies, nam materia non potest respicere quantitatem nisi prout continet illã & est informabilis ab illa, sed non continet nec respicit quantitatem, nisi mediante forma substantiali ad quam prius terminatur eius respectus, quàm ad accidentalem qualis est quãtitas, ergo potius signatur per formam substantialem, quam per quantitatem, nec enim prius continet quantitatem vt hanc, quam formam substantialem vt hanc.

Confirmatur, quia quantitas non habet pro radice, & principio materiam, sed corpus, ergo non respicitur à materia nisi mediante corpore & consequenter mediante forma corporeitatis.

Confirmatur secundo, nam materia de se est indifferens, vt contineat hanc quantitatem vel illam, sicut & formam à qua dimanat, ergo

go non continet hanc quantitatem, nisi prius materia sit hæc, ergo est hæc ante quantitatẽ seu non per quantitatem, siquidẽ, quia est hæc continet hanc quantitatem: imò fit circulus in isto modo indiuiduandi, siquidem materia est hæc quia signatur ab hac quantitate, quantitas est hęc, quia continetur in hac materia.

Respond. distinguendo maiorem principalis argumenti; non respicit quantitatem, nisi prout continet illam & formatur ab ea, distinguo, formatione & continentia inhæsionis tantum, nego; formatione dispositionis sub prioritate causæ materialis ad formam, & ad sui etiam formationem & inhæsionem concedo. Ad minorem distinguo, non continet nec respicit quantitatem, nisi tantum mediante forma substantiali, quatenus quantitas se habet vt informans & actuans transeat, sub causalitate, & prioritate dispositionis & diuisionis nego, vt dispositionem enim prius materia respicit quantitatem, quam formam substantialem, licet in genere causæ formalis sit è conuerso, eo quod per dispositionem sub præcisa formalitate dispositionis determinatur ad formam substantialem materia. Prima autem dispositio materiæ est à quantitate vt diuidente, & segregante hanc materiam ab illa, & sub hoc officio, & respectu diuidendi præcise dicitur quantitas interminata, quia licet in re nunquam sit, nisi sub aliqua terminatione & figura, tamen secundum se, alia est formalitas, & respectus quantitatis, vt diuidentis & distinguentis, alia vt terminantis & informantis; & primum quo disponitur materia ad formam est diuidi & segregari ab alia

parte

parte seu materia quæ ab illa forma pro illo statu non potest informari, & sub hac separatione præintelligitur in materia quantitas ante formam substantialem prioritate dispositionis, licèt eadem sub ratione informationis accidentalis præsupponat formam & non nisi mediante illa, subiecto conueniat. Nec est absurdum, quod eadem forma sub diuersis respectibus & considerationibus præcedat & sequatur formam substantialem, causæ enim adinuicem sunt causæ, & secundum vnum respectum sunt effectus, secũdum alium causæ, vt supra late tractatum est quæst. 1. ar. 7.

Ad primam confirmationem respond. quod quàntitas vt propria passio sequitur formam, vt dispositio antecedit illam, sicut de alijs dispositionibus dictum est loco citato, & non solum coaptat materiam formæ extendendo eius partes & informando illam, sed etiam diuidendo, & separando ab alia, vt per hanc diuisionem tanta vel tanta materia subijciatur formæ. Quod autem in diuerso genere causæ præcedat & sequatur materiam non est inconueniens, sicut de alijs dispositionibus dictum est præfato loco.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod materia est indifferens ad hanc quantitatem, vel ad illam tanquam ad formam, qua actuari debet materia, & ideo non recipit hãc quantitatem singularem, ante quam ipsa materia singularis, & determinata sit, sed tamen ipsa quantitas vt diuidens antecedit ipsam singularitatem sui subiecti tanquam conditio requisita, vt materia exerceat suam distinctionem, & incommunicabilitatem substantialem

erga

erga aliam materiam, & sic per talem diuisionem signatur materia, quatenus separatur ab alia, vt substantialiter possit erga illam, suam incommunicabilitatem exercere. Vnde non committimus circulum, tum quia proceditur in diuerso genere causæ, à materia vt à radice primæ incommunicabilitatis ad quantitatem, vt ad conditionem diuidentem, & designantem; in diuerso autem genere causæ circulus non est vitiosus; tum etiam, quia quantitas non est ratio multiplicandi indiuiduationem prout determinata seu terminata, sed præcise prout diuidens, sub hac enim præcisione sufficienter ponit conditionem requisitam, vt materia exerceat suam incommunicabilitatem respectu alterius, & sit ratio indiuiduandi formas sibi aduenientes, & sic à quantitate vt diuidente, & nondum vt indiuiduata, ad materiam vt recipientem, & indiuiduantem eandem quantitatem, non fit circulus, nec est nouum quod aliquod subiectũ respiciat formam secundum rationem, aut gradum communem, & illa ratio communis sit conditio, aut medium, vt aliæ rationes in particulari respiciantur, sicut ab anima secundum rationem animalis habet corpus potentias sensitiuas, sine quibus non disponitur ad vitam rationalem, licet in re sensus non dentur in homine sine rationalitate, & rursus qui habet animam rationalem tanquam formam habet sensus ab illa vt à causa formali.

Vltimo arguitur, quia distinctio numerica est substantialis, & actualis, ergo non est à quantitate, quia est accidens, nec à materia quia non est actus; actus autem est qui distinguit

guit. Quod si à quantitate vt à conditione indiuiduatur, cur non etiam à forma vt à conditione? Præsertim cum quantitas ipsa sit variabilis, & modo maior, modo minor, & similiter ipsa quantitas indigeat indiuiduatione, sicut alia accidentia, ergo non est principium indiuiduandi. Denique quia diuisio, & receptio quantitatis est in corpore & non in sola materia, ergo potius dicendum est quod corpus est principium indiuiduationis, quam materia.

Respondetur ex dictis quod distinctio numerica est substantialis, quia habet pro ratione, & principio radicali substantiam, quantitatem autem tanquam conditionem, quatenus diuidens est, diuidere autem non conuenit formæ substantiali ratione sui, nec alteri formæ accidentali, & sic quantitas, & non alia forma est conditio. Actus autem est qui distinguit, distinctione formali, potest tamen habere modũ distinctionis indiuidualis à materia, quatenus est prima ratio incommunicabilitatis, distinctio autẽ indiuidualis dicit pluralitatem vnitatum cum tali modo, scilicet incommunicabilitatis. Quod autem ipsa quantitas varietur, & indiuiduetur, hoc conuenit illi in quantum est quantitas terminata, & informans subiectum sicut reliqua accidentia, sic enim quantitas accidentaliter, & materialiter in eodem indiuiduo variari potest secundum varias terminationes, sed formaliter, & quantum ad rationem diuidendi, & separandi ab altero indiuiduo semper manet eadem. Itaque non magis variatur quantitas, quam varietur indiuiduum, quod vtique sub eadem abso-

absoluta vnitate, ſtat bene quod recipiat diuerſas partes, & diuerſam quantitatem mutei diuerſo modo terminantem, aut figurantem, ſed eodem modo diuidẽtem, ad eum modum quo verificatur quod manet ſemper idem corpus numero, & eadem materia. Denique licet corpus ſit id quod diuiditur, & informatur per quantitatem, materia tamen eſt principium indiuiduationis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm accidentia indiuiduentur à ſubiecto nec poſſint eſſe in eodem duo ſolum numero distincta?

IN ſententia S.Tho. certiſſimum eſt indiuiduationem accidentium ſumi à ſubiecto in quo ſunt, ſeu in ordine ad illud; quod innumeris locis affirmat D. Tho. & ſpecialiter videri poteſt 1.p.q.29.art.1. & q.39. art.3. & opuſc.29. & 36. & 2.2 q.24. art.5. q 1. de verit. art.11. & 3.p q.35.art.5. & q.77.art.2. & alibi ſæpe. *Fundamentum* eſt quod ipſe D. Thom. communiter repetit, præſertim 7.Met.lect.15. & opuſc.70.q.4.art.2. quia nulla forma receptibilis eſt de ſe indiuidua & ſingularis, niſi per ordinem ad ſubiectum recipiens, de ſe enim potius forma eſt communicabilis, niſi per ſubiectum detineatur, & limitetur. Quare omnis incommunicabilitas naſcitur tanquã ex principio ex ſubiecto recipiente, niſi forma ſit ſeparata, & per ſe incommunicabilis ſubiecto, tunc enim ex ipſo modo, talis forma redditur ſingularis, & incommunicabilis. Si autem ex

ſubiecto redditur incommunicabilis, ex ipſo etiam habet indiuiduationem. Rationẽ autem cur formæ de ſe ſint communicabiles multis quantum ex vi conceptus, & officio formæ iam ſupra diximus, & attigit D. Tho. 4. contra gent. c. 81. & Caiet. c. 6 de ente, & eſſentia in q. de principio indiuiduationis ad 6. quia formæ ſolùm poſſunt fundare, vel diſtinctionem formalem oppoſitam vnitati formali, vel diſtinctionem formarum, licet non modo formali. Prima ſolùm pertinet ad pluralitatem ſpecificam, ſicut è contra vnitas formalis ad vnitatem ſpecificam, quæ de ſe eſt communis multis. Secunda verò neceſſariò debet conuenire formæ ex alio principio, quam ex vi formæ, ſeu per ordinem ad aliud cum in ſe non ſit niſi forma informans, quia autem receptibilis eſt in alio, ordinem dicit, & habitudinem ad illud, in quo ſemel recepta forma non poteſt tranſire ad aliud, neque fieri communis multis, ergo inde vt ex principio, vel per ordinem ad illud habet incommunicabilitatem, & conſequenter indiuiduationem, quia principium indiuiduationis vt ſæpe dictum eſt, eſt incommunicabilitas, & diuiſio ſecundum modum incommunicabilitatis.

Dices, ex ſe habet forma communicabilitatem ad ſubiectum, & in hoc genere redditur per materiam vlterius incommunicabilis ad aliud, vt ad ſubiectum quod informet. Cæterum de ſe forma accidentalis non eſt communicabilis ad formas alias inferiores cum ipſa ſit infima, & in hoc conſiſtit ratio indiuiduationis, non in primo. *Sed contra*, quia ſi forma accidentalis eſt vna numero ex ſe, & incommuni-

municabilis pluribus inferioribus, etiam erit incommunicabilis multis tanquam subiectis, & sic vtramque incommunicabilitatem habebit à se, non vnam à subiecto, aliam à se. Patet antecedens, quia accidēs hoc ipso quod est vnum numero, ex se non potest transire de subiecto in subiectum, & multo minus manēdo in vno poni in alio, ergo hoc ipso quod est vnum numero, & incommunicabile inferioribus tanquā formis numero diuersis, etiam erit incommunicabile pluribus subiectis, & sic ex omni parte indiuiduabitur per se, redeuntque argumenta supra facta contra indiuiduationem rei per se ipsam. Si enim id non conceditur substantiæ, multo minus accidenti. Deinde quia si forma accidentalis de se est communicabilis multis subiectis, redditur autem incommunicabilis per hoc subiectum determinatum, ergo de se est cōmunis & vniuersalis per modum quinti prædicabilis, quæ est prædicatio accidentis de subiecto, licet nō sit communis, nec prædicabilis per modum secundi prædicabilis, quæ est speciei de indiuiduo, scilicet, formæ de hac & illa forma; sed vniuersalitas quinti prædicabilis non conuenit accidenti, quod est vnum numero, ergo vt sit vnum numero, dependet etiam ab incommunicabilitate per modum quinti prædicabilis, quod est respectu subiecti. Minor patet, quia accidens vnum numero, v.g. hæc albedo, non potest verificari denominatiuè de pluribus subiectis, sed solum de vno, sicut enim albedo facit album, ita hęc albedo hoc album, & non amplius, ergo solum potest prædicari

de vno, ergo quod eſt vnum numero per modum ſecundi prædicabilis, non eſt commune modo quinti prædicabilis.

Sed inquires, an ipſa materia prima ſit principium indiuiduationis radicale ſolum & remotum, vt quo indiuiduationis accidentium, an verò ſolùm ipſum compoſitum cui inhærent? *Reſpond.* ſolùm à compoſito quod eſt ens completum in actu, non à materia indiuiduari, vt docet S. Tho. opuſc. 29. circa fin. Licet enim accidens indiuiduetur à compoſito quod eſt ſubiectum, & ſubiectum ipſum à materia prima vt à radice, tamen hoc eſt in linea indiuiduationis ſubſtãtialis, quæ quidem præſuppoſita eſſe debet ad accidentalem, ſed tamen formaliter loquendo radix illius indiuiduationis accidentium ſiſtit in ipſo compoſito, quia ſiſtit in ente completo & in actu, hoc enim eſt ſubiectum ſuſtentatiuum accidentium, vt accidentia ſunt, & licet materia prima ſit principium *quo*, ſuſtentandi accidentia ex parte receptionis, tamen non eſt determinate & formaliter radix indiuiduandi accidentia, niſi prout in actu ſit per formam in compoſito, de ſe enim eſt principium cõmune ad formas ſubſtantiales, & accidentales, immediatè quidem ſubſtantialiũ, mediate accidentalium, & ita per ſe loquendo, & in linea indiuiduationis accidentalis determinate, ſiſtit hæc radix in ipſo ſubiecto, quod eſt compoſitum, ſicut reſolutio fidei, vt fidei eſt, ſiſtit in Deo vt dicente, & teſtificante, licet pręſuppoſitiue requiratur quod ſit intelligens, & ſit immaterialis, & actus purus; ſed hæc reſolutio non eſt fidei

dei vt fidei,sed cognitionis discursiuæ qua veritas diuina cognoscitur reducendo ad suas rationes, & principia.

Dices, saltem quantitas indiuiduatur à se, quia est prima in suo genere, scilicet vt conditio requisita ad indiuiduandum. Vnde D.Tho. 3.p.q.77.art.2.& quodl.7. art.10.& alijs locis fatetur, quantitatem se ipsa indiuiduari.

Respond. de hoc satis nos dixisse art. præced. quod quantitas consideratur dupliciter: vno modo quantum ad effectum diuidendi partes materiæ, & quantum ad hunc effectum à se indiuiduatur, idest partes propriæ quantitatis non alia quantitate diuiduntur, sed per se ipsam, reliquæ vero formæ, & substantiæ per quantitatem. Et ita in hoc habet aliquid speciale inter cætera accidentia. Alio modo consideratur quantum ad effectum formalẽ quem præbet informando, sicut alia accidentia, extendit enim partes substantiæ, & terminat, & sic consideratur vt quantitas terminata, & sub hac consideratione quantitas indiuiduatur à subiecto sicut alia accidentia, & non se ipsa tantum, participat enim esse à subiecto sicut alia accidentia. Vnde dicit S. Tho. opusc.70. q.4.art.2. *Quod quantitas habet duplicem modum indiuiduationis, unum ex subiecto, sicut & quodlibet aliud accidẽs, aliũ ex se ipsa in quantum habet situm ratione cuius in abstrahendo à materia sensibili, imaginamur hanc lineam, & hunc circulum.* Quare qua parte indiuiduatio importat diuisionem ab alio numeraliter dependet à quantitate, vt à conditione requisita, & faciente diuisionem, & in hoc aliæ formæ etiam substantiales dependent à quantita-

 te,

te, ipsa verò non depēdet ab alia vt à tali conditione. Qua parte vero indiuiduatio dicit vnitatem indiuisam in se, dependet quantitas à subiecto, à quo habet accidens esse, & consequenter etiam sustentatur in vnitate. Nec D. Thom. in alijs locis adductis loquitur, nisi de quantitate vt facit diuisionem, in quo quantitas præbet conditionem requisitam ad indiuiduandum tanquam primam in illo genere.

Difficultas, ergo restat in hoc articulo, quę & præcipua est circa id quod sæpe affirmat D. Th. quod duo accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, seu in eadem parte, eo quod ab illo indiuiduantur, vt expresse affirmat 3.p.q.35.ar.5.& in 3. dist.23. q.3.art.4.quæstiunc.3.& in 4.dist.12.q.1.ar.1. quæstiunc.3.& alijs multis in locis. Et quidem multi in hoc etiam cōueniunt saltem loquendo de accidentibus absolutis, sed non ex eodē fundamento, aliqui enim id probant ratione superfluitatis; alij propter identificationem, quia posito accidente eiusdem speciei cum alio in eadem parte subiecti redigitur in vnū cum illo, sicut si misceantur duo liquores.

Cæterum fundamentum D. Tho. sumitur ex principio indiuiduationis sępe iam dicto, quia forma ex vi formæ non habet principium diuisionis numeralis, sed formalis, ergo debet sumi ex aliquo principio extra formam, quod se habeat vt principiū materiale recipiēs, & reddēs incommunicabilem talem formam, atque adeo accidens cum in se solum habeat rationē formæ, materiam verò non includat intrinsece, sed solum dicat ordinem ad illā, ex isto ordine multiplicabitur multiplicatione non formali,

mali,quę est numerica.Si autem ex parte istius principij materialis non incipit diuisio, non remanet in ipsa forma aliqua ratio multiplicationis indiuidualis. Et sic recte dixit Caiet. 3.p.q.35.art.5 .fundari hanc doctrinam D.Th. in illa maxima, *quod omnis diuisio fit, aut per principia formalia.aut per quantitatem, seu diuisionem materialem*, & ita remota diuisione materiali, & quantitatiua ex parte subiecti, & stante vnitate formali ipsius formæ non datur principium multiplicationis numericæ.Cuius intelligentia consistit in hoc, quod semper diuisio numerica debet causari,& oriri ex aliquo principio materiali diuiso. Quod si hoc principium materiale non multiplicatur, semper forma manebit vna ex vnitate principij extrinseci indiuiduantis, hoc autem principium indiuiduans accidentia est subiectum in quo recipiũtur, quia ex ipso prouenit incommunicabilitas,vt satis probatum est supra, ergo si hoc principium materiale non diuiditur, ita quod ab ipso incipiat distinctio materialis, nõ poterit dari multiplicatio indiuidualis formæ accidentalis. Quod si forma accidentalis semel indiuiduatur per ordinem ad hoc subiectum in quo producitur siue sit subiectum proprium,siue extraneum, etiam si postea separetur, vel in alio subiecto ponatur, non amittit indiuiduationem, quia retinet ordinem,& respectum ad illud primum subiectum vnde indiuiduatum fuit. Nec est inconueniẽs quod duæ albedines indiuiduatæ à diuersis subiectis, diuinitus separentur ab illis, vel etiam vniantur in vno tertio subiecto conseruata cuiusque indiuiduatione; nam tũc erunt

plura indiuidua accidentia in vno ſubiecto per accidens, non tamen per ſe indiuiduabuntur ab illo, ſed à diuerſis ſubiectis in quibus producta fuere, & per ordinem ad quæ indiuiduationem ſuam primo factam præſupponũt.

Nec obſtat, quod illæ vniones in illo tertio ſubiecto in quo recipiuntur, etiam ſunt eiuſdem ſpeciei, nec ab alio indiuiduantur, quam ab illomet ſubiecto, ergo ſaltem illæ duæ vniones recipientur ſimul in eodem ſubiecto tanquam duo indiuidua eiuſdem ſpeciei. *Reſp.* enim quod illa vnio ſi ſumatur pro inhærentia accidentis eſt modus idẽtificatus cum ipſo accidente, & multiplicatur numero ad multiplicationem ipſius entitatis realis accidẽtium. Vnde in illo caſu in quo ſupponitur ipſa accidentia eſſe indiuiduata non ab illo ſubiecto in quo ſunt, ſed ab alijs quorũ propria ſunt, iam poſſunt ipſa accidentia indiuiduare in ſe modos, non ratione ſubiecti cui de nouo coniunguntur, ſed ratione ſuæ entitatis indiuiduatæ ex alijs principijs, & ſubiectis ad quæ ordinẽ dicunt: ſicut etiam quando ſeparata ſunt à ſubiectis modos aliquos in ſe recipiunt, & indiuiduant. Si autem loquamur de vnione, non pro inhærẽtia, ſed pro immutatione, qua ſubiectum immutatur ad illa accidẽtia ſuſcipienda, illæ immutationes ſequuntur actionem Dei transferentis accidẽtia ad illud ſubiectum, quæ cum diuerſa immutatio ſit à naturali alteratione producente accidens in ſubiecto, diuerſæ etiam ſpeciei vnionem dicet ex parte immutationis. Quare ſi duo accidentia diuerſa numero ſupernaturali actione vni ſubiecto vniantur, id debet fieri immutatione diuerſæ

ſpe-

speciei, vt non sint duæ vniones eiusdem speciei ab eodem subiecto indiuiduatæ. Qua etiã ratione si vnam humanitatem plures personę diuinæ diuersis vnionibus assumerent, deberent esse vniones diuersæ speciei, quia ad diuersas personas terminarentur.

Soluuntur argumenta.

PRimo obijcies; si non potest plura accidentia eiusdẽ speciei recipere subiectum nisi diuidatur, ergo neque plura indiuidua diuersæ speciei, nam illa vere plura indiuidua sunt, ergo etiam ad dandas illas diuersas indiuiduationes, diuersitas subiecti requiretur, quod est aperte falsum. Similiter etiam non poterit idem subiectũ recipere duo accidentia numero distincta successiue, nisi etiam successiue plurificetur, non plurificatur autem successiue subiectum: Quod verò tempus discontinuetur non refert, quia tempus solum est circumstantia, non radicale principium indiuiduationis, & sic non requiretur diuisio radicalis principij quod est subiectum. Ac tandem videmus plura lumina esse in eodem subiecto si applicentur plura luminosa, cuius signum est, quia fiunt plures vmbræ, quæ solo numero sunt distinctæ, sicut & luces.

Respond. quod in receptione plurium accidentium specie, non fit multiplicatio numeralis, sed specifica, posita tamen in suis indiuiduis. Et ideo non indiget diuidi principium materiale, cum diuisio fiat ex parte formæ, & distinctionis formalis, sed sufficit ponere in subiecto capacitatem plurium formarum spe-

eie diuersarum, quæ vt D.Tho. docet 8. de verit. art.14. recipiuntur secundum diuersas potentias subiecti, idest secundum diuersos respectus participandi formas, sicut dulcedo recipitur ex participatione humidi, albedo ex participatione lucis. Hæc autem capacitas non inuenitur in materia prima ad plures formas substantiales simul habendas, quia quælibet forma substantialis habet priuationem alterius, quia quælibet dat primum esse, & esse simpliciter. Cęterum quando non dantur formæ diuersæ speciei, si multiplicatio debet fieri, cum non oriatur ex parte formæ, vt forma, seu distinctionis formalis, oriri debet ex diuisione principij materialis, ad quod cum dicat forma habitudinem, resultat multiplicata indiuiduatio in forma.

Ad secundam partem argumenti respond. quod in casu successionis formarum eiusdem speciei, non est necesse subiectum entitatiue diuidi in actu, quia non datur multiplicatio formarum in actu, sed vna tantum est in actu, alia verò præterijt, & in actu non est; vnde sicut multiplicatio est in potentia, vnitas verò in actu, ita sufficit vnum subiectum materiale in actu, licet in potentia & virtualiter se habeat ad plura. Et sic tẽpus non est principium radicale multiplicandi, sed solum circumstantia, est tamen principium consumendi vnum quod præterijt, & relinquendi in actu solum vnum quod existit & indiuiduatur actu.

Ad tertiam partem argumenti resp. quod duplex luminosum, cum non penetretur, sed quodlibet sit in diuersa parte medij, diuersum quoque lumen efficit, vel intendit, secundum diuer-

diuersas lineas. Quod verò fiant duæ vmbræ, etiam fiunt in diuersis partibus spacij, sicut & ipsæ luces diuersæ sunt, à quibus corpus opacum per diuersas lineas tangitur.

Secundo argui. in his quæ relatiuè se habẽt; cum enim relatiua respiciant terminum extra se, ex multiplicatione illius, & non solum ex subiecto habebunt multiplicari, cur enim non à terminis multiplicabuntur sicut à subiectis? Et sic vnus pater ad plures filios habebit diuersas relationes, siquidem pereunte vno filio manet respectus ad alios, & idem est de albo respiciente plura alba vt similia. Tum duæ species intentionales, vel duæ visiones, aut conceptus repræsentantes duo indiuidua eiusdem speciei non differũt, nisi numerice sicut obiecta ipsa, & tamen sunt simul in eadem potentia. Similiter charitas habuit in Christo duos actus, erga Deum alterum necessarium, quo fruebatur, alterum liberum quo merebatur diligendo Deum, & tamen erant eiusdem speciei, sicut charitas ipsa à qua procedebant. Denique causa efficiens, & finalis duas numero actiones efficere, & finalizare possunt, ergo & causa materialis plures numero formas recipere.

Respond. aliquos sentire quod plura accidentia relatiua, vel respectiue se habentia ad diuersos terminos, seu habentia diuersos status, vel modos possunt multiplicari numero in eodem subiecto. Sed est expresse contra S.Th. 3.par.q.35.art.5. vbi loquitur de relatione ad plures filios, quam dicit non multiplicari in vno patre, quia fundamentum est vnum, scilicet, potentia generatiua vt reducta ad actum,

& quod sit per plures actiones, vel ad plures terminos, materialiter se habet, nam etiã vnica actione contingit plures filios generari, & nasci ex vno partu, & tũc relatio est vna, quia fundatur in vnica actione, termini autem materialiter solum sunt plures; eodé auté modo se habet relatio ad plures filios natos per plures actiones, vel per vnam; de quo latius egimus in Logica q.17.art.6. Itaque relatio patris potest attingere adæquatè omnes procedentes ab isto, quia sub hac ratione fundatur ista relatio. Mortuo autem vno filio manet relatio eadem ad alium quasi intensiuè, sed non quasi extensiuè, & adæquatè: Et idem est de conuenientia albi ad plura alba, vel pauciora.

Et ad instantiam, cur non sumetur multiplicatio à diuersitate terminorum ad quos, sicut à diuersitate subiecti? Respond. causam esse quia terminus ad quem non respicitur per se, vt principium materiale, & diuisionis materialis, sed vt formale, & specificatiuum, quia species sumitur ab obiecto, & à termino ad quem. Quod verò ratio ista formalis inueniatur in pluribus, vel paucioribus, pertinet ad materiale eius, & facit ad extensionem talis actus, non ad principium multiplicãdi ipsum, quia non est principium incommunicabilitatis, & incommunicabilis multiplicationis sed est subiectum habés in se rationem formalem, quam respicit talis actus, & ita respiciendo rationem formalem respicitur id in quo inuenitur tanquam materiale attactum non vt incommunicabile reddens. Cuius signum est, quia eadé actio potest diuersos terminos materiales attingere quasi inadæquate contentos

sub

ſub eadẽ ratione formali. At verò ſubiectum, ſeu cauſa materialis, ita formas recipit, quod incommunicabilitatem ex ipſa receptione præbet, atque adeo indiuiduationem; & ſi multiplicatur, indiuiduatio etiam multiplicabitur. De cauſa verò efficiente, & finalizante, dicimus quod non ſe habent, vt intrinſeca indiuiduationis principia incommunicabilitatem fundantia, ſed vt extrinſeca, vel exequendo, vel alliciendo, ſeu dirigendo. Vnde quod plures actiones numero diſtinctas attingant, vel non attingant, non ex efficienti præciſe ſumitur, aut fine, ſed ex diſpoſitione materiæ à qua in hac parte efficiens pendet, & cui ſe accommodat, vt plures numero actiones, habere poſſit, materia vero ex ſe habet hoc principiũ.

Ad aliam partem argumenti de ſpeciebus, conceptibus, & actibus Reſpond. quod reſpectu obiectorum ſe poſſunt habere dupliciter. Primo quod talis ſpecies, vel cognitio adæquate ſe habeat ad iſtud indiuiduũ; ſecundo quod inadæquate, quia attingit plura vt contenta ſub vna ratione aut medio. Si hoc ſecundo modo, non multiplicantur ſpecies vel actus, ſed eadem ſpecies multis actibus deſeruit, & eadẽ numero viſione plura in hoc medio contenta video, quia illa pluralitas eſt materialis ex parte obiecti attacti, quæ non eſt principiũ multiplicandi indiuidualiter viſiones. Si primo modo, ſunt actus aut repręſentationes ſpecie diſtinctæ, quia id quod indiuiduationis eſt in obiecto reſpicitur per ſe, & vt adæquans talem actum, & conſequenter vt ſpecificatiuum eius, & ideo tales differentiæ indiuiduantes, quia ſumuntur vt rationes adæquandi & per

ſe di-

se distinguendi actus, sumuntur vt specificantes, & licet in se entitatiue solum indiuidualiter differant, tamen obiectiue sunt specificatiua diuersa.

Quod vero attinet ad actus charitatis aliqui tenent Christum Dominum non habuisse nisi vnum numero actum charitatis regulatum à visione beatifica, qui vt ferebatur in Deum erat necessarius & non meritorius, vt autem in creaturas, ferebatur libere, & sic poterat esse meritorius, de quo videri potest Aluarez 3.p.disp 45.& in id aliqui Thomistę inclinãt. Alij nec improbabiliter existimant charitatem habere plures actus specie incompleta, & imperfecta distinctos, sicut distinguuntur diuersi actus religionis, vt deuotio, oratio, votũ, adoratio, &c. Et fortitudo habet duos actus, aggredi, & sustinere, & aliæ virtutes similiter, quos actus simul exercere possunt, atque adeo nõ solo numero distinguuntur, licet procedãt ab habitu eiusdem speciei, sed habent diuersam speciem incompletam, sicut duæ partes eterogeneæ in homine: sic charitas habet duos actus distinctos, vt fatetur D.Thom.2.2. q.44.art.2.ad 1. alium erga Deum, alium erga proximum, qui possunt esse simul, ergo, plusquam numero distinguuntur. Quid ergo mirum, quod etiam erga Deum possit eadem charitas habere duos actus specie quasi incompleta & partiali distinctos, alterum necessarium fruitionis regulatum visione beata, alterum liberum regulatum scientia infusa non vidente clare Deum, & consequenter tales actus sint simul, sicut actus erga Deum, & erga proximum? Sed de his plura Theologi.

CIR-

CIRCA LIBRVM SECVNDVM
De Generatione, & Corruptione.

Xplicata generationis, & corruptionis natura, restat ad ipsa generabilia, & corruptibilia descendere. Et primo occurrunt elementa, quæ sunt corpora simpliciora in genere corruptibiliū, deinde mixta, quę ex eis constant. Et quatuor facit Phil. Primo explicat principia generationis elementorum, & eorum numerum. Secundo explicat ipsam elementorum generationem. Tertio, generationem mixtorum. Quarto, vniuersales causas generationis, & corruptionis, eiusque perpetuitatem.

SVMMA TEXTVS
Libri Secundi.

AGit hoc capite secundo de principio materiali elementorum. Et primo relatis his quæ in primo libro tractata sunt, reijcit varias opiniones antiquorū, qui pro principio materiali elemētorum ponebant aliquod corpus; alij vnum tantum scil. aerem, vel ignem: alij plura vt ignem, & terram, vel etiam aerem & aquam, &c. alij dixerunt esse vnum receptaculum omnium formarum, non explicātes quid per illud receptaculū intelligerent. hæc inquam reijcit & suam sententiam explicat, quod principium materiale elementorum nō est aliquod corpus sensibile, sed materia prima, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, nec tamen est separata ab omni forma substantiali, neque ab omni contrarietate, idest ab omni prima qualitate, & ita per hanc contrarietatem fit

transmu-

transmutatio de vna forma ad aliam, & circa talem materiam tamquam circa subiectum commune fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Et hoc ideo quia contraria non possunt agere ad inuicem, & transmutari, nisi ratione alicuius subiecti communis in quo exerceatur, & fiat transmutatio elementorum.

Assignat in hoc cap. secundo principium formale, seu formas elementorum, non quidem formas substantiales, sed accidentales. Et duo facit. Primum docet formas istas elementorum debere esse formas tangibiles nō quascunque, sed primas. Secundo enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit quatuor ex eis esse primas ad quas cæteræ reducuntur.

Circa primū ostendit formas proprias elementorū debere esse qualitates tāgibiles, quia elemēta considerātur vt generabilia, & corruptibilia, ergo vt actiua, & passiua, sed exercent passionem, & actionē per contactum, ergo propriæ eorū formæ sunt qualitates vt tangibiles, & cū sint prima corpora debēt esse primę qualitates tāgibiles.

Circa secundum reducit omnes qualitates tangibiles ad septem contrarietates quas attingit tactus, scil. calidum & frigidum, humidum, & siccum, graue & leue, durum & molle, lubricum & aridum, asperum & lene, crassum, & tenue. Ex quibus, duæ scil. graue & leue sunt principia actionis quæ est motus localis. Reliquæ verò reducuntur ad quatuor illas primas, scil. calidum & frigidum, humidum, & siccum, quia sunt primæ in agendo, & patiendo, & ideo sunt propriè formæ primorum corporum generabilium, quæ generantur & corrumpuntur per actionem, & passionem. Calidum autem, & frigidum sunt actiua, quia calidum est, quod cōgregat ea quæ sunt eiusdē generis; frigidū, quod congregat ea quæ sunt diuersi generis. Humidū & siccū sunt passiua, quia humidum est quod facile cedit alienis terminis; siccum quod difficile alienis, & facile cōtinetur proprijs.

In hoc cap. tertio duo facit Phil. Primo ostendit numerum elementorum, esseq; quatuor. Secundo docet quis locus, & quæ qualitas dominetur in quolibet elemento.

Circa primum ostendit numerum elementorum ex combinationibus quatuor primarum qualitatum, & ex authoritate antiquorum. Ex combinationibus quidem, quia quodlibet elementum debet habere duas qualitates, vt per vnam conueniat cum vno elemento, per aliam differat. Non possunt autem combinari duæ qualitates contrariæ, quia se excludunt, solum ergo debent combinari

binari non contrariæ. Istæ autem solum quatuor modis combinari possunt, scilicet calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum, ergo tantum erunt quatuor elementa, quia tantum sunt quatuor combinationes. Ex authoritate id probat, quia nullus antiquorum excessit quaternarium numerum elementorum, licet aliqui pauciora posuerint.

Circa secundum attribuit elementis, primo quod superiora, scilicet ignis, & aer habent superiorem locum sub cœlo, inferiora vero scilicet aqua & terra inferiorem, idest circa centrum. Secundo quod extrema scilicet ignis, & terra puriora sunt, quā media. Tertio superiora esse inferioribus contraria. Quarto igni dominari calorem, aeri humiditatē, aquæ frigiditatē, terræ siccitatē.

Ab isto cap. quarto incipit agere Philos. de generatione elementorum per tria capita sequentia. Et in isto primo ponit quatuor regulas ad dignoscendum, quomodo elementa in inuicē trāsmutantur. Et supponimus alia esse elementa dissymbola, seu extrema, quæ scil. nō conueniūt in aliqua qualitate vt ignis, & aqua, alia media quæ in aliqua qualitate conueniunt vt ignis, & aer, aqua, & terra.

Prima ergo regula est, absolute loquendo quodlibet elementum potest conuerti in aliud, siquidem contrarietatem aliquam habent. Secunda regula, facilior est transmutatio inter symbola elementa quam inter dissymbola, quia in illis est minus contrarietatis, quam in istis. Tertia regula, ex duobus dissymbolis facilius tertium aliquod generatur, quam vnum dissymbolum ex alio, vt ex igne & aqua facilius generatur aer, quam aqua, vel ignis siquidem plus contrarietatis est vincendum vt inter se trāsmutentur, quam vt in vnum tertium conspirent. Quarta regula, ex duobus elementis symbolis non generatur tertium, sed vnum ex alio, sunt enim facilis transmutationis.

Inquirit in hoc cap. quinto Aristot. de materia ex qua fit transmutatio elementorum, nam licet supra determinauerit, quod sit materia prima, quæ est communis omnibus, hic specialiter contra aliquorum opiniones procedit; aliqui enim ponebant aliquod corpus completum seu ens in actu esse materiam huius transmutationis, siue vnum corpus seu elementum esset, siue plura. Alij vero ponebant non omnia elementa esse transmutabilia ad inuicem, sed solum symbola. Alij nulla omnino esse ad inuicem transmutabilia. Et priores opiniones refutat in prima parte, cap. alteram vero in secunda parte. Vltimam

mam

mam vero opinionem in seq. cap. reijcit. Priores ergo opiniones contra quas sæpius egit præsertim in 1. Phys. ex eo hic impugnat. quia si aliquod ens completum, & in actu esset principium transmutationis elementorum, talis transmutatio esset alteratio, non substantialis generatio, quia manet subiectum integrum, & completum sub vtroque termino, ergo eius esse substantiale, & primum non mutatur, sed accidentale, & superadditum.

Circa secundam partem cap. ostendit contra præfatam sententiam omnia elementa etiam dissymbola esse transmutabilia, quia habent contrarietatem ad inuicem, & sic agunt & patiuntur, & transmutantur. Et secundo ostendit nulla elementa, nec extrema, nec media esse principium generationis, quia principium generationis est ingenerabile, aliàs esset processus in infinitum.

Reijcit in isto cap sexto sententiam, quæ est Empedoclis, quod scil. nulla elementa sint ad inuicem transmutabilia Quam sententiam dupliciter coarguit. Primo eam contradictionis arguendo. Secundo ad impossibile deducendo. Contradictionis quidem arguit, quia Empedocles fatebatur elementa esse adinuicem comparabilia, quæ comparatio fieri potest, aut secundum quantitatem, aut secundum virtutem seu qualitatem, vel eiusdem speciei, vel diuersæ. Quæ autem sic sunt comparabilia sunt etiam transmutabilia, quia agunt & patiuntur. Ad impossibile autem deducit, tum quia tollit augmentum, idest quod possit vnum elementum crescere, si non potest de alio transmutare; tum quia tollit generationem, si enim elementa non corrumpuntur, nec transmutantur, sed solum congregantur, vel disgregantur, non datur noua forma substantialis, sed solum accumulatio diuersorum, ergo non datur generatio substantialis.

Ab isto capite septimo incipit agere de generatione mixtorum postquam de elementorum qualitatibus, numero, & generatione actum est. Tractat autem de mixtis isto cap. & seq. in isto quidem cap. proponit dubium quomodo mixtum fiat ex elementis. In seq. ostendit omnia quatuor elementa concurrere ad mixtionem.

Circa primum supponit duas fuisse opiniones, circa elementa, alteram quod sunt transmutabilia, quia habent materiam communem. Alteram Empedoclis, quod transmutabilia non sint, quam præced. cap. reiecit, & in isto iterum reijcit, quia ex ea sequitur non dari veram mixtionem, quia non transeunt elementa in mixtum, sed elementa manent, & solum quia congregata sunt, dicuntur mixtum.

mixtum. Vnde respondet ad dubium propositum dicendo, quod qualitates elementorum sunt contrariæ vt calor & frigus, siccitas & humiditas, & suscipiunt magis & minus, atque ita aliquando vna earum est perfecta & in actu, & de opposita nihil est nisi in potentia, vt si calor sit in summo, aliquando vero vna non est perfecta in actu, quia non est in summo, sed aliquid de opposita permittit. Sic ergo vnum elementum potest alteri applicari dupliciter. Vno modo ita vt vnum superet aliud & transmutet in se, & tunc non sequitur mixtio, sed simplex generatio. Alio modo taliter quod neutrum vincat totaliter, sed in vnum tertium attemperentur, quia qualitates eorum remittuntur, & ad certum gradum attemperantur, & tunc fiet mixtum. Vnde non est necesse, quod in mixtione elementa, ita corrumpantur, quod nihil de illis remaneat, nisi materia, sed ita transmutantur, quod qualitates eorum remanent refractæ, & hoc est manere virtualiter.

Ostendit in hoc cap. octauo in mixto concurrere omnia quatuor elementa. Quod probat sic, quia mixta sunt in terra, & ad eam naturaliter mouentur, ergo participant de terra, quod etiam ostendit eorum crassities. Terra autem cum sit nimis sicca nisi iuuetur ab aqua, non coagulatur, sed redigitur in pulueres, ergo vt figura mixti sit debite terminata indiget humido coagulante, quod est aquæ. Rursus terra & aqua alterantur in mixto, ergo à suis contrarijs, contraria autem sunt ignis & aer, ergo etiam ista duo elementa ad mixtum requiruntur. Secundo id ostēdit à signo, quia mixta nutriuntur istis duobus elementis, scilicet, aqua, & terra, vt patet in plantis, quæ simpliciori alimento nutriuntur, & tamen duobus elementis indigent, scilicet, aqua, & terra ad sui alimentum, ergo à fortiori alia viuentia, si autem eis inest terra & aqua, etiam ignis & aer propter rationem supra allatam, ergo similiter ex omnibus elementis erunt, sicut ex illis nutriuntur. Incidenter vero docet inter elementa solum ignem nutriri, non tamen propriè sicut viuentia, quæ per intus susceptionem nutriuntur, ignis autem consumendo pabulum appositum.

Ab hoc capite nono, tractat vltimam partem libri, scilicet de vniuersalibus causis generationis, præsertim de causa efficiente. In hoc ergo cap. facit duo. Primum enumerat triplicem causam pro generatione requisitam, scilicet materialem, formalem, & efficiētem. Secundo reijcit opiniones circa causam efficientem & relinquit

quit probatum, quod illa requiritur præter materiam, & formam.

Circa primum ostendit requiri tres causas ad generationem, duas intrinsecas, scilicet materiam & formam, aliam extrinsecam, scilicet efficientem. Et in his materia est principium vt sint & non sint, quia habet potentiam ad vnam formam & ad priuationem eius. Forma autem est principium tantum vt res sit, & ab ea res habet speciem, & cum ea coincidit finis, quia eius gratia operatur agens in materia. De efficiente vero est tota difficultas.

Circa secundum ergo proponit duplicem opinionem antiquorum circa causam efficientem. Prima fuit Platonis, qui posuit ideas seu species separatas per impressionem sui in materiam causare species rerum, & per abiectionem corrumpere. Alia fuit opinio, quæ non distinguebat materiam ab efficiente, sed ipsam dixerunt esse transmutationis principium, per qualitates, quas habet vt per calidum & frigidum. Reijcit autem primam opinionem, tum quia si idea separata per sui impressionem faceret res, cum ista idea semper sit eadem, semper faceret idem, non autem modo faceret, modo non faceret, tum etiam quia in artificialibus datur efficiens præter ideam, vt medicus effectiue sanat, & doctor docet, ergo etiam in naturalibus, quia ars imitatur naturam. Secundam autem opinionem reijcit, tum quia materia est pura potentia passiua, ergo non est principium actiuum, seu efficiens sed passiuum; tum quia in arte, instrumenta & materialia non se mouent, sed mouentur ab arte, ergo & in natura materia non mouet, sed mouetur quantumcunque habeat illas qualitates, sicut serra licet habeat qualitatem ad scindendum, nisi moueatur ab alio, non mouet.

In hoc capite decimo tradit sententiam suam de causa efficiente generationum. Et tria facit. Primo repetit & supponit ea quæ in 8. Physicorum dixerat de vnitate primi motoris & primi motus. Secundo proponit dubium de varietate generationum & corruptionum vnde proueniat. Tertio colligit quædam corollaria.

Circa primum supponit, quod dictum est in 8. Phys. scilicet dari vnum primum motorem, & vnum primum motum circularem, & per se continuum per quem primus motor est causa perpetuitatis generationum, quia cum ille motus sit perpetuus atque continuus, rationabile est, quod sit causa reliquorum motuum, qui non sem-

per

per sunt, potius enim id quod est debet esse causa eius quod non est, quam è conuerso.

Circa secundum oritur ex hoc statim dubium, quia idem manens idem semper facit idem, sed primum mobile est idem, & motus eius semper vnus, ergo non alterabunt generationes & corruptiones, sed semper idem facient, cuius oppositum videmus. Resp. Arist. quod in cælo est duplex motus. Alter vniformis ab oriente in occidentem, qui est proprius primi mobilis, & iste non causat varietatem generationum & corruptionum. Alter est non vniformis, sed constat accessu & recessu ad nos, & hunc causat sol per Zodiacum, & ratione huius causatur varietas generationum sicut accedente sole ad nos in puncto Arietis omnia reuirescunt, recedente autem in puncto Libræ, decrescunt. Et sic non manet semper idem & secundum illas partes contrarias accessus, & recessus causat contrarios effectus generationis & corruptionis.

Circa tertium colligit duo corollaria. Primum quod singulis viuentibus statuta est certa ac determinata vitæ periodus, & terminus. Secundum est, quod generationes & corruptiones possunt esse perpetuæ, quia causa earum efficiens, quæ est Sol, habet perpetuum motum, & perpetuitatem generationum intendit. Postremo ostendit quod sicut dictum est in 8. Physic. & 12. Met. si motus est, motor est, & si motus est continuus & perpetuus, motor debet esse sempiternus, ad quem omnes motus reducantur.

In hoc capite vndecimo, intendit probare Aristot. generationes non esse perpetuas quasi in rectum, sed circulariter. Et ad hoc facit tria. Primo quædam præmittit ad probandum intentum 2. probat illud 3. soluit duo dubia.

Circa primum supponit quasdam generationes esse necessarias quæ, scilicet habent causam determinatam, vt quod cras oriatur Sol, quasdam contingẽtes, vt quod cras Petrus ambulet, futurus enim quis incedere, non incedet. Snpponit secundo, quod quando in vna generatione est tota materia alterius, ex generatione prioris sequitur posterioris generatio, sicut ex euaporatione sequitur nubes, ex nube pluuia. Si vero generatio vnius non sit tota materia alterius, sicut fundamentum non est tota materia domus, ex generatione prioris non sequitur posterius, licèt è contra generata domo sequitur fuisse generatum fundamentum.

Circa

Circa secundum probat generationes esse perpetuas per circulum & regressum in idem, non per rectam tendentiam in res semper diuersas, sine regressu ad priores. Si enim esset semper tendentia recta si esset finita, tandem consumeretur, & sic non esset perpetua. Si infinita, non haberet primum & vltimum, & sic vnum non esset propter aliud tanquam propter finem, quia ibi non est finis, vnde ex positione vnius non esset necessarium ponere alterum. In circulum autem videmus perpetuari generationes propter circularem motum, quo eadem semper regrediuntur suis temporibus, & sic Sol extrahit vapores, & isti coguntur in nubes, nubes resoluitur in pluuiam, & terra madefacta iterum euaporat & facit nubes, est que inter istas necessaria series, quia vnum dat totam materiam alteri.

Circa tertium ponit duo dubia. Primum cur in quibusdam est circuitus in generationibus, vt vapor, nubes, pluuia, in alijs non, vt inter homines & animantia. Resp. quod in illis vnum est tota materia alterius, non in his, tota enim materia nubis est vapor, tota vero materia hominis non est pater eius. Secundum dubium, an ita sit circularis generatio, quod regrediantur in idem numero iã corruptum, vel solum in idem specie? Resp. quod ea quæ in transmutatione non corrumpuntur in substantia, reiterantur, eadem numero, vt idem Sol qui occidit, oritur. Quæ vero in substantia corrumpuntur, non iterantur eadem numero, sed specie.

QVAE-

QVAESTIO X.

De elemẽtis, & primis qualitatibus.

ARTICVLVS I.

Quid sit elementum, & quotuplex, & quæ sint qualitates primæ?

ELementum sumi potest dupliciter. Vno modo late, & communiter prout complectitur prima principia, & causas intrinsecas rerum, qua ratione 1. Phys. q 2. art. 1. ex D. Thom. diximus tria ista, scilicet, principium, causam, elementũ, habere se sicut magis, & minus commune, saluari autem elementum per hoc quod sit aliquid principium, & causa intrinsecè componens. Causa autem magis communiter se habet, & complectitur etiam principia extrinseca, à quibus aliquid procedit cũ dependentia, & participatione. Principium autem adhuc communius dicitur id, à quo aliquid procedit, etiam si sine dependentia, & participatione, vt in diuinis. Alio modo sumitur elementum strictius pro principijs, quæ in se etiam sunt composita, & principiata, vtpotè corpora composita ex materia, & forma, quia tamen sunt corpora simplicia dicuntur elementa, quatenus distinguuntur à mixtis, quæ ex illis componuntur. Et sic sumuntur pro quatuor vulgaribus elementis, terra, & aqua, aere, & igne; de quibus agitur tum in 3. de cælo, tum hic; sed ibi agitur de illis secundum

quod

quod petunt determinatam situationem in vniuerso; in præsenti autem prout sunt prima generabilia, & corruptibilia, sicque ad generationem,& corruptionem spectant. Definitur autem elementum, *quod est corpus, in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus inest actu, vel potentia, ipsum autem est indiuisibile in diuersa secundum speciem*. Ly (corpus) ponitur loco generis, & excludit illa elementa, quæ sunt prima principia corporum, vt materia,& forma, non autem sunt corpus, neque enim materia est corpus, sed principium corporis. Reliquæ particulæ ponuntur ad distinguendum ista elementa à reliquis mixtis, quæ non sunt corpora simplicia, & dicitur non diuidi in alia corpora, idest resolui per alterationem, & corruptionem, mixta enim resoluuntur in elementa, elementa verò non resoluuntur in alia, sed vnum corrumpitur ab alio, vel in vnum tertium, quod est mixtum, conspirat; dicitur autem inesse elementum actu, vel potentia in mixto, quatenus elementa virtualiter manent in mixto per suas qualitates, vt supra quæst. 5. dictum est. Et licet etiam partes integrantes sint in corpore actu, vel potentia, & in eas diuidatur totum, non tamen diuiditur per resolutionem alteratiuam, sed per diuisionem quantitatiuam, ipsæ autem partes etiam resoluuntur in elementa.

Quotuplex autem sit elementum etiam ex tractatu in 3. de cælo constat, omissis enim antiquorum opinionibus, constat ponenda esse quatuor elementa, quæ supra numerata sunt. Id probat Arist. tum in 3. de cælo ex

moti-

motibus localibus, & ſituatione in vniuerſo, & ex grauitate, & leuitate, quæ omnes probationes in idem redeunt, quia ſolum ſunt quatuor loca infra cælum, ſcilicet ſummum quod tangit cælum, infimum, quod eſt centrum terræ, alterum propè ſummum, & alterum propè infimum; & ſic correſpondet etiam leuitas ſumma ſupremo loco, grauitas ſumma infimo, medijs autem locis grauitas, & leuitas media, & ſic ſunt quatuor elementa, quæ petunt iſta quatuor loca, & leuitates, atque grauitates. In præſenti autem probat numerum elementorum ex numero qualitatum contrariarum, ſcilicet calore, & frigore, ſiccitate, & humiditate. Cum enim iſtæ ſint qualitates primæ propriè, & per ſe conueniunt primis corporibus, quæ vocamus elementa, ex his autem aliqua debent competere in ſummo ipſis corporibus ſimplicibus, ſi enim nulla competeret in ſummo, ſed omnes temperatè, & moderatè, competerent eo modo quo mixtis, in quibus omnes qualitates ſunt moderatæ. Conueniente autem aliqua qualitate in ſummo, ſolum poſſunt fieri quatuor combinationes in conuenientia iſtarum qualitatum, ergo ſolum poſſunt dari quatuor elementa. Min. probat. quia ſolum poſſunt fieri iſtæ combinationes ſcilicet calidum, & ſiccum, calidum, & humidum, frigidum & humidum, frigidum, & ſiccum. Aliæ vero duæ, quæ poſſunt fieri inter qualitates contrarias, vt frigidum, calidum, ſiccum & humidum, non pertinent ad rem, nam ſi vtraquè eſt in gradu intenſo non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Si autem

altera est intensa, vel est intensa in summo, & sic totaliter excludit oppositam, nec facit combinationem cum illa, vel est intensa circa summum, ita quod admittat aliquid de opposita in gradu remisso, & hoc magis pertinet ad mixta, quam ad elementa, quia mixta sunt illa, quæ possunt habere omnes quatuor qualitates inter se temperatas: tunc autem illud corpus, quod haberet calidum, & frigidum, non repugnaret habere omnes quatuor qualitates, posset enim etiam alias duas, scilicet humidum, & siccum eodem modo temperatas habere, sicut calidum & frigidum, supposito, quod nullam haberet in summo: ergo vt aliquid sit elementum non habens omnes quatuor qualitates oportet, quod aliquam totaliter excludat.

Caterum, quia hæc ratio supponit dari quatuor primas qualitates, oportet explicare, quid sint, & quomodo sint primæ. Quia ergo primum dicitur in aliquo genere per negationem alicuius prioris, illæ dicuntur primæ qualitates, quæ non habent alias priores saltem in illo genere. Vnde definiri possunt primæ qualitates ad modum primorum principiorum: *Quæ nec ex aliis qualitatibus, nec ex se ipsis mutuo fiunt, sed aliæ ex ipsis.*

De istis autem primis qualitatibus possumus loqui, vel absolutè in omni genere qualitatis, vel strictiùs in genere corporali, vel adhuc strictius in genere corruptibili. Primo modo certum est qualitates spirituales, tam dignitate, quam causalitate esse priores, quia per ipsas mouentur prima corpora; à quibus dependent primæ qualitates corporales, Secundo

eũdo modo datur etiam aliqua qualitas prior istis primis qualitatibus, sicut sunt qualitates cęlestes, inter quas principalior est lux, tum quia primo facta est à Deo, cum dictum est Genes. 1. *fiat lux*; tum quia est immaterialior cæteris, & minus pendens à motu; manebit enim illuminatio etiam cessante motu cæli, tum quia conuenit perfectissimo corpori sicut Soli, & Cælo Empyreo. Similiter figura, & forma sunt qualitates communes corpori corruptibili, & incorruptibili, nec semper sequuntur ad alterationem primarum qualitatum, sed ad solam diuisionem continui, vel ad creationem ipsius corporis incorruptibilis. At verò tertio modò dantur primæ qualitates generabiles, & corruptibiles, quæ sunt prima contraria in qualitatibus physicis, & sunt illa quatuor, scilicet calor, & frigus, siccitas, & humiditas. Et dicuntur primæ qualitates, quia in genere alteratiuo, & corruptibili ipsæ primò deseruiunt ad omnem generationem substantialem, tam mixtorum, quam elementorũ, & ideo propter suam vniuersalitatem in deseruiendo ad generationem, sunt primæ, & deinde, quia deseruiunt ad primam sensibilitatem & primum sensum omnium, qui est tactus; sunt enim per se primo tangibiles, tactus autem est primus sensus, & fundamentum cæterorum. Et denique quia omnes aliæ qualitates corruptiuæ, & alteratiuæ in istis inferioribus, resultant ex istis tanquam ex prioribus, & simplicioribus, sicut odor, sapor, color, grauitas, leuitas, molle, durum, & alia similia, quæ sunt qualitates mixtę, quia propriè conueniunt corporibus mixtis, & sic resultant ex

alijs prioribus, quæ conueniunt corporibus simplicibus, & non sunt aliæ, quam illæ quatuor dictæ, quas in elementis reperiri constat.

Quod si dicas, nam præter istas qualitates dandę sunt aliæ virtuales in elementis, quæ dicuntur tales, quia medijs ipsis substantia elementi producit ipsas quatuor primas qualitates, nam cum aqua v. g. vehementer calefit, nihil retinet de frigiditate formali, siquidem non sentitur in ea aliquod frigus, & tamen retinet aliquid de virtuali, quia potest expellere per se illum calorem, & ad frigiditatem reduci, illa autem frigiditas non potest immediate à substantia aquæ dimanare, quia substantia non est per se actiua, ergo ab aliqua qualitate quæ dicitur virtualis frigiditas, & idem est in alijs elementis.

Respondet. aliquos ita sentire, quod dentur istæ virtuales qualitates, quales etiam inueniũtur in aliquibus mixtis, sicut piper, & vinum dicuntur virtualiter calida, & alia inueniuntur virtualiter frigida. Cæterum in elementis non possumus illas admittere sicut in mixtis. Nam istæ qualitates virtuales in elementis, vel sunt eiusdem speciei cum formalibus, vel nõ. Si sunt, ergo superfluunt, ad quid enim duæ qualitates eiusdem speciei? Et currit eadem difficultas, quomodo scilicet istæ qualitates virtuales à subiecto posśint dimanare, nam si dimanant per alias, erit processus in infinitum: si per se ipsas, cur similiter non dimanabunt qualitates formales? Si non sunt eiusdẽ speciei, quomodo possunt esse ratio producẽdi qualitates formales, cuius speciei non sunt? siquidem simile solum agit sibi simile. Item quia

quia, vel illa qualitas virtualis est per se sensibilis vel non. Si non, est qualitas ignota, & non conuenit primo corpori per se sensibili, quale est elementum, omnes enim qualitates eius sensibiles sunt. Si est sensibilis, ergo erit eiusdem speciei cum alijs, quæ similiter sensibiles sunt. Et cum aliàs non indigeat substātia ad emanationem qualitatis sibi conuenientis alia qualitate media, vt fiat ista emanatio, superfluè ponuntur istæ qualitates virtuales, vt primæ formales emanent. Quod verò in aliquibus mixtis istæ qualitates virtuales inueniantur, non est ad illud munus, vt videlicet alię qualitates mediantibus illis emanent, sed vt ipsa agant in alia, piper enim non se calefacit, sed stomachum, cum enim mixtà fiant ex commixtione elementorum, contingit in aliquibus tale fieri temperamentum, vt calor vel frigus prædominetur, & cum illud temperamentum mixti à calore stomachi dissoluitur, prodit fortius illa qualitas prædominans, scilicet calor, vel frigus, & acrius operatur.

Sed inquires, quare ab Aristot. quædam ex istis primis qualitatibus vocantur actiuæ, quædam passiuæ?

Resp. Arist. tum in hoc lib. 2. tex. 8. tum in 4. Meteor. dicere, quod ex istis qualitatibus calor, & frigus sunt actiuæ; siccitas, & humiditas, passiuæ. Quod non est sic intelligēdum, quasi ipsa siccitas, & humiditas absolutè, & secundum se non sint actiuæ, agunt enim ad inuicem, & producunt sibi similia; humiditas enim humectat, siccitas exsiccat, & expellunt se tanquam contraria. Intelligitur, ergo quod comparatiuè ad mixtum, & in or-

dine ad constituendum illud, siccum & humidum magis màterialiter se habent & passiuè, quam calidum, & frigidum. Vnde ea, in quibus humidum prædominatur sunt benè passiua, quia facilius terminantur terminis alienis, quod pertinet ad humidum, vel retinent proprios, quod pertinet ad siccum, quæ autem sunt vehementiora in agendo, magis participant de calore, aut frigore, quia pertinet ad calidum, & frigidum congregare, quod importat actionem.

Ex dictis colligere possumus, quomodo explicandæ sint definitiones istarum primarum qualitatum, quas Arist. in præsenti definit iuxta actiuitatem, vel passiuitatem earum. Calidum ergo definitur, *id quod homogenea, & similaria congregat*, frigidum, *quod congregat dissimilia*, humidum, *quod facile terminatur alieno termino, difficile proprio*, siccum, è conuerso, *quod difficile terminatur termino alienò, facile proprio*. Quæ definitiones intelliguntur more phisico, idest, quod tales qualitates istos effectus petunt, quantum est ex se, licet per accidens impediri possint. Nam calidum dicitur congregare homogenea, quia id petit ex vi suæ actiuitatis; imò si aliquando videtur congregare ea quæ sunt diuersi generis, aut laxare, & resoluere ea, quæ sunt eiusdem, vt dum congregat plures cibos, & ex illis facit liquorem in stomacho, aut cum resoluit glacié, plumbum, æs, & similia; id facit non congregando ea, quæ sunt diuersi generis manentibus in diuerso genere, sed potius vnam quãdam substantiam tertiam ex illis educendo, v. g. liquorem tertium, quem facit esse vnum,

&

& consequenter congregat rem vnius generis; & similiter resoluendo glaciem, aut liquefaciendo plumbum, facit vnum esse, quæ sunt vnius generis, quia per ipsam resolutionem, & liquefactionem segregantur quæ sunt vnius generis ab alio, sicut quod admixtum est plūbo, & alijs metallis secernitur, & in alimento, quod impurum est ab eo, quod est purum & ita semper, quæ sunt vnius generis congregantur à calore, & disgregantur, quæ sunt diuersi generis. Frigus verò si congregat, non id facit resoluendo, sed potius spissando, & ideo non excernit, sed vnum cum altero aggregat. Per accidens tamen dicitur frigus dissoluere, non rarefaciendo, sed quia recedente calore, manent partes suo officio impeditæ, & solutæ, vt cum dicuntur membra solui frigore, quia recedentibus spiritibus vitalibus membra manent impedita. Similiter siccum dicitur difficile terminari alieno termino per se, & ex vi siccitatis, non per accidens, sicut ignis v. g. ex vi siccitatis difficile terminatur alieno termino, imò de se libertatem quærit, & si nimis occludatur perit, tamen quia dominatur calor, & facit ipsum ignem rarum, hac rationè non operatur sola siccitas, sed etiam raritas, quæ facile cedit alieno termino. Et similiter pulueres minutissimi propter suam tenuitatem admittunt multum de aere inter partes minutas, & sic si non constipentur facile cedunt.

Soluuntur argumenta.

CONTRA numerum elementorum fit argumentum de igne: quia si esset elementum deberet habere locum determinatum in vniuerso, sicut reliqua elementa habent, sed hoc est falsum ergo. Min. prob. quia si haberet talem locum deberet esse supra aerem, quia ignis maximè leuis est, sed non competit ei esse supra aerem, tum quia Arist. 1. Meteor. cap. 4. dicit: *Quod id, quod prope lunam est, non est ignis, licet à nobis ignis vocetur*, tum quia ibi neque lucet, neque calefacit, si autem ibi esset non posset tam vastum corpus non sentiri & in luce, & in calore: tum quia caret pabulo in tanta altitudine, ergo non potest ibi conseruari.

Confirmatur. quia elementa apud nos inueniuntur, cum qualitatibus mixtis, vt aqua cum sapore, datur enim aqua dulcis, vel salsa, vel amara; inuenitur etiam terra cum peculiaribus virtutibus ad diuersos effectus, qui exigunt temperamentum particulare, ergo, non est elementum sed mixtum,

Respond. concedendo proprium locum ignis esse supra aerem, & propè cælum, hoc enim petit naturalis inclinatio eius, quia habet maiorem leuitatem, quam aer, esset autem contra naturam dare igni talem inclinationem, & perpetuo priuare illum tali loco. Ad locum ergo Arist. dicimus, quod non negat propè lunam esse ignem quoad substantiam elementi, sed quoad conditiones quas habet apud nos, & ratione quarum vocatur ignis, ibi e-

nim

nim propter suam tenuitatem potius videtur esse flamma, apud nos autem propter nimiam concretionem dicitur ignis. Sicut glacies non est elementum aquæ, sed excessus frigoris concreti in aqua.

Ad secundam probationem respond. quod ignis ibi non lucet propter nimiam raritatem, vt enim aliquid luceat requiritur, quod sit corpus terminatum, & spissum, vt emittat radios, sicut etiam cælum empyreum non lucet, licet sit lucidissimum propter suam raritatem, vt aduertit D. Thom. 1. p. q. 66. art. 4. Non calefacit autem ignis hæc inferiora, quia calor ignis funditur in directum, & ad latera, quia ibi diffundit suam virtutem, in quod tendit, in inferiora autem non tendit, & sic non diffundit calorem ad hæc inferiora, vel ita parũ, quod ad tantam distantiam non sentitur. Ad tertiã dicitur: quod ignis in propria sphæra non indiget pabulo, sicut apud nos, quia hic patet multis contrarijs, & cum sit substantia valdè tenuis facile interimitur, nisi in aliqua densiori materia fortificetur, quod non currit in sphæra propria.

Ad confirm. respond. aliquos sentire non dari purum elementum, sed solum elementa inueniri in mixtis, contra quos videri potest, Mag. Bannez 2. de gen. cap. 3. q. 1. circa vltimũ argumentum. Dicendum est ergo quod elementum potest dici purum dupliciter. Vno modo substantialiter, idest, quod non habeat aliam formam substantialem, quam elementi. Alio modo accidentaliter, & quoad suas qualitates. de quibus possumus loqui dupliciter, vel prout sunt in proprijs locis, vel extra illa.

Igitur quoad formam substantialem omnia elementa etiam extra loca naturalia sunt pura, quod patet, quia ex hoc, quod ponuntur extra propria loca non corrumpuntur, nec fiunt mixta, ergo manent substantialiter elementa. Quoad qualitates autem certum est, alicubi inueniri elementa pura, sicut ignis in sua sphęra, aut propè concauum lunæ, vbi nullum aliud corpus reperiri potest, à quo reddatur impurus; & terra etiam in profundioribus partibus, quò non perueniunt alterationes cęli, erit pura propter exclusionem alterius corporis mixtionem facientis. Et probabile est etiam in profundo maris inueniri aquam puram, sed ibi nec habebit saporem, nec colorem. Quod verò aqua vsualis apud nos saporem habeat, extraneum est ipsi, & non ex proprijs; & præsertim salsedo maris ex adustis exhalationibus prouenit, & à Deo attributa est illi propter generationem piscium, & commoditatem nauigationis vt dicemus in Meteoris tract. 7.

Secundò arguitur: quia numerus quatuor elementorum, neque deducitur ex motu corporum simplicium, neque ex loco eis debitos neque ex combinationibus primarum qualitatum, ergo ex nullo principio. Anteceden probatur, nam si attendamus ad motum sunt, tres differentiæ, scilicet à centro, ad centrum circà centrum, ergo erunt tria elementa. Si attendamus ad locum sunt duo, scilicet sursum, & deorsum, duę etiam virtutes mouendi scilicet grauitas, & leuitas, ergo solum duo elementa. Si attendamus ad combinationes primarum qualitatum, illæ possunt fieri multo

tò plures, quam quatuor; possunt enim coniungi istæ primæ qualitates secundum diuersos gradus pluribus modis, vt calidum in summo, & siccum infra summum, & similiter calidum, & siccum in summo, idemque de calido, & humido & de frigido, & sicco dici potest. In gradibus autem remissis plures etiam combinationes fieri possunt, cum etiam contrariæ qualitates in gradibus remissis simul esse possint, & non solum qualitates non contrariæ. Plures ergo combinationes possunt fieri, quam quatuor. & consequenter plura elementa.

Respond. Quod quando colligimus numerũ elemẽtorum ex motu simplicium corporum, intelligitur de simplicibus corporibus corruptibilibus, incorruptibile enim quod est cælum mouetur circulariter, seu circa centrum, vt monstrat eius figura, & quotidiana experientia. Motus ergo simplicium corporum corruptibilium solum est à centro; vel ad centrum, sed duobus conuenit per extremum, scilicet terræ in ipso centro, & igni distantissime à centro, idest prope cælum; alijs duobus medio modo; scilicet prope centrum, aquæ, & prope ignem, aeri. Idem dicimus de loco, quod est duplex loquendo quasi in genere, scilicet sursum, & deorsum, sed diuiditur in quatuor modos, scilicet sursum, & deorsum per extremum, & sursum, & deorsum medio modo. Grauitas etiam, & leuitas inuenitur, vel in summo vt in terra & igne, vel medio modò vt in aqua & aere. Quod verò attinet ad alias combinationes iam supra diximus illas non esse possibiles pro elementis,

ſed vel pro mixtis, ſi qualitates contrarię reducantur ad temperamentum, vel ſi pro elementis ſunt poſſibiles qualitates in gradu remiſſo, id neceſſario debet eſſe cum excluſione ſui contrarij, nam ſi vtrumque contrarium admittatur in gradu remiſſo, habebit temperamentum omnium qualitatum primarum, quod eſt proprium mixti. An verò detur elementum, cui conueniant duę qualitates in ſummo, vel duæ in gradu excellenti, & nulla in ſummo, dicemus articulo tertio.

ARTICVLVS II.

Vtrum qualitates contrariæ ſe expellant in gradibus intenſis, & compatiantur in remiſſis.

COntrarias qualitates mutuò ſe expellere, tum experientia quotidiana monſtrat, tum definitio ipſa contrariorum tradita ab Ariſt. 10.Met.c. 6. *contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maxime diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt.* Difficultas ergo eſt an iſta repugnantia, & expulſio fiat ratione ipſius entitatis qualitatum, an ſolum ratione gradus, & ſtatus, quem habent, ita vt ſolum in gradibus intenſis contrarientur, non in remiſſis. Inde enim dependebit cognoſcere, in quo fundetur ratio contrarietatis, & cur vnum contrarium expellat alterum, deſeruietque hæc doctrina etiam pro contrarijs moralibus, & intellectualibus.

Dico primo: Contrarietas, quæ eſt ſpecialis oppoſitio licet originetur à contradictoria,

&

& priuatiua, aliquid tamen speciale addit supra illas, scilicet, quod in ea inueniatur medium cum positiuis extremis. Constat hoc ex 10. Met.tex.15. lect.6. apud D.Th. & opusc. 37. de oppositis.

Et ratio est, quia de ratione cuiuscumque oppositi est, quod repugnet suo opposito, si enim non repugnat illi, sed solum conuenit cum illo, & simul possunt esse non est oppositum illi, sed appositum, & conueniens. Debet ergo vnum includere negationem alterius quia repugnantiam, & exclusionem alterius habet: excludere autem non potest nisi negando illud. Omnis autem negatio, & positio principaliter inueniuntur in contradictorijs, deinde in priuatiuis, cæcitas enim importat negationem visus, in contrarijs album negationem nigri, & in relatiuis filius non est pater illius cuius est filius. Hęc autem sunt omnia genera oppositorum.

In quo autem consistat specialis repugnantia contrariorum, difficile satis explicatur. Specialem enim repugnantiam habere constat, quia specialiter distinguitur ab alijs speciebus oppositionis, inter quas vna est ipsa contrarietas. Difficile autem explicatur propter aliqua, quę mutuo se expellunt, & sub eodem genere inueniuntur maxime distare, & tamen contraria non sunt, vt duæ formæ substantiales, v. g. forma ignis, & aquæ sub genere corporis, duæ formæ animalium, v.g. hominis, & vermis sub eodem genere animalis, maxime enim distant inter se, quia plura habent intermedia minus distantia, seu disconuenientia, neque enim requiritur ad ma-

ximam

ximam distantiam, quod in ipsis formis inueniatur magis, & minus, aut quædam successiua expulsio; tum quia dantur aliqua contraria immediata, quæ non successiuè, & paulatim, sed indiuisibiliter, & non per partes se expellunt, vt par, & impar, sanum, & ægrum, & ideo necesse est alterum eorum inesse in subiecto capaci; alia vero sunt mediata, vt album, & nigrum, neque enim necesse est alterum inesse; & similiter error, & scientia, odium, & amor sunt contraria, & tamen non se expellunt successiue, sed simul, ac totaliter.

Dicendum tamen est hanc specialem repugnantiam consistere in eo quod diximus, quod contrarietas habet medium cum positiuis extremis, quanto enim aliqua oppositio minus latitudinis habet, & magis coarctat, vt vnum affirmetur, seu assumatur, & aliud relinquatur tanto maior est, & quanto plus habet latitudinis, & minus coarctationis, tanto magis relinquit de medio, quia non est necesse alterum extremorum assumere, sed potest assumi medium, tanto autem extrema magis se coarctant, & minus relinquunt de medio, quãto vnum ex ipsis extremis vniuersalius est, & minus determinatam distantiam relinquit in repugnando alteri. Et ita contradictio caret omni medio, & latitudine, & distantia, tam ex parte ipsarum formarum inter se, quam ex parte subiecti in quo sunt, quia versatur inter puram negationem, & affirmationem, idest inter esse, & non esse. Priuatio autem, & forma etiam inter se carent medio, cum priuatio sit quædam negatio formæ, sed tamen ratione

tione subiecti potest habere medium, quia requirit subiectum determinatum, vt talis negatio priuatio sit, & quia non semper tale subiectum determinatum inuenitur potest dari medium sicut lapis, neque est cæcus, neque videns, quia subiectum non est capax visus, & consequenter, neque cæcitatis. At verò contraria, licet priuationem includant, aut fundent, tamen habent illam imbibitam in aliquo positiuo, quia contraria, positiua extrema seu formas requirunt inter quas cõtrarietas versatur, quæ tamen debent recipi in eodem subiecto, quia contraria debent versari circa idem, idest circa subiectum capax vtriusque. Quare non solum ratione determinati subiecti, idest habentis capacitatem vtriusque contrarij, sed etiam ex parte ipsorum extremorum, oportet quod fundetur determinata distantia, & oppositio inter ipsa contraria, eo quod cõtraria, debent esse cõparabilia adinuicẽ, quia vnum dicitur melius altero sicut virtus melior vitio, sciẽtia errore, albedo nigredine, sanitas ægritudine, &c. quæ autem sunt sub diuerso genere non sunt comparabilia, sed magis distant, quam vt comparari possint, quia non possunt adinuicem transmutari, neque vnum meliorari præ alio, sicut non dicitur album melius quantitate, vel figura, sed vnum dicitur melius per comparationem ad suum oppositum sub eodem genere; & ideò oportet, quod contraria, quia comparabilia sunt adinuicem, & transmutabilia, contineantur sub eodem genere, & consequenter habeant determinatam distantiam, non solum ratione subiecti, sed etiam ratione sui generis

quod

quod non habent priuatiue, neque contradictoriè opposita, quia extrema inter quæ versantur non sunt sub eodem genere, scilicet; negatio, & forma, vlterius autem non opponuntur in recipiendo, sicut relatiua, sed in transmutando, & expellendo ab eodem subiecto.

Additur verò in definitione contrariorum, quod non solum sint sub eodem genere, sed etiam *quod maximè distent*, idest, quod sub illo genere se habeant vt termini, seu vltima, inter quæ fit transmutatio, & processus de vno in aliud, in illis enim quæ differunt genere physico non est accipere transmutationem de vno in aliud, neque est medium per quod fiat transitus, quia non communicant in materia (genus physicum vocatur materia) sicut qualitas non transit in substantiam, nec substantia in quantitatem, sed transmutatio fit in his, quæ sunt in eodem genere. Vnde cum in ista transmutatione sit processus de vno in aliud, & sistatur in aliquibus vltimis, ne procedatur in infinitum, illa quæ vltimo sistunt processum, & transmutationem, dicuntur maximè distare quia extremè distant. Vnde ex transmutatione rectè colligitur contrarietas, vt collegit Phil. 10. Met. & D. Thom. ibi lect. 6.

Vt autem ex his constare possit quomodo in formis substantialibus non inueniatur contrarietas propriè dicta, est notandum quod ista transmutatio est duplex, alia sine motu; sicut quę fit in materia prima, vt est pura potentia ad formas substantiales, alia cum proprio motu, quando scilicet potest inueniri

inter

inter formam, & formam aliqua continuatio, vel ſecundum magis, & minus, vel ſecundum additionem, aut minorationem formæ, quæ illam variare faciat, in formis enim ſubſtantialibus fit variatio, ſicut in numeris, in quibus quælibet additio variat ſpeciem, in qualitatibus autem contrarijs, & Phyſicis fit variatio ad modum continuitatis, ex eo enim vna forma transmutatur in aliam, quia aliqua additione, vel diminutione fit alia, ſicut albũ degenerando in pallidum, & in viride fit nigrum, & calidum diminuendo gradus caloris fit tepidum, & tranſit in frigidum. Prima ergo transmutatio non peruenit ad contrarietatem propriam, ſed eſt principium contrarietatis, quia quælibet forma ſubſtantialis habet adiunctam priuationem alterius, priuatio autem eſt principium contratrarietatis, & ſic principia naturalia dicuntur eſſe contraria contrarietate inchoata, quæ eſt priuatio, & forma, vt diximus 1. Phyſ. q. 2. Secunda vero contrarietas eſt formalis, & propria.

Ratio eſt, quia prima tranſmutatio non fit ſecundum diſtantiam determinatam vincendam per motum, & per modum cuiuſdam continuitatis ſed per modum mutationis, & hoc ideo eſt, quia quælibet forma ſubſtantialis hoc ipſo, quod ſubſtantialis eſt dat primũ eſſe, quod eſt eſſe ſimpliciter, & ſic excludit aliam per incompoſſibilitatem, quia repugnat in eodem ſubiecto duas formas eſſe æquè primas, & dare primum eſſe, quod eſt eſſe ſimpliciter, & ſic non opponuntur penes aliquam diſtantiam maximam, & poſitiuam ſub eodem genere, ſed penes primum, & totale

&

& non primum, seu non totale, inter quæ non est latitudo, nec distantia diuisibilis, sed indiuisibilis oppositio, de quo etiam diximus quæst. 2. Physic. & q. 19. & supra etiam q. 5.

Secunda autem transmutatio cum habeat transitum diuisibilem, & determinatam distantiam ex parte ipsorum extremorum, seu formarum inter quas versatur, quatenus inter ipsas formas est aliqua continuatio, vel successio secundum magis, & minus, ratione cuius vna forma facilius, vel difficilius remouetur à subiecto, & dat locum alteri ex ipsa propria ratione sui, quod etiam inuenitur in ipsis habitibus, & actibus sicut remissio amoris dat locum odio, & qui remittit virtutem, paulatim admittit vitium: ideo fundatur perfecta, & consũmata contrarietas in huiusmodi transmutatione, quia inuenitur in ea perfecta latitudo secundum quam formæ sint transmutabiles, & distant maximè sub eodem genere, quæ est definitio contrariorum.

Sic ergo formæ substantiales licet sint sub eodem genere, & possint habere distantiam secundum maiorem, vel minorem conuenientiam, non tamen habent rationem magis, vel minus in accedendo, vel recedendo ad inuicẽ, ita quod transmutentur de vna ad aliã per motum. Dupliciter enim potest sumi distantia. Vno modo vt opponitur conuenientiæ, & similitudini, & sic idem est quod disimilitudo. Alio modo vt dicit recessum continuitatis, & propinquitatis; & sic primo modo est distantia in relatione, secundo in quantitate, seu diuisibilitate. Et primo modo potest inueniri in substantia, quia quædam magis

conueniunt, & alia minus sub eodem genere, & ita magis participant de similitudine, vel dissimilitudine. Secundò autem modo non est distantia in substantijs, quia non est diuisibilitas, in qualitatibus autem est distantia secundum latitudinem diuisibilem vel inter formam quatenus formæ tales sunt quod per additionem, vel minorationem variantur, vel quatenus penes magis, & minus crescere, aut decrescere possunt & ratione illius magis vel minus excludere formam oppositam, & cum maximè excludit, seu opponitur illi, tunc maximè distat. Formæ ergo quæ ex sua propria ratione non possunt fundare exclusionē per modum latitudinis, & diuisibilitatis, sed per se, & ab extrinseco sine vlla latitudine, & diuisibilitate se excludunt, contrarietatem non fundant. Quæ doctrina videri potest in D.Thom. 10.Met.lect.6. & 11.Met.lect.12.

Ad id vero quod dicitur de actibus erroris & scientiæ, odij, & amoris. Respond. quod etiam habent latitudinem diuisibilem, quia suscipiunt magis, & minus, & consequenter per se, & ab intrinseco, se magis, vel minus excludunt ab eodem subiecto secūdum quod forma opposita est magis radicata, & intensa, & difficilius expellitur. Et licet etiam aliquæ formæ substantiales difficilius expellantur, quā aliæ, id tamen non est ex ipsa ratione formę, que ex propria ratione habeat magis, vel minus inesse, sed propter dispositiones, quibus forma introducitur, & conseruatur in subiecto, & istæ suscipiunt magis, & minus. Quod verò dicitur de contrarijs mediatis, vel immediatis. Respond. omnia contraria habere medium

dium ex parte latitudinis formarum, quia suscipiunt magis, & minus, si talia contraria sint de genere qualitatis, nam par, & impar sunt de genere numeri, non tamen omnia habent latitudinem, & medium ex parte capacitatis, vel indifferentiæ subiecti, quia in aliquibus subiectum ita est determinatum, vt vnum vel alterum contrarium necessario debeat habere, & respectu subiecti sic determinati, & dispositi dicuntur contraria aliqua immediata, quæ vero subiectum habent, non ita determinatum vt necessario habeat alterum contrariorum, respectu illius dicuntur mediata; & ita explicat D.Tho. 10. Met. citato lect. 10.

Dico secundo contraria in gradibus intensis naturaliter repugnant esse simul, non tamen de potentia absoluta quantum est ex vi contrarietatis, licet ex aliquo adiuncto aliquando sit impossibile. Prima pars satis manifesta est, tum experientia, quia crescente calore videmus non compati frigus; tum ex definitione, quia contraria pugnant inter se, ergo aliquod debet vincere, & aliud cedere, seu expelli, aliàs pugna non terminaretur, sed quando vnum contrarium est in gradu intẽso perfectè sibi subijcit subiectum, & vincit illud, ergo oportet, quod expellat aliud oppositum, quia est impedimentum ne perfectè subijciat sibi subiectum. Denique motus est inter contraria, ergo accessus ad vnum habet pro termino à quo recessum ab alio, sed terminus à quo excluditur per terminum ad quem, ergo vnum contrarium expellit aliud.

Secunda pars maiorem habet difficultatem, & negatur ab aliquibus, eo quod contraria affe-

afferunt secum priuationem,& si ponantur simul sequitur quod simul erit forma,& sua priuatio,quod nec de potentia absoluta stare potest præterquam quod in aliquibus est omnino impossibile, v. g. quod sint simul error & scientia,odium,& amor,par,& impar,& alia similia. Quare oportet reddere rationem cur quædam possint simul reperiri diuinitus, quædam non.

Dico ergo, quod cum omnia contraria fundentur in priuatione, omnia conueniunt in hoc quod debent esse in se priuata alio contrario,quia quælibet forma, & natura propter sui limitationem habet priuationem alterius. Cæterum hæc non est proprie priuatio contrariorum, sed negatio quædam imbibita in essentiali conceptu cuiuscumque entis limitati, sicut homo habet negationem lapidis, & leonis, &c. Secundo habent contraria priuationem respectu subiecti quatenus se expellunt a subiecto,in quo inhærent,& non solum à ratione & prædicatis essentiæ, seu formæ in se. Et hoc modo non conuenit omnibus formis ista priuatio,quędam enim se compatiuntur in subiecto vt calor, & color,& similia,alia verò se expellunt, & sunt contraria. Sed in his adhuc est differentia, quia quædam habēt istam priuationem expulsiuam formæ oppositæ à subiecto quasi secundario,& consecutiue ad informationem ipsius formæ in subiecto: quædam vero habent illam quasi antecedenter,& ex parte subiecti requisitam, vt talis forma in illo subiecto subiectetur,illudque informet, ita quod subiectum non possit suscipere vnum cõtrarium nisi prius in se supponat pri-

uatio-

uationem alterius. Quando ergo primo modo ſe habet contrarietas in formis cum priuatio, ſeu expulſio alterius ſit effectus ſecundarius poſt informationem formæ, non repugnat de potentia abſoluta impediri, quia eſt priuatio ſecundario conſecuta non pertinens ad eſſentialem informationem formæ ſicut etiam ſtat bene duas quantitates penetrari, & non ſe expellere à loco, quia expulſio illa eſt effectus ſecundarius quantitatis. Deinde niſi aliud obſtet, bene poterit talis effectus ſecundarius impediri in formis cõtrarijs, etiã ſi ſit priuatiuus, & expulſiuus alterius formę, quia videlicet ipſa priuatio formæ nõ eſt requiſita antecedenter, & ex parte ſubiecti ad hoc vt aliud contrarium recipiat. *Ratio* huius eſt, quia omnis expulſio aliquorum à ſubiecto, naſcitur ex aliquo, quod per ſe eſt expulſio, per ſe autem primo, expulſio eſt inter eſſe, & non eſſe quæ eſt prima ratio omnium oppoſitionum, non ex aliquo præſuppoſito conſecuta, & ideo contradictoria oppoſitio eſt radix, & principium cæterarum oppoſitionum, ergo in his, in quibus per ſe primo, & eſſentialiter inuenitur ipſa ratio excluſionis nullo modo poteſt etiam de potentia abſoluta eſſe coniunctio, eo quod eſſentia vnius in ipſa excluſione conſiſtit. Vbi autem vnum eſſentialiter non eſt excluſio alterius, poterit vnum eſſe cum alio, etiam ſi excluſio naturaliter ſequatur ad alterum ad modum propriæ paſſionis, quia poteſt impediri iſta reſultantia. Si autem antecedenter prærequiratur ex parte ſubiecti negatio alicuius, vt recipiatur forma oppoſita, non poterit tunc coniungi in tali ſubiecto, quia ipſa negatio,

quæ

quæ præſupponitur eſſentialiter eſt excluſio.

Quod ſi dicatur, requiri ex parte ſubiecti negationem contrarij non eſſentialiter, ſed naturaliter, imo illa negatio, & expulſio eſt cauſata ex oppoſita forma introducta, non autem prius acquiritur in ſubiecto quam forma ad quam ſequitur vt negatiuum ad poſitiuum, non ergo diſtinguitur ab expulſione conſecuta, & ſic poterit eſſe aliquid ſimul videns, & credens, amans, & odiens idem obiectum; ægrum, & ſanum in eadem parte. *Contra eſt*, quia hoc ipſo quod requiritur ex parte ſubiecti priuatio, non pertinet ad diſpoſitionem, cum priuatio non ſit aliquid poſitiuum determinans, & diſponens, ſed pertinet ad habilitatem, & capacitatem ſubiecti, vt recipiat aliquam formam, vnde ſi ſine tali priuatione eſt incapax, nullo modo ſine ea forma recipi poteſt: credens enim, v.g. requirit vt ſubiectum ſit capax credendi, quod ſit non videns, quia requirit obiectum eſſe non viſum denominatiuè à negatione videntis, & requirit ſubiectũ eſſe in motu, ſeu non poſſidere per viſionem, videns autem requirit ſubiectum quieſcens in re viſa, quies autẽ eſt priuatio motus. Similiter odiens requirit ſubiectum fugiẽs, quod excludit quietem, quæ eſt in amore, & idẽ eſt in triſtitia, & gaudio, & alijs quę opponuntur penes fugã, & proſecutionem, ſeu quietem; ægritudo etiam eſt tendẽtia ad mortem, ſanum vero eſt quies in forma vitali, ideſt petit quod informet anima ſine motu ad corruptionẽ. Quod verò dicitur talem negationem, ſeu excluſionẽ cauſari, & conſequi ad formam oppoſitam introductam. Reſp. quod ſine illa negatio ex parte

ſubie-

subiecti requisita causetur à forma, v.g. ab actu fidei, negatio videndi, siue præsupponatur ab alia causa in subiecto, quod est verius, tamen illa reuera requiritur ex parte subiecti, vt sit capax talis formæ, & ideo non relinquitur in subiecto semel habente talem formam capacitas ad oppositum, quia obstat priuatio eius requisita ex parte subiecti vt recipiat aliam. Cæterum in alijs formis expulsio vnius formæ præcise sequitur formam & cōditionem eius, quę introducitur, quatenus incompossibilis est cum altera, & sic præcise est expulsio eius, expulsio autem semper sequitur causam expellentem, idest formam tanquam secundarius effectus eius, tāquam negatiuum ad positiuum. Quādo verò negatio habilitat, & disponit subiectum, vt possit recipere aliquam formam, illa negatio non est præcise expulsiō, & secundarius effectus formæ, nec requisitum in subiecto vt expulsio formæ, sed vt conditio pertinens ad habilitatem eius vt recipiat, & ideo posita receptione, non stat oppositum poni, posita verò causa expulsionis, stat impediri effectum qui est expulsio. Et sic intelligo D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 3. quando dicit, quod opinio, & fides opponuntur cum scientia, seu euidētia ex parte subiecti, & non solùm ex parte medij, vel obiecti, quia scilicet, requiritur ad hoc, vt subiectum sit capax fidei, quod sit non videns, & sic præsupponitur exclusio scientiæ, vt recipiatur fides.

Et si quæras quænam sunt istæ formæ, quæ ex parte subiecti supponunt priuationem, seu exclusionem formæ oppositæ, vt subiectum sit capax suscipiendi illas? Resp. primo esse *for*-

mas

mas quæ sunt contraria immediata, in quibus etiam includuntur actus illi euidentes, & ineuidentes, fugæ & prosecutionis. Secundò formæ substantiales. Tertio formæ situales, quæ distantiam aliquam important. Primæ quidem formæ, vt recipiantur exigunt quod subiectum sit in aliqua quiete, vel motu, seu priuatione opposita, vt explicatum est; quod in contrarijs mediatis, non currit, nam calor, v.g. vt recipiatur in subiecto solum requirit quod sit in potentia calidum, & nihil amplius. Secundæ verò formæ, quia se habent vt formæ substantiales, quæ dant primum esse, & consequenter supponunt nō dari aliquam priorem formam dantem prius esse. Tertiæ, quia vbi est diuersitas distantiæ non potest vna distantia simul esse cum altera, quia sic esset indistans ab illa, ergo nequeunt esse simul formæ illæ, quæ diuersitatem istam distantiæ includunt.

Sed obijcies. Nam in habitibus intellectus, & voluntatis curret ratio allata, quia poterunt esse simul habitus vitij, & virtutis, erroris, & scientiæ, & opinionis, siquidem habitus isti vt recipiantur in subiecto non præsupponunt priuationem oppositam, sed solum expulsio vnius consecutiuè se habet ad alterum, ergo poterunt simul denominare subiectum, & sic poterit aliquis simul denominari temperatus, & intemperatus superbus, & humilis, sciens, & errans. *Respond.* Quod habitus isti si sint virtutis acquisitæ non repugnant simul esse cum habitibus oppositis in gradibus remissis, sed in intensis, sicut alia omnia contraria, si physice tantum considerentur, & ita vnus actus vitij non expellit habitum virtutis acquisitæ quo-

ad ſuam entitatem phyſicam vt conſtat ex D. Tho. 1. 2. q. 71. art. 4. atque adeo requiruntur plures actus generantes habitum vitioſum, & ille expellet virtutes ſecundum legem aliorum contrariorum; opponuntur enim habitus ſicut inclinationes oppoſitæ quæ in actum non ſe explicant, & ita ſolum opponuntur ratione contrarietatis phyſicæ, ſicut alia contraria. Cæterum quantum ad denominationem, non denominat vterque habitus ſubiectum dupliciratione. Primo quia in contrarijs, ſolum denominat forma prædominans, vt ſi in ſubiecto ſit calor vt ſex, & frigus vt duo, ſimpliciter denominatur calidum, non vero calidum & frigidum. Et ita ille habitus faciet denominationem (etiam ſi ſolum attendamus ad phyſicam informationem) qui fuerit perfectior, & intenſior. Secundo quoad denominationem habituum moralium, ille habitus ſimpliciter denominat, qui non ſolum eſt entitatiue in ſubiecto, ſed ſupponit conuerſionem ad finem ſuum in ſubiecto, ſemper enim finis prædominatur in denominando ſubiectum inclinatum ad aliquid, etiam ſi minus intenſos actus, vel habitus habeat in ſubiecto, quam qui oppoſitum finem reſpiciunt, quia conuerſio finis rapit totum ſuppoſitum. Et quia non poteſt aliquis ſimul eſſe conuerſus ad duos fines vltimos peccati & virtutis, ideo non poteſt ſimul denominari ſuperbus & humilis, temperatus & intemperatus licet habeat vtrumque habitum entitatiue, ſed ſolum ab illo ad cuius finem eſt conuerſus. Habitus autem erroris, & ſcientiæ nunquam poſſunt eſſe ſimul, quia ſcientificus habitus ſemper eſt perfectus ratione

tione euidentiæ qua perfecte conuincit ſubiectum, & ita non compatitur cum oppoſito, ſicut forma intenſa quæ vincit ſubiectum.

Dices; cur actus contrarij vitales, ita ſibi cōtrariantur vt nullo modo ſimul eſſe poſſint, habitus autem non? *Reſpond.* quod actus ſi ſolum eſſent productiui ſuorum habituum tanquam actiones, & motus ad illas, & non amplius, eodem modo contrariarentur, ſicut ipſi habitus, ſeu formæ productæ, ſicut in alterationibus phyſicis, v.g calefactione, & infrigidatione, eſt eadem contrarietas, quæ in ipſis qualitatibus productis, vt diximus in phyſicis, q.19. art. vlt. At verò actus potentiarum non ſolum ſunt actiones productiuæ habituum, ſed etiam in ſe ipſis ſunt perfectiones, & diſpoſitiones potentiæ, quæ ratione ſui, & non ratione habituum habent ſuā oppoſitionem. Et quia actu explicant ordinem ad obiectum, & priuationē, vel poſitionem in ordine ad illud, & non ſolum informationem ſubiecti, habitus autem ſolum informat ſubiectum, & ponit in eo inclinationem, & non actu ſe explicat erga obiectum, ideo contrarietas habituum non tanta eſt ſicut in actibus, nec tam perfecta.

Dico vltimo: in gradibus remiſſis naturaliter poſſunt eſſe qualitates contrarię, ſi aliàs inter illas non ſit eſſentialis oppoſitio, & prærequiſita ex parte ſubiecti, vt recipiatur quælibet illarum formarum. Sumitur hæc concluſio ex D.Tho. q.8. de verit. art.14. vbi inquit: *Quod quando ſunt formæ in fieri, poſſunt eſſe ſimul, vt dum aliquis dealbatur adhuc eſt in nigredine*. Dum autem eſt in gradibus remiſſis

adhuc eſt in fieri, quia adhuc deeſt aliquid acquirendum. Et 1.p.q.76.art.4.inquit, *quod in mixto ſunt qualitates contrariæ*; conſtat autem illas eſſe temperatas, & remiſſas. *Ratio* autem ſumitur à priori, & à poſteriori. A priori, quia iſtæ formæ habent latitudinem in creſcendo, ergo etiam in expellendo: ergo aliquid contrariæ formæ poteſt eſſe antequam alia oppoſita ſit totaliter expulſa, & ſic niſi aliquid obſtet ex parte ſubiecti per modum incapacitatis, & repugnantiæ, vt diximus, quantum eſt ex vi formæ habentis latitudinem non repugnat, quod contraria forma paulatim, & cum aliqua latitudine intret, & ſic non totaliter excludat aliam, ſed in aliquo gradu cum illa compatiatur. A poſteriori autem id conſtat ex mixtione, & mutua actione, & reactione; hæc enim non ſaluantur, ſi qualitates contrariæ compatibiles non ſint in gradibus remiſſis, nam mixtio eſſe non poteſt, niſi maneant formæ elementorum in mixto, non ſubſtantiales, ſed accidentales reductæ ad temperamentum; illæ autem ſunt contrariæ. Item non poteſt actio, & reactio dari niſi agens habeat formam, qua agat, & recipiat oppoſitam, qua patiatur, ergo tunc debent eſſe qualitates contrariæ in ſubiecto, & non in gradibus intenſis, quia ipſa actione, & repaſſione debilitantur, & temperantur, ergo in remiſſis, vel ſaltem vna in gradu intenſo, & altera in remiſſo.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur ad probandum repugnare, quod duo contraria poſſint eſſe ſimul *in* eodem

eodem ſubiecto in gradibus intenſis etiam de potentia abſoluta,quia hoc implicat ergo.Anteced.prob.tum ex Ariſt.4.Metaph.tex.27. dicente : *Quod cum fieri non poſſit, quod contratradictoria de eodem ſimul ſint vera, perſpicuum eſt, neque contraria ſimul in eodem eſſe poſſe*.tum etiam ratione,quia in vno contrario includitur priuatio alterius ex propria natura talis contrarij, priuatio autem eſt negatio formæ in ſubiecto apto, ergo vnum contrarium non poteſt eſſe cum altero,ſicut nec priuatio cum forma oppoſita,præſertim, quia poſita illa forma in ſubiecto nõ poteſt impediri eius effectus formalis, quorum vnus eſt priuatio. *Confir*.quia ipſa informatio vnius contrarij eſt formalis etiam expulſio alterius, & non effectiua,ſiquidem vna forma non expellit aliam niſi in genere cauſæ formalis,& conſequenter ipſa informatio eſt expulſio, ergo ſimul cum tali informatione nõ poteſt ſtare alterius contrarij informatio,aliàs eſſet ſimul informans,& expulſa, quod eſt eſſe informans, & non informans.

Reſpond. quod contraria includunt oppoſitionem contradictoriam, aut priuatiuam non primo, & per ſe, ſed conſecutiuè, & ſecundario,quia ſequitur ex informatione vnius excluſio alterius. Et ad probationem ex Ariſt.Reſp. quod intelligitur de contrarijs ſecundum effectum ſecundarium,qui eſt expulſio ſecundum quem benè ſequitur, quod non poſſunt contraria ſimul ineſſe, quia includunt in ſe contradictoria,mediate ſcilicet & ſecundario,non primario,vt dictum eſt. Vndè ſubdit ibi Ariſt. *Quod impoſſibile eſt contraria ſimul eidem in-*

esse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter. Fatetur ergo quod secundum aliquid, idest secundum gradus remissos possunt simul inesse, licet non perfectè, & secundum gradus intensos. Ad probationem verò ex ratione dicitur, quod vnum contrarium importat priuationē alterius ex consequenti, & secundario, potest autem diuinitus impediri,& separari faciendo quod illæ duæ formæ tantum informent subiectum,quoad positiuum, non quoad priuatiuum. Vnde illa priuatio si ponatur in subiecto, & de facto sit consecuta, priuatum reddit illud forma opposita; sed nos dicimus fieri diuinitus, vt non consequatur illa priuatio, sed ponatur in subiecto opposita forma.

Ad confirm.resp. quod informatio vnius contrarij est expulsio alterius in genere quidem causæ formalis, non tamen primario,sed consecutiuè,& secundario, nam etiam forma in genere informandi habet suos effectus secundarios,sicut gratia habet pro effectu secundario reddere filium adoptiuum, quantitas extendere substantiam quoad locum; & tamen sine istis effectibus possunt istæ formæ reperiri diuinitus. Similiter ergo contraria sine effectu priuatiuo.

Secundo arg. quia duæ formæ eiusdem speciei,& duæ formæ substantiales non possunt in eodem subiecto esse simul, ergo neque duo contraria in gradibus intensis: Antecedens constat ex præc.q. Consequentia vero probatur,quia plus distant nigredo,& albedo, quam albedo intensa, & remissa, ergo magis repugnabunt esse simul. *Confirm.* quia non potest idem

idem simul denominari à duobus contrarijs, nec moueri duplici motu contrario. Si autem non repugnaret esse simul duo contraria, ab vtroque denominaretur subiectum, siquidem ab his informatur, & ad vtrunque moueretur, siquidem acquirit illa, ergo repugnat esse duo contraria præsertim intensa in eodem subiecto, si enim intẽsa sunt, subiectum denominãt.

Resp. duas formas substantiales non posse esse simul propter rationem sæpius allatam, quia vtraque dat primum esse, & simpliciter esse, & sic necessario supponit omnem aliam exclusam quæ prima etiam sit. Formæ autem accidentales eiusdem speciei licèt magis conueniãt specifice, & entitatiue, quam duæ contrariæ diuersæ speciei, repugnat tamen quod sint simul in eodem subiecto; quia hoc ipso, quod sunt in eodem, non plurificantur, sed vnum fiunt. Vndè propter maiorem conuenientiam magis repugnat, quod tanquam distincta & diuisa in eodem subiecto sint; & multo magis, quod vna sit intensa, alia remissa, quia istæ terminationes sunt oppositæ, & vna importat exclusionem alterius, remissio enim importat talem gradũ qualitatis sine vlteriori additione gradus. nam si vlteriorem haberet, non esset remissa; & sic repugnat simul coniungi cum intensa. Quod respectu qualitatum diuersæ & contrariæ speciei non currit.

Ad confirm. respond. quod denominatio fit à qualitate prædominante, vt dictum est, vt si sit calor vt sex, frigus vt duo, simpliciter denominatur calidum. Si vero per diuinam potentiam duo contraria sint in gradibus intensis in eodem subiecto, vtrũque denominabit positiue,

non tamen cum priuatione alterius; quia hæc impeditur diuinitus, sic enim afficit forma subiectum, quod nõ excludit contrarium & sic denominabitur calidum & frigidum, nõ calidum, & non calidum. De motibus vero contrarijs, qui tendunt ad formas contrarias, dicimus esse eandem rationem, ac de ipsis formis, quas acquirunt, & eo modo quo erũt illæ formæ compatibiles, erunt & motus. Si vero sint contrarij motus penes accessum & recessum, si sit accessus & recessus circa eandem formam vt generatio & corruptio eiusdem, simul iungi non possunt. Circa diuersas vero vt generatio vnius, & corruptio alterius, oppositi motus non sunt, sed potius connectuntur, licet in casu quo Deus coniungat duas qualitates oppositas, ita datur generatio vnius, quod non corruptio alterius, siquidem simul conseruantur.

Vltimo argu. contra id, quod dicimus, quod in gradibus remissis naturaliter contraria inesse possunt, nam contraria remissa verè sunt qualitates contrariæ: ergo eis conuenit definitio contrariorum, hæc autem est, quod ab eodem subiecto se expellant, ergo etiam qualitates remissæ ab eodem subiecto se expellunt. Antecedens patet, quia aliàs si cõtrariæ non essent tota contrarietas qualitatum consisteret in gradibus non in ipsa substantia qualitatum. *Confirm.* quia qualitas remissa potest agere sibi similem, ergo expellere contrarium, sed non contrarium excedens, & intensum, ergo remissum, ergo qualitas remissa expulsiua est oppositæ qualitatis remissæ ab eodem subiecto. *Confir.* secundo quia aliàs sequitur, quod poterit

terit ſubiectum denominari à duabus formis contrarijs, v.g. à calore, & frigore, & moueri motibus contrarijs in gradu remiſſo, imò poterit aliquid ſummè calidum imprimere calorem intenſum, v.g. vt ſex in frigidum vt duo, nihil deſtruendo de frigore, quia compatitur cum illo gradu caloris vt ſex, frigus vt duo, ergo non expellit illud.

Reſpond. Quod cõtraria remiſſa habent contrarietatem imperfecto modo, & quaſi in fieri, vnde non exercent omnem rationem contrarietatis propter latitudinem, quam habet ſubiectum reſpectu vtriuſque contrarij, quæ non eſt ſuperata à contrario remiſſo. Et quando dicitur, quod contraria mutuo ſe expellũt. Reſpond. quod mutuo ſe expellunt actu, vel aptitudine, in aliquo enim ſtatu, & gradu non ſe expellunt actu, ſed compatiuntur in latitudine ſubiecti. Et cum inſtatur, quia aliàs contrarietas eſſet ratione graduum, nõ verò ratione entitatis. Reſp. quod eſt ratione entitatis poſitæ in debito ſtatu, & modo, ita quod ratio contrarietatis eſt in ipſa entitate, requiritur autem intenſio, vel remiſſio, tanquam conditio & ſtatus pro modo expulſionis, & ſic non abſolutè ſe expellũt in quocumque gradu, ſed quantum introducitur de vno tantum expellitur de alio in gradu ſibi repugnanti, in gradu autem imperfecto non ſe expellunt.

Ad primam confirm. reſpond. Quod calidum in gradu remiſſo poterit agere ſibi ſimile in ſubiecto vbi non inuenerit ſimilem gradum caloris, ſed tunc non expellet de frigore oppoſito niſi illud, quod repugnat ad introductionem talis caloris, & quia in gradu remiſſo

illi non repugnat, si solum inuenerit frigus in gradu remisso, nihil de illo destruet. Si autem in gradu intenso, tãtum de illo remittet quantum requiritur, vt simul cũ illo esse possit iuxta mutuam actionem,& reactionem, vt si calor sit vt septem, & applicetur frigidum, vt quatuor, reducet illud ad mediocritatem vt sex, vel vt quinque, & reliquum manebit de frigiditate.

Ad secundam confir. respondet. illa inconuenientia non sequi, quia vt iam diximus denominatio non fit nisi à qualitate prædominante, & ita denominabitur in gradibus remissis non absolutè calidum,& frigidũ,sed tepidum; motus autem contrarij non repugnant in gradibus remissis,sicut nec ipsæ qualitates, vt dictum est. Ad secundum inconueniens. Resp. quod in illo casu si subiectum est frigidum vt duo sine aliquo alio calore, tunc calidum vt sex aget in illud frigus, & destruet, quia licet gradus frigoris vt duo sint compatibiles cum sex gradibus caloris, per accidens tamen, quia introducitur calor per alterationem,& mutuã actionem,& reactionem,ideo destruet aliquid de frigore, & tandem consumet illud; hoc tamen est propter introductionem caloris illo modo factam;ex parte autem subiecti, non repugnat cum calore vt sex frigus vt duo loquendo in genere causæ formalis; si autem subiectum habeat frigus vt duo, & simul aliquid caloris, v.g. vt vnum vel duo, tunc calidum, vt sex non expellet frigus, quia aget intendendo calorem,quandiu compatitur cum frigore vt duo, non alterando & reagendo in frigus.

ARTICVLVS III.

Quæ qualitates conueniant cuilibet elemento?

CONſtat in quolibet elemento ad minus duas qualitates inueniri: videmus enim aquam eſſe frigidam, & humidam, ignem calidum,& ſiccum. Difficultas vero eſt in duobus. Primum aſſignare cuilibet elemento quænam qualitas conueniat in ſummo, an vero duæ in ſummo conuenire poſſint. Secundum ſi vtraque non conueniat in ſummo, ſed vna in gradu excellenti citra ſummum, an oppoſita iſtius conueniat ei in gradu remiſſo pro ea parte latitudinis, quæ illi deeſt vſque ad ſummum, v.g. ſi conuenit ſiccitas igni in gradu excellenti vt ſex, an conueniat ei humiditas oppoſita, vt duo.

Circa primum, ſunt duæ probabiles ſententiæ. Prima aſſignat vnicuique elemento vnam qualitatem in ſummo, aliam in gradu excellenti hoc ordine. Igni calorem in ſummo, ſiccitatem in excellenti gradu. Aeri humiditatem in ſummo, calorem in excellenti gradu; aquæ frigus in ſummo, humiditatem in excellenti. Denique terræ ſiccitatem in ſummo, frigus in excellenti gradu. Quæ ſententia valde communis eſt inter Philoſophos, vt teſtatur Mag. Bañez, hic lib. 2. q. 2. Conimb. lib. 2. de gen. c. 3. q. 4. & expreſſe videtur teneri à Philoſopho, hoc lib. 2. tex. 23. Secunda ſententia ſpecialiter tenetur à D. Tho. ibid. lect. 3. in fine, qui affirmat calorem in ſummo conuenire igni, frigi-

ditatem terræ. Aer est magis humidus, quam calidus, aqua vero est magis humida quam aer, sed non ita frigida sicut terra. Siccitas autē conuenit magis igni, quam terræ. Hæc tamen Diuus Tho. nō omnino certo affirmat, sed probabiliter, nam etiam admittit, 1.p.q.69.artic.1. ad 5. secūdūm D. Basilium terram habere pro principali proprietate, siccitatem. Quare secūdum hoc, non conuenit frigiditas in summo terræ, sed aquæ, quia non est aliud elementum cui conueniat.

Fundamentum primæ sententiæ sumitur ex duobus quæ supponit. Primum, quod cuilibet elemēto aliqua qualitas in summo debet conuenire. Secundum quod nulli competunt duę qualitates in summo. Primum patet, tum quia istæ qualitates primæ debent habere aliquod subiectum connaturale, & proprium, ergo illi debet competere talis qualitas in perfectissimo gradu, qui naturaliter competere potest, siquidem ille sumitur per ordinem ad propriū & connaturale subiectum, tum quia si in elemento nulla qualitas inueniretur in summo, sed infra summum gradum, esset capax qualitatis oppositæ in aliquo saltem gradu. Primò quoad illam partem quæ sibi deest vsque ad summum, siquidē subiectum capax vnius contrarij, est etiam capax alterius, nisi habeat illud in summo; deinde cum quodlibet elementum habeat duas qualitates, si neutram habet in summo, habebit aliquid de qualitatibus contrarijs, & sic habebit omnes quatuor qualitates, quod est proprium mixti, non elementi. Secundum probatur, quia alicui elemēto, v.g. aeri non conuenit duplex qualitas in summo

cum

cum enim ſit calidus,& humidus,ſi calor competeret in ſummo,eſſet ita actiuus ſicut ignis, & adhuc fortius,quia eſt denſior. Eadem autẽ ratio videtur de vno elemẽto, ac de omnibus. Deinde quia cum qualitas in ſummo ſit diſpoſitio vltima ad formam ſubſtantialem ſi competeret duplici elemento eadem qualitas in ſummo, v.g ſiccitas quæ conuenit igni, etiam terræ,eſſet in duobus eadem diſpoſitio vltima ad formas diuerſas ſpecie, quod eſt inconueniens, quia vltima diſpoſitio eſt propria eius ad quod eſt.

Ex his ſuppoſitis infert hæc ſententia, igni non poſſe conuenire calorem & ſiccitatem in ſummo,ergo altera tantum qualitas debet cõuenire,& hæc eſt calor,cum ignis ſit actiuiſſimus. Debet ergo ſiccitas alteri elemento conuenire in ſummo,& non poteſt,niſi terræ,tum quia de reliquis elementis aere, & aqua conſtat,quam parum ſicca ſint & quam fluida, tum quia per excellentiam vocatur arida, Gene. 1.tum,quia maximè conuenit terræ definitio ſicci, quod videlicet difficile terminetur alienis terminis,hoc enim magis cònuenit terræ quam alijs elemẽtis. In reliquis elementis,aer non poteſt eſſe ſumme frigidus, tum quia alias nihil haberet de calore, cum tamen ſit excellenter calidus,tum quia parum haberet de leuitate, cuius comes eſt calor, frigus autem denſitatis, & grauitatis, ergo competet illi humiditas in ſummo,quod etiam definitio humiditatis teſtatur, ſcilicet quæ facile cedit terminis alienis, nihil autem facilius cedit & diuiditur quam aer. Frigus autem in ſummo conuenit aquæ,tum quia non reſtat aliud ele-

men-

mentum cui cõueniat, tum quia aqua est magis contraria igni quam terra, cum ignis intra terram conseruetur non intra aquam, ergo cum ignis sit calidissimus, aqua erit frigidissima.

Fundamentum autem secundæ sententię sumitur ex qualitatibus terræ & aquæ, inde enim fit argumentum ad qualitates ignis & aeris. Nam quod terræ conueniat summa frigiditas deducitur ex duobus. Primò ex maxima distãtia à cælo, cuius lux & motus est causa caloris, & ita quod naturaliter maximè distat à cælo, debet esse maximè expers caloris. Secundò, quia etiam inter ipsa elementa, magis distat ab igne, & sic magis debet ei contrariari, sicut in situ, ita & in qualitate. Tertiò, quia terra est densissimum corpus inter elementa & maximè graue, proprium autem frigoris est constipare & condensare, & grauitatem inducere, sicut è contra calor est causa leuitatis & raritatis, & summum calidum, scilicet ignis est maximè rarum & leue, ergo maximè densum & graue, erit summe frigidum; imò si terra esset summe sicca, naturaliter esset redacta ad pulueres, quia summe siccum puluerizatur, vt docet Arist. hoc 2. lib. text. 49. & ibi S. Thom. lect. 8. E contra vero, si aqua esset summe frigida, esset naturaliter congelata, videmus enim crescente frigore aquam gelari, & indurari, cũ tamen naturaliter sit fluida. Nec dici potest, quod gelu contingit in aqua aliquibus exhalationibus permixta, non in aqua pura. Contra enim est, tũ quia mare est plenum istis exhalationibus, ratione quarum habet salsedinem, & tamen non congelatur; tum quia ad gelu

non videntur conducere illæ exhalationes, & concretiones terrestres, imò aqua quanto subtilior est, & magis purificata & tenuis, facilius congelatur, frigus enim de se cōpressiuum est partium fluidarum, quia fluidæ sunt magis coagulabiles, ergo remotis istis exhalationibus vel saltem imminutis, quando aqua subtilizatur per ignem, & relinquitur ad gelu, melius congelabitur.

Quod vero aqua humidior sit quam aer, & consequenter in summo humida, deducitur, tum ex effectu, quia ad sensum videtur res magis humectari, & madefieri ab aqua, quam ab aere, tum etiam quia aqua est maxime terminabilis alienis terminis, vt docet Arist. 4. Met. tex. 29. lect. 7. apud D. Thom. & in hoc 2. lib. de gen. text. 49. hæc autem est definitio humidi, quod sit terminabile alienis terminis: tum quia aer magis exsiccatiuus est quam aqua, videmus enim res humectatas ab aqua, exsiccari ab aere, non è cōtra. Nec dici potest quod aer exsiccat per accidens ratione exhalationū siccarum, quæ per illum sunt sparsæ. Etenim si aer ita esset humidus non permitteret in se istas exhalationes siccas, sicut nec aqua illas permittit, humiditas enim nimis excedēs corrumperet exhalationes siccas humectando illas, ergo si aer non corrumpit eas, ideo est, quia non est ita humidus, sicut aqua. Et similiter si aer exsiccat ratione caloris consumētis humidum, cur non etiam consumet humiditatem propriam, sicut viuentia ratione caloris, proprium humidum consumunt? Denique pisces, qui sunt in aquis humidiores sunt, quam volucres, quæ sunt in aere: humor etiam phlegma-

ticus,

ticus, qui correſpondet aquæ maximè humidus eſt inter omnes humores, ergo & aqua inter omnia elementa.

Quod ſi ſemel terra non habet ſummam ſiccitatem, neque aqua ſummũ frigus, reſtat quod ſummam ſiccitatem attribuamus non aeri, qui ſatis humidus apparet, ſed igni, aeri vero attribuamus frigus, & humiditatem in gradu excellenti, non in ſummo. Atque ita vnum elementum, ſcilicet, ignis habebit duas qualitates in ſummo, aliud vero ſibi immediatum, ſcilicet aer neutram habebit in ſummo. Reliqua duo elementa habebunt alteram in ſummo, alteram in excellenti gradu, vt dictum eſt.

Vtraque hæc ſententia probabilis eſt, & in D. Tho. vtraque habet fundamentum, vt vidimus, & vtriuſque argumentis facile reſponderi poteſt, vt inter arguendum inſinuatũ eſt, cum enim elementa non videamus in ſua totali puritate, ſed inter hæc corpora, quibus facile admiſcẽtur, non poſſumus ex ſenſu, & experientia, ſed ſolùm diſcurſu probabili, rem hanc indagare.

Circa ſecundam difficultatem, ſcilicet an in elementis detur aliqua qualitas remiſſa contraria illi, quæ eſt in gradu excellenti, v.g. ſi in terra eſt frigus in excellenti gradu ſit aliquid caloris? Reſp. hoc debere decidi iuxta opiniones iam relatas in præced. difficultate. Nam qui tenent in elemento poſſe dari duas qualitates non in ſummo, conſequenter tenentur aſſerere, nihil de oppoſitis qualitatibus, dari in eo, quia ſi darentur oppoſitæ qualitates, omnes quatuor qualitates eſſent in vno elemento, quod tamen eſt proprium mixti. Et præterea,

etiam

etiã si ponatur vna qualitas in summo, & alia in excellenti gradu, non poterit dari tertia qualitas in gradu remisso, tum quia ideo Arist. docet in hoc 2. lib. tex. 25. & 26. facilius generari vnum elementum ex suo symbolo, quam ex dissymbolo, quia in elemento symbolo solum vna qualitas debet corrumpi, in dissymbolo autem duæ, ergo si darentur in quolibet elemento tres qualitates tot deberẽt corrumpi in symbolo, quot in dissymbolo, nempè duę contrariæ, altera in gradu excellenti, altera in remisso, licet in elemento dissymbolo intẽsius inueniantur qualitates corrumpendæ, quam in symbolo. Imò omnia elemẽta essent symbola, quia in omnibus dabitur aliqua qualitas, in qua conueniat cum alio elemento, vbi autem est conuenientia est symbolizatio. Nec obstat, quod conueniat in qualitate remissa, quia hoc non tollit conuenientiam illam esse veram, ergo & veram symbolizationem. Quod tamen opposita sententia existimat non vrgere, quia elementa symbola, vt seq. art. dicetur consistũt in hoc quod sint similia non quomodocumque, sed in qualitate aliqua prædominante, non in qualitate remissa. Quam sententiam defendit Rub. hic tract. de primis qualitatibus q. 9. Carmelit. disp. 10. q. 1. & alij.

Opposita sententia à plerisque defenditur, de qua videri possunt Conimbr. lib. 2. de gen. c. 3. q. 5. Astudillo q. 4. & alij. Et reuera habet fundamenta satis efficacia, quia corpus, quod est capax vnius contrarij, est capax alterius, nam etiam elementum habens aliquam qualitatem in summo potest aliquid recipere de opposita saltem via corruptionis, vt cum aqua amittit

ali-

aliquid de frigiditate,& calorem admittit,ergo si in statu naturali postulat aliquam qualitatẽ non in summo, etiam in eodem statu erit capax oppositæ in gradu remisso. Nec potest dici, quod non habet de facto talem qualitatem remissam, ne diminuat aliquid de illa qualitate,quam habet in summo,nam si ignis, v.g.haberet aliquid de humiditate, etiã propter eam calor diminueretur, & aqua habens summam frigiditatem, si haberet aliquid siccitatis oppositæ humiditati semper esset congelata, & non fluida. Sed contra est,quia actiuitas caloris non remittitur nisi per suum contrarium, illa autem humiditas parua, & remissa nihil obest calori, nisi aliquid tollat de siccitate debita igni, nam si nihil tollit, remanet tota dispositio naturalis ignis,non tollit autem de siccitate debita, quia si ignis petit siccitatem citra summum v.g. vt sex, quod habeat humiditatem vt duo,nihil tollit de gradu vt sex, si autem de illo tolleret, impediret rationem ignis non quia esset contra calorem,sed quia contra siccitatem debitam. Aqua autẽ non congelatur ob siccitatem natiuam,quam habet in gradu remisso,sed ob admixtam,& extraneam, quæ facit quasi glutinosam materiam, & consequenter congelationem. Denique si elementum habens qualitaté in gradu excellenti,v.g. ignis siccitatem vt sex nõ haberet oppositam qualitatem in gradu remisso posset illa siccitas crescere vsque ad octo in instanti, siquidem caret contrario. Non sufficit autem ad successionẽ motus ipsa latitudo intẽsionis, sed etiam requiritur contrarietas vincenda, vt patet in luce, quæ admittit latitudinem intensionis, & tamen

tamen fit in instanti, quia caret cõtrario. Vnde aliqui oppositæ sententiæ dicunt, quod solum ab extrinseco ille motus erit successiuus propter resistentiam formę substantialis, quæ non potest corrumpi, nisi dispositiones aliæ introducantur, quæ per motum debent fieri. Sed hoc est quod ista sententia conatur inferre, tanquam inconueniens, quia si non est resistentia non erit successio in introducenda dispositione, nec ab intrinseco motus erit successiuus, sed per accidens. Quare vtraque sententia (vt diximus) eam habet probabilitatem, quam sententia relata in prima difficultate, & iuxta illas, altera defendenda est ex istis.

ARTICVLVS IV.

Quomodo detur transitus de vno elemento ad aliud, tàm in dissymbolis, quam in dissymbolis.

DVo sunt supponenda, & in duobus alijs est difficultas, Primum quod supponimus est, quod elementa illa dicuntur symbola, quæ habent conuenientiam in aliqua qualitate, dissymbola verò quæ non habent, ex Arist. in hoc 2. lib. tex 25. Intelligitur autem quod habeant conuenientiam in aliqua qualitate prædominante, nam si solùm conueniunt in aliqua qualitate remissa, in alijs verò intensis disconueniunt, maior erit disconuenientia, quam conuenientia & ita simpliciter, dicentur esse dissymbola, & disconuenientia, & secundum quid conuenientia. Secundo est certum, quod tam symbola, quam dis-

dissymbola elementa possunt ad inuicem trãsmutari vnum in aliud, siuè mediatè, siuè immediatè siquidem habent materiam communem & capacem omnium illarum formarum.

Difficultas verò prima est, an vnum elemẽtum immediate possit transire in quodlibet aliud, an verò prius debeat transire in aliquod mixtum vel saltem in elementum magis symbolum, quam in magis dissimbolum.

Et ratio dubitandi est, quia terra, & aqua, v.g. non possunt transire adinuicem, nisi prius vtraque qualitas aquæ, v. g. remittatur, vt enim corrumpatur prius debent qualitates remitti, cum paulatim, & successiuè destruantur. Cum ergo remittitur frigiditas, & humiditas aquæ, prius peruenitur ad gradum vt quatuor per introductionem caloris, & siccitatis, quam perueniatur ad calorem vt octo destruendo totam frigiditatem, ergo in illo puncto, in quo miscentur omnes illæ quatuor qualitates, generatur mixtum antequam transeatur ad contrarium elementum, siquidem remittentibus se illis qualitatibus oppositæ quoque introducuntur vt remissæ, & temperatæ, & consequenter vt deseruiunt ad mixtum.

Secunda ratio dubitandi, est quia non potest fieri immediatus transitus de vno elementò ad aliud etiam inter elementa symbola, ergo à fortiori neque inter dissymbola. Anteceden. patet quia inter terram, & ignem, v. g. quæ sunt symbola in siccitate requiritur quod illa densitas terræ transeat in magnam raritatem, quod non potest fieri immediatè, siquidem prius debet attingere eam raritatem, quæ

est in aqua, quam eam, quæ est in igne, quia maior est. Inter elementa autem dissymbola vt ignem, & aquam aqua calefacta non transit in ignem nisi prius attenuata, & resoluta in vapores, atque adeo prius transeundo in aerem. Horum ratio est. quia de extremo ad extremum non fit transitus in qualitatibus nisi per medium, ergo cum elementa dissymbola sint extrema, non fit in eis transitus, nisi per aliquod medium præsertim secundum densitatem, & raritatem.

Secunda verò difficultas nascitur ex priori quomodo dixerit Philosophus in hoc secundo libro text.25. quod facilior est transitus inter elementa symbola, quam dissymbola. Contra enim est, quia hæc transmutatio fundatur in contrarietate elementorum ad inuicem, & actiuitate transmutantis, sed inter dissymbola est maior contrarietas, cùm contrarientur secundum duplicem qualitatem, & consequenter duplici actiuitate agant, ergo non minus conuertetur elementum dissymbolum, quam symbolum, quia si in hoc vna tantum qualitas agit, in illo duplex, & aliquando est maior áctiuitas, vt cum ignis agit in aquam per calorem, qui maximè actiuus est, facilius ergo conuertetur aqua in ignem, quam in aerem. Et sic experientia videmus quod guttæ aquæ iniectæ in ignem facilius conuertuntur, quam paruæ particulę terræ, & tamen terra est symbola igni.

Nihilominus ad primam difficultatem Respond. ex quolibet elemento posse immediate generari aliud, & non solum mediatè. Aliqui oppositum sentiunt, tum generaliter de

quoli-

quolibet elemento, vt aliqui apud Toletum in hoc lib. q.8. tum specialiter de elementis disymbolis, vt Rub. tract. de gener. elementorum q.1. cum alijs, quos citat. Nostra tamen resolutio est expressa. D. Thom. hoc secundo libro lect.4. §. *Prosequitur*, vbi concludit, *vniuersaliter manifestum est, quod quodlibet elementum ex quolibet generatur*: & hæc ipsa sunt verba Arist. ibidem tex. 14. Nec sufficit dicere, quod quodlibet elementum ex quolibet generari possit mediatè, non tamen necesse est, quod immediate generari possit ex quolibet. Hoc inquam non sufficit, quia hac ratione etiam dici potest, quod quodlibet mixtum quantumcumque perfectum saltem mediate potest generari ex quolibet, & tamen non dicimus, quod homo potest fieri ex lapide. Nec tamen nos dicimus semper ita contingere, quod ex quolibet elemento fiat aliud immediatè, sed quod potest ita fieri, neque ex vi suæ dispositionis repugnat, atque ita non se habet sicut animalia, quæ naturaliter ad sui transmutationem exigunt transire per diuersas formas, & generationes, vt aduertit S. Thom. q.3. de potent. art. 9. hoc enim elementa non exigunt ex natura sua, sed potest immediatè fieri transitus de vno elemento ad aliud nisi per accidens ex debilitate agẽtis, aut ex alio impedimento oppositum cõtingat, sed ex se potest esse tanta actiuitas elementi supra aliud, quod immediatè illud in se conuertat, sicut si in maximum ignem inijciatur gutta aquæ.

Et ratio est, quia elementa etiam disymbola non habent qualitates ita consistentes in

proportione, quod ea conuenientia, & proportione remota amittant formam suam, sicut in viuentibus, sed habent pro dispositione qualitatem in tali intensione, quod etiam si remoueatur ab illa, non statim amittant formam substantialem, sed potest à contraria qualitate intensio alterari quousque generetur aliud elementum contrarium, sicut patet in aqua, quæ retinet formam elementi etiam si nimium calefiat, aut euaporetur, quousque tota resoluatur in aliud elementum, ergo non est necessarium, quod in transitu de vna qualitate extrema ad aliam per qualitatem remissam, fiat amissio formæ elementalis, & acquiratur forma mixti, vel alterius elementi symboli, sed potest conseruari forma elementi, etiam amittendo de qualitate propriâ, & acquirendo de contraria, quousque elementum contrarium sit genitum, nam tota illa remissio qualitatum, non ponitur in elemento in tali temperamento, sicut requiritur ad mixtum, sed in illo in quo adhuc cõpatitur elementum via corruptionis, vt magis explicabitur soluẽdo opposita argumenta. Et hæc est ratio Arist. & D. Thom. vbi supra. quod quia omnia elementa habent contrarietatem adinuicem, ideo quodlibet elementum potest generari ex quolibet immediatè, qùia ratione huius contrarietatis potest vna qualitas, ita continuatè agere in aliam, quod vincat illam totaliter, & generet elementum sibi simile. Et licet contrariæ qualitates adinuicem agendo repatiantur, non tamen semper prorumpunt in aliquod temperamentum permanẽter factum sicut requiritur ad mixtum, sed vna ex qualitatibus, quę acti-

actiuior est continuat actionem in elementũ, & tandem vincit illud.

Ad secundam difficultatem. Respondetur. Quod per se loquendo, & ex natura rei est facilior transitus inter elementa symbola licet per accidens possit oppositum contingere. Quod explicatur dupliciter; primò quia elementa symbola non solum habent maiorem conuenientiam in ipsis qualitatibus primis, sed etiam in alijs, quæ iuuant ad modum habendi illas, sicut aer non solum conuenit cum igne in calore, sed etiam in raritate, ratione cuius facilius recipit impressionem ignis, quã aqua, imo quam aliud elementum etiam symbolum vt terra. Secundò id explicatur ratione ipsius contrarietatis inter qualitates primas quia licet in elementis dissymbolis pugnent duæ contrariæ qualitates contra duas, in symbolis verò vna tantum; tamen non æqualis actiuitatis sunt illæ duæ, neque ita facile vtraq; operatur, sicut, quando sola vna qualitas alteri contrariatur, sicut ignis contrariatur aquæ secundum calorem, & siccitatem, sed difficilius siccitas ignis tollit humiditatem aquæ, quam humiditatem aeris tũ quia humiditas aeris est rarior, & sic minus resistens: tũ quia magis iuuari potest siccitas ignis à calore sibi coniũcto respectu aeris, quã respectu aquæ, cum in aqua occupetur vtraque qualitas circa suũ oppositum in gradu summo, aut excellenti, in aere vero solum occupatur circa vnam, & ideo iuuari potest altera in sui introductione, nam etiam calor coniunctus siccitati ad ipsam siccitatem citius introducendum iuuat: tum denique quia siccitas, non ita actiua est sicut calor,

calor, & ideo lentiori modo agit in humiditatem, quam calor in frigus. Itaque duæ qualitates quando vtraque habet suum contrariũ, quod agat, non ita se iuuant adinuicem sicut quando vna tantum qualitas est corrumpenda. Nec tamen semper ista facilitas transmutandi elementum symbolum æque reperitur, sed potest aliquando impediri, vel propter maiorem densitatem, vel propter minorem actiuitatem qualitatis symbolæ, nam terra, v.g. licet sit magis symbola cum igne ratione siccitatis, quam cum aere; difficilius tamen transmutat in se ignem, quam ignis terram, vel etiam quam ipse aer, aut aqua terram transmutent, quia siccitas terræ parum est actiua, & eius etiam densitas difficilius generatur.

Ad rationes dubitandi pro prima difficultate. Ad primam Respondet. quod aliquando actiuitas elementi agentis est tantum circa elementum in quod agit, quod fortiorem imprimit qualitatem, quàm requiratur ad temperamentum mixti, vt cum in magnum ignem inijcitur gutta aquæ. Deinde dicitur quod etiam si paulatim remittantur qualitates vnius elementi, & introducantur oppositæ non est necesse, quod statim corrumpatur, & generetur mixtum, vt probatum est exemplo aquæ nimium feruentis, quæ tamen nõ habet calorẽ vt octo, & consequenter aliquid de frigore retinet, & similiter de humiditate, & siccitate neque enim generatur mixtum ex quocumq. qualitatum concursu, sed ex tali temperatura quæ habeat modum permanentis, non merè transeuntis ad aliud elementum. Et sic elemento non conueniunt quatuor qualitates in

ſuo naturali ſtatu, & ex propria natura, via autem corruptionis non repugnat.

Ad ſecundam Reſpond. ſimiliter, quod elementa denſiora cum rarefiant poſſunt prius peruenire ad raritatem elementi medij, quam extremi, non tamen neceſſe eſt, quod amittāt formam propriam, & tranſeant in elementum medium, ſed ſub illa raritate poſſunt adhuc retinere formam ſuam, in ſtatu tamen non naturali, ſed via corruptionis, illam enim raritatem habent per modum tranſeuntis. Et ſic argumentum non probat prius debere generari elementum medium, v.g. ex terra aerem, quam ignem, ſed prius debere accipere ſtatū medium, ſub forma tamen terræ attenuatæ per modum exhalationis aut quid ſimile, & via corruptionis tendentis; & ſimiliter aqua attenuatur in vapores, qui tamen ſubſtantialiter ſunt aqua, ſiquidem concreſcente frigore aqua fiunt, & ita illa attenuatio nondum conſtituebat aerem, ſed via corruptionis contiertebat aquam.

Ad argumenta ſecundæ difficultatis *Reſp.* ad primam quod tranſmutatio fundatur in contrarietate requiſita inter terminos in principio tranſmutationis, quatenus requiritur receſſus à termino à quo, & acceſſus ad terminum ad quem, ſed tamen facilitatio tranſmutationis fundatur in maiori conuenientia, quatenus ponit minorem repugnantiam ex parte impedimentorum, quibus retardatur acceſſus ad terminum ad quem.

Ad ſecundum dicitur, quod licet ſint in elementis diſſymbolis duæ qualitates contrariæ contra alias duas, non tamen æquali acti-

li acti-

li actiuitate, & modo, tum ex parte raritatis, vel densitatis, tum ex eo quod altera est minus actiua, tum quia non se adiuuant mutuo, sicut quando vna sola qualitas est vincenda. Quod verò etiam in elementis symbolis non solum duæ, sed etiam omnes qualitates sunt corrumpendæ, id est per accidens propter desitioné subiecti, non propter contrarietatem qualitatum, quæ per se conducunt ad faciliorem, vel difficiliorem transmutationem.

Ad vltimam dicitur, non fieri æqualem cōparationem inter particulam terræ, & aquæ iniectam igni, quia ista densior est quam illa, sed si attenuetur particula terrę per exhalationem tanta tenuitate sicut aqua facilius conuertetur ab igne.

Quomodo verò ex duobus elementis possit, vel non possit generari aliud tertium non est difficultas tanti momenti, nam perse, & in quarto modo semper vnum elementum generat sibi simile. Per accideus autem potest aliquando ex contrarijs elementis vnum tertium generari propter aliquod impedimentũ generandi proprium, licet in elementis symbolis id, aut vix, aut nunquam contingat, eo quod qualitas symbola vnius intenditur ab alia symbola, non expellitur. Videatur Arist. hic tex. 29. & D. Thom. lect. 4. Mag. Bannez q. 3. & alij interpretes.

QVAESTIO XI.

De mixtis, & temperamento eorum.

ARTICVLVS I.

Quæ sint mixta perfecta, quæ imperfecta, & quod temperamentum eorum?

MIXTA generaliter loquendo sũt ea corpora quæ ex elemẽtis fiũt tãquã ex simplicibus corporib⁹: atque ita omne corpus ꝙ non est elementũ, sed ex elementis, dicitur mixtũ quasi ex illis compositum, & aliud dicitur perfectum, aliud imperfectum. Quod multipliciter intelligi potest. Primo ratione diuersorum graduum sicut perfectiora sunt viuentia non viuentibus; & inter viuentia, sensitiua sunt perfectiora & inter sensitiua datur etiam magna latitudo secundum quod magis, vel minus participant de sensibus. Vel secundo diuidi potest perfectio, & imperfectio mixtorum secundum qnod magis, vel minus elõgantur à corpore simplici, seu elementali, & sic ea quæ pluribus corruptionibus indigent vt resoluantur in elementa, perfectiora sunt, quia plus distant à potentialitate, & imperfectione elementorum. Quæ verò immediatè sunt resolubilia in ipsa elementa imperfectiora mixta sunt, quia minus distant à simplicitate, & potentialitate elementi, & hac ratione mineralia, & quædam aliæ impressiones metheo-

theorologicæ dicuntur mixta imperfecta, quia immediatè, vel quasi immediatè sunt resolubilia in ipsa elementa; licet reuera aliqua ex his metheoris substantialiter sint elementa, quia eorum substantia est vapor, vel exhalatio, quæ substantialiter sunt terra, & aqua attenuatæ, aliquando verò sunt composita ex duobus solum elementis, vel tribus, ideoque hæc propriè dicuntur mixta imperfecta, de quo Mag. Bann. in hoc libro secundo cap. 3. q. 1. Denique dicuntur mixta perfecta, vel imperfecta ratione status, scilicet quod est in fieri, & tendentia ad perfecti mixti generationem, dicitur esse imperfectum ratione status, vt v. g. quando animalia generantur, & prius transeunt per formam embrionis ad formam equi, tunc enim dicitur animal esse in statu imperfecto, & in via, & tendentia, & similiter cum ex elementis fit transitus in mixtum, dicitur esse imperfecte mixtum, quia est in fieri, & tendentia.

Est autem commune mixtis præsertim si perfecta sint, quod constent ex quatuor elementis, vt probat Aristot. in hoc libro tex. 49. lect. 8. apud Diuu. Thom. & nos jam supra probauimus q. 5. de mixtione. Elementa autem non concurrunt ad mixtum nisi vt temperata, & modificata, & consequenter vt corrupta, vt potè non habentia illam intensionē qualitatum quæ inuenitur in ipsis mixtis secundum se; quando autem non solum intensio illa qualitatis actu deest, sed nec radicaliter competit, quia non manet radix quæ tam intensam qualitatem petat, tunc fit mixtum, quia fit alia substantia ab elementali, ex elementis tamen consurgens. Quod enim aliquando a-

ctu desit illa intensio, constituit mixtum in actu, vt patet cum aqua vehementer calefit,& tamen nondum amittit formam aquæ, neque est mixtum in fieri,quia ex tali calefactione,& remissione frigoris, potest fieri transitus ad ignem.

Ex his nascitur difficultas apud quosdam quidnam sit illud temperamentum, quod ad mixtorum constitutionem requiritur. Non quidem temperamentum substantiale, nam hoc non est aliud,quam ipsa forma substantialis mixti,quæ dici potest temperamentum ipsum,vel quia ex temperatis,& modificatis elementis resultat, vel quia est radix & principiū qualitatum temperatarum,& quæ sunt propriæ mixtorum. Quod vero ipsæ formæ substantiales mixtorum sint formaliter compositæ ex formis elementaribus, sicut aliqui dixerunt apud D.Thom. opusc.de mixt.elementorum, & in hoc 2.lib.lect.1. iam supra reiecimus, q. 5. Difficultas ergo solum esse potest de temperamento accidentali,an videlicet illa temperatio primarum qualitatum, qua mixtū ipsum componitur ex qualitatibus miscibiliū sit qualitas aliqua tertia distincta ab illis vel solum ipsæ qualitates elementales ad mediocritatem redactæ. Nam quidam voluerunt formaliter in mixtis non interuenire quatuor primas qualitates,sed ex illis corruptis vnam quasi simplicem ab illis distinctam resultare, quibus fauere videtur D.Thom. in hoc 1. lib. lect. 24. & opusc. de mix. elementorum vbi ponit,quod remissis qualitatibus elementalibus constituitur quædam qualitas media quæ est propria mixti. Alij censent manere quidē

qua-

quatuor illas qualitates formaliter in mixto ſicut dari experimur calorem & frigus in mixtis, v.g. in animalibus, & ſiccitatem & humiditatem (quod etiam fatetur D. Thom. 1. p. q 76. art. 4. ad 4.) præter illas tamen inueniri aliam quintam qualitatem ſimplicem, quæ omnes illas attemperet & in proportionem reducat. Et certè aliquas qualitates mixtorum proprias inueniri præter qualitates primas ad medium redactas, negari non poteſt, vt ſunt quædam occultæ virtutes herbarum, aut lapidum, vis attractiua magnetis, potentia vitalis in viuentibus, & alia ſimilia. Sed tamen iſta ſententia pro officio proportionandi qualitates primas ponit illã quintam qualitatem. Alij alias quaſdam medias qualitates inueniunt inter calorẽ, & frigus, inter ſiccitatem & humiditatem quod fere non recedit à prima ſententia. Alij denique ſentiunt proportionem primarũ qualitatum non eſſe aliud, quam ipſas primas qualitates ad mediocritatem redactas & coniunctas ſine alia noua qualitate ſuperaddita vel proportionante iſtas, vel virtualiter continente.

De his opinionibus, iam ſupra diximus, q. 5. Certè manere primas qualitates formaliter in mixtis nullatenus negari poteſt, cum illarum effectus manifeſte videamus, v.g. calefacere & & frigefacere, & inſuper habere inter ſe iſtas qualitates mutuam actionem & paſsionem, ſiquidem mixta habent intra ſe principium corruptionis, quod non eſſet ſi intra ſe non haberent qualitates contrarias formaliter, eo quod vna ſola qualitas ſimplex non poteſt exercere contrarietatem, & conſequenter cor-

ruptionem, quæ sine contrarietate non fit. Requiritur ergo pluralitas qualitatum contrariarum etiam in mixtis & viuentibus vt intra se habeant causam corruptionis. Similiter non exigitur qualitas illa quinta vel media, aut superaddita ad hoc precise vt illæ qualitates proportionentur, & ad moderationem reducantur, hoc enim superflue fieret per qualitatem superadditam, cum ipsę primæ qualitates si remittantur, hoc ipso moderatæ & temperatæ maneant, & mutuo se compatiantur in subiecto, ergo illa qualitas superaddita, neque est necessaria, vt illæ primæ qualitates reddantur moderatæ, nec vt compatiantur simul in subiecto, nam hoc ipso, quod sunt in gradibus remissis vtrumque habent, & reddunt subiectum in quo inhærent temperate dispositum. Nec potest afferri instantia de conceptu secundæ operationis intellectus, qui est distinctus à cõceptibus primæ operationis, & probabile est quod est quidam simplex conceptus formatus ex primis conceptibus apprehensiuis. Sed hoc non obstat, quia in mixtis illa qualitas simplex non habet aliud officium speciale præter illam proportionem, & moderationem primarum qualitatum, quas constat temperari, hoc ipso, quod remittitur, & diminuitur earũ intensio; ad istam autem remissionem non opus est qualitate superaddita, sed absentia gradus intensioris. At verò in intellectu secundum diuersam combinationem conceptuum, fit diuersa repræsentatio, quæ vtique diuersam qualitatem requirit, & non solam diminutionem intensionis, & graduum in conceptibus, & si illa repræsentatio reducitur

ad

ad vnitatem ex ipso modo repræsentandi, etiã vnicum exigit conceptum & qualitatem, ideoque in secunda operatione intellectus, seu in propositione mentali probabiliter ponitur nouus quidam conceptus ad vnitatem repræsentabilem reducens, & distincto modo repræsẽtans quam simplices primæ operationis conceptus.

Denique, quod præter qualitates primas ad mediocritatem temperatas, dentur aliæ qualitates quæ sunt propriæ mixtorum, non quidẽ tollentes primas, sed supponentes, & eis vt instrumentis, vtentes manifestum est in exemplis adductis de virtutibus occultis & potẽtijs vitalibus, quæ licet ad constitutionem organi, & exercitium suum exigant calorem, aliasque qualitates, tamen illæ potentiæ sunt distinctæ à calore & frigore, & similibus, vt potè cum sint vitales potentiæ, & actiones habeant vitales à calore, & alijs qualitatibus distinctas, licet per illas tanquam per instrumenta ministratas vt latius probabitur in lib. 1. de anima quest. 2. & 3.

Quod si dicas, nam sanitas & morbi, aliaque similia quæ resultant ex conuenienti dispositione primarum qualitatum, sunt qualitates superadditæ primis, ergo similiter in mixto, erit qualitas superaddita illa, quæ proportionat & ad temperamentum reducit primas qualitates.

Respond. quod sanitas ægritudo, & pulchritudo, & similia sunt qualitates distinctæ resultantes ex debita vel indebita proportione humorum, quia non solum faciunt ipsam mixturam primarum qualitatum moderando illas,

adhuc enim solum non requirebatur distincta qualitas, sed quia vltra illam mixturam qualitatum, conuenienter, vel disconuenienter disponunt subiectum in ordine ad conseruandum vel corrumpendum ipsam vitam, vel proportionem debitam partium, vel humorũ; aliud est autem misceri qualitates in vnam temperaturam, & moderationem, aliud conuenienter, vel disconuenienter disponi in ordine ad subiectum non solum secundum qualitates primas, sed etiam secundum vitales. Et huius signum est. quia istæ dispositiones sanitatis, & ægritudinis non inueniuntur in omnibus mixtis in quibus tamen inueniuntur mixtura qualitatum, sed solum in animalibus.

ARTICVLVS II.

Quid sit temperamentum æqualitatis, & ad pondus, & an sit dabile?

TEmperamentum in mixtis inuentum dupliciter sumi potest. vno modo pro tẽperamento secũdum proportionem, alio modo pro temperamento omnino æquali. Primum vocari solet temperamentum secundum iustitiam, seu secundum debitum, seu exigentiam subiecti, quia tale est quale exigit proportio subiecti. Secundum vocari solet temperamentum ad pondus, quia videlicet qualitates ita in æquilibrio miscentur, vt neutra excedat aliam, sed omnes in eodem gradu & pondere concurrant. Et ideo vno tantum modo reperiri potest, quia in indiuisibili consistit. Primum verò multis modis reperiri potest iu-

xta diuersam subiecti exigentiam & naturam. vnde diuersis nominibus solet nominari, aliquando enim dicitur temperamentum difforme simplex, scilicet quando vna tantum qualitas prædominatur, reliquæ autem ad æqualitatem redactæ sunt; aliquando vero difforme compositum, scilicet quando duæ qualitates prædominantur, & reliquæ in gradu æquali conueniunt; & in his potest esse magis & minus secundum infinitas combinationes, quia infinitis modi contingit variari temperamenta, sicut & figuras.

Dari ergo temperamentum proportionale & iuxta exigentiam & debitum cuiuscunque subiecti certum est, quia multa mixta inueniuntur in statu sibi perfecto, & conaturali, atq. adeo tunc eis conuenit temperamentum sibi connaturale & debitum. Difficultas est, an detur temperamentum in omnimoda æqualitate seu ęquilibrio & ad pondus, tum in qualitatibus primis, tum in qualitatibus motiuis secundum locum, vt in grauitate & leuitate. Nam ex vna parte non videtur repugnare quod ipsa miscibilia, seu qualitates sic refrangantur, quod tantum maneat de vna quãtum de alia, v. g. quod calor diminuatur vt quatuor, & frigus maneat etiam vt quatuor, aut de quolibet maneat gradus vt duo. In hoc enim nihil apparet repugnatiæ præsertim, quia hoc non repugnat ex parte subiecti, cum subiectum sit capax vtriusque qualitatis contrariæ in gradu temperato, & remisso, neque ex parte agentis, quia si in aliquo corpore, v.g. dominatur calor & humiditas, deinde ab aliquo sicco & frigido agatur in illud, ita vt

paulatim remittatur de calido & humido, & paulatim etiam crescat frigus & siccitas, debet necessario deueniri ad vnum punctum in quo omnia sint æqualia, alioquin non possent, transire ad maiorem siccitatem, & frigiditatem, nisi prius perueniẽdo ad æqualitatem, ergo saltem pro aliquo tempore possibile est temperamẽtum ad pondus.

Confirm. quia tactus in homine est perfectissimus vt docet Arist. 2. de partibus animal. cap 16. & D. Thom. 1 p. q. 91. ara. 3. ad 1. sed tactus solum sentit excellentiam tangibilium, vt dicit Arist 2. de anima tex. 118. id enim sentit, in quo vincitur eius proportio, & temperatura, ergo oportet, quod tale sensorium habeat æqualitatem illarum qualitatum ad pondus, nam si aliqua qualitas excederet in ea, non sentiretur excellentia talis qualitatis. Similiter temperamentum ad pondus est omnium perfectissimum, quia perfectissimè distat ab extremis, scilicet à qualitatibus summe intensis: ergo debetur alicui perfectissimo mixto, quale est homo, præsertim in suo perfectissimo statu, sicut fuit in statu innocentiæ, vel erit in statu gloriæ, vel fuit in Christo Domino, licet in rei veritate non secundum omnes partes conueniat animali seu viuenti, quia partes aliæ sunt etherogeneæ, & diuersam temperiem, atque mixturam postulantes. *Confirm.* author. D. Tho. qui 1. p q. 91. art. 1. in corp. & ad 3. docet, quod in homine est maxima æqualitas complexionis & elõgatio à contrarijs: ergo est temperamentum æqualitatis ad pondus, quia hoc est maximæ æqualitatis.

Nihilo-

Nihilominus dicendũ est, quod, licet ex parte ipsius mixti non repugnet habere aliquod temperamentum ad pondus, repugnat tamen ex parte agentium naturalium & ex parte modi agendi, quia semper agunt secundum aliquam qualitatem prædominantem; & multo magis id repugnat in viuentibus præsertim secundum omnes partes quæ postulant diuersa temperamenta. Plures sequuntur, hanc sententiam, qui videri possunt in Cursu Carmelitano disp. 12. q. 1. & Bañez, lib. 2. c 7. q. 1. Et videtur esse manifeste D. Tho. in 3. dist. 14 q. 1. ad 4. vbi inquit: *Quod impossibile est, quod complexio perueniat ad tantam æqualitatem, quin alterum contrariorum prædominetur, quia aliàs nõ fieret mixtio nisi vnum ageret in alterum dominans ad medium reducendo, altero resistente. & præcipuè hoc oportet in corpore humano, quod calor operetur propter operationes animæ quæ indigẽt calore, vt instrumẽto vt dicitur in 2. de anima.* Ratio autem est; quia licet elementa concurrant ad mixtum præbendo illi materiam vnde fiat, tamen etiam aliquod illorum debet esse actiuius, & prædominari efficienter in alterũ, semper enim actio est à proportione maioris inæqualitatis, ergo oportet, quod illud quod est fortius, etiam vehementius imprimat suas qualitates, quia ex fortiori causa sequitur fortior & maior effectus, & sic non erunt omnes qualitates æquales ad pondus hoc ipso, quod ad agendum requiritur excessus agentis super alia. Nec potest hoc temperari dicendo, quod elementa magis actiua possunt esse minoris quantitatis, & densitatis, ea vero quæ minus actiua sunt esse magis densa, & ita quod vni

deest

deest de intensione & actiuitate, recompensatur in alio per densitatem sicque ad æqualitatem ponderis concurrunt. Sed cõtra hoc est, quia hoc toto posito, adhuc impedietur actio, quæ semper est à proportione maioris inæqualitatis: ergo si ad hoc, quod resultet æqualitas temperamenti ad pondus supponitur æqualitas agendi in concurrentibus, & agentibus, siue hoc fiat per illam recõpensationem siue non, tollitur actio, nec enim intelligendũ est, quod vnum ex miscibilibus se habeat pure passiue, & aliud actiue, sed vtrumque actiue, & contrarie concurrit, & destruendo alterum, ergo si supponuntur qualitates ad pondus libratæ in effectibus, & in agentibus quocũque modo id fuerit, impedient se in agendo, siue propter æqualitatem intrinsecam, siue recompensatam in ipsis qualitatibus extrinsece.

Difficilius est si dicatur posse fieri mixtum non per actionem ipsorum miscibilium inter se sicut quando est vera mixtio, sed ab aliquo tertio, v.g. à cælo vel ab alia causa vniuersali, quæ efficaciam habeat temperandi ad pondus omnes qualitates elemẽtorum ad mixtionem concurrentiũ. Nihilominus etiam in hoc currit ratio facta: quia cælum non efficit mixtum, nisi ipsa elementa adiuuando, & mediantibus qualitatibus talium elementorum, quę in mixtis relucent, ergo oportet, quod aliqua qualitas elementi sit vincens, & prædominans, alias nõ resultaret actio. *Et ratio* huius est, quia cælum non producit mixtum nisi interueniente motu & alteratione, quia est primum alterans, & consequenter ita imprimit in elementa, quod mouet eorum qualitates, vt alterentur & alterent,

rent,faciantque veram mixtioné, ergo eodem modo requiritur, quod vna qualitas superet, & dominetur alijs, vt possit agere in illas etiã præsupposito motu cæli eas alterãte,ergo non possunt, ita æqualiter temperari ad pondus, quod vna qualitas maneat omnino æqualis alteri. Solum ergo poterit à Deo produci ista æqualitas ad pondus faciendo vnum mixtum sine aliqua alteratione præcedente, & mutua reactione miscibilium.

Secunda vero pars de viuentibus manifesta est, quia partes etherogeneę diuersum exigunt temperamentum sicut diuersus gradus caloris debet esse in corde ad generandos spiritus, quam in manu vel pede ad mouendum: & ossa sunt sicciora,& duriora,quam aliæ partes, ergo non possunt esse æqualiter ttmperatæ ad pondus,essent enim homogeneæ. Neque dici potest,quod si vna pars excedit in calore, alia excedit in frigore, & sic recompẽsando vnam cum alia totum viuens redditur æqualis temperamenti. Nam contra est,quia hoc non est ponere temperamentum ad æqualitatem in quolibet membro,sed quodlibet esse inæquale alteri,reddi autem ipsum totum æquale secundum proportionem; præterquam quod calor semper debet vincere in animali; quia est principale instrumentum vitalium actionum. Si vero dicatur, quod licet diuersæ partes animalium diuersum habeant temperamentum, tamen sensus tactus, qui per totum corpus est dispersus, habet temperamentum ad pondus. Contra est,quia tactus non consistit in indiuisibili temperamento,cum in quibusdam partibus efficacior sit, & viuidior,quam in alijs, vt

in-

in extremitatibus digitorum, & consequenter in aliquibus habeat aliquam qualitatem magis prædominantem, & minus ad æqualitatem redactam, quam in alijs. Præterquam quod sensus tactus non reddit totum animal temperatum ad pondus, cum multæ aliæ qualitates restent dissimilaris temperamenti & diuersarum qualitatum, in quibus habent aliquem excessum, sicut in corde debet esse maior calor, quã in alijs partibus; vnde quod in sensu tactus temperentur ad æqualitatem, non facit quod absolute illæ partes sint redactæ ad pondus, sed secundum quid, idest vt exigitur ad sensum tactus.

Quod vero addimus non dari etiam qualitatem ad pondus in virtutibus motiuis, eidem fere nititur fundamento, quia si daretur æqualitas ad pondus in virtutibus localiter motiuis, istud corpus nõ posset moueri ad aliquem locum naturalem ex proprijs principijs, & sic non esset corpus naturale, imò non haberet determinatum locum in vniuerso, quia si esset in aliquo corpore æqualis leuitas & grauitas ad pondus, tantum ageret vna quantum alia, & sic si grauitas traheret deorsum impediretur à leuitate mouente sursum. Vnde nulla ageret, quia à proportione omnimodæ æqualitatis nõn datur actio, & ita non haberet locum determinatum, omnia enim loca grauiũ & leuium sunt sursum vel deorsum, neutrum autem tali corpori competeret, impedientibus se grauitate & leuitate. Nec potest dari locus medius inter aerem & aquam, v. g. quia cum inter ista duo non mediet aliquis locus in vniuerso, sed sint sibi immediata, manifestum est

quod

quod in vniuerso non datur naturaliter locus pro aliquo corpore, quod in æquilibrio esset graue & leue. Quod si à Deo fieret, vel non deberetur sibi locus naturalis in vniuerso, sed æque bene esset vbicunque poneretur, sicut si aliqua pars cæli poneretur in hoc mundo inferiori, vel pertineret reductiue ad duplex elementum, scilicet, aquæ & aeris, & in quolibet inueniri posset, sicut animalia quæ viuunt in terra, & in mari. Si autem dicatur, quod posset præponderare in illo corpore grauitas habendo maiorem densitatem, vel leuitas habendo plus caloris qui actiuior est, licet in intensione essent partes. Contra est, quia leuitas petit raritatem, si oritur à calore, quia calor partes ipsas resoluit. Vndè corpora magis spissa leuia non sunt, & aer inspissatus minus leuis redditur, ergo illa raritas impediret illam densitatem stante ęqualitate leuitatis, & grauitatis, & similiter calor, qui est causa leuitatis mitigaret frigus, quod est causa grauitatis. Et licet calor sit actiuior frigore, id erit in genere alterãdi, non in genere localiter mouendi, ergo ipsa æqualitas grauitatis & leuitatis, si est ad pondus etiam concomitanter habet æqualitatem in alijs ad eas concurrentibus.

Ad primum à principio respondetur repugnare, quod qualitates illæ, ita refrangantur ad æqualitatem, propter modum naturalem agendi vnius in alteram per mutuam actionem, & reactionem quæ necessario supponit aliquam ex illis qualitatibus prædominari. Et sic non repugnat ex parte subiecti recipere illas qualitates in æquilibrio si dentur, sed ex parte modi agendi naturalium agentium.

Ad

Ad instantiam positam repugnat. Resp. quod in illo casu si peruenitur ad æqualitatem qualitatum per modum transeuntis, in illo pũcto cessabit actio, sicut in puncto reflexionis datur quies: sed si immediate post detur actio & motus, necessario aliqua qualitas prædominabitur, & non erunt ad pondus. Quod si instetur, quod potest esse quod qualitates illæ sint æquales in intensione, & gradibus, licet dissimiles in actiuitate plus enim agent quatuor gradus caloris, quam quatuor humiditatis. Resp. quod hoc ipso, quod excedit vna aliam in actiuitate, agit in illam, & resoluet, sicque reducet ad minorationem, & sic nunquam manebit temperamentum in illa æqualitate graduum, nisi totaliter cesset actio, quod quidem pro aliquo puncto, & quasi per modum transeuntis intelligi potest, sed permanenter per modum temperamenti dari non potest, cum actio alteratiua id non permittat.

Ad confir.resp. sensum tactus requirere proportionem non quidem æqualem ad pondus, & quasi mathematicam, sed physicam, & secundum aliquam latitudinem, cum videamus in quibusdam partibus esse tactum viuaciorem, quam in alijs, & in quibusdam animalibus plus, in alijs minus, quod non esset si ad sensum tactus exigeretur mathematica, & indiuisibilis qualitatum proportio. Quod vero non sentiatur, nisi excellentia tangibilium, verum est, sed ad hoc sufficit, quod excedat illam proportionem, quam habemus in tactu, & sic argumentũ conuincit non omnes qualitates sentiri per tactum, sed tantum quæ excedunt illam proportionem tactus, quæ non

est

est æqualitas ad pondus, sed secundum proportionem, & excessus proportionis illius, est qui sentitur. Nec Philos. in illo loco de anima dixit requiri omnimodam medietatem, & æqualitatem ad tactum, sed sufficit proportionalis, & sic dixit, *veluti medietate quadam existente*, vbi particula *veluti* diminutiua est, & à mathematico rigore temperans. Ad id verò quod additur, quod æqualitas ad pondus est perfectissima. Respond. quod est perfectissima quasi mathematice, & quantitatiue considerata, sed non physice, & in ordine ad finem alterationis, & motus, quia semper requirit qualitatem actiuam predominantem, & sic perfectissimum temperamentum iudicãdum est, non ex perfectissima ęqualitate, sed ex perfectissima conuenientia ad finem mixti, qui est eius operatio, & motus.

Ad secundam confirm. resp. quod D. Thom. affirmat in homine esse maxime æqualitatem complexionis non æqualitate mathematica, sed physica, vt dictum est, & comparatiue ad alia animalia.

QVAE-

QVAESTIO XII.

De reproductione rei corruptæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum repugnet rem corruptam iterum reproduci?

DVæ extremæ sententiæ circa hoc inueniuntur. Prima fuit quorundam antiquorum, qui dicebant post determinata tempora redire easdem omnino res, quæ iam desierant, quod Platoni plures attribuunt, vt videri potest apud S. Aug. 12. de ciuit. cap. 13. Ex scholasticis autem non defuerunt, qui censerent non esse omnino impossibile redire aliquid per naturam quod fuerat corruptum, licet non omnia, quod probabile reputat Scot. in 4. dist. 43. q. 3. & alij. Secunda opinio fuit in alio extremo, quod nec per potentiam absolutam Dei potest reparari aliquid quod totaliter fuerat corruptum. Et dicunt *totaliter corruptum* ad excipiendum hominem, qui quando moritur, non totaliter corrumpitur, sed manet eius anima, & corpus, & solùm vnio dissoluitur. Ita Durandus in 4. dist. 43. quæst. 3. & alij quos citant Conimbr. 2. de gen. c. 11. q. 2. art. 1.

Similiter circa res successiuas, quidam existimant posse diuinitus reproduci eũdem numero motum & tẽpus, vt cum aliquibus sequuntur Conimbr. cit. q. 3. art 2. Alij cum communiori

niori ſententia oppoſitum tenent, vt M.Bañez hic q. vlt.Rubio, Sotus, Ferra. & alij, quos citant,& ſequuntur Carmel. diſp.13.q.2.

Dico primo. Quæcunque res permanens ſemel corrupta, non poteſt naturaliter eadem numero redire, poteſt tamen ſupernaturaliter. De hoc ſecundo non eſt tanta difficultas, & poteſt videri D.Tho.quodl.4.art.4.& 4.contra gent.c.81. Nam de homine eſt articulus fidei, quod idem numero reſurget, & eadem ratio eſt de reliquis,etiam ſi totaliter ſint corrupta, tum quia in homine,omnia accidentia corporalia totaliter pereunt, à quibus tamen dependet indiuiduatio hominis, & ideo redire debent; tum quia ſi redit idem totum quod perierat, cur non poterit redire pars quæ perijt, v.g. forma corruptibis? Tum quia etiam ſi res omnino annihiletur nulla poteſt afferri implicatio cur repugnet à Deo reproduci,ſiquidem re aliqua annihilata, neque potentia Dei eſt diminuta,neque actio eius immutata,aut tranſacta, ſicut actio quæ eſt motus in creatura. Quod verò ipſe effectus ſit annihilatus, non ponit illum in ſtatu difficiliori, vt reproducatur,quam antea erat vt produceretur quando erat nihil, ergo non eſt aliqua implicatio in reproductione reſpectu potentiæ diuinæ,licet ſit reſpectu potẽtię createę, quæ agit per actionem limitatam,& per motum tranſactum,quę redire non poſſunt, & ideo neque effectus idem numero,vt ſtatim dicemus.

Prima vero pars concluſionis etiam eſt communis ſententia, quam tenet S. Tho.locis ſup. cit.Et ſumitur ex Ariſt.in cap. de oppoſitis, vbi inquit: *Quod à priuatione ad habitum non datur*

tur regressus, & 5. Phys. text. 37. inquit: *Non posse redire eandem numero sanitatem.* Sequuntur communiter auctores qui videri possunt in Cursu Carmel. hic disp. 13. q. 1. & apud Conimb. q. 1. art. 3. Aliqui existimant hoc fieri nō posse, quia determinatio causæ ad hunc singularem effectum potius, quam ad alium pertinet ad causam primam quæ indifferentiam causæ secundę erga singulares actiones, & effectus tollit, ac determinat. Et quia postquam Deus determinauit ad hanc actionem numero, non amplius ad eam determinat, ideo non amplius redit ista actio numero, & cōsequenter, neque iste effectus numero, quia dependet à tali numero actione. Sed restat istis auctoribus ostendere, an illa denegatio determinationis diuinæ sit indebita causis secundis ex principijs naturæ earum, vel ex sola Dei voluntate. Si hoc secundum, ergo ex sola natura rei non repugnat idem numero redire, quod est incidere in opinionem Scoti, siquidem ad solam Dei voluntatem reducitur, quod denegetur talis concursus. Si primum, restat ostendere ex quonam principio naturæ sit indebita talis determinatio semel data.

Quapropter conuenimus cum hac sententia (in hoc enim est sentētia communis) quod vt aliquid semel corruptum redeat idem numero, requiritur quod redeat etiam eadem numero actio, quæ illam produxit, siquidem singularitas & vnitas rei in facto esse quando fit in rerū natura, dependet à singularitate, & vnitate actionis, actio enim importat rem ipsam in fieri, & tendentia ad esse, vnde si fieri est diuersum non potest factum esse, & termi-

nus

nus esse idem, nisi actio diuersa talis eminentiæ sit quod ex omni parte contineat totum quod est in altera actione etiam indiuidualiter, quod solum inuenitur in actione diuina respectu createq. Et hac ratione probauimus in q.12. Phys. non posse eundem effectum procedere à duplici causa totali creata, quia nec potest eadē actio emanare à duplici causa creata, nec actio vnius totaliter, & omnimodo cōtinere actionem alterius, etiam quoad indiuiduationem, propter limitationem actionis singularis creatæ. Atque ita quod redeat eadem actio numero à qua dependet vnitas singularis istius effectus in suo fieri, seu quotiescunque fit, vel est quia redit eadem actio formalis creata per quam primo effecta est, vel quia redit eadem actio eminentialiter, idest illa actio quæ eminenter continet totam actionem qua res illa facta est, etiam in quantum singularis est. Et hoc dicimus non posse inueniri in aliqua actione creata, sed solum in diuina, quia non potest aliqua actio creata cum limitata sit continere omnia principia indiuiduantia alterius actionis, scilicet eandem materiam sub eadem signatione, accidentibus, ac tempore, à quibus omnibus dependet indiuiduatio actionis, & consequenter effectus eius vt producti, quæ tamen omnia subsunt actioni diuinæ, quia vnica actione tendit in omnes effectus, non vero pro quolibet effectu habet suam distinctam actionem; & ita quia etiam cessante effectu non cessat actio Dei, eo quod etiam antequam effectus producantur in tempore erat actio Dei æterna, quia non distinguitur ab eius substantia, ideo potest Deus

id quod desijt reproducere, quia semper manet eadem actio Dei, qua produxit. Et hæc est ratio S. Thom in 2. dist. 1. q. 1. art. 4 ad 3. vbi inquit: *Quod Deus non habet operationem determinatam ad aliquem effectum, imò vna sola operatione potest omnes effectus quos vult producere, vnde eundem effectum specie quem natura producit, potest Deus sine natura operante facere.* At verò quod actio creata formalis, quę præterijt redeat eadem numero, fieri non potest, nõ solùm quia Deus nõ vult præbere eundem numero concursum, quem antea prębuit, sed quia illa actio, quæ præterijt non potest eadem numero redire nisi redeat idem numero tempus, seu motus à cuius continuitate, & vnitate dependet vnitas illius actionis quæ desijt esse & ipsa desitione discontinuata est. Non potest autem idem motus, & idem tempus numero postquam præterijt redire siue sit tempus continuum, siue discretum, aut spirituale, vt sequenti conclusione dicemus, à qua dependet veritas istius.

Dico secundò. Neque per potentiam absolutam potest res successiua semel transacta iterum reproduci, & idem est de quibuscumque actionibus quæ fiunt, aut dependent ab aliquo motu. Hæc sententia est expressa D. Tho. quodl, 4. art. 5. & communiter sequuntur Auctores sup. relati. Et præcipuum fundamentum sumitur ex doctrina D. Thom. cit. loco, quia si res successiua semel transacta reproducetur, erit & non erit idem numero, & correspondebit eidem tempori imaginario, & non correspondebit, habebit prius, & posterius respectu eiusdem, & denique erit successiuum fluen, & non

non fluens, sed permanens. Quæ omnia manifeste implicant. Quod autem sequantur probr. quia si motus hesternus, hodie reproducitur, ergo est idem numero qui fuit heri, & qui fuit hodie, vel ergo est vnum per continuitatem, vel per identitatem. Non per continuitatem, quia motus hesternus, & hodiernus interrupti sunt per cessationem talis motus, vt supponitur siquidem iam ille motus transiuit, & cessauit. Non per identitatem quia identitas magis exigit vnitatem, & magis opponitur interruptioni, quam cõtinuitas, ergo si interrumpitur, & diuiditur motus non poterit esse idem numero, sed interrumpitur per intermediam quietem, vel cessationem, ergo implicat, quod sit vnus per identitatem qui transiuit heri, & qui hodie reproducitur, vnum enim, & diuisum, seu interruptum contradictorie opponuntur, motus autem, & tempus cessatione interrumpuntur, & diuiduntur, sicut superficies quantitatis interposito aliquo corpore medio diuiditur, & non remanet vna seu indiuisa.

Nec obstat dicere, quod habeat easdem partes motus hodie, & heri. Nam contra est; quia habendo easdem partes, simul habet diuisionem, & interruptionem in illis, quia illæ partes transierunt, & interruptę sunt cessatione intermedia, & tamen per reproductionem fit vnum idem, quod est non esse interruptum, sed indiuisum, ipsa enim interruptio facit diuisionem, seu potius est diuisio in successione.

Secunda, & tertia implicatio prob. quia si tempus præteritum, v.g. hora immediate præ-

terita immediate postquam est præterita reproduceretur, vel sic reproducta faceret maius tempus, vel omnino idem. Si omnino idẽ, ergo esset permanens, & non fluens, & sic non correspolideret diuerso tempori imaginario, quod repugnat, & est contra ipsam rationem temporis, cuius essentia consistit in hoc, quod positiue faciat id quod tempus imaginarium negatiue, si autem tempore imaginario transeunte, tempus positiuum non transit, sed est eadẽ numero hora præterita, & quę modo est, ergo manet res permanens, & non successiua, quod est contra essentiam temporis. Et hoc patet, quia tempus non fluit, nisi desinente vna parte, & incipiente alia, componitur enim ex futuro præterito, & præsenti, si autem reproduceretur idem tempus præteritum, non constaret ex præterito, & præsenti, sed solum ex præsenti, præteritum enim fit præsens, & sic non flueret per desitionem vnius partis, & accessionem alterius, sed staret in eodem. Quare identitas temporis reproducta cõtradicit successioni, & fluxui temporis, atque adeo eius essentiæ, & quidditati. Si autem tempus hesternum, seu hora immediate præterita reproducta faceret maius, & superadderetur ad præteritam, ergo iam non esset idem tempus, quia idem respectu eiusdem non facit maius, & sic erit idem tempus, & non idem. Et præsertim quia idem tempus positiuum non potest correspondere durationi imaginariæ hesternæ, & hodiernæ, quia si correspondere vtrique, faceret additionem, quia aliquid maius posset mensurari per illud tempus sic correspondens vtrique quam si vni tantum durationi correspon-

pon-

ponderet. Si autem vtrique non correspondet non erit idem tempus heri præteritum, & hodie reproductum. Nec valet dicere, quod tempus verum, & positiuum potest coexistere diuersis partibus temporis imaginarij, eo quod hæc coexistentia non est per aliquem realem modum, sed per comparationem intellectus; quod non currit in corpore posito in duplici loco adæquato, quia debet existere per diuersa vbi, & per diuersas præsentias, quibus in spatio ponitur. Contra enim est, quia siue ista coexistentia temporis fiat per modum superadditum siue non, tamen constat quod duratio positiua, quæ correspondet tanto tempori imaginario, non potest fundare correspondentiam alteri tempori imaginario, quia idem non potest esse distans à se, & additũ sibi, tempus autem imaginarium hodie & heri est distans negatiue, ergo non potest sine distantia positiua repleri, sicut nec distantia localis sine nouo corpore, ergo tempus positiuum quod repleuit tempus imaginarium hesternum non potest replere hodiernum sine distantia positiua sui, sicut tempus imaginarium distans est; distantia autem positiua cum identitate omnimoda implicat.

Si inquiras de tempore Angelico an possit à Deo reproduci cum à motu non dependeat? Resp. quod licet non dependeat à motu corporeo, includit tamen prius & posterius in actibus, licet quilibet actus in se sit indiuisibilis, ideoque necessario exigit componi ex transitu vnius, & aduentu alterius; hoc autem destruitur si idem reproducitur, sicq. eadẽ ratio currit, ac de tempore successiuo non discreto.

Soluuntur argumenta.

Contra primam cõclusionem arguit. quia tota ratio propter quam diximus non posse idem numero reparari per naturam, est quia non potest eadem numero actio redire semel extincta. Contra quod fit instantia 1. Quia non repugnat per diuersam actionem conseruari idem numero effectus qui per aliã factus est, sicut calor factus per hunc ignẽ potest conseruari per alium, & per eundem motum cæli continuum conseruatur hodie idem homo, vel lapis qui heri conseruabatur, & tamen pars motus cæli quæ est hodie non fuit heri, ergo non repugnat per diuersas actiones, vel diuersas partes actionis eundem effectum numero attingi & consequenter reproduci si destruatur. 2. Quia si ista ratio aliquid probat, etiã probaret Deum non posse idem numero reparare, eo quod actio Dei vt passiue immutans, etiam transit, v. g. actio qua factus est Adam vel actio qua infusa est gratia iam perdita, & quicumque concursus Dei semel datus. statim transit, ergo æque probat illa ratio de causis naturalibus quod non possint idem numero reproducere, atque de Deo. *Confirm.* quia stante eodem efficiente. & eadem numero materia, & quãtitate alijsque accidentibus, manent eadem principia indiuiduantia, ergo poterit idem indiuiduum reproduci, nã quod sit diuersum tempus non refert quia tempus non est principiũ indiuiduans intrinsecũ, sed extrinsecum. Nec desunt aliqua exẽpla id suadentia, vt cum ex vna aqua plures fiunt, & iterum

rum congregantur, idem totum fit quod antea erat, & cum auricula, vel nasus præcisus vnitur iterum animali, manet eadem pars viua quæ ante, ergo idem numero reparari potest.

Resp. ad primam instantiam, quod idem effectus numero potest à diuersis numero actionibus conseruari conseruatione extrinseca non intrinseca. Vocamus conseruationem extrinsecam, quæ fit per remotionem contrariorum, & applicationem conuenientium extrinsecorum: intrinsecam verò, quæ fit per effluxum ab aliqua causa sicut lux cōseruatur à luminoso; calor verò conseruatur fouẽdo illum & applicando materiam conuenientem & remouendo contraria. Id ergo quod conseruatur per effluxum ab aliqua causa, si mutetur actio influens, non manebit idem numero effectus, quia est eadem ratio de ista actione sic continuante, atque de prima producente. Si vero conseruatio sumatur secundum extrinsecam, potest conseruari idem numero effectus per diuersam actionem, quia per illam non procedit effectus, neque dimanat à causa, sed solum ea quæ extrinseca sunt illi applicantur, vel ab ea remouentur, quod non variat entitatem indiuiduam; si autem res semel perit, vt reproducatur non sufficit causa conseruans per extrinseca, sed per influxum dans esse de nouo. Quod verò eadem actio continuata conseruet eandem rem numero, cum tamen actio illa habeat diuersas partes, ideo est, quia etiam res conseruata habet durationem vnam continuatiue, & secundum diuersas partes, non indiuisibiliter vnam.

Ad secundam instantiam respond. quod actio Dei passiue sumpta, & concursus ad extra qui subiectatur in creatura perit pereunte effectu, sed quia restat actio quæ se tenet ex parte Dei, in qua continetur eminenter res illa, quæ perijt & concursus quo facta est, & omnis alia actio causæ creatæ, etiam quoad indiuiduationem, ideo potest eundem effectum numero causæ creatæ se solo producere, & etiam reproducere, quod causa creata non potest.

Ad confirm. resp. quod ex eodem agente, & materia sub diuersis circumstantijs præsertim temporis, non potest produci idem effectus numero licet enim tempus sit extrinsecum ipsi indiuiduo in facto esse, non tamen ipsi indiuiduo in fieri, & actioni qua fit & producitur, quatenus fit per actionē, quæ est mutatio, tempus autem fundatur in motu, seu mutatione, & secundum vnitatem, vel discontinuitatem motus datur vnitas & discōtinuatio temporis. Et ita cum in præsenti agatur de reproductione eiusdem indiuidui quod pertinet ad fieri & ad actionem, optime ex diuersitate temporis colligitur diuersa actio creata, seu mutatio, ex diuersa autem actione, diuersitas effectus producti.

Ad exempla autem quæ afferuntur Respond. quod in illa diuisione aquæ si redit idem indiuiduum, ideo est quia mansit tota entitas partium eius sub diuersa terminatione, vnde potest iterum coniungi, & fieri indiuiduum entitatiue, sed non terminatiue, sub diuersa enim terminatione, seu modo quantitatis ponitur, & ita terminatio quantitatis penes diuersas partes semel ammissa, non redit, entitas autē mo-

do diuiſ ,& ite:ū coniuncta redit, quia ſimpliciter non perierat manentibus partibus eius diuiſis, & ſolum variatur terminatio, & vnio partium quæ non variat eſſentialiter indiuiduum. Sed melius dicitur diuerſum indiuiduū aquæ fieri, quando iterum coniunguntur partes illæ diuerſæ præſertim ſi in partes notabiles totaliter ſit diuiſum ita vt prior indiuiduatio ſubſtantialis amiſſa fuerit, hęc enim reparari non poteſt, ſi autem manſit maior pars integra,& ſolum paruæ particulæ diuiſæ ſunt, & iterum vnitæ, currit prima ſolutio. In ſecundo autem exemplo non amittitur indiuiduatio totius, eo quod ſolum modica quædam pars fuit abſciſſa, & ideo non mirum quod maneat idem indiuiduum,non tamen manet eadem pars quæ de nouo vnitur in ratione partis & terminationis, ſed eſt noua auricula, vel naſus ſi omnino præciſus fuerat quia tunc facta præciſione non manſit illa particula informata anima, nec ſub eadem quantitate. Vnde ſi de nouo informatur naturaliter, noua pars facta eſt. Secùs ſi ſupernaturaliter reſtitueretur, vt cum Dominus reſtituit auriculam Malcho, tunc enim id fit per actionem diuinam quæ continet eundem numero effectum qui à miſſus fuerat, quoad omnia, quod non continet agens naturale vt dictum eſt.

Secundo arguit. contra ſecundam concluſionem, quia non minus in potentia Dei continetur eadem actio & motus ſucceſſiuus,quo aliqua res fuit producta, quam res ipſa, quæ fuit producta,& iterum corrupta, ſiquidem vtrumque eſt effectus Dei, & ab eo participatur, ergo ſi res ſemel facta, & corrupta repro-

duci potest, etiam actio, & motus successiuus qui præterierat. *Confir.* quia potest Deus actionem instantaneam, præteritam reproducere, v.g. illuminationem, quia hæc cum instantanea sit non dependet à successione temporis magis quam res ipsa permanens, ergo similiter non repugnabit actionem successiuam iam præteritã reproducere, nec enim videtur esse dispar ratio. *Confirm.* 2. quia si motus non potest reproduci, maxime propter dependentiã à tempore, hæc autem dependentia, vel est à tempore reali, vel ab imaginario. Si à reali, est petere principium, quia hoc tempus essentialiter est ipsemet motus, & sic repugnare reproductionem motus propter tempus, est repugnare reproduci motum propter motum. Si ab imaginario, præterquam quod hoc tempus, est aliquid fictum, à quo non pendet per se ens reale, etiam adhuc instatur, quia sicut albedo quæ intrinsece indiuiduatur ab hoc subiecto, potest manere separata ab illo retinendo ordinem ad illud, ita non repugnabit manere hoc tempus reale & verum in alio tempore imaginario, cum ordine tamen ad imaginarium præteritum.

Respon. Deum cõtinere illam actionem, & motum in sua omnipotentia iuxta modum, & naturam eius, idest vt dependentem intrinsece in sui vnitate à cõtinuitate temporis, quam dependentiam non habet vnitas rei permanentis, & ideo ista reproduci potest eadem numero, non prima. *Instabis*, ergo aliquid est redditum impossibile omnipotentiæ Dei; & cum omnipotentia requirat necessario possibilitatem cuiuscunque creaturæ, reddita vna

impos-

impossibili, mutaretur tota potentia Dei. Conseq. patet, quia iste motus, & ista actio erat possibilis produci, illa vero transeunte iam non est amplius possibilis, ergo redditur illa creatura impossibilis. *Respond.* nihil esse immutatum de omnipotentia Dei, nec de possibilitate creaturæ, quia ille motus numero, sic erat possibilis pro illo tempore, & impossibilis pro alio postquam transiuit, & ita eodem modo se habet nunc, sicut antea, nec nouam impossibilitatem acquirit, sed nunc est possibilis pro illo tẽpore quo fuit, & impossibilis pro alio, quod etiam habuit ab initio. Quod non currit in re permanenti, quæ est terminus illius motus, & à quo sumit speciem, motus enim sumit speciem ab illo cum quadam dependentia ab vnitate temporis in suo fieri, quod non habet ipse terminus in facto esse.

Ad primam confirm. resp. actionem instantaneam dependere ab instanti temporis, sicut actionem successiuam à successione, & ideo reproduci non posse in alio instanti: actiones autem immanentes si qualitates sunt, poterũt sicut aliæ qualitates reproduci à Deo non vitali modo, sed vt quædam entitates sunt; modo enim vitali dicunt essentialem ordinem ad potentiam creatam vitalem, à causa autem creata nullus effectus potest reproduci. Si vero actiones sunt & non qualitates, eodem modo loquendum est de illis, ac de alijs actionibus instantaneis.

Ad secundam confirm. respond. motum dependere non solum à tempore positiuo, quod in re motus quidam est, sed connotare essentialiter tempus imaginarium, vt correspondẽs

ipſi tempori poſitiuo, ſicut locus poſitiuus correſpondet, & replet locum imaginarium. Et licet tempus imaginarium ſit quædam negatio, quæ non ſe habet vt cauſa à qua dependeat ens poſitiuum, poteſt tamen ſe habere vt aliquid eſſentialiter requiſitum, ſine quo non inuenitur, ſicut ſine negatione leonis non inuenitur homo & ſine obſcuritate non inuenitur fides, & ſic de multis alijs, à quibus tamen negationibus non dependent vt à cauſis Et ad vltimam inſtantiam reſpond. non poſſe ſaluari tempus poſitiuum ſine correſpondentia de facto ad imaginarium, & cum ſola aptitudinali, eo quod de eſſentiali ratione temporis eſt, quod ſit ens actu ſucceſsiuum & fluēs, & non verò ſucceſsiuum in potentia, & aptitudine; vnde actu debet habere partes diſtantes, & ſuccedentes: ergo & actu correſpondentes diſtantiæ durationis imaginariæ, ſeu replentes illam ſicut locus poſitiuus, imaginarium. At vero accidens eſſentialiter non eſt inhærens actu, ſed aptitudine, ideoque ſaluatur eius indiuiduatio per ordinem ad ſubiectum, non per actualem correſpondentiam quæ fit per coniunctionem ad illud.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omnia corruptibilia habeant determinatam periodum durationis à natura?

LOquimur de termino naturaliter impoſito durationi corruptibilium iuxta intrinſecam diſpoſitionem, & temperamentum, nā

reſpe-

respectu causę violentę, & extrinsecæ, à qua aliquid corrumpi potest certus terminus designari, quia se habet per accidens, & fortuito.

Respond. ergo omnia cor ruptibilia habere ab intrinseco determinatum terminum suæ durationis eo modo quo corruptibilia sunt, non tamen omnia eundem habent terminum. Ita sumitur ex Arist. in præsenti lib. c. 10. tex. 57. & ibi communiter interpretes, vt Mag. Bann. Conimb. & alij. Et videri etiam potest D. Th. ibi 2. dist. 19. q. 1. art. 4. Dixi, *eo modo quo corruptibilia sunt* propter elementa, quæ per partes corrumpi possunt, sed non integrum elementum. Imponitur autem rebus terminus durationis. Primò quidem à diuina voluntate & ordinatione. Vnde dicitur Iob. 14. *Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Et omnia tandem finienda esse saltem pro die iudicij constat ex illo 2. Petri 3. *Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, &c.* Secundò terminus durationis corruptibilium dependet à causa vniuersali quæ est cęlum, quia est in perpetuo motu atque adeo causare debet contrarietatem aliquam, & alterationem, quæ vnicuique rei finem afferat, & corrumpat, aliamque generet. Tertiò oritur iste terminus ex causa intrinseca corruptibilium mixtorum, quia sunt composita ex contrarijs, quæ ad inuicem agunt, & patiuntur, & consequenter causant alterationem, quæ est via ad corruptionem. Et cum vis actiua, & resistiua sint finitæ & limitatæ, oportet quod finitum & limitatum terminum habeant agendi, & patiendi, atq. adeo tandem desinant.

Secunda vero pars conclusionis ipsa expe-

rientia manifeste constat, cum quædam animalia sint longioris vitæ quam alia, vt homines, quam oues, vel equi, & inter res inanimatas, lapides quidam & metalla, quam viuentia. Ad quod multum iuuat complexio, quod sit magis vniformis, & habeat partes magis homogeneas, hæc enim melius conseruantur, vbi autem est multiplex varietas, & diuersa temperies partium, ibi est plus contrarietatis, & consequenter plus corruptionis, quia accidentia sunt magis diuersa & opposita. Facit etiam maior humidi concoctio & tenacior, humida enim minus tenacia & fluida, magis dilabuntur; vt humida aquea, quæ permiscentur frigido, quod est temperamentum minus vitale. Facit etiam durities, membra enim magis compacta & solida diutius durant, vt videmus in ossibus; vnde etiam in animali mortuo facilius carnes, & adhuc facilius viscera & interiora organa, quæ molliora sunt, corrumpuntur. Denique loci temperies multum iuuat, & aliæ extrinsecæ influentiæ cælestes.

Sed obijcies primo, nam elementa non sunt composita ex contrarijs, ergo solum ipsa ab intrinseca causa non sunt corruptibilia, neque certam habent durationis periodum. Secundo si res inanimatę propter compositionem ex contrarijs certum terminum habent, ergo in eis vnum contrarium agit in aliud, & sic vna pars rei inanimatæ aget in aliam, & rursus conuertet aliquid de corpore sibi adiuncto vel intra poros posito: ergo nihil ei deerit vt dicatur nutriri sicut viuentia. Tertiò, quia mors per peccatum inducta est, non est ergo natu-

naturalis homini, quin potius naturale est homini, & cuicunque rei desiderium perpetuã-diuturnum esse, non ergo à natura determinatur certus durationis terminus. Quartò, per lignũ vitæ reddebatur homo immortalis, ergo non erat ei naturalis periodus vitæ, aliàs non posset illo naturali cibo prolongari. Similiter arte medica per aurum potabile, seu quintam essentiam auri liquati, longissime protrahitur vita, ergo non est naturaliter, & necessario constitutus vitæ terminus. Denique in prima mundi ætate homines longissime viuebant, ergo periodus vitæ, etiam nũc poterit ad illorum terminum naturaliter extendi, ergo non est præfinitus terminus naturaliter saltem ita breuis sicut nunc, poteritque arte aliqua prolongari.

Ad primum resp. quod elementa ab intrinseca natura habent esse passiue corruptibilia, non actiue agente vna parte in aliam, nec per contrariorum admixtionem intrinsecam, quia compositionem miscibilium non admittunt, nec sunt resolubilia in alia elementa, & sic ab intrinseco non habent quasi actiuam corruptibilitatem ex contrarijs, sed passiuam, vnum elementum in aliud. Mixta vero inanimata ab intrinseco habent causam corruptionis, quia sunt ex contrarijs & semper aliqua qualitas prædominatur, vt docet S. Tho. in 2. dist. 19. q. 1. art. 4, ad 2. sed tamen, quia homogenea sunt, & omnes partes habent eãdem dispositionem, vix potest vna agere in aliam, ideoque fere semper indigent adiuuari ab extrinseco corrumpente. Cum vero ignis remoto combustibili deficit, non est, quia ab

ab intrinſeco vna pars agat in aliam, ſed quia propter tenuitatem ſuam non poteſt à cõtrarijs defendi, niſi alicui denſiori materię innitatur.

Ad ſecundam reſpond. inanimata carere determinatis partibus & organis à natura deſtinatis vt vna agat in aliam & ſubminiſtret alij, & ideo per ſe non habent nutriri per intus ſumptionem, quia nutritio requirit detetermi-nata organa & partes deſtinatas à natura ad reparationem eius, quod deperditur; licet propter mixtionem conrrariorum vna pars poſſit agere in aliam quando in aliqua prædo-dominatur aliquod contrariorum, tamen hoc de ſe æque poteſt conuenire cuilibet parti vbi qualitas prædominetur, cum omnes homogeneæ ſint, nec à natura ſint deſtinatæ aliquæ partes & organa ſpecialia ad talem reactioné, & reparationem. Quod vero conuertat in ſe id quod iuxta ponitur, potiùs eſt generare ſibi ſimile, & per accidens aggregare, quam nutrire vt latius ſupra diximus q.8.

Ad tertium reſp. quod mors eſt naturalis, & debita homini conſiderato ſecundum ſua naturalia vt componitur ex contrarijs, eſt autem pęnalis homini conſiderato ſecundum ſtatum, quem acceperat à Deo ex originali iuſtitia, in quo locum non habebat mors, & ideo eo amiſſo in pænam inducta eſt. ſicut rebellio appetitus ſenſitiui etiam in pura natura eſſet, & tamen facta eſt pęnalis ſuppoſita amiſſione ſtatus. Videatur S. Tho. 2. 2. q. 164. art. 1. ad 1. & 1. 2. q. 85. art. 5. & 6. Quod vero cuilibet ſit naturale deſiderium ſe perpetuandi, dicimus eſſe hoc deſiderium eo modo quo

res

res possunt, non quidem durandi sine termino in eodem indiuiduo, id enim per naturam impossibile est, sed perpetuitas intenditur absolute in specie per muliplicationem, in indiuiduo quantum potest secundum leges naturæ.

Ad quartam resp, quod lignum vitæ non reddebat hominem simpliciter immortalem, sed restaurabat puritatem humidi radicalis ab admixtione extranei, & fortificabat virtutem naturalem, idque limitate & ad tempus, quia virtus eius erat finita, & sic debebat iterari eius sumptio, vt longius protraheretur vita, vt docet S.Thom.1.p q.97.ar.4. Vndè non tollebat periodum determinatam vitæ, sed ampliabat. An vero effectus illos naturaliter faceret? S.Thom.in 3.dist.19,q 1.art4.ad 5. videtur concedere, quod virtus illa ligni erat naturalis, sed non dabat immortalitatem simpliciter, vt dictum est. At verò in corp.art. dicit. *Quod lignum vitæ subueniebat homini, quia virtute diuinitus concessa alimentum assumptum in perfectam assimilationem assumebatur*. Virtus autem diuinitus concessa non videtur naturalis, & ex principijs naturæ orta. Vnde dubius est Magist. Bannez in hac re 1.p. q.97. art.4. dub.vnico ad 4. Si tamen dicatur supernaturalis illa virtus, videtur pertinuisse ad vim miraculosam, & solum instrumentaliter fuisse in illo fructu non radicaliter, sicut si alicui rei concederetur virtus sanandi cæcitatem. Ad illud vero de quinta essentia auri liquati, dicimus esse merum commentum, nulla enim ars potest ita purificare humidum & fortificare virtutem debilitatam, licet repa-

rare

rare & à contrarijs aliqualiter defendere possit, & à morbis aliquibus præseruare.

Ad vltim. Respond. quod in prima mundi ætate etiam dabatur certa vitæ periodus, & terminus, sed longior, quam nunc propter maiorem naturæ virtutem, quam nunc, maiorem alimentorum naturalium efficaciam, præsertim nondum terra per salsedinem aquarum diluuij pœne sterilizata; maiorem aeris salubritatem, & hominum sobrietatem, & vigorem omnium pœne causarum naturalium. Et nihilominus, D. Thom. in q. 4. de malo ar. 8. ad 11. & in 2. dist. 32. q. 1. art. 3. ad 4. existimat virtute diuina fuisse tunc concessam illam diuturnitatem longiorem ad multiplicationē generis humani. Et hæc sufficiant pro expositione librorum de generatione, ad laudem & gloriam Saluatoris nostri Iesu Christi, Beatissimæ Virginis, & S. Thom. Aquinatis.

FINIS.

TRA-

TRACTATVS DE METHEORIS

Ad quatuor libros Methereorum Aristotelis.

PROEMIVS.

PVS hoc, quod Metheora Arist. appellat, apendix est complemẽtumquè librorum de generatione; cum enim Philos. in libris de generatione agat de transmutationibus elementorum, & mixtorum in communi, in libris istis agit in particulari de transmutationibus quibusdam specialibus, quæ accidunt circa elementa, per quas generantur mixta quædam imperfecta, vt pote quæ ad ipsa elementa proximiùs inter cætera corpora accedunt, vel etiam substantialiter sunt ipsa elementa attenuata, quæ mutationes vocantur Metheorogicæ impressiones: dicitur autẽ Methereologicum à Metheore, quod grecè idem est, quod eleuatum; seu excellens, propterea quod illa, quæ principaliter considerantur in isto opere sunt quædam, quæ in sublimi gene

generantur, vt cometæ, pluuiæ, fulmina, &c. Et licet tractet etiam de aliquibus, quæ producuntur in infimo, vt de terræ motu, & de metallis, quia tamen principalia, & magis admiranda sunt, quæ in excelso oriuntur, ideo ab illis totum opus denominatur esse de Metheoris. Itaque obiectum horum librorum est mixtum imperfectum, quod ex mutationibus, seu impressionibus elementaribus generatur. Vnde non tractatur hic de elementis nisi in ordine ad explicanda mixta, & impressiones ipsas, quæ in elementis, tanquam in loco proprio gignuntur.

Quantùm vero vtilitatis præsens doctrina afferat non solum ad perfectam rerum naturalium cognitionem assequendam, sed ad diuinæ Maiestatis admirationem eiusque potẽtiæ formidabilis timorem commendandum, testantur satis sacræ litteræ, præsertim in c. 38. Iob. vbi Dominus varias de impressionibus istis quæstiones proponens, suam indè excitat admirationem, & extollit magnitudinem. Quod & pulchre, ac loculenter in Ecclesiastico prosequitur Spiritus sanctus, cap. 43. ferè per totum, vbi post varia istiusmodi Metheora enarrata concludit: *Glor iantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua; terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius.* Quod & omnibus ferè gentium, & antiquitatis consensu firmatum semper fuit, de supremo inanium Deorum Ioui fulminum ictus, contorsionemquè quasi formidabiles quosdam diuinitatis effectus tribuerunt. Quod indicauit Poeta 4. Aeneidos.

Ante genitor cum fulmina torques.

Nec quidquam horremus cacique in nubibus ignes.

Terrificant animos, & inania murmura miscent?

Constat ergo quanta huius scientiæ vtilitas sit, quod obiectum, quis inter cætera Philosophiæ opera locus; prius autem, quam de obiecto ipsius in particulari tractemus, de causis Metheororum in communi, eorumque loco agendum est.

TRACTATVS I.

De Metheoris in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quæ materia, quæ causæ sint Metheorologicarum impressionum.

RELICTA causa finali, quæ ad præsens non spectat, & formali, quam secundum speciales rationes specialiter sumus explicaturi; de materiali, & efficienti in communi agemus. Est ergo aduertendum, quod proxima materia harum impressionum Metheorologicarum est duplex, scilicet vapor, & exhalatio. Vapor est quidam subtilis halitus, qui ex humore aqueo prouenit, seu procedit, sicut videmus in olla feruenti, quæ euaporat

ex

ex se subtiliores partes, quæ vi caloris eleuantur in sublime, sic ex aqua virtute solis & astrorum eleuantur vapores, ex quibus fiunt pluuiæ, rores, &c. Exhalatio autem est halitus quidam, qui ex terra educitur virtute solis, & astrorum, ideoque siccus ex tali adustione; & ex hac fiunt Metheora sicca & ignita, vt venti, tonitrua, fulmina, cometæ, &c. Et sic vtraquè hæc retinet speciem fumi, & in vtrisquè est calor non proueniēs à corpore è quo educuntur, sed impressus à calefaciente, à quo eleuantur. Et vapor quidem non ascendit vltra mediam aeris regionem; exhalatio verò etiam ad tertiam & supremā partem ascendit. Cuius ratio est, quia secunda aeris regio cum sit frigida, vt statim dicemus, quandò ad eam peruenit vapor, qui est naturę aqueę, statim concrescit, reduciturque in aquam sicut videmus, quod in hieme, si ad spirationem oris manum admoueas ipse halitus in humorem aquamque concrescit: exhalatio autem, quia non est naturæ aqueæ non concrescit ibi à frigore, sed potest vlterius ascendere, quamuis sępè mixta cum vapore ipso concrescente ibi sistat, vt dicemus tractantes de nube, aliquando verò deosum impellatur, sicque generantur venti. Vt autem exhalatio ista igne corripiatur, sicque fiant ex illa metheora ignita, non debet esse summe sicca, sed pinguedinem aliquam retinere, qua flamma nutriatur, quod enim summè siccum est flammā in se nequit sustinere, sicut patet in cinere, qui ab igne cōsumi non potest. Porrò aduertendum est, quod ista materia Metheororum, scilicet vapor, & exhalatio, solum ex duobus elementis

prodit

prodit ſcilicet ex aqua, & terra, quia illa ſolum ſunt vaporabilia, & habent partes craſſas, & ſubtiles; per quarum ſegregationem fit euaporatio, & probabilius apparet, quod ſpecie non differunt ab elementis, à quibus educuntur, quia ſolum differunt ab illis penes raritatem, & denſitatem, & ideo per ſolam condenſationem vapor reducitur ad aquam. Vnde eaſdem proprietates retinet cum aqua. Qui autem dixerit ſpecie differre, ſed ob imperfectionem iſtarum ſpecierum poſſe mutuò de vna ad aliam fieri tranſitum, nihil improbabile dicet preſertim in vaporibus, & exhalationibus; quæ euaporantur ex mixtis, ſicut v.g. in humoribus quæ è corpore animalis reſoluuntur, & exhalantur.

Cauſa efficiens impreſſionum Metheorologicarum eſt etiam duplex. Vna per ſe, alia per accidens; per ſe eſt virtus ſolis, aſtrorumque & cæterorum corporum cæleſtium imprimentium elementis, vt in his generentur Metheora, iſtę enim cauſæ calore ſuo exhalant vapores, & exhalationes ſubtilizando, & ſegregando partes ſubtiles à craſſis ſeparant; ex calore vero imprimunt leuitatem, vt ſurſum ferantur, quia calor immediatè, & per ſe non mouet loco, nec producit vbi, ſed leuitas, quæ ad calorem ſequitur. Deinde in ſublimi ea inflammant mediante motu, aut alijs diſpoſitionibus, vel etiam coagulant, ſi humida ſint, aut diſponunt, vel mouent ſecundum diuerſas formas Metheorologicas, vt videbimus in progreſſu. Cauſa autem per accidens, quę vt in plurimum concurrit in his Metheoris eſt antiperiſtaſis, ideſt circumobſiſtentia, contra-

trarij, tunc enim crescit; aliquod contrarium ex eo quod à suo contrario circundatur, & obsidetur; quæ causa dicitur per accidens, quia circundatio contrarij non influit in illum effectum, sed est occasio talis effectus, & excrescentiæ eius, vt pluribus explicauimus in q.5.de gener.art.1.

CAPVT II.

Quæ sint loca in toto vniuerso vbi accidunt Metheorologicæ impressiones.

TOta hæc vniuersi machina ex elementari, & cęlesti mundo consistit; cęlestis constat vndecim spheris, seu corporibus simplicibus, quorum prima septem ab orbe lunæ vsque ad orbem Saturni septem Planetis deputantur. Primus, scilicet Lunæ. Secundus Mercurio. Tertius, Veneri. Quartus, Soli. Quintus. Marti. Sextus, Ioui. Septimus, Saturno. Quorum motus varij sunt,& eorum magnitudo diuersa vt explicauimus in libris de cælo. Supra hos septem orbes Planetarum est firmamentum seu Aplane qui continet stellas fixas,quarum licet immensus sit numerus, eas tamen quas Astrologi obseruarunt in sex quasi classes magnitudinis diuersę distribuunt, de quibus in libris de cælo actum est. Supra firmamentum collocatur nouus orbis, qui dicitur christallinus, eo quod nullum habet astrum, sed est perfectè diaphanus, & hic orbis est, qui in sacris litteris vocatur aquæ super cælos positæ, non enim ibi sunt elementares aquę,& fluidæ, sed cęlestes vt D.Thom. 1.p,q.78. art.1. explanat: mouetur autem orbis

bis

bis iste motu proprio ab occidente in orientem, quadraginta nouem millibus annorum secundum computationem Alphonsi Regis, vel secundum Ptolomeum triginta sexmillibus, Supra hunc est decimus orbis, seu primum mobile qui summa rapiditate hoc est 24. horis mouetur ab oriente in occidentem, secumque rapit omnes inferiores sphæras, & efficit motum diurnum. Vltimo constituitur à Theologis cęlum Empyreum, hoc est igneum, seu lucidissimum. De quo agit D. Thom. 1. p. q. 66. art. 3. & vt notat Doctor sanctus, hoc cęlum non inuenitur per rationes astrologicas, cum non moueatur, sed ex authoritatibus sanctorum videlicet Basilij Homil. 2. in Hexameron à medio, Bedæ & Strabi super primum caput Genes. Est autem cęlum hoc ad gloriam Beatorum ordinatum, & ideo perpetuò quiescit, pulchritudine summa, luceque conspicuum, quæ tamen ob sui raritatem radios in nos non emittit, vt videri possit; & creditur ex parte superiori quadratum esse non rotundum iuxta illud Apocalypsis 21. *Ciuitas in quadro posita est*.

Elementaris autem mundus quatuor simplicibus corporibus seu elementis constat, scilicet igne, aere, terra, & aqua. Et relicto igne qui ob sui acrimoniam omnia consumit, in reliquis omnibus Metheora contingunt præsertim verò in aere, qui in tres regiones diuiditur, suprema, quæ nubes excedit, & ob ignis vicinitatem est rarior, & calidior, alia media vbi nubes, & pluuiæ generantur, & quæ frigida est; infima denique nostris hic vsibus deseruiens, quæ calida est ob reflexionem radio-

rum Solis, è terra iterum ascendentium quæ reflexio terminatur vsque ad mediam aeris regionem. Has autem diuersas regiones experiētia docet, altissimi enim montes superant non solum hanc nostram regionem, sed etiā secūdam, & vsq. ad tertiam trāscendunt, vt Olympus in Thessalia, de quo S. August. refert 3. de Genes. ad litteram cap, 2. aerem in eius vertice esse adeò tenuem, vt neque homines sustinere valeat. Licet autem ex natura sua aer sit summè humidus, & excellenter calidus, in suprema tamen regione calidior est ob vicinitatem ignis, quam natura sua postulat, in media regione frigidior, quam eius naturalis conditio exigat inuenitur. Tùm propter vapores ipsum refrigerantes. Tùm propter defectum radiorum solis, & elongationem ab igne. Tùm propter antiperistasim. Nec tamen ideò aer istius regionis grauior est aere nostro, quia noster aer ob multas terræ concretiones spissior multo est, & crassior ideoque in infima parte ponendus. Nec violenta censenda est hæc frigiditas in aere cum & vniuersali naturæ cōsentanea sit, & naturali concursu causarum fiat, & a dispositione naturali ipsius aeris sit mediante inter duas regiones calidiores,

Igitur secundum ordinem elementorum disponemus tractatus de metheoris, vt primo de his, quæ in aere generantur, deinde de his, quæ in aqua, & mari contingunt, & tertio de his, quæ in terra fiant dicamus, prius tamen oportet inuestigare an in cælo possint esse metheora.

TRA-

TRACTATVS II.

De impressionibus cælestibus que in ipso cælo videntur.

CAPVT PRIMVM.

De Galaxia, seu circulo lacteo?

PPARET serena nocte in cælo via quædam, seu circulus candidus ad modum lactis, qui à Græcis Galix dicitur, à latinis via lactea, de qua Ouidius primo Metamor.

Est via sublimis cælo manifesta sereno.
Lactea nomen habet candore notabilis ipso.

Adeo autem notabilis vt in diuersas opiniones, & fabulas mentes Philosophorũ, ac poetarum diuerterit. Nota est fabula de lacte Opis, seu Iunonis ex cuius aspergine lacteam illam viam emersisse finxerunt. Alij ex casu Faetontis semitam, illam relictam. Alij ex conuersione solis ad orientem ob facinus Thiestis. Huiusmodi igitur nugis relictis; varias Aristot. refert Philosophorum sententias in cap. 8. 1. metheororum lect. 12. apud D. Tho. de huiusmodi circulo. Quorum quidam ad calorem, seu ignem, qui in cælo fit, eius causam retulerunt; qui ex eo coarguuntur, quia elementarem qualitatem, aut substantiam in cælestibus ponunt, cuius oppositum late demonstrat Philos. in 1. de cælo. Alij vero putarunt illum

circulum esse splendorem aliquarum stellarum, quæ a sole propter vmbram terræ non aspiciuntur, & sic nec obscurantur à splendore solis. Sed hoc omnino falsum est. Primo quidem: quia vmbra terræ, vt docent Mathematici non pertingit nisi ad orbem Mercurij, qui est secunda sphæra, non autem ad firmamentum; cum autem corpus solare sit maius tota terra secundum principia perspectiuorũ, eius radij coeunt post finem vmbræ corporis opaci sibi oppositi. Vnde iunguntur radij solis post sphæram Mercurij, vbi terminatur vmbra terræ, & sic totum firmamentum illustrat nec à terræ vmbra aliquid eius absconditur; & sic omnes stellas firmamenti aspicit. Et secundo, etiam si non aspiceret, tamen cum sol incursu suo annuali in diuersis partibus cæli, & zodiaci ponatur, diuersimodè stellas respiceret, modo scilicet vnas modo alteras, atq. adeo non ex eisdem stellis constaret via lactea quod est contra experientiam.

Arist. autem possunt viam lacteam non esse in cælo, sed in suprema aeris regione, esseque quandam exhalationem copiam latè diffusam & à vi frequentium stellarum qua in ea parte cæli sunt eleuatam quasi perpetuum quedam mometam flagrare, in ea enim parte, qua gignitur iste circulus magna frequentia, & spissitudo stellarum est, quæ sporticæ, idest, seminatæ dicuntur à quibus perpetuo exhalatio illa eleuatur, & inflammatur in aere, sicque claritatem illam candidam emittit, quia sicut inquit Philos. exhalatio eleuata ab aliquo sidere & inflammata, cometæ faciem exhibet, sic à multitudine stellarum, quæ sunt in illa cæli

parte

parte eleuata copia exhalationis, diffusam illā viam ostendit ad modum circuli lactis claritatem habentis: & signum inquit, huius est, quia via lactea non est vbique similis, sed in vna parte ostendit duplum lumen, quam in alia, cuius non est alia causa, quam multitudo exhalationum in vna parte conglobata, quæ in alia rarior est, & ideo tantam non iaculatur claritatem. Quod autem non fiat similis circulus sub Zodiaco, in quo magna etiam stellarum frequentia est, manifesta est responsio, quia sub Zodiaco nō potest diu congregari exhalatio, quia dissipatur à nimio calore solis, & cęterorum Planetarum decurrentium in illo, sicut eadem de causa circa solem, & lunam non generatur cometes, quia dissipatur in breui exhalatio per motum, & calorem solis, ac lunæ, & ideo circulus lacteus intersecat, & diuidit zodiacum, protenditurque à septentrione ad meridiem, cingens, & secans cælum per sagittarium, & geminos.

Sententia Arist. contradicit vniuersa astrologorum schola, & diutissima experientia, quæ circulum illum lacteum non in aere, sed in ipso Aplane, seu octaua sphęra ponit, cum compertum sit ab obseruationibus astrologicis, eodem motu moueri, quo octaua sphæra, & non est aliud, quam multitudo, & frequentia stellarum, quæ sibi propinquæ sunt, & exiguæ, & ita propter distantiam nimiam vna discerni nequit ab alia, sicque omnes vnum videntur splendorem efficere, vel potius sunt partes quædam densiores octauæ sphæræ, in quibus densius lumen recipitur, vt possit terminare visum, vt non transeat, sicut per dia-

phanum, & ideo partes illæ densæ reflectunt lumen, & iaculantur illud, quod quia non adeo excellens est, candidum refert colorem. Sane quod Galaxia non sit in aere, neque ex inflammatione exhalationum resultet, multiplex experientia suadet. Primo, quia impossibile est tantam exhalationum copiam tanto circulo necessariam in tot annorum sæculis eodem semper tenore suppetere, & durare in aere, cum vix sit cometa qui vno anno duret, nullus, qui ad duos annos peruenerit adhuc sciatur, præsertim quia in frigidissimis regionibus fere nullæ exhalationes ascendunt ob caloris penuriam, ideoque regiones aliquæ, quæ maximè ad Polum accedunt, ventis carere dicuntur; & tamen ibi apparet Galaxia. Secundo, quia cum circulus iste transeat per sagittarium, & geminos, quando sol decurrit illa signa feruore suo dissiparet omnem exhalationem ei suppositam, sicque appareret tunc circulus diuisus. Denique, quia si in aere esset, non videretur eodem modo ex omni parte terræ, sicut neque cometæ videntur sub eadem stella ex omni parte. Constat autem circulum istum ex omni parte terræ videri, & circa eadem astra. Signum ergo est in cælo esse. Quare subiectum Galaxiæ, octaua sphęra est, vt diximus, vbi tanquam in luminoso corpore residet illa claritas, quæ per cęlos, & elementa diaphana defertur vsque ad nos, sicut lux solis.

Sed quid agemus de Arist. Iauellus putat codicem, quem nunc habemus corruptum esse; quia secundum antiquam translationem, quā sequitur Albertus ponitur Galaxia in octaua

sphæ-

sphæra. Sed mirum est, quod in translatione D.Thom.qui Alberti discipulus fuit, id non inueniatur? Sanè non improbabiliter posset dici: quod licet Galaxia sit in octaua sphæra subiectiue, tamen quod color eius appareat candidus causatur ab exhalationibus aeris supposita densitate, aut multitudine stellarum, quę in illa parte cęli sunt. Ita quod sicut cælum ex ea parte, qua diaphanum, & rarum est apparet cęruleum, non quia cæruleum sit in se, cum sit expers coloris, sed quia propter exhalationes continuas, & distantiam visus, ita apparet; sicut sol, aut luna, in ortu suo aliquando videntur ardere, ob eãdem causam; sic in ea parte, qua cælum modicè densum est apparet album, non quia in se album sit, sed quia lux eius per aerem exhalationibus plenũ traijciens, speciem candoris refert, & ideo ab exhalationibus causari dicitur ab Aristotel. Galaxia. Hæc tamen non asseueranter dixerim, quia neque in authore aliquo reperio.

CAPVT II.

De macula lunæ

EXperientia docet in luna, præsertim quãdo plena est apparere maculas quasdam, quæ effigiem hominis repræsentant, vel vt Alberto videtur leonis, caudam habentis versus orientem, caput versus occidentem. Sententias diuersas de illa refert D. Thom. 2. de cælo lect.12. Putarunt aliqui nihil tale in luna inueniri, sed visum nostrũ hallucinari sicut collum columbæ quando radijs solis opponitur

coloribus quibusdam spargi videtur, qui tamen ibi non sunt. Sed cum hi non assignent causam deceptionis huius, decepti ipsi videndi sunt. Alij putant causam huius esse interpositionem alicuius corporis inter nos, & lunam ob quā plene claritas lunæ videri nequit, sicque ex illa parte, qua illa corpora interponũtur obscuram videri, ac maculosam. Alij existimant maculam hanc esse imagines montiũ, ac nemorum, quæ in luna velut in speculo quodam resultant è terra. Vtraque hæc positio refellitur à D. Thom. quia ex illis sequeretur non videri lunam ex omni parte terrę cũ eisdem maculis; quod experientię aduersatur. Etenim corpus, quod interponitur inter nos, & lunam non eodem modo interponitur ex omni parte terrę, & sic neque similem ex omni parte vmbram efficere potest, sicut quando luna eclipsat solem, non ex omni parte videtur eclipsis, quia non eandem seruat interpositionem, respectu omnis partis terræ, similiter, neque terra vbique eandem dispositionem montium, ac nemorum habet prępertim in mari, & sic non posset inde imaginem illam vmbrosam in luna tanquam in speculo vbique gignere, neque ex omni parte eodem modo apparere.

Vera igitur causa huius maculæ est dissimilitudo partium ipsius lunę. Quędam enim sunt densiores, alię rariores; densiores, plus imbibunt de luce, sicut etiam ferrum plus imbibit de calore, quam lignum; rariores autem minus, & ideo densiores plus lucis iaculantur, clarioresque apparent; rariores vero subobscuræ, & vmbrosæ propter paucitatem lucis.

Habet autem hanc partium diuersitatem luna. eo quod cum infimum corpus sit inter cęlestia, accedit quodam modo ad naturam elementalium; ideoque quandam obscuritatem, & deformitatem habet quasi ipsis propinqua, & proportionata, sicut etiam terra, quia infimum elementum est, magis grossum, ac deforme est cęteris, sic luna quia infimum est inter cęlestia deformitatem aliquam sortitur.

CAPVT III.

Num in cœlo metheorum aliquid de nouo generetur.

RAtionem dubitandi prębuit portentosū illud sidus, quod apparuit anno Domini 1572. inter sidera Cassiopeæ, quæ sunt tredecim, & cum tribus illarum perficiebat figuram quadrangularem, durauit autem duobus annis; & primo plus quam sidus primæ magnitudinis effulsit, vtpote qui stellam Veneris claritate superabat: deinde post menses aliquot visum est quasi tertiæ magnitudinis sidus, ac tandem euanuit. Nostris etiam diebus sidus aliud visum est nouum in cælo circa annum 1603. tantà magnitudine vt caniculæ maioris amplitudine videretur. Supponunt autem astrologi, qui de ea re scripserunt illam stellam fuisse in cęlesti regione non in aere, sicut quibusdam visum fuit. Tum quia visa est eodem modo moueri, sicut astra, cum tamen cometę, qui sunt in aere tardius ferantur. Tum quia quę apparent in aere, non eodem modo vidētur ex omni parte terræ. Stella autem illa,

& in omni parte, & eodem modo vbique visa est, & ob eandem rationem non potuit esse exhalatio inflammata in aere sub aliquo sidere minori, quæ tunc faceret illud apparere maius. Tunc enim non posset ex omni parte terrę videri exhalatio illa, nec sub eodem sidere, pręsertim quia cum exhalatio in aere tardius moueatur, quam sidus, non posset semper circa sidus apparere, cum non vniformiter moueatur sidus, & exhalatio. Obseruatum etiam fuit ab astrologis non fuisse sidus illud aliquod ex tredecem, quibus constat Casiopea fuerunt enim tunc obseruatę tredecim in Casiopea sicut modo, & vltra illas splenduisse nouam hanc stellam.

Hoc supposito quidam dixerunt: fuisse meteorum, seu cometam in cęlo generatum secundum causas naturales, & ideo fatentur esse possibile, quod meteora naturaliter in cęlo generentur. Sed obstat sententia hęc communi Philosophorum consensui, qui cum Arist. in primo de cęlo constituunt cęlum esse incorruptibile, & consequenter ab omni impressione elementali alienum. Sane si naturaliter cęlum ab elementali impressione pati posset, quis dubitet sphæram ignis aliquid in cælo lunę sibi contiguo tot sęculorum decursibus immutasse? Quare nullo modo ponendum est metheorum aliquod corruptibile in cęlo generari posse. Et ideo tanquam probabilius fatendum est sidus illud supernaturali Dei virtute miraculose formatum fuisse in regione celesti ad aliquem effectum nobis occultum, sicut etiam tempore Iosue cęlum stetit, & in vita Sancti Hilarionis simile quid ac-

cidisse

cidiſſe narrat D. Hieron. Ezechię quoque tempore ſol decem lineis retro conuerſus eſt. Et in paſſione Chriſti Domini luna ſoli oppoſita propter plenilunium ſubito ſub ipſo collocata eſt, vt ſolem eclipſaret. Qua propter non eſt mirum, quod his etiam temporibus aliquid virtute ſupernaturali à Deo inmutatum ſit in corpore cęleſti.

TRACTATVS III.

De metheoris ignitis in aere apparentibus.

CAPVT PRIMVM.

De cometarum materia, & cauſa efficienti.

ET ſi plura ſint meteora ignea varijs inter ſe differentijs ſegregata tamen inter omnia primum ſibi locum vendicat cometa, qui dum apparet ita omnium in ſe oculos conuertit vt nemo ſit, qui eius naturam ſcire non appetat, ignarus, vt inquit Seneca 7. naturalium quęſtionum cap. 1. vtrùm mirari debeat, an timere? Igitur circa generationem Cometę diuerſę fuerunt Philoſophorum ſententię, quas refert Ariſt. 1. meteororum c. 7. & ex parte ſecutus eſt poſtea Seneca citàtus. Et quidem omnes conueniebant in hoc, quod

cometa esset stella quędam cęli ex his, quas errantes dicimus, quæ sunt planetę, vel omnes, vel saltem quinque ex illis excepto sole, & luna, vt dicit D. Thom. 1. metheor. lect. 9. & quidem Democritus, & Anaxagoras existimabant cometam esse coniunctionem aliquarum stellarum errantium, quę quando inter se appropinquant, apparent propter confusionem luminis, quasi stella longior & cometa. Huic sententiæ ex parte conuenit illa, quæ est Appollonij, & Senecæ existimantium cometam esse coniunctionem plurium stellarum errantium, quæ diuersæ sunt à septem planetis, habentque motum ab illis distinctum, quas Seneca putat esse nobis ignotas, & stellæ illę certis temporibus apparentes cometæ sunt. Alij existimarunt cometam non esse plurium stellarum coniunctionem, seu congregationem, sed vnam ex stellis errantibus, quæ propter viciniam ad solem non apparent obscuratæ ab eius splendore, cum vero digreditur à sole post lõgum tempus discernitur, habetquè comam, vel propter partem sideris ab eo fluentem, vel propter exhalationem attractam, & suppositam ipsi sideri, in qua repercussus solis splendor, vt in speculo claritatem illam reddit, quę quasi coma sideris, cui subijcitur, apparet.

Has opiniones improbat Philosoph. pluribus rationibus. Et quidem quod cometa non sit plurium stellarum errantium congressus patet primo: quia planetæ solum possunt coniungi in Zodiaco, quia solum in illo suos motus peragunt, cometæ autem frequenter sub varijs cęli partibus apparent, & pauci sub Zo-

diaco

diaco, quia exhalatio, quæ est eorum materia dissipatur ibi à calore Zodiaci. Secundo, quia Planetarum inter se congressus pauco tempore durat, vt patet in coniunctione Solis, & Lunę. Cometa autem solet multis diebus, & mensibus durare. Tertio, quia quādo omnes planetæ inter se disiunctę cernuntur, apparet interdum cometa, & aliquando posito congressu Planetarum, aut inter se, aut cum aliqua stella firmamenti non apparet, ergo falsa est illa sententia. Ex quo etiam cōuincitur positio Apollonij, & Senecæ. Præterquam quod ponere plures stellas errantes, quam septem Planetas est præter communem Astrologorum, & Philosophorum scholā, quia cum ex motu deprehendantur tales stellæ, vbi nō agnoscitur motus earum, neque fundamētum est, vt ponantur, quod autem cometa non sit vna stella ex errantibus ex eo conuincit Arist. quia aliquando visi sunt duo cometæ simul, quod & refert Scaliger exercitatione 70. in Cardanum, se vidisse duos cometas diuersæ latitudinis simul, ergo cometa non est vna stella. Et deinde quia si apparitio cometæ esset digressio, & separatio stellę à sole, occultatio eius esset per hoc, quod iterum appropinquaret ad solem. Testatur autem Arist. 1. Methe. c. 6. lect. 10. apud D. Thom. quod omnes cometæ suo tempore apparentes, defecerunt sine hoc, quod appropinquarent ad solem existentes adhuc super Orizontem longe à sole, imò retrocedendo à sole quidam cometa cum peruenisset ad zonam Orionis, ibi fuit dissolutus, ergo.

Igitur Arist. omnesque eius sectatores consentiunt in hoc, quod cometa sit ex materia

ſublunari, & non in cælo, ſed in aere apparet. Eſt ergo materia cometæ multa exhalatio ſicca, & calida, pinguis, & benè condenſata, & craſſa, talis enim materia apta eſt, vt incendatur, & inflammationem diu poteſt retinere propter pinguedinem, & viſcoſitatẽ, & quando continuo aſcendit huiuſmodi exhalatio propter aliquam ſtellam illi prædominantem, diutius durat cometa; illud autem, quod perfectè incenditur de tali exhalatione habet figuram ſtellæ; reliqua verò exhalatio magis diffuſa & nondum perfectè ignita comæ figuram facit, vt dicemus ſequenti capite. Aliquando verò exhalatio ſuppoſita alicui ſtellæ, vnum quid videtur cum ſtella, & tunc ſola coma eſt in regione aeris, ſtella manente, ſeu exiſtente in cælo, ſicut quando apparet circulus circa ſolem, aut lunam, qui in aere eſt, planetis in cælo manentibus. Quod autem hæc ſit materia cometæ a ſigno probat Philoſophus, quia apparente cometa magna ventorum vis, & ſiccitas generatur propter multitudinem exhalationis è terra euocata in aere, de quibus Philoſophus exempla aliqua refert, quæ circa ſuum tempus acciderunt. Denique quod in aere ſit huiuſmodi apparitio Mathematici conueniunt, quia deprehendunt inſtrumentis ſuis, quibus metiuntur altitudinem cæli, cometam inferiori loco, quàm lunam apparere, ergo non in cælo, ſed in elementali plaga apparere debet. Confirmabitur amplius hoc in capite ſequenti.

Cauſa autem efficiens cometæ remota eſt ſol, & aſtra materiam illam viſcoſam, & pinguem è terra educentia, proxima autem in-

flam-

flammans cometam est, vel motus exhalationis, motus enim est causa caloris, & aliquando ignis, vel particula aliqua decidens in illam materiam ex elemento ignis, vel fulmen aliquod ex nube in partem superiorē vibratum in quam frequenter fulmina erumpunt. Non est autem halitus aliquis recipiens in se radios solis, & sic lucens, alias posset de nocte eclipsari per interpositionem terræ inter ipsum, & solem.

CAPVT II.

De accidentibus Cometarum.

ACcidentia cometæ partim sunt intrinseca, vt color, figura, motus, significatio: partim extrinseca, vt locus, & tempus. Igitur color cometæ non est verus, sed apparēs, hoc est non ex mixtione quatuor primarum qualitatum proueniens, sed ex luce, & inflammatione cometæ. Solet autem triplex esse color cometæ, quidam enim sunt argentei coloris, alij rubei & cruenti, alij nigri, & tristes; quæ diuersitas colorum ex diuersitate materiæ quę incenditur prouenit, si enim exhalatio sit rarior & tota inflammetur, apparet albi coloris, sicut flamma rarior apud nos candidum refert colorem; si vero sit exhalatio adeo densa, vt non perfecte inflammetur, igniatur tamen, apparet rubeus sicut ferrū, aut carbo ignitus. Si denique sit nimium viscosa, & densa materia, vt neque inflammari, neque igniri posit, sed potius ignem sibi propinquum extinguat, tunc apparet quasi carbo niger, vel etiam

prop-

propter nimiam fumositatem materiæ, occultatur ignis, apparetq. nigri aut fumidi coloris.

Figura cometæ etiam triplex esse solet. Alij enim sunt criniti, idest habentes figuram comæ, seu crinium, alij barbati, idest speciem barbæ referentes, alij caudati. Quæ diuersitas prouenit ex diuersitate densitatis, raritatis, ac diffusionis materiæ; si enim exhalatio in medio sit densa, & secundum omnes extremitates rara, ac diffusa; quando inflammatur apparet quasi stella crinibus sparsa, si verò secundum vnam extremitatem sit solùm rara & materia ibi longe extendatur, tunc quando inflammatur apparet cauda. Si denique exhalatio sit rara, & attenuata versus aliquas extremitates, sed non versus omnes & illæ sint modicè extensæ, diffunditur splendor per illas ad modum barbæ. Vnde sequitur quod si tota materia cometæ sit vndique addensata, & ex nulla parte rara, apparebit ad modum pilæ ignitæ, non autem vt radios emittens quia radij ex raritate splendoris, & materiæ inflammatæ proueniunt.

Motus cometæ varius est; aliquando enim mouetur ab oriente in occidentem motu primi mobilis, qui imprimitur in corporibus cælestibus, & adhuc durat in igne, & suprema parte aeris; quia verò aer non recipit totam efficaciam huius motus sed propter motus ipsius deficientiam, & aeris tenuitatem languidius mouetur, inde est quod cometæ tardius moueantur, quam ipsum cælum, ideoque videantur quodam modo moueri ab occidente in orientem retardando priorem motum ab oriente in occidentem. Mouetur etiam à sep-

tentrione ad austrum, & ad alias partes ob virtutem alicuius sideris dominantis & trahentis cometam, aut propter materiam, quæ sibi ab aliqua parte suppeditatur ad quam inflammandam serpit ignis cometæ, & ob eandem rationem potest moueri sursum, aut deorsum, quia ex parte inferiori, aut superiori ponitur illi materia, quam inflammet, deficiendo ex parte opposita.

Significatio cometæ est multiplex. Primò enim significat magnam vẽtorum vim & terræmotus, quia dum cometa generatur, magna copia exhalationum eaque crassa eleuatur, vt nutriatur cometa, vnde si talis exhalatio libere è terra ascendat ad aerem, magna pars illius relinquitur in media & infima regione aeris, à qua causantur venti: si verò liberum exitum è terra non inueniat concutit terram fitq. terręmotus. Ex quo sequitur, quod enunciet tempestates, quæ ad ventorum ortum sequuntur. Secundo significat sterilitatem terrę, & famem, quia cum ex forti calefactione solis & stellarum multa exhalationum copia ascendat, succus terræ consumitur ob tantam euocationem exhalationum, sicque manet sicca & sterilis & fructus pereunt. Tertio significat intemperiem aeris, epidimiam, & alios morbos, quia cum exhalatio illa crassa sit & viscosa, ac nimium calida, aerem reddit venenosum & consperfum exhalationibus istis, qui attractus ab hominibus, eisque adhærens, humores corrumpit, & morbos generat. Ex quo quarto sequitur quod significet mortes Principum & magnorum, quia facilius à tali aere inficiuntur vtpotè delicatius viuentes. Quæ

tamen

tamen causa non est sufficiens, cum plures infantes sint Principibus teneriores, ac multi è plebe delicatius viuãt, quam aliqui Principes; quorum tamen mortem cometa nõ designat. Sed verius est mortem Principum in speciali significare ex beneplacito Dei, qui cometam tãquam signum mortis Regum exhibet, vt ait Damasc. 2. de fide c. 27. aut saltem ex vsu, quia videmus frequenter sic accidere mortes Principum ex apparentia cometarum. Denique significare solet bella, & prælia propter multitudinem siccæ exhalationis & calidæ, quæ choleram excitat ac nutrit, & ad iram vindictamque inclinat.

De loco cometæ, qui accidens est extrinsecum, diximus in præcedenti capitulo, quod generantur in suprema aeris parte. De tempore autem dicimus, quod omni anni tempore cometa gigni potest, præsertim in autumno, quia propter nimium calorem æstatis præcedentis multa viscosa & crassa calidaque exhalatio in terra genita est, quæ tunc eleuatur in autumno, nec tamen propter feruorem caloris dissipatur, sicut fieret in æstate si ascenderet; in hieme vero frigus & humiditas siccitatem & calorem exhalationis impediunt. Tempus autem, quo durat cometa certum non est, cum aliquando multa exhalationum copia ei suppetat, aliquando pabulum deficiat, aliquando ignis, qui materiam illam depascit lentus est diuque durat; aliquando fortis & cito materiam consumens. Dicitur tamen in excidio Hierosolimitano tempore Titi vno anno pependisse cometam supra ciuitatem, vt Auctor est Iosephus, lib. 7. de bello Iudaico, c. 44. Raro

vltra

vltra sex menses cometæ durant, de quo videri potest Seneca 7. natur. quæstion. c. 12. & ad octoginta dies eorum durationem extendit Plinius, lib. 2. cap. 23.

CAPVT III.

De Tonitru, & Fulgure.

RElictis opinionibus Philosophorum, quas in 2. Metheororum cap. 2. lect. 16. apud D. Tho. refert Aristot. circa generationem Tonitrui: vera causa sonitus illius est exhalatio sicca & calida intra nubem densam compressa eamque motu suo disrumpens, ex qua diruptione sequitur ingens ille sonus. Contingit autem sic: quando exhalatio sicca & calida includitur intra nubem crassam, ac densam exhalatio illa vel motu, vel antiperistasi incalescit ac rarefit, & ampliorem locum quærit, nubes vero frigore secundæ regionis compressa & coagulata comprimit etiam exhalationem illam, quæ dum crescente calore exitum quærit & huc illucque discurrit, vehementia caloris & agitata nubem contundit & rumpit, sicque causat fortem sonitum, qui vocatur tonitruum, sicut etiam venti verberantes mare ingentem sonum excitant, & castanea posita ad ignem incalescente ac subtilizato spiritu exitum quærente, cum strepitu frangitur. Eadem quoque ratio est sonitus, quem eduunt tormenta bellica, & sclopetæ incenso puluere tormẽtario, qui in angusto loco inclusus, dum igne accensus rarefit, & ampliorem locũ quærit, aerem concutit ac frangit ingenti boatu,

pilam-

pilamque emittit. Non est tamen necessarium semper ad tonitruum, quod exhalatio accendatur, & ignem corripiat, cum ex sola concussione possit generari vehemens ille sonitus; imò vt placet aliquibus inter quos est Lucretius, & Seneca, fine eruptione exhalationum, & fractione nubis possunt tonitrua edi ex vehementi nubium collisione inter se, sicut ex collisione aquarum immanis fluctuum resonat fremitus. Quod vero fine nubibus aer tonare visus sit in his montibus, qui flammas eructãt, propriè illa nõn sunt tonitrua, sed emissio alicuius spiritus & exhalationis in terræ cauernis inclusę cum arena, & cineribus, aut etiam saxis commixtæ, quæ per motium voragines erumpens ingentem edit sonum ad modum bellici tormenti. Porrò multiplex est tonitruorum differentia, aliquando enim edunt mugitum, seu graue quoddam murmur per modum tumultuationis. Cuius causa est quod spiritus & exhalatio clausa in concauis partibus nubium volutatur in illis, & agitatur, non tamen tanto impetu, vt scindat nubem, quia nondum multum incaluit, & tunc raucum edit sonum, signumque esse solet pluuiæ. Aliquando vero exhalatio scindit nubem vno ictu continuo ad eum modum quo membrana, vel pãnus toto conatu rumpitur, & tunc oblique nubes scinditur successiue incensa sicca exhalatione, quæ nubem successiue percutit, ac dirrumpit. Aliquando vero pluribus ictibus exhalatio succensa scindit nubem, & tunc fit crepitus similis combustibili in igne crepitanti, quod contingit quando exhalatio est subtilior, & inflammata quærit ampliorem locum inter di-

stinctas

stinctas partes nubis, sicque diuersis vicibus illas percutiens, frangit. Plures differentiæ videri possunt in Arist. lib. 2. cap. 8.

Fulgur non est aliud, quam exhalatio in nube accensa, & igneo tincta colore. Inceditur aliquando hæc exhalatio ex motu, & collisione spiritus ad nubem, aliquando per antiperistasim circumobsistentis frigoris nubis. Si motus exhalationis & collisio sit ad nubem densam & resistentem, fit fulgur simul cum tonitruo; si vero nubes non adeo resistat, quia leuior est, & non crassa, fit sola corruscatio sine tonitru, qualem æstiuis noctibus persæpè videmus. Sed quæret aliquis, si ex collisione, & diruptione nubis prouenit incensio, & inflammatio exhalationis, prior ergo est motus eius, & sonitus inde resultans, quam fulgur, quod ex tali inflammatione fit, quare ergo apparet fulgur prius, quam audiatur tonitruum. Respondet Aristot. causam esse, quia visus præcedit auditum, visio enim non indiget tempore, sed in instanti, quo apparet lucidum, emittuntur eius species ad oculum, & fit visio; auditus autem cum percipiat sonum, qui fit per motum, & tempore perficiatur, species quoque eius, tempore & successiuè deferuntur ad auditum, & sic indiget tempore, vt percipiatur sonitus, & ideo potest prius videri fulgur, apparetque hoc in percussione, quæ à longè videtur; prius enim videmus malleum tangere rem percussam, & iterum eleuari ad secundum ictum, quam audiatur sonus prioris ictus, & remi prius videntur ferire aquam & eleuari, quam audiatur sonus primæ percussionis.

CAPVT IV.

De Fulgure & eius effectibus.

FVlmen dicitur exhalatio ignita è nube magno impetu excussa. Differt à fulgure & à tonitruo; à fulgure quidem, quia exhalatio fulguris magis rara est, fulminis vero crassior, vtpotè quæ non dissipatur in aere, sed ad terram descendit. Item quia fulgur non excutitur, nec vibratur à nube, fulmen verò è nube vibratur, vnde & maior vis requiritur ad fulmen, quam ad fulgur. A tonitruo vero differt, quia tonitruum est sonus factus eo modo quo diximus, fulmen vero est ignea substantia ex nube excussa. Generatur ergo fulmen hoc modo. Quando exhalatio bene sicca & aliquantulum addensata taliter, quod partes eius bene inter se sint cohærentes includitur intra crassam, & magnam nubem, accidit vt exhalatio illa, vel motu vel per antiperistasim incalescat & incendatur sicut fulgur, tunc vero cum exhalatio illa sit densior, fortius incalescens, nubem illam vehementiori impetu concutit, ac sibi diu resistentem magna vi frangit, & si contingat, quod per inferiorem partem eam rumpat, ipsa vehementia impetus, qua nubem disrumpit, fertur ad terras, & quia partes habet bene cohærentes, non statim dissipatur in aere, sed ad terram pertingit omnia quæque obuia dissipans, ac perfringens, sicut fecit in nube; quia vero fulmen, ita fortiter vibratur, commotionem causat in aere, qui natus est ab exhalationibus moueri, & ideò fulmen præce-

dit

dit & ſequitur plurimus halitus ad modũ vẽti, ratione cuius aliquando fulmen non rectè deſcendit, ſed obliquatur & varias in partes iuxta venti illius impetum deducitur. Habet autem nonnũquam fulmen odorem ſulphureũ; cuius cauſa eſt vel quia exhalatio ex qua conſtat, è terra ſulphurea eleuatur, vel quia ob ſiccitatem, & humiditatem ſic aliquando temperatur in nube exhalatio, vt qualitates ſulphuris acquirat.

Sed quæres, an fulmen deferat aliquando lapidem, vt vulgo putatur, ſicque poſsimus dicere fulmen eſſe lapidem. *Reſpond.* quod vt notat D. Tho. 3. Metheor. lect. 2. fulmen nunquam eſt corpus ſolidum, ſeu lapis, ſed ſpiritus, aut exhalatio ſicca & accenſa, licèt poſsit contingere, quod deferat ſecum lapidem, qui tamen non eſt fulmen, ſed aliquid delatum à fulmine, ſicut globus emiſſus à bombarda non eſt ipſe impetus, ſeu vis bombardæ, ſed aliquid ab eius vi delatum. Poteſt autem lapis iſte aliquando generari in ipſa nube ab exhalatione calida digerente humidum nubis, ſi enim vapor nubis ſit viſcoſæ humiditatis, habens admixtum multum exhalationis terreſtris, quod poteſt aliquando contingere, fit illud humidum ad modum luti, quod ab exhalatione ſicca & accenſa decoquitur, & exſiccatur ad modum, quo lateres decoquuntur, ſicque induratur quaſi lapis, qui è nube maiori impetu, quam pila tormenti bellici excutitur, quidquid ſibi obuium fuerit euertẽs, ipſamque terram penetrans, licet, vt Plinio videtur lib. 2. naturalis Hiſtoriæ, cap. 55. non altius quinque pedibus intra terram mergatur.

Hinc

Hinc fit varia esse genera fulminum, aliqua enim sunt valde penetratiua & terebrantia & talia habent flammam tenuem propter multitudinem exhalationis subtilis ideoque per angustissima loca solét penetrare: alia vero sunt quæ dissipant & findunt & talia constant exhalatione densa, & indurata ac nonnunquam lapidem ferunt; alia denique vrunt, eo quod exhalatio, licet sit densa non tamen est omnino indurata, & ideo propter densitatem ignitur, sicut carbo, non vero in flammam vertitur, & ideo nec penetrat, sicut flamma, nec findit sicut lapis, sed vrit sicut carbones.

Fulminum effectus adeo varij sunt & mirabiles vt naturam videantur excedere, inuenitur enim aliquando fulmen liquefacere ensem in vagina, & aurum, aut æs in sacculo, ipsa vagina & sacculo prorsus illæsis, & de milite quodam narrat D. Tho lib. 3. Methe. lect. 2. qui ictus à fulmine habens scutum ligneum, & sub eo arma ferrea fulmen confregit, & partim liquefecit arma, scuto illæso; solet etiam hominem interficere illæsis vestibus & ossa comminuere integra carne. Horum autem ratio est, quia fulmen vt diximus solet esse subtilis exhalationis bene tamen coadhærentes & vnitas habens partes, & ideo in corporibus flaccidis ac porosis subtilitate sua per poros ingreditur, & quia sibi non resistunt talia corpora, nec diu in illis moratur, ideo non multum operatur in eis, vbi vero inuenit corpora duriora & sibi resistentia diu in eis moratur, & sic maiorem imprimit effectum, præsertim quia spiritus quando ei resistitur, multiplicatur & fortificatur, agitque vehementius,

tius,

cius, magni enim turbines qui arbores e radicibus euellũt,& saxa frāgunt, molliores arundines,& stramina illæsa relinquunt; sic fulmen in vagina & sacculo non diu moratur, & eadem facilitate, qua intrat, exit; ferrum autem, aut æs intus existens fortius adurit. Visum est etiam aliquando fulmen percussisse dolium vini,& fractis tabulis, & asseribus, vinũ ipsum stetisse concretum, neque effundi, vt refert Albertus Magnus, tract. de Tonitruo, cap. 22.& ex Seneca D. Tho. lect. cit. Aliquando verò è contra vt refert Lucretius inuentum est fulmen totum vinum consumpsisse, dolio intacto. Causa primi est, quia aliquando contingit vinum esse grossum ac viscosum, & siccas habens exhalationes admixtas, & ideo à calore addensari potest, sicut addensatur sal, & sulphur; & si super tale vinum cadat fulmen subtile, & penetratiuum, dolium ob sui resistentiam frangit; vinum autem, quia non habet poros, vt penetrari possit, diffunditur fulmen circa exteriores partes & in crustum addensat,& sic quasi corio circumdat, detinetq; vinum ne effundatur; si vero dolium non sit adeo forte, & fulmen non sit subtile, sed grossius, ideoque calidius, non penetrat vas, & ideo tale fulmen non multum lædit dura, & resistentia sed rara; vnde ob nimium calorem & siccitatem consumit vinum, dolio non læso, quia non resistit vehementiæ fulminis.

Si queras, quare animalia percussa à fulmine, faciem inueniantur habere versam contra impetum fulminis. *Resp.* causam esse quia animal naturaliter vertit se ad illam partem, vndè sentit sibi venire nocumentum, vndè

quando

quando à vento,qui antegreditur fulmen tangitur, vertit se ad partem fulminis à quo citius interficitur, quam posſit caput auertere, & ideo manet conuerſum ad partem vnde fulmen vibratur. Plures effectus vide in Iauello in tract. 6. Metheororum, cap. 4.

CAPVT V.

De aliquibus ignibus in aere apparentibus.

VT ab eo quod frequentius accidit exordiamur, primo occurrit de ſideribus diſcurrentibus ſeu ſtellis quas videmus in aere volitare, quæ dupliciter generantur. Vno modo quando exhalatio aliqua tenuis ſucceſſiue extenditur, & accenditur, & ita ignis per materiam illam ſucceſsiue aggeneratur, ſicque videtur ſtella diſcurrens, quia enim exhalatio eſt tenuis de facili accenditur & ſplendorem exhibet. Alio modo contingit, quia exhalatio in vno loco accenditur, & deinde motu fertur ad alium locum, aliquando quidem ſurſum à leuitate innata, aliquando deorſum, pulſa a frigore ſecundæ regionis, vel alicuius nubis, aliquando ad latus, quando ſcilicet leuitas ſurſum ferens & frigus deorſum trudens non ad modum ſe vincunt, & ita in latus tendit. Quando autem per antiperiſtaſim accenditur talis exhalatio, & quando deorſum fertur, manifeſtum eſt gigni infra ſupremã aeris partem, quia in ſuprema, frigus non eſt, à quo antiperiſtaſis fiat, & deorſum impellatur exhalatio. Proinde quando magna iſtarum ſtellarum copia apparet, horridi denunciantur venti tempeſta-

pestatesque eo quod ad earum generationem, exhalationum siccarum copia debet ascendere, ex qua etiam venti gignuntur.

Secundo generantur in aere ignes quidam, qui dicuntur capræ saltantes cum scilicet materia exhalationis in longum protenditur magis, quam in latum, & in lateribus est rarior, vt quasi fila habere videatur, tunc si inflammantur, illa materia videtur saltare propter scintillationem tenuis materiæ, & quia in longum protenditur, videtur, habere similitudinem capræ, & sic appellantur capræ saltantes; vel certe generatur hoc Metheorum si diuersæ sint exhalationes disiunctæ quidem inter se, sed aliqua subtiliori parte concretæ, per quam vna alteri ignem porrigat, vt quasi ab vna ad aliam saltare ignis videatur.

Tertio contingit Draco volans, generaturque ex exhalatione non admodum calida, nec valde densa, & coagulata, quæ dum in sublime ascendit, occurrit aliquando frigidæ nubi, & deorsum impellitur, & motu, aut per antiperistasim accenditur, & quia ab impulsione frigidæ nubis obliquatur & flectitur, speciem habet ventris Draconis, quia vero subtilior est ex vna parte, qua recedit à nube, videtur scintillare, & ignem euomere, ex alia vero parte qua nubem frigidam attingit quasi constringitur & speciem refert caudæ Draconis.

Quarto contingit lancea & fax; lancea fit quando exhalatio æquali crassitudine in altum porrigitur & inflammatur, & immobilis videtur stare; fax autem, quando conglobatur multa exhalatio æquè distensa, & fit subtilis vt simul tota inflammetur, tunc subito ardet

tanto aliquando splendore vt noctem velut diem illustret,

Quinto contingunt aliqui ignes in infima regione aeris; primo quidem in tempestatibus, qui à nautis ignis sanctus dicitur, à Græcis Castor & Pollux, & Helena. Constat ex exhalatione pingui & viscosa, inflammaturque agitatione & motu ventorum vel per antiperistasim; & aliquando apparet vnum, aliquando vero duo. Si in inferiori parte nauis appareat, formidabilis esse solet nautis, & infaustæ significationis; si vero in antēnis & superiori parte, faustus & propitius, quia cum illa exhalatio eleuatur signum est non ita turbatum esse aerem, cum iam non impediatur ascendere, ideoque frangitur tempestas. Si vero in inferiori parte appareat, signum est plurimæ turbationis ventorum, à quibus impeditur ne ascendat. Aliquando inuenitur ignis, qui vocatur lambēs, & apparet in capitibus hominum, aut equorum, generaturque frequenter ex sudore animalium præsertim calidi temperamenti, quia incalescente corpore emittit vaporem illum viscosum & pinguem, qui rarefactus, motu ipso animalis calorem ignemque concipit, qui dispersus per aerem solet capillis inhærere, & scintillare. Similiter contingit aliquando ignis, qui vocatur fatuus, qui frequenter apparet in cæmeterijs, & super capita pendentium in patibulis, quia generatur ex viscosa exhalatione habente partes satis conglutinatas, qualis frequenter ex cadaueribus emittitur, & per antiperistasim frigoris nocturni, vel collisionem ac motum accenditur, & ad motum aeris mouetur modo huc, modo illuc;

vnde aliquando homines sequi videtur, aliquando præcedere, aut alio tendere secundum aeris motum, ideoque fatuus dicitur.

TRACTATVS IV.

De Coloribus in aere apparentibus.

CAPVT PRIMVM.

De Iride, eiusque significationibus.

Nter omnia Metheora, quæ ex luce ac radijs solis apparēt, nullum pulchrius ac mirabilius est quam Iris, de qua Ecclesiasticus, cap. 43. *Vide arcum & benedic eum qui fecit illum; valde speciosus est in splendore suo: girauit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.* De ea agit Aristot. 3. Metheor. ibiq. D. Tho. latissime lect. 5. 6. & 7. Relictis vero antiquorum opinionibus & fabulis circa Iridis generationem, dicendum est cum Arist. generari Iridem ex oppositione solis ad nubem roridam, quæ à parte exteriori sit translucida; vt lumen imbibat, & ex interiori sit opaca, vt nubem repercutiat. Vndè definitur Iris: *Quod est arcus multicolor in nube rorida opaca & concaua ex reflexione radiorum solis oppositi apparens.* Pro huius intelligentia est notandum quod radius corporis luminosi est triplex, rectus, reflexus, & refractus,

Rectus est *qui multiplicatur per medium secundum lineam rectam*. Reflexus est *qui occurrit medio per quod transire vltra non potest, sed redit in se ipsum, vel in partem contrariam, aut obliquam*, sicut quando radius lucis cadit super speculum, & reflectit. Refractus est, *qui non habet incessum rectum, nec reflexum, sed veluti decidentem & fractum*, quia ratione medij crassioris frangũtur radij, & ita solet apparere luminosum, aut coloratum maius, vt quando astra videntur maiora in caligine, aut quando videtur lignum tortuosum in aqua. In omni autem corpore plano, & terminato, vt inquit Arist. cit. refrangi potest radius. Dicimus autem corpus planum, & terminatum, quod ex vna parte, scilicet anteriori est diaphanum seu tersum, ex alia parte, scilicet ex posteriori est opacum, sicut videmus, quando, specula ex parte anteriori sunt polita & tersa & ex parte interiori sunt opaca, vt ibi fiat refractio, & reflexio lucis, aut coloris, & aliquando corpus aliquod diaphanum fit speculum ex profunditate seu tenebrositate, quam habet à parte interiori, sicut aqua nimis profunda & vmbrosa. Ad refractionem tamen lucis non requiritur semper quod corpus in quo fit refractio sit plene speculum, sed sufficit quod medium reddatur crassius, vt ibi frangantur radij, sicut in guttis eleuatis ab aqua, refranguntur radij solis & efficiunt varios colores, fit enim refractio quando opacitas seu densitas medij non est tanta, vt reflexionem causet, est tamen talis, vt non permittat radium transire vnitum, sed frangit illum.

Igitur circa Iridem duo explicanda sunt, alterum

terum de coloribus eius, alterum de figura, quæ eſt ſemicirculi. Circa colores aduertendum eſt, quod ad illos concurrunt duo, ſcilicet ſol oppoſitus nubi roridæ, & nubes habẽs partes roridas, ſeu diaphanas ex parte exteriori, ex parte autem interiori denſas, ſeu opacas, tunc enim radius ſolis feriens ex directo nubem, refrangitur in corpore illo diaphano, & terminato quod eſt nubes rorida veluti in quodam ſpeculo recipiente lucem, & refrangente illam; vnde vt contingat Iris, debet nubes eſſe oppoſita ſoli. Quia verò lux taliter refrangitur in guttis illis roridis, vt denſitate ipſa medij, & opacitate nubis modificetur, & non maneat lux pura, ideo apparet ex illa luce ſic refracta color, quia lux modificata eſt color, & non manet pura lux.

Quod ſi quæras, an colores ſint in nube ipſa ſicut in ſubiecto, an vero in partibus roridis quæ fluunt ex nube, & faciunt ipſam eſſe corpus ſpeculare? *Reſpondet* D. Th. 3. Methè. lect. 3. digreſſione de coloribus Iridis dubio 4. quod ſunt *ſubiectiue* in partibus roridis ſeu guttulis cadentibus non in ipſa nube, quia in illo ſubiecto ſunt colores, vbi ſunt actu principia eorum, principia autem colorum Iridis ſunt radij incidentes in partes roridas nubis, ſeu in diaphanum ipſarum partium terminatum aliquo modo per opacum nubis, ergo in illis ſunt ſicut in ſubiecto, & non in nube, licet viſui appareant eſſe in nube, quia propter nimiam diſtantiam non diſcernit oculus guttas illas roridas à nube, quia quando vnum corpus videtur iuxta aliud à longe, videntur ambo veluti in eadem ſuperficie; vnde aliud eſt ſubie-

ctum talium colorum quod est illud vbi refrangitur radius luminosi, aliud est locus in quo videntur à sensu, scilicet nubes ipsa propter distantiam ob quam visus non discernit inter vnum, & aliud.

Quares secundo quæ sit causa varietatis colorum Iridis. *Resp.* tres præcipue colores in Iride videri, scilicet puniceum, seu flauum, viridem, & purpureum. Quorum causa est hæc, quia radius lucis refractus ab exigua opacitate causat colorem puniceum, seu flauum; refractus vero à mediocri opacitate facit viridem, refractus verò à maiori, facit purpureum eo quod magis accedit ad nigredinem; licet aliqui è contra censeant viride magis accedere ad nigrum, & ideo fieri in opacitate densiori, nubes autem in parte exteriori subtilior est & magis translucida, ideoque ibi causatur flauus color, quia fit refractio in perspicuo minus denso, in parte media mediocris est opacitatis, in parte vero interiori maioris: vnde in media parte fit viridis & aliquando cæruleus si sit satis humida, & minus densa; in vltima purpureus. Sic explicat D. Thom. lect. 6. tertio Metheororum dicens quod vbi est fortior, & intensior actio luminosi in nubem propter minorem distantiam, ibi clarus color solis mutatur in puniceum, & talis refractio fit prima circumferentia, seu periferia nubis; refractio autem facta in secũda periferia est debilior, & facit viride, in tertia autem circumferentia alurgus, seu cæruleus, aut rubeus; nec sunt plures colores principales in Iride, quia nec plura loca vbi fiat refractio.

Quares tertio, an hi colores sint veri, vel apparen-

parentes? *Resp.* quod colorem esse verum potest dupliciter accipi. Vno modo quod ly (verus) sit idē quod naturalis, seu permanēs in subiecto perfecte in eo habens esse, & ly (apparens) sit idem quod per modum transitus, & imperfecte existens: alio modo ly (verus) potest sumi prout dicit essentiam ipsam coloris, siuè perfectè, siuè imperfectè existat. Dico ergo quod primo modo colores Iridis non sunt veri, sed apparentes, prout ly verum opponitur apparenti, quia solum ex modificatione lucis ibi apparent, non ex mixtione primarum qualitatum. Secundo verò modo, colores Iridis sunt veri, quia colores Iridis habent essentiam, & formam coloris, quæ resultat ex lumine quæ est vera causa colorum, quia ex eius participatione colores fiunt; vnde & sensus non fallitur in coloribus iridis iudicās eos esse colores; constat autem quod color secundum veritatem est obiectum visus: ita sentit D. Th. lect. 3. dub. 3. Circa figurā Iridis multa tractāt perspectiui, quorum rationes examinare ad præsens non spectat. Solum breuiter dicimus, quod sole existente in oriente, vel in occasu si fiat iris in nube sibi opposita apparet semicirculus, quia tunc partes roridæ nubis in quibus fit Iris maxime apparent ipsi soli, quia maxime sunt ei oppositæ, & ideo sol tūc emittit radios directe in totum orizontem sibi oppositum, qui tegitur à nube, & cum Orizonte habeat se ad modū semicirculi consequenter radij directe, & ex opposito emissi à sole in illum ad modum semicirculi tenduntur, vnde cum impingunt in nubem roridam tegentem semicirculum consequenter efficiunt colores

in guttis quæ sunt prope nubem, quia Iridi ex directo sol opponitur, non verò his quæ sunt prope terram, quia ex directo tunc non respicit terram, ideo non fit color in nube, & in terra, sed solum in nube & in roratione, quæ directe à sole aspicitur vbi radius non frangitur licet aliquãdo Iris videatur habere pedem in terra, quia pars illa directe à sole aspicitur vt claudens Orizontem. Si autem sol sit eleuatus ab Oriente, aut ab Occidente, tunc si fiat Iris circa Orizontem non apparet semicirculus, quia tunc sol directius respicit terram quam Orizontem, & ideo nubes existens circa Orizontem rorida magis ei occultatur, quia minus ei opponitur, corpus enim quanto magis opponitur luminoso tànto magis ei apparet, & ab eo illustratur. Notandum est autem, quod aliquando potest duplex Iris simul causari, idque dupliciter; primo existente sole in meridie, si ponatur nubes rorida ex parte Occasus, & alia ex parte Orientis, tunc efficitur duplex Iris ex emissione radiorum in diuersas illas partes, tunc autem valde exigua apparebit, quia sol non est eis perfecte oppositus. Alio modo potest causari duplex Iris in eodé situ, scilicet in Oriente, vel in Occidente. Ratio huius est, quia contingit aliquando esse duplicem nubem roridam in vna parte, vna altior alia, & in vnam directe emittens radios sol efficit Iridem; Iris verò causata in tali nube causat aliam in sibi vicinam veluti in speculo, quia in tali situ ponitur, vt in eam possit emittere radios suorum colorum, vnde talis Iris debilior est in vltima quam in prima; quia non fit ex repercusione lucis directe, sed ex reper-

cussio-

cussione radiorum, seu lucis iam modificatæ in prima, & quæ erat color. Potest autem fieri arcus etiam à luna, & aliquando visus est, licet raro; non tamen habet plures colores, sed vnum scilicet album, quia lux lunæ valde tenuis est, vnde non ita profunde penetrat nubem, sed in exteriori superficie solúmodo candorem illum aspergit similem ipsi luci lunæ, quæ candida videtur.

Circa significationem Iridis dicimus habere duplicem significationem naturalem, & ex instituto, naturaliter significat duo; primum est pluuiam, quia cum nubes rorida sit, resolubilis est in aquam. & sic significat pluuiam quæ est nubis resolutio. Secundo significat de proximo non futuram magnam pluuiam. Cuius ratio redditur à D.Thom. quodlibeto tertio articulo 30. quia magna pluuiæ inundatio solum contingit, quando nubes sūt valde grauidæ, & copiosa vaporum multitudine nigrescentes, tunc autem nubes densa non est ad recipiendos radios solis, quin potius veluti corpus omnino opacum eis resistit; quare oportet nubem generantem Iridem non esse ita nigram & opacam, sed translucidam, sicque non magnæ pluuiæ effectricem.

Ex instituto autem Dei, significat Iris non amplius futurum diluuium vniuersale in terra, vt patet Genesis nono vbi Dominus dicit ad Noe; *Arcum meum ponam in nubibus, & recordabor federis mei vobiscum, & non erunt vltra aquæ diluuij*. Quod autem ex instituto hoc significet, patet, quia ante diluuium erat Iris. nec tamen significabat diluuium non futurum; licet non defuerint aliqui qui putarunt

non fuisse ante diluuium arcum in nubibus, decepti tamen sunt cum naturaliter in nube rorida sol exprimat illos colores.

CAPVT II.

De varietate colorum aeris, itemque de halo, seu corona voragine, & hiatu.

VArios in aere colores ex lucis repercussione consurgere, quotidiana nobis experientia demonstrat, qua nubes alijs, atque alijs coloribus illustrari videmus; hi autem colores non ex mixtione primarum quatuor qualitatum, sed ex reflexione luminis in addensatum aerem, aut vaporem gignuntur, Vnde eorum materia est vapor, aut exhalatio, seu aer addensatus in quem radij impingunt; efficiens est luminosum radios emittens; forma est lux varie modificata, & recepta in illa materia, partimque ex diuersa receptione in materia, partim ex diuerso aspectu luminosi oriũtur colores. Igitur si id in quod incidit lux in aere est valde densum apparet veluti vmbrosus, & niger color; si autem densum aliquantum sit, & simul humidum apparet cæruleus, soletque signum esse pluuiæ quia coagulationem vaporum testatur, si adhuc autem minus densum sit medium, purpureus color efficitur qualem præcipue videmus in occasum solis ex tenuitate lucis & exhalationum generari. Si tenuiores adhuc sint exhalationes apparet puniceus color, nonnumquam verò albus, seu argenteus color videtur, nonnunquam aureus; causatur enim candor in nube ex multitudine lucis receptæ in nube, quæ exhalationes ha-

bet plures, & minus humorum; vnde tales solent apparere nubes circa meridiem, aut feruorem solis; aureus autem fit ex receptione radiorum solis directa, & multitudine lucis quando materia non nimis densa & humida est; vnde nec pluuiam designat.

Apparet autem aliquando circa solem, aut lunam, vel etiam astra fulgentiora, circulus quidam, aut corona cingens astrum, quæ à græcis halo dicitur, & differt ab Iride, quia Iris est semper semicirculus, halo vero, est circulus plenus. Fit autem halo quando exhalatio, aut nubes æquali densitate circa astrum spargitur, tunc enim radius astri recta tendere non valens ob densitatem medij, intercidit seu refrangitur diffunditurque circa extremitates orbicularis densitatis, ideòque varij colores in ea resultant, quibus astrum cingi videtur, & corona dicitur, quæ tamen aliquando deficiente materia, seu exhalatione integre non apparet. Si corona addensetur signum est pluuiæ, quia multitudinem humidorum vaporum, a quibus addensantur, id testatur, Si ab vna, vel pluribus partibus dissipetur, Ventos, à quibus talis dissipatio fieri incipit, designat. Si tota simul euanescat, serenitatem indicat ob purificationem aeris ab huiusmodi exhalationibus.

Contingit autem aliquando, quod nocte circa lunam, aut astrorum lumen multæ exhalationes constipatæ in sublime ascendant, quæ in medio densiores sint, & ex parte extremitatum rariores, talesque obscurantur in medio, illustrantur verò in extremis, vnde referunt similitudinem foueæ, quæ si magna fit, dicitur

vorago, si parua, hiatus. Ratio est, quia quod est obscurum videtur nobis remotius, aut profundius, quod vero magis illustratur, ac nitet videtur propinquius, eo quod candidum magis mouet visum, vnde & pictores si antrum, aut profunditatem aliquam volunt depingere, nigro, vmbrosove colore vtuntur apposito circa illum albo.

CAPVT III.

De virgis, & Parelijs.

Virgæ generantur circa latera solis, quæ designantur ab astrologis Septētrio, & Auster. Quando ergo ex latere solis ponitur aliqua nubes habēs aliquas partes densas, & alias raras, quæ proxime possit in aquā resolui, si talis nubes, perpendiculariter feriatur à radijs solis efficitur similitudo virgarum, quæ varijs coloribus imbuuntur ob refractionem in nube illa rorida, & densiori, quia radij solis ad nubis cauitatem se accommodantes perpendiculariter versus terram refranguntur penetrando nubem, & ideo figuram virgarum, & colores in illis efficiunt. Notant tamen aliqui, quod dupliciter contingunt huiusmodi virgæ, aliquando enim nubes non est continua, sed foramina habens ad modum panni perforati & transeuntes radij solares per huiusmodi foramina, refractique ab aliquibus vaporibus existentibus in foraminibus nubis, causant similitudinem cordarum, quę visui nostro apparent, tāquam virgæ, aliquando verò nubes est continua, sed rarior in aliquibus partibus, quam

in alijs, & radij solares penetrantes nubem in partibus raris efficiunt virgas aliquando puniceas, aliquando nigras, prout dominatur lux & modificatur in illa materia.

Parelij autem nihil aliud sunt, quam imagines solis in nube aliqua expressæ, quæ traductæ ad nos plures soles videmur aspicere. Contingit autem sic, quando ad latera solis occurrit nubes rorida, seu quæ in aquam proximè resoluatur & habet æqualem densitatem, similiterque ex parte exteriori est translucida, & diaphana, ex parte vero interiori terminata, taliter quod se habeat vt speculum, sol imaginem suam in eam imprimit sicut in speculo, & ex eo quod est æque densa perfectè refert imaginem solis, & quia radij illi non refrangũtur, quia ferit illam eo modo, quo speculum, quod nos ponimus contra solem, aut in obliquo ad latus eius & similitudinem solis ostendit, aut etiam sicut in pelui aquæ videmus eclypsim solis, quia ibi eius imago apparet non refracta, ideo in nube illa apparet effigies, & imago solis non autem colores, sicut in Iride, & ita apparent nobis aliquando duo soles, aliquando etiam tres, si in duplicem nubem habentem illas conditiones cadant radij solis, aut si ex vna nube reflectatur imago ad aliam, sicut ex vno speculo ad aliud. Potest etiam fieri huiusmodi imago, & generatio Pareliorũ circa lunam, sic enim refert Plinius lib. 2. c. 32, tres aliquando lunas simul visas. Narrat autem Aristot. lib. meteoror. cap. 2. aliquando conspectos fuisse parelios apud Bosphorum tempore meridiano, & durasse vsque ad solis occasum. Rarius tamen contingit fieri Pare-

lios,

lios existente sole in meridie, sed ascendente ab ortu, aut vergente ad occasum, quia cum sol est in meridie emittens directe radios ad terram, densitatem nubium ad huiusmodi Parelios aptam dissoluit, nec debet nubes esse infra solem, aut valde propè, sed quasi oblique illũ excipere, alias dissipabitur ab eius feruore.

TRACTATVS V.

De Ventis.

CAPVT PRIMVM.

De materia, & causa efficiente ventorum.

ARIE circa generationem ventorum Philosophi antiqui opinati sunt, qui tamen penitus naturam eorum non penetrarunt, quia vel impetum aeris; vel agitationem eius, aut fluxum ventos esse putauerunt. Illud tamen præsupponendum est, vt certum non quemlibet aeris motum appellari ventum, quando enim manu, aut flabello aerem expellimus; quando cymbalis crepantibus, aut tormentis bellicis ingenti strepitu aer concutitur, motus aeris causatur, non tamen ventus. Igitur secundum Arist, 2. meteor. lect. 7. apud D. Thom. & sequentibus, materia ventorum est exhalatio sicca, & calida,

non tamen debet taliter esse calida, & sicca, vt sit inflammabilis, quia non debet esse viscosa, aut pinguis, sed debet esse terrestris, & ideo participare qualitates terræ, quales sunt frigidum, & siccum, propter quod ab aliquibus dicitur, quod exhalatio illa debet esse frigida, & sicca, quia considerant qualitatem, quam habet è terra, & quam è secunda aëris regione, à qua repercutitur, participat; ab alijs autem dicitur calida, considerando calorem extrinsecum, quem habet ab eleuatione solis, à qua subtilizatur. Nec tamen negandum est, exhalationes istas habere vapores admixtos: tum quia sæpè è mari exoriuntur venti, à quo licet exhalationes cõsurgant propter eius salsedinem, & terrenæ concretionis admixtioné: tamen non puræ exhalationes, sed mixtæ vaporibus eleuantur. Tum quia venti è mari exorti humidi solent esse & aliquãdo pluuias generant, & nubes congregant, quod sine mixtione vaporum fieri non posset. Quod autem materia ventorum sit exhalatio prædicta, multis signis probat Philosophus. Primo quidem, quia eo tempore maximè vigent venti, quando multitudo huiusmodi exhalationum suppetit, vt in vere, & autumno, & matutino tempore sole oriente, quo commouetur aer, quia tunc exhalatio à terra ascendit ob solis ortum: & similiter igneus color aeris sole occidente, & etiam cometæ ventos denunciant, quia ex siccis exhalationibus generantur sicut color ille, & ipsius cometę. Secundo ab effectu, quia venti exsiccant, quod non facerent nisi ex materia sicca constarent, & ideo pluuiæ cessare faciunt ventos, quia hummedant,

& infrigidant siccam illam,& calidam exhala tionem, quæ erat materia ventorum, & rursus cessante pluuia solet ventus incipere, quia cum pluuia ceciderit, terram humectat, & tūc exhalat terra exhalationem siccam, sicut si in vas plenum cinere infundatur aqua, exhalatur multum à cinere, ex illa autem exhalatione facta à caliditate solis generantur venti, quia talis est eorum materia.

Circa motum ventorum, & vim à qua cientur, magna difficultas est id perfectè explicare, occulta enim valde causa est, in tantum quod peculiariter Deo artribuitur in sacra scriptura, vt Psalm. 134. *Qui producit ventos de thesauris suis*. Difficultas autem in eo est, quia motus ventorum non est sursum, nec solum deorsum, sed in obliquum, quod exhalationi non competit, nec ex principijs materię, ex qua constat, quæ est substantia terrena, quæ deorsum grauitat, nec ex calore solis, qui sursum attrahit; & est similis difficultas illi, quam infra tractabimus de fluxu, & refluxu, maris. Cum ergo tria concurrant ad ventum, scilicet aer, in quo fit agitatio, & vis in obliquum faciens impelli has exhalationes, & ipsum aerem, dicimus huic motui duplicem causam assignari. Prima est influxus astrorum, & præsertim solis, & lunæ; nam sicut ex impressione lunæ mare fluit, & refluit, ita ex impressione eiusdem, aut aliorum astrorum obliquatur exhalatio, & traditur in hæc inferiora. Secunda causa est frigiditas secundæ regionis ad quam aliquando exhalatio, quæ pertingit est satis subtilis, ac viscosa, & pinguis, multum in se caloris suscipiens, & tales eleuantur vltra

secun-

secundam regionem, nec eis obsistere potest frigiditas eius, aut inter nubes includuntur, præstantque ignitis metheoris materiam; aliæ verò exhalationes magis terrestres sunt. Et ideo ab illo frigore addensantur paululum, & deorsum truduntur, nec permittuntur sursum ascendere; Cum autem ipsæ calore sibi impresso à sole, vel ab alio astro sursum conentur, fit vt tali agitatione obliquentur, & aerẽ agitent, tanta nonnunquam vi, vt arbores, domosque euertant, nimirum propter multitudinem exhalationum confestim ascendentium, & addensatarum ab illo frigore secundæ regionis, à quo deorsum aguntur. Correspondet etiam impetus maiòr, ac minor vẽtorum vehementiæ, qua ab astris sursum eleuantur exhalationes illæ terrestres, & condensabiles a frigore secundæ regionis. Fatendum tamen est multas alias causas nobis occultas ad ventorum motum concurrère, hæ tamen probabilius à Philosophis sunt cognitæ.

CAPVT II.

De numero ventorum, eorumque proprietatibus.

EGimus in prçcedenti capite de ventis secundum communem eorum rationem, de aliquibus enim particularibus ventis, qui magis turbines, quam venti dicendi sunt, infra agemus. Nunc autẽ de numero ventorũ, iuxta hydographiæ rationem, ac eorũ, qui artẽ nauticam colunt, agendum est. Igitur principales venti sunt quatuor, qui ex quatuor Angulis cæ-

li oriuntur, & spirant; diuiditur enim mundus in quatuor partes, scilicet orientem, & occidentem, meridiem, & septentrionem: Ventus ergo ab oriente spirans vocatur *subsolanus*, ab occidente *fauonius*, seu *zephirus*, à meridie, *auster*, à septētrione *septentrio*, seu *Notus*. Has quatuor partes duplicant nautæ, significantque octo partes cęli, vnde venti spirant, & tales partes vocant *Rumbos*. Deinde istas octo partes iterum duplicant, & intermedijs designant alias octo, quas vocant, *medias partidas*, & in vltimo has sexdecim partes iterum duplicant, quia intermedia secant; quas vocant *quartas*, sicque fiunt 32. venti à triginta duabus cæli partibus spirantibus, prout latius in acunautica, & hydographiæ circulis scripti videntur, & quidem sexdecim ventorum propria nomina sciuntur, aliorum non ita, quæ tamen ad præsens describere tædio esset, & oneri.

Obseruandum tamen est aliquos esse ventos, qui prouinciales dicuntur, eo quod in certis regionibus agnoscuntur, & vltra non transeunt, sicut Athenis teste Plinio lib 2.cap. 43. Flat Scyro, qui reliquæ grecię ignoratur. Et aliqui venti sunt, qui principaliter dominantur, & infestant regionem aliquam, sicut Calabriam Yapix, Galliam Circius, Atobulus Apuliam. vt ait Senec.lib.5.naturalium quęstionum cap.17. Alij autem venti sunt, quos Græci, Ethesias, hoc est, anniuersarios vocant, eo quod singulis annis certis temporibus spirant, sicut in ortu Orionis contingunt venti intollerabiles, vt dicit Arist. 2.metheor.lect.9. apud D.Thom.& in canicularibus diebus post ortum

ortum canis venti quidam solent spirare, quos à nomine anniuersario Ethesias vocant. Similiter post tropicum, seu conuersionem solis æstiualem, quando facto soltitio in Iunio in signo cancri conuertitur sol versus capricorniũ flant venti Boreales. Cuius ratio redditur à Philos. loco citato, quia Boreales venti flant à locis, qui sunt sub polo arctico, seu septemtrionali, in quibus est magna niuium, & aquarum copia, hæc autem magis liquefiunt à sole post solstitium, seu post tropicum, aut conuersionem æstiuam, quam quando ad nos appropinquat in vere, aut in ipso solstitio, seu tropico estiuo, quia sol maiorem effectum imprimit post solstitium quam antea, eo quod diutius durauit calor eius in terra, & magis dispositę materiæ dominatur quam quando ad nos ascendit, vel etiam in ipso solstitio; & ideo tempore caniculæ sunt maximi calores; quod est post solstitium, & tunc liquefactis pene niuibus septẽtrionis exhalatur copia spirationum, eo quod niues multam concretionem terrenam habent, & sic flant venti.

Circa ventorum proprietates, notandum est, quod illæ spectari possunt, vel penes principia substantialia, ex quib⁹ constant, vel penes id, quod à sole, & syderibus habent, vel penes regiones, vnde spirant, & per quas transeunt. Primo modo ventis competit esse siccos, & frigidos, sicut ipsa terra est, vnde eleuatur exhalatio, & si habent admixtos vapores, qui eleuantur ab aqua, habent etiam ex hac parte esse humidos, & frigidos. Secũdo modo vẽti sunt calidi, & sicci, & si habent admixtum vaporem, calidi, & humidi calore extrinsecus

à sy-

à sydere impresso, sicut aqua calida est ab igne. Tertio modo diuersis ventis diuersæ cõpetunt proprietates, nam septentrio est frigidus, & siccus, quia ex locis frigidissimis spirat, & plenis niue vnde & serenitatem inducit quia ob frigiditatem suam dissipat humidum vaporum, prohibetquè ne resoluātur in aquā; & similiter terram constringit ne emittat ex se humidos vapores, & quia minus tortuosum, & obliquum flatum habet directè tendens per nubes, secat illas, & dissipat, non cogit. Dicitur tamen septemtrio in aliquibus locis, vt apud Cyrenem, & Hellespontum pluuiam creare. Auster est calidus, & humidus, quia oritur in meridie, & transit per mare, quod ob salsedinem calidas spirationes excitat, cogit etiam nubes, & pluuiam inducit propter oppositam causam à septemttione; licet in Africa dicatur nubes dissipare. Subsolanus est calidus, & siccus propter præsentiam solis à quo mouetur, & à quo exiccatur, & calefit illa exhalatio. Denique zephirus est humidus, & frigidus, quia sole accedente ad occasum, vnde hic ventus spirat remanet exhalatio eius frigida, & ob solis absentiam non exiccata, sed humida. Ex his autem qualitatibus sequitur in ventis, quod alij salubres sint hominibus, alij noxij, variosque morbos inducant, maximè enim salubres sunt septemtrio, & zephirus seu fauonius, Auster verò noxius, & veluti corpora dissoluens, quia causat putredinem ob calidum, quod præstat.

CA-

CAPVT III.

De Turbinibus, Ecnephia, Typhonis, & Prestere.

DE his agit Arist. in initio tertij metheor. Sunt autem turbines isti cæteris omnibus periculosiores, ac formidabiles ob nimiam violentiam, qua obuia quæquæ prosternunt. Igitur Ecnephias generatur ad modum fulminis, quando scilicet multa exhalatio spissa, & minus subtilis intra nubem cauam congregatur, fit tunc vt motu, aut antyperistasi incalescat, ac maiorem libertatem quærens è nube segregatur, eamque disrumpat more fulminis, nisi quod incensa non est sicut fulmen, & ita deorsum impellitur magna velocitate, & violentia propter fortitudinem frigidi segregantis, vt inquit D, Thom. 3. metheor. lect. 1. sub æquinoctiali à nostris nautis talis turbo nonnunquam visus est magno ipsorum periculo. Dicitur autem ex tali turbine asperginem aquæ calidæ profluere, quæ vermes gignit, vestesque putrefacit.

Tropheo autem, seu Tipho generatur eo modo quo Ecnephias, nisi quod rotato circulo mouetur; quando enim ex diuersis nubibus; aut diuersis partibus eiusdem nubis flatus erumpunt, & conglobantur inter se, ac impinguntur, eo quod à frigiditate loci per angustã nubis scisurã expellitur flatus, & ad aliud corpus, seu flatum rẽpercutitur, fit vt illi flatus durante tali pugna retorqueantur inter se, ac verticem efficiant, sicut videmus, quod in

ang-

angiportis, & angustis vijs puluis roratur à vẽto, & in fluminibus vortices efficiantur ab aqua impingente ad saxum aliquod.

Talis igitur flatus maxima vi segregatur, & excussus à nube ob fortitudinem frigidi segregantis per antiperistasim, non tamen incẽdentis illusa, & in gyrum contortus dicitur Tiphon; qui tanta vehementia discurrit, vt saxa, & arbores secum rapiat, ac nonnunquam nauigia integra in altum eleuet è mari gyro illo ea inuoluens. Quod si tales flatus, vel antiperistasi, vel repercussu, contingant aliquantulum inflammari, dicitur ille turbo Præste sternens, & comburens omnia, differtque à fulmine, eo quod fulmen plus de igne habet, & de flatu minus, hic è contra plus flatus, minus ignis corripit: & etiam, quia fulminis materia subtilior est, quam istius. Obseruandum tamen est ad has tempestates excitandas multum conducere quorundam siderum influxus, in quorum ortu frequenter procellæ accidũt, vt in Ortu Orionis, Hiadum, & Aquarij; sicut etiam loca quædam sunt, quæ maxime infestantur procellis, vt promontorium bonæ spei, & ille maris tractus, quo à Sina in Iaponem itur.

TRA-

TRACTATVS VI.

De metheoris humidis genitis in aere.

CAPVT PRIMVM.

De Nube, & Pluuia.

VBES principium sunt omnium concretionum humidarum aeris, sicut optime notauit D. Tho. in cap. 37. Iob. circa illa verba: *Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?* Materia ergo nubium est vapor calore solis, aut aliorum astrorum eleuatus. Hic dum ad mediam aeris regionem peruenit, tum ob debilitatem radiorum solis, quorum reflexio illuc non attingit, tum ob frigus illius secundæ regionis condensatur, & talis vapor addensatus dicitur nubes. Quia verò ex his vaporibus aliqui habent partes raras, & aereas, facile in aeris naturam permutantur, aut etiam ventis deseruiunt exhalationibus permixtis; alij verò grauiores sunt, & humidiores, qui in aquam conuerti possunt, & ex his generatur pluuia, vnde non omnes nubes in pluuiam rrsoluuntur, sed multæ in aerem, aliæ in ventos ob exhalationes admixtas, aliæ in nebulas, & caligines diffunduntur. Vt postea dicemus.

Igitur cum pluuia nihil aliud sit, quam nubes in aquam resoluta: quæres primo, quæ sit

ratio

ratio, cur pluuię minutim cadant, & non tota simul effundatur è nubibus, cum naturali grauitate, ac pondere sic videretur peculiaris Dei prouidentia relucere, sicut scriptura sacra testatur Iob 25, vbi dicitur: *Qui ligat aquas in nubibus suis, ne erumpant pariter deorsum?* Respond. Causam huius esse tenuitatem vaporis à modico, & non nimis violentò frigore addensatam, tunc enim paulatim, addensatur vapor, & in aquam conuertitur; vnde & paulatim decidit, & non tota simul ruit, & sicut infæcundæ nubes, quæ in aerem conuertuntur, non simul secundum omnes partes in aerem transeunt, sed paulatim, & per partes, sic multo melius quando in aquam cõuertuntur quę crassior est, & maiorem requirit densitatem conuertuntur paulatim, & minutim in aquam, non simul. Addo etiam, quod nubes ipsa ex sui dispositione veluti stillicidiũ quoddam est ob partium suarum raritatem modice addensatam, vnde & aquam, stillatam dimittit, & consequenter minutim, & non simul.

Illud tamen aduertendum est maiores, crassioresque guttas generari ob maioris frigoris vim, quæ nubem magis addensat, & consequẽter densiores guttas aquę facit, quod frequenter contingit in ęstate, quia tunc ob calorem circundantem nubem, per antiperistasim intenditur frigus, & consequenter addensatur aqua, fiuntque guttæ crassiores.

Secundo quæres, cur imber cum magno strepitu, & impetu descendit, quod & Dominus cum admiratione interrogauit Iob. 38. *Quis dedit vehementissimo imbri cursum*, aliquando

vero

vero sensim sine strepitu illabitur, quasi aqua ex stillicidijs eliquata.

Resp. causam vehementiæ impetus, esse frigus comprimens partes nubis, & cum violentia in eas intrans, tanto autem violentius, & fortius intrat, quanto maior est caliditas frigiditati resistens, eamque nitens expellere, tunc enim ob contrarium vincendum cum maiori, violentia nubem ingreditur, & comprimens fortius eius partes cum maiori impetu facit eã resolui, sicut quando fortiter comprimitur expongia aut pãnus madefactus, copiosius, & fortius descendet aqua; compressio autem nubis à violentia frigoris fit, cuius signum est, quod in æstate quando est maior caliditas, & frigus violentius nubem intrat, impetuosius descendit imber; & similiter grando, quia generatur ex frigore violento per antiperistasim caloris circundantis descendit impetuose. Deseruit etiam ad huiusmodi impetum vis ventorum, quia impulsę exhalationes eadem vi secum deferunt aquam, sicut in magnis tempestatibus videmus. E contra verò quia quando generatur nix, non est caliditas circunstãs, ratione cuius violentè frigus comprimat nubem, sed liberè in eam ingreditur; & congelat; inde est, quod sine impetu descendit, nisi ab aliquo vento nimis impellatur, quando vero nubes est remisse calida, ita quod non multum resistit frigori comprimenti, sed facile penetrat partes nubis, blande quoque compressa nubes à tali frigore paulatim decidit, ac sine strepitu: Ex quibus patet, quod ad pluuiam generandã, vapores debent esse calidi; & ita calidiores venti, vt australes solent pluuiam generare.

Quares tertio: An naturaliter sit possibilis, talis aquarum inundatio, quod vniuersale diluuium possit efficere? Fuisse præter vniuersalem cataclismum inundationes alias, partim ex pluuijs, partim ex maris eruptione constat ex scriptoribus historicis; & vnam extitisse ante vniuersale diluuium tempore Enos, quæ tertiam terræ partem perdidit refert Genebrandus Cronographia, & plures alias referunt S. August. 18. de ciuitate cap. 8. & 10. & S. Isidor. lib. 14. originum cap. 22.

Respond. tamen non posse naturaliter tantã fieri inundationem aquarum, vt vniuersale inducat diluuium. Ratio est, quia dispositio naturalis totius vniuersi non ordinatur ad eius destructionem, aut ad destructionem ordinis vniuersi, qui ex elementorum dispositione constat, quare nec est facultas in natura, vt totam terram aquis perdat, & eius compositionem & ordinem dissoluat, & ideo Deus in cælesti corpore tot astra, quorum virtutes, & effectus sibi aduersantur protulit, ne si omnia ad eundem effectum conspirarent, totius huius inferioris mundi ordinem dissiparent. Fuit ergo vniuersale diluuium speciale diuinæ potestatis opus, sic agentia naturalia disponentis, vt vltra suam naturalem potentiam in mortales omnes desæuiret.

Quares quarto: Quæ sit causa aliquarum pluuiarum, quæ præter vsitatum cursum extraordinariæ, & prodigiosæ sunt, vt quod pluat sanguine, lacte, ranis, pisciculis, aliquando decidat ferrum, & lapides.

Respond. res istas ordinari ex dispositione diuina ad inducendum hominibus terrorem.

Poteſt tamen aliquarum reddi naturalis cauſa; ſanguine enim, & lacte aliquando pluit, non quia veram formam ſanguinis,& lactis habeăt hæ pluuiæ,ſed colorem ſolum, & apparentiă, quod contingit vel ex eo. quod ex locis cruēto humore madidis ſol vapores eleuat, qui colorem illum retinent,ſicque pluuiam illo inficiunt, vel quia ex forti aliqua decoctione ab igne, ſeu calore intra nubem incluſo vapores habentes admixtas partes fumoſas, qua facile colorem recipiunt in ruborem permutantur, aut in candorem,ex eo quod humidiores partes reſoluuntur.& manent clariores,ſicut nix, quæ aliquid concretionis terreſtris habet, etiă candorem recipit. Ranæ autem, aut piſciculi videntur aliquando decidere, aut quia ab aliquo violento turbine eleuantur, & poſtea decidentes pluere illis videtur, aut quia intra humidum, & calidum nubis tale temperamētum aliquando concurrit, ſicut in paludibus ad generanda huiuſmodi animalia, præſertim quando viſcoſus humor, ex quo communiter in aqua generantur includitur in nube.

De præſagijs autem temporum,& ſignis pluuiæ, videri poteſt Plinius lib. 18. naturalis hiſtoriæ cap.35. Iabelus tract.3. metheoror. cap.2.Conimb. tract.7. cap. 3. vbi late de huiuſmodi ſignis agunt, nos breuitatis cauſa, quia res eſt non multi momenti, omittimus.

CAPVT II.

De niue, & grandine.

NIx generatur è nube, quæ ab excellenti frigore congelatur & ideò nix ſiccior eſt, quam pluuiæ quia frigus dum congelat, & conſtringit, humorem expellit. Contingit autem ſic: Quando nubes habens plures partes aereas admixtas per aerem ſpargitur; frigus excellens, quod tunc viget, ingreditur partes illas nubis, & cum reſolui debeant partes eius in aquam, ab excellenti illo frigore congelantur, & duriores aqua efficiuntur. Quare verò non omnino rigeſcant ſicut aqua gelata, ſtatim dicemus. Cauſa ergo efficiens niuis eſt frigiditas excellens ſparſa per nubem, non admodum obſcuram, ſed claram, congelans, & adunans partes nubis, quando debent reſolui. Generatur autem nix in media aeris regione, vbi frigus maius eſt, & in illis regionibus, quæ non multum incaleſcunt radijs ſolis, vnde in montibus altiſſimis perpetuo nix conſeruatur & gignitur ob excellentem algorem talium regionum; & quia illuc non peruenit radiorũ ſolis reflexio ferè nunquam æſtatem ſentiunt, & ſimiliter in partibus ſeptentrionalibus, vbi obliquè ſolis radij feriunt, perpetuò fere generantur niues.

Nix eſt candida & mollis. Cauſa candoris eius eſt multiplex, Primo quidem quia propter claritatem nubis è qua generatur, multum participat de luce, quæ principium eſt candoris in corpore terminato, quod coloris eſt ſuſcep-

ſceptiuum,ſicut aqua,quæ diaphana eſt,ſi terminetur & ſolidetur per gelu,redditur albą. Secundò propter partes aereas quibus abundat nix, tales enim ſpumam generant,vnde & Ariſt. 2. de generatione animalium cap. 2. niuem ſpumam appellat,ſpuma autem de ſe alba eſt,& ſi adiungatur ei excellens frigus, intenſior candor generatur,quia frigus candoris parens eſt, vt in hominibus ſeptentrionalibus videmus, & quanto laxior eſt ſpuma,tanto albior apparet nix. Dicitur tamen nix vetuſtate rubeſcere, vt in 5. de hiſt. animal. cap. 19. refert Ariſt. quia partes aereæ tempore conſumuntur,redditurque illa mixtura qualitatum, quæ ruborem referat. Cauſa autem quare nix ſit mollis, eſt quia calidum vaporis in nubę non ſimul expellitur à frigore, ſed ſucceſſiue, & ideo non permittitur omnino rigeſcere calido repugnante,& ſic remanet aqua addenſata,ſed non omnino rigida ſicut gelu, ſed mollior. Item etiam quia intrant nubem vapores illi qui non habent admixtum multum dę terreſtri concretione,& ſic vapor ille eſt nimiũ ſubtilis,vt autem geletur, & indureſcat aqua, debet eſſe craſſa, & rerreſtres habens concretiones,quò enim ſubtilior minus dura efficitur, vnde vapor ille,qui nimium eſt ſubtilis,noną maiorem duritiem admittere poteſt, quã illa, quæ in nube videtur, vnde non dureſcit,quia non eſt capax tantæ congelationis, ſicut ſi eſſet aqua craſſa; pruina autem magis dureſcit, quia habet plus craſſitudinis,& terreſtris concretionis.

Grando autem generatur quando aqua pluuia congelatur antequam ad terram perueniat,

niat, vt Auctor est Arist. lib. 1. metheor. cap. 12. lect, 15. apud D. Thom. vnde materia grandinis est imber, seu aqua nubis calida resoluta; proximum efficiens est, aut frigus circundans illam aquam, & congelans, aut calor circunstantis aeris per antiperistasim eius calorem expellens, & congelans. Fit autem hoc modo; quando nubes calidi vaporis resoluitur in aquam, contingit aliquando, vt resolutio ista fiat propter calidum congregans frigidum naturale vaporis peruenientis ad secundam regionem, & facit ipsum in aquam conuerti, tanto vehementius, quanto fortius à calido circunstante frigidum congregatur. Vnde & tunc oriuntur maiores guttæ in pluuia, quia fortior congregatio frigidi plus materiæ conuertit in aquam; quando autem magis includitur frigidum, & circundatur à calido, non solum facit resolui aquam, sed etiam ipsam congelat, & sic fit grando. Quod autem possit sine multa mora congelare aquam ex eo est, vt dicit Philosophus, quia vehementia frigoris à circundante, & congregante calore tanta est, quod minori tempore congelat, quam motus localis aquæ fiat, sicut in hieme solet aliquando tantum vigere frigus, quod decidentes guttæ, prius congelantur, quam in terram cadant, quod ergo facit rigor frigoris in hieme toto aere sparsus, facit parum frigus vaporis à circundante calore congregatus, & inclusus per antiperistasim, & ideo quantò propinquius ad nos grando generatur, tanto durior est, & magis congelata, quia constipatur frigus à calore prope nos existente, qui maior est. Deseruit autem ad citius congelandam aquam, etiam

ipsius

ipsius vaporis calor,quia aqua calida citius cõgelatur,quam frigida,quia cum rarior sit ea, quæ est calida, minus resistit contrario, & citius ab eo vincitur. Generatur autem grando,& in secunda aeris regione,& infima; in secunda quidem aeris regione,aut quia omnia rigescunt gelu si grando generetur in hieme; aut quia circunstante calore nostro constipatur frigidum nubis, & non solum resoluitur, sed vsque ad congelationem induratur à frigido aqua resoluta. In infima autem fit, quando à calido vnitur frigiditas aquę descendentis, quia licet aqua illa calidi vaporis sit, natiuam tamen habet frigiditatem, & comparatione nostri caloris frigida est, quæ proinde victa à maiore calore vsque ad congelationem intenditur. Et signum, quod generatur aliquando in infima regione. est; quia secum grando defert paleas, aut aliud quid piam, quod propè terram volitat.

Quando autem congelatio hęc, quę accidit circa aquam, accidit circa niuem, quæ in minuta granata à frigore condensatur, dicitur granedula. Contingit autem grando omni anni tempore, præsertim tamen in autumno, aut vere, quia tunc pręsertim eleuatur vapor calidus, qui tamen non consumitur sicut in ęstate, potestque ex illo generari grando: in hieme vero ob rigorem, non ita eleuantur vapores calidi.

CAPVT III.

De Nebula, & Glacie.

SIcut in nutritione viuẽtium, accidit quod ex alimento pars conuẽrtitur in ſubſtantiam aliti, ſcilicet quod magis deputatur, & defæcatur à calore naturali, pars vero in excrementa tanquam inutilis reijcitur: Sic in vapore nubis quædam partes ſunt craſſiores & humidiores, quæ in aquam conuertuntur, quædam flatuoſæ, quæ in ventos, quædam ſubtiles,& minus ad conuerſionem aquæ idoneæ & à frigore noctis paululum addẽſatæ deſcendunt vſque ad nos, & tales ſunt de facili in aerem conuertibiles, vocanturque nebula, ſeu caligo. Itaque partes illæ nubium, quæ deberent in aerem conuerti ob ſubtilitatem, & carentiam humiditatis, addenſatæ à frigore noctis, & ad nos deſcendentes nebula eſt, & ideo aſcendente ſole facile diſſipantur, ſoletq. ſignum eſſe ſerenitatis, quia ſcilicet non ſunt nubes, vt in aquam conuerti poſſint, ſed infęcundæ, & tanquam reliquiæ nubium, vt Philoſophus dicit. Contingit autem aliquando vt nebula ingroſſetur à vaporibus ex aqua, ſeu lacu aliquo, aut terra humida aſcendentibus, & tunc iterum vapor ille eleuatur à ſole, fitque nubes, quæ in aquam ſoluitur. Ex hoc autem conſtat, quod nebula leuior eſt quam nubes, quia facilius à ſole diſſipatur, & quia humore caret, à quo prægrauatur vapor licet ob frigus addenſans deſcendat, non tamen ideò fit grauior licet ei cauſa aſcendendi deficiat,

ciat, quæ est calor, quem quia nubes crassiores plus retinent,non descendunt.

Glacies est aqua congelata. Ad congelationem autem aquæ licet requiratur tanquam efficiens causa excellentia frigoris, tamen ex parte materiæ requiritur, quod aqua admixtum habeat aliquid deconcretione terrestri, quæ ad indurationem maximè iuuat. Etenim solum frigus non sufficit aquam congelare, alias aqua cum ex natura sua postulet summũ frigus, vt diximus quæstion.12. de generatio. ex sua natura postularet congelationem, & sic non esset fluida naturaliter quod est falsum. Quare aqua gelata non est aqua omnino pura, sed terrena concretione admixta; quod idem in grandine, & niue accidit, quæ congelantur ob admixtam terrestrem concretionem, & exhalationem cum vapore, vnde & aliquid coloris comitatur aquam gelidam, quantum concretio terrestris admittit. Si quæras vtrum mare possit congelari? Aliqui negant, præsertim ob calidas exhalationes, quibus mare abundat propter salsedinem suam & ita dicunt, quod licet videatur superficies ęquoris constringi, tamen eam aquam non esse maris, sed fluminum, & paludum quę in mare intrant, & quia leuiores sunt in superficie enatant, & tales gelantur. Nihilominus hac de re nulla potest esse dubitatio, cum ex nostri temporis nauigationibus constet circa articum polum ad octuagesimum gradum, aut circiter mares eptentrionale, adeò gelu indurari, vt innauigabile reddatur. Narrat id etiam de mare Scithico Pomponius Mella lib. 3. de situ Orbis; de mari Gothico

Olaus magnus lib. 1. de rebus Septentrionalibus cap. 3. Herodotus idem contigisse scribit in Bosphoro D. Thom. in illud Iob 37. *Superficies abyssi constringitur*, inquit, mare iuxta superficiem congelari, non tamen in profundo, quia illuc vis frigoris non pertingit.

CAPVT IV.

De Rore, Pruina, Melle, & Manna.

EAdem est materia Roris, & Pruinæ, scilicet vapor exiguus, & subtilis: in causa efficienti partim conueniunt, partim differũt; conueniunt, quia vtriusque efficiens est frigiditas noctis, sed vnius scilicet Roris est frigiditas modica, quæ solum vaporem illum subtilem addensat in aquæ guttulas; alterius, scilicet pruinæ est frigiditas intensa non solum in aquam addensans vaporem, sed indurans, & congelans, vnde & pruina durior est niue; ex quo fit, quod ros est temperate calidus, & frigidus, quia generatur ex modica frigiditate, quæ non omnino excludit calorem. Pruina autem est omnino frigida, vtpote à frigore intenso generata, & ideo solet pruina gigni flante Borea, qui frigidus est. Ros autem fit serena nocte, quæ si nebulosa sit, & turbulenta exiguum, ac subtilem vaporem dissipat, nec in guttulas finit addensari, & sic ros est signum serenitatis.

Si autem quæras, quo in loco generentur ros, & pruina. *Resp.* Diuersas circa hoc esse opiniones; videtur tamen probabilius, quod generetur ros infra secundam regionem aeris,

seu

ſeu in ſuperiori parte infimæ, aut circa illam, vt tenet Cõmentator 1.lib.Metheor. c.4. quia ibi eſt debitum temperamentum ex calido, & frigido, tum ex frigore noctis, tum ex appropinquatione ad ſecundam regionem, aliàs ſi in ipſa ſecũda regione generaretur, nimis condenſaretur ille vapor ab immodica frigiditate ſecundæ regionis, per quam deberet tranſire; nec eſſet ratio, cur non caderet ros ſuper cacumina montium, in quibus tamen etiam ſi altiſſimi non ſint, non inuenitur. Ac denique quia ſi generaretur in ſuprema parte ſecundæ regionis, vt dicit Albert. quia ibi eſt temperamentum calidi, ac frigidi, cur nõ etiam ſuprema pars infimę regionis erit locus per ſe roris? Quia idem habet temperamentum ex appropinquatione ad ſecundam regionem, & noſtram, ne ponamus locum roris ſuperiorem eſſe loco pluuiæ. Cur autem in montium cacuminibus ros non decidat, cauſa eſt, quia vapor roris eſt admodum exiguus, & ſubtilis, quia ex locis humidis exhalatur, nec ita altè aſcendit. Tum quia ſummitates montium ventis perflantur, qui concretionem roris impediunt. Pruina autem generatur in infima aeris regione, quando intenſum frigus in ea viget, ibi enim condenſatur aqua, & guttulæ eius congelantur, præſertim concurrente influxu alicuius Planetæ frigidi, & ſicci, qualis eſt Saturnus. Pruina ordinarie fit in principio hiemis, tunc enim albeſcant campi, & tecta domorum pruina propter intenſionem frigoris congelantis vaporem tenuem; rigente verò hieme non permittitur vapor ille aſcendere, & ideo non fit pruina.

Mel generatur ex vapore subtili, sicut ros, sed vlterius habet ille vapor admixtas aliquas partes terrestres, subtiles, & humidum etiam aereum, vnde ex commixtione taliũ partium, quando humidum non multum dissoluitur, sed caliditate aeris digeritur, ac decoquitur fit succus; seu ros dulcis, qui nocte frigoris pinguescens adhæret floribus, ac folijs, vnde ab apibus colligitur, & in aluearia defertur. Nec enim apes mel efficiunt, licet perficiant, ac magis decoquant, sed colligunt ex herbis, & floribus. Vnde videmus, quod cellulæ earum vno, aut altero die repletę inueniuntur, quod non esset si ab eis deberet fieri, & ex earum alimento generari, & etiam in autumno, seu hieme non reparant mel sibi detractum, licet aliqui flores, & herbiculæ suppetant illo tempore, quia tunc non generatur mellis ros; vnde inquit Arist. lib. 5. de historia animalium c. 22. quod apes fauos construunt è floribus, ceram ex arborum lachrimà effingunt, mel ex aeris rore colligunt. Et sane in aliquibus floribus, præsertim antelucano tempore succum prædulcem inueniri, experientia testatur his, qui flores inuentos sugunt, ac dulcem eliciunt succum.

De melle siluestri, qualem D. Baptistam comedisse refertur in Euangelio, quidam existimant probabilius, esse mel montanum à siluestribus apibus confectum, quod summè amarum est, vocaturque à Plinio lib. 1. cap. 16. ericeum, quia ex erica eligitur ab apibus, ex qua iniucundum contrahit saporem, sicut etiã in sardinia mel amarũ gignitur, quia ex absinthio ab apibus colligitur. Tenet illam sententiam

Isido-

Isidorus Pelusiot. lib. 1. Epist. 5, & Epist. 132. Chrysostom. Teophilact. qui dicunt ab agrestibus apibus fieri illud mel.

Similem generationem, quam mel, habet manna, nisi quod manna humidum aqueum, seu vapor valde decoquitur, & terræ partes manent cum exigua humiditate, & ex tali maiore decoctione fit liquor candidus, sicut etiam mel candidum, ob maiorem humidi decoctionem generatur. Manna autem in ramis, herbis, & lapidibus aspergitur, ideoque in medicinæ vsus asportatur. Nec putandum manna Hebræorum specie distinctum fuisse ab isto vulgari, nisi quod eius generatio altioribus causis perficiebatur, vt tandiu duraret, & talibus temporibus colligeretur, forte Angelis sic materiam disponētibus, ac ministrantibus, ac pluribus perfectionibus, & qualitatibus illud secundum Dei ordinationem immutantibus, vnde & Angelorum panis dictus est. Sed tamen hæc specificam distinctionem non efficiunt, sed accidentalem, sicut vinum, quod Christus ex aqua conuertit, non differebat specie à vulgari vino, licet multo esset excellentius. Vnde, & in modum pruinæ cecidiste mannam super terram, Scriptura refert cap. 16. Exodi.

TRACTATVS VII.

De Mari, eiusque motu, & salsedine.

CAPVT PRIMVM.

De situ Maris,

Vpponendum est, quod licet varia ab Historijs Maria numerentur, omnia tamen ex Oceano qui est ipsum elementum aquæ vastissimum, omnem terram circumdans, ortum habent, vel manifeste, vel occultè, nam mare Balthicum circa Daniam ex Oceano influit. Mare Mediterraneum per fretum Gaditanum ex Oceano incipiēs vsque ad Palestinam terminatur. Ex mediterraneo verò primo per Proponsidem, Aegeumque mare, deinde per Bosphorum circa Constantinopolim emergit mare, seu Pontus Euxinus cuius vltima pars paludem Mæotim claudit. Mare Rubrum circa Aetiopiam, & extremas Africæ oras versus Orientem, ex Oceano circa oppidum Aden incipit, inde per 350 leucas inter Aegyptum penetrans propè Palestinam definit. De nomine Rubri maris an à calore dicatur an ab Erithra Rege qui interpretatur Rubrus, decertant scriptores. Et multi eiusdem esse coloris cum cæteris affirmant. Fœlicius ex nostrorum nauigationibus compertum est, quod aquæ illius ob arenarum ru-

borem,

borem, & coraliorium, quibus scatet, abundantiam rubrum referunt colorem, licet è mari extracta aqua perlucida sit, sicut cæteræ, quod ex Ioanne Barrio decade 2. lib. 8. cap. 1. Conimb. referunt hic tract. 8 cap. 2. Mare Persicum ostium habet in Oceano Indico, indeque Persidis parte malluit, in eoque Trigris, & Eufrates influunt, & hæc sunt maria, quæ aperte ex Oceano oriuntur. Præter hæc verò numeratur adhuc mare Caspium circa Armeniam, quod occultis vijs ex Oceano creditur oriri, vndique tamen montibus cingitur, & magis lacus multorum fluuiorum incursu stagnans, quam mare nominari posset. Igitur circa Oceanum, qui aquarum omnium parens est notandum est. Quod eius congregatio in vastissimo illo loco, quo iacet, tertia die creationis mundi facta est, cum Deus dixit Gen. 1. *Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in vnum, & appareat arida*, quantum enim est de se aqua petit terram operire, sicque operiebat in principio; ad vsum autem hominum diuina prouidentia factum est, vt terra appareret, aquæ verò elementum in vnum locum congregaretur: quæ congregatio mare, seu Oceanus dicitur. Ille vero locus, seu hiatus, & intercapedo, in qua interfusa est huiusmodi aquarum vastitas, abyssus dicitur propter profunditatem suam immensam: quæ tamen non æqualis vbique est, sed montes, ac rupes, camposque sub aquis illis esse certum est, insulæ enim maris nõ aliud sunt, quam excelsi montes è maris profundo emergentes, & similiter vadosa loca, aut rupes ad superficiem maris, aut non longe à superficie ascendentes, terra

est è profundo maris eleuata vsque ad superficiem.

An vero ex hac aquarum congregatione mare in tumorem elatum sit, ita vt terra sit altius, dubium est apud Philosophos, & Theologos, & difficultas non est in aqua, quam propè littus videmus, sed de ea; quæ longius à terra protéditur, an ita in tumorem, seu in maiorem altitudinem eleuetur, vt maneat ibi mare terra altius. Nam D.Thom.1.p.q.69.art.1.ad 2. censet probabilius esse, quod mare terra sit altius, quòd experimento compertum esse in mari Rubro affert ex D.Basil. homil.4.in Hexameron ante medium, qui eandem tenet sententiam. Alij vero plurimi Authores oppositum tenent in eamque sententiam adducunt. S.Hieron.in illud Psal 32. *Congregans sicut in vtre aquas maris.* Et D.Aug.135.aliosq.Patres. Sanèque quod D.Tho.& D.Basil.nõ loquantur de mari cõparato ad altissimos montes terræ, illud argumento est, quod D.Basil, de mari Rubro loquitur respectu terræ Aegypti, quæ mõtuosa non est, sed planior, & mare depressior: cuius simile in Zelandiæ littore nos ipsi vidimus, vbi ad oculum mare terra ipsa altius est. Ipsæ etiam insulæ, quæ montes quidam sunt in medio mari ostendunt tumorem aquæ non vincere altitudine supremos montes; habere tamen tumorem aliquem mare, ita quod terra altius sit negandum non videtur, quia tanta aquarum immensitas, quæ totam operiebat terram in vnum locum congregari nõ posset, & manere depressior terra nisi consumpta multa aquarum copia, quæ tamen potius crescit ex fluminum in mare influxu, & generatione

tione aquæ, præsertim circa Septentrionem Quare ex tali aggregatione aquarum in tumorem aliquem, excrescere debuit mare, quo terram superuincat, licet non altissimos terræ montes. Adde, quod locus ille, in quo congregatæ sunt aquę, nec tantus, nec tam profundus esse videtur, vt absque tumore profunditatem aquarum, quæ totam terram operiebat potuerit excipere, sicut patet in diluuio, in quo non obstante tota profunditate, in qua continetur, nihilominus terram operuit. Et quod faciat vnam sphæram cum terra, non obstat eius elationi, nam etiam montes faciunt vnam sphæram cum terra, quia totum hoc respectu cæli, cuius centrum sunt, quasi nihil reputatur. Nec valet dicere, quod si mare est altius terra, tunc æquali vento flante citius naues portum peterent, quam ab eo discederent cum è portu ascenderent, ad portum vero tẽdentes descenderent. Hoc inquam non valet, nam mare non ita sensibiliter à terra eleuatur, vt circa portũ possit deprehendi illa maior celeritas. Præsertim quia fluxu, & refluxu circa portus existente, impeditur ille maior ascensus, aut descensus; sed existimandum est, quod mare secundũ se eleuatius est terra, præsertim, vbi multum à terra distat; quæ tamen eleuatio prope terram non sentitur, eo quod ibi modicè, & ferè insensibiliter supra terram videatur eleuari, præsertim propter æstus fluxum, & refluxum quotidianum, qui eleuationem istam, aut deprimit, aut æquat, aut extollit. Quod verò dicunt aliqui citius vna hora oriri, & occidere solem in Hispania existentibus, quam quindecim gradibus vltra Hispaniam versus nouum orbem

pro-

procedentibus, quod non esset nisi mare esset altius terra nostra. Hoc nihil est, quia quod sol nobis citius hic oriatur, quam ibi, causa est distantia loci, qui à sole tam cito illuminari ibi non potest sicut hic, nam etiam si vltra illos quindecim gradus ponerentur altissimæ insulæ, tardius ibi oriretur sol, & tamen altiores essent nostra terra, quia essent montes altissimi, ergo illa ratio est nulla. Sed de his latius agemus Deo dante ad 1. par. D. Thom. in 2. tomo agentes de opere sex dierum.

CAPVT II.

De motibus maris.

PRæter descensum, qui aquæ competit ex naturali grauitate, & motum, qui à ventis mari imprimitur, aliqui motus in mari videntur, qui occultissimas habét causas; deprehenditur enim Oceanum moueri ab Oriente in Occidentem, qui enim ex Hispania in nouum orbem traijciunt intra mensem plus minus cursum conficiunt. quando vero reuertuntur ex America in Hispaniam trium, aut quatuor mensium spatium consumunt, obnitente in contrarium aquæ motu. Eundem motum inueniri in Mediterraneo eodem signo deprehensum est, cum tardius ex Hispania in Palestinam, quam è contra cursus fiat. Huiusmodi motum occulto siderum, & cæli influxui tribuédum, præsertim diurno solis, aut lunæ motui, qui à primo mobili rapiuntur, probabilius censetur. Alius motus, qui in Oceano aduertitur est à Septentrione ad Austrum, qui magis

circa

circa Septentrionem notatur. Et videtur Arist. lib. 2. Metheor. cap. 1. lect. 1. apud D. Tho. circa finem, huiusmodi motus causam reducere in altitudinẽ partis Septentrionalis respectu Australis, à qua proinde necesse est aquas defluere. Albertus lib. 2. Metheor. tract. 3. cap. 6. addit multum aquæ generari circa Septentrionem propter loci frigiditatem, & solis absentiam, & propterea ad Austrum decurrere. Sed hæc causa licet in mari Mediterraneo versus Septentrionalem eius partem, quæ est Pontus Euxinus, locum habere videatur, non tamen in Oceano, quia ex parte poli Australis, seu Antartici vehementius frigus viget, quam in Septentrionali, & ita deberet etiam multum aquæ ibi generari, fierique motum ab Austro, ad Septẽtrionalem. Probabilior ergo est prima Arist. causa, quia terra decliuius esse videtur à Septentrione ad Austrum, ideoque ex ea parte aquæ fluunt, licet multum ex his motibus cælesti impressioni tribuendum sit. Omitto alios motus, qui in Oceano notãtur, non generales, sed ex varijs finibus, & concursum aquarum in modum vorticis confluentium, vt sinu Mexicano, & in Oceano, Aetiopico, & promontorio bonæ spei, alijsque locis vbi aquæ reflexionem accipiunt ex sinuosa giratione circa terram, indeque maiori impetu fluunt.

Principalis, ac notabilior, magisque mirabilis maris motus est quotidianus æstus, seu fluxus, ac refluxus, quo per sex horas fluit, & à littore recedit; tamen æstus, non eodem modo in omnibus maris tractibus inuenitur. Nã in medio mari, non deprehenditur, sed circa littora, & in his variè, nam in aliquibus partibus

bus vix sentitur ęstus, vt in aliquibus locis maris Mediterranei, vt apud Barchinonem, & Narbonam, & in mari Thirreno, ob quam causam aliqui putant in mari Mediterraneo æstum non esse, cum tamen in alijs eius locis sentiatur. In Oceano Hispanico, Gallico, Belgico, & communiter circa alias partes, sex horis fluit, sex refluit; circa aliquas tamen Galliæ partes, vt circa Aquitaniam septem fluit, & quinque refluit. In aliquibus Africæ locis fluit quatuor horis, refluit octo. Inter cætera mirabilis est maris æstus in littore Cambayæ in faucibus Indi fluuij, vbi duabus horis mare triginta leucas inundat, duabus iterum tantum spacij detegit, & ita tanta rapiditate agitur, vt homines cymbali sonitu admoneantur, ne incauti rapiantur ab æstu. Denique in Euripo, quod est angustum illud mare inter Eubœam insulam, & Aulidem, septies in viginti quatuor horis fluit, & refluit mare.

Generalis causa huius motus marini relictis varijs Philosophorum opinionibus, lunæ attribuendus est, secundum quod diuersimode à sole aspicitur, diuersosque in mari motus causat. Hanc opinionem perpetuo sequitur D. Th. vt opusc. 34. de occultis naturæ operibus, in q. 22, de verit. art. 13. & præcipui antiquorum Philosophorum, vt Auerro, Albumezar, Cicero, & ex modernis omnes. Huic sententiæ attestatur experiētia, quia ad lunæ mutationem videmus mutationem æstus marini fieri, vt in plenilunio, magni, & feruentes æstus existunt, decrescente verò luna mitiores. Item variatur æstus quater in die communiter, & ordinarie (aliquibus locis suprarelatis exceptis) secundū

motum

motum lunæ diurnum, qui in quatuor partes diuiditur; ac denique, quia luna inter omnes planetas humidis corporibus dominatur, ficque peculiarem influxum, & impressionem in mare habet. Sed qua virtute id faciat luna, dubium est, an scilicet attrahendo, seu eleuando aquam ad modum magnetis trahentis ferrum, & rursum deponentis, an verò rarefaciendo aquas maris, & condensando, an denique solum diuerso luminis aspectu. Sanè quilibet dicendi modus suos habet authores, nullus tamen plenè satisfacit, nam quod fiat attractione, non est causa sufficiens, quia etsi vis eleuatiua aquæ, & vaporum astris conueniat, tamen quod non solum eleuet, & attrahat, sed etiam deponat, & deprimat, non ita facile apparet, præterquam quod restat assignare cur non omnibus aquis etiam paludum, & fluuiorum non imprimatur ista attractio, & denique quia motus ille non est eleuatio aquæ sursum, sed in latera agitatio. Quod etiam per rarefactionem, & condensationem non fiat, manifestum est cum eodem modo crassa sit aqua influxu, atque reflexu. Nec denique ex solo diuerso aspectu luminis, nam luna non existente in Orizonte, aut quando omnino est lumine priuata ex nostra parte, vt in nouilunio, æstus non cessant, & luna non illuminat. Quare referendum est hoc ad impressionem aliquam non per modum attrahentis sicut in magnete, sed per modum mouentis huc, aut illuc aquas sicut etiam motus ventorum fit non per solam eleuationem exhalationum, sed etiam per motum in obliquum, quæ vis imprimens motum hunc, nobis penitus non est explorata,

sicut

ſicut multarum rerum cauſas manifeſtè non agnoſcimus.

Sed reſtat tunc aſſignare cauſam diuerſitatis marini æſtus, vt quod in vna parte concitatior ſit, in alia mitior, & cur nō omnibus aquis extra mare imprimat luna hunc motum; cur etiam in aliquibus puteis æſtus reciprocatio ſentiatur. *Ad hoc reſp.* Huius diuerſitatis rationem prouenire partim ex ipſo ſitu regionis, aut littoris, partim ex materia, quæ apta non eſt ad impreſſionem illam lunæ, videmus enim virtutibus iſtis occultis certam quādam materiam correſpondere, in quam agere poſſint, & in alias non poſſunt, magnes enim poteſt attrahere ferrum, non lapidem, & Remora detinere poteſt nauim, nō verò alium piſcem; ſic luna, quæ occulta quadam vi maximam aquam impellit, non poteſt alias aquas ſic mouere; & ſimiliter varie temperari poteſt impreſſio iſta lunæ ex materiæ diuerſitate, regionum ſitu, & aliorum aſtrorum influxu; ſicut ſol licet eandem ſemper virtutem habeat vapores eleuandi, & gignendi, non tamen in omnibus regionibus eos generat, nec pari modo vbique; ſic licet luna eandem ſemper virtutem habeat mouendi aquam, non tamen primo modo omnis aqua mouetur, & ideo in diuerſis locis videmus diuerſimodè fieri æſtus marinos, vel propter locorum ſitum, aut littorum altitudinem, vel depreſſionem, aut (quod fortè in multis accidit locis) propter obices, & tortuoſas aliquas vias intra ipſum mare incluſas, quibus retardatur aqua in aſcenſu, vel deſcenſu. Ac denique propter regionis illius qualitatem, aut ſiderum influxum. Et eadem

ratio

ratio est cur in aliquibus locis vix sentiatur æstus marinus, quia languide motum, & impressionem lunæ suscipiunt ob aliquam ex prædictis causis, in aliquibus verò concitatior multo est impetus, quam in alijs. Similiter putei aliqui marini æstus reciprocationem excipiunt, quia per occultas aliquas vias, aut criptas, maris recipiunt motum plus, aut minus, tardius, aut citius, prout viæ illæ expeditæ sunt, scilicet aut rectæ, aut flexuosæ.

CAPVT III.

De salsedine maris.

SAlsedo ex aquæ saporibus vnus est, prouenitque, vt Philos.dicit 2. Metheor. c.3. lect.6. apud D. Thom. ex admixtione alicuius sicci terrestris, & adusti cũ humido, hac enim ratione sudor, vrina, cinis, & quod ex eo fit lixiuium amara sunt, quia indigesta, & adusta, cum ergo salsedinem hanc in mari experiamur, necesse est causam reddere vnde salsedinem illam obtinet. Relictis autem Philosophorum opinionibus, qui partim fabulosas, partim non veras de huiusmodi salsedine causas afferunt. Arist. & communiter Philosophi huiusmodi salsedinis causam assignant, multitudinem exhalationum siccarum, quæ non sunt omnino decoctæ, sed adustæ, & cum per mare sint dispersæ, salsedine ipsum afficiunt. Quod enim ab huiusmodi sicco adusto non decocto salsedo proxime causetur, diximus experimento sudoris, & aquæ liquatæ per cineres, seu lixiuij, & aliorum. Quod vero mare huius-

huiusmodi exhalationibus sit resperſum, experientia videtur demonſtrare. Tum quia aqua marina calefacit, & exiccat, vt medici dicunt, & idcirco ignem si magnus sit non extinguit, eademque de cauſa loca maritima calidiora sunt: Tum etiam quia aqua maris nimis craſſa eſt, vnde & magis leuat pondera, quam aqua dulcis, hæc autem craſſities ex multitudine exhalationum ei admixtarum prouenit, quæ humectatæ ipſam veluti coagulant, & grauem efficiunt. Tum denique, quia aqua marina eliquata per terram, aut arenam, vel ſolis vi in vaporem eleuata fit dulcis, quia ſecernuntur exhalationes illæ aduſtæ, & terreſtres.

Hæc autem licet vera ſint ſemper tamen reſtat dubium à qua cauſa tanta ſiccarum exhalationum copia generetur, vt totum mare ſalſum reddat, nam quod ſoli adurenti tribuatur huiuſmodi eleuatio exhalationum, quia ſcilicet è fundo maris, vt dicunt aliqui eleuantur vapores craſſi, & terreſtres, qui vltra ſuperficiem aquæ tranſire non poſſunt, & ideo per illam diſperguntur, faciuntque ſalſedinem, non videtur ſufficiens. Primo, quia calor ſolis non poteſt ita penetrare vſque ad fundum maris, vt inde vapores eleuet, & dato, quod poſſit, ſi per medium ita craſſum è fundo maris vſque ad ſuperficiem illos eleuat, cur non poterit etiam eleuare illos vltra ſuperficiem, vbi amplior ſolis calor viget, & medium, ſcilicet aer minus craſſum eſt? Secundo, quia vbi ſol parum calefacit ob longiſsimam diſtãtiam ita vt ferè nihil ſentiantur eius radij vt circa Polum Articum, vbi etiam per multos menſes ſol non apparet, quomodo habet tantam vim

ele-

eleuandi vapores terrestres è fundo maris, aut adurendi ipsum vt in eo salsuginem generet. Tertio, quia non plenè satisfit illi difficultati, quomodo magni fluuij, & lacus, & stagna, quæ ita continuo feriuntur à sole, sicut mare, non redduntur salsa ab eius exustione, nam quod aliqui dicunt flumina continuo fluere, & ideo non directe, & immobiliter recipere solis ardorem, nihil est, cum aliquibus locis fluat, & refluat mare, ac moueatur maiori impetu, quam fluuij. Quod verò stagna, & paludes paruæ sint respectu maris, & ideo pauciores radios solis excipiant, non satisfacit, quia secundum sui proportionem tot recipiunt radios, sicut mare, nam si ponamus stagnum vnius leucæ, tantum recipit de radijs solis, quantum vna leuca maris, ergo quod sufficit ad inducendam salsedinem in vna leuca maris cur non in vna leuca stagni?

Igitur quod in hac parte probabilius videtur, est, quod sicut mare ex natura sua petit operire terram, quod autem eam discoopertam reliquerit, & in vnum locum successit, ad Deum, tanquam ad immediatam causam referendum est, qui tertia die creationis dixit: *Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in vnum, & appareat arida*, Genes. 1. ita similiter aqua ex natura sua salsedinem non habet, neque alium saporem, quia sapor ex quatuor primarum qualitatum temperie resultat, nulli verò elemento ex natura sua conueniunt quatuor primæ qualitates, & vt in q. 10. lib. 1. de gener, ostendimus; & consequenter neque sapor salsus, sed iste attributus est elemento aquæ immediate à Deo, impartiendo illi magnam ex-

halationum aduſtarum copiam, ex quibus generatur ſalſedo, quæ tamen maximè iuuatur ab ardore ſolis, ob quam cauſam ſuperficies maris ſalſior eſt, quam fundum. Et etiam aliquando inuenitur mare ſalſius, aliquando verò minus ſalſum, vel ob maiorem ſolis ardorem augentem exhalationes aduſtas, vel ob regiones, & terras, quas mare decurrit, quæ ſunt ſalſiores. Quæ cauſa aliquando deficiens, ſalſedinem remittit. Ego verò libentius huic opinioni aſſentior, quia non eſt cauſa creata, quæ poſſit totum integrum elemētum immutare, & ideo qualitates peregrinæ, quæ conueniunt alicui integro elemento, in Deum referendæ ſunt, vt quod mare ſit congregatum in vnum locum; quod terra ſit paululum è centro eleuata, & aquis diſcooperta, quod non ſit perfectè ſpherica, ſed montuoſa: omnia hæc in Deum referimus, licet iuuētur etiam à cauſis naturalibus, ſed non totaliter ab eis fiunt. Fuit autem prædicta ſalſedo mari indita tertio die creationis, quando cōgregatæ fuerūt aquæ in vnū locum, nam ſi antea, cum totam terram operiebat, ſalſum fuiſſet, valde nocuiſſet terræ ſalſis eam qualitatibus imbuendo, ſicut poſt in vniuerſali diluuio valde nocuit. Finis autem, ob quem huiuſmodi ſalſedo mari tributa eſt fuit; tum ob generationem, & nutritionem piſcium, quos conſtat in aqua dulci non omnes diu poſſe viuere, præſertim cete illa grandia, & piſces, qui nunquam aquas dulces ingrediuntur; tum ob nauigationis commoditatem, quod maximum eſt humanæ vitæ beneficium, illi autem ſalſa aqua commodatior eſt, vtpotè craſſior, & grauior, quæ magis naues

ſuſtẽtat & eleuat. Tum denique ne maris aquæ putreſcerent, iugi ſolis ardore repercuſſæ, ſicut ſtagna computreſcunt, quamuis à vento moueantur, quia à ſole diu feriuntur. Cur autem putei aliqui, aut lacus ſalſi inueniantur? Ratio eſt, aut quia è mari quod ſalſedinis parens eſt per ſubterraneas, & occultas vias ſalſum liquorem excipiunt, aut quia ex terris, per quas decurrunt, quæ ſalſæ ſolent eſſe, ſalſedinem contrahunt.

TRACTATVS VIII.

De fontibus, & fluminibus.

CAPVT PRIMVM.

De ortu, & origine fontium, & fluminum.

RElicta horrida maris vaſtitate, vt fontium, ac fluminum amænitatem quæramus, illa primum ſe offert quæſtio, quomodo fontes, ac flumina oriantur, & quod ſit eorum principium. De quo valde apud Philoſophos dubitatum eſt, & forte vix adhuc ſolutum. De hoc agit Ariſt. 1. Metheor. cap. 13 & D. Thom. lect. 16. & 17. Quidam ergo fontium principium referunt ad aquam pluuiarum, quæ intra quaſdam cõcauitates terræ velut in ciſterna quadam, aut lacu colligitur, indeque per ſcaturigines fontium deriuatur in torren-

tes,ac fluuios, qui tanto plus aut minus durāt, quanto amplior locus intra terram,aquæ multitudinem congregat, vt in multum tempus possit materiam fonti, ac fluuio ministrare. Alij existimant (inter quos Arist. loco citato) principium fontium,ac fluminum sumi ex vaporibus, qui intrà sinum terræ generantur & concrescunt in aquam, cum enim terra multis in locis concaua sit, & plena voraginibus, necesse est tales concauitates, & hiatus aere repleri, ne detur vacuum, deinde aer ille frigore terræ ingrossatus concrescit in vaporem, illeque in guttas, quæ collectæ aquam efficiunt, eamque subministrant fontibus,ac fluminibus, quod etiam videmus in æstate, quando partes inferiores terræ frigidæ sunt, veluti resudare terram, & in guttas concrescere, quæ proindè in magnis,atque humidis partibus magnam aquarum vim generare possunt, & ideo inquit Arist. videmus in montibus crebrius emanare fontes,& oriri fluuios,quia loca montana sunt quasi spongiæ,quæ aquas hinc, inde sugunt,& emittunt: & etiam figura montium maximè iuuat ad recipiēdum aquarum multitudinem, & ad generandam aquam ex vaporibus in se inclusis propter maiorem vim frigoris, & humiditatis intra concauitates suas receptam, vndè & in maximis montibus maiores fluuij, & frequenter fontium scaturigines emanant. Alij denique arbitrantur omnes fontes, & flumina è mari ortum ducere iuxta illud Ecclesiaste 1. *Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant*. Sic tenent plures ex Patribus, vt D. Basil. homil. 4. in Hexamer. D. Hier. in illum locum Ecclesiaste, D. Damasc.

lib. 2.

lib. 2. fidei cap.9. D. Isidor. lib.3. originum cap. 20. Idem etiam videtur tenere D. Thom. in 2.dist.14.q.1.art.5.ad 4. vbi dicit : *Quod ex impressione corporum cælestium aqua subingreditur terram, vt sit apta ad generationem mineralium, & animalium, & exinde in locum proprium naturali motu reuertitur.* Sic ergò per subterraneas vias, & hiatus terræ ipsa etiam caliditate terræ sugente, & adiuuante impressione cælesti aquæ maris terram subintrant, & veluti sanguis in corpore animalis ex iecore in varias venas deriuatur, sic intra terram per varias concauitates veluti per venas aqua scaturit. Nec alia videtur esse sufficiens causa, vt tot & tam ingentibus fluminibus, quæ in tota terra sunt perpetuam subministret materiam. Vltimo aliqui sentiunt quod tertia die creationis Deus è mari magnam aquarum vim per terræ viscera, & concauitates distribuit, & in multis, ac magnis terrę finibus amplissimam recondidit aquarum congeriem, vnde subministratur materia fontibus, lacubus, & fluminibus, ex quibus tunc plures, ac magni fluuij, qui etiam vsque nunc durant, eruperũt, alij emersere successu temporis facta aliqua terræ mutatione, qua locus egressioni aquarum daretur; fatentur tamen hi Authores, amnes minores & torrentes licet ex ista aqua à mari deriuata ordinarie oriantur, maximè tamen conducere ad eorum generationem, aquam, pluuialem & vapores, quos terra in aquam condensat. His enim causis deficientibus, & ipsi deficiunt.

Omnes istæ sententiæ in aliquo veritatem attingunt, licet aliquę non plenè. Quare in hac parte pro certo duo statuenda sunt.

Primum eſt, loquendo de materiali cauſa fluminum, & fontium, non vnicam cauſam habere, ſed multis iuuari, ſiquidem aqua intra terram multis de cauſis generatur, & ab omnibus à quibus generari poteſt, poteſt etiam iuuari fontium, ac fluminum ſubminiſtratio. Cauſæ autem quibus generatur aqua intra terram ſi attendamus ad materialem, vel eſt aer qui groſſior effectus intra terram cogitur in vaporem, & tandem in aquam generatur, vel eſt ipſa aqua ſubminiſtrata terræ per occultos meatus, vel à principio mundi, vel poſtea nouis ruptionibus, aut cauſibus, vel etiam terra ipſa attrahente, & ſugente, miniſtrata.

Secundum eſt, quantum ad cauſam efficientem, eam eſſe vel generatiuam aquæ intra terram, vel attractiuam, & deductiuam ad loca vnde fontes oriuntur, & flumina, hæc enim proportionaliter habent correſpondere cauſę materiali, ſicut enim materia fluminum, & fontium, quædam eſt generata ex aere ex quo fit vapor & aqua, quædam eſt attracta ex ipſo mari per occultas vias, ita oportet cauſam efficientem aliam eſſe attractiuam, aliam generatiuam, & iuuari etiam poterit antiperiſtaſi, aut alia cauſa per accidens, compreſſa enim aqua fortius aſcendit, vel attrahitur, & aere ipſo qui intra terras eſt moto, vel recedente, aqua aliquando ſequitur illam nè uacuum detur.

Hoc ſuppoſito dicimus primo. Cauſa materialis propinqua fluminum & fontium eſt aqua à Deo incluſa intra ſinus terræ, quando terram diſcooperuit aquis, & ſecundo aqua gene-

generata ex ipſo aere, & humiditate intra terram incluſo. Et tertio iuuatur ex aqua pluuiali pręſertim pro fontibus & torrẽtibus qui ad tempus durant, & non ſunt perennes nec magni. Prima pars negari non poteſt, cum Deo ſpecialiter in ſcriptura tribuatur diſpoſitio terræ, & aquæ, taliter quod ſcaturiant fõtes, & aquis terra abundet Pſal. 103. *Qui emittis fontes in conuallibus*. Prouerb. 8. *Quando æthera firmabat ſurſum & librabat fontes aquarum*. Et Eccleſ. 1. *Omnia flumina intrãt in mare, & mare non redundat, ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluãt*. Quod ſane ſtare non poteſt, niſi mare per occultas vias aquam ſubminiſtret, vt flumina perenniter fluant, vt expreſſe S. Hyeron. interpretatur ad illum locum Eccleſiaſtæ, & D. Th. in 2. diſt. 14. cit. alijque Patres. Hoc etiam demonſtrat in tot locis intra terram inuenta aquarum vis, quæ multiplici meatu intra terram currit, naturaliter enim terra ſugit aquam ob ſuam ſiccitatem, habet etiam plures ſpecus & cauernas, quæ ſicut replentur aere, ita & aqua quæ prohiberi non poteſt vt intret à mari ſi talis apertura eſt qua intrat aer: nec ſolus aer intra terram videtur ſufficere ad generandam tantam vim aquæ quantam intra viſcera terræ inueniunt foſſores, & erumpere ex illa videmus, & cum plus aquæ generetur in nubibus quam intra terram, quia ibi eſt plus aeris, nec tamen aqua decidens ſufficit pro omnibus fontibus, & fluminibus cum fere tota quæ decidit terræ ſiccitate abſorbeatur, idem ergo erit de aere intra terram ingroſſato, niſi aliunde perẽniter aqua ſubminiſtretur.

Denique in ipsis primis diebus quibus factus est mundus fit mentio quatuor fluminum, qui e paradiso oriebantur, nec tamen tota illa aquæ vis poterat ex aere intra terrã collecto iam tunc esse generata, quia tam paucis diebus non videtur potuisse ex aere tantam aquã generari, aliàs si id eadem proportione postea fieret, paucis diebus tum terra repleretur aquis, nec etiam poterat esse generata à pluuijs, quia tunc nondum Deus pluerat super terram, vt dicitur Genes. 2. ergo alia aqua fluuiorum à mari videtur fuisse subministrata.

Quod vero iuuetur etiam fontium & fluminum origo ex aqua generata ex aere intra terram incluso, & ex pluuijs collecta patet, quia reuera intra terram multus aer colligitur, vt constat, tum ex terræ motibus, vt tract. sequ. dicetur, tum quia multi specus, & cauernæ intra terram inueniuntur. Aer autem intra terram inclusus pręsertim in locis humidis, & ipso terræ frigore addensatur, & fit aqua, sicut quando cogitur in nubes. Ex aqua etiam pluuiali multum aquæ colligitur, qua videmus inundare fluuios, & torrentes, ergo ex istis omnibus iuuatur præsertim, si omnes non sint magni, nam pro omnibus præsertim amplissimis fluuijs, & lacubus, quæ in tota terra sunt, hæc sola causa non sufficit, cum nec sit tantus aer intra terram quantum aquæ in tot fluminibus apparet, nec in omnibus locis è quibus decurrunt fluuij æqualiter videatur disponi aer intra terram vt conuertatur tam abunde in aquam.

Dico secundo causa efficiens fluuiorum, & fontium est in primis motus cęli moués aquã admi-

admixtionem intra terram, & ſimiliter generans vapores ex aere humido intra eam incluſo. Secundo frigus terræ cogens aerem humidum ſicut cogit ſecunda regio aeris, & facit nubes. Tertio ipſamet aqua è mari intrans terram, tum aerem ipſum ſubterraneum, tum etiam terram conuertens in aquam. Hæc concluſio quantum ad duas vltimas cauſas negari non poteſt, naturaliter enim vnum elementum agit in aliud vt aqua in terram & aerem, aer etiam frigore naturaliter fit groſſior, & in vapores cogitur, atque in aquam reſoluitur. Ergo ſi iſtæ cauſæ intra terram ſunt, ex illis ſubſequetur ſimilis effectus. Prima vero ponitur à Diu. Tho. loco cit. ex diſt. 14. in 2. ſent. in illis verbis ſupra relatis.

Et ratio eſt manifeſta quia cælum agit in elementa, vt vnum generetur ex alio, & alteri miſceatur, & vt moueatur ad motum cæli vt videmus in fluxu, & refluxu maris, & in agitatione ventorum, & generatione nubium & pluuiarum, ergo ſicut hæc fiunt ex impreſſione cęli, ita & generatio aquæ in terra ex aere, & motus elementi aquæ ad ſub terranea ſub terræ loca.

Dico tertio cauſa efficiens aſcenſus aquæ pro fontibus & fluminibus quæ generantur in locis ſublimioribus, eſt primo ipſe motus cæli eleuans aquas ſicut agitat aquam maris quãdo creſcit per fluxum, & refluxum vt ſupra diximus, & ſicut eleuat vapores ad generandũ pluuiam. Secundo ipſa terræ diſpoſitio quæ quaſi ſpongia ſiccitate ſua & cauernoſitate ſugit aquas, vnde montes quia petroſi ſunt, & cauernoſiores facilius in ſe congregant, & at-

trahunt aquas; quam causam ponit Aristot. 1. Metheor. supra cit. Tertio ipsa aquæ compressio, quæ aliquibus terræ locis quasi fistulis cōstringitur, & ad ascensum iuuatur, aqua enim oppressa aliquo pondere, aut intra fistulas inclusa ascendit, vt videmus quotidianis experimentis per artificiosos aquæ ductus: multo ergo melius id fiet à natura intra terram quam ab aere.

CAPVT II.

Dubia quædam circa ortum, & decursum fluuiorum, & fontium enodantur.

PRimo inquires quomodo tam perenni, & indefectibili motu effluant flumina, & fontes scaturiant, cum non nisi violento motu attrahantur ad superiora loca, scilicet ad montes vnde frequenter oriuntur.

Respond. attractionem illam licet sit violenta aquæ secundum suam naturam elementalé consideratæ, esse tamen ad alios fines necessariam, scil. ad mixtorum & viuentium generationem, & conseruationem, & ideo motus cæli qui est principium viuentium, ita imprimit elementis, quod contra motus proprios aliquid in eis facit ad propagationem mixtorum, sicut eleuat vapores, & exhalationes ad generationem nubium, & aliorum metheororum, licet illis violenta sit, & sicut ipsum mare congregatum est in locum vnum, licet petat operire terram, & terra ipsa aliquanto eleuatior est facta, vt aqua congregaretur, & multa alia

alia accidunt, quæ ipsis elementis videntur violenta in proprijs naturis, alijs verò mixtis necessaria sunt, aut etiam gubernationi vniuersi, vt subest tot motibus, & ideo simpliciter naturalis.

Secundo inquires si flumina, & fontes è mari oriuntur cur saporem amittunt, nec retinent maris salsedinem, cur etiam aliquando deficiunt, vel minuuntur cum mare nunquam deficiat?

Resp. aquam maris ipsa terra sugente & eliquante attenuari, sicque illam crassitiem exhalationum adustarum amittere, quæ erat causa salsedinis, nec tamen è terra qua liquatur, exhalationes salsas èxcipit, quia non quælibet exhalationes, vel terreæ qualitates salsedinem inducunt, sed exhalationes adustæ, aut taliter temperatę sicut mari impressę sunt. Dicitur etiam aquam maris per ceram, vel arenam eliquatam, salsedinem exuere, quod argumento est posse illam intra terram amittere, quasi ibi spongiatam. Addunt alij, cum aqua separatione facta tertia die, fuit etiam per terrę venas dispersa, hanc non recepisse salsedinem, sed mare tantum, ideoque ex illa reliquam dulcorari.

Quod verò dicitur de fluuiorum deficientia. Respond. quod licet mare nunquam deficiat, tamen eius aquæ deriuatio multis de causis impedibilis est in aliquibus locis. sicut in alijs expeditur via, vt de nouo fiant fluuij, aut fontes. Causæ deficiendi in fluuijs esse possunt. Primò, quia aliquando terra nimis exsiccatur caliditate excessiua à cęlo. Secundò, quia aliquando decidente terra, vel terræ motu con-

cussa, aut alia simili causa obturantur viæ qua fluuius decurrebat. Tertio noua terræ induratio quæ aquas detinet, & non amplius fugit, neque attrahit. Quarto noua aliqua ruptio, vel excauatio terræ, qua in lacum stagnat aquę, quæ in fluuium decurrebat. Quintò arborum, aut lapidum, aliorumvè metallorum noua procreatio, aut euulsio, qua vel impeditur decursus aquæ, aut aliò deflectitur. Tandem ipsa terra mutuo agens in aquam eam consumit, sicut è contra aqua generatur etiam è terra.

Tertio inquires, quæ sit causa cur mare tot fluuiorum accessionibus non augeatur? *Resp.* id primo esse, quia aqua maris aliunde etiam exoneratur per ipsas terræ cryptas, & meatus subintrans, & ministrans aquam fluuijs, & sic quod ex vna parte intrat, ex alia exit. Secundo multum de aqua maris exhalatur solis ardore, motuque cæli, & elementorum actione, ipsaque fluuialis aqua cum leuior sit marina, tenuiter superlabitur ei, faciliusque exhalatur à sole. Tertio addimus accessione fluuiorum augeri mare, sed non redundare, hoc est super terras se non effundere eo quod omnes fluuij comparati ad mare, paruæ quantitatis sunt, & ita non possunt exundationem facere, licet augeant aliquid. Scriptura autem solum dicit, *quod flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Ecclesiastæ 1.

Quarto inquires quid dicendum sit de extraordinarijs effectibus quorundam fontium, & fluminum? Respond. multos esse effectus occultissimos in aquis quorum ratio prorsus nescitur, alios qui aliqualiter ex dispositione

solis,

solis, vèl cæli possunt indagari. Nam quod aliqui fontes habeant talem qualitatem v.g. calorem, odorem, saporem potest ex qualitate terræ, & salubritate cæli perpendi, feruēt enim quidam qui ex terra sulphurata emanant, alij medicinales sunt diuersis morbis, alij mouētur ad instar maris ex aliqua occulta cum mari cō municatione. Quod autem aliqui sint qui flammam nutriant sicut oleum, qui inebrient sicut vinum, qui omnia pondera respuant, aut quidquid iniectum sit absorbeant, aut in lapides conuertant, aut talis, vel talis coloris reddant animalia, quæ inde bibunt, & alia multa similia, quæ de varijs fontibus, & fluuijs, aut lacubus referuntur, si vera sunt; occultas valde habent causas, nec facile à nobis assignari possunt nisi diuinando, sicut multarum aliarum rerum naturalium virtutes omnino nescimus, sicut diuersarum herbarum, lapidum, radicum, animalium, & aliarum rerum similium.

CAPVT III.

De quarundam aquarum saporibus alijsque qualitatibus.

ET si supra disputatum sit de salsèdine maris, quæ ad saporem aquæ pertinet, tamen de saporis præstantia, alijsque qualitatibus aquas afficientibus, nunc disserendum est. Reducuntur autem istæ qualitates ad tres communiores, scilicet, ad calorem. & frigus; ad varietatem saporū, & odorum; ad diuersitatem motuum quibus decurrunt, aut agitantur;

Quod

Quod attinet ad calorem, constat plures fontes ebullire quasi æstu nimio feruescentes, alios tepidiores, alios frigidiores, imò aliqui variant hanc dispositionem & aliquando calidi, aliquando frigidi, aut tepidi inueniuntur non solum ex aeris, & cæli temperie, sed ex propria emanatione. Communiter autem caliditas aquarum intra terram non à solis radijs qui intra viscera terræ parum roboris habent, & ita in hyeme, atque in regionibus septentrionalibus vbi acerrimum frigus viget, non possent dari istæ aquæ calidæ, quas constat inueniri in Islandia prope montem Heclam, & adhuc in magis suppolari regione, scilicet in Groetlandia vbi congelatum mare ab aquis fontis calidissimi prope littus emanátis à duritia resoluitur. Communiter ergo calorem istum ebibunt aquæ ab ignibus subterraneis, qui prope aquarum decursum terram depascunt, & aquas ipsas sic calefaciunt sicut in lebete ad ignem admoto, cuius signum est odor ipsarum aquarum qui sulphureus est, & ipsa terra sulphurata per quam decurrunt; vbi autem generatur sulphur, quæ est materia & pabulum ignis subterranei, ibi ignis ardet. Et hæc quidem ordinaria causa est aquarum calidarum, quæ in tanto excessu calidæ sunt, vt ferueant. Quæ vero mitiori calore præditæ sunt etiam ab alijs causis incalescere possunt, vt ab exhalationibus calidis, quas sol e terra eleuat, & per antiperistasim terra occlusa tempore hyemis calor intenditur, vt in libris de generatione diximus. Et forte aliquando tanta exhalationum copia, & talis antiperistasis accidere potest, vt calor aquæ inten-

tensissime crescat. Sed hoc, nec ita communiter accidit, neque ita diuturnam causam habet, sicut calor illarum aquarum quę perenniter fluunt cum feruore.

De frigore excellenti aliquarum aquarum, in quo genere celebratur ab Authoribus fluuius Cydnus, apud Tharsum Ciliciæ; & aqua Melanis fluuij, apud Pamphyliam, alijque fontes partim occurrunt frigiditatis excellentis, non est dubium frigus hoc in ipsa natura aquę multum habere fundamentum, quia ex se postulat excedentem intensionem frigoris: sed quomodo a contrarijs se defendat ne amittat illud, cum passim alios fluuios & fontes videamus frigiditatem amittere, & aqua propter suæ substantiæ tenuitatem vix potest qualitates istas à contrarijs defendere dubium est.

Respond. tamen, quod præter cælestes influxus occultos quibus maximè istæ corporum & elementorum qualitates transmutantur, aut conseruantur, potest etiam causa esse ipse tactus terræ per quem aqua decurrit, quæ infra halitus frigidiores generat, quibus decurrentem aquam perpetuo afficit, quasi suppositis ei niuosis qualitatibus, aut ex frigore subterraneò per antiperistasim generato vt in montibus, fontes participant illum algorem, cujus manifestum erit signum, si aqua illius fluuij, vel fontis extracta in uase aliquo, & relicta eidem soli aut cælo frigiditatem amittat, hoc enim euidens est non habuisse causam inhęrentem ipsi aquæ perpetuo, sed à terra per quam decurrit emendicatam. Illa vero alternatio, quæ in aliquibus fontibus, aut aquis inue-

nitur

nitur, vt intra vnum diem ferueāt, & algeant, crescant aut decrescant, causam habet aliquē motum cæli speciali modo in illo loco impressum, sicut etiam mare fluit & refluit diuerso modo in vno loco atque in alio ex diuersa cæli impressione.

De sapore & odore aquarum, constat eas esse qualitates peregrinas, nec elementorum proprias, sed à mixtis ebibitas. Vnde iuxta qualitatem terræ qua aqua effluit, tales participat qualitates, redduntur enim aquæ acerbæ per alluminosa loca decurrentes, amaræ per nitrosa, ferratæ per ferri venas. Feruntur & aliqui fluuij dulcem exhibere saporem, vt Himera fluuij in Sicilia, alij pinguem, alij alias similes, qui ex ipsa terrarum dispositione emendicantur. Plures aquæ grauem odorem efflant, vel quia putrescunt aere non perflatæ, sed quasi restagnatæ, vel quia ex venis grauis odoris scaturiunt, vt qui è sulphurea terra deriuantur. De salsedine iam supra diximus agentes de mari. Et si autem præstantior censeatur aqua quæ subtilior est, minusq; peregrinis qualitatibus imbuta, minusque ponderosa, ideoque aliquando excedat fluuialis fontanam, aliquando fontana fluuialem, tamen ad speciales morbos curandos, vel virtutem nutritiuam iuuandum specialiter aliquę aquæ suas virtutes habent, quas vel ex terra participant, quam decurrunt seu vnde deriuantur, vel à cælesti influxu particulari. Quæ autem aquæ specialiter salubriores sint, ad medicorum curam pertinet.

TRA-

TRACTATVS IX.

De terræmotibus, & subterraneis ignibus.

CAPVT PRIMVM.

Quæ sit vera causa terremotus.

Ost considerationem eorum quæ generantur in aere & aqua seu ex illa deriuantur, restat vltimo considerare ea quæ in terra generantur, quarum quædam pertinét ad mixta vt metalla, quæ tamen nō sunt, ita perfecta sicut ea quæ super terram generantur & pertinent quasi ad eius ornatum, vt quæcunque germinant in terra, metalla autem & fossibia intra viscera terræ sunt, & quasi vnum corpus cum ipsa efficiunt, ideoquè in hoc opere de Metheoris seu mixtis imperfectis tractantur, quia maxime ad ipsa elementa accedunt. Tùm etiam quia eorum materia est sicut aliorum metheororum, scilicet vapor & exhalatio, vt seq. tract. dicemus. Alia non pertinent ad mixta vt ignes subterranei, & terræmotus, & primo tractabimus de his, secundo de metallis in seq. tract.

Igitur circa causam terræmotus varias affert sententias antiquorum Arist. 2. Metheor. cap.7. lect. 12. apud D. Tho. & sunt tres. Prima Anaxagoræ, qui causam terręmotus posuit esse

aerem

aerem ingredientem terram, qui non poteſt libere ſurſum ferri, ſed errauit in hoc, quod exiſtimauit terram eſſe figuræ planæ, & quaſi natare in aere, & aerem ſubingredi terram ex parte inferiori, & cum non poſſit liberè ferri ſurſum, cauſare terræmotum. Quod tamen inconuenienter dicitur, tum quia terra non eſt plana, ſed in globum rotunda propter grauitem ſuam, qua ponderant omnes partes ad centrum, tum quia ſi terra cum ſit plana natat in aere. aer ſubintrans habet exitum ſine terræmotu, ſcilicet exeundo ex parte etiam inferiori, qui eſt locus aeris. Ab hac opinione non eſt multum diſſimilis Thaletis opinio, qui dixit terram ſupernatare aquis, & ex motu aquarum quaſi ex procellis terram tremere, quod planè fabulam redolet, aqua enim potius eſt ſuperior terra, quam ſub ea.

Secunda ſententia fuit Democriti, qui dixit quod cum terra habet ſinus ſuos plenos aquę, & pluit, ita vt pluuia non inueniat ibi receptaculum, moueat terram. Quæ ſententia valde debilē cauſam terræ motus affert, potius enim pluuia deſcendens per ſuperficiem terræ decurret, quam eam mouebit.

Tertia fuit Anaximenis, qui terræ motus cauſam poſuit partes terræ cadentes cum rumpitur ex nimia ſiccitate ſolis, illo enim caſu percutiunt terram & tremere faciunt. Quæ etiam ſententia inſufficientem cauſam affert, plerumque enim terræ motus accidunt vbi nulla pars terræ cecidit, & continuatur per longum terræ tractum, nec tamen in omni illo partes terræ cadunt, & ad tantum motum, & ſonitum quam terræ motus faciunt neceſſe eſſet valde nota-

notabiles partes terræ prius cadere,quod non videmus,potius enim ex ipso terræ motu contingit cadere partes terræ.

Igitur vera causa terræ motus est multitudo spiritus, seu exhalationis siccæ in solis eleuata,aut etiam per antiperistasim calefacta, & quærens liberum exitum,si non inuenit,quatit terram, sicut cum à vento mouentur corpora in quæ impergit si sit vehemens, & sicut puluis tormentarius igne correpto cum sonitu exit. Itaque exhalatio sicca, sicut illa quæ est materia ventorum mota violenter intra terram,quia non inuenit liberum exitum est causa terræ motus. Nam quod hæc sit aptissima causa ad terræ motus patet, quia terra cum sit corpus grauissimùm nō potest moueri nisi ab aliquo maxime motiuo quale est ventus, seu exhalatio sicca, quæ habet vehementissimum motum,vt videmus in ventis,& propter suam subtilitatem penetrat partes terræ, & eleuat eas,seu mouet. Generari autem istas exhalationes,seu spiritus intra terram constat, quia sūt in eo plures cōcauitates, quæ aere replētur ne detur vacuum,ex se etiam terra emittit exhalationes siccas, vel virtute solis, vel ignis subterranei euaporatas, ergo quando istę generantur in magna copia, & liberum exitum non habent, & aliunde aer propter suam inquietudinem,& subtilitatem mouetur, terram concutiet. Et quia non semper istæ conditiones concurrùnt,vt vel sit multa copia exhalationum siccarum,vel non sit liber exitus,ideo non semper fiunt terræ motus,licet nunquam desit aer intra terram, aliquando etiam moderatur siccitas exhalationum ex humiditate

adiun-

adiuncta, & sic languescit earum vis ad mouendum. Denique id probat Aristoteles quia plerumque isti terræ motus accidunt temporibus quo abundant istæ exhalationes siccæ, vt vere & autumno, in æstate enim, & hyeme consumuntur propter exuberantiam caloris, vel frigoris, licet aliquando, sed rarius etiam in hyeme, & æstato contingant terræ motus: similiter loca cauernosa, & spongiosa sunt istis terræ motibus obnoxia, vt circa Hellespontum, Achaiam, Siciliam, &c. quia ista loca generant plures flatus & copiam spiritus.

CAPVT II.

De accidentibus, & effectibus terræ motuum.

Accidentia terræ motus quædam sunt antecedentia, quasi præsagia, & signa ipsius; quædam concomitantia, sed ab ipso edita vt sonus, duratio, extensio & similia; quædam subsequentia tanquam effectus vt subuersiones mõtium, fluuiorum eruptiones & similia.

Circa præsagia, seu signa terræ motus, varia assignari solent. Primo est motus aliquis extraordinarius in puteis, vt si aqua ebulliat, & ascendat, si fiat turbida, & grauem odorem efflet, aut etiam mare intumescat sine flatu, hæc enim sunt præsagia multi, & copiosi spiritus è terra erumpentis, & aquas mouentis vel turbantis. Secundum signum sumitur ex aere, si aer fiat caliginosus sine interpositione nubis, si fiat tranquillus, si insolitum frigus ingruat, & extra tempus vt in vere, vel æstate, si appareat nubecula quædam sereno cælo interdiu, vel

post occasum solis per modum lineæ extensæ. Ratio est quia terræ motus causatur ex copia exhalationum siccarum, quæ includuntur in terra,& consequenter cum non exeant,absunt ab isto aere, quibus ab aere remotis contingit aerem ingrossari per frigus, & humiditatem remotis exhalationibus siccis & calidis, quæ ipsum mouebant & calefaciebant. Vnde contingit reddi aerem magis caliginosum, quia crassior, & tranquilliorem quia sine ventis, quorum materia est exhalatio sicca; & reddi frigidum, quia sine calidis exhalationibus; & eadem ratione nubes fiunt tenues deficiente spiritu, & exhalatione cuius motu conglomerantur,& fiunt nubes magnæ, sicut vndæ in mari vehementius flante vento.

Circa secundum causatur sonus à terræ motu ob vehementem spiritus collisionem, ex aere autem repercusso,sonus editur. Et secundum variam terræ dispositionem varia quoque differentia soni resultat, sicut etiam spiritus in nube inclusus,& tonitruum causans, diuersas sonorum formas edit. Itaque aliquando cauernæ,seu meatus quibus spiritus cietur ampli sunt,& magni,& ventum excitāt, aliquando sunt angusti, & tenuem sonum faciunt, aliquando recurui,& ambagibus flexi,& reddunt sonitum terribilem, & sic alijs, & alijs modis disposita terra collisionem, & sonitum diuersum parit: Quod verò attinet ad durationem, vel interpolationem terræ motus, hæc dependent ex copia maiori, vel minori exhalationum quæ plus, vul minus durat, & ex continuitate illius, ita quod non deficiat, nec attenuatur, sic enim interpolabitur quousque magis

gis fortificetur. Denique prout terra ipſa locũ dederit ſpiritui diſcurrenti ſic extẽdetur plus vel minus quouſque inueniat exitum, aut aliquod grande obſtaculum, quod mouere non poſſit aut incidat in loca nimis humida, quæ ſiccitatem, & caliditatem exhalationum extinguãt, aut temperent. Et aliquando ſolet materia ad terræ motum requiſita diſcurrere, & ceſſare quouſque alia pars materiæ ſufficienter diſponatur, & incaleſcat, & ſic iterum moueatur. Et hac ratione contingit durare multis diebus terræ motus cum interpolatione, & iterum redire.

Circa tertium varij ſunt effectus quos terræ motus edit prout eius violentia maior, vel minor fuerit. Aliquando enim terram in orbem agit, montes deijcit, parietes, & tecta ſubruit, vel inclinat, terram aperit, & hiatu ſuo quidquid inuenerit abſorbet etiam integras vrbes, amnes nouos effundit, aut fontes, antiquos exſiccat vel aliò deriuat, ignes euomit, terram in altum eleuat, & multa alia ſimilia facit, non quidem ſemper omnia neque ſimul iſta, ſed aliquando aliqua, aliquando nulla, prout fuerit impetus ſpiritus, & maior exhalationum copia, & fortitudo.

Ex his colliges, quæ loca terræ motibus magis ſint ſubiecta, ſcilicet illa quæ plus exhalationum ſiccarum, & flatuum generant. Talia ſunt loca montuoſa, ſpongioſa, quę cauernis & meatibus plena sunt, quæ temperata, nec multo calorę feruentia, nec frigore nimio rigentia. E contra limoſa, humida, arenoſa, nimis frigida, exceſſiue calida, rarò motibus iſtis ſubijciuntur, quia non facilę cedunt ſpiritui, & vel

humore

humore ipso, ſiccitatis rigorem emolliunt vel frigore conſtipant, vel calore conſumunt.

Secundo colliges genera terræ motuum quomodo diuidantur. Ariſtoteles in tremorem & pulſum diuidit, alij concuſsionem, & inclinationem vocant; quãdo ad latera viciſſim quatitur terra, videtur tremere, quando ab imò in ſurſum & è contra, videtur pulſari. Sub iſtis alij plures ſpecies numerant fere ex effectibus deſumptas, vt quod terræ motus ſit concutiēs, ſubuertens, ſcindens, perforans, & alia ſimilia faciens, quæ iuxta variam diſpoſitionem locorum, & exhalationum variantur.

CAPVT III.

Qua materia & vi, ignes ſub terra ardeant?

NVtriri ignes ſubterraneos exempla quotidiana monſtrant tum qui à foſſoribus reperiũtur, tum qui è terrę, & præſertim montium ſpiraculis eructant. Notum eſt Aethnæ incendium in Sicilia; in Campania montis Veſuuij, in Iſlandia montis Heclæ, & plures alibi montes fumantes reperiuntur, de quibus Pſal. 103. *Qui reſpicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant.* Et Tertullian. lib. de pœnit. c. 12. montes iſtos igniuomos fumariola quædam ignis æterni appellauit. *Diſsiliunt,* inquit *ſuperbiſſimi montes ignis intrinſecus fœta. Et quod nobis iudicij perpetuitatem probat, cum diſsiliant, cum deuorentur, nunquam tamen finiuntur.*

Igitur quod attinet ad materialem cauſam, ſeu pabulum quo ignes iſti nutriũtur illud eſt

ordi-

ordinariè sulphur, ac bitumen, tum quia materia ista nutriendis ignibus aptissima est, cum bitumen sit pingue, & calidum, sulphur calidum & siccum, tum quia loca quæ ignibus ardent, plerumque abundant sulphure, & odorem sulphureum exhalant, tum autem quia in sacris litteris plerumque dum fit mentio istorum ignium, eis adiungitur sulphur, vt Psal. 10. *Ignis & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Et Apocalypsf. 19. *Missi sunt hi duo in stagnum ignis & sulphuris*. Et Isai. 30. *Nutrimenta eius ignis, & ligna multa, spiritus Domini tanquam torrens sulphuris succendens eam*. Nec dubium est quin correptus ignis, & nimium saginatus materia sulphurea, etiam terram ipsam, saxaque, & metalla corripiat, & dissoluat, nam & saxa ab igniuomis montibus iactari, & in cineres, ac fauillas redigi in historijs legimus & recentibus exemplis comprobamus. Sed tamen communior & magis ordinaria materia istorum ignium, præsertim quæ facilius corripit flammam, est assignata materia, sulphuris, & bituminis.

De causa autem efficienti, seu vi accẽdente istos ignes in terra, dicendum est illam probabiliorem causam reputari, quod accenduntur à motu exhalationis calidæ & siccæ, adiuuante etiam antiperistasi propter frigus terræ circumstans, hoc enim modo exhalationes intra nubem accenduntur, hac ratione ex lapide attritu ferri excitatur scintilla, quidni ergo motu exhalationis, siue in materia sulphurea excitari possit ignis intra terram, sicut & intra nubem? Quod verò recurritur ad solis influxum, & astrorum, nimis remotus videtur esse

ad

ad excitandum incendium tanta terrestris corporis spissitudine obsistente. Specialiter autem diuino imperio esse accensum facile persuaderi potest, si ignes isti cum igne inferni aliquam habent communicationem, vt Tert. verba insinuant. De igne autem inferni dicitur loco cit. Isai. *Spiritus Domini tanquam torrens sulphuris succendens eam*. Et Iob. 2. *Deuorabit eum ignis qui non succenditur*; (idest non causis naturalibus fouetur) nisi forte nomine spiritus ipsam exhalationem, quę ad modum venti se habet & spiritus dici solet, intelligatur.

Varia est autem horum ignium dispositio prout materiæ copia suppetit, vel deficit, aut contraria permittunt, aut locus ipse vbi generantur dispositus est. Quidam occulte terram vorant, quidam euomuntur exterius. Alij perpetuo durant, alij per interualla. Quidam ingenti strepitu saxa, cineres, punicus, aliaque id genus eructant, alij nullam ex se materiam eijciunt. Quidam per cacumina montium quasi per caminos se produnt, quidam in profundioribus partibus æstuant. Et sic multa alia sunt, quæ potius terrorem in nobis extorquent, quam scrutationem peculiarẽ exigan.

TRACTATVS X.

De Metallis.

CAPVT PRIMVM.

De materia, & causa efficienti Metallorum in genere.

QVare pertineat ad tractatum Metheorologicum agere de metallis, iam supra declaratum est tract. præc. Distinguit autem Arist. 3. Metheor. c. 6. & D. Tho. ibi lect. 9. fossilia à metallis. Fossilia dicuntur ea quæ quidem fodiuntur, & extrahuntur vt lapides, vel fiunt quasi pulueres, vt minimum aliaque terræ similia. Metalla dicuntur, quæ magis generantur per coagulationem, & sunt ductilia, seu fusilia, sicut aurum argentum, & similia.

De materia igitur metallorum quidam censent esse humorem pinguem, quia metalla liquefacta in eam resoluuntur. Alij esse aquam terræ permixtam. Alij esse sulphur & argentum viuum, eo quod hæc in venis metallicis plerumque reperiantur. Vnde & professores artis chymicæ ista duo adhibent pro conficiendis metallis. Aristoteles cit. loco docet fossilia habere pro materia exhalationem siccam adiuncta caliditate exsiccante humidum, simul cum virtute cælesti commensurāte ei frigidum, vnde fossilia sicut lapides magis sunt

reso-

resolubilia in pulueres quam liquabilia, licet aliqua vt sulphur etiã liquari possint. At verò metalla habent pro materia exhalationem vaporosam inclusam intra partes terræ, & à virtute cælesti, quæ est præcipua virtus mineralis simul cum frigido coagulante, & aliquo calore temperante, indurans. Itaque metalla exhalationem requirunt pro materia, & non solum vaporem, sed oportet quod ista exhalatio vaporosa sit, & vt coaguletur metallum, non debet separari siccitas sicut in rore, & pruina segregatur ab humido, vt generentur, & ideo sunt humida, metalla vero non segregant siccam exhalationem, sed cõstergunt vapore, velut coagulatio vt maga fiat, & recoquatur, sicut videmus indurari lateres ex luto per decoctionem. Et huius signum est quod aliquando é nubibus visa est decidisse massa metalli ea exære, vel ferro, aut etiam lapis cũ venis metallicis, in nube autem non possunt ista generari nisi ex sicca exhalatione aspersa vapores, & coagulata, sicut si viscosum lutum coqueretur in fumo. Ergo ex eadem materia multo perfectiori modo disposita in minerali dècoquetur, & formabitur metallum. Item metalla sunt ductilia, & aliqua facile liquabilia, ergo signum est ex vaporosa exhalatione formari, quia si essent totaliter sicca, diuiderentur in minutas partes nec essent ductilia, nec facile liquabilia.

D. Thom. lect. 9. in 3. Metheor. vtrumque conciliat dicens, quod materia remota metalli est illa exhalatio vaporosa, sed proxima est sulphur, & argentum viuum vt dicunt chymici, eo quod ipsi Alchimistæ faciunt aliquando

ex ista materia metallum. Quod vtique non tam ex ipsa formatione facta ab Alchimistis quæ incerta est, quam ex eorum ratione roboratur, quia in venis metallicis inueniri solet aliquid de sulphure, & argento viuo. Sed tamen quia hoc non semper inuenitur, eatenus videtur hæc Alchimistarum opinio à D. Tho. probata, quatenus ita potest esse quod proxima materia metalli possit esse sulphur & argentum viuum, sed non semper requiratur de necessitate, quia non semper in mineralibus omnium metallorum inuenitur.

Quod attinet ad causam efficientem metallorum, dicimus eam non esse solum elementum, quia metallum est mixtum, ergo non potest ab vno solo elemento generari. Et præterea, occultas aliquas qualitates participat, quales in auro inueniuntur, quæ ex solo elemento participari à cælo. Et ita virtus cælestis eò per terram immissa dicitur principalis virtus mineralis. Vtitur autem vt instrumentis calore, & frigore, illo vt decoquente, hoc vt coagulante, & constipante. Nec dubium est quin à Deo procreata sit intra terram ingens metalli vis, sicut & lapidum, & aliorum mixtorum in prima creatione, sed sicut plures arbores, & plantæ postea germinarunt virtute cælesti, ita & plura metalla postea generata sunt eadem virtute.

Illa autem Astrologorum distributio, qua singulis planetis vim ad singula metalla attribuunt, vt soli aurum, Lunæ argentum, Mercurio argentum viuum, Veneri æs, Marti ferrum, Iouis stannum, Saturno plumbum, syderibus autem firmamenti gemmas, magis videtur

per

per attributionem dicta, quam certa aliqua ratione stabilita.

CAPVT II.

De speciebus, proprietatibusque & locis, quibus generantur Metalla.

SPecies metallorum paulo ante recensitæ sunt à nobis, Aurum, argentum viuum, æs, ferrum, stannum, plumbum. Hæ præcipuè species. Aliquæ ad has reducuntur vt cuprum ad æs; stanum etiam à plerisque reductiuè solum numeratur, cum ex argento & plumbo concrescat, sicut aliquando aurum, & argentum & æs confluxere in mixturam, quæ æs Corinthium vocata est, & in raro pretio habitum. Inter omnia aurum non solum æstimatione hominum, sed naturæ iure eminet, vtpotè purius, solidius, splendidius, ponderosius, & ad diuersas operationes etiam medicas & salubres plus valens, vnde in omnia honorum insignia & splendidam ac magnificam rerum demonstrationem, ab auri fulgore fit mutuatio.

Omnia metalla ponderosa sunt, omnia solida, præter argentum viuum, omnia ductilia & percussione dilatantur, præcipuè aurum & argentum, quæ in tenuissima fila & bracteolas aut folia ducuntur, omnia denique liquescunt igni & funduntur difficilius ea quæ plus concretionis habent, vt ferrum & aurum.

Loca propria generationis metallorum sunt venæ minerales, quæ quasi matrices intra terram constitutæ sunt, quò cælestis virtus penetrat & materialia attemperat, ex quibus fiunt,

idque longo tempore propter materiæ duritiem. Quæ eſt ratio vt per artem vera metalla, aut nunquam, aut vix fiant, quia deeſt illi vena ſeu matrix mineralis & virtus illa cæleſtis, quę in tali minerali ſic attemperatur. Quod autem aliqui fluuij auri ramenta deuehant, non eſt quia illud producant, ſed quia exedendo terram extrahunt, quia propinque ad mineralia decurrunt. Nec verò omnis terra huiuſmodi metallis gignendis apta eſt, ſicut nec omnis fert omnia tellus, quia nec diſpoſitionem habet, ex parte mineralium, nec aſpectum conuenientem aſtrorum ex parte cæli. Quæ vero regiones cuiuſcunque metalli feraces ſint, ad hiſtoricum potius pertinet, quam ad Philoſophum.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

Anni-

Index rerum notabilium.

B

C

Eadem

D

E

L

Li-

Mixtio

Natu-

N

P

Per-

S

T

Tem-

FINIS.

